

פרי ערב
ביאורים והערות על
הפמ"ג הלכות עירובין

מהדורת ביקורת

קייץ ע"ח

תוכן העניינים:

הלכות מחיצות:

7..... סימן שמ"ו

12..... סימן שמ"ז:

16..... סימן ש"ב

18..... סימן שנ"א

20..... סימן שנ"ב

24..... סימן שנ"ג

26..... סימן שנ"ד

31..... סימן שנ"ה

41..... סימן שנ"ו

44..... סימן שנ"ז

48..... סימן שנ"ח

60..... סימן שנ"ט

63..... סימן ש"ס

66..... סימן שס"א

70..... סימן שס"ב

81..... סימן שס"ג

117..... סימן שס"ד

121..... סימן שס"ה

הלכות חצירות:

132..... סימן שס"ו

141..... סימן שס"ז

145..... סימן שס"ח

148..... סימן שס"ט

150..... סימן ש"ע

158..... סימן שע"א

162..... סימן שע"ב

170..... סימן שע"ג

174..... סימן שע"ד

177..... סימן שע"ה

179..... סימן שע"ו

182..... סימן שע"ז

185..... סימן שע"ח

187..... סימן שע"ט

188..... סימן שפ"פ

192..... סימן שפ"א

195..... סימן שפ"ב

205..... סימן שפ"ג

207..... סימן שפ"ד

209..... סימן שפ"ה

210..... סימן שפ"ו

213..... סימן שפ"ז

215..... סימן שפ"ח

216..... סימן שפ"ט

217..... סימן שצ"א

218..... סימן שצ"ב

220..... סימן שצ"ג

223..... סימן שצ"ד

225..... סימן שצ"ה

228..... סימן שצ"ו

הלכות תחומין:

230..... סימן שצ"ז

231..... סימן שצ"ח

237..... סימן שצ"ט

241..... סימן ת'

244..... סימן ת"א

245..... סימן ת"ב

247..... סימן ת"ג

249..... סימן ת"ד

250..... סימן ת"ה

251..... סימן ת"ו

255..... סימן ת"ו

256..... סימן ת"ח

257..... סימן ת"ט

266..... סימן תי"א

267..... סימן תי"ג

268..... סימן תי"ד

269..... סימן תט"ו

271..... סימן תט"ז

מילואים לפמ"ג (ביאורי סוגיות עפ"י דברי רבינו הפמ"ג):

273..... בדין התיקון בפירצה בצידו

276..... בדין מבוי עקום (לשיטת הפמ"ג)

282..... בדין מבוי עקום (לשאר האחרונים)

287..... בדין מבוי העשוי כח'

291..... בדין מבוי הכלה לרחבה

299..... ביאור שיטת השו"ע סי' שצ"ב בדין עירוב לחצאין

303..... בביאור דין אוסרים לראב"י

311..... בגדרי חיבור טרקלין

318..... גדרי עירוב בפה וברגל - פמ"ג סימן ת"ט משב"ז סק"ז

הלכות מחיצות

סימן שמ"ו

ס"א:

משב"ז:

(א) וחכמים. עיין ט"ז, כרמלית דבר תורה מקום פטור וחז"ל החמירו בו חומרת רה"ר וחומרת רה"י, וכרמלית דרבנן קרפף ותל יותר מב"ס מן התורה רה"י גמור ומדרבנן כרמלית עי' [ט"ז ס"ק] ג' ומ"א [ס"ק] א', וחורי כרמלית (מבואר לעיל) ב(סימן) שמ"ה ס"יז (דאף ב) מפולשים לאו ככרמלית, (וממילא) כאן בקרפף כרה"י הם (כיון שיש להם ג' מחיצות גמורות ולא שייך לגזור בהם כמו כרמלית).

ודע דמושיט מרה"י לרה"ר הוא מעין הוצאה והכנסה אמנם מושיט מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע דחייב מוזכר בריש הזורק ובר"מ ז"ל פי"ג הח"י אפילו למעלה מעשרה משמע כ"ש למטה מעשרה, וערש"י שבת [דף] ד' [ע"ב] ד"ה זורק ממושיט כו', ובתוס' שם [דף] ג' ד"ה בעשותה בשם ירושלמי ר"פ הזורק דמושיט מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע אין חייב אלא א"כ המושיט הושיט לתוך יד חבירו הא הושיט על רה"י לחוד פטור וכ"ש כשחבירו מקבל ממנו יע"ש ובר"מ ז"ל לא נזכר מזה דבר.

ויש לספק אי גזרו מושיט מרה"י לרה"י דרך כרמלית מדרבנן למעלה מעשרה די"ל מושיט למעלה מעשרה חידוש הוא כמ"ש בחידושי הרשב"א אין לך בו אלא חידושו ולא גזרו ביה רבנן, ואף למטה מעשרה,

ובחדושי כתבתי מושיט למטה מיו"ד אף על גב דלאו חידוש הוא אפ"ה בשתי דיוטאות פטור דיו לבא מן הדין להיות כנידון דיליף מלמעלה מעשרה שהיו במשכן. (ומסתבר א"כ דה"ה לגבי כרמלית דליכא דין זה דאמרינן דיו).

ומעביר ד"א וזורק ד"א ברה"ר הלכתא גמירי לה בר"פ הזורק ועשו סייג לכרמלית, ואף די"ל כי דרשו חז"ל משמרת למשמרת בתורה שבכתב לא בע"פ (ולכא"ו כיון דהוי הלמ"מ חשיב כבע"פ מ"מ) האי לאו בע"פ מקרי כמ"ש הר"ן ז"ל פרק כלל גדול במשנה אבות מלאכות דמעביר בכלל הוצאה הוא יע"ש ובמ"א כתבנו מזה:

(ב) אבל. עיין ט"ז, דבריו צריכין ביאור.

הקדמה: הנה בטור מבואר ג' אופנים שנאסרו דרך מקו"פ הראשון שלא יוציא מרה"י למקו"פ ויעביר משם לרה"ר, השני שהעומד ברה"י ומוציא או מכניס דרך מקו"פ לרה"ר חייב (היינו מדאו') והשלישי מבואר שלא יעמוד אדם על המקו"פ ויקח חפץ מיד מי שנמצא ברה"ר ויתננו לעומד ברה"י, ופשטות המקרה הראשון והשלישי הוא דבר אחד ובב"י הביא עוד גירסא באופן הראשון שיש איסור במהלך מרה"י לרה"ר דרך מקו"פ והחידוש הוא שאף שמהלך כעומד מ"מ כאן אסור והב"ח נחלק בזה, וכאן נחית רבינו לבאר ג' הדינים שבטור לכל שיטה,

בב"ח משמע (שביאר דברי הטור) דחלוקה (השניה של) העומד ברה"י ומוציא לרה"ר דרך מקום פטור (איירי) שנשאר עומד ברה"י ומכניס או מוציא או מושיט ליד חבירו או זורק חייב (וקמ"ל דקלוטה אפי' החפץ רואה אויר הקרקע בזורק לא כמי שהונח' בפטור דמיא), וגרס בטור לפני חלוקה זו חלוקה אחרת ובלבד שלא יוציא מרה"י (בעודו מהלך ברגליו) ל(מקום) פטור ויעבירונו מפטור לרה"ר,

וג' חלוקות הן תרתי קמייתא לחיוב מן התורה, א' בהולך ברגליו (מרה"י לרה"ר דרך מקו"פ) ד(ס"ל שדעת הטור היא שמהלך) לאו כעומד דמי (ולכך חייב דחשיב מוציא מרשות לרשות דל"ה הנחה במקו"פ שבאמצע), שניה בעומד במקומו ומוציא מושיט ליד חבירו או זורק דקלוטה לאו כהנחה וחייב, ומבבא א' לא שמעינן (לדמות הדין של מהלך לאו כעומד שכמו"כ הוא גם בקלוטה שלא כמי שהנחה דמי) דהולך וחפץ (ע"י) [על ידו] ואין (החפץ) רואה פני מקום פטור (משא"כ בזוקר שהחפץ רואה את פני המקום פטור),

ו(החלוקה ה)שלישית (היא ש)עומד ב(מקום) פטור ומוציא מרה"י לרה"ר פטור אבל אסור.

אבל הב"י פירש לפי נוסחא זו מרה"י לרה"ר דרך מקום פטור היינו שעמד ב(מקום) פטור ובבא א' נמי פטור ואסור (ורק מדרבנן) שכתב זהו "כעין" הדין בבא שלישי ושם הנחת גופו כהנחת חפץ דמי ואסור שנראה כעוקר דידי לא נח (במקו"פ אלא רק גופו) ובבא א' יותר רבותא דאע"פ דנח בפטור ממש ואח"כ עקר משם גופו וידו אסור דמזלזל בשבת, והבבא השניה היא דין דאו',

ולהב"ח וט"ז לא הונח להם ב(ביאור) זה דא"כ הוה לסדר בבא שניה תחלה (שהיא מדאו') ואח"כ ג' ואח"כ א' (בדרך של) לא זו אף זו ובשניהם פטור ואסור (עב"ח) ולהט"ז גם פי' הב"ח לא הונח לו דבבא א' היינו כבבא שניה לפירושו (שפירש בדעת הב"י שכוונת הטור במש"כ) עומד (היינו שהיה מהלך ו)לא נשאר שם:

והנה מרה"י למקום פטור דרך רה"ר להתיר לכתחלה (כשיטת הב"ח) קשה ממשנה כבסי' שמ"ז עקירה בלא הנחה לכתחלה אסור (וכאן ג"כ הרי איכא לכה"פ עקירה בלא הנחה, ואכן צ"ב מהו באמת סיבת האיסור בזה),

ולומר (בטעם האיסור) במשנה (שהוא כיון דסו"ס) איתעביד מלאכה בינייהו מנלן הא, וי"ל (שטעם האיסור הוא מדין) חצי שיעור (שיש ב)עקירה (וזה) מן התורה אסור¹, או מדרבנן עכ"פ כה"ג.

ומ"ש הב"י (שיש איסור במהלך אף שלא כעומד דמי מחשש) שמא יעמוד לפוש וחייב והיינו מדרבנן וחדא גזירה,

או דלא דמי להמפנה חפציו מזוית ונמלך פטור דעקירה א' לאו עקירה כלל משא"כ זה נתכוין לעקור מרה"י עכ"פ כי נח ברשות הרבים אפשר חייב (והוא נכלל באיסור דרבנן של עקירה בלא הנחה),

או (שהחשש הוא) שמא לפעמים יתכוין לעקור מרשות היחיד ולפוש ברה"ר.

ומה שהקשה (בט"ז ע"ד הב"ח) מסי' שמ"ח (ששם מבואר שיש איסור להוציא מרה"י לרה"י דרך רה"ר) התם זרק (החפץ) מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע והתם לאו מהלך הוא דלישתרי מה"ט (שבמהלך לא גזרו) וי"ל:

ולסוף העלה הט"ז דנוסחא ישנה עיקר בטור. ובבא א' לחיוב בהולך דלאו כעומד דמי (ומדרבנן), (ובבא) שנייה לחיוב בעומד ונשאר ברה"י ומוציא או מכניס לרה"ר דרך מקום פטור, ו(מש"כ הטור מושיט וזורק ביאר ד)פרושי מפרש דהוצאה והכנסה בין שיהיה או מושיט (באופן שאין קלוטה) או זורק וקלוטה אעפ"י שרואה (בכה"ג) פני הקרקע (והיה

¹ ומבואר בדבריו חידוש לדון שיהא איסור ח"ש בעקירה בלחוד ויעוי' בדבריו בפתיחה להל' שבת שנקט דאין איסור ח"ש בכה"ג כיון דהוי חצי מלאכה ובסו"ד כתב דבגמ' שבת ד"ג משמע יש בזה איסור עי"ש ועכ"פ בשו"ע להלן סי' זמ"ז ודאי לא ס"ל דהוי איסור דאו' וצל"ע.

מקום לדון לחייבו מצד קלוטה כמי שהונחה מ"מ קי"ל שקלוטה) לאו כהונחה דמיא (עיין בריש שבת) בזה (בספר ראש יוסף ד"ד ע"א שהאריך בדין זה).

ומ"מ (ב) עיקר הדין הסכים להב"י דאסור מדרבנן עכ"פ כה"ג בהוציא מרה"י למקום פטור דרך רה"ר, ואפשר אף זורק כה"ג נמי אסור.

ואי"ה בשמ"ז ושמ"ח יבואר עוד וכאן אין להאריך:

דינים מחודשים העולים:

א. בכרמלית אין איסור של מושיט (משב"ז סק"א).

ב. לפי הב"ח כיון שמהלך לאו כעומד דמי מי שהוציא מרה"ר לרה"י דרך מקו"פ חייב.

ג. עקירה בלא הנחה אפ' דיש בזה איסור דאו' מצד דין ח"ש (משב"ז סק"ב).

ס"ג:

משב"ז:

(ג) שלא. עיין ט"ז, עירובין ס"ז ב', ועיין טור וב"י, וקרפף זה (איירי) שלא (היה עליו) קירוי, ו(קרפף) מקורה שרי (כיון שבזה אין טעם הגזירה²) ולא אתי לאחלופי ברה"ר ומשמע דווקא לכרמלית אחר שרי הא לרה"ר חייב (דכלפי הדין דאו' אכתי הוי רה"י) ולרה"י אסור מדרבנן עסי' שמ"ה, ושע"ב ס"א וב"י שם מבוא' כן מקרפף יותר מב"ס לחצר אסו' יע"ש:

(ד) ולכן. עיין ט"ז, המחבר השמיט זה (ורק הרמ"א הוסיף דין זה ולא כיון שנחלק על זה (אלא) דזהו הדין הא' ממש דמקרפף לכרמלית אף לים רשאין לטלטל (עירובין ס"ז וע"ש). והיינו אף שפותח הפתח הגינה לפניו ומפתח שם נמי שפיר דמי דמכרמלית לקרפף רשאי ועיין אות ו':

(ה) דאז. עיין ט"ז, מאסקופה כזו לרה"י אסור וכ"ש לרה"ר. ולגינה מכרמלית שרי, ומ"מ מרה"י לגינה כתבנו באות ג' דאסו' יע"ש:

(ו) מיהו. עיין ט"ז, מ"ש בתקרה ד"א עב"י, ראוי להיות ד' טפחים עי' סימן שס"א.

ומ"ש (בשם המרדכי) להתיר לאמר לתינוק שיביא מפתח בכרמלית אף על גב דבסימן שמ"ג מבואר דלהאכילו בידיים אף דרבנן אסור, אפשר (שכוונת הט"ז להתיר) למצוה (וכגון להביא המפתח) לבית הכנסת יש להתיר כמו שבות דשבות ע"י עכו"ם דשרי במקום מצוה כבסי' ש"ז ס"ה ושכ"ה ס"י ואף דלא דמי זה לזה³ וצ"ע.

² ועי' לקמן סי' שנ"ח שביאר טעם אחר כיון דהוי כגזירה לגזירה וצ"ב בזה דהרי כמו"כ מה שיש מחיצות הוא טעם שלא נדונו כרה"ר ומה אכפ"ל דהוי גם מקורה ואולי כיון שיש שני טעמים גרע וצל"ע, ועכ"פ כאן מבואר טעם אחר שבמקורה אין חשש של אתי לאיחלופי ברה"ר, ועוד ביאור כתב סי' שס"ב א"א סק"ג שיש חילוק בין מקורה בידי אדם למקורה בידי שמים שבידי אדם סתמא הוי לדירה משא"כ בידי שמים ומבואר טעם חדש בזה שהוא מחמת הסתמא שהוי לדירה, ועי' עוד בסי' שס"ב בשו"ע ס"ד לגבי ספינה שכפאה כדי לזפתה שגם תחתיה יש איסור ולכאו' גם בזה צ"ל כחילוקו של אילן כיון שעשה כן לשם זיפות גרע, ועי' בביאוה"ל סי' שס"ב שהעמיד בזה מח' רש"י ורמב"ם אם יש במקורה דין קרפף, ובמשנ"ב שנ"ח סק"ד פסק דהוי קרפף גם בכה"ג שלא הוי בידי אדם עי"ש.

³ וכוונתו לחלק נראה שבתינוק י"ל דשאני כיון שהוא עובר באיסור של ספיה משא"כ בעכו"ם הגוי עצמו אינו עובר באיסור בשביל המצוה ודו"ק.

וה"ה (שיהא היתר לפי הט"ז) במקום שאין עירוב לאמר לתינוק להביא סידור וחומש לבית הכנסת⁴:

(ז) וכן. עיין ט"ז, ובשס"ה אות וי"ו יע"ש (שנקט כעיקר כשיטת הרמב"ם דלא מהני צוה"פ בפרו"מ) ועמ"א כאן אות ג' דמיקל בזה בצ"ה והראה לשס"ב ס"י בפרוץ מרובה אם מהני צ"ה (שפליגי בזה המחבר והרמב"ם אם מהני בכה"ג) עיין סי' שני"ח דיני קרפף שלא הוקף לדירה בכל תנאיו ודיני גינה:

ו(לפי"ז) אותן פי"ר ליבן שיש להם צ"ה להט"ז כרמלית הן (דלא מועיל הצוה"פ בכה"ג להחשיבו כרה"י) ומותר לטלטל משל לפנייהם לתוכן לדידן דרה"ר שלנו כרמלית הוא, ולמ"א אסור (דהוי רה"י גמורה) וא"כ המחמיר אין רשאי לטלטל לא מפי"ר ליבן לרה"ר ולא לבית כל שיש להם צ"ה.

ואין לומר בזה ספק דרבנן לקולא (והיינו שכלפי ההכנסה לשם נדונו ככרמלית וכלפי ההוצאה לשם נדונו כרה"י) דהוה כספק עיר מוקף חומה שקורין בשני הימים (ולא אמרינן דהוא נידון כספק דרבנן כלפי כל יום⁵) וכ(שני בנ"א ש) באו לשאול בבת אחת, ושני קדירות של היתר באדם א' ביו"ד קי"א:

והנה אותן המשחקים באגוזים במקום שאין מוקף חומה והוה כרמלית וזורקין עם אגוז אחד לשאר (לכאו' הוא אסור מצד ש) הוה מעביר ד"א בכרמלית, (ומ"מ) אני מסופק (אם יש בזה איסור) הואיל וזורקין פחות מג"ט לארץ ומחלוקת הוא, ער"מ פי"ג מהלכות שבת הי"ו (שפסק שבפחות מג"ט אמרינן לבוד) ובמ"מ (דן) שם אי הלכתא (כרבא) [כר' חלקיה בר טובי] דתוך ג"ט כלבוד דמי או לאו וי"ל לקולא ג"כ,

והיינו דיש צד להתיר כיון שפחות מג"ט הוא נידון כלבוד ואף בלא נח ממילא חשיב שלא הניח ברה"ר, וממילא יהא נידון כספק דרבנן לקולא,

וזורק ד"א ברה"ר דהלכתא גמירי (שחייב) יצויר למעלה מג"ט, עיין תוס' עירובין צ"ח ב' ד"ה נימא (שחילק אם החפץ מגיע מלמעלה למטה ששם לא הוי הנחה בפחות מג"ט למקום שכל העקירה הוי בתוך ג"ט), ושבת פ' א' ובתוס' שם, וא"כ י"ל ספק דרבנן לקולא בכרמלית אי כרבא או כר' חלקיה.

ובסי' של"ח סעיף ה' אסור באגוזים (והטעם שם מבואר שהוא מצד חשש אשוויי גומות) הא בקרקע מרוצף כה"ג (שרי) כו' ובסי' ש"ח במ"א אות ע"ג לשחוק בכדור יע"ש. ובחדושינו ריש שבת בסוגיא דקלוטה הארכנו שם יע"ש:

אשל אברהם:

⁴ ועי' בהגהות החת"ס שנחלק ע"ד הט"ז ורבינו וכתב דלא זהו מסקנת הסוגי' בנדריים דל"ו עי' בדבריו.

⁵ והנה בטעם דין זה דלא אמרינן בעיירות מסופקות דין של ספד"ר לקולא יעו"י בר"ן במגילה שכתב בב' אופנים או כיון שרוב העיירות אינם מוקפות לכך אזלינן גם בכה"ג בתר הרוב (וידוע לבאר וכ"כ באבי עזרי שהוא סברא בתיקון דרבנן כיון שבן ט"ו שקרא בי"ד יצא ואכמ"ל), ועוד תי' כיון שא"כ ייפטר לגמרי המצווה ולכך תקנו שיקרא מיד כשבאה לידו המצוה (ועי' במל"מ פ"א ממגילה ה"א שדן בזה מתי אמרינן שיעשה בשניהם ומתי שלא יעשה כלל עי"ש), והנה דבריו לכאו' אינם לפי ב' התירועים שאם הוא מחמת הרוב אין בזה כלל בדין של ספד"ר וגם אם הוא מחמת שייפטר אינו ענין לכאן וכפה"נ שכוונתו לתי' חדש שכיון שהדין דרבנן הוא לתת הגדרה בשם העיר אם היא מוקפת או לא הוי כתרתי דסתרי ליזיל לקולא לב' הצדדים, ואולי יש לכוון ביאור זה בדברי הר"ן שם שמה שכתב שא"כ ייפטר הוא טעם לומר דלכך חשיב כתרתי דסתרי ועי'.

(א) קרפף. עיין מג"א (שביאר דמדאו' הוי רה"י גמורה ואף דמדרבנן הוא נידון כ) כרמלית דרבנן הוא (רק) לחומרא ערש"י שבת ז' א' ד"ה דעד, (שם כתב שאינו נידון ככרמלית לקולא לגבי הדין של יותר מעשרה),

(ומש"כ ש) קרפף מותר לרה"ר הוא ממ"ש (שם רש"י) ד"ה אילימא (לבאר קו' הגמ' דאי איכא מחיצה עשרה דהיינו בבקעה יותר מב"ס ומשמע מצד דין קרפף עצמו אין איסור) ועתוס' שם ד"ה אילימא (שביארו דברי הגמ' באופ"א וממילא אין ראייה) ועתו"ש אות ח' כאן הביא רש"י דף פ' וע' עירובין ס"ז ב' עמ"ש בשמ"ה בט"ז סוף הסי' מזה ובמ"א שם אות א' וי"ד וכאן אין להאריך:

(ב) מחיצות. עיין מג"א, דקורה משום היכרא⁶ (ולכן מהני רק בג' מחיצות אחרות ואינה מועלת בעצמה ליחשב מחיצה שלישית) הא תקרה רוחב ד"ט על ד"ט אמרינן יורד וסותם בשלישי:

(ג) ב' מחיצות. עיין מג"א (שהקשה על דין זה דהרי הרמ"א עצמו בס"א פסק שיש פ"ת רק בב' מחיצות דבוקות) ובא"ר אות ד' תי' בזה⁷ דהתם מפולש לרה"ר נו', ועסי' שס"ד במ"א ב', ובענין פיר ליבן עט"ז כאן אות ז', ועתו"ש בדברי מהרי"ל:

(ד) ומשקוף. עיין מג"א, שבת ט' א' יע"ש, ועתו"ש ובחדושינו כתבנו מזה ולא היה הזמן מסכים עמדי לעיין כראוי אולי אזכה לבאר במ"א:

⁶ וצ"ב קצת דהרי מה שבקורה אין דין פ"ת לכאו' אינו ענין להא דהוי רק היכרא ולא מחיצה דגם לצד שהוי מחיצה ואף אי הוי מחיצה דאו' כשיטת התוס' בדפ"ו ע"א מ"מ הרי יש דין בפ"ת שיהא בשיעור של ד"ט דייקא, ואפ' דאין כוונתו דהוי היכרא ולא מחיצה אלא דגדר הדין בקורה הוא רק כסיום רשות שהיא כבר גדורה ולכך סגי בפחות מד"ט משא"כ בכל פ"ת ולכך מהני הקורה רק בג' מחיצות וכע"ז מצינו בדברי הרא"ש בסוכה ד"ט ובדברי הרשב"א במסכתין ד"ט ע"ב ע"ש ואכה"מ, אכן יל"פ דכוונתו כפשוטו דאם הוי מחיצה מדאו' היה מועיל כמו לחי ויש לדון בזה.

⁷ בת' הראשון שיש חילוק בין מפולש לרה"ר לאינו מפולש ובתי' השני תי' שדלת חשובה קצת כמחיצה לגבי"ז, ועי' ביאוה"ל שעירב ב' התירוצים וצ"ב ואכה"מ.

סימן שמ"ט:

ס"א:

אשל אברהם:

(א) ארבע אמות. עיין מג"א, היינו לענין שיש לכל אחד ד"א לטלטל בהם חפצים לא שיעביר בבת אחת ועט"ז (במשב"ז סק"א שהתבאר כן בארוכה). ועסי' שצ"ו (ס"א) בהג"ה (שכתב שד"א הללו הם) מרווחות (ולא מצומצמות) ופלוגתא היא בעירובין (דמ"ח ע"א) עב"י (שהעמיד מחלוקת ראשונים אם כאן הדין שמרווחות או מצומצמות)⁸.

(ב) באמה. עיין מג"א, לכאורה אם הוא גדול (גופו וידיו) לערך ששה אמות נחשבים ששה לארבע אמות כענין שעה זמניות (שלעולם הם י"ב שעות שמתחלקות לפי היום והלילה), והמ"א ז"ל פירש (הלשון 'אמה') מלשון 'ותשלח אמתה' (שמות ב, ה) עפ"י דרש חז"ל (סוטה י"ב ע"ב), ויהיה פירוש אמה שלו זרוע שלו (והיינו ש) אם ידיו ארוכות יותר שפושט מעל ראשו נותנין לו יותר.

ועיין באות ג' מזה, כי לפי פשוטו (היה מקום לפרש מה שכתוב) ואם אמתו קטנה (הכוונה על כל גופו והיינו שהוא) ננס באיבריו (שאז) כל גופו עם פשוט ידו ורגליו (הוא רק) שתי אמות אפילו הכי נותנין לו ארבע אמות בינונית (והיינו שהלשון 'אמתו' אין הכוונה לזרועו אלא לשיעור גופו ומקומו). אבל לשון הטור אינו כן (שכתב דאיירי שגופו גדול וידו קטנה ומבואר כדברי המג"א שהלשון אמתו הכוונה לזרועו) ואי"ה שם יבואר בזה:

(ג) אמתו. עיין מג"א, הוא לשון הטור, ועיין לבוש (ס"א שכתב כדברי הטור) ועיין א"ר (סק"ב) שתמה שבמציאות אינו שייך). ופירש (המג"א) ז"ל דהכי פירושו, אמתו זרוע קצר ולית בפשיטות מעל ראשו אורך כל כך אבל גופו גדול כשאר אדם, נותנין לו ד"א בינונית ועדיין צ"ע יע"ש:

ס"ג:

אשל אברהם:

(ד) חוץ. עיין מג"א, סי' ת"א ס"א חפצי הפקר אין קונין שביתה במקומן:

ס"ד:

אשל אברהם:

(ה) ו' אמות. עיין מג"א, שצ"ו אות א' יע"ש:

ס"ה:

משב"ז:

(א) ואפי'. עיין ט"ז, אדונינו ז"ל תיקן בכאן הרבה. המעיין בב"י מביא דברי רבינו ירוחם בח"ו דאפילו בכרמלית אסור לכתחלה פחות מד"א באין צורך, מדכתב כל מקום שאמרו חז"ל פחות מד"א צריך לישב (בין טלטול לטלטול ורק אז נחשב כפחות מד"א) הא עמד (חשיב) כמהלך (במ"א ו' וברס"ו אות ט' אי"ה שם יבואר) וכן כרמלית חייב מדרבנן, בא (רבינו ירוחם) לומר דשם ג"כ דהתירו מדוחק פחות מד"א צריך לישב ועיקר כוונתו

⁸ והנידון בזה יעוי' בגאוו" דמ"ח ע"א שכתב שכל המחלוקת של מרווחות ומצומצמות הוא רק לגבי תחומין שהוא נידון דרבנן, אבל לגבי טלטול שהוא מצד הלכתא בזה הרי מבואר בגמ' בריש עירובין שעציבות לחומרא, ובביאור השיטות שמרווחות כתב שהוא כיון שכאן יש טעם לזה מחמת הדין של תחתיו והביא דבריו בשעה"צ שצ"ו סק"ג, ועי"ש עוד בעיקר דברי הגאוו"י שנקט שבאמת דין טלטול ברה"ר הוא רק לפי ד"א דידיה.

דמדוחק דוקא, וכ"כ הכל בו, היינו דבכרמלית ג"כ פחות מד"א מדוחק לא לכתחלה, (ומקורו של הרבינו ירוחם הוא) ממה שפירש"י ז"ל שבת מ"ב א' ד"ה קוץ ברה"ר 'מסלק לצדי רה"ר דאיסור דרבנן הוא', וצדי רה"ר כרמלית כבסימן שס"א, ושע"ד ס"ב, עירובין צ"ד א', א"כ (שאינן איסור בפחות מד"א בכרמלית הרי) כשבא לצדי רה"ר שם אף שאין רבים שכיחי (ואין היתר מחמת היזק הרבים לטלטל שם מ"מ) יכול להוליך פחות מד"א (וברש"י שם משמע שאסור) ש"מ דגם שם אסור באין רבים והוא לכתחלה.

והתוס' בעירובין ל"ד א' ד"ה ואמאי כתבו (שגם בזמן) בין השמשות גזרו פחות מד"א אלמא שבות חמור הוא, הוא הדין כרמלית יש לומר כן דהוה גזירה קרובה, וע"כ כתב הט"ז ז"ל (שאם הוי תרתי לטיבתותא והיינו) דבין השמשות וכרמלית יש לומר להתיר, כי כן משמע מתוס' שם (שכתבו לגבי) מניח עירובו ברה"ר (שלא מועיל מה שיכול להביאו פחות פחות מד"א) הא כרמלית אין הכי נמי דלא בעי לאמטויי להתם לרבי (שהותר שבות לצורך מצוה ועירוב) דבין השמשות וכרמלית לא גזרו במקום מצוה, ולפ"ז יצא לנו דין חדש כאמור (שאם הוי ב' גזירות אין איסור), וזה טעות דמסיק (בגמ' עירובין ל"ד ע"א שכל הטעם דבעי' יוכל להביא אליו העירוב הוא מחמת) גזירה יום טוב אחר שבת (ומבואר שהוי גזירה לגזירה ומ"מ לא מהני העירוב⁹).

ולי העני קשה (על דברי רבינו ירוחם ש)מרש"י אין הכרע, דצדי רה"ר אסור טילטול (לא מצד איסור טלטול בפחות פחות מד"א אלא מצד איסור) מוקצה דקוץ לא חזי בשבת, ולדידיה הוא הדין בין השמשות שרי לרבי (פחות פחות מד"א גם ברה"ר ממש) ואה"נ לרש"י בכרמלית אין צריך לאמטויי לעירוב לשם דבין השמשות בעי מוליך פחות מד"א ואף יום טוב אחר שבת כרמלית שרי כהאי גוונא (דגם בשבת עצמה מותר), וכרמלית (שמבואר במשנה בשבת שם) דשרי טובא (לטלטל הקוץ) היינו במקום נזק רבים.

ועיין עולת שבת (סק"ד) כתב דמשמע מהמחבר כרמלית ובין השמשות אסור פחות מד"א. ובסעיף ג' (שכתב המחבר) היתר (בפחות מד"א כוונתו) אף שכל אחד הולך פחות מד"א {דלא תימא עומד במקומו מושיט לחבירו סמוך אצלו}, כפירש"י עירובין צ"ה ב' במשנה שכל אחד מטלטל פחות מד"א (ולא רק מושיט) ולא גזרו לרשות (היינו לדברי הרשות לאסור פחות פחות מד"א) כי אם שאדם אחד מוליך כמה אמות כמה פעמים פחות פחות מד"א גזרו אף בכרמלית דגזירה קרובה כהאי גוונא.

ובא בדרך משמע אף בכרמלית אם יש עמו עכו"ם אסור פחות פחות מד"א עיין ב"י, ומה שהקשה (הט"ז) על רש"ל עיין א"ר (סק"ד שיישב קושייתו שודאי גם המהרש"ל הסכים עם דברי הט"ז וראייתו היתה כלפי עירוב חצירות עי"ש).

ומה שכתב הרמ"א (בס"ג) עסי' ש"א סמ"ב (כוונתו למבואר שם) בתפילין (שאם מצאן בשדה יכול להוליכם פחות פחות מד"א או ליתנם לחברו) קשה מה איריא נותן לחבירו הא בדבר הרשות נמי שרי כה"ג אף הולך כאמור, ומאי אריא תפילין, ועב"י (כאן שהביא דעות אם פוסקים להלכה שמותר מחברו לחברו או שיש בזה חשש לאוושא מילתא) ועיין סי' של"א במ"א (סק"ה) וסימן ש"ח סעיף מ"א (מג"א סק"ע) ובנהר שלום שם וכאן לענין חי נושא את עצמו, ומ"מ כפות לא:

⁹ כן נראה ביאור דברי רבינו, אלא שיש לדון שאין באמת מקור משם בתרתי לטיבותא כמו כאן אלא רק מקור שגם גזירה לגזירה אמרינן ועי'.

ודע דדברי המחבר בס"א וס"ב (שמבואר שדין ד"א ברה"ר הוא לפי שיעור אמותיו של האדם עצמו ולא בד"א של קודש) **צ"ב**¹⁰, **עיין בטור ובר"מ פי"ב הלכה ט"ו** (שג"כ משמעות דבריהם שהדין ד"א תלוי בכל אדם לפי אמותיו).

והנה **בסי' שצ"ו מבואר היוצא חוץ לתחום שיש לו ד"א להלך ולטלטל יע"ש**, וכאן כתב ה"ט"ז **דיני טלטול ברה"ר בד"א** (וכוונתו שיש היתר לפחות משיעור ד"א) **אף שלא מדוחק, לאפוקי מדעת הראב"ד ז"ל** (בהשגות) **שם, שלא התירו פחות ד"א כי אם מדוחק, והרבה אמות פחות פחות איסור מדרבנן יש** (לכו"ע) **אלא א"כ במקומות שהתירו.**

ובטלטול זה (שכתבו שמותר לפי ד' אמותיו) **היינו לטלטל במרובע הזה** (בלבד, אבל) **לא שיעביר כל ד"א** (דידיה גם כשהוא גדול יותר משל תורה) **בבת אחת שזה אין משערין כי אם באמה בינונית לכל אחד שוה מן התורה, (דהרי) מעביר וזורק הלכתא גמירי.**

ובס"ב ארבע אמות שאמרו (מותרים הם ואלכסונם, ומשמע שהיינו הד"א של תורה¹¹) **הוא לאו דווקא דזה קאי על המעביר בבת אחת.**

ומה שכתב **בר"מ ז"ל ומפי הקבלה שבו איש תחתיו** (ומשמע שמדאו' הוא נידון לפי אמותיו) **הוא אסמכתא מדברי סופרים דתחומין הוא מדרבנן, גם טלטול ד"א במרובע הזה ולא יותר** (והיינו להוציא מקצה ד' אמותיו לחוץ להם) **אפילו פחות מד"א הכל מדרבנן** (היינו שיש איסור דרבנן להוציא חוץ לד' אמותיו אף שלא הוי דין דאו' ודבר זה מוכרח מהדין של תחומין שכתב עליו הרמב"ם דין תחתיו) **דמן התורה מותר להלך יותר מב' אלפים אמה הרבה** (עד י"ב מיל¹²), **וגם מותר** (מצד דיני טלטול המבוארים בסימן כאן ודברי הרמב"ם שם) **לעמוד במקום אחד ולהושיט ידו, או בעץ ארוך הרבה, ולטלטל שם** (מחוץ לד' אמותיו) **פחות מד"א, ומדרבנן הוא דאסור חוץ לד"א לטלטל שם משהו¹³, ואעפ"כ כתב לשון ומפי הקבלה, וצ"ע:**

הא דלא יעמוד אדם ברה"י ויטלטל ברה"ר חפצים הצריכים, הא אין צריכים שרי כבסי' ש"נ, לדעת הראב"ד ז"ל היינו מדוחק ואי"ה שם יבואר עוד וכאן אין להאריך:
אשל אברהם:

¹⁰ וכמו שתמה באור גדול על המשניות דלא מצינו איסורי תורה שנמדדים לפי גודל האדם וצריך להיות בשל קודש לכו"ע, ועוד תמה שם דאם דין ד"א ברה"ר הוא תלוי בדידיה מדוע לא נחלקו שם שיש לו שמונה אמות דזה מה שילפינן מדין תחתיו, וגם פשטות דברי הגמ' בשבת דצ"ו מבואר ששיעור ד"א הוא הלכה למשה משיני ולא חילקו בין אדם לאדם בשיעור ד"א, אמנם מה שהוסיף רבינו על ס"ב צ"ע מה כוונתו ששם יל"פ דהוא דין דאו' ג"כ, ועי' להלן.

¹¹¹¹ כן נראה לפרש דברי רבינו, שלולי זה צ"ב מה כוונתו והרי שפיר יל"פ שהנידון בס"ב ג"כ הוא כלפי הדין של ד"א שבכולם מותר לטלטל פחות מד"א, ומקור לדקדוק זה אולי יש להביא מהטור שכתב רק וד"א אלו נותנים לו גם האלכסון, וממה שהוסיף השו"ע 'שאמרו' משמע שהם הד"א דאו', ולפי"ז יל"פ מה שהוקשה לו מס"ב לעיל מינה שהכוונה ששם נראה שהיו ד"א דאו' וצ"ב מה שכתב השו"ע לזה אחרי ס"א שהוא ודאי רק נידון כלפי תחומין ומדרבנן וע"ז תירץ שהוא לאו דווקא ועי'.

¹² וכוונתו רבינו שא"כ מוכח שמה שכתב הרמב"ם שיש דין תחתיו לא הוי דין דאורייתא.

¹³ ונמצא דלדעת רבינו בדין ד"א דאו' ודאי אזלינן בתר אמות של קודש, ורק בדין כאן ובדין תחומין יש איסור נוסף מדרבנן לטלטל חוץ לד' אמותיו שלו, וכ"כ בחזו"א קי"ב סקי"א בשם רבינו שיש איסור דרבנן בזה, ובשעה"צ כאן העיר על דברי רבינו שבגמ' נראה ששיעור זה הוא שיוכל ליטול חפץ הנמצא במרגלותיו ולהביאו אצלו, ותירץ ע"ז החזו"א שאין הכוונה שיש לו היתר לטלטל אלא שהוא מציאות של מקום שימוש כמו בחול, ובסו"ד הסיק מדברי הראשונים שיש בזה נידון דאו' ע"ש.

(ו) אסור. עיין מג"א, פ"ק דשבת לכתף חייב מן התורה ולפוש אסור מדרבנן, ועסי' רס"ו במ"א אות ט' דלפעמים חייב אף שעומד בנתיים שלא לכתף יע"ש ועט"ז:

דינים מחודשים העולים:

- א. להלכה נראה שכרמלית וביה"ש יחדיו לא הותרו ג"כ בפחו פחות מד"א אף שהוי תרתי ודלא כט"ז.
- ב. וגם ביש עמו עכו"ם לא הותר בפחות פחות מד"א.
- ג. דין ד"א נמדד בדאו' לפי ד"א של קודש, ורק שיש היתר מדרבנן כלפי דין תחומין לטלטל פחות מד"א של תורה בד"א לפי גובה האדם.
- ד. וכמו"כ יש איסור מדרבנן להוציא מתוך ד' אמותיו ידיה לבחוץ אף פחות מד"א בשל קודש.
- ה. דין פחות מד"א מותר גם שלא מדוחק ומ"מ מותר רק פעם אחת ולא יותר (משב"ז סק"א).
- ו. מחלוקת האמוראים אם נותנים לו ד"א מרווחות או מצומצמות שייכת גם כאן (א"א סק"א).

סימן ש"נ

ס"א:

משב"ז:

(א) ובלבד. עיין ט"ז, ד"ה במשנה עירובין צ"ח ב' ומרש"י שציין (ד"ה) ובלבד ואשמעין כו' (מבואר) דעיקר (החידוש) משום הא דלא חיישין שמא יביאם אצלו, (ומה שכתוב במשנה) ובלבד (שלא יעבירם ד"א ברה"ר) מלתא דפשיטא הוא.

במשנה אין מפורש אם העביר (ד"א ברה"ר בעודו עומד ברה"י) או חייב או פטור יע"ש בגמ' צ"ט א' (שהוא מחלוקת ב' לישנות), ובר"מ ז"ל פט"ו ה"א הגירסא (היא שפטור) ועיין מגיד משנה שם, ולמאן דגורס התם פטור אשמעין טובא דלא יוציא חוץ מד"א (אף שעושה כן) פחות פחות (מד"א) ולא תימא גזירה לגזירה, כבסימן שמ"ט [ס"ה] (ס"ד) (שאסור להוליך פחות פחות מד"א) אפילו בכרמלית דגזירה קרובה היא.

ובעירובין [שם צ"ט ע"א] דאמר לימא תהוי תיובתא דרבא (שאמר שהמעביר דרך עליו חייב, והעומד ברה"י ומעביר ברה"ר משמע שרק אסור) הוה מצי לחלק ביניהם (שעומד ברה"י גרע), ובאמת פטור ואסור (לחד גירסא) להר"מ ז"ל (אף שפסק כרבא שחייב¹⁴), ועיין תוספות שבת ח' ב' ד"ה לימא (שהקשה לפי רש"י שם מהי קושיית הגמ' מדינא דרבא על העומד ברה"י), וכנראה להעמיס זה בט"ז ז"ל¹⁵, ועיין ב"ח ומ"א א':

מה שכתב המחבר בס"ג רוקו שנתלש יש מי שאומר כו' לא ביאר אם דוקא היפך בה (בתוך פיו) אי לאו (ובמשנה שם צ"ח ע"ב אמר כן ר"י דווקא משנתלש ולא מפורש אם ת"ק נחלק בזה או לא) ועב"ח (שכתב שהרמב"ם בהלכות לא כתב דאירי שנתלש), ובפירוש המשנה (פ"י מ"ה כתב הרמב"ם) מאמר (ר"מ) [ר' יהודה] ובתנאי שהיפך ואין הלכה כר"י (וגם בהיפך אין איסור), ומפרש בגמ' עירובין צ"ט א' (שאף שיש בזה סתירה בין הדין כאן לדין בהכשר ותירצה הגמ' שמוחלפת השיטה ופשטות הכוונה שיש להחליף המשנה במכשירין וא"כ מה כוונת הרמב"ם שכתב בשם ר"י דבעי' היפך והרי למסקנת הגמ' לא ס"ל לר"י כן, י"ל) דמוחלפת בעניין אחר (והדר ביה ממה שכתוב לגבי הכשר דבעי' דווקא היפך).

או (י"ל עוד תירוץ) הנך אמוראי סוברים (תירוץ אחר מהגמ' שאין לדקדק מהמשנה לגבי נתלש) אף על גב דלא היפך (כיון שי"ל שהבינו ד) פשטיה דמתני' יש לומר בהיפך (שבעי' דווקא היפך). וערש"י (ד"ה ואע"ג) מפרש בתמיהה כו' (ומשמע שאין זה פשטות המשנה אלא הוצרך רש"י לפרש הקושיא)¹⁶.

ולומד (הרמב"ם) דהלכה כת"ק אף על גב דהיפך, ואף על גב לענין הכשר בהיפוך מכשיר, לענין שבת אינו כן ועתו"ש (סק"ה שתמה מאי שנא שבת מדין טומאת אוכלים), ולמה שכתבתי (שיש חילוק ביניהם) אתי שפיר (וגם מיושב בזה מה שכתב המ"מ) בפ"ג

¹⁴ ועוי' בנו"כ על הרמב"ם שם שתמהו בזה דהרי הרמב"ם פסק כרבא ומקורם לכאול מדימוי הגמ', וצ"ב דברי רבינו בזה מדוע לא תירצה כן הגמ'.

¹⁵ אולי כוונת רבינו ממה שכתב הט"ז אע"פ שהוא עומד ברה"י וכו' ומשמע שהוא חידוש מיוחד כאן ועי'.

¹⁶ ופשטות משמע שהוא תירוץ אחר מדברי הגמ' וצ"ב, ואולי כוונת רבינו לפרש שמוחלפת השיטה הכוונה שמוחלפת השיטה כאן הוא בשונה מכל מקום לפי הרמב"ם והכוונה שיש להחליף את סברת הגמ' וממילא שאין דקדוק מהמשנה ועי'.

מהלכות שבת ה"ג דהר"מ ז"ל סובר בשבת אף על גב דהיפך שרי ועיין בהר"ב במשניות (שפסק שאין הלכה כר"י ומאידך בכלים פ"ח מ"י פסק דבהיפך מכשיר).

ובאר"ר ה"ו כיחו אף על גב דלא היפך (והוא כתירוץ האחרון בגמ'), עי' ר"מ ז"ל פט"ו מטומאת אוכלים ה"ז פירש דלא כרש"י עירובין צ"ט (שביאר הלשון) היפך למשדיה קאי רק היפוך לא הוה משקה מחובר (אלא חשוב כתלוש), ומקשה (הגמ' שם) שבת אטומאה לענין חיבור. וע"ש ה"א ופי"ב ה"ט:

ועסי' קצ"ח ואין העת מסכים כעת:

אשל אברהם:

(א) שלא. עיין מג"א (שכתב שאם העביר חייב והוא כדברי) מגיד משנה ראב"ד פט"ו מהלכות שבת ה"א (ואמנם) כגירסת הר"מ ז"ל פטור יע"ש עט"ז מה שכתבתי (במשב"ז) שם:

(ב) למקום. עיין מג"א, העתיק דברי הרא"ש ז"ל עירובין צ"ט א' עלה דמשנה לא יעמוד ברה"י וישתה ברה"ר, ואם הוציא ראשו שרי דפיו ברה"ר אף על גב דהמים נכנסים אח"כ בגוף במיעו ברה"י פיו ברשות אחר הוה במקום פטור ונחו במקום פטור תחלה [משא"כ פיו עם גופו ברשות אחד]. וסימן שמ"ו א' לכתף מרה"י לרה"ר דרך מקום פטור (אסור) הכא שאני כו'.

וידו בסימן שמ"ח דהוציא ידו משחשיכה (מותר להחזירה, והטעם כיון) דאי שדי אתי לידי חיוב חטאת (וצ"ב לפי המבואר כאן מדוע חייב חטאת והרי) מיד כשהוציא לרשות אחרת הוה ידו מקום פטור, ויש לחלק בין החפץ מונח כך מן רה"י ובין המשקין (שבאים ממקום אחר ונחים עכשיו בפיו שנחשב מקום פטור) ומשום הכי אסור לרוק אפילו ראשו ברה"ר וע' אות ג'. ואי"ה שם יבואר עוד:

(ג) או ירוק. עיין מג"א (שאם רק לרה"ר חייב חטאת, והטעם כיון) דפיו לא הוה מקום פטור כשצריך להניח שם ופיו עם גופו ברשות אחד, משא"כ כשהוא ברשות אחר יש חילוק בין רוק למשקין עיין אות ב' (שמבואר שכיון שהמשקין באו ממקום אחר חשיב שנחו במקום פטור) ועיין רא"ש עירובין צ"ט עלה דלא ירוק וישתין:

(ד) הוציא. עיין מג"א, בעירובין צ"ט א' בעי רבא הוציא פי אמה לחוץ כו', והוא הדין פיו לחוץ ספק הוה, לא ודאי, (והוא) כמו פי אמה דאם בתר מציאה מפיו הוה פיו ברה"ר ואין איסור (ואם בתר עקירה חייב), ולא תימא (לחלק שספק הגמ' הוא רק אם) השתין (הואיל ו) לא נחו משנעקרו מגוף ולכך אפשר בתר עקירה משא"כ רוק נח אח"כ בפיו א"כ הוה מיד הוצאה או הכנסה (אלא בשניהם יש מקום להסתפק בספק זה) ומבעיא בהשתין (שהסתפקה הגמ' ולא ברק הוא) לומר דאפשר אפילו הכי פטור אף ע"ג דלא נחו באמה וכל שכן ברוק.

ועיין סי' י' מ"א י"א אי עושין ספק דרבנן לכתחלה בעיא דלא אפשר, ובתו"ש כאן (סק"ד) הראה לשם יע"ש. ואי"ה בפתיחה כוללת (כללים אות כ"ב), ובשושנת העמקים (כלל י"א) יבואר מזה דיש לומר דבעיא דלא אפשר קיל לזה, דכל שיש ספק ושיקול הדעת לא גזרו כרמלית בספק וכמ"ש בסי' ש"ג סכ"ג:

דינים מחודשים העולים:

- א. ספק הגמ' לגבי פי האמה אם אזלינן בתר עקירה או הנחה ה"ה גם ברק ופיו בחוץ.
- ב. אפשר שכאן מותר לכתחילה ספק דלא איפשיטא להקל כן בכרמלית (א"א סק"ד).

סימן שנ"א

ס"א:
משב"ז:

(א) בתוך. עיין ט"ז, כפי דעתו שלל בזה פירוש הלבוש דמשמע דמפרש תוך שלושה היינו פיו של מזחילה אין בולט לרה"ר יותר משלושה, אלא (פירש הט"ז) כפירוש הפרישה מונח (המזחילה) למטה מגג סמוך לגג באורך הגג בתוך שלושה טפחים הוה לבוד והוה כרה"י כמו הגג, וכשמצרף ידו ומחבר תחת המזחילה בדיבוק ממש הוה כמוציא מרה"י לרה"ר.

ומשמע דחיוב יש מן התורה כהאי גוונא דאי לא תימא הכי הוה תו גזירה לגזירה (באופן שהוא) למעלה מעשרה ואין רחב ארבעה ויוצא שלושה לרה"ר עמ"א ה', וכשידו או פיו או כלי סמוך לשלושה למזחילה שרי דהיינו קולט כל שאין מצרף ידו ממש בדיבוק (והטעם לזה פירש) בלבוש דאין בידו לבוד, אבל הט"ז ז"ל פירש דאי נמי שייך לבוד כהאי גוונא מ"מ לית כאן עקירה מעל גבי מקום ארבעה על ארבעה (כיון) שהוא (קולט את המים) באויר, אבל הר"ר יהונתן ז"ל כתב דבידו כהאי גוונא נמי שייך לבוד ואסור עב"ח הביאו.

ובאמת צ"ע במצרף ידו למה הוה חיוב תורה דאין עוקר המים רק זוחל לידו ובב"י בשם הר"מ ז"ל דלא נחו לית חיוב תורה ואף בנחו קשה כאמור (דלא חשיב עקירה), ועיין ברש"י צ"ט ב' (ד"ה ומן הצנור שכתב וז"ל 'משום דצינור לעולם ארוך ויוצא לרשות הרבים וליכא למימר לבוד', ומדבריו) נראה כמו שכתב הלבוש (הנזכר שהטעם שלא אמרין לבוד הוא כיון שהוא רחוק מהגג שלושה ולא שלא יועיל כאן לבוד וכדברי הט"ז), וברא"ש שם (פ"י ס"ז העתיק דברי הגמ') תניא אידך (ששם משמע שהניח ידו סמוך לגג ממש ג"כ מותר) ואין להאריך. ועיין מה שאכתוב אי"ה באות ב' מזה:

(ב) שאין. עיין ט"ז, דביש במזחילה ארבעה על ארבעה ממה נפשך אסור, במצרף למעלה מעשרה מרה"י לרה"ר ולמטה הוה כרמלית, עמ"א אות ד'. ולמעלה מעשרה ואין ארבעה על ארבעה (עיין מש"כ) מ"א ה':

אשל אברהם:

(א) חשוב. עיין מג"א, בסימן שע"ד (במג"א) ה' (מבואר) דאם אין בולט (הגג) ארבעה טפחים הוה רה"י אף על גב שאין מחיצות ניכרות, הא בולט ארבעה ואין מחיצות ניכרות הוה הגג כרמלית וכבסי' שמ"ה סי"ו, ומכרמלית לרה"ר נמי אסור ואי"ה באות ה' יבואר עוד:

(ב) מן. עיין מג"א, עב"י ורש"י עירובין צ"ט ב' (ד"ה ומן הצנור) דלמעלה קולט ממקום פטור דאין אויר רה"ר למעלה מעשרה ולמטה קולט מאויר רה"ר וידו ג"כ ברה"ר:

(ג) שבולט. עיין מג"א, בלבוש ורש"י עירובין שם משמע כל שבולט שלשה לא הוה לבוד הא פחות משלושה בולט אמרינן ג"כ לבוד¹⁷ (ודלא כט"ז, ועי' משב"ז סק"א).

(ד) יש. עיין מג"א, אבל למטה ואין ארבעה על ארבעה הוה גזירה לגזירה ערש"י שם וב"י:

(ה) למעלה. עיין מג"א, עתו"ש (סק"ז שכתב שיש דין של) חורי רה"י אף באין ארבעה על ארבעה הוה כרה"י יע"ש (שתמה מדוע באין בו דע"ד לא נימא שהו' חורי ויהיה איסור מדינא

¹⁷ ומהני הלבוד לכא' גם להחשיב את הבליטה הזו כמו מקום דע"ד כיון שהוא מצטרף לרשות מדין חורי רה"י.

ולא רק מחמת גזירה), ואפשר באין ארבעה על ארבעה (רק) מדרבנן אסור בעקירה מרה"י וכה"ג לא גזרו¹⁸ ועסי' שני"ג מ"א אות ד'.

ואם המזחילה למעלה מעשרה ומופלגת שלושה טפחים לגג לא הוה כחורי רה"י (כיון שאינה סמוכה ממש לרה"י) [ושאני בולט שלושה טפחים ואין מופלגת] ואם הגג בולט ארבעה טפחים ממחיצות (הבית) הוה הגג כרמלית כבסי' שע"ד ה' ואי"ה שם יבואר עוד:

דינים מחודשים העולים:

- א. נראה שבמצרף ידו למזחילה לקבל המים יש איסור תורה וצ"ע (משב"ז סק"א).
- ב. דין חורי רה"י בבליטה הוא רק אם היא רחבה דע"ד (א"א סק"ה).
- ג. ובמופלג ג"ט מהגג לא הוי חורי רה"י (א"א סק"ה).

¹⁸ ואף שיש על המקום דין חורי לא מהני כדי להצטרף למציאות של מקום חשוב בשיעור דע"ד דבעי' כדי שייחשב מעשה עקירה מהרשות, והוא חידוש.

סימן שני"ב

ס"א:

משב"ז:

(א) הקורא. עיין ט"ז (והוא לשון) רש"י עירובין צ"ז ב'. נתגלגל משמע כן (שהם ספרים העשויים בגליון) והוא הדין ספרים שלנו בכריכה ודף אחד מונח על עמוד תשעה ורבים מכתפין (עליו דחשיב כרה"ר).

ו(הוא הדין ב) דף אחד על אסקופה נדרסת שרבים דורסין שם איכא בזיון טובא לא גזרינן מידי, ואפילו ראש השני לאו בידו אלא מונח על אסקופה אפשר דלא גזרינן (כיון שעצם מה שחלקו למעלה מעשרה טפחים חשיב כאגוד במקום פטור¹⁹, ובספרים שלנו יש להתיר בכה"ג²⁰).

(ב) גוללו. עיין ט"ז, עירובין צ"ח א' פריך (הגמ' דאי מיירי ב) אסקופה רה"י וקמה רה"ר כו' (ובנדרסת) ולא {מד"א ברה"ר} (גזרינן, ואי אמרת באיסקופה נדרסת עסקינן מה לי תוך ארבע אמות מה לי חוץ לארבע אמות) אלא (אמר אביי הכא באיסקופה כרמלית עסקינן ורשות הרבים עוברת לפניה וכו'), הא דלא מוקי רב יהודה התם ורבה {או רבא כפי הנראה שיש גורסין כן, עי' רא"ש (פ"י מ"ג)} בכרמלית משום דמשמע להו מתני' סתמא אפילו נתגלגל חוץ לד"א דלא כברייתא ומשום הכי צריך לומר באסקופה הנדרסת.

ומיהו יש לומר דמשום הכי לא מוקי כן דא"כ (דאיירי בכרמלית) מאי איריא כתבי קדש לרבא דלא גזר גזירה לגזירה (דהרי גם בשאר דברים הוי גזירה לגזירה), אבל למה שכתב הר"ב בהג"ה בשאר דברים אסור אפילו לכרמלית ועב"י א"כ אמאי לא מוקי כן ש"מ משום דמתני' משמע אף חוץ לד"א (וכתירוץ הראשון).

ומיהו י"ל דלא מוקי כן אסקופה כרמלית דקשה אכתי דלמא מעייל מרה"ר לרה"י ולא ס"ל תי' א' (שיש חילוק בגודל האיסקופה ונימא שכאן איירי ב) אסקופה ארוכה דלרבא (בגמ' בשבת די"ב ע"ב לגבי האיסור שלא יקרא אור הנר) גזור אף שתי קומות, ותי' ב' (שתירצה הגמ') כבן עזאי לא קיי"ל כן עיין ברא"ש (הנ"ל).

והא דלא מוקי (באיסקופה רה"י, ודאיכא) קמה כרמלית דא"כ אדמפליג בין אסקופה לגג לפלוג באסקופה גופה ש"מ דסתם אסקופה כרמלית או נדרסת.

והקשה הט"ז על הטור ומחבר אמאי לא סיימו בנדרסת דווקא וכמו שכתב הר"ב, ועל הר"מ ז"ל פט"ו מהלכות שבת הכ"א (שביאר הב"י שיטתו) דמוקי כאביי ועל כרחך כתי' א' (דאיירי שיש) אסקופה ארוכה ואמאי לא הזכיר זה.

ואפשר דפסק הר"מ ז"ל כברייתא (שהביאה הגמ' שם) חוץ לד"א לא, וזה דלא כרבה {או רבא}, וכי היכי דליהוי סתמא דמתני' כהלכה (וכתירוץ הגמ' דאיירי באיסקופה הנדרסת) בהכרח לא חיישינן לקושיא (שהקשתה הגמ') "אי הכי" (תוך ד"א נמי נגזור מחשש שיכניס מרה"ר לרה"י) ולא חיישינן דלמא מעייל מרה"ר לרה"י, רק חיישינן דמעיל למקום שעומד

¹⁹ וכמו שהקשה ברע"א כאן מהדין של קרומיות.

²⁰ כן נראה מלשון רבינו, וצ"ב החילוק מה החילוק בין ספרים שלנו לספרים העשויים בגליון וקצת משמע שיש יותר בזיון בזה מבספרים העשויים בגליון, ובאופ"א אפשר לומר לפי דברי רע"א שהעלה צד שהחשש בספרים הוא שיפלו לגמרי ודחה, ואולי ס"ל לרבינו שחשש זה יש יותר בעשויים בגליון מספרים דידן וצ"ב.

שם (והטעם שלזה אנו חוששים כיון) דקיי"ל כרבא דאפילו ב' קומות לא פלוג כמו שכתב הרא"ש ז"ל (שם) בשם הרז"ה ולא מהני אסקופה ארוכה ועמ"מ שם:

עיין בתוס' שם צ"ח א' ד"ה הכא דאסור לפרוס בגד יע"ש:

אשל אברהם:

(א) ואפילו. עיין מג"א, בעולת שבת מסופק די"ל לרבה [או לרבא] דמחלק (בגמ' עירובין צ"ח ע"א) בין בזיון גדול לקטן, י"ל אף דאין הלכה כר"ש (שכל דבר שהוא משם שבות אינו עומד במקום בזיון כתבי הקדש) היינו בזיון קטן על הכותל, הא אסקופה נדרסת יש לומר דמודה רבי יהודה דשבות מותר.

ויש לחלק (עוד חילוק) בין שבות כרמלית דאסור ובין שבות אטו אין אגודו בידו דשבות בעלמא הוא עט"ז ב' הביאו לפירש"י ז"ל עירובין צ"ח א' (ד"ה הנדרסת, שכתב על האיסור באגדו בידו 'שבות בעלמא הוא לא גזרינן' ומשמע שהיא שבות אחרת מהאיסור של כרמלית).

והנה במשנה (שם דצ"ז ע"ב) נקיט אסקופה כרמלית בסתמא וגג רה"י בסתמא, ובשניהם (איתא ונתגלגל הספר) "מידו" וראש השני (של הספר) נשאר בידו, ורה"מ ז"ל פט"ו הכ"א השמיט אסקופה ונקיט כרמלית, וכתב הב"ח (שהטעם שהשמיט האוקימתא בגמ' הוא כיון) דלפנים נמי (במקום שהוא עומד הוי) כרמלית, אבל הט"ז ז"ל אות ב' לא הונח לו בזה וסובר מה שכתב הר"מ ז"ל (להוסיף על דין הגמ') וכן נתגלגל לרשות היחיד' שכתב המגיד משנה דפשוט (וא"צ לומר דין זה כיון) {דלא שייך ד"א}, סובר הט"ז ז"ל דצריך טובא לומר (דאיירי) אפילו לפניס (מן האסקופה) רה"י ולקמה (לצד חוץ) רה"ר (ואפילו הכי אם) אסקופה כרמלית שרי ועל כרחך (איירי באיסקופה) ארוכה יע"ש.

ובכרמלית כתב (הרמב"ם) מידו וברה"י לרה"ר לא כתב כן, (וז"ל הרמב"ם שם הקורא בספר בכרמלית ונתגלגל מקצת הספר לרה"ר ומקצתו 'בידו', וכו', היה קורא ברה"י ונתגלגל לרה"ר אם נח בה הופכו על הכתב, ואם לא נח אלא היה תלוי באויר רה"ר ולא הגיע לארץ גוללו אצלו, ומשמע שמרה"י לרה"ר הוא דין אחר ומותר לגוללו אצלו גם אם לא הוי בידו), והבן וצ"ע:

(ב) משום. עיין מג"א (שכתב ד) אם זרק מידו לרה"ר וראש השני בידו אם יכול להביאו אצלו פטור, אבל (מ"מ) אסור אם עשה כן, ואם אין יכול להביאו אצלו חייב ער"מ פי"ג מהלכות שבת הי"ד (שמשמע כן) {ומשמע (בדברי הרמב"ם שכל זה) דוקא אגדו בידו}.

הוא הדין בספר תורה אם אין יכול להביאו אצלו כך, חייב ואסור, והא דהתירו כאן (הוא רק שבות זו של אגדו בידו שהתבאר לעיל שהוא גדר של) שבות בעלמא, ומשום בזיון גדול, הא שבות ממש או בזיון קטן לא כבאות ג':

(ג) דרביס. עיין מג"א, כל שאין בזיון גדול אסור אף בכתבי קדש, (וגם זה מותר רק) שבות דעלמא היינו (היכא שאגוד בידו) גזירה אטו אין אגודה בידו, הא אגודה בידו (אפילו) בכרמלית יש הפרש בין כתבי קדש ובין דברי רשות כבאות ה', ואי"ה שם יבואר עוד ועיין בתו"ש (סק"ב) יע"ש:

דינים מחודשים העולים:

א. יש לדון שבאיסקופה הנדרסת אין כלל איסור בכרמלית לכו"ע מחמת בזיון גדול לכתבי הקדש.

ב. וכמו"כ יש לדון שבשבות של אין אגדו בידו כו"ע מודו שלא גזרו במקום כתבי הקודש (א"א סק"א).

ג. כל ההיתר שנאמר בסימן כאן הוא דווקא בבזיון גדול וגם כשהוי שבות בעלמא של אגדו בידו ולא הותר שבות של כרמלית (א"א סק"ב, סק"ג).

ד. וברה"ר אסור בלי בזיון גדול גם באגדו בידו.

ס"ב:

משב"ז:

(ג) על הגג. עיין ט"ז, בכותל משופע למעלה מעשרה ואין רחב ארבעה על ארבעה מקום פטור. ואי רחב (דע"ד הוא נידון כמו טלטול) מרה"י לרה"י, ולמטה מעשרה הוה רה"ר בשרבים מכתפים כבסי"ה שמ"ה במ"א ח', א"כ גזור אף בכתבי קודש אגודו בידו אטו אין בידו דלא הוה בזיון כ"כ, משא"כ אסקופה הנדרסת בזיון גדול הוה כבאות ב'.

ומינה כשאין רבים מכתפים, או כשהגג בולט ארבעה דהוה כרמלית, לא גזרו באגדו בידו (ברה"ר) כמו לאביי (בכרמלית), ושאר דברי חול אסור כהאי גוונא כבס"א (ברמ"א).

ועב"י מה שכתב אפילו נח לא היה אסור כי אם מדרבנן, והלבוש (ס"ב) אסברה לי דהכי פירושו תוך שלושה לארץ אפילו אין אגדו בידו מדרבנן אסור עכ"פ להביאו אצלו והוה (בגוונא שלא נח גם בפחות משלושה) גזירה לגזירה. ולפ"ז בדברי הרשות מראש הגג ונפל ראש אחד סמוך לשלושה טפחים לרה"ר אסור להביאו אצלו כבס"א בהג"ה וכן הוא בב"ה²¹ לעיל.

ומה שנרשם (כציון לדברי הרמ"א לעיל ס"א) המגיד, אין מבואר כ"כ (בדבריו), וסמוך לשלושה טפחים לארץ מדרבנן עכ"פ הוה כהנחה ואסור כשאין אגדו בידו, הוא הדין כשאגדו (בדברי הרשות) כאמור.

ועיין מה שאכתוב אי"ה באות ד', (ועיין ברמב"ם) פט"ו הכ"א (שלא הביא את האוקימתא בגמ' שאירי באיסקופה ארוכה), ועב"ח תירץ למה שהקשה הט"ז באות ב' (מדוע סתם בזה הרמב"ם), ואי"ה במ"א א' יבואר:

(ד) בענין שנח. עיין ט"ז, לכאורה במשופע משהו ורבים מכתפים (חשוב שמונח) ולא בעינן (דווקא) ארבעה על ארבעה כהאי גוונא וליכא בזיון גדול (וחלוק מאיסקופה), ומשום הכי גזור כבסי"ה שמ"ה ס"י ומ"א כאן ה', ויותר נראה שנתכוין (הט"ז) דכל שלא נח אפילו פחות משלושה טפחים לארץ ליכא חיוב דבר תורה אפילו אין אגדו בידו, משום הכי לא גזור (באיגודו בידו) דבעי נח אמשהו עכ"פ תוך שלושה טפחים עיין אות הקדום בזה:

והנה לכאורה קשיא לי (על מה שכתב השו"ע) תוך עשרה (הופכו על הכתב והיינו שהכותל שם נחשב רה"ר, ותמוה דהרי) להר"מ ז"ל (פי"ד משבת ה"ח) כבסי"ה שמ"ה סעיף י' (הוא בעשרה טפחים) מצומצמים דוקא רה"ר הא מתשעה ועד עשרה לא הוה רה"ר א"כ המחבר זיכה שטרא לבי תרי לכאורה (שבסימן שמ"ה פסק כדברי הרמב"ם וכאן פסק שתוך עשרה לעולם הוה רה"ר).

ועל הר"מ ז"ל (עצמו) יש לומר דמתשעה ולמעלה בסתמא לא, הא מכתפים אפשר יודה (שגם מתשעה ומעלה הוה רה"ר), משא"כ המחבר עיין מ"א שמ"ה אות ח' (שכתב שלפי שיטתו גם בתשעה ולמעלה לא הוה רה"ר א"כ קשיא), ואם נאמר אף בכרמלית גזור בכתבי

²¹ כפה"נ בדק הבית יעו"ב בשו"ע החדש שהביאו שיש בדפוסים שגרסו לדברי הדרכ"מ שכתב דברים אלו בתוך דברי הב"י במסוגר ונראה כבדק הבית.

הקודש היכא דליכא בזיון כ"כ, ולמעלה הוה רה"י או מקום פטור הוה אתי שפיר (דמתשעה ועד עשרה הוי כרמלית, וגם בכרמלית גזרו) ואי"ה במ"א אות ה' יבואר עוד:

ודע דכתבי הקדש אף גמרות ופוסקים ושאר דברי קדש נכללין בו עיין סי' של"ד ואף בדפוס יש להם קדושה:

אשל אברהם:

(ד) גוללו. עיין מג"א, רה"י צריך לומר. וכתב דמדיוקא דמשנה עירובין צ"ז ב' ספר על הגג, הא שאר דברים אסור למטה מעשרה אטו נפל לארץ כמו דדייק מרישא [שאר דברים אף כרמלית ואגדו בידו דלאביי דמוקי באסקופה כרמלית מוכח הכי ה"ה רבה או רבא (סברו שהותר רק בכתבי הקדש ו) לא מפשינן במחלוקת, אלא די"ל רבא לשיטתיה לא גזרו גזירה לגזירה (וא"כ לא דווקא ספר) וכן סיפא י"ל משום הופכו על כתב משום ר"ש נקיט הכי].

אבל (כתב המג"א שאם יש) שלש קולות שרי אף בשאר דברים וכן משמע בס"א בהג"ה דקאי ארה"י בכתבי קדש דהיינו מונח קצה אחד ברה"ר דאז בעינן נדרסת שרי בכתבי קדש, שאר דברים כה"ג בכרמלית לא, הא לא (אלא) מונח קצה אחד רק באויר כרמלית שרי אף שאר דברים למטה מעשרה, הא אויר רה"ר אסור למטה מעשרה בשאר דברים, אבל למעלה מעשרה אף שאר דברים שרי במקום פטור לא גזרו, ובמ"מ פט"ו הכ"א (כתב) בשאר דברים מכי "נחו" אסור, הא לא נחו בכרמלית שרי, הא אויר רה"ר תוך עשרה אף לא נחו אסור בשאר דברים (וכדברי המג"א שאם יש ג' קולות לא אסרו).

והריטב"א שהקשה בבור כו' בסימן שנ"ד דלמה לי חוליא גבוה עשרה (אף שלא הוי ג' קולות וגם לא הוי כתבי הקדש) סובר כהגהות אשרי פרק קמא דשבת עב"י (שם), היינו לאביי דמוקי אסקופה כרמלית (מתוך דבריו נלמד ש) הוא הדין שאר דברים לרבא דהלכתא כוותיה דלא גזרינן גזירה לגזירה, והוא הדין סיפא (כאן) לאו דווקא ספר, א"כ נתגלגל תוך עשרה כל זמן שלא נחו ובאויר רה"ר אף שאר דברים שרי, הקשה שפיר למה לי חוליא גבוה עשרה טפחים הא מותר כשאגדו בידו מאויר רה"ר לרה"י והוא הדין מרה"י לרה"י דרך אויר רה"ר עסי' שנ"ד במ"א ב' ג' ושם (במשב"ז סק"ב) יבואר דברי הב"ח אי"ה במה שכתב דבריו סותרים כו', וריש סימן שנ"ג (במג"א) אות ב' (מבואר ש) לזרוק מרה"י לרה"י דרך אויר רה"ר למטה מעשרה ודאי אסור, הא אגדו בידו יש לומר דשרי ואי"ה שם יבואר עוד בזה.

והציון גוללו (בפעם) שנית (שבמג"א) קאי (על) למטה מעשרה טפחים וכאמור (שרק שם בעי' ג' קולות).

(ה) בענין. עיין מג"א, עט"ז (במשב"ז) אות ד', מה שקשה לסימן שמ"ה למאן דאמר תשעה מצומצמות דוקא ע"ש.

וכרמלית ואגדו בידו שרי בכתבי הקדש לכולי עלמא אף שאין בזיון כ"כ שרי לרבא ג"כ דהוי גזירה לגזירה (כל שהוי) אגדו בידו בכרמלית בכתבי קדש, ועיין אות ג' (שם ראשו האחד) ברה"ר כהאי גוונא אסור כל שאין בזיון גדול יע"ש.

ובאות ד' ציין (המג"א שנית) על גוללו (וכוונתו בזה על) האמור למטה מעשרה, דשאר דברים (למטה מעשרה שאין ג' קולות) אסור ומשום הכי נקיט ספר משום למטה מעשרה יע"ש:

דינים מחודשים העולים:

א. דין כתבי הקודש שהותר להם שבות הוא גם ספרים דידן הנדפסים (משב"ז סק"ד).

סימן שני"ג

ס"א:

משב"ז:

(א) ואם. עיין ט"ז, שבת דף צ"ז א', עירובין פ"ה ב'. ובשבת פירש"י (ד"ה דמידלי) מגבוה לנמוך או להיפוך, ובעירובין (ד"ה דמידלי) פירש מנמוך לגבוה {מלת שמא (שכתב רש"י שמא יזרוק) קאי דלמא מגנדר}, ומסתימת הפוסקים אף מגבוה לנמוך אסור. ובסעיף שאחר זה (ס"ג כתב ההג"ה) בגג רחב שרי מניח הא זורק לא (כיון שיש יותר חשש שיפול כמבואר בט"ז).

ודע דהא דשרי לזרוק (הוא דווקא) למעלה מעשרה עמ"א ב', הא מושיט אף למעלה מעשרה בב' דיוטאות פטור אבל אסור דגזרינן אטו דיוטא אחת, עיין ריש פרק הזורק (שבת דצ"ו) ובתוס' שם (ד"ה הזורק) ובר"מ פ"ג (משבת) הי"ט יע"ש, ועיין סי' שמ"ז במ"א אות ה', ואם גג אחד מחיצות ניכרות והשני בולט אסור לזרוק (כיון שגג הבולט חשוב ככרמלית, ונמצא שהוא מוציא) מרה"י לכרמלית עסי' שמ"ה סט"ז:

עיין בר"מ ז"ל פ"ג הט"ז מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע פטור, והיינו אבל אסור, ועיין במ"מ שם, והתם ליכא שבות כי אם תוך עשרה (לרה"ר, ולא גבוה יותר מעשר) דעירוב לא שייך מרה"ר לרה"ר, ובפט"ו ה"ח שני בתים כו' למעלה מעשרה טפחים הזורק פטור²² (ומשמע אבל אסור, הכוונה) לומר דלפעמים אסור בלא ערבו, או בנמוך וגבוה. הא למטה מעשרה טפחים אסור אף בעירבו, ומ"מ קשה איך שייך לישנא דפטור והוא שעירבו (שכתב הרמב"ם) דבלא עירבו נמי פטור ואסור, והיה לו לומר מותר לזרוק והוא שעירבו, ועא"ר אות ב', ובמעשה רוקח להר"ב מסעוד ח"י ז"ל רקח הגיה תיבת פטור ע"ש, ועמ"א, ואי"ה יבואר עוד שם:

אשל אברהם:

(א) וערובי. עיין מג"א, הראה לשנ"ה אות י"א יע"ש דמשמע דאף עירוב אין צריך כל שמפסיק מקום פטור, ועדיף טפי מאלו לא היה מפסיק כלל בין רה"י לרשות חבירו דבעי עירוב ככל גגות וכדומה, ובאמת צ"ע בזה ועא"ר אות ג' (שתמה בזה) ותו"ש (סק"א) ונהר שלום ואי"ה בשנ"ה אות י"א יבואר בזה.

והמ"מ פט"ו ה"ח בלא עירבו אסור פשוט כו' (וז"ל 'ומה שכתב רבינו והוא שיהיו שניהם שלו או עירבו פשוט הוא שאם לא כן אסור לטלטל מרשות היחיד של אדם אחד לרשות של אדם אחר כמו שיתבאר בהלכות עירובין', וכוונת דבריו) והלא ברייתא מבוארת הוא שבת צ"ז א' למעלה מעשרה שבות ורשויות שלו מותר (ומוכרח א"כ שיש איסור גם בכה"ג בלא עירוב), אלא כ"כ אף לשיטת הר"מ ז"ל (שם בה"כ שכתב שבעי' ז"ז בממלא ממקום פטור לרה"י וכתב עלה המ"מ שמוכרח מזה ששיטת הרמב"ם היא שמותר להחליף ממקום פטור, וזה החידוש של הרמב"ם שגם לשיטתו כאן בעי' עירוב ולאפוקי מדברי המג"א הללו²³).

מה שכתב שנ"א סס"ה עא"ר אות ד' הגיה שנ"ה סס"א אות ט' דמפסיק כרמלית לא מהני עירוב יע"ש:

²² ולפנינו ברמב"ם ליתא לשון זה, ויעוי' בשינויי נוסחאות על הרמב"ם (מהדורת פרנקל) שהובאה גירסא זו, וכן היה לפני רע"א ותמה ג"כ ע"ד הרמב"ם הללו מדוע אסור ע"ש.

²³ כן נראה ביאור דברי רבינו לכאן שכיוון לדברי המגיד משנה בה"כ ועדיין צ"ב קצת לשונו שנראה שכתב המג"מ דבריו בדעת הרמב"ם וצ"ב.

(ב) מותר. עיין מג"א, פירשתיו בט"ז, עיין ר"מ פי"ג הי"ו רה"ר לרה"ר ורה"י באמצע למטה מעשרה טפחים פטור ואיסורא איכא, וכפ"ט"ו ה"ח יע"ש. ועסי' שני"ד בט"ז (סק"א) ומ"א ב' ואי"ה יבואר:

(ג) כלי חרש. עיין מג"א, שבת צ"ז א' ופירש"י ז"ל דאלו משום נפילה (עצמה) לרה"ר מתעסק הוא.

ואם הגגין כרמלית אפילו הכי (גזרינן) דלמא אתי לאתויי ד"א ברה"ר או דרך רה"י פתח הבית, או דאע"ג דבולט (הגג) מ"מ באמצע (הגג) הוה רה"י (וגזרינן שיכניס לשם) עסי' שע"ד במ"א ה':

(ד) למעלה. עיין מג"א, לשיטתיה בשמ"ה אות ב' דאפילו למטה מעשרה טפחים הוה חורי רה"י [רה"י], {כר"ש}, וכן משמע מהר"ב שם בהג"ה כמו שכתבתי שם (בא"א סק"ג), ועא"ר כאן אות ה' ושמ"ה אות ח'.

וטעות סופר (מש"כ בדפ"י במג"א) למעלה וצריך לומר למטה מעשרה טפחים נמי חורי רה"י הם, ועיין בנהר שלום (סק"ג שכתב ליישב דברי המחבר) דיש לומר זיז הבולט תוך עשרה טפחים (לרה"ר) זכו ביה רבים (ולכך לא הוי חורי רה"י)²⁴.

(ה) אסור. עיין מג"א, ע' מ"מ פט"ו מהלכות שבת ה"ד יע"ש באורך:

(ו) ואוסרים. עיין מג"א, גם זה שם. ובלבוש כתב דוקא שיש בתחתון ג"כ ארבעה על ארבעה (ודלא כמג"א, ועוד כתב) ועליון אין אוסר אתחתון (כיון שהתחתון יש לו דין שרה"י עולה עד הרקיע משא"כ לזיז העליון) ולשון ואוסרים זה על זה משמע שניהם אסורים (ודלא כלבוש).

ואי דוקא (אוסרים הזיזים כשהם) זה למטה מזה מכוון או אף שלא מכוון עיין מגיד משנה (שם ה"ד שהעמיד שהוא) נפקא מינה בין הרמב"ם ורשב"א ועב"י כאן. ומשמע כשעירבו יחד שרי ועמ"א א' כשא"א לטלטל מזה לזה כי אם בזריקה יע"ש (שכתב דבכה"ג לא שייך לערב).

(ז) כנגד. עיין מג"א, עב"י:

דינים מחודשים העולים:

- א. האיסור לזרוק מגג לגג הוא גם בגגות כרמלית וכגון גג הבולט (א"א סק"ג)
- ב. חורי רה"י שסמוכים תוך עשר לרה"ר אסורים בהוצאה לשם מרה"י (א"א סק"ד בשם הנהר שלום).
- ג. בב' זיזים זה תחת זה שניהם אסורים ודלא כלבוש (א"א סק"ו).

²⁴ ויעוי' עוד באבן העוזר כאן שכתב שהוא אסור מצד פרוץ למקום האסור (ותלוי בגדר הדין של פרוץ למקום האסור אם הוא מחמת שאין מחיצות וזה לא שייך כאן או טעם אחר ואכמ"ל), ובשעה"צ סק"ז האריך שיש לאסור בשם כמה אחרונים.

סימן שני"ד

ס"א:

משב"ז:

(א) אם. עיין ט"ז, אמר (אם עומד) פירוש הבור עצמו (בתוך ד"ט) דאם הבור רחוק ארבעה על ארבעה מרשות היחיד רק החוליא ממעטו, אז אם אין גובה חוליא שלושה טפחים הוה מקום ההיא רה"ר כבסי' שמ"ה (ס"ח) מבואות המתקצרין כו' (ועומדים לאורך רה"ר דינם כרה"ר²⁵), וערש"י עירובין צ"ט ב' ד"ה אי נימא (שכתב וז"ל 'שהבור סמוכה לכותל בתוך ארבעה טפחים', ומשמע שסמוכה היינו הבור עצמו וכדברי הט"ז).

והגיה (הט"ז) בב"י 'ואין' גבוה שלושה (ולא כגירסא בב"י וגבוה שלושה) ובנהר שלום הגיה בכ"ף הדמיון (והיינו דגרסינן 'ככל' מקום שאין דע"ד והוא גבוה שלושה) עמ"א פירשתיו יע"ש.

ומבואר בכאן מרה"י לרה"י דרך אויר רה"ר היינו תוך עשרה טפחים אסור להוציא ולזרוק מזה לזה, ופטור אבל אסור ועמ"א שני"ג ב' (שכתב להדיא שיש איסור למטה מעשרה), אבל הלבוש כאן (בס"א) כתב דמותר לזרוק מרה"י לרה"י דרך אויר רה"ר, וכאן במלוי המים 'דמיא' להושטה (ולכך אסור) ולמעלה מעשרה טפחים שרי, מבואר מלשונו דהושטה ממש לא הוה (אלא רק 'דמיא' להושטה, והטעם כיון) דאגדו בידו, אלא דגזור אטו אין אגדו בידו, ודווקא תוך עשרה הא למעלה מעשרה (לא גזרו, והטעם כיון שהווי רק גזירה) ומושיט גופא חידוש הוא למעלה מעשרה כמו שיראה הרואה בחידושי הרשב"א ריש פ"ק ור"פ הזורק יע"ש (ולכך למעלה מעשרה) לא גזרו חז"ל (כיון ש)אגדו בידו, ועא"ר (סק"ד שכתב כן שהוא רק גזירה ולא גזרו למעלה מעשרה) ועמ"א ג' (שכתב שיש איסור רק בדיוטא אחת) ואי"ה שם יבואר ועדיין צ"ע.

ומה שכתב הלבוש (שם) עוד דרך רה"ר או כרמלית (וז"ל 'אבל אם הבור הוא רחוק מרשות היחיד ד' טפחים, אין ממלאין ממנה לרשות היחיד, דהווי ליה מוציא מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים או דרך כרמלית שאסור', ומבואר שנקט שגם בכרמלית יש איסור למטה מעשרה) הוא ממה שכתב הב"י בשם הריטב"א ז"ל בקרן זוית הסמוכה לרה"ר (שגם שם יש איסור אף שדין הקרן זוית כמו כרמלית), ובגמ' משמע דווקא דרך אויר רה"ר דגזור אטו יוציא מרה"ר לרה"י, לא דרך כרמלית דהוה גזירה לגזירה וקלוטה לא כמי שהונחה דמיא, ולפי זה למ"ד עתה לית (לנו) רה"ר (דבעי' ס"ר) או (בגוונא) שיש כרמלית מפסיק בין הבור ורה"י צ"ע בזה (אם יהיה איסור) ועמ"ש באות ב' עוד מזה:

(ב) ואם. עיין ט"ז, מה שכתב (הט"ז) הבור עצמו, פירשתיו באות א' דאם החוליא ממעט מרחב ארבעה על ארבעה לרה"י אם אין החוליא גבוה ג"ט הוה רה"ר, ואם גבוה ג"ט ורחב ארבעה על ארבעה הוה כרמלית.

ועב"י בשם הריטב"א דאף מרה"י לרה"י דרך כרמלית אסור ועמ"ש באות א' כאן (במשב"ז) ומ"א ועיין לבוש.

עב"י מה שכתב על ר' יוחנן עירובין ופירש"י דבור וחוליא מצטרפין (וז"ל הב"י 'ואמאי דאמר רבי יוחנן והא קא משמע לן דבור וחוליתו מצטרפין לעשרה פירש"י ומתניתין לא כדסלקא דעתין דתהווי חוליא עשרה לבר מבור אלא הכי קאמר בור ברשות הרבים וחולייתו

²⁵ והוא כשיטת הגר"א לעיל סימן שמ"ה שם שכתב שמבוי המתקצר הוא עד ד"ט, ויעוי' במשנ"ב שם שלא כתב כן אלא עד עשר אמות עי"ש.

וסך הכל גבוה עשרה מקרקעית הבור רשות היחיד הוי וממלאין ממנו לחלון, כלומר משום דממלא מרשות היחיד לרשות היחיד דרך מקום פטור דכל מלמעלה מעשרה ברשות הרבים מקום פטור הוא), ועשה (בכוונת רש"י) 'כלומר' (ומשמע שאין איסור מדינא בכה"ג) לא הבינותי דלכאורה הדברים כפשטן דאם אין מצטרף הוה הבור כרמלית.

ומה שכתב (הב"י) דלמעלה מעשרה טפחים מקום פטור וכמו שכתב הפרישה הואיל והחוליא משולי הבור גבוה עשרה טפחים (לכך נקרא מעל החוליא מקום פטור) צ"ע טובא דמ"מ מן החוליא לרה"ר אין עשרה טפחים, והוה אויר רה"ר כשהולך הדלי שם (כשמורידו מהחוליא) ורבי יוחנן דאמר אפילו תימא בסמוכה דוקא קאמר, וכמו שכתב (הרמב"ם) בפירוש המשניות ובתנאי כו' (וז"ל שם 'ובתנאי שיהא סמוך לכותל'), ובא"ר (סק"ה) הרגיש בזה יע"ש, ובשו"ע פסק להלכה במופלגת ארבעה צריך החוליא גבוה עשרה טפחים ברה"ר, ועיין מה שאכתוב בסמוך אי"ה מזה:

והנה (הביא הט"ז מהב"י ש) הריטב"א הקשה כו' (שאפילו ברחוקה יהיה מותר אפילו בלא גבוה עשרה כיון שאגדו בידו) היינו מסי' שנ"ב סעיף ב' (שמבואר שאם היה קורא בספר על הגג והתגלגל לרה"ר) כשלא נח ברה"ר עצמו רק באויר רה"ר תוך עשרה טפחים גוללו אצלו אפילו שאין בזיון כל כך, ובסעיף א' "דנח" ארה"ר גזור ולא התיר אלא בנדרסת, א"כ כאן אמאי אסור כיון דלא נח באויר רה"ר, וסובר הריטב"א כמו שכתוב במ"א שנ"ב באות ד' דה"ה שאר דברים ולא דוקא כתבי הקדש יע"ש, והב"ח תירץ דהתם דיעבד (אחרי שכבר התגלגל) והכא לכתחלה אסור, זה תירץ (הב"ח) לקושית הריטב"א ז"ל, אבל הטור סובר דכאן נמי שרי לכתחלה בשלא נח ברה"ר בקצה האחד רק תלוי באויר רה"ר שרי כמו בס"ב לשם, ואפ"ה בעינן גובה החוליא עשרה טפחים דמיד כשעוקר מרה"י בא מיד לאויר מקום פטור, ומשם כשיורד לאויר רה"ר, ומשם לחלון רה"י תוך י"ט שרי לכתחלה להטור אף בשאר דברים וא"ש דברי הב"ח ועמ"א שנ"ב אות ד' (שהקשה סתירה בדברי הב"ח אהדדי שבתחילה כתב שתמיד מותר באגדו בידו ואח"כ כתב שלכתחילה אין היתר) ולפי מה שכתבתי יש ליישב (שלפי הטור מותר לכתחילה).

והט"ז סובר דשם בשנ"ב ס"ב גבי כתבי הקדש דווקא שרי ומשום הכי הקשה כן, ועיין מ"א שם בלא נח רק תלה באויר כרמלית שרי בשאר דברים (כיון שיש שם ג' קולות) דלא כמו שכתב הט"ז כאן בשם הריטב"א, ועמ"ש כאן באות א' מזה:

אשל אברהם:

(א) בתוך. עיין מג"א, בב"י בכל מקום שאין ארבעה על ארבעה וגבוה שלושה, צריך לומר 'ואין' גבוה ג' או 'ככל מקום' בכ"ף הדמיון, ועיין בנהר שלום.

ואף דליכא מחיצות כלל על דרך משל שני בורות עמוקים עשרה טפחים כל אחד, ואין ביניהם ארבעה על ארבעה הוה (המקום שבאמצע) מקום פטור ועסי' שמ"ה סי"ט וב"ח כאן.

ומה שכתב המחבר חוליא משום סיפא נקיט וברישא אף על גב דליכא חוליא כלל כל שהבור רה"י ממלאין, ומיהו אם החוליא סביבו גבוה עשרה טפחים בצירוף עם מחיצות הבור מצטרפין לעשרה כרבי יוחנן שם (עירובין צ"ט ע"ב), והט"ז פירש הבור עצמו (סמוך לרה"י) כנראה מפירש"י שם עירובין צ"ט ב' ד"ה אי נימא, דאם הבור רחוק ארבעה טפחים ויותר והחוליא רחבה ואין בין חוליא לכותל רה"י ארבעה טפחים, אם אין החוליא גבוה שלושה טפחים הוה רה"ר אם לפנייהם רחב י"ו אמה כבסי' שמ"ה ס"ח (מדין רה"ר המתקצרת) ואם גבוה החוליא שלושה טפחים לא הוה ביניהם רה"ר, ויש לי בכאן הרהורי דברים והנני פורטם בעזה"י:

ודע דרה"י עולה עד לרקיע הן מחיצות, הן תל, הן בור עמוק²⁶, (הן) אם נעץ קנה כו' כבסי' שמ"ה (ס"ה במג"א סק"ג). ואם היה בור עמוק עשרה טפחים רה"י ועשה מצד אחד חוליא גבוה לא סביב כל הבור ואין ברוחב החוליא ארבעה על ארבעה, יש לומר דלא הוה רה"י ברחבו דאי בעי מינח מידי לא שייך בזה ד(אם) אין (חוליא) רק בצד אחד לא שייך מינח דף, עתוס' עירובין ע"ח א' ד"ה אלא ושבט דף צ"ט (ע"ב ד"ה ומוקף) בכותל המוקף לכרמלית (ששם מבואר שבעי' שיהיה ניחא תשמישתיה כדי שייחשב רה"י) ובסי' שמ"ה (ס"ג, שמבואר שהמחיצה לרה"י נקראת ג"כ רה"י כיון שהיא עושה אותו רה"י ומשמע שבלא זה לא חשיב רה"י).

והנה אם רבים מכתפים על החוליא שגבוה תשעה או עד עשרה הוה רה"ר, ואף על גב דבין החוליא ורה"י לית ארבעה על ארבעה מ"מ מצדדין מכתפין ומניחים שם {דלמים} {דליים} ושאר חפצים (לכך חשיב רוחב החוליא רה"ר, וממילא) הוה מעביר מרה"י לרה"י דרך רה"ר רוחב החוליא כאמור (שהחוליא עצמה חשובה כרה"ר), ואם החוליא רחב ארבעה על ארבעה ואין גבוה תשעה יש לומר כרמלית הוה (אף שכלפי תוך הבור החוליא עושה מחיצה) ועט"ז אות א' ב' מה שכתבתי מזה יע"ש, ועיין שבת צ"ט ב' לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כל שכן (וא"כ גם כאן היה צריך ליחשב רה"י מחמת שהיא עושה את הבור לרה"י, וצ"ל שק"ו זה) לא שייך בכאן²⁷, והדבר צריך תלמוד:

(ב) אין. עיין מג"א, לא מבעיא בעומד אצל הבור דחייב דהמוציא מרה"י לרה"ר כבסי' שמ"ז במ"א ג' אפילו מחלון רה"י נמי אסור, כבסי' שני"ג אות ב' למטה מי"ט אסור.

ומה שכתב (המג"א שהוא) דלא כריטב"א (הוא כמו שכתב המג"א) בשני"ב אות ד' דווקא כתבי הקדש שרי הא שאר דברים אסורים אא"כ שלש קולות, שמפסיק אויר כרמלית, ולא הגיע לארץ ואגדו בידו יע"ש (ולכך כאן אין היתר) עמ"ש כאן בט"ז אות א' וב':

(ג) החוליא. עיין מג"א (שכתב שבעי' שגם החלון יהיה גובה עשרה, וכיוון בזה) לאפוקי מב"ח שכתב דמשום הכי שינה הטור (מלשון המשנה) ולא כתב חלון שעל גביו לומר כל שחוליא גבוה עשרה טפחים דמיד כשמוציא מבור רה"י תלוי באויר (מקום) פטור ואז אף אח"כ כשמוריד למטה מעשרה טפחים שרי (וע"ז כתב המג"א שאינו כן אלא) דבעינן דווקא חלון גבוה עשרה טפחים דלא בא כלל לאויר רה"ר.

ועיין מה שכתב (המג"א) בשני"ב ד' (שהוכיח שהטור איירי בחלון גבוה עשרה דאל"כ יישפכו המים) יש לומר דאין זה הכרח שישפכו המים יע"ש, ומה שכתב (המג"א שאם הם) בדיוטא אחת (יש איסור מצד מושיט) כבסי' שמ"ז אות ה' {ט"ס שמ"ו}, וצ"ע דאם הוא מושיט בב' דיוטות עכ"פ איסורא איכא (ומדוע התיר המג"א, ונראה שבאמת כאן אין איסור מדינא) ולאן היינו מושיט (כיון) שאגדו בידו, ובקרשים היו מושיטין עד שהגיע לרה"י וקצה השני לאו בידו וגם שם היה מקבל אחר מידו אלא (כוונת המג"א שאם היה עושה כן) בדיוטא אחת היה לך לגזור אטו אין אגדו בידו משא"כ בשתי דיוטות הו"ל גזירה בדרבנן לא גזרינן (דהוה גזירה לגזירה) ועדיין צ"ע.

²⁶ ויעו' במשב"ז סו"ס שמ"ה שהסתפק רבינו בבור עמוק האם שייך בזה גוד אסיק, או כיון שהמחיצות הם של קרקע לא שייך בזה דין גוד אסיק והשאר הדבר בצ"ע.

²⁷ ויעו' בתוס' בשבת דצ"ט ע"ב שכתבו לגבי הק"ו של הגמ' 'גבי חוליא דבור לא שייך למימר הכי ליחייב המשתמש מרה"ר על גבה כיון שאין החוליא עצמו גבוה עשרה', ואמנם בר"ן שם נחלק על דבריהם ובשפ"א שם שתמה טובא בזה מהכ"ת לחלק כיון שסו"ס יש ק"ו, ויעו' בחידושי הגר"ח על הרמב"ם פ"ד משבת ה"א שכתב שגדר הק"ו הוא שנחשב מחיצה על עצמו (וכאלו חודו החיצון סותם וממילא שבגידוד ומחיצה לא שייך לדון ק"ו זה דהגידוד לעצמו אינו מחיצה).

והעומד ברה"ר ומוציא מרה"י אף דלא הניח הדלי ברה"ר רק אחז בידו חייב כבסי' שמ"ז במ"א ג', משא"כ כאן למעלה מעשרה טפחים מקום פטור (ומותר), ולמטה מעשרה טפחים איסור איכא לא חיוב דלא נח המים ברה"ר:

דלי התלוי בעץ ארוך כמו שעושין לבארות ושואבין בו אם תלוי הדלי בתוך הבאר ונח על פני המים או תלוי באויר הבור רה"י צ"ע אם מותר לנטות הדלי אליו לחוץ עם המים לרה"ר ולשתות ממנו, עיין שבת ה' ב' וברמב"ם פי"ג (מהלכות שבת) ה"ד (ששם מבואר שמים ע"ג מים חשיב הנחה, וא"כ גם כאן ייחשבו המים כנחים ברה"י) ואפילו תלוי באויר נגד חלל הבאר רה"י עולה עד לרקיע והוא כתלוי באויר רה"י, ואיסורא אפשר איכא לנטות כלי מאויר רה"י לאויר רה"ר וצ"ע כעת בזה²⁸:

דינים מחודשים העולים:

- א. נראה שכל האיסור למעלה מעשרה מחמת גזירה הוא רק במעביר מעל רה"ר ולא מעל כרמלית ודלא כלבוש (משב"ז סק"א).
- ב. כל מיני רה"י במחיצות גובה ועומק וכדו' דינם שמחיצותיהם עולות עד לרקיע.
- ג. ביש חוליא רק מצד אחד לא חשיב רה"י כיון שלא ניחא שם התשמיש (א"א סק"א).
- ד. ספק האם יש איסור מעיקר הדין להושיט מדיוטא לדיוטא כשאגדו בידו.
- ה. יש לומר שיהיה איסור להטות אליו דלי שמחובר לעץ ע"ג הבור וצ"ע (א"א סק"ג).

ס"ב:

אשל אברהם:

(ד) אשפה. עיין מג"א, ובש"ע כתב (שמותר לזרוק לה מרה"י) הקרוב לה וכן הוא בטור, ועיין לבוש (ס"ב) בהג"ה (דאיירי שהוא סמוך לה) פחות ד"ט כבס"א, והיינו אם החלון תוך עשרה בעינן פחות מד"ט ואם החלון על גביו למעלה מעשרה ואשפה גובה עשרה מותר מרה"י לרה"י דרך מקום פטור למעלה מעשרה.

ואיני יודע למה צריך האשפה ארבעה על ארבעה, אי נמי פחות מהן פשיטא דהוה מקום פטור, ויש לומר (שמה שנקטו דע"ד הוא להשמיע) רבותא אף דע"ד לא צריך עירוב אף דהוה רה"י כי אין שם דיורין.

וערש"י עירובין צ"ט ב' (ד"ה ולא שפירש הטעם באשפה של רבים שמותר כיון שאין חשש) שמה תנטל אשפה פחות מעשרה ולכאוי' עדיין (באשפה של יחיד והיינו שסמוכה למבוי שאסרו הו"ר) כרמלית והוה גזירה לגזירה (ומדוע אסרו), ודוחק לומר ברחוק ארבעה טפחים וראוי לכתף והוה רה"ר, דאין אשפה ראוי לכתף.

ועתי"ט (על המשנה פ"י מ"ז) הביא מה שכתבו התוס' בעירובין ח' א' ד"ה זורקין (שהביא ב' גירסאות אם זורקים לאשפה) או שופכין, דברחוק ארבעה טפחים זורקין למעלה מעשרה (ששם הוא מקום פטור), (ואם גורסים) ושופכין (הכוונה) בקירוב אף למטה מעשרה מהחלון, ומיהו אשפה גבוה עשרה טפחים דאל"כ הוה כרמלית כל שיש ארבעה על ארבעה:

²⁸ והעתיק ספיקו של רבינו להלכה במשנ"ב סק"ח, והצד להתיר ביאר בשונה הלכות (סימן שמ"ה סק"א) שהוא כיון שעושה הוצאה בלא הנחה ועקירה, ובאגלי טל (מלאכת חורש ס"ק י"ב אות כ"ג) כתב שלא גזרו רבנן בכה"ג, אכן מה שיש לעיין הוא שהרי כשהוא שותה זה עצמו הוה הנחה בפיו ובכ"מ חשיב הנחה בפיו כמבואר בראשונים עירובין ד"כ ע"א וצל"ע.

(ה) מאוסים. עיין מג"א, בלבוש בהג"ה (כתב) א"נ פחות מארבעה טפחים (וז"ל 'אי נמי י"ל דמיירי שרשות היחיד סמוך לה פחות מארבעה והוי לה מקום פטור כמו שנתבאר בסמוך גבי בור, והו"ל מטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד דרך מקום פטור ושרי') לכאורה קאי אמותר לזרוק (מרה"י לאשפה של רבים והחידוש הוא) אף אם נאמר תוך עשרה טפחים אסור, דאי (הטעם להתיר הוא כיון שתולים) שלא יתגלגל לרה"ר אכתי (יש לחוש) שמא יתגלגל מצדדי אשפה לרה"ר, ועל כרחך (שהטעם להתיר הוא) כמו שכתב המ"מ פט"ו ה"י דאין דרך לזרוק שם כי אם כלי שאין חפץ בו, ואמנם לגירסא שופכין לק"מ (דבכה"ג אין חשש שיפול מהאשפה) עי' באות הקדום וכמו שכתוב בר"מ ז"ל (שם שכתב וז"ל 'אשפה ברה"ר גבוהה עשרה טפחים וחלון על גבה שופכין לה מים בשבת, במה דברים אמורים באשפה של רבים שאין דרכה להפנות, אבל של יחיד אין שופכין עליה שמא תתפנה ונמצאו שופכין כדרכן ברה"ר, ומבואר שכל הנידון הוא על שפיכה ולא על זריקה), ויש לומר (שלשיטת הרמב"ם) לזרוק אסור שמא יתגלגל לרה"ר קוף או שברי זכוכית ואתי לאתוי ארבע אמות ולזרוק מרה"ר לאשפה, ומאן דאמר דגרס זורקין (וכנ"ל מתוס', צ"ל דאירי) בעומדת אשפה תוך כרמלית כבסי' שני"ג ס"א ב' גגין וכרמלית ביניהן דשרי.

וצ"ע למאן דאמר לית עתה רה"ר (כיון שאין ס"ר וכנ"ל סימן שמ"ה) אפשר אשפה של יחיד נמי מותר ולא גזרינן (דהוה גזירה לגזירה) או דלמא עשוי להפנות מצוי הוא (וגזרינן), ובר"מ ז"ל (הנ"ל כתב) ונמצא שופכין ברה"ר כדרכן' (ומשמע שכל האיסור הוא רק ברה"ר ולא בכרמלית) וצ"ע כעת:

דינים מחודשים העולים:

א. ספק האם יש איסור באשפה דיחיד בכרמלית או בזה"ז שאין רה"ר (א"א סק"ה).

סימן שני"ה

ס"א:
משב"ז:

(א) גזוזטרא. עיין ט"ז (שביאר הנידון כשחלון פתוח לגזוזטרא מן הבית וכמש"כ בשו"ע וטעמו הוא דאז נידונת הגזוזטרא כרה"י מחמת דין חורי רה"י ודין השו"ע כאן הוא מהמשנה (ב) עירובין פ"ז ב', ואמנם במשנה לית וחלון הבית פתוח לה,

והר"מ ז"ל בפ"י המשנה ובהלכות שבת פט"ז הט"ו פירוש אחר מפרש כצורה "דף" כו' ויש בו נקב שדולין מן המעיין או ים דהן כרמלית, אין ממלאין מן הים ומעיין לגזוזטרא עצמה אם לא עשו לה מחיצה, והיינו שגזוזטרא עצמה עכ"פ רה"י הוה (מצד עצמה ולא מחמת שיש חלון מהבית לשם ומדין חורי רה"י) וכמ"ש התוס' עירובין פ"ו ב' ד"ה גזוזטרא (בתי' הראשון) ופ"ט א' ד"ה במחיצות, דבקיעת דגים לא שמה בקיעה כמ"ש בשבת ק"א א', והוה הדף רה"י כל שיש ברחבו דע"ד.

וע"כ שדף זה גבוה י"ט בכותל, דאל"כ הוה כרמלית אם הוא תוך י"ט לים (וכמבואר בגמ' בשבת ד"ק ששיעור גובה עשרה) ממיא משחין, וא"כ קשה הלא בספינה כה"ג כתב הר"מ ז"ל שם ה"כ דלמעלה מי"ט הוה דרך מקום פטור (ומבואר שאינו נידון כרה"י), אם לא שנאמר דבספינה הקילו כמו דהקילו שם דאין צריך מחיצות ודוחק.

אבל הטור והמחבר פירשו דחלון הבית פתוח לה לגזוזטרא והוה חורי רה"י. וכמ"ש התוס' עירובין פ"ו ב' ד"ה גזוזטרא בתירוץ השני, וכ"כ בדף פ"ט ב' ד"ה במחיצות יע"ש, ומה שכתבו (הטור ושו"ע) ז"ז היוצא לרה"ר תוך עשרה, היינו תוך עשרה באויר רה"ר (בגובה הז"ז ולא בריחוקם מהחלון) הא סמוך לחלון הבית תוך ג"ט בעינן, וכמ"ש המ"א בסי' שני"ג אות ד' תוך ג"ט בעינן (ורק אז) הוה חורי רה"י²⁹, וז"ש המ"א בשמ"ה אות ב' אפי' תוך י"ט (בגובה) חורי רה"י כרה"י דמי, וממילא כאן בגזוזטרא למעלה מי"ט אין צריך מחיצה דהוה דרך מקום פטור כמו בספינה (שכשמוציא מהכרמלית דהיינו הים לגזוזטרא דהוה רה"י ומעביר המים מעל גובה עשרה וזה הוה מקו"פ, אמנם השו"ע עצמו שאסר בלא מחיצות איירי שהגזוזטרא לא הוה למעלה מעשרה ולכך הוה הוצאה מכרמלית לרה"י בלא מקו"פ) וצ"ע בכל זה.

ובלבוש כתב דאין ממלאין ממנה דרך החלון, משמע הא מים לגזוזטרא ממלאין (אף בלא מחיצות על הגזוזטרא) ואמאי הא חורי רה"י הם, ונראה שמפרש דחלון רחוק ג"ט והוה גזוזטרא כרמלית וממלאין מים לה (דהרי הוא מוציא מכרמלית לכרמלית) רק דרך החלון אין ממלאין כאמור, ועתוס' שבת דף ק"א גבי בקיעת דגים לאו שמה בקיעה:

וכפי דעתי ההמוניות נראה שהמחבר כיון בכאן כוונה מיוחדת, כי במשנה שם (איתא) בין עשו מלמעלה או למטה וכפרש"י למעלה על הגזוזטרא, ולמטה מתחתיה סמוך לה, הוה זו ואצ"ל זו, דלמטה עדיף גוד אחית, ולמעלה על גבה צ"ל (ג"א) [גוד אחית] ואין המחיצות ניכרות למטה וכמו שכתבו התוס' ד"ה בין כו' (שלמעלה כאן הפירוש מעל הגזוזטרא), ובין בין (היינו כשאיאת במשנה לשון בין בין ה) דרך לשנות שאין פשוט בראשונה זו ואצ"ל זו (וכאן לכאוף הוא להיפך),

²⁹ יעו"י בנתיב חיים שם שגרס בדברי המג"א בתוך עשרה טפחים עפ"י דברי התוס' בדפ"ט ע"ב, אמנם רבינו גרס ג"ט וכדברי מחצה"ש שם.

ולפי' הר"מ ז"ל מלמעלה תחת הכצוצרה, ולמטה במים, נמי הוה הכין דגוד אסיק ודאי אמרינן (להתיר את הגזזטרא עצמה³⁰) ובמים אף גוד אחית אמרינן, קל הקילו במים, או שבקיעת דגים אין מבטלין, ומ"מ מחיצות בעינן (כדי לדון את הגזזטרא כרה"י וכנ"ל) ודף לחוד לא מהני (כיון שיש איסור להוציא מהמים שהו כרמלית לגזזטרא עצמה) והבן,

אבל הטור והמחבר (נראה ש)מפרשים דאין סמוך חלון הבית (לגזזטרא) תוך ג"ט רק יותר (וממילא אין לדון את הגזזטרא כחורי רה"י) והגזזטרא עצמה (הוי) כרמלית, ואף למעלה מי"ט כרמלית הוה כמו גג הבולט בסי' שמ"ה סעיף ט"ז, וכמ"ש הרא"ש ותוס' עירובין פ"ט עמוד א' ב' ד"ה במחיצות, דכרמלית (שייך) אף למעלה מי"ט כל שיש (שם מקום) דע"ד (ואויר כרמלית) (מכח הקרקע למטה הוא מה ד)אין למעלה מי"ט, וא"כ מים לגזזטרא ודאי ממלאין (דהוי הוצאה) מכרמלית לכרמלית כבסי' שמ"ו ס"ב, רק להתיר המילוי מים לחלון הבית דרך גזזטרא בעינן מחיצה,

ומש"ה (אם עשו) למעלה מחיצה פשוט היא דמן גזזטרא לחלון הבית רשאין (ומהני המחיצה הזו) אף למטה תחתיה ודף (של הגזזטרא) יוצא מכל צדדין והוה כגג הבולט שאין מחיצות ניכרות דהוה שם כרמלית, קמ"ל כאן דאפילו אם יעשה מחיצות סביב הדף ודף בולט יותר אפ"ה מותר כאן³¹.

ונאמר מרשות היחיד לרשות היחיד דרך כרמלית שרי כל דליכא הנחה בכרמלית כבסי' שנ"ד אות ב' בט"ז כמ"ש בפריי שם (ולכך כאן ליכא איסור להכניס לביתו אף שכשיש מחיצות מתחת לגזזטרא הרי הגזזטרא עצמה נשאת כרמלית³², ונמצא שמוציא מרה"י דהיינו מקום המים שכלפיו יש מחיצות והוי רה"י מכניס לבית דהוי ג"כ רה"י דרך כרמלית, דכל האיסור המבואר שם דרך אויר הוא) דוקא (באויר) רה"ר לא כרמלית וז"ש המחבר בהיפך דלהוי בין בין שאין פשוט בראשונה (והיינו שנקט למטה קודם כיון שבזה יש חידוש טפי שאין איסור מכרמלית לכרמלית).

ודברי הלבוש מחוורין כשמלה ולבושיה כתלג חיוור במ"ש אין ממלאין דרך חלון (והדגיש שכל האיסור הוא דרך החלון) הא לגזזטרא עצמה ממלאין בכל ענין דהוה גם כן כרמלית (וכנ"ל שהיא עצמה אין לה מחיצות), ועמ"א א' (שמשמע שבעי' חלון ובלא זה הוי כרמלית והיינו שמועיל מדין חורי רה"י) ואי"ה שם יבואר עוד.

ועי' סמ"ע סי' ע"ב אות ז' ואות ח' דהמחבר ודאי מדקדק לנקוט בבין בין שאין פשוט בראשונה זו ואצ"ל זו, ועמ"ש בכללים קטנים בראש הספר יע"ש.

וכל זה למלאות מכרמלית (דהיינו יש שנידון ככרמלית) הא מבור עמוק י"ט דהוי רה"י כבסי' שמ"ה במ"א אות י' דין אחר להם והבן זה:

(ב) דע"ד. עיין ט"ז, כפי דעתי ההדיוטו' נראה לי שאדונינו ז"ל רמז למ"ש בשמ"ה א' די"ל כל שיש דע"ד עם המחיצות הוה רה"י (והיינו שעובי המחיצות מצטרף לשיעור דע"ד) ורק לומר גוד אחית מחיצה לענין זה בעינן מחיצה שיהא חללה דע"ד ערש"י עירובין פ"ו א' ד"ה קורה, ופ"ז א' ד"ה חוקק ועתו"ש בשמ"ה (סק"ג שהק' ע"ד הט"ז שם שכתב שלפי

³⁰ ואף שגם זה הוי גו"א במחיצות שאינם ניכרות מ"מ זה היה מוכרח ממילא בדין המבואר כאן בב' הבבות ועיקר החידוש הוא לדון מדוע מותר במים ובזה פשוט יותר שמהני מחיצות למעלה מלמטה.

³¹ והטעם לכאן שזה חלק מהקולא שהקילו חכמים במים שמהני גם בשאינם ניכרות.

³² דהרי כלפיה אין קולא בהל' מים שיהני מחיצות שאין ניכרות וגם מלבד זה כשמקיף רק חלל הנקב שאר הגזזטרא ודאי הוי כמו כל כרמלית.

רש"י המחיצות מצטרפות לשיעור דע"ד דבדברי רש"י בדפ"ו מבואר לא כן) ולמ"ש א"ש (שיש חילוק בין דין גו"א דבעי' דווקא חלל ד' לבין דין רה"י).

והך דע"ד בנקב בריבוע צריך להיות לא בעיגול ופשוט הוא:

(ג) מותרים. עיין ט"ז, עירובין פ"ח א' דהשופכין חוץ למחיצה בים בכרמלית או לרקק ברה"ר ועתו' שם ד"ה הני ואי"ה במ"א יבואר בזה:

(ד) שהקילו. עיין ט"ז, בגזוזטרא הקילו במים דאמרינן גוד אחית דהיינו מלמעלה (בעלמא לא אמרינן גוד אחית רק גוד אסיק (כיון שיש חיסרון של בקיעת גדיים) ויש לעיין הא בקיעת דגים ל"ש בקיעה עי' שבת ק"א ומה הוא הקולא במים (הרי גם בקרקע אם לא היה בקיעה היתה מועלת מחיצה תלויה) וצ"ע קצת³³)

ובספינה הקילו עוד דאמרינן כוף הצדדין (לדונם כמחיצות) ומשמע כל הדף רק דע"ד וא"צ עשר מכל צד כחנניא עירובין פ"ז ע"ב, ומ"מ הנך רואה דע"ד מצומצמות סגי ואמרינן כוף כאלו קצת מצדדין כפויה ואח"כ גוד אחית כאלו הן עד המים, ש"מ לכאורה כל שיש בין הכל (היינו גם שטח הרשות וגם המחיצות) דע"ד סגי וכמ"ש הט"ז בשמ"ה א' (בט"ז סק"ב, שעובי המחיצות מצטרפים לשטח דע"ד שבעי' ברה"י) והשוה דעת הרמב"ם ז"ל כן כדמוכח ממ"ש כאן פט"ו ה"כ דאל"כ דע"ד מה הוא לומר דהקילו ביה כולי האי והבן (היינו שאין מקור לומר שהקילו גם קולא זו שתצטרף המחיצה לשיעור דע"ד).

וערש"י שבת ק' ב' ד"ה מקום (שפירש דברי הגמ' עושה מקום ארבעה שהכוונה שיש חלל דע"ד ועושה סביבו) ד' מחיצות קטנות (ומה שהכריחו לזה הוא מש"כ הגמ') מלת מקום ארבע היל"ל עושה מחיצה גבוה י"ט לטלטל מכרמלית כו' לכן פי' (שבאמת יש כאן דגש על המקום ארבעה וזה כיון) דקל הקילו בספינה יותר מביתו ומחיצות קטנות שאין י"ט די, והתוס' ד"ה עושה בשם ר"ת ור"י פירשו עושה מקום דע"ד אזיז כל שהו (והכוונה ברוחב הזיז) ואה"נ דממילא מחיצות י"ט בעינן כן הוא לפי' מהרש"ל ז"ל שם.

ואמנם ראיתי בחידושי הרשב"א (שם ד"ה עושה) למדתי פי' אחר והוא לרש"י עושה מקום ד' חלל ד' ע"ד ומוקף מחיצות קטנות היינו י"ט וקולא דאמרי' גוד אחית במים ולא הקילו בספינה יותר (גם בשיעור המחיצות עצמם).

ולר"ת ור"י הוקשה להם דהיה ליה לומר עושה מחיצה גבוה עשה טפחים ולא לומר עושה מקום ד', ואי (הוא כדי להשמיע) שיהא רוחב הזיז דע"ד היל"ל כן עושה זיז דע"ד ומה "מקום", לכן פי' ר"ת ז"ל עושה מקום חקק דע"ד בזיז וממילא צריך בזיז ד' אמות י"ט מכל צד כחנניא בעירובין שם, ואי לאו דמסתפינא הייתי מגיה בתוס' עושה מקום שיהא ("נקב") הזיז ארבעה טפחים שיהיו כוף המחיצות י"ט כו' יע"ש:

(ה) זיז. עיין ט"ז, כלל כוונתו ז"ל מ"ש המ"מ פט"ו מה"ש הל' כ' בשם רב האי גאון ז"ל שדרך הזיז ממלא, משם אין ללמוד כלל דבזיז כ"ש (המועיל בספינה) נמי בעי נקב בזיז דלהיכרא בעלמא (הוא דבעי' זיז זה ד) כל שדופני הספינה למעלה מי"ט א"צ נקב כמו לרב הונא שבת ק' ב' יע"ש,

³³ ויעו' בריטב"א בסוגי' שם שעמד בזה וכתב שזה גופא הקולא שהקילו במים כיון שמצד הסברא בקיעת דגים הוי יותר בקיעה מגדיים עי"ש, ויעו' עוד בחזו"א סע"ט סקי"א שכתב מכח קו' זו להוכיח שדין מחיצה תלויה הוא דין נוסף מלבד החיסרון של בקיעה והוא דין מהל' מחיצה שצריכה להיות ע"ג הקרקע דווקא.

ורב האי גאון ז"ל (שכתב שעושה נקב בזיז) אזיז רחב ד' קאי (ולמטה מי"ט או למ"ד אף למעלה מי"ט כדבעינן למימר קמן במ"א אות ז' אי"ה) דשם בעינן נקב משהו בדף באמצעו (מלבד זה) אמרינן כוף הצדדים ב' קולות בספינה, ושם צריך דוקא דרך נקב למלאות כאלו תוך הצדדים הוא ורה"י הוא הים כו', אבל למעלה מי"ט דשרי להר"מ ז"ל והזיז רק להיכרא א"צ נקב כלל וממלא ע"ג הזיז,

ומיהו המ"מ סברת עצמו כתב דמדלא הזכיר הר"מ ז"ל (גם באופן שהספינה למטה מי' ושם לכו"ע בעי' נקב ולא הזכיר) עכ"פ שעושה נקב תוך דף משהו³⁴ תירץ דמדכתב בסיפא שהרי "דרך מקום פטור" ממלא ולא כתב הר"מ ז"ל שהרי דרך "אזיז" כו' ש"מ בא להורות דרך מקום פטור תוך נקב הזיז כו' (והיינו שיש כאן מקום מסויים שדרכו מעביר את המים ולא באזיז) וממילא ברישא דע"ד נמי נקב בעינן (דרק בסוף דבריו פירש כלפי שניהם דבעי' נקב במש"כ דרך מקום כמבואר) והשתא בין דע"ד ובין זיז כ"ש נקב בעינן,

והט"ז השיג על זה דאין כן כוונת הרמב"ם ז"ל במה שכתב שהרי דרך מקום פטור אלא אזיז כ"ש נקב וז"ל ורה"י דברי שא בד' ע"ד השמיט שיהא נקב באמצעו ודאמרי' כוף (אבל דין זה אינו נלמד מהסיפא של דבריו וממילא לא קאי כלפי כל האופנים).

ומ"ש להב"ח שגג דלא עלה זה על דעת המ"מ קצת ט"ס בדפוס, וכוונתו דלא עלה זה על דעת המ"מ בשם רב האי גאון ז"ל אבל המ"מ סברת עצמו ודאי הכין הוא דלהר"מ בזיז כ"ש צריך נקב באמצעו וז"ש (המ"מ) וכבר ביאר זה רבינו (הרמב"ם).

והנה עוד צריך שתדע להר"מ ז"ל לית מקום פטור בכרמלית דאמרינן מצא מין את מינו וניער כבסי' שמ"ה סי"ט בהג"ה, ושפיר הוקשה לו להט"ז ז"ל האי נקב בזיז כ"ש מה מהני (דממ"נ הוא) אי אמרינן כוף וחורי רה"י כרה"י וגוד אחית למים א"כ איך אמר דרך מקום פטור והוא מרה"י לרה"י,

ואי אין מצרפו לספינה הוה אזיז כרמלית (מחמת שמצא מין את מינו וניער) אף על גב דאין בו דע"ד מ"מ דופן הספינה גבוה י' בצמצום, על דרך משל אזיז כרמלית עד סוף י' הכל מצא מין את מינו, (וע"ז תי הט"ז שההכ"ת לזה הוא) רק למעלה מי"ט כשמגביה הדלי הוה מקום פטור היינו אזיז מקום פטור לא דרך מקום פטור (וכדקדוק דברי המ"מ הנ"ל) זהו כוונת הט"ז ז"ל ואי"ה במ"א יבואר עוד:

(ו) ומימיו. עיין ט"ז, כפי דעתי כוון בזה כוונה מיוחדת כמו שאגיד בעזה"י, וקאי אמ"ש הטור ג"כ ומימיו כו' ולא תימא דקאי אגבוה י' ומשום דבעי נקב (גם) בזיז כ"ש (וכשיטת המ"מ הנ"ל) ולמלאות דרך שם מאיס המקום שישפוך דרך שם ולמלאות דרך שם (ג"כ ולכך כתבו הטור וש"ע שלשפוך א"צ דרך שם) והוא ז"ל אות הקדום פי' דזיז כ"ש א"צ נקב כלל וא"כ למה כתב ומימיו שופך על דופן הספינה,

ואם לומר כחו בכרמלית לא גזרו הו"ל לומר זה לקמן, אלא קאי אין גבוה י' דבעי דע"ד ונקב בתוכו ושם מאיס ליה לשפוך שופכין לכן אמר ומימיו שופך על דופן הספינה וע' שבת ק' ב' גמרא לרבה ור"ח שופכין היכי שדי דמאיסי כו' ועיין מהרש"א ז"ל שם:

אשל אברהם:

(א) וחלון. עיין מג"א, לי העני יש בכאן קצת התבוננות והרהורי דברים אמרתי לפרשם בעז"ה. הנה במשנה עירובין פ"ז ב' גזוזטרה שהיא למעלה מן המים אין ממלאין ממנה בשבת (ובסדר ירושלמי כצורה שהיא למעלה מן הים וכן העתיק הר"מ ז"ל פט"ו הט"ו וא' הוא ובחילוף אתון

³⁴ לכאו' הכוונה דע"ד דהרי איירי כלפי ספינה למטה מי' וצל"ע.

יע"ש) ולא נזכר שם חלון הבית פתוח לה וכ"ה בר"מ ז"ל בפ"י המשנה ובחבורו וחלון בתוכה (והיינו בתוך הגזזטרא) הוא הנקב שדרך שם ממלאים ובמשנה פ"ו ב' כתב שכבר ביאר צורתה והיינו בדף ע"ח במשנה נתן שני גזזטראות כו' וז"ל כצורה וגזזטרא אחד הוא [וכו'], ופי"א משבת מבואר שרה"י גמורה היא ופי"א משבת שני גזזטראות בדיוטא אחת ביאר שם עוד בדרך זה שהן רה"י גמורה.

ואמנם ברש"י ז"ל שם פי' גזזטרא רחבה ד' וגבוהות י"ט רה"י הם צ"ע דפי' גזזטרא זיזין ונותנין עליהם נסרים ואם הכונה שגבוה מאויר י"ט אכתי כרמלית הוה כמ"ש הרא"ש ז"ל כבסי' שמ"ה סי"ו גג הבולט כו' ורה"י לא הוה (מחמת) דבקיעת גדיים (שיש תחתיה) ודאי מבטלי כו', והנה (לבאר דברי רש"י י"ל בתרתי) או די"ל דגזזטרא מקורה ממש מכל צדדיו ולמעלה (ג"כ יש גג והוא כדי) להרחיב העליה (והו"י רה"י גמורה), או (שמהני מצד) חורי רה"י כרה"י דמיא כל שיש תוך ג"ט לפתח וחלון העליה ובט"ז פירשתיו, והמ"א ז"ל כתב זה (שהחלון משוי ליה רה"י) עמ"ש הטור ושוי"ע וחלון הבית פתוח לה והוסיפו על המשנה (שלא כתבושם שהיה חלון) דא"א לפ' המשנה בלא"ה דאל"כ הוה כרמלית בין למטה או למעלה מי"ט (דרך החלון משוי ליה רה"י מדין חורי רה"י), ומיהו בשו"ע י"ל (דהא דבעי' חלון אינו מצד דין חורי אלא) דהמחיצה (באה) למשרי מים לזיז (אם נימא שזיז הו"י רה"י מחמת הגובה ואין דין של בקיעת דגים) או מזיז לחלון הבית עי' לבוש ובט"ז (סק"א ובמשב"ז שם) מזה, ובשמ"ו ס"ב מכרמלית לכרמלית רשאי לטלטל ובשנ"ג אות ד' דאם חלון פתוח לזיז אף למטה מי' רה"י כבסי' שמ"ה אות ב' ואין פתוח אף למעלה מי"ט הוה כרמלית.

ומשמע מדבריו דוקא בספינה מהני זיז כ"ש להניחה הא בגזזטרא אף בגבוה יותר מי"ט והולך הדלי דרך אויר מקום פטור (מ"מ) לא הקלו בזיז כ"ש דבספינה הקילו יותר או זיזי כ"ש בגזזטרא אין היכרא ובט"ז (סק"ה) כתבנו.

שוב ראיתי בד"מ אות ב' הביא דברי התוס' עירובין דף פ"ז ב' ד"ה אלא, דבגזזטרא אין מהני זיז כ"ש וגם הגהות מרדכי הביא כן, ובתו"ש אות י"ב חרה אפו בו במאור עינינו רמ"א ז"ל דהתוס' כתבו כן לרב הונא אבל דופן ספינה גבוה י"ט ממים אין לחלק בין גזזטרא יע"ש.

ואני אומר ח"ו לחשוד מאורן של ישראל אשר לאורו אנו הולכין וברגע כל סוקר דודאי לדידן דפסקינן דספינה גבוהה י' ממיא די בזיז כל שהוא לרבה ור"ח כמו לר"ה כו' א"כ עדיין תקשה קושית התוס' בעירובין שם ושבת ק' ב' ד"ה עושה מדסתם בעירובין פ"ז וסתם גזזטרא למעלה מי"ט באויר ממיא וכמ"ש הר"מ ז"ל (בפיה"מ שם) להרחיב העליה כו', ולמה לי מחיצה י"ט הא דרך מקום פטור הולך הדלי כו' ש"מ בספינה הקילו ולא גזרינן אטו אין המחיצות גבוהות י"ט ממיא ובגזזטרא גזור אטו אין הגזזטרא גבוה י"ט ממיא. ולפי שמצינו בלא"ה קולא יותר בספינה דע"ד בלא מחיצות להר"מ והט"ו ובגזזטרא בעינן מחיצות דוקא.

והתוס' בעירובין לשיטתם בשבת ק' ב' ד"ה עושה שהשיגו על פרש"י ז"ל במ"ש מחיצות קטנות וכפי' מהרש"ל ז"ל שם (עמ"ש בט"ז (סק"ד) מזה) לכן פירשו בעירובין ד"ה אלא אם כן והקשו בד"ה עושה על פירש"י והבן זה. ואי"ה באות ג' וז' יבואר עוד:

(ב) עשה. עיין מג"א, כ"ה במשנה עירובין פ"ז ב' ושנ"ו יע"ש. ובספינה הקילו לרש"י ז"ל שבת ק' ב' מחיצות קטנות ולדידן א"צ כלל מחיצות כו' כאמור:

(ג) סביב. עיין מג"א, איני יודע למה ציין האדון ז"ל בכאן (שמהני מצד דארמינן גוד אחית) ולא על יעשה מחיצה סביב וכמ"ש הט"ז ז"ל א' או למ"ש המחבר ע"ג או תחתיה.

והנה במשנה שם י"ל פירוש שלישי כי מים לגזזטרא (מותר דהו"י כמו הוצאה מכרמלית) ושאר כרמלית הוא, וחלון העליה (רחוק) יותר מג"ט (ובכה"ג אין על הגזזטרא דין חורי רה"י) אלא מגזזטרא לחלון הבית צריך מחיצות כי כשדולה לפעמים מניח הדלי על הגזזטרא לפוש ועושה עקירה והנחה מכרמלית גזזטרא לחלון העליה וצריך מחיצות מלמעלה ע"ג גזזטרא או למטה במים דהשתא עולה עד לרקיע.

וגוד אחית במים שהקילו י"ל לא יותר מגוד אסיק דבעינן מחיצות ניכרות כבסי' שמ"ה סי"ו גג הבולט וא"כ סביב הנקב (בעושה מחיצות מלמעלה) מסתמא אין מחיצות ניכרות בעבר השני ואפ"ה גוד אחית במיא אמרינן דקל הקילו במים כמה קולות משא"כ אם למטה מתחתיה סביב הנקב מחיצות ואין ניכרות למעלה וגוזזטרא כרמלית שחלון הבית רחוק יותר מג"ט דלא הוה חורי רה"י לא אמרי' גוד אסיק כה"ג להתיר מגוזזטרא להניח שם ולהביא אח"כ לחלון אסור וזה שכתב גוד אחית אמרי' כה"ג לא גוד אסיק (וכוונתו שיהי' מחיצות סביב הנקב רק מלמעלה בגוזזטרא דאז המחיצות באות להתיר במים מדין גוד אחית ולא כשעושה מחיצות מלמטה) ועדיין צ"ע:

(ד) לשפוך. עיין מג"א, ודבריו לקוחים ממ"ש רש"י עירובין פ"ח א' אפילו לשפוך שרי דל"ד לחצר דכאן ניחא ליה שיהיו נשארים שם ותוס' ד"ה הני תימי כו' יע"ש ומ"ד אסור אטו רקק ברה"ר ומאן דשרי אפילו סמוך לרקק שרי כאמור:

ומ"ש ועושה בו נקב ובספר ראב"ן כתב כו' שייך למטה בספינה גבוה י"ט דהיכר זיז כ"ש עושה נקב וראב"ן פוסק דא"צ נקב בזיז כ"ש ונרשם כאן בטעות וכ"כ הט"ז אות ה' ועא"ר אות ד' ואות וי"ו ובט"ז אות ה' פירשתיו ועתו"ש (סק"ז שהעתיק דברי המג"א בשם הראב"ן להלן לגבי זיז כ"ש).

(ה) בספינה. עיין מג"א, ים כרמלית והספינה רה"י גבוה י"ט ורחבה ד' כבאות שאח"ז:

עיין בחידושי הרשב"א שבת ק' ב' רב הונא אמר כו' דדייק ממשנה הזורק מספינה לים פטור ומשמע אבל אסור כו' ולכאורה מים לספינה דייק דמספינה לים (מה שמוציא) שוקע בקרקע הים (וא"כ אין מקור שהמים עצמם הוו כרמלית דאפ' שהם עצמם מקו"פ בגבוהים ערשה) אלא דמים לספינה (והיינו שזורק חפץ מהים לתוך הספינה וגם זה צ"ע ד)אי (זורק החפץ) מעל פני המים תיפוק ליה דלאו היינו הנחתן (וא"כ אין כאן עקירה).

עיין כ"מ פט"ו מהלכות שבת ה"כ הרמ"ך ז"ל הקשה איך סתם כו' ומה"ט פי' רבינו יעקב כו' (ז"ל הכ"מ שם כתב הרמ"ך תמיהה לן היאך סתם דבריו ובמסכת עירובין מפרש בהדיא גוזזטרא שהיא למעלה מן המים אין ממלאין ממנה מים בשבת אלא א"כ עשו לה מחיצה עשרה, ומשום האי קושיא מפרש רבינו יעקב דהאי מימרא דרב הונא בעושה מקום ארבע מן הנקב שבאמצע הגוזזטרא קאמר אבל הגוזזטרא רחבה ארבע אמות שהם כ"ד טפחים וישאר מכל צד עשרה טפחים) והוא כמו שכתב בחידושי הרשב"א דר"ת סובר דר"ח כאן כחנניא סובר (שבעי' רוחב הגוזזטרא ד"א) דאע"ג דאין הלכה שם כחנניא (ול"מ כה"ג בכל מחיצות מ"מ) בספינה הקילו וא"כ נוכל לומר כרב האי גאון (שהביא המ"מ שם שמהני גם בפחות מד"א ונימא שגם בזה הקילו בספינה) ועתוס' שם ק' ב' ד"ה עושה ובט"ז פירשתיו עיין אות שאח"ז שייך לחידושי הרשב"א:

(ו) בתוך. עיין מג"א, רש"י שבת ק"א א' ד"ה ואין גבוה כו' ורבי יהודה קאמר לה.

ועסי' שמ"ה סי"ט דרש"י סובר דלא אמרינן מצא מין את מינו וניער אלא דאותו מקום או כרמלית או מקום פטור (והוא נמדד לפי עצמו אם הוא מקו"פ או כרמלית), ולאפוקי אם עומד הכלי ברה"ר עסי' שמ"ה אות ד' במ"א שם דהוה כרשות הרבים צ"ע ד"ל דמקום פטור הוה (והיינו שאולי הדין שאין כרמלית בכלים לא בא לומר דהוי רה"ר³⁵).

ועיין באות הקדום מ"ש בשם חידושי הרשב"א (שכתב שהמקור לר"ה שבעי' זיז כ"ש הוא מדקדוק המשנה שמשמע שבספינה פטור אבל אסור וע"כ בדליכא זיז ו)קשה אמאי לא (נימא) דרב הונא דייק דזיז כ"ש בעינן להיכרא מברייתא זו דרבי יהודה וכמ"ש התו' שם ד"ה עמוקה

³⁵ וצ"ב שנראה שהוא דווקא לפי דברי רש"י שאין דין של מצא מין את מינו וצ"ב מה ענין זה לכה"ג דהוי רה"ר.

(שמבואר שיש אופן שיש איסור וע"כ כתוס' שלא קשי' אדר"ה) דמוקי ליה באין זיז כ"ש יע"ש וצ"ע:

(ז) אויר. עיין מג"א, עב"י בזה ועתו' שבת ק"א א' ד"ה ר"י דלר' יהודה ברשויות דרבנן אף שלא נח בנתיים מותר אם הספינה גבוה י"ט מעל פני המים דשרי ליטול מים לתוכה דמטלטל מכרמלית לרה"י דרך מקום פטור דשרי וחכמים פליגי עליו בלא נח,

ופסק הר"מ ז"ל כר"י דאפשר סובר (שמוכח שהלכה כר"י מהא) דמייתי סייעתא מיניה וסובר דחכמים אכולא פליגי ע"ש בתוס' (שתי' ראיית הגמ' דרבנן לא נחלקו לגמרי ע"ד ר"י והרמב"ם לא הבין כן ולכך הוכיח שהלכה כר"י). ועיין מ"מ פט"ו ה"כ כתב דגבוה י"ט לרבה ור"ח הוה כמו לר"ה וכ"כ ואתה למד דרך מקום פטור שרי לר"ה (ז"ל שם 'ומתוך דברים אלו אתה למד שלא אסרו להחליף דרך מקום פטור כמבואר פרק י"ד בבבא המתחלת היה עומד במקום פטור אלא מרה"י לרה"י שהם רשויות של תורה אבל מרה"י לכרמלית דרך מקום פטור מותר לכתחלה כמבואר בסוגיא זו לדעת ר' הונא ו)לא זכיתי להבין זה דלר"ה (שכרמלית מארעא משחין א"כ נמצא ששפת המים הוי כבר מקו"פ ו)שואב המים ממקום פטור משא"כ לרבה ור"ח ומרבי יהודה הם למדו זה וכדכתיבנא (בשם התוס' שם) וצ"ע:

(ח) יכול. עיין מג"א (שכתב שיכול לזרוק עצמות וקליפין ו)היינו (שאינו זורקם ממש אלא) מניח עצמות וקליפין על ראש דופן בעוביו וכמו כן שופכין, והם נופלים לים (וטעם ההיתר כיון ש)כחו בכרמלית לא גזרו ועי' שם בשבת ק"א א':

(ט) קשורות. עיין מג"א, בלבוש ס"א ביאר אף כשהן של איש אחד (נאמר דין זה ואסור כיון) דה"ל מושיט מרה"י לרה"י דרך כרמלית, ולפ"ז מה שכתוב צריכין לערב לא קאי ארישא (היינו על האיסור מזה לזה אלא על הסיפא כשהם גבוהים מן הים עשרה), וי"ל (לפי"ד ד)מושיט דווקא (כשהוו הספינות כמו ב)דיוטא אחת, הא ב' דיוטאות (זו כנגד זו) או לזרוק שרי מרה"י לרה"י דרך כרמלית למטה מי"ט דדרך רה"ר נמי רק דרבנן וכרמלית לא גזרו עסי' שני"ד בט"ז אות ב' (שכתב כע"ז שלא גזרו במקום בזיון כתבי הקודש),

אבל המ"א ז"ל פירש דארישא קאי (מש"כ וצריכים לערב) והיינו דהם של שני בני אדם תוך י"ט בעינן קשורות (כדי שיוכלו) לערב דאל"כ מפסיק אויר כרמלית (ביניהם ו)לא מהני עירוב אף שהן מוקפות וסמוכות ואין ביניהן שום ריוח כיון דראויין לנווד ולהפרד לא מהני עירוב כל שרשות כרמלית מפסיק, אבל של אדם אחד י"ל דשרי אפי' מפורדות דלא גזרו בכרמלית כלל אף מושיט כמ"ש באות י"א וחולק על הלבוש, ועתוס' שבת ק"א ב' ד"ה פשיטא בתי' השני מפרשים דגם לס"ד בשל שני ב"א מיירי הא באדם אחד י"ל דשרי ולתי' א' אינו כן יע"ש (שמשמע שבזה גופא נחלקו ב' תירוצי התוס' שם) וצ"ע:

ומ"ש (לפרש דברי הרא"ש שס"ל כשיטת הרמב"ם שמוקופות הספינות היינו) מוקפת מחיצה עי' מ"מ פ"ג מעירובין הכ"ה:

ומשמע בב' בני אדם אין מטלטלין מזו לזו כשאין קשורות הא כל אחד בפ"ע מטלטל בשלה אף על פי שבחול משתמשין מזו לזו (ואין דנים כל ספינה כפרוצה לשניה שאינה יכולה לערב עמה והוי פרוץ למקום האסור) ועט"ז אות ז' מ"ש מזה:

(י) זו בזו. עיין מג"א, דכשרחוקין זו מזו ד"ט אויר כרמלית מפסיק ביניהם ולא מהני עירוב אף על פי דקשורות:

(יא) גבוהים. עיין מג"א, הלשון לכאורה קצת דחוק למ"ש באות ט' לטלטל של אדם אחד אף על פי אין קשורות שרי (ולא היה צריך המג"א לפרש שהוא כיון שאין איסור מושיט), ולענין לערב היל"ל דלא מפסיק כי אם אויר מקום פטור (לכך יכולים לערב, ולא בלשון מרה"י לרה"י דרך מקום פטור).

ומ"ש מושיט אף מושיט בדיוטא אחת (שבעלמא יש בזה איסור ברה"ר) סובר דלא גזרו בכרמלית אף דהוה רק חדא גזירה אטו דרך אויר רה"ר למעלה מי"ט דהוה מקום פטור אפ"ה מושיט (ברה"ר) חייב (מ"מ) כל ש(הוי) כרמלית למטה לא גזרו למעלה.

אבל תוך י"ט י"ל דגזור אטו תוך י"ט באויר רה"ר משא"כ למעלה כל עצמו חידוש הוא (וכמש"כ הרשב"א שבת ד"ו ע"א שהוא גזה"כ מחודשת כיון שבעצם הוי מקו"פ וממילא י"ל דרך בזה) לא גזרו בכרמלית וצ"ע.

ומ"ש דתליא בפלוגתא בשמ"י (אם מותר להחלף דרך מקו"פ יש לחלק ד) התם בנח והכא בלא נח נמי מתיר וכרבי יהודה שבת ק"א עתוס' שם ד"ה רבי יהודה (שרבנן מודו בלא נח שמותר) ועי' אות ז' שם ע"י היכר זיז כ"ש ועס"ג בהג"ה בבית הכסא כה"ג בלא נח יע"ש:

דינים מחודשים העולים:

- א. שיעור נקב הדף שצריך דע"ד הוא בריבוע דווקא ולא בעיגול.
- ב. אף הסוברים שמחיצות מצטרפות לשיעור דע"ד של חלל רה"י מ"מ בגו"א לא המני הצירוף (משב"ז סק"ב).
- ג. לדברי המג"א לא אפ' שלא מהני מחיצות סביב הנקב מלמטה אלא רק מלמעלה (א"א סק"ג).
- ד. מח' מג"א ולבוש אם בב' ספינות כמו דיוטא אחת באינם קשורות יש איסור להושיט מזו לזו (א"א סק"ט).

ס"ב:

אשל אברהם:

(יב) עשויה. עיין מג"א, וגוזזטרא נמי דווקא עשויה להתיר ושם אף למעלה עושין להתיר (ולא לצניעות³⁶) ועב"ח:

(יג) פחות מג'. עיין מג"א, דף תחת הנקב אין גבוה ג"ט (ולכך מקום החור עצמו) הוה חורי רה"י³⁷ ואח"כ כשנופל לכרמלית כחו בכרמלית שרי:

ס"ג:

אשל אברהם:

(יד) הצואה. עיין מג"א, עב"י ובא"ר:

(טו) דאין. עיין מג"א, דלא דמי לכותל כו':

ס"ד:

(טז) מים. עיין מג"א (שהביא דברי התוס' בשבת שסברו שגם ברקק פחות מ' מהני מחיצה תלויה ודלא כשו"ע) ובשבת ק' ב' ההולך בספינה לרב הונא דזיז כ"ש להיכרא פריך ולא לרב חסדא אלמא אף פחות מי"ט מהני מחיצה תלויה במים, ובא"ר ט"ז פירש דמיירי כאן כשרה"ר מהלכת בו וכ"כ הנחלת צבי יע"ש (ולפי"ז אין מח' דלכו"ע בכה"ג לא מהני מחיצה תלויה כיון שיש תחתיה בקיעה ממש).

³⁶ ויש להסתפק אם עיקר הענין הוא שיהא עשוי לשם היתר או שיהא דווקא למטה ונפק"מ באופן שיעשה עוד מחיצה ע"ג המחיצה שלמעלה אם יועיל, ומסתימת הפוסקים משמע לא יועיל ואולי הוא מכיון שצריך שיהא ניכר שנעשה בשביל ההיתר ועי'.

³⁷ ויעוי ברע"א שהוכיח מזה שחורי רה"י אף שפרוצים לרה"ר דינם כרה"י ודלא כאבן העוזר.

(יז) ואינה. עיין מג"א, היינו כשרחוקה ברוחב ד"ט אין משתמש כי אם ע"י זריקה באויר ד"ט ועט"ז מ"ש שם:

ס"ה:

משב"ז:

(ז) ואינה. עיין ט"ז, כפי דעתי ההמוניות יש בכאן קצת חקירות והרהורי דברים דברי הלבוש צריכין ביאור אמרתי טוב לפרש שיחתי.

הנה העירוב המוזכר בכאן ובמשנה עירובין פ"ז ב' (הוא) כעין עירובי חצירות הואיל וכל אחד יש לו גזוזטרא ולשני יש רשות להשתמש בשל חבירו צריך עירוב, והיינו כשהשימוש ע"י שלשול לעליונה בתחתונה יותר מעשרה טפחים הוה שימוש מעליא ותחתונה בעליונה דרך זריקה ביותר מי"ט אפ"ה הוה שימוש ואוסרת על עליונה, אבל אם משוכה ד"ט זה ברוחב אין תחתונה אוסרת על עליונה אפי' עשו בשותפות לעליונה מחיצה ששימוש תחתונה בעליונה ע"י זריקה ודרך אויר ד"ט לא חשיב שימוש לאסור על עליונה,

ומשמע (שכל זה הוא דווקא שהתחתונה אינה אוסרת על העליונה) הא עליונה על תחתונה בעשו בשותפות לתחתונה אוסרת עליונה על התחתונה וכך נראה מגמ' עירובין פ"ח דעליונה משמש דרך שלשול ודרך אויר אח"כ ד"ט י"ל דהוה שימוש בכך יע"ש,

והנה כל מה שכתוב בענין המחיצות (שרק בעשו בשותפות הם אסורות) הוא (כדי) שיהא רשות לאחת לשמש בשניה דאל"כ אעפ"י שמשמשת בכח (גדול) [גזל] וכדומה אין אוסרת יע"ש (בגמ' ששימוש בגזל אינו אוסר), ומש"ה בעינן עשו בשותפות דאז יש לשניהן רשות ואם יארע בשכינים שהתנו ביניהם שיהיה לכל אחד רשות להשתמש בשני על גזוזטרא שלו אה"נ דאוסרת בלא עירוב אעפ"י שעשו כ"א מחיצה לבדה ופשוט הוא³⁸,

והנה במשנה עשו לעליונה ולא לתחתונה שתיהן אסורות הוא רבותא כמבואר (שאף דהוי דרך אויר לעליונה היא אוסרת על התחתונה), ופירש"י ותחתונה אין צריך לומר דמכרמלית לרה"י כו'. ואם יארע שגזוזטרא אחת רה"י והשניה כרמלית כמו שאתה רואה במ"ש המ"א א' ובט"ז פירשתיו שם (והיינו בגוונא) דאחד חלון הבית תוך ג"ט (והוי חורי רה"י) ואחד יותר מג"ט או בור המים שתחתיהם רה"י לא ים דהשתא תחתונה מותרת (דהוי מילוי מרה"י לרה"י ואינה נאסרת מחמת העליונה כיון) דעליונה אין רשות לשמש דרך תחתונה הואיל ומשוכה, משא"כ אם מכוונת זו תחת זו וא"א דלי העליונה אא"כ נכנס בנקב התחתונה כמ"ש הר"מ ז"ל בפ"י המשנה ופ"ד מעירובין אז תחתונה ודאי אסורה שעליונה רשות דרך שם בכל ענין,

ויצויר דאפי' עשה התחתון מחיצה לבד בשלו ועליונה לא עשה בשלה תחתונה אסורה בלא עירוב ועליונה מותרת (באופן שהם מכוונות זה מעל זה ממש) כמו שאגיד כי התחתונה רשות שניהן לה שהרי דרך שם עובר דלי העליון, ועליונה אם אין חלון הבית פתוח תוך ג"ט או בבאר שתחתיהן רה"י אז מותרת עליונה בלי מחיצה כלל בלי פקפוק כאמור.

ועדיין יש לי לשאול שאלה אחת קטנה וזו תוארה:

שאלה: ב' גזוזטראות זו תחת זו ותחתיהן כרמלית עובר וכדומה ועליונה חלון הבית פתוחה לה תוך ג"ט דהוה רה"י גמורה ותחתונה חלון פתוח לה רחוק יותר מג' טפחים דהוה כרמלית ובחול יש שניהם רשות לשמש זה על זיז חבירו ובשבת א"א לשמש לעליון

³⁸ והעתיק דברי רבינו לדינא במשנ"ב כאן.

משם על זיז התחתון דמעיל מרה"י (היינו מהגזטרא העליונה שהוי רה"י מדין חורי) לכרמלית אם בשבת א"צ עירוב דבשבת לאו רשות שניהם הם או דלמא בתר חול אזלין (וחשובים כמקום שימוש אחד³⁹) וכיון שכן לא מהני עירוב דא"א להיות כאחד הואיל וזה רה"י וזה כרמלית השתא בספינות שאין קשורות לא מהני עירוב עמ"א ט' (שכיון שעתידים להיפרד כבר ל"ש עירוב ביניהם כמו"כ גם כאן) ואי"ה שם יבואר עוד בזה:

וראיתי להלבוש ז"ל דברים אשר לא זכיתי להבינם, כתב דמכוונת ממש זה תחת זה אם עשו שתיהן מחיצות שתיהן אסורות התחתונה רה"י עולה עד לרקיע (ואוסרת העליונה) ועליונה דרך שם כו', ואיני יודע מה בכך (שעולה רה"י של התחתונה עד העליונה) דמ"מ תחתונה אין רשות לשמש בעליונה אפי' בחול וגזל גמור הוא, ורה"י עולה עד לרקיע לענין שבת נאמר,

וכתב עוד ברחוקות ד"ט אין אחת אוסרת על חברתה משמע עליונה על תחתונה ג"כ אינה אוסרת (ודלא כמו שהתבאר לעיל) וצ"ע מנ"ל הא, ואף בגמ' דאמר עליונה מותרת אין מוכח בהדיא דתחתונה אסורה בעשו לתחתונה מחיצה אכתי מנ"ל הא.

כתב עוד (הלבוש) דמש"ה עשו בשותפות בשתיהן להקל בהוצאה עב"י (שכתב כן) ועא"ר ואי"ה במ"א יבואר עוד וכאן אין להאריך:

אשל אברהם:

(יח) שעשתה. עיין מג"א, עירובין פ"ח א' וברש"י ד"ה אמאי:

(יט) בשתיהן. עיין מג"א, דכ"א משתמשת בשלו היינו בשבת דגלי דעתה דסליק נפשה בשבת ועט"ז ושם הארכתי ולא היה הזמן גורם לעיין כראוי:

דינים מחודשים העולים:

א. גזזטרא העליונה אוסרת על התחתונה גם ברחוקה ממנה ד"ט כיון שזהו דרך שימושה.

ב. אם נתנו רשות זל"ז להשתמש אף בלא עשו בשותפות את המחיצות אוסרים זע"ז.

ג. באופן שב' הגזזטראות זה מעל זה ממש לעולם אוסרת העליונה את התחתונה.

ד. ספק אם בחול משתמשים יחד ובשבת יש איסור כרמלית על התחתונה אם בעו עירוב ולא יועיל או א"צ עירוב כלל (משב"ז סק"ז).

³⁹ וצל"ע בזה דהרי בכ"מ אזלין בתר שבת כמו מקום פיתא שנקבע לפי השבת וכמו דין נסתם הפתח ודין הותרה להלן שע"ד שנקבע לפי השבת ומהכ"ת שכן יהיה חלוק.

סימן שני

ס"א:

משב"ז:

(א) עמוקה. עיין ט"ז, באות ד' אי"ה יבואר. ומלשון רש"י ז"ל ועוברת על גבה (משמע) לכאורה (ד) אם מחיצות החצר נכנסה תוך המים ג"כ שרי (ול"ב שתהיה מחיצה מיוחדת לם היתר המים), ועי' עולת שבת הניח זה בצ"ע ומרש"י י"ל (דאין ראייה לדידן כיון) דפסק כרב הונא (של"ב כלל שיכנסו המחיצות לתוך המים) משא"כ לדידן (שפסקינן) כרב יהודה (והוא הרי כתב שבעי' שיכנסו המחיצות טפח בתוך המים ולא כתב שיוסיף במחיצה הקיימת וא"כ אפ' שבאמת לא מהני כל שלא עשה מחיצה מיוחדת לשם זה),

ומשמע דקורה רחבה ד' לא מהני כאן (אף שמהני בבור) ואי"ה בשע"ו יבואר:

(ב) ויהיה. עיין ט"ז, כרב יהודה עירובין פ"ו א' ולא מהני בתוך אוגנים לחוד אף על פי שגבוהים הרבה, ומשמע אף על פי דלפעמים המים מועטים ואין טפח מחיצה תוך המים כל שעפ"י הרוב טפח במים שפיר (מהני דס"ו ס"ו) הוה היכר ותמיד מותר למלאות ועמ"א אות ה' (שכתב כע"ז).

(ג) אצל. עיין ט"ז (שמבואר שמהני כאן לבוד בין ב' חלקי המחיצה שמב' הצדדים) ומשמע כל שנעץ קנים ואין בין אחד לחבירו ג"ט הוה מחיצה כבסי' שס"ב ס"ה.

וטפח שיהי' תוך המים בגמ' פ"ו א' ראשי הקנים במים או למעלה ממים (וממה שכתוב כן רק על הקנים ולא על המחיצה) משמע לכאורה קני השתי אף על פי שיש בין קנה לחבירו יותר מג"ט כל שיש למעלה או למטה מחיצה גמורה וראשי הקנים (שיוצאים מתוך במחיצה עצמה) יוצאין או נכנסין טפח היכרא הוה וצ"ע.

ודעת המחבר בכאן עפ"י השגות הראב"ד ז"ל פט"ו מה' שבת הי"א [י"ב] ועב"י בשם הריטב"א ז"ל וער"מ ז"ל שם:

(ד) ואם. עיין ט"ז, זה לשונו אם יש בנקבים ג' טפחים כו' "מתעכבת" בחצר כצ"ל,

והנה כל מה שבחצר הוה רה"י כבסי' שמ"ה ס"ה וי"ט עי' לבוש (שחילק שכל מה ברה"י נידון כרה"י כיון שהוא בטל לרשות) משא"כ אמת המים שעוברת ויוצאת הוה כרמלית, בתנאי אם מחוברת לכרמלית (בצדדים היוצאים), ומש"ה (סגי) בהיכר מחיצה דלא להוי ערובי מים תו פסק מכרמלית שבחוץ, ותו (הדר דינא שהוי ככל) כרמלית (הנמצאת) ברה"י רה"י הוה, (וכ"ז דווקא בעמוקה יש שלה חשיבות עצמית) משא"כ כשאין באמת המים רחב ד' טפחים או אין עמוקה י"ט (דינא לעולם כמו המקום שנמצאת בו) דברה"ר הוה רה"ר ובכרמלית הוה כרמלית בעמוקה ט' טפחים, מכל מקום בטילה היא בחצר אף על פי שמחוברת בחוץ לרה"ר או לכרמלית ועסי' שמ"ה במ"א אות י"א וכאן א' ואי"ה במ"א יבואר עוד. עמ"ש אי"ה בסי' שאח"ז:

אשל אברהם:

(א) עמוקה. עיין מג"א, רש"י עירובין פ"ז א' ד"ה שלא עט"ז ד' מ"ש שם ועסי' שמ"ה במ"א אות י"א,

וצ"ע אם חוץ לחצר עמוקה י"ט ורחב ד' ובתוך החצר אין עמוקה י"ט ורחבה ד' או להיפוך מהו הדין (והיינו האם עצם מה שיש שיעור כזה של עשרה קובע לו מקום לעצמו גם מחוץ לחצר או שהוא דין רק בחצר עצמה⁴⁰).

(ב) אין. עיין מג"א, משמע אף שמחיצת החצר נכנסה ונוגעת במים טפח לא הוה היכרא דלא נעשה לשם מים ועט"ז (במשב"ז סק"א) מ"ש בזה כי מרש"י י"ל דפסק כרב הונא ועב"ח.

ומ"ש בשם הראב"ד ז"ל פט"ו מה' שבת הי"א, ופי' דברים החצר נפרץ באורכו לכרמלית (והיינו) להאמה במלואו וא"כ כי לא עשה מחיצה במים בביאה ויציאה מה איריא דאין ממלאין מהאמה אף בחצר אין מטלטלין (דהרי כל החצר נפרצה למקום האסור) עמ"א אות ו' (שכתב כן לגבי לשון ים), לזה תי' דהחצר יש לו ג' מחיצות מכל צד והמחיצה הד' הוא גדודי שפת המים (והיינו חפירת האמה בצד הפנימי הסמוכה לחצר והוי מחיצה) מאחר דעמוקה י"ט כעמוד ותל גבוה י"ט דהוה מחיצה גמורה, וא"כ אף נפרץ ג"כ כותל החצר ע"ג המים יותר מעשר אפ"ה מוקף החצר מד' רוחותיו כאמור, והיינו כשאין מגדודי שפת האמה לכותל הנשאר מחצר יותר מעשר (ברוחב החצר) דהגידודים במקום מחיצה ד' כאמור.

ומ"ש בס"י שמ"ה אות י"ד עמ"ש שם בפריי אות י' וי"א ובס"י שס"ג אות למ"ד יע"ש ואי"ה יבואר שם:

(ג) משוקע. עיין מג"א, דהוה כאלו המים שבחצר מתחילין בחצר ומסיימין בחצר וכל מה שבחצר רה"י, וערש"י שם (פ"ז ע"א ד"ה עשו לה),

אם בכניסה עשו מחיצה ולא ביציאה לא מהני מידי דמ"מ כרמלית הוה שיוצא מיד ואין נשאר בחצר והוה כמו לא עשה כלל מחיצה, אפי' עשו ביציאה ולא בכניסה הוה אמינא דלהוי כלשון ים (שהוא רק נכנס לחצר ולא יוצא ממנה כמבואר להלן) אפ"ה לא מהני כלל⁴¹, ועי' ירושלמי (פ"ח ה"ז שמשמע שאם עשה מחיצה בצד אחד מהני בצד השני לחי או קורה) ולא הבינותי כעת יע"ש.

ודע דמחיצה (כדי לתקן האמה אפ' שמועילה גם מחוץ לחצר) אם אין רחוקה בחוץ מן כותל החצר ביציאה וכניסה ד' טפחים אפשר דשפיר דמי דתו לא הוה כרמלית בחוץ⁴².

וכן אם חפרו האמה בחצר שתהא עמוקה י"ט בד' רוחותיה (רק בחצר ולא בחוץ) אפשר הוה כרה"י⁴³ כבור מלא מים בשמ"ה במג"א סק"י (שבמים כיון שנראים המחיצות חשיב כרה"י), וצ"ע בזה דמפני מראית העין אפשר אסור:

וכן אם בחצר אין עמוקה י"ט ורחבה ד' או בחוץ אין עמוקה י"ט ורחבה ד' צ"ע קצת⁴⁴:

⁴⁰ וצל"ע בזה דהנה במג"א סק"ב כתב בשם הראב"ד שהטעם שאין חיסרון מצד פרוץ למקום האסור של האמה הוא כיון שהאמה גובהה עשרה והוי מחיצה בינה לחצר והיינו שכל ההיתר הוא רק אם יש שם באמת עומק עשרה, ואם סגי במה שמחוץ לחצר יש עשרה כדי שלא יתבטל לחצר נמצא שיש באמת אופן שיהיה איסור דלא יהיה טפל ומ"מ ליכא מחיצה וצל"ע.

⁴¹ והטעם בזה פשוט לכאול לחלק בין זה ללשון ים שבלשון ים הרי במציאות אין המים יוצאים אבל כאן כל המחיצה מועלת רק להיכר אבל מצד המציאות אכתי יוצאים מים וממילא אין אמת המים בטילה לחצר.

⁴² וכפה"נ שבכה"ג גם יש היכר מצד המציאות.

⁴³ ואף שלמעלה בסק"א הסתפק רבינו אם מועיל מה שיש רק בחצר גובה זה מ"מ נראה שעיקר הנידון כאן הוא שכיון שחפר את האמה בתוך בחצר ממילא זה עצמו ייחשב למחיצות באמה.

דינים מחודשים העולים:

- א. ספק אם מהני מחיצת החצר עצמה שנכנסת לאמת המים ומשמעות המג"א שלא מהני (משב"ז סק"א א"א סק"ב).
- ב. אם עפ"י רוב המחיצה משוקעת טפח במים סגי ולא בעי' שיהא כן תמיד (משב"ז סק"ב).
- ג. לבוד מהני בכל גווני ואם יש מחיצה וקנים יוצאים ממנה לתוך המים מהני גם בלא לבוד (משב"ז סק"ג).
- ד. ספק אם מהני מה שהאמה עמוקה עשרה מחוץ לחצר או בעי' דווקא בחצר כדי שלא תהיה טפילה (א"א סק"א).
- ה. באמת המים לא מהני מחיצה רק בכניסה או רק ביציאה.
- ו. אפ' שמועלת מחיצה מחוץ לחצר כל שסמוכה ד"ט לכותל.
- ז. אם חפרו רק האמה בחצר אפ' שמועיל לתקן האמה (א"א סק"ג).

ס"ב:

אשל אברהם:

(ד) מותר. עיין מג"א, הראב"ד פט"ו הי"א מה"ש עי' אות ב' ועב"י בזה ועיין אות ו' ואי"ה שם יבואר עוד:

(ה) ממנו. עיין מג"א, תוס' עירובין י"ב ב' ד"ה הכא יע"ש ועב"י בזה:

(ו) אסור. עיין מג"א, עתוס' עירובין שם ועשה כלומר ולכאורה יאמר דאין ממלאין בכל ענין, הא לטלטל בחצר פעמים מטלטלין בעמוקה י' וגדודי שפת הלשון הוה מחיצה וכמ"ש אח"כ וכמ"ש באות ב' אם אין (י"ט) [י' אמות] בין פרצה לגידודי שפת הלשון.

ועתו"ש אות ג' בעת שנקרש המים י"ל עסי' שס"ג (במג"א סוף סקל"א שדן בזה) ואי"ה שם יבואר:

⁴⁴ ולכא' הוא ממש ספיקו של רבינו לעיל א"א סק"א אם מהני מה שבחוץ הוא גבוה עשרה או בעי' דווקא בפנים וצל"ע.

סימן שני"ז

ס"א:

משב"ז:

(א) כדי. עיין ט"ז, עב"י בשם הריטב"א (שפירש הטעם שצריך לכסות שהוא מחשש) שמא יהיה לפעמים רפש וטיט ויתמעט עמקה פחות מג"ט ויהיה רה"ר העוקה, לכך צריך לקמור ואם עמוקה מג' עד ט' הוה מקום פטור במכוסה ואם תהיה עמוקה י"ט ורחבה ד' ג"כ מותר הוה רה"י, ועמ"א א'.

ואף על גב (ד) בס"ג מתיר המחבר בכרמלית (כיון) דלא גזרו כחו בכרמלית (וא"כ קשה מדוע כאן הזקיק שיהא מקו"פ) מ"מ כאן שצריך תיקון לעשות גומא הצריכו ג"כ לקמור בחוץ ואי"ה במ"א ובט"ז ב' יבואר עוד מזה ועט"ז אות ה':

(ב) לא. עיין ט"ז, דשיערו חז"ל שכל אדם צריך לתשמישו סאתים מים בכל יום לשופכין רחיצת פניו ידיו וכליו.

וכי שפיך בחצר ויוצאין מיד בקרקע לרה"ר הוה כחו ברה"ר וגזרו אטו ישפוך מיד מידו לרה"ר ויהיה איסור תורה, ולכך ביש בחצר ד' על ד' תיימי ונבלעו שם המים (ומותר בלא גומא), וכן בימות הגשמים שהחצר בלא"ה מטונף ומקולקל מחמת הגשמים אין מתכוין שיצאו מיד המים לרה"ר ומלאכת מחשבת אסרה תורה וכל שאין מכוין לא גזרו רבנן אטו ישפוך מיד לרה"ר, משא"כ בימות החמה ואין בחצר ד' על ד' ומתכוין שיצאו המים מיד מחצר לרה"ר הוה כחו ברה"ר (ובכה"ג) גזרו שמא ישפוך להדיא לרה"ר ולכן צריך עוקה מחזקת סאתים עיין עירובין פ"ח ב' וברש"י שם ולבוש כאן:

(ג) אפילו. עיין ט"ז (שפירש הטעם שמהני אריך וקטין שהוא כיון שסו"ס הקרקע יכולה לבלוע את שיעור המים הזה ופסק) כרבי זירא דלא כרבה דאמר הטעם דראוי לזלף ולהרביץ האבק (ולשיטתו) בעינן ד' על ד' מרובע ממש שיהא ראוי לתשמיש כבוד וחשוב ושיהא מרובץ העפר יע"ש, ועמ"מ פט"ו מהלכות שבת (שכתב ש) דעת הר"מ ז"ל (לפסוק) כרבה יע"ש, והמחבר לא הביא כלל (שיטת הרמב"ם לאסור באריך וקטין), משא"כ בס"ב גבי ביב הביא דעת הר"מ ז"ל שאוסר בביב אורך מאה אמה (ולכאו' הטעם שם הוא כיון שאסר בכל אריך וקטין⁴⁵) דאפשר אף למ"ד הטעם דתיימי מיא מ"מ ביב יורדים המים יותר במהרה יש לאסור ועיין לבוש מזה ועתו"ש (שהעיר מדוע לא הביא השו"ע בס"א שהרמב"ם נחלק על אריך וקטין) ולפי מה שכתבתי (י"ל) [יש לתרץ] כמו שנתבאר⁴⁶:

(ד) וה"ה. עיין ט"ז, עתו"ש (סק"ח שכתב שבעי' שיהו הדיוטאות זו כנגד זו ממש) ועמ"א (סק"ז) פירשתיו שנראה לי דזה נגד זה הוא לאו דוקא אלא כעין דיוטא אחת (והיינו באפן שיש) ב' פתחים בכותל אחד וכל פתח יש דיוטא ומעזיבה ובין שניהם דע"ד כו', ומלת רכה במ"א אפשר בבית (והיינו שאפ' לגרוס 'רבה' וחלוקים דיוטאות מכל חצר ולא כו שכתב בתו"ש שאין טעם שכאן יצטרכו שיהיו הדיוטאות גדולות יותר מהחצר) ועב"י ותי"ט (פ"ח מי"א) דיוטא של עץ וצנור עץ צריך שיהא מעזיבה אפר וטיט רב שיתבלע סאתים מים שם, ו(לכך דין זה אמור דווקא בדיוטאות ד) בחצר הקרקע עד התהום פשיטא שמתבלע שם סאתים מים.

⁴⁵ וכ"כ בביאור"ל כאן בשם הגר"א ועוד אחרונים.

⁴⁶ ובתו"ש הביא שטעם זה שנשפכים המים במרוצה כבר כתב כן רש"י שם וכ"ה ברע"ב ופלא שלא ציין לזה רבינו ששם מפורשת סברא זו.

עב"י מ"ש פתח א' סתומה ט"ס וצ"ל פתוחה.

שם בר"מ ז"ל (הט"ז כתב וז"ל 'וצריך לבנות עליה כיפה מבחוץ כדי שלא תראה העוקה הזאת מרה"ר') כיפה "שלא" תראה העוקה ברה"ר טעות סופר⁴⁷ וצ"ל כדי שתראה העוקה ברה"ר ע"י גובה הכיפה (כדי שיהיה בזה היכר שאינו מוציא לרה"ר).

(ה) אבל. עיין ט"ז, (עמ"ש) [עיין מה שכתבתי] באות א'.

ודע אם עשה מחיצה בקנים בשתי גבוהים י"ט ליכא למיחש למידי (שאף אם יהיה רפס וטיט מ"מ אכתי מותר הוא מחמת המחיצות). ועסי' שני"ו ס"א ושמ"ה במ"א [סעיף] י"א (סק"י) אמת המים העוברת בחצר ואין עמוקה י"ט ורחבה ד' שביציאה הוה רה"ר (ומ"מ אם עשו מחיצה מועיל) ומשתמש מאמת המים (וילה"ק דהרי) אפשר כוונתו שיצאו השופכין מיד ויצללו המים ומלאכת מחשבת וכחו ברה"ר גזרו וצ"ע בזה:

אשל אברהם:

(א) מקום. עיין מג"א, משמע (מלשוננו) פי העוקה דווקא ברה"י ובשו"ע משמע אף בחוץ כל שסמך לחצר ואין ביניהם רה"ר שופך למקום פטור. ועט"ז א' ועסי' שמ"ה אות י' (במג"א) בעמוק י"ט דווקא כשהמים צלולים ונראים המחיצות הוה רה"י, ושופכין (שאינן רואים את המחיצות) אפשר דמ"מ מקום פטור הוה (ואף) כשעמוקה י"ט.

ודע דהרמב"ם ז"ל פט"ו מה"ש כתב לקמור ענין כיפה (והכוונה שהוא) בנין בגובה ועב"י משמע משום חשדא שלא יראה העוקה והמים יצאו חוץ לעוקה ויסברו ששפך מידו לרה"ר, או אפשר (שלפי הרמב"ם טעם כסוי הוא מדין אחר ש) אין עושין חלל ברה"ר כל שאין עגלה מהלכת עליה וכיסוי שפיר דמי כל שרשותו הוא ועד"מ (שהביא טעם זה לכיסוי), ועתי"ט פ"ג דאהלות בסופו (מ"ז שביאר הלשון קמור וז"ל 'קמור פי' הר"ב מקורה. וחבירו כבש כשב שמלה שלמה. ובעירובין פ"ח מ"ט פירש הר"ב קמור כמין כיפה מכוסה כו' ולפי זה יש טעם בדבר שלפי שאין זה הקירו כשאר קירו לפיכך נתחלף השם באותיותיו, והיינו שמחמת שיש כאן שינוי מכל קירו) מש"ה אמרו ז"ל לקמור מלה הפוכה כמו כשב כבש שהוא בנין כיפה משא"כ הט"ו כתבו "כיסוי" בנסרים די (כיון שלפי"ד אינו בצורה של כיפה אלא כיסוי בלחוד) יע"ש:

(ב) יכול. עיין מג"א (שבעשה גומא אף שהיא מליאה כבר מים אין איסור להוסיף אף שודאי יצא לרה"ר ע"י שפיכתו והטעם) עב"י דהא לאו איסור תורה הוא דאין שופך מידו לרה"ר רק על המים שבגומא ומשם יוצאין לרה"ר אלא דגזרו אטו ישפוך מיד לרה"ר וכל שיש עוקה היכרא זכור הוא. ואף על גב דניחא ליה שיצאו מיד שלא יטנפו החצר והעוקה מליאה כבר מע"ש מים (לא אסרו) דמ"מ זכור הוא ולא גזרו ביה:

(ג) לא. עיין מג"א (שפירש הא שבעוקה פחותה מסאתים אסור לשפוך אפי' מעט שהווי גזירה שמא ישפוך סאתים) כי האדם צריך ע"פ הרוב בכל יום סאתים לצורך תשמישו ושמא ישפוך סאתים ולא אמרינן זכור הוא כבאות ב' (דלכה"פ יש כאן היכר בגומא הקטנה) דהתם ע"פ הרוב העוקה ריקנית ובזמן רב תיימי מיא ואף לפעמים מליאה תו זכור הוא משא"כ כה"ג:

(ד) אריך. עיין מג"א (והוא) פירש"י ז"ל עירובין פ"ח ב', וה"ה תמונה אחרת כל שיש לרבע ד' ע"ד יש בו כדי לבלוע בקרקע סאתיים מים בזמן מועט ולא יהיה טיט ורפש בחצר ואין מכוון שיצאו מיד לרה"ר ולא גזרו ביה שמא ישפוך מיד לרה"ר:

⁴⁷ והוא עפ"י דברי הב"י שביאר שלפי הרמב"ם טעם הכיסוי אינו כדי שיהיה מקו"פ אלא בשביל חשדא (ומ"מ בלח"מ שהביא דברי הב"י לא נראה דגרס כדברי רבינו ועכ"פ מכוון אחד הוא או כדי שלא יראה שמוציא לשם מחמת חשדא, או שיראה שיש שם קמירה ולא יבואו לומר שמוציא לרה"ר ממש).

(ה) בימות. עיין מג"א, גמרא עירובין פ"ח ב' גבי ביב דבימות הגשמים אף ע"פ שאין גשם (יורד מ"מ תלין שהמימות הללו) מתמצות הן מחמת שהיה מקודם גשם ולא חיישינן שיאמרו כו'. וכל שאין מכוין שיצאו מיד לרה"ר לא גזרו כחו אף ברה"ר משא"כ בימות החמה מתכוין שיצאו מיד:

(ו) מעזיבה. עיין מג"א, מעזיבה רכה בכ"ף שיהא המים נוחים לבלוע שם⁴⁸ הא של עץ לא עס"ב:

(ז) סמוכות. עיין מג"א, ועב"י בשם הר"ר יונתן הביאו התי"ט מי"א פ"ח דעירובין על משנה "וכן" ב' דיוטאות כו'.

ויראה לפרש זו נגד זה לאו ממש (דאז אין בזה חידוש נוסף) דהיינו ב' בתים בחצר אחת זה מול זה נגדי, אלא שתיהן ברוח אחת בית אחד ועליה אחת וב' פתחים לעליה זו ויש בכל פתח זו בולט ומעזיבה עליו כל אחד ב' אמות אורך רוחב ד"א וכן בפתח השני כן ואין רחוקים הדיוטאות יותר מד"ט נמצא מצטרפין כאלו יש במקום א' דע"ד ושופכין לתוכן ויורדים לרה"ר להדיא נ"ל:

(ח) א"צ. עיין מג"א, דחולקין בביב וה"ה בחצר דגזרו כחו בכרמלית ועט"ז ח' ואי"ה שם יבואר:

דינים מחודשים העולים:

א. בעוקה מלאה שופכים אף כשהיא עמוקה עשרה אפ' דהוי מקו"פ כיון שאין המחיצות נראות (א"א סק"א).

ב. למג"א לא מהני מעזיבה בב' דיוטאות שאינה ראויה לבלוע (א"א סק"ו).

ג. האופן של ב' דיוטאות הוא בגוונא שעומדים זה על יד זה בפחות מג"ט ומ"מ מצטרפים לשיעור אחד (משב"ז סק"ד וא"א סק"ז).

ס"ב:

משב"ז:

(ו) ביב. עיין ט"ז, ומשמע שפי הביב הן בחצר או חוץ לחצר מיד סמוך ואין בינו לחצר רה"ר מותר לשפוך לביב כל שיש דע"ד אם מרבע אותו ותיימי מים שם:

(ז) מותר. עיין ט"ז, כמו בעוקה בס"א עמ"א ב' כל שאין מכוין לכך כו':

אשל אברהם:

(ט) של. עיין מג"א (שהקשה דבהלכות מליחה מבואר שקרקע הוי ספק אם היא בולעת והוא משו"ע) י"ד סי' ע' בש"ך אות מ"ז, ועא"ר אות ד' ותו"ש אות י"ג דודאי זמן מה עומד על הקרקע ואין נבלע מיד (ולכך שם יש איסור משא"כ כאן סו"ס אין המים יוצאים בסוף לרה"ר), גם (ילה"ק בעיקר דברי המג"א ד) היה לו להקשות בס"א דתיימי מיא וצ"ע:

ס"ג:

משב"ז:

(ח) וי"א. עיין ט"ז, וכ"כ המ"א אות ח' דלא תימא ביב חמור יותר שהרי הביא המחבר דעת הר"מ ז"ל דמחמיר בביב ובס"א אריך וקטן לא הביא כי י"ל דביב הולכין המים יותר מהרה מיד לכרמלית (ועתו"ש) (סקי"ג שכתב סברא כזו בשם רש"י והרע"ב וא"כ אין הכרח שחולק הרמב"ם בכל אריך וקטין), קמ"ל דאין חילוק ומאן דמחמיר בביב בכרמלית ה"ה בעוקה כה"ג, ומשמע שכן הלכה כי"א וכמ"ש הר"ב וכן עיקר וקאי אכולהו מלתא:

⁴⁸ ובמשב"ז לעיל סק"ד כתב להעמיד הגירסא של רבה כיון שדיוטאות שאני, ויל"ד אם כוונתו שנחלקו אם מהני בשל עץ או לא.

(ט) דמחלף. עיין ט"ז, ולא דמי לספינה בשנ"ה ס"א דלא גזרו כחו בכרמלית דהתם לית כי אם כרמלית משא"כ ביבשה אף בכרמלית גזרו כחו (דמיחליף ברה"ר),

אבנים של חלוקי נחל קשים מאוד צ"ע אם נקרא תיימי מיא והכל לפי ראות עינים, ולבנים שרופים בכבשן וודאי בלע ביותר ככ"ח עתו"ש ועמ"א תנ"א סק"ד (שכתב שלבנים הללו בולעים כמו כ"ח ממש).

אשל אברהם:

(י) מותר. עיין מג"א, בשנ"ה גבי דופני הספינה דשופך על דפנות ויורד לים כמו בכרמלית לא גזרו וי"א דוקא בים דהוה תמיד כרמלית לא גזרו מה שאין כן ביבשה אף בכרמלית גזרו בכחו ועב"י:

(יא) אפילו. עיין מג"א, די"ל. בין בזה"ז בתוך העיר ובין כרמלית שחוץ לעיר, וע' ע"ש ד' הקשה מספינה דשרי דאין דרך להיות שם רה"ר ומ"ש בזה"ז (שגם אין רה"ר ונימא שהוי כמו בספינה) ות"י המ"א דמ"מ גזרינן טפי אטו עיר שיש בה ס' רבוא (והיינו שטפי שייך לגזור כשאותו מין יש בו חשש וזה יש בעיר משא"כ בספינה שלעולם הוי כרמלית).

(יב) כרמלית. עיין מג"א, עי' אות י"א:

(יג) שהיא. עיין מג"א, עסי' שנ"ה ועתו"ש דגזוזטרא שרי לשפוך שופכין למים דאמרי' גוד אחית אף על גב דמשם ואילך הוה רה"ר דאין כוונתו שיצאו משם (ולא ניחא ליה בהוצאת המים ובכה"ג לא גזרו רבנן) משא"כ כאן (כשהוא) פחות מד"א כוונתו שיצאו המים:

דינים מחודשים העולים:

א. ספק אם אבנים קשים תיימי מיא או לא, והכל לפי ראות העיניים, ולבנים שרופים בכבשן בלע יותר כמו כ"ח (משב"ז סק"ט).

סימן שנ"ח

ס"א:

משב"ז:

(א) אם. עיין ט"ז, יותר מסאתים שלא הוקף לדירה כרמלית דרבנן ומן התורה רה"י גמור כבסי' שמ"ו מ"א ס"ק א' ומותר לטלטל ממנו לכרמלית בקעה ע"ש ובט"ז ג', וסאתים בצמצום נקרא קרפף ואסור ממנו לכרמלית,

שבשו"ע שם מבואר בס"ג שמותר להוציא מקרפף זה לכמלית אחרת וביאר הט"ז שם דאף שמן התורה הוי רה"י גמור וא"כ יש בזה איסור דרבנן מ"מ לא גזרו ע"ז רבנן דהוא לא שכיח ואם יאסרו זה יבואו לומר דהוי רה"י גמור ותיבטל גזירת קרפף, וכ"ז ביותר מב"ס שיש בו איסור מצד דיני קרפף אבל קרפף של ב"ס בצמצום⁴⁹ אין בו טעם זה כיון שאין בו איסור מצד דיני קרפף ואסור בטלטול משם לכרמלית,

ובסי' שע"ב ס"א דכלים שבבית אסור לקרפף משמע אף שעירבו או של אדם אחד עמ"א א' ולקמן ס"י בט"ז ו' ומ"א י"ד (שכתב שהאיסור מצד כלים ששבתו הוא נאמר גם באדם אחד או בעירבו ודלא כרמב"ם ע"ש ובט"ז).

ומשהו יותר מסאתים אסור לטלטל בתוכו ואף על גב דאין החשבון מכוון (שהרי יש קצת יותר מב"ס שמותר לטלטל כמבואר בדברי הגמ' בדכ"ג ע"ב ובגר"א שם שהוא אצבע ואחד מי"ח באצבע בקירוב מ"מ אפשר ש) פורתא לא דק ולחומרא ועיין לבוש (ס"א שכתב שלא חשו להזכיר שיעור מועט זה⁵⁰) עיין אות ב':

והוי יודע דקרפף יותר מסאתים מקורה מותר לטלטל בו דרה"ר מקורה גופא כרמלית כבסי' שמ"ה ס"ז וי"ד, תו לא גזרינן בקרפף מקורה (והיינו דכיון שכל מקורה מצ"ע הוי כרמלית לא גזרינן גזירה לגזירה בזה ולכך קרפף מקורה אין בו איסור כלל⁵¹).

ולקמן סי"ב שלש סאין וקירוי סאה (מבואר שאם קירה שלש סאין הוי קרפף ורק דנו שם שהוי סתימה) מטעם פי תקרה כו', י"ל ד(איירי ש) רובא אין מקורה⁵² (ולכך) אי לאו פ"ת הוה אסור, ועתוס' עירובין צ' הביאו התו"ש אות ב' ול"ו האריך והקשה אמאי לא הביאו הפוסקים זה (דבתוס' שם ד"צ ע"א ד"ה אלא מבואר שקרפף יותר מב"ס המקורה אינו

⁴⁹ ולכא' ה"ה גם פחות אכן דהוא תלוי דיעו' לקמן בריש סי' שנ"ט שכתב דקרפף פחות מב"ס לא הוי קרפף כלל וחשיב כהוקף לדירה ולפי"ז אין עליו שם של כרמלית כל עיקר (וכ"ה לכא' שיטת הרא"ש בריש פ"ב שהסתפק אם יש דין של קרפף בפחות עי' בזה להלן ס"י שמבואר דה"ה גם לפחות מב"ס ואכה"מ).

⁵⁰ וכוונתו שגם לא יהיה איסור עד תוספת השיעור הזה כמבואר להלן בדבריו, וכ"פ במשנ"ב ולפי"ז אינו מדוקדק כ"כ הלשון לחומרא דהרי הוא גם לקולא.

⁵¹ וצ"ב בזה דהרי כמו"כ מה שיש מחיצות הוא טעם שלא נדונו כרה"ר ומה אכפ"ל דהוי גם מקורה ואולי כיון שיש שני טעמים גרע וצל"ע ויעו' בזה לעיל סי' שמ"ו במשב"ז סק"ג שכתב טעם אחר שמקורה אין חשש של אתי לאיחלופי ברה"ר עי"ש מה שהובא בזה עוד בארוכה.

⁵² ולכא' הטעם בזה הוא מצד ביטול של המיעוט לחומרא וכמבואר בהמשך הסימן.

אסור⁵³ ותמה ע"ז בתו"ש מדוע לא הביאו כן הפוסקים והסיק דהטור חולק) ואי"ה בסי' שמ"ו ס"ג מבואר קרפף יות' מסאתים בלא קירוי הא בקירוי מותר כאמור (ושם האריך דמשמעות הרמ"א שם דאיירי בלא קירוי שאם יהיה קירוי אין לו דין קרפף).

ומ"ש עוד שם דירה לאויר כו' ואילן המסיך בשס"ב יבואר אי"ה במ"א א' בדין הבורגנין בזה (דבדברי רש"י שהביא שם מפורש שבשומירה היה קירוי שם וכמו"כ באילן המיסך והק' מזה התו"ש על דברי התוס'⁵⁴, ובזה כתב בא"א שיש חולקים דלא מהני הקירוי מצד סברא אחרת שלא הוי בית דירה בעצם).

(ב) ובלבד. עיין ט"ז, משמע מאה על חמשים אמה דהוא יותר מע' אמה וד"ט על ע' אמה וד"ט ואצבע ומשהו נמי שרי כחצר המשכן עיין לבוש.

ואמה דוקא הא פחות מותר, וגם דווקא כחצר המשכן הא פחות מסאתים אף אריך וקטן הרבה י"ל דשרי⁵⁵, ועמ"א אות ג' ואי"ה שם יבואר:

אשל אברהם:

(א) ובורגנין. עיין מג"א (דהנה במ"א כתב 'אף על פי שהשומר דר בתוכו מ"מ אין עשוי לדור אלא לשמור', ומשמעות דבריו שעיקר החיסרון הוא כיון שאינו עשוי לדור אלא לשמור וה"ה יהיה אם ידור שם בלילה ג"כ דסו"ס אינו שימוש של דירה), עב"ח כתב שאין עשוי אלא לשמור אבורגנין קאי והשומר בלילה לן בביתו והביא תוד"ה שהוא עירובין כ"ג א' (שהטעם שלא הוכיח ממקדש לגבי שיעור הקרפף הוא כיון) דבמקדש היו שומרים בלילה (ומפורש שגם שומרים אם יהיו שם בלילה חשוב המקום כדירה⁵⁶), ועתו"ש הביאו וצ"ע ועמ"א שס"ב א' פי' כן (ששם כתב שהחיסרון במחיצה העשויה כדי לשמור השדות הוא כיון שאין עשוי לדור בה יום ולילה ומשמע כדברי התוס' הללו⁵⁷).

ובורגנין משמע מקורה הוה ואפ"ה כרמלית ביתר מסאתיים וצ"ע מסי' שמ"ו ס"ג (ששם התבאר שדין) קרפף (הוא דווקא) בלא קירוי, ובעירובין דף כ"ב א' כל אויר לדירה כו' וכל דירה לאויר אין מותר ופירש"י ז"ל אף על פי מקורה שתשמישה לדירת אויר השדה משמע אף על פי שדר שם יומם ולילה נמי לא הוה דירה ובדף כ"ו וצ"ט ועי' שס"ב וצ"ע, ועמ"ש בט"ז א' ועתו"ש בזה:

⁵³ והנה בתוס' שם ציינו לדברי הגמ' דכ"ה ע"א שמבואר כן שאם יש ב"ס מקורה אין לו דין קרפף וצ"ל דלכא"ו שם הנידון הוא מצד פ"ת וכמו שביארו שם הראשונים ויעוי' בחזו"א ק"ד סקט"ו שביאר דסברו התוס' דלמסק' הגמ' הנידון הוא מצד הקירוי בעצמו שאז אין לו דין קרפף עי"ש, ועכ"פ אפ' דלכך לא פסקו הפוסקים כדברי התוס', אלא דיש לציין לדברי התוס' בסוכה דכ"ה ע"א בריש העמוד שמפורש שמחמת הקירוי חשיב כמוקף לדירה ודו"ק.

⁵⁴ וכלפי הקו' מאילן יעוי' בהערה לעיל שיישב זה רבינו בסי' שס"ב, אכן ציין בביאוה"ל ריש שס"ב לדברי רש"י בדכ"ב שמפורש דגם במקורה יש דין זה.

⁵⁵ ודלא כבי"מ שתלה זה בב' תירוצי התוס' דכ"ה.

⁵⁶ ובחזו"א סי' ק"י סקכ"ח כתב ליישב הראיה מדברי התוס' שם וז"ל 'ונראה דעזרה שאני דהוא נמצא בה לרצונו לשמחה של מצוה אבל שומירה אין לו בה צוותא דעלמא והוא דר בה שלא בטובתו' והסיק כן לדינא דלא מהני (עי"ש שהוכיח עוד מרש"י בדכ"ה).

⁵⁷ ובאמת דכ"ה פשטות דברי המ"א סק"ד ששומירה מהני לכו"ע (ודלא כגר"א שם) וביאר שהוא כיון ששם נמצאים גם בלילה.

(והיינו ששם מבואר דלא כב' חידושיו כאן חדא שהוא תלוי בשם הדירה וכפשטות דברי המ"א כאן וגם מבואר שבמקורה יש לדונו כקרפף, ומה שציין לדכ"ו אפ' דכוונתו לאבזורנקי שמבואר שם בגמ' דלא הועיל (לפי רש"י) מה שעשו שם בית של שומירה כיון שלא הוי דבר קבוע⁵⁸, ובדצ"ט ע"ב שמבואר שם במשנה בד"ן אילן שהוא מיסך שאין מטלטלין בו יותר מב"ס והיינו שהוא נידון כקרפף⁵⁹, וציין לסי' שס"ב וכוונתו נראה למבואר שם בס"א שנראה שעיקר החיסרון בשומירה הוא כיון שהוא מין דירה שאינה דירה קבועה וזה דלא כדברי רש"י הללו).

(ב) אריך. עיין מג"א, וע' וד"ט הוא ל"ד אלא מעט יותר (והשיעור זה כתב בהגהות הגר"א בגמ' שם שהוא אצבע ואחד מי"ח באצבע בקירוב) כמ"ש הלבוש ועמ"ש בט"ז:

(ג) אמה. עיין מג"א, ב"י בשם רי"ו דפחות מאמה א' לא הוה פי שנים ויותר. והיינו בסאתים הא פחות מסאתים י"ל אף באריך הרבה וקטן מטלטלין בכולו:

(ד) סמוך. עיין מג"א, עתק"א ט' ולהחולקים בכאן אף סמוך ממש לביתו תוך ע' אמה ושיריים לא הוה מוקף לדירה (והיינו שציין המג"א דבסימן תק"א ס"א מבואר שהשיעור של סמוך לעיר לגבי מה חשיב מוקצה ליקח משם ביו"ט הוא בשיעור של שבעים אמה ושיריים, וביאר דבריו דלשי' כאן דלא מהני סמוך לביתו גם בתוך שבעים אמה לא חשיב כמוקף לדירה⁶⁰).

והביא דברי הג"א הביאו ודבריו (של ההגהות אשר"י) צריכין ביאור, כי הבי"י הביא דברי הג"א ברא"ש על דף כ"ג במשנה כו' כתב הג"א אבל גנה וקרפף שיש שם שומירה או בית דירה או סמוכה לעיר אפי' גדולים הרבה שרי, וכתב הבי"י שהתוס' דף כ"ג א' ד"ה ובלבד חולקין אזה שכתבו דאף לריב"ב ביותר מסאתים לא מהני שומירה ובית דירה אלא בפתח ולסוף הוקף (ע"כ דברי הבי"י וכ"כ בגר"א שבתוס' נראה שלדידן לא מהני שומירה ובית דירה כלל, ובעי' דווקא פתח דירה ממש ולבסוף הוקף), סובר (המג"א בשיטת ההג"א) כי הג"א דמתיר בשומירה היינו ששומר יום ולילה כמ"ש התו' שם ד"ה שהוא או בית דירה לפרקים נמי מהני ואף על גב שהוקף ולסוף בנה מהני,

דהיינו ששומירה ובית דירה מועילים יותר מפתח דשם בעי' דווקא פתח ולבסוף הוקף ואילו שומירה ובית דירה מהנו גם בהוקף ורק אח"כ בנה,

וכי אמרי' בדף כ"ד א' ברחבה שאחורי בתים דוקא פתח פתוח מביתו ואח"כ הוקף מהני בפתח כן (ומשמע שלא מהני לדידן הוקף ולבסוף פתח כ"ז הוא רק כשהוא פתח בלחוד מביתו) הא בנה בתוכו (ממש) שומירה ובית דירה מהני בהוקף ולסוף בנה כי ריב"ב מתיר אף ביותר מע' אמה וה"ה לר' עקיבא, והבי"י כתב שהתוס' חולקים כי לריב"ב שומירה ובית דירה בהוקף ואח"כ בנה לע' אמה מהני לא יותר וה"ה לר"ע כן, וממילא בסמוכה לעיר נמי דוקא בע' אמה הא ביותר לא מהני סמוכה לעיר (והיינו שאין מקור לכל חילוק זה מדברי ריב"ב ובזה פליגי התוס').

ואהא הקשה המג"א הא הג"א גופא ברא"ש דף כ"ו גבי מחיצות אדרכלין כתב פרדס סמוך לבית ובנה בית תוך הפרדס ולא הוקף לדירה יעשה שביל קטן מביתו לבית הבנוי בפרדס בקנים ויטלטל שם תיפוק דמטלטל בכל הפרדס ש"מ אף בנה בית דירה בקרפף כל שהוקף תחלה לא מהני, ומש"ה (ביאר המג"א ביאור אחר שגם בהג"א אין החילוק בין בנה בו בית דירה לכל פתח ולבסוף הוקף ולכך) כתב הג"א ויש "שם" שומירה מקודם ובנה ואח"כ הוקף לדירה זה ודאי מהני לכ"ע אף גדולים הרבה (לא שיש "בה" שומירה משמע לאחר שהוקף בנה כו'), ולפ"ז התוס' אין חולקין כלל דמירי שהוקף ואח"כ בנה כמבואר שם אלא דמ"מ (רק) בסמוכה לעיר

⁵⁸ ואכן בזה י"ל לכאו' שאינה ראייה לשומירה קבועה שדן כאן.

⁵⁹ ועי' בזה לעיל מה שהובא מדבריו בסי' שס"ב שתי' ע"ז.

⁶⁰ ע"ע להלן בסק"ה.

חולקין התוס' (והיינו שגם מה שחלקו התוס' שא"א ללמוד מריב"ב הוא רק לגבי סמוכה לעיר ולא לגבי שומירה ובית דירה ודלא כמשמעות הב"י),

לזה כתב המ"א (באופן נוסף שלא פליגי בזה באמת גם התוס' כלל ואף בסמוכה לעיר מודו לדידן) דא"נ הג"א נמי מיירי בהוקף ולבסוף בנה י"ל התוס' לריב"ב כתבו כן (דל"מ סמוכה לעיר ושומירה ביותר משבעים אמה) ולא לר"ע,

ומעתה בסמוכה נמי אין חולקין התוס' ומכ"ש דהתוס' בבנה אח"כ מיירי (כמשמעות דבריהם דהוי גם בבנה אח"כ) ולכן לא כתב הר"ב ויש חולקין ביש שומירה יום ולילה או בית דירה בהוקף ולסוף בנה כי אין חולק דלא מהני כה"ג כמו פתח פתוח בס"ב כמ"ש המ"א אות ה', (i) רק בסמוך לעיר יש חולקין הוא המבואר בשנ"ט רחבה שאחורי בתים בעינן הוקף ולסוף פתח ותיפוק דסמוכה א"צ כלום (שגם החולקים על סמוכה לעיר אינו מצד דברי התוס' הללו בדכ"ג אלא מתוך המבואר ברחבה שבעי' הוקף ולבסוף פתח מוכח שמצד סמוכה לעיר לא מהני דאל"כ תיפו"ל מצד זה) והג"א דמתיר בסמוכה לעיר בלא פתח כלל סובר רחבה שאני דלא בנה המחיצות כלל לרחבה הא בנה קרפף סמוך לעיר מהני⁶¹, ומה שנרשם ב"י בשם תוס' אינו (נכון דהרי התוס' בדכ"ג דברו רק לפי ריב"ב וכן"ל) אלא יש חולקין שאין רוצים לחלק בין רחבה ובנה בתים וכמ"ש ב"י בשם הריטב"א ז"ל בסוף הסי', ועא"ר אות י"א וי"ב ובתו"ש וע' עולת שבת אות ג' ולמ"ש א"ש (דבא"ר (י"א) כתב ע"ד המג"א 'ולא דק דמבואר בתוס' ד"ה ובלבד וכו' בעירובין דף כ"ג דגם שומירה ובית דירה לא מהני' ובאות י"ב תמה בסתירה הנ"ל בהג"א וכבר יישב כעין דבריו בתו"ש שם), ואי"ה באות ה' יבואר עוד:

דינים מחודשים העולים:

- א. קרפף של ב"ס אסור לטלטל ממנו לכרמלית.
- ב. קרפף מקורה אינו אסור (משב"ז סק"א).
- ג. לתי' אחד במג"א לפי ההג"א מהני שומירה גם בהוקף ולבסוף פתח כיון שכשעושה כן בתוך הקרפף עצמו הוא עדיף מכל פתח.
- ד. גם לתוס' לדידן מהני שומירה ובית דירה לחשבו כמוקף לדירה (א"א סק"ד).

ס"ב:

(ה) שבנה. עיין מג"א, היינו (מג"א) באות ד' (שהתבאר בדבריו) דאף בנה בית ממש בתוך הקרפף בעינן בנה ואח"כ הוקף הא הוקף ואח"כ בנה לא ול"ת דוקא פתח בו פתח לא מהני כה"ג וכדאמרו (וכמו שהתבאר לעיל בסק"ד) ומ"ש באות ד' סמוכה תוך תחום שבת (דלשיטות דבסמוכה לעיר לא הוי קרפף היינו בסמוכה בתוך אלפיים אמה) כ"כ הר"ר יונתן אמשנה כ"ג לריב"ב ומינה לדידן ביותר מסאתיים, ובביצה דף ל"א בעצים סמוך לעיר משמע תוך ע' אמה וז"ש לתק"א אות ט' (וכנ"ל ששם מבואר לגבי מוקצה דסמוכה לעיר הוא דווקא בשבעים אמה) מ"ש בשם המבי"ט עא"ר ו' (שתמה דלא נזכר מזה מאומה במבי"ט לא רק על חלונות עי"ש).

והנה עיקר הרבותא אף ע"פ שמחיצת הבתים נעשים לתוכן לא לקרפף אפ"ה מחיצה עכ"פ הוה וכ"מ בס"א אות ד' בהג"א דמפרש רחבה שאחורי בתים שכותלי הבתים הם המחיצות ופרש"י אפדנא עירובין כ"ה ב' ד"ה דהוי ושם מבואר דבעי' דוקא פתח פתח ואח"כ הוקף (היינו

⁶¹ ויש בזה חידוש דמהני דעת אף שאינו סמוך לזה.

שמחיצות הבית אף שעיקרם⁶² נעשו לתוכן מ"מ מהנו ליחשב מחיצה כדחזינן ברחבה, והוכיח כן מדברי רש"י בדכ"ה לגבי אפדנא שמבואר⁶³ שמהנו המחיצות הללו מחמת שהיה פתח ולבסוף הוקף ומשמע שיכולים להיחשב מחיצות גם לקרפף⁶⁴),

ואף על גב דהתוס' מפרשים בע"א כבסי"ד (שביארו שהנידון היה אם כשפעם היתה מוקפת לדירה סגי כדי ליחשב כמוקפת לעולם ולא כרש"י שהיה נידון מצד פתח ולבסוף הוקף) מ"מ לא פליגי ארש"י דמחיצות הבית הוה מחיצות לפרדס אף על פי שהוא יותר מסאתים כל שפתח פתח קודם והוקף אח"כ, ונראה אם הוקף ג' מחיצות פרדס ומחיצה ד' בנה לבית והניח שם פתח נמי שרי כיון דהיה יותר מ"י פרוץ קודם בנין הפתח ודאי הוה פתח ולסוף הוקף (והיינו שכיון דלא בעי' כוונה מיוחדת לשם הגינה ממילא אף שהיו שם ג' מחיצות דבכה"ג באמת אינו זקוק לעוד מחיצה מצד המציאות לסגירת הגינה מ"מ אם יבנה שם בית אף דדעתו מוכחת שבנה לשם הבית מ"מ מהני בפתח ולבסוף הוקף דלא גרע מכל בית).

ונראה דחלונות הפתוחים לפרדס י"ל אם פתח חלונות קודם י"ל דהוה מוקף לדירה ועא"ר (שכתב כן⁶⁵) וצ"ע.

ומ"ש אם נפל מחיצה חיצונה כו' אף על פי שהיה פתח כ"ה לפרש"י שם באפדנא ועסי"ד (דלפי רש"י שם זהו ממש נידון הסוגי' בדכ"ה, ואכן להלן בסי"ד פסק המחבר לפי ביאורו של הר"ח בסוגי' שם וכמש"כ בב"י עי"ש⁶⁶),

ואם חזר ובנה מחיצה החיצונה צ"ע אם חוזר להיתרו הואיל ותחלתו וסופו הוקף לדירה ועסי' י' ס"ו כעין זה הטיל ציצית על ציצית (שהרי היה זמן שנאסר לטלטל שם וא"כ יש לדון דלא יהני שיבנה שוב המחיצה החיצונה⁶⁷, וציין לס"י ס"ו דשם איירי שהטיל עוד ציצית שהוא תלוי בדעתו לבטל הציצית הזו וכמו"כ נימא כאן, ועי' הערה).

וכן אם נפל מחיצה פנימית וחיצונה נשארה אפשר דאפ"ה אין מטלטלין דלגואי עבידי תוך הבית לא לפרדס, וצ"ע בזה (כוונתו נראה דכיון שנפלה המחיצה החיצונה ממילא שאין לו כאן היקף של הבית ובזה בטל ההיקף של הקרפף⁶⁸, ועי' הערה).

⁶² הנה באמת בלשון רבינו משמע שלא נעשו כלל לקרפף אכן דצ"ב בזה דא"כ מאי שנא ממחיצות הפנימיות דלא מהנו ואולי יל"פ הכוונה כיון שבפועל הם חוצצות בין הקרפף לבית סגי והוא חידוש, ובפשוטו נראה דהכוונה שעיקרם לשם הבית אבל ודאי נועדו גם לחוץ ועי' עוד להלן שהוכח כצד הראשון.

⁶³ וכוונתו להוכיח משם לכא' הוא ששם ודאי עשה כן בשביל הבית ולא לגינה שסביב.

⁶⁴ וצ"ב הלשון דווקא פתח ולבסוף הוקף דמשמע שבא להחמיר ולכא' בא להקל בזה.

⁶⁵ ועי' ביאורו"ל שהסיק דכ"ד מהני רק אם משמשים לקרפף במקצת ומשמע שהבין דרבינו איירי בכל גווי.

⁶⁶ ומ"מ אין נראה דהוק' לו שמוכח דלא כרש"י שאפ' דתרוייהו נכונים וכמו שכתב שם באמת במשנ"ב עי"ש.

⁶⁷ וצ"ב כוונתו דמאי גרע מבונה כותל בתחילה וגם דימויו לס"י צ"ע ששם עושה מעשה המבטל הציצית הקדומה ואילו כאן אינו מבטל כל עיקר וצל"ע.

⁶⁸ וצ"ב טובא בזה מה אכפ"ל מהבית דסו"ס הרי כותל זה נשאר במקומו וגם מש"כ שעשוי לגוואי לכא' זה דלא כגמ' שמחיצות חיצונות עשויות גם לצורך הקרפף וצל"ע, ואולי יש לבאר בזה כמו שהובא לעיל שלעולם אין הגדר במחיצה החיצונית שנעשתה גם לצורך הקרפף אלא לעולם נועדה לתוך הבית ומ"מ יכולה להועיל לקרפף כיון שבפועל יש כאן כותל של דירה החוצץ בין הדירה לקרפף

וצורת הפתח בפרוץ יותר מעשר ועשה צ"ה הוה היקף לדירה ועתוס' עירובין כ"ד ב' ד"ה ליעביד (שכתבו להדי' שצוה"פ מהני ליחשב היקף לדירה⁶⁹) ואי"ה בט"ז באות ג' ואילך יבואר עוד,

וצ"ה בעומד מרובה מהני אף בבקעה עסי' שסי"ב סי"י יע"ש (שמבואר ברמ"א שאף לרמב"ם דלא מהני צוה"פ מכל הצדדים אבל כשיש עומ"ר הוא מועיל גם בבקעה שאין בה דיורים וכמו"כ יהני בקרפף בכה"ג).

(ו) שהשלימו. עיין מג"א, עב"י וי' הוא ל"ד אלא פורץ וגודר עד שיהא בין הכל יותר מי' ואז פנים חדשות באו לכאן ועי' בר"מ ז"ל ובתו"ש (שהק' על סתימת הרמב"ם דסגי בעשרה).

(ז) אין. עיין מג"א (שכתב דה"ה בגובה עשרה אלא דאז בלא"ה שרי) הנה דין זה מתה"ד סי' ע"ה (ט"ס ס"ה) ושם נאמר דיניח עפר מב' צדדי החומה פחות מעט מגבוה י"ט ויהיה רוחב העפר ד"ט שיהא חשוב רשות בפ"ע ומקום הילוך מקרקע העולם לעפר שהרי פחות מי"ט והחומה לא נשאר למעלה מהעפר י"ט הוה כפרוץ יע"ש, ומשמע הא יש בגובה עפר י"ט אין מבטל החומה כיון דלא הוה הילוך שפיר מקרקע העולם להעפר (והיינו שהטעם לחלק בין תשעה טפחים לעשרה הוא שבי"ט לא הוי הילוך נח כ"כ לילך על העפר וממילא דאין כאן מקום בפ"ע שאין לו מחיצות שזהו יסוד ההיתר של התרוה"ד) ולכאורה להמ"א ז"ל לא הונח לו זה דט' טפחים ורוחב ד"ט לא ניחא הילוך והוה כרמלית בכ"מ (דהיינו דעד כמה שזהו יסוד הביטול כיון שהוא נוח להילוך א"כ גם בפחות לא הוי הילוך נח וכדחזינן שבכ"מ בזה כבר הוי כרמלית) וצ"ל דמשופע העפר וניחא לעלות ע"ג העפר וא"כ אף גבוה העפר י"ט נמי שרי, אלא דאז בלא"ה שרי דהוה מחיצה חדשה וכהרחיק ג"ט מהראשונה דמי שהרי העפר רוחב ד"ט ומחוד החיצון רחוק ד"ט, ולא מניח בשיפוע (ויהיה היתר גם בלא ביטול הכותל הישן מחמת שהוא עצמו הוי מחיצה חדשה וגם בלי שיניח בשיפוע כיון שהוא מקום חשוב לעצמו⁷⁰), ועי' הערה).

וא"כ כשיבטל השם בית מהחלק הפנימי מחמת שנפל שם הכותל תו אינו מועיל לשם, ובזה קצת יש לבאר חידוש הדין הקודם שאם היה זמן איסור אינו חוזר להיתר ע"י הבניה החדשה של הכותל החיצון כיון שבאמת אין כאן מעשה המתיר כמו כל בניה מחדש של הכותל אלא רק מה שבפועל יש חציצה מחמת הבית ואכתי צ"ב.

ושמעתי בזה ביאור חדש מהגר"ש פרידמן שליט"א שהנה באמת בהא שלא מהנו המחיצות הפנימיות של הבית מונח בזה חידוש בסברא שהרי סו"ס נעשו המחיצות הללו לשם דירה ומה אכפ"ל לאיזה שם בית מסויים נעשו, ומוכח מזה שיש דין שיהיה מיוחד לשם בית מסויים וא"כ י"ל שהבין רבינו שבכה"ג באמת לא הוי גדר שאינו מוקף לדירה ממש אלא כחיסרון תנאי דהוי מחיצה של היקף לדירה אבל יש בזה חיסרון תנאי שיהיה מיוחד לשם דירה זו ובזה חידש דאפ' דלא מהני כלל שיבנה עוד כותל דהרי גדר הדין כותל של עשרה תמיד הוא גדר דאמרין דל מהכא לכותל החיצון וא"כ אפ' שלא התחדש לומר דל מהכא באופן שהוא חיסרון רק של התנאי הזה וזה מה שדימה לציצית ששם ג"כ עושה ציצית בזמן שיש ציצית אחרת ואין הבגד חייב, וגם הצד שמתיר הוא רק כיון שתחילתו וסופו הוקף לדירה (ואכן די' בזה חידוש דכאן לכאו' דמי' למי שעושה כותל חדש על הכל ומ"מ אנו דנים את זה מצד הדין של דל מהכא ועי'), וע"ז הוסיף עוד וכן ואין כוונתו לעוד אופן אלא כהמשך שאף אם יפול כיום הכותל הפנימי לא יועיל כיון שכבר חל על זה דין שנעשה לגוואי מחמת שהיה כן דין של המחיצה הפנימית והדברים מחודשים.

⁶⁹ ועי' מחצה"ש שנקט שהיא מח' רש"י ותוס' שם אכן ברבינו משמע שהבין דהוא מוסכם וצ"ל דאף שכתב שם רש"י מיגו הוא רק בגוונא שליכא פירצה גמורה ועי'.

⁷⁰ והוא חידוש גדול בסברא דאף שבפועל לא הרחיק הרי את העפר ג"ט כמבואר להלן ס"ו דבעי' בכל מחיצה מ"מ יש היתר כאן מצד שד"ט הוה מקום חשוב לעצמו והביאור בזה נראה שלכך הוי מחיצה עצמית כלפי המקום שעל גבי התל וממילא א"צ הרחקה (ועי' מחצה"ש שכתב דודאי כוונת המג"א שאם ירחיק יועיל ולא בכל גווי ובאמת גם רבינו הדר ביה להלן סק"י).

וצ"ע די"ל כונתו (של המג"א לא שמעיל בכה"ג ממש אלא שאם כבר יש לו את שיעור העפר עד גובה עשרה יכול לבנות מחיצה שלימה) דוקא אם הרחיקה ג"ט וצ"ע.

ודע דתקנה פורץ ביותר מי' אמות משמע כל שאין בחלק החומה גבוה י"ט באורך עשר אמות נתבטלה המחיצה וכ"מ מההוא דהעפר מחיצה י"ט כו' עתה"ד אבל בר"מ ז"ל פי"ו מה"ש ה"ח בגובה י"ט עב"י ועולת שבת וצ"ע. ועמ"ש באות שאחר זה אי"ה ע' אות י' (ששם חזר בו מביאור זה במג"א דמהני בי"ט גם בלא הרחיקו).

(ח) חוזר עיין מג"א, כ"ה בתה"ד סי' ע"ה שם דמחיצה מאיליה שרי כמ"ש כאן בסעיף ח' ואף על גב דגרע מעתיד לפנותו שהרי כל תקנתו ע"מ שעתיד לפנותו דאם לא כן לא הועיל בתקנתו כלום שפיר דמי.

ועא"ר י"ג לדינא להקל כסברא א' וצ"ע בתרל"ג ס"ד משמע דוקא שמבטלו לעולם (ששם מבואר לדינא שלא מהני ביטול בקרקע הסוכה אם אינו מבטלו לעולם ואיך כאן פסק שיש להקל) וכאן יש תקנה שישאר שם ויבנה טפח ע"ג הכותל באורך י' אמות (והיינו שכדי לצאת ידי החולקים יש תקנה אם בזמן שיש את העפר יבנה מיד טפח בכותל ואז נמצא שכבר גדר את הפרצה ואף אם יקח את העפר כבר חשוב שבנה בזה גדר חדשה⁷¹) וצ"ע:

דינים מחודשים העולים:

א. מחיצות הבית מועילות להחשיב היקף לדירה אף שבנה ג' מחיצות קודם לקרפף.

ב. חלונות ג"כ מועילות ליחשב פתח.

ג. בבנה שוב מחיצה חיצונה ספק אם מועיל.

ד. צוה"פ מועיל ליחשב היקף ולרמב"ם בצירוף עומ"ר גם בבקעה (א"א סק"ה).

ס"ד:

משב"ז:

(ג) לא. עיין ט"ז, עב"י ועמ"א ט' (שמבואר הטעם בבור כיון שהוא דבר שהוא צורך הגינה כדי להשקותו אינו ממעט) וחופר בור בקרפף (שמבואר כאן דלא הוי מיעוט) י"ל דווקא בור ריקן ולא שיש בו מים ועתו"ש (שכתב דכיון שהטעם שבור אינו ממעט דהוא חשוב כשימוש לגינה א"כ י"ל דכל זה הוא רק בגינה אבל בסתם קרפף שעשוי לשמור העצים וכדו' בכה"ג בור ימעט, ומ"מ כתב דבדברי הראשונים והפוסקים נראה דגם בזה אינו ממעט וביאר דאיירי בבור ריק שאז אינו מפריע לשימושי הקרפף ג"כ⁷²), ואי"ה במ"א יבואר.

ושומירה ודירה (אפילו) בהוקף ולסוף בנה (שאינו מציל כל הקרפף מ"מ) יש לומר דממעט (השומירה או הבית דירה משיעור הקרפף ושוב לא תהיה בשיעור יותר מב"73), ומשנה כ"ג שומירה ובית דירה לריב"ב דוקא סאתים משמע הא אמה א' יותר או משהו אף על פי

⁷¹ והוא חידוש גדול מסברא שלכא' אם בעי' ביטול לעולם הוא סברא באלימות הביטול וממילא לשיטה זו לא מהני גם מה שיבנה באותו זמן דסו"ס לא היה לזה שם ביטול וצל"ע.

⁷² אכן יעוי' במשנ"ב סקמ"ד שמבואר דבור של מים בכל גווני אינו ממעט וביאר דבריו בשעה"צ שהוא כיון שגם בקרפף הוא מועיל לו לשימוש של שתיה וכדו' ולכך אינו ממעט.

⁷³ ואף שבמשכן הרי המשכן עצמו היה חלק משיעור הב"ס מ"מ יש לחלק ששם לא היה המשכן בעצמו דירה ולכך אינו יכול למעט משא"כ כאן שהשומירה או הבית דירה הוא בעצם סתירה לקרפף ועי'.

שיש שומירה ובית דירה אסור עתוס' שם, י"ל ע' אמה חוץ מקום הבית דירה (היינו שהשומירה עצמה אם היא ממעטת השיעור ג"כ לא חשוב כב"ס ונפק"מ לריב"ב⁷⁴) וצ"ע:

והוי יודע שמ"ש המחבר בס"ב דבעי פתח ולסוף הוקף ופרץ יותר מי' אמות (עשר (בלשון) נקיבה (והיינו עשר) אמות דכל פחות מיכן הוה פתח) ובית פתוח לתוכו כו' הא פרץ (פחות מעשר) וגדר לשם דירה ואף כל הקרפף לא מהני⁷⁵, זה דלא מהני דמכויין לדבר שאי אפשר,

אפי' מכויין בהיקף המחיצה שיבנה דירה ובנה אח"כ דירה משמע מהט"ו דלא מהני (דהוה) היקף ולבסוף בנה עב"י בשם המ"מ פט"ז מה"ש ה"ה ועב"ח (שדקדקו מדברי הרמב"ם שם דמהני דעת בלחוד, וגם כלפי זה קאי הטעם הנ"ל שלא מסתבר שיועיל מכויין שהמעשה שעושה הוא כסותר לדעת שמכויין והרי הוא כמכויין למה שא"א (וכ"ה לשון המג"מ שם) וא"ר (הביא כן בשם תו"ח וכתב של"מ כן).

אשל אברהם:

(ט) לא. עיין מג"א, ובש"ע לחופר בו בור משמע קרפף נמי לא מהני בור (ולא רק בגינה ולפי הטעם שביאר המג"א בשם הרשב"א זה אינו וכנ"ל במשב"ז סק"ג) (ועוד משמע ש)אף מים בו (אינו ממעט ו)עתוי"ש (שלא כב כן וכנ"ל) וצ"ע:

(י) ויהיה. עיין מג"א, והיינו אורך עשר אמות וגובה י"ט.

וע' לבוש פחות מג"ט כלבוד אם ממעט מסאתים המחיצה שרי הא ע"י לבוד ממעט אסור. ומשמע כאן דכל לבוד אף שהמחיצה שניה עבה כמה לא מהני (ואף ביותר מד"ט) ועמ"א ז' (ומה שהתבאר לעיל בדבריו דאולי בעובי ד"ט גרע וחשיב ככותל אף שהוא חלק מהכותל הישן ממש) צ"ל אם הרחיקה דוקא בעפר גם כן (דכל מה שמבואר שם ששרי בגובה עשרה הוא דווקא בהרחיק העפר וכמו שהסתפק שם בסו"ד בזה) יעי' שם:

דינים מחודשים העולים:

א. בור שאינו ממעט בקרפף הוא דווקא ריקן (ובגינה רק במלא מים).

ב. שומירה מצ"ע ממעטת את שיעור הקרפף (משב"ז סק"ג).

ג. לבוד ל"מ למעט אף במחיצה עבה מאוד (א"א סק"י).

ס"ט:

משב"ז:

(ד) אם. עיין ט"ז, הביא דברי רש"י עירובין כ"ג ב' ד"ה אבל בית סאתים כו' והגיה שם (דגם דלא הוי בחד גברא אין אוסרים זה על זה בכה"ג) ועיין מהרש"א ומהרש"ל ז"ל (שנקטו דבאמת לרש"י אין היתר בתרי גברא) ובתו"ש. שתמה על דבריהם, והעמיד ביאור אחר בגירסא שלפנינו ועכ"פ גם לשיטתו אין איסור בתרי גברא.

וזה לפי הס"ד בנזרע רובו ולמסקנא בנזרע מיעוטו בבית סאתים מותר משמע ליה להט"ז ז"ל דמקום זריעה עכ"פ אסור (לעצמו אף בטלטול ד"א בו לחוד וגם בכלי חצר)

⁷⁴ או לדין לפי הגר"א דלא כרבינו לעיל בס"א בדעת המג"א.

⁷⁵ צ"ב דאי הוי כל הקרפף לכאו' יש כאן מצד פרוץ במלואו או עשר אמות ומהני כמו פרץ אמה וגדר אמה וצל"ע.

ממ"ש רש"י דנקרא קרפף, ואף על גב דבית סאתים שרי בלא הוקף לדירה מ"מ הואיל ויש אויר שאין נזרע יותר מב"ס מייתרו למקום הנזרע ואסור מקום הנזרע עכ"פ (והיינו דאף אף שהוא פחות מיותר מב"ס מ"מ כאן יש צירוף בין האויר שלא נזרע למיעוט הזה להחשיבו כיותר מב"ס⁷⁶).

ומש"ה מקום הרוב שלא נזרע שרי בהוקף לדירה ולא הוה נפרץ במילואה למקום האסור לו דכיון דמקום הזרע בפ"ע לית בה סאתיים ובפני עצמו אינו מקום האסור הלכך די לנו שמקום הזרוע אסור אבל לא לאסור מקום שאין זרוע (והוא גדר אמצעי שאף שכאן הוי פחות מב"ס מ"מ שייך לצרף השטח של שאר המקום המוקף להחשיבו כאויר קירוי מייתרו ומ"מ את המקום שם אינו אסור דסו"ס לא הוי ב"ס⁷⁷), משא"כ כשמקום הזרוע יותר מב"ס אסור מצד עצמו אף מקום שאין נזרע הוה פרוץ במילואו למקום האסור לו,

ומ"ש הט"ז ואין היתר לטלטל מכרמלית לחצר בשום פנים כבסי' שע"ב ס"א והיינו אף פחות מד"א ממקום הזרוע לאין זרוע דהוה ב' רשויות כרמלית וחצר, ולפ"ז גרוע הוקף לדירה משלא הוקף דאלו אין הוקף ונזרע מיעוטו שרי לטלטל ממקום זרוע לאין זרוע תוך ד"א משא"כ כה"ג ב' רשויות הן.

ובנזרע רובו י"ל דלכ"ע אסור לטלטל ממקום הזרוע לאין זרוע דב' רשויות הוה, (ואף דהרי הדין הוא שבטל המיעוט לרוב וא"כ דמי שהכל הוא רשות אחת) ואת"ל דהמיעוט בטל לגבי הרוב (הוא רק) לחומרא מ"מ (לקולא) אפשר ב' רשויות הן עמ"א י"א (שכתב הטעם בנזרע רובו דהמיעוט בטל לגבי הרוב והו"ל 'נזרע כולו' ומשמע שדין הכל כנזרע) ועלח"מ פ"ו מה"ש ה"ז מ"ש (בטעם שאין יכול לטלטל בגוונא ש) נזרע רובו, ל(מיעוט) אין זרוע (הוא כיון) דנפרץ למקום האסור, משמע כן דפחות מד"א אין מטלטלין מזה לזה (דהיינו שהם נידונים כב' מקומות) ועתו"ש אות כ"ה מה שהקשה עליו⁷⁸.

ומ"ש הט"ז דאפי' פחות מסאתים אסור היינו בנזרע רובו אף פחות מסאתים דהמיעוט בטל לרובו ועמ"א אות י"א, (ובדין זה כו"ע מודו שיש ביטול של המיעוט לרוב ופליגי רק באופן שיש מיעוט שאינו ב"ס אם יש בו איסור וכדלהלן),

ומ"מ צ"ע במ"ש הט"ז דנזרע מיעוטו ואין בו רק סאתים דאסור מקום הנזרע כמ"ש הא"ר אות כ"ב, (להק' מפשטות דברי הרמב"ם והלבוש ששם מבואר) דבר"מ ז"ל פ"ו מה"ש ה"ו נזרע מיעוטו ב"ס מותר לטלטל בכלו, וכ"כ הלבוש דמותר בכלו יע"ש ואי"ה במ"א י"א יבואר עוד:

אשל אברהם:

⁷⁶ והוא חידוש גדול כיון שהרי כל מה שמייתרו הוא מקום שמותר לגמרי בשימוש ולא חשיב כפרוץ למקום האסור וזה מה שהמשיך לבאר.

⁷⁷ ויש בזה נפק"מ לדינא דפשטות נראה בדברי הט"ז שכל מיעוט הנזרע אסור אכן לפי דברי רבינו הוא רק באופן שהוא פתוח לעוד קרפף המוקף ביותר מב"ס.

⁷⁸ תוה"ד שבלח"מ כתב דבגוונא של נזרע רובו הטעם שאסור לטלטל מהרוב למיעוט הוא כיון דהוי ברוב כנפרץ למקום האסור, ותמה ע"ד בתו"ש דהרי הטעם הוא כיון שבטל המיעוט לרוב ובזה יישב רבינו (וצלע"ק דהרי התו"ש עצמו כתב שהוא רק לחומרא שהוא בטל) שכוונת הלח"מ דאכתי גם אחר הביטול הוא נידון כב' מקומות והיינו כדבריו שרק לחומרא אנו אומרים שהוא מתבטל אכן אכתי הוא נידון כב' מקומות שיהיה אסור לטלטל מזה לזה.

(יא) אלא. עיין מג"א, וכ"כ הט"ז אות ה' דהמיעוט בטל לרוב והוה כולו כנזרע (ולא בעי ב"ס דווקא).

ויותר מסאתיים כו' עמ"א נזרע מיעוטו או הנזרע יותר מסאתים כרמלית והקרפף נפרץ במילואו למקום האסור (ואסור מצד נפרץ למקום האסור), ואם יש גיפופין ופסין למקום שלא נזרע שרי שם לטלטל ביה (וככל נפרץ למקום האסור שמותר בכה"ג שיש גיפופין).

דינים מחודשים העולים:

א. כל דברי הט"ז לאסור המיעוט הנזרע גם בכלי חצר ובטלטול ד"א בו הוא רק אם יש עוד אויר המייתרו משאר המקום.

ב. בנזרע רובו אסור לטלטל מהזרוע לשאינו זרוע דלקולא נידון כב' מקומות ולא מהני ליה ביטול (משב"ז סק"ד).

ס"י:

משב"ז:

(ה) מי. עיין ט"ז, באם יש גדר ביניהם ופתח בגינה גופא יותר מב"ס אין מטלטלין בה ד"א וממנה לחצר אסור דהוה מכרמלית לחצר, וב"ס או פחות ממנה לחצר שרי אף שלא הוקף לדירה כלל דרשות א' הן גנה וקרפף וחצר כל שאין יותר מב"ס (או יותר בהוקף לדירה) אבל מכלי הבית לגנה אסור כבסי' שע"ב עמ"א א' ומשמע אף של אדם א' ועמ"א שם (והוא מצד הדין של עירובי חצירות המבואר בסימן שע"ב).

ומשמע אף פחות מב"ס הגנה דזרעים מבטלים הדירה (דבהוקף לדירה אף מבית לקרפף שרי עמ"א שע"ב א') ועמ"א אות י"ד משמע דכל שהגינה פחות מסאתים מותר להוציא מבית לגנה וי"ל כאן שיש גדר בין גנה לחצר כ"ע מודים דאין הגנה בטל לחצר (והיינו שיש חילוק בין אם יש גדר או לא דבלא גדר הרי המיעוט של הגינה בטל לחצר וכמו שכתב במג"א ורק ביש גדר הוא דבר לעצמו ואינו נאסר⁷⁹),

אם לומר לעכו"ם להביא כלי סעודה מבית לחצר במקום שמצטער לאכול בביתו בקיץ מפני החום אפשר דהוה שבות דשבות במקום מצוה דשרי. ועסי' שע"ב במ"א א' ואי"ה יבואר שם וכאן במ"א י"ד יבואר עוד:

(ו) אסור. עיין ט"ז, דלא הוה נפרץ החצר במילואו למקום האסור לו דהיינו לקרפף ולגינה הואיל ואין הגנה אסורה בפ"ע לטלטל בה כ"א ממנה ולבית תו לא הוה החצר לענין כלי הבית לתוך החצר⁸⁰ נפרץ במילואו למקום האסור לו ועמ"א אות י"ד בזה ואי"ה שם יבואר.

⁷⁹ ובזה נרויח גם שלא יסתור הט"ז דבריו לעיל מינה בס"ט שכתב דהמיעוט הנזרע מצ"ע אסור ואינו בטל וצל"ע מ"ש מדבריו כאן אכן כיון שיש גדר כ"א נידון לעצמו.

⁸⁰ ומפורש בדברי רבינו שלפי הטור שמתיר אין חילוק בין להכניס מחצר לבית או מבית לחצר ובשניהם התיר כיון שלא הוי נפרץ למקום האסור ודלא כמו שהעלה צד בעצי אלמוגים סי' שע"ב סק"א לחלק בדברי הטור עי"ש.

(והוא המח' שהביא במג"א אם כיון שהיא פרוצה לגינה ממילא גם החצר יש לה את דיני הגינה ואסור להכניס⁸¹ מהחצר לבית ג"כ או שאין דין של נפרץ רק לגבי הדין של כלי בית).

ומ"ש הט"ז דהחצר אוסר בו בעצמו לכאורה ראוי להגיה אף על פי דהגנה אוסר בה בעצמה ממנה לבית מ"מ אין אוסרת החצר כו' ויתר הדברים כאן עמ"א.

ומ"ש המחבר סי"ב בקירווי משופע עט"ז שני"ט ושס"א ואי"ה שם יבואר:

אשל אברהם:

(יב) ממנו. עיין מג"א, עסי' שע"ב מ"א א' דקרפף שלא הוקף לדירה אף פחות מסאתים אסור ממנו לבית אף של אדם אחד וה"ה כאן אף של אדם א' אסור מקרפף לבית.

ובית סאתים ה"ה פחות הרוב מבטל המיעוט עמ"א י"א (שכתב כן) וכאן ספק שמא הגינה מבטל החצר ע' טור בשם הר"מ ז"ל (וכתב שם הטור דטוב להחמיר ומ"מ הכריע המג"א דהוי ספק (ודלא כגר"א שנקט שהוי הכרעה להחמיר ונפק"מ לצרף לעוד ספיקות וכדו').

(יג) אוסר. עיין מג"א, כבס"ט ולא אמרינן דהמיעוט בטל לגבי הרוב (ויהיה הכל נידון כחצר ד) דוקא לחומרא (אמרינן) דמיעוט בטל ברוב לא להיפוך ועתו"ש (שכתב כן להדי') וטעמא דמסתבר הוא.

בשו"ת ח"צ ז"ל סי' נ"ט ערוגות וביניהם קרקע אין מצטרף לבית מסאתים יענין שם היטב,

(וכוונתו נראה דבכח"צ שם דן לומר שלא מצטרף המקום שבין הערוגות לשיעור הב"ס של הקרפף כיון שנועד להילוך והנה א"כ נמצא הרי שיש רוב שאינו קרפף ומ"מ כתב החכ"צ דלכך יבטלו מקום הערוגות ולא יהא קרפף כלל וע"כ דלקולא אין ביטול).

עסי' שס"ג ואי"ה יבואר:

(יד) ממנו. עיין מג"א, ועט"ז אות ו' ד(פשיטא ליה ש) אין החצר נאסר מהגינה דאין הגינה אסור מצד עצמו יע"ש.

ומ"ש או הגינה פחות מסאתים כו' צ"ע דהמחבר כ' אף פחות מסאתים אוסר להוציא מגינה לחצר ומשמע אף במיעוט, (ודלא כדברי המג"א⁸²) ולא (משמע דכוונת השו"ע) במחצה דוקא, ועתוס' עירובין כ"ד א' ד"ה לא (ששם מפורש כדברי המג"א שבפחות אין איסור כיון שהוא בטל לחצר) ועתו"ש אות ל"ד (שביאר שם דכל דברי תוס' הם רק לל"ק בסוגי' שם).

דינים מחודשים העולים:

א. כשיש גדר אין החלק שם נאסר מצד ביטול ברוב (משב"ז סק"ה).

סי"א:

(טו) י' טפחים. עיין מג"א, מ"ש רסי' שני"ח ט"ס וצ"ל שני"ו אות ב' ומשמע דבעינן מתלקט י"ט מתוך ד' ועמ"ש אי"ה באות י"ו מזה:

⁸¹ ובלשונו של המג"א משמע קצת שקאי רק על כלי הבית והיינו שכל הנידון לאסור מצד פרוץ למקום האסור הוא רק על כלי הבית ועי' משנ"ב שסתם בזה ומשמעות דבריו קצת שיש לאסור כל טלטול מהחצר לבית וגם כלי חצר, ובאמת צ"ע לומר כן דאם הוי נפרץ למקום האסור מהכ"ת לחלק וצ"ל דכוונתו רק כנתינת טעם שלכך הכל אסור ודו"ק.

⁸² ומתו"ד מבואר שלמד את דברי המג"א שאיירי במיעוט שאז הוא בטל דאל"כ הוא להדי' כנגד דברי השו"ע כאן אלא שהמג"א ביאר דברי השו"ע במחצה וגם ע"ז תמה רבינו שהוא נגד פשטות דברי השו"ע.

סי"ג:

(טז) הקרפף. עיין מג"א, משמע גיפופין וגם פחות מעשר אמות תרתי בעינן (והיינו שכדי להתיר שלא תהא החצר חשובה כנפרצה למקום האסור בעי' לתרתי גם שלא יהא שם פירצה עשרה וגם שיהו גיפופין דבעי' בשביל דין תיקון חצירות) ועתוס' (שכתבו רק לדין זה שלא יהא יותר מעשר) והג"א עירובין כ"ה ב' ד"ה קרפף (שכתב לב' התנאים), ועב"ח (שכתב חידוש שאין איסור ביותר מעשר) ל(פי) ר"ש (שחצר וקרפף) רשות אחד הוא (וממילא הכוונה כאן הוא או גיפופי) או פחות מעשר ועא"ר כ"ו (שהעתיק דברי הב"ח),

וא"י (ואיני יודע שהרי האויר) דמחיצה מייתרו ו(א"כ הוי קרפף) יותר מב"ס (ובקרפף יותר מב"ס הרי) אף לר"ש הוה ב' רשויות עסי' שע"ב באין הוקף לדירה⁸³ ועתו"ש אות ל"ז (שהאר"ך לתמוה על דברי הב"ח),

ומ"ש המחבר במילואה זה לזה היינו הקרפף לא החצר (היינו לפי דבריו שבעי' שלא יהא מילואה אף שהוי פחות מעשר) ועב"ח (שגם בזה חידש לפי יסודו דלר"ש הוא נידון כרשות אחת דגם בפרוצה במלואה ליכא חיסרון כל דהוי פחות מעשר),

והנה חריץ עמוק י"ט ורחב ג"ט דלא הוה לבוד הוה מחיצה דלא להוי למקום מלואה⁸⁴ (וככל מחיצות עומק שהוו מחיצות גמורות לכל דיני התורה) ונ"מ (ל) קרפף (ש) הוקף יותר מסאתיים ונזרע מיעוטו באות י"א, (ששם כתב דמהני לו מחיצה לחלקו שלא יאסור את שאר הקרפף),

ואם החריץ רק בצדדים עמוק י"ט ברוחב פחות מד"ט י"ל דל"ד לגיפופין (והיינו שחריץ אינו חשוב ככל גיפופי שמהני בכל שהוא ליחשב לחיים דבעי' בחצר אלא רק ברוחב ד"ט⁸⁵).

ואם נזרע רובו אף שעובר חריץ עמוק י"ט ורוחב הרבה ע"פ כולו צ"ע אם דומה למחיצה ממש כה"ג המיעוט בטל לרוב (והיינו שמחיצות עומק גרעה מכל מחיצות ואף דבכל דיני התורה הוי מחיצה לכל דבר מ"מ כאן דבעי' הפסק מציאותי בין חלקי הקרפף לא מהני⁸⁶).

ואי"ה לקמן בסימנים הבאים יבואר עוד מזה:

דינים מחודשים העולים:

- א. חריץ מועיל שלא ייחשב נפרץ במלואו.
- ב. חריץ בצדדים בעי' דווקא ד"ט ולא סגי בכל שהו.
- ג. בנזרע רובו לא מהני חריץ כלל אף על פני כולו (א"א סקט"ז).

⁸³ וליישב דברי הב"ח צ"ל לכא' שאינו מתחיל להתבטל לשאר הקרפף כדי שנוכל לדון כיותר מב"ס וצ"ב בזה בסברא.

⁸⁴ וצ"ע איך יהני כל שהוי חריץ רק בצד אחד ולא הוי רוחב ד"ט ואולי גם כוונת רבינו שהיה בו ד"ט וצ"ע.

⁸⁵ ויש להסתפק אם כוונתו דמהני רק ברוחב היינו לאורך השטח או דבעי' רוחב של ד"ט על ד"ט דהוי דבר חשוב ועי'.

⁸⁶ ועי' בתוס' דכ"ב ע"ב ד"ה ת"ש שקצת יש להביא מזה מקור דמחיצות עומק גרעו אלא דשם הוא בצירוף פירצה ג' בין המחיצה הזו לשאר המחיצות ע"ש.

סימן שני"ט

ס"א:

משב"ז:

כתוב בטור. עיין ט"ז, (שהביא כאן הדין של קירוי משופע בקרפף) (ו) בשס"א אות ב' (שהאריך בזה שם הט"ז) ועמ"ש בשנ"ח בט"ז א' ומ"א א' קרפף מקורה מהו הדין (היינו דבכל כי האי גוונא מלבד הנידון של פ"ת יש לדון דהוי קרפף מקורה) ועתו"ש שם ואי"ה בשס"א שם יבוא' עוד. ואין זה שייך לסי' זה כי הטור כ"כ בשנ"ח על קרפף שלש סאים וקירה סאה והמדפיסים הדפיסו כאן:

והנה ראיתי לבאר קצת בענין חצר ורחבה כו' דע ד' שמות יש בענין זה, כרמלית, קרפף, רחבה, חצר.

א. כרמלית דבר תורה הוא הבקעה שאין הילוך לרבים.

ב. כרמלית דרבנן קרפף יותר מסאתים שלא הוקף לדירה דמ"ה רה"י גמור הוא ומדרבנן הוה כרמלית, והוקף לדירה יותר מסאתים נקרא קרפף (בלשון הש"ס⁸⁷ אלא שהוא קרפף שמותר לטלטל בו) וכן בית סאתים או פחות אף על פי שלא הוקף לדירה נקרא קרפף⁸⁸.

ג. רחבה שאחורי הבתים (אף שיש בה שימושים חשובים יותר מכל קרפף) ג"כ יותר מסאתים כרמלית דרבנן בלא הוקף לדירה.

ד. וחצר שלפני הבתים הוקף לדירה אף כמה כורים רשות היחיד אף מדרבנן.

ואמנם כרמלית בקעה עם קרפף יותר מסאתים שלא הוקף לדירה מטלטלין מזה לזה פחות ד"א כבסי' שמ"ו ס"ג, (ואף שמדאו' הוי רה"י גמורה ביארו שם הפוסקים שלא אסרו זה חכמים דאם ייאסרו מזל"ז יאמרו שהוא רה"י גמור וכיון דהוי מילתא שלא שכיחא אינו אסור מדין כרמלית דכ"מ) אבל מקרפף זה לחצר אסור (כלים ששבתו בחצר) כבסי' שע"ב ס"א.

וקרפף בית סאתים בלא הוקף קרפף מקרי ומטלטלין בכולו, ומינה לכרמלית אסור (וכמו שביאר בריש סימן שני"ח שהוא חמור יותר כיון דלא הוי כרמלית ממש) (ו) אף לקרפף יותר מסאתים אסור, ומינה לחצר מותר, הא מינה לבית לא אף דחד גברא כבסי' שע"ב במ"א א',

ומשמע לי דווקא סאתים דנקרא קרפף הא פחות מסאתים אין שם קרפף עליה ומותר מינה בלא הוקף לבית וכ"נ דברי הריטב"א ז"ל שהביא ב"י בשנ"ח.

והיינו שכיון שכל שהוי פחות מב"ס אין הגדר שהוא קרפף שלא נאסר אלא הוא חשוב כקרפף שהוקף לדירה גמורה וממילא אין מזה איסור גם כלפי כלים ששבתו בבית ועי' הערה⁸⁹.

⁸⁷ כן ביאר דבריו בביאור"ל כאן (שמצד הדין הרי הוי כבית).

⁸⁸ וצ"ב קצת לשונו שכתב אע"פ משמע שאם היה מוקף לדירה טפי הוי שם של קרפף ואולי כוונתו רק מצד הלשון ובזה היה צד לומר שהלשון קרפף אינו מתאים אם הוא שטח קטן שאינו משמשו כלל ועי'.

⁸⁹ וכבר תמה ע"ד החזו"א דהנה הריטב"א שם באמת איירי לגבי רחבה דייקא ששם יש יותר שימושי בית ובזה הביא מי שאומר (וזוה הביא הב"י) שליכא עליה שם קרפף בב"ס ואכן לא מצינו כן בכל קרפף (ובזה היה אפ' לומר שדקדק זה מהא שכתב ב"ס ברחבות ומשמע דבקרפף דעלמא אין לו שם קרפף בפחות ודוחק), וביותר שהריטב"א עצמו בדכ"ד ע"א כתב להדי' שיש איסור בפחות מב"ס מצד

הא הוקף לדירה אפי' כמה כורין מותר מקרפף זה לבית דכל שהוקף כחצר חשיב ורשות א' הוא עם בית בגברא חדא,

ואם דבשע"ב י"ל דווקא סאתים, הא יותר אף הוקף אסור ממנו לבית, (דסו"ס הוי רשות לעצמה⁹⁰) מ"מ ממ"ש הלבוש כאן והע"ש הביא הא דהריטב"א רחבה יותר מסאתים שהוקף מטלטלין מתוכה לבית ולומר שיש חילוק בין רחבה לקרפף בזה (היינו ביותר מב"ס) מנלן.

והנה חצר ורחבה מבואר הדין, הא קרפף סאתים עם רחבה (של סאתיים) מחולקין (בדינים) כמ"ש ב"י בשם הריטב"א ז"ל בשנ"ח הביאו המ"א כאן דברחבה סאתים מצומצמים בלא הוקף שרי ממנה לבית, וקרפף סאתים מצומצמים בלא הוקף אסור ממנו לבית⁹¹.

ודע דקרפף היינו רחוק מהעיר ורחבה אחורי הבתים, ולמ"ד (לעיל בסימן שנ"ח ס"א שאסור גם בקרפף שבתוך העיר לטלטל ולא אמרינן שכל שהוא סמוך לעיר הוי מוקף לדירה⁹²) קרפף אחורי בתים נמי אסור י"ל דקרפף עשוי בתמונה שלא כרחבה בגדר פחות וכדומה או עשוי לעצים ודברים שאין משתמשין כ"א לעתים רחוקים משא"כ רחבה:

והנה בשנ"ח סעיף י' זרעים מבטלים דירה הוא ספיקא, (ו)לא וודאי בחצר, עיין בטור בשם רבינו מאיר (שהסתפק אם יש כח בזרעים לעקור היקף חשוב של חצר או דווקא של קרפף) וה"ה רחבה מסופק שם, (שגם היא יש בה דירה חשובה),

ואף על גב ד(בכה"ג אמרינן ש) ספק לחומרא אף בדרבנן דהוה כעין חסרון ידיעה דלא נדע מאי אמור ביה קמאי, מ"מ כשיש עוד ספק ע"ד משל שבות דשבות שלא במקום מצוה שיי"א דשרי, כה"ג (שיש צירוף של ספק אף דהוי חסרון ידיעה) אפשר לצדד (להקל⁹³) וצ"ע בזה.

וקרפף יותר מסאתים שלא הוקף עם קרפף בית סאתים אסור להוציא מזה לזה כי הוה מכרמלית דרבנן לרה"י גמור, ה"ה מלא הוקף להוקף כאמור ואי"ה בשע"ב במ"א א' אבאר עוד.

עירובי חצרות והיינו בכלים ששבתו בבית, ובאמת שברא"ש בס"ב שהסתפק בזה ממש והכריע לאסור וצ"ע דלא ציין מזה כלל רבינו, ועי' עוד בדבריו בריש שע"ב בא"א שכתב להדי' שיש איסור גם בפחות מב"ס, ויעוי' בביאור"ל כאן שהעתיק דבריו וגם בדבריו צ"ע ובפרט דהרי כתב כן המחבר להדי' בסי' שנ"ח ס"י שיש איסור גם בפחות מב"ס בכלים ששבתו בבית ולא העיר בזה רבינו מאומה וצ"ע.

⁹⁰ וצ"ע דלכא' מפורש הוא בשע"ב שם ס"א שמחצר לקרפף בהוקף לדירה אין כלל איסור גם ביותר מב"ס ומה הוזקק לראיות כאן.

⁹¹ וכ"ז לפום הבנתו הנ"ל שכ"ד הריטב"א לחלק בין רחבות לקרפף הוי רק בב"ס אבל בפחות הוי כמו הוקף לדירה.

⁹² כן נראה לכא' כוונתו שלפי ההג"א שכל סמוך לעיר חשיב מוקף לדירה ממילא שלא הוי אחורי הבתים, ומה שצ"ע בזה הוא דברי הביאור"ל שם שכתב ליישב הקו' מ"ש קרפף ממוקצה ששם הוי רחוק מהעיר וזה אף שלא פסק כדברי ההג"א ועי'.

⁹³ וכע"ז כתב בסי' שס"ג במשב"ז סק"ד שמהני לצרף לספק של חסרון ידיעה עוד ספק ולהקל ע"ש.

ובנזרע רובו בהא אין חילוק בין סאתים לפחות דהמיעוט נגרר אחר הרוב לחומרא כ(מו
 שכתבו הפוסקים) בסי' שנ"ח בט"ז ד' ומ"א י"א יע"ש:

אשל אברהם:

(א) יתירה. עיין מג"א, ב"י בשנ"ח (בסוף הסימן) בשם הריטב"א דרחבה חלוקה מקרפף דאלו
 קרפף בית סאתים שלא הוקף לדירה מותר ממנו לחצר הא לבית לא ורחבה בסאתים מותר ממנה
 לבית (כיון ששם יש יותר שימושי בית מבקרפף ולכך כל דהוי רק ב"ס חשיב כרשות אחת)
 ועט"ז כאן פירשתיו באורך בעזה"י יע"ש ואי"ה בשע"ב יבואר עוד:

דינים מחודשים העולים:

א. פחות מב"ס אינו נידון כקרפף כלל גם לגבי כלים ששבתו בבית (עי' בהערה באריכות
 בזה).

ב. ברחבה שהוקפה לדירה גם ביותר מב"ס אין איסור מצד עירובי חצירות.

ג. בספק הרא"ש לגבי רחבה שנזרעה חשיב כספק ידיעה ולכך אזלינן בו לחומרא, ומ"מ
 אם יש עוד ספק ניתן לצרפו לזה כדי להקל (משב"ז).

סימן ש"ס

ס"א:
משב"ז:

(א) וכן. עיין ט"ז, בעירובין ט"ז ב' יע"ש, ומסתמא במסקנא לא הדר בזה ממאי דהוה ס"ל מעיקרא דלשנים אין נותנין להם רק ב"ס אם שבתו בהיקף א', ויש לומר (לתרץ דברי הב"י שאכתי בהא) דשלשה (חשובים כ) שש"ר (יש) נ"מ הקיפו שש (ויש) ב"ס פנוי שפיר דמי לשיטת המחבר (להלן) וזה מעלת השיירא. ועיין ב"ח ועיין בירושלמי מזה:

והנה יחיד בבקעה (שמהני לו במחיצה גרועה עד ב"ס) ה"ה בביתו כבסי' שס"ב ס"ה (שמפורש בשו"ע שמהני מחיצת שתי או ערב לחוד גם ליחיד בישוב) וכחכמים עירובין י"ז א'. ועתו"ש תמה על הע"ש בזה (שהעו"ש כתב שכל דין זה הוא רק בבקעה ותמה ע"ד דזה אינו) ובאמת צ"ע (ע"ד העו"ש מהשו"ע הנ"ל) ולומר דיעבד דווקא מותר הא לכתחלה דווקא בבקעה הא בישוב צריך לכתחלה לעשות מחיצה מעולה הא מנלן, ועמ"א שנ"ח ס"ק ד' (שהביא דברי) הג"א (שאם אינו מוקף לדירה) יעשה שביל בקנים (ומוכח ג"כ שמהני מחיצת שתי לחוד בישוב) י"ל (דאין זה ראייה) הואיל ויש בלא"ה מחיצות שם (להחשיבו רה"י והקנים הם רק בשביל הדין של היקף לדירה) ומ"מ לדינא משמע דאף לכתחלה שרי בשתי או ערב,

ואפשר דאף ממנו לבית שרי כל שהוקף לדירה לשבת א' ואף שאח"כ אין דרין שם עסי' שע"ב ועיין ע"ש כאן (שכתב כן בפשיטות שמהני מה שהקיף לשבת אחד ליחשב כמוקף לדירה⁹⁴).

(ב) אבל. עיין ט"ז, רש"י עירובין י"ז א' ד"ה לא פנוי מכלים ועב"ח (שכבר הק' על דברי הב"י כדברי הט"ז) ואפשר (שיש בזה חילוק שאם יש להם) ד' סאין וב"ס פנוי הוה מחצה שא"צ (ולכן יש חיסרון במה שהוא פנוי) אבל (כשהם שלושה ונותנים להם) שש וב"ס פנוי דרוב צריכין להם שרי ומ"מ מנלן הא ועב"ח.

מ"ש הר"ב בהגה"ה קטן י"א דאין מצטרף עד"מ יע"ש (שדקדק מדברי המ"מ שמהני להצטרף) וקטן זה אי גדול בשנים ולא הביא ב' שערות י"ל דמכל מקום לענין זה גדול הוא ומצטרף⁹⁵ וצ"ע:

אשה י"ל מצטרפת ועיין אה"ע סי' כ"ב ס"ה בשדה אשה א' עם אנשים כו' (שיש איסור יחוד) א"כ י"ל הואיל ואסור ליחד, אם עברו אין מצטרפת⁹⁶ וצ"ע:

⁹⁴ ומה שמבואר בס"ב שבמת פוקע ההיתר הא כיון ששם הוא נידון בהיתר מיוחד של שיירא אבל כאן הוא סברא שהוה היקף לדירה וממילא י"ל דכל שלא התבטל משם השם דירה כמו בזריעה ממילא אין בזה חיסרון בעיקר ההיקף לדירה, ויעו' בשו"ת ברית אברהם או"ח סכ"א שכתב דבאמת לפי השו"ע לא מהני היקף לשבת אחת ליחשב דירה גמורה ובזה העמיד דברי העו"ש בחידוש הנוסף שכתב כאן הביאו במג"א סק"ב שנקט דכל האיסור יותר מב"ס הוא רק כשלא נעשה לדירה גמורה וביאר דגם השו"ע סבר כן וכאן יש חיסרון בשם הדירה מחמת שנעשה רק לשבת אחת ע"ש שהאריך.

⁹⁵ ומשמעות דבריו שגם אם ידוע שאינו גדול מהני מה שהוא גדול בשנים והטעם בזה לכא' הוא כיון שעיקר המבוקש בדין שיירא הוא מציאות של כאלו המהלכים בשיירא רגילה דזה הגדר שנתנו לזה חז"ל וממילא י"ל שאם הוא גדול בשנים סגי ולא בעי' דווקא גדול בדין.

אשל אברהם:

(א) מחיצות. עיין מג"א (שחשיב היקף לדירה ומקורו מדברי) רש"י עירובין י"ו ב' יע"ש (בד"ה לא והיינו ש) כל שהוקף לדור שם לילה ויום לשבת א' חשיב מוקף לדירה ומטלטלין (אפי' בהיקף של) כור או כוריים אפי' רק לשבת א' שרי לעולם (וכנ"ל במשב"ז דשבת אחת מתרת לעולם) לטלטל שם וע' עולת שבת.

וצ"ע אם הוקף בשדה זרועה אם מהני ליותר מב"ס, עסי' שני"ח ס"ט (שם מבואר שזרעים מבטלים את ההיקף לדירה וזה יש לדון אם גם כאן יבטלו הזרעים דירתם ביותר מב"ס, ויש לדחות ד) התם עשה מעשה אח"כ שזרע (ובטלו ע"ז בידיים מלהיחשב דירה) ו(מ"מ) מסתבר כל שיש בו זרעים לאו דירה מקרי ואסור כ"א סאתיים:

(ב) שתי. עיין מג"א, פחות מג' כלבוד אף פרוץ מרובה על העומד ועסי' שס"ב במ"א אות י"ו ואי"ה שם יבואר.

מה שכתב על הע"ש (כוונתו לדברי העו"ש) זהקשה (מנ"ל לפוסקים לפסוק כריב"י ולא כרבנן שנותנים לו כל צרכו דכל מה שמצינו בגמ' דט"ז) דר"נ בשם רבינו שמואל אמר (כריב"י יש לפרש הכוונה דווקא ב) חצר שתשמישה "לאויר" (שאז) אין נותנין להם אלא ב"ס (והביא בעו"ש שכ"כ הרי"ף והרא"ש ודחה דבריו במג"א ש) האי לאויר (שכתבו הרי"ף ורא"ש) פירושו מחיצה שתי או ערב ולא לשמור השדות (כמו בגמ' דכ"ד ע"א) יע"ש:

(ג) אם. עיין מג"א, וכ"כ הט"ז דאף שנים אין נותנין להם אלא בית סאתים לשניהם יחד כל ששבתו במחיצה א' וכ"כ הלבוש יע"ש:

דינים מחודשים העולים:

א. מחיצת שתי מהני גם ליחיד בישוב ודלא כעו"ש.

ב. אם הקיף לשבת אחת הוי מוקף לדירה לעולם (משב"ז סק"א).

ס"ג:

אשל אברהם:

(ד) גם. עיין מג"א (שהחיצון השני מותר והטעם הוא כיון) דחיצון הב' אין פרוץ במלואה לאמצעי עתו"ש משמע כשנפרץ בשבת במילואו או יותר מעשר (אסור) [לפנינו בתו"ש הגי' מותר] (ואף שכאן אין האמצעי אסור מצ"ע אלא רק מחמת שהוא פרוץ לחיצון הראשון) עסי' שני"ח במ"א י"ד וט"ז ו' (שמבואר בדבריהם שלא אמרינן פרוץ למקום האסור באופן שאינו אסור מצ"ע כמו בחצר שפרוצה לגינה ומ"מ ל"ק) דל"ד לכאן⁹⁷ ואי"ה בשע"ד במ"א ד' יבואר בזה:

(ה) מגופף. עיין מג"א, עיין הציור בב"ח ותו"ש ועסי' שני"ח סעיף י"ג:

(ו) נותנים. עיין מג"א, דלדיעה א' בסמוך שחיצונים נעשים כחצר לאמצעי ה"ה בזה אמצעי נעשה כחצר לחיצונים. ועב"ח וא"ר ה' (שכתבו לגבי הדין לעיל) דאין להקל נגד רש"י (ו) ה"ה כאן:

⁹⁶ וצ"ב בזה מה ענין האיסור לנידון צירוף של שיירא ואכן להנ"ל נראה דגם כאן עיקר המבוקש הוא מציאות הרגילה של שיירא וממילא שאם יש איסור לילך כן הרי שאינו בכלל שיירא שדברו בו חכמים.

⁹⁷ והחילוק לכאן' ששם חסר בעיקר האיסור כלפי כלי בית אבל כאן הוא רק חיסרון בשיעור של ב"ס וז"פ לכאן'.

(ז) וגם. עיין מג"א, פרצה יותר מעשר מבטל מחיצה אף ע"פ שאין פרוץ במילואו כל שיש עשר אמות וה"ה פרוץ במילואו אף על פי פחות מיו"ד ואפשר אף לקולא ועסי' שע"ב במ"א אות י"ד מהו במילואו ב' משהוין או פס ד' ממקום א' ואי"ה שם יבואר. עסי' נ"ה סי"ו והפרישה (כאן שהק') מכאן לשם כי קשה קצת ע"ש:

סימן שס"א

ס"א:
משב"ז:

(א) בתוך. עיין ט"ז, עמ"א א', ומ"ש מבית (והיינו שכל האיסור הוא רק על כלי הבית) המחבר כתב מחצרו (ומשמע שגם כלי חצר אסורים⁹⁸, ומ"מ) אבל בגג גופא מותר לטלטל יותר מד"א (ולא הוי ככרמלית ממש) עיין דרכי משה (שהעמיד בזה מח' רמב"ם וטור אם יש איסור בד"א או רק להכניס לשם כלי בית) אף בלא סולם יע"ש ובמ"א כתבתי מזה:

אשל אברהם:

(א) ולמעלה. עיין מג"א, הג"א עירובין פ"ד מ"מ פי"ד מה"ש ה"ט יע"ש דאם מכל צד הגג נמוך פחות מ"ט לא מהני סולם קבוע להתירו (ואם מצד רה"ר לחוד גבוה י"ט א"צ סולם וזה פשוט⁹⁹), ואם תוכו הבית י"ט (דחשיב כרה"י גמורה) אף על פי שמכל צד פחות מ"ט מהני סולם קבוע עתוס' פ"ד ב' ד"ה גג בשם ר"ת (שס"ל שמהני סולם בכה"ג שתוכו עשרה) ומאן נימא לן דהרשב"א ז"ל והג"א ומ"מ חולקין על זה ועיין מהרש"א ז"ל שם (שביאר הטעם דמהני סולם לר"ת בכה"ג שהוא כיון) דכרמלית גרוע יע"ש,

והנה במכתפים (על הגג בני רה"ר) י"ל דהוי רה"ר גמור אף על פי שתוכו י"ט והתוס' מייירי באין מכתפים דהוה כרמלית גרוע (וכביאור הנ"ל מהמהרש"א) והמחבר העתיק משתמשים בו (ומשמע דגם בכה"ג הוי רק כרמלית) ועיין אות ב' ואי"ה שם יבואר, ומ"מ י"ל קצת דאפשר תוכו י"ט על גגו הוה רק כרמלית אף שרבי' מכתפים ועא"ר (שתמה ע"ד המג"א לפנינו שכתב שאם תוכו עשרה א"צ כלל סולם ותמה דבתוס' שם מבואר שמהני סולם אבל מ"מ בעי' שיהיה סולם) ובתו"ש הגיה יע"ש (שגרס בדברי המג"א שצריך סולם).

(ב) משתמשיין. עיין מג"א (שביאר שמשתמשים היינו להניח שם כובעים וכלים קטנים והוא מהגמ' ב) עירובין פ"ד, ואפשר דתיקן בזה מ"ש (בשו"ע) בשמ"ה ס"י (לגבי דין עמוד שדין מכתפים הוא) דוקא ט' מצומצמים כדיעה א' עלח"מ פי"ד מה"ש ה"ט (שכבר עמד בזה שכאן

⁹⁸ והוא חידוש גדול לדינא שיהיה איסור גם על כלי חצר דהרי אף אם גג הוי כקרפף מ"מ כלי חצר מותרים בו, וצ"ל דהוא גדר כמו כרמלית אכן מאידך הרי רבינו עצמו צידד כד"מ שאין איסור ד"א שם והיינו דלא הוי ככל כרמלית, ועי' בלשון המשנ"ב שכתב דהוי כרמלית גרועה וצ"ב גדר הדברים, ואולי י"ל בזה בדרך מחודשת עפ"י מש"כ רבינו להלן סי' שע"ז א"א סוסק"א להסתפק האם יש אם יש היתר להוציא מחצר השייכת לאדם אחד לחצר השייכת לכמה בנ"א כיון שהוי כרשות אחרת או לא והשאר הדבר בצ"ע, וביאור ספיקו לכאן הוא עפ"י מה שציין שם לדברי הט"ז ריש סי' שע"ב שכתב שחצר עניינה מקום המיוחד לתשמישי האדם וכונתו כפה"נ שיש חילוק בין מיני השימושים בין חצר פרטית לחצר של רבים, והנה עיקר דבריו צל"ע דהרי מבוי וחצר הוו רשות אחת וכמו"כ גג וחצר אף שודאי יש חילוקי תשמישים ביניהם וצל"ע, אבל עכ"פ מבואר מדבריו שיש רשויות נוספות המחולקות בתוך חצרות עצמם, וא"כ אולי י"ל שאף אם לא נחדש שחילוק רשויות זה אמור בכל חילוקי תשמיש אבל מ"מ במקום שחשיב כמיוחד לבני רה"ר בכה"ג גרע והוא נידון כמין רשות אחרת וממילא יש איסור להוציא לשם כלי חצר ג"כ אבל לא כיון שהוי כמו כרמלית אלא כיון שהוי רשות אחרת לגבי החצר וממילא יש שם היתר של ד"א ויעו' בזה.

⁹⁹ ויש לדון בזה מאיזה טעם הוא פשוט האם כיון שבאמת מצד המציאות הוא לא משמש בכה"ג את בני רה"ר, או דמהני מצד מחיצה כיון שכשיש גובה עשרה הוי מחיצה גמורה, ונפק"מ אם יהיה עומ"ר שמצד דיני מחיצה מהני ומ"מ מצד המציאות אכתי הם משתמשים שם, ויעו' בתוס' שם שלכאן נחלקו בזה גופא ר"ת ור"י עי"ש היטב ומ"מ יש לדון האם בפרט זה פסקין ג"כ כר"י ועי' בדברי רבינו להלן בא"א סק"ב שנקט ששיעור הגובה כאן משתנה לפי המציאות של השימוש ולא לפי הדין ויל"ע בזה.

משמע שמהני עד עשרה) אלא בגג ניחא תשמישיה בכובעים וכלים קטנים (ולכך בזה מהני) כל פחות מי"ט יע"ש (בלח"מ שכתב שגג שאני ויל"פ כן בכוונתו).

(ג) סולם. עיין מג"א (והוא מדברי) רש"י עירובין פ"ד ב', ומיהו היינו כשגבוה לצד החצר י"ט עיין אות א', וער"מ פי"ד מה"ש וב"י כאן (שהעמיד מח' שלפי הרמב"ם דין זה הוא דווקא כשמכתפים בפועל בני רה"ר על הגג וכתב הב"י) דבטור משמע אף שאין מכתפים עליו צריך סולם ועב"ח (שכתב דודאי גם הטור ס"ל שבעי' מכתפים ורק קיצר) ובש"ע סתם כדעת הר"מ ז"ל (שרבים משתמשים בו) והר"ב (הרמ"א) לא הגיה דעת הטור (שנחלק על הרמב"ם) די"ל דגם הטור סובר כן עב"ח.

ומ"ש המחבר "מחצירו" (ומשמע שכלי חצר אסורים להביא לגג) בר"מ משמע (שכל) יותר מד"א אסור בגג (עצמו, והוא נידון ככרמלית גמורה) ובטור משמע מגג לבית דוקא אסור הא בגג מותר אף יותר מד"א ועד"מ (שכתב שמותר לטלטל ד"א בגג), והמחבר נקיט מחצירו (ס"ל) כי גם מחצירו אסור ועסי' שע"ב ושע"ד מכרמלית לחצר אסור לטלטל, וגג זה (אף שכתוב שדינו) כרשות הרבים לאו רה"ר ממש וגם י"ל כרמלית גרוע הוה ומש"ה מותר על הגג יותר מד"א בלא סולם וצ"ע. ואי"ה בשע"ב ושע"ד יבואר עוד:

דינים מחודשים העולים:

א. גג הוי כרמלית לשיטת השו"ע גם לגבי להוציא לשם כלי חצר, אבל לא לגבי טלטול ד"א (משב"ז סק"א, א"א סק"ג).

ב. בית שתוכו עשרה מהני סולם לגגו אף שהוא נמוך ואם בני רה"ר מכתפים שם ממש אפ' דהוי רה"ר ולא מהני ליה סולם (א"א סק"א).

ג. שימושי בני רה"ר לכתף בגג שאני מדין עמוד וכאן לכו"ע מהני עד עשרה ממש (א"א סק"ב).

ס"ב:

משב"ז:

(ב) והוא. עיין ט"ז, הביא דברי הב"י שפירש דברי הטור דמשופע לא אמרינן פ"ת כו', וגם אף שאין משופע בעי ד' טפחים (לדין פ"ת), ופסק בש"ע בחדא כטור דמשופע אין אומרים פ"ת אבל ד"ט א"צ ובטפח סגי והר"ב הגיה די"א דבעינן ד"ט כטור ויהיה פי' (דברי הטור שכתב שיש כאן חיסרון כיון שהוא) משופע ואין בו ד"ט (שאינן הכוונה שיש כאן ב' חסרונות אלא כתב הטור) וי"ו במקום או זה"פ משופע או אין משופע אלא שאין בקורה ד"ט כו' (וכתב עוד הב"י שמש"כ הטור בסי' שנ"ח שקרפף שקירה ממנו סאה לא הוי קרפף הוא מחמת שהוא מקורה ולא מדין פ"ת).

והקשה הט"ז א', הא הטור כתב בשנ"ח (ט"ס שנ"ט) והובא בש"ע בשנ"ח סי"ב בפירוש הטעם (בקירה ממנו ב"ס שלא הוי קרפף שהוא כיון) ד(אמרינן) פ"ת אף במשופע (ו) לא משום דכרמלית מקורה לא הוה כרמלית:

ומה שהקשה (עוד הט"ז על ביאור הב"י שאינו מצד פ"ת) מ"ט דר"ז דשרי לא הבינותי דהא כתב הב"י הטעם דמקורה לא הוה כרמלית.

ומה שהקשה דהטור ברמזים כו' (כתב שהוא מצד פ"ת ולא סגי ליה בקו' מהטור בסי' שנ"ח הנזכר) משום די"ל בטור בשנ"ח דכתב "דכאלו" מחיצה בסוף הקירו יש לדחוק לאו משום פ"ת אלא דמקורה לא חשוב קרפף וכאלו יש שם מחיצה קאמר (והיינו שהוא כמו ב"ס שחילקו המחיצה מחמת הדין מקורה), ולכאורה (יש להוכיח דזה הכוונה) דאל"כ אלא

(הוא נידון מצד). פי תקרה למה לי קירה בית סאה קורה ד"ט עכ"פ לסגי בסוף בית סאה דלהוי פ"ת כו' (עיין עירובין כ"ה א' וקירה בו בית סאה י"ל רבותא דמ"ד מייתרו. או י"ל קורה ד"ט או טפח סוף בית סאה ורש"י ז"ל פי' קרוי גג אף כל בית סאה).

והט"ז פי' דברי הטור דבמשופע נמי אמרינן יורד וסותם כר"ז עירובין כ"ה א' וכמ"ט בשנ"ח ובש"ע סי"ב במשופע פ"ת כו' וכאן הוא וי"ו החיבור (דבעי' גם ד"ט לדין פ"ת).

וכפי דעתי ה"פ (של דברי הטור שכתב שבעי' רוחב ד"ט בקורה וכתב כן רק במשופע) כי בהיות התקרה חלק לא משופע בעינן רוחב ד"ט בקורה וממילא רוחב ד"ט ג"כ על הכתלים (ואז פשיטא דמהני), אלא (כוונת הטור להשמיע חידוש ד) אפי' משופע שיש בשיפוע ההוא ד"ט בגג וקורה וברוחב למטה בכתלים לית ד"ט כידוע, אפ"ה אמרינן ביה פי תקרה יורד וסותם הואיל ויש בקורה וגג ד"ט עכ"פ ומש"ה לא סיים בסיפא "רוחב" ד"ט (אלא כתב רק ואין בו ד"ט) כי למעלה לית על הכתלים ד"ט (של 'רוחב' הקורה) רק בשיפוע הגג יש ד"ט כאמור וקולא הוא.

ופי' באלכסון (שיש חיסרון בפ"ת כמבואר בטור) לאו בשיפוע אלא בקרן זוויות לא אמרינן פ"ת דהוה כפתח ובקרן זוויות לא עבדי פתחא ועיין לבוש (שביאר הטעם בזה ז"ל 'דטעמא כל היכא דאמרינן פי תקרה יורד וסותם הוא משום דדמי לפתח, וכיון דפתחא בקרן זוויות לא עבדי אינשי הוא הדין פי תקרה יורד וסותם נמי לא אמרינן'). והיכא שנשאר הקירוי למעלה שוה ולא נפרץ באלכסון אמרינן בכל צד פ"ת יורד וכאלו יש פתח בכל מחיצה בסופו כנ"ל¹⁰⁰.

ולפ"ז להמחבר כאן ובשנ"ח סי"ב יש לכאורה קולא קרפף מקורה יותר מסאתים שרי לטלטולי, ולמ"ש הט"ז יש לומר דאסור, ולומר (שיש בזה חילוק ד) קירוי בסוף סאה קל יותר והיכרא הוה מה שאין כן קירה כל הקרפף אסור אף להמחבר זה דוחק ועס' שנ"ח במ"א א' (ובא"א ומשב"ז סק"א שם) ועתו"ש שם ואי"ה בשס"ב במ"א (סק"ג) יבואר עוד:

אשל אברהם:

(ד) בפחות. עיין מג"א, גמרא צ"ד ועיין טור. ומ"מ יראה (שכל מה שנקרא פירצה כבר בד"ט הוא רק במבוי אבל בחצר השיעור הוא אמה דווקא) דפחות מאמה י"ל דלא דחקו שם ועיילי התם בפחות מאמה וצ"ע¹⁰¹.

עתו"ש בשם תוס' דף ו' דאי עביד במזוזות ומשקוף אף בקרן זוויות נדון משום פתח (מצד צוה"פ¹⁰² שאז אין חיסרון במה שלא עבדי כן אינשי) ואפשר מלתא דפשיטא הוא ודוקא נפרץ ומש"ה לא הזכירו הפוסקים¹⁰³:

¹⁰⁰ ולאפוקי משיטת הי"מ שהביא הב"י מהמג"מ שכתבו דרק בכה"ג לא אמרינן פ"ת היה מקום לומר שבכה"ג גם החולקים מודו לשיטתם ובזה השמיע רבינו דאינו כן.

¹⁰¹ ויעוי' במשנ"ב שהביא בשם הרשב"א בעבוה"ק שמג"ט בעי' לחיים ובד"ט כבר הוי פירצה, ובביאור דבר רבינו צ"ל לכא' חידוש שגם החיסרון של פיתחא בקרן זווית הוא מחמת שיש מציאות של פתח ורק יש חיסרון שהוא בקרן זווית, וממילא בזה חילק שאף שבמיו הוא בד"ט מחמת דינא דרב אחלאי מ"מ בחצר הוא נמדד לפי מציאות ההילוך שם (ואפ' שמצד המציאות פחות הולכים שם במבוי מחמת שהוא מקום פרטי יותר) וזה הוי שיעור של אמה.

¹⁰² כן הוא פשטות הראשונים שם בד"ו שמועיל מצד דין צוה"פ אכן לשון התוס' שם שמועיל מצד שתיתקן מזוזות ומשקוף משמע קצת שהוא מסברא אחרת כיון שהוא פתח מתוקן ול"ש בזה החיסרון של לא עבדי אינשי ולפי"ז י"ל שיהי גם צוה"פ מן הצד לזה, ויעוי' במשנ"ב שכתב שמהני צוה"פ וכל

(ה) ברוחב. עיין מג"א (שפירש הטעם דמהני קורה טפח במבוי וכוונתו) לכאורה (ש)מבוי ג' דפנות ורוח רביעית פרוץ כולו ואין פתוח לרה"ר דלא הוה כרמלית כי אם דרבנן סגי בקורה טפח משום היכרא, משא"כ כאן פתוח לרה"ר והוה החצר כרמלית מן התורה דדחקי רבים ועיילי להתם ומבטלי לרה"י דיליה וכן מקום המחיצה נדון ככרמלית כצידי רה"ר ולא רה"ר ממש כו' ומש"ה בעינן קורה רחבה ד' דוקא הואיל ומן התורה כרמלית ממש היה ואסור מדרבנן לטלטולי ביה בעינן קורה משום מחיצה פי תקרה כו' ד' דוקא משא"כ מבוי שאין לרה"ר דרה"י גמור הוה מן התורה ומשום היכרא בעלמא עבדי רבנן היכרא בקורה טפח די¹⁰⁴, ועתוס' עירובין פ"ו א' ד"ה קורה ועט"ז שס"ג א' ומ"מ פי"ד ה"ד ופי"ז ואי"ה יבואר בשס"ג ועמ"א שע"ד אות ג' ואי"ה גם שם יבואר בזה וכאן אין להאריך:

דינים מחודשים העולים:

- א. מח' שו"ע וטור אם קרפף מקורה הוי קרפף או לא (משב"ז סק"ב)
- ב. שיעור פירצה בקרן זזית בחצר הוא באמה דווקא (א"א סק"ד ועי' הערה שם).
- ג. לדינא מהני צוה"פ בקרן זזית (שם).
- ד. יש חילוק לדינא בין היכא שפתוח המבוי לרה"ר דאז בעי' קורה ד"ט לבין היכא שפתוח לכרמלית שאז דווקא מהני קורה טפח (א"א סק"ה).

שכן אם יתקן מזוזות ומשקוף ומשמע שבאמת מועיל מצד דין אחר והיינו מחמת המציאות שהוא פתח מתוקן ויל"ע מהי כוונת רבינו בזה.

¹⁰³ ויעוי' במהרש"ם בשו"ת ח"ד סע"א שתמה ע"ד רבינו דאין דין זה פשוט כלל כיון שהב"י הביא שלפי הרמב"ם והרי"ף לא מהני צוה"פ, והנה אם משום זה ל"ק דשפיר י"ל שלפי שיטתם הוא חיסרון מצד מקום הפתח ובזה לא מהני צוה"פ משא"כ אם החסרון דלא עבדי אינשי שהוא חיסרון של פירצה שפיר מהני, אמנם דן שם מהרשב"א דלא מהני עי"ש היטב.

¹⁰⁴ והיינו שביאר חילוקו של המג"א שהוא חילוק בין היכא שהוא פתוח לרה"ר או לכרמלית וכעין החילוק שכתב הט"ז ריש סי' שס"ג בשם המג"מ עי"ש שציין לדבריו רבינו כאן, והוא חידוש בפשט דברי המג"א שהיה מקום לפרשו כפשוטו (וכן נראה שהבין דבריו במשנ"ב) שבמבוי כיון שיש ג' מחיצות גמורות כל הדין הוא רק היכר משא"כ בשאין ג' מחיצות והיינו בנידון כאן שהוי פירצה בקרן זזית.

סימן שס"ב

ס"א:
אשל אברהם:

(א) לשמור. עיין מג"א, (שכתב שאין עשוי לשמור יום ולילה ומשמע) אבל אם שומר ביום ולילה הוה מחיצה והוקף לדירה אף ביותר מסאתים (דחשיב כדירה גמורה) עב"ח כאן (שכתב כדברי המג"א) ורסי' שני"ח (שכתב כדבריו כאן) ועמ"א שם אות א' (שכתב טעם אחר כיון שאינו נמצא שם השומר אלא לשמור ולא לדור ומשמע שגם אם יהיה שם בלילה אינו חשוב דירה בעצם) (וב' תוס' עירובין כ"ג (לגבי העזרה שכתבו שם דכ"ג ע"א ד"ה שהוא בתי' השני שהעזרה חשובה מוקפת לדירה כיון שהיו השומרים שם ביום ולילה וכדברי המג"א כאן)¹⁰⁵.

(ב) ועיקרון. עיין מג"א, ר"ל (במש"כ שבעי' שיהא רחב ד"ט בגובה י"ט ואם לא כן הוה כרמלית שלא בכל אופן של רחב ד"ט הוה כרמלית אלא דווקא) כשאין רחב דלי"ת טפחים במקום גבוה י"ט, אבל נמוך מיי"ט ורחב הרבה (ג"כ) הוה כרמלית עסי' שמ"ה:

(ג) שאינו. עיין מג"א, (שחידש שבעי' שיהא הרוב מן הקש לשם דירה כדי שיועיל ובזה ביאר) הנה ענפי אילן בסמוכין זה לזה פחות מג"ט כלבוד (ומצד עצמם הוה כבר מחיצה) ואפ"ה בעינן שיארג בקש כו' (כדי) שלא יניד הרוח, ואי קשין הם א"צ כ"א ביש יותר מג"ט בין ענפים עי' סוכה כ"ד ב' ועי' לקמן סעיף ח',

וכשעשה מהקש לשם דירה ויש הרוב מהם אעפ"י שאין בין קנה לחבירו ג"ט משמע דמהני (ובזה¹⁰⁶ כתב המג"א שמהני דווקא ברוב מן הקש¹⁰⁷) אבל אם יש יותר מג"ט בין א' לחבירו (שאז יש חיסרון בעיקר הדין מחיצה אז חוזר הדין המבואר לעיל סי' שנ"ח ד) כל שיש בו רחב עשר אמות וגדר שם הוה מוקף לדירה וא"צ הרוב מהם כבסי' שני"ח ס"ב.

ומשמע כאן (מהא שתחת האילן חשיב כקרפף) דאף קרפף מקורה יותר מסאתים אסור, ועסי' שני"ח (משב"ז סק"א מה שהאריך בזה) ועסי' שס"א בב"י וט"ז (סק"ב שכתבו) או דמקורה לא הוה קרפף, (וכדי ליישב הסתירה) צריך לחלק בין קרפף מנוסה בידי אדם סתמא כפירושו והוה הוקף לדירה משא"כ באילן המסיד דממילא:

והיינו שעיקר החילוק אינו שיש איזה דין מיוחד במקורה (וכמו שנראה מדבריו במשב"ז שנ"ח סק"א שהוה גזירה לגזירה) אלא הוא חילוק מחמת הדעת שמקום מקורה הוה טפי דירה ולכך אם כיסהו בידיים חשיב כדירה כיון שסתמא הוה כפירושו, ואילו אי הוה מקורה ביד"ש אין לזה שם של קרפף מקורה¹⁰⁸.

¹⁰⁵ וע"ע בדבריו ריש סימן שנ"ח שהאריך בזה.

¹⁰⁶ ועי' בגר"ז ס"ג שנראה שהבין דבאמת הנידון כאן הוא באופן שהמחיצה תיפסל לולי הקש ובאמת יהני בעשר אלא אירי כאן שאין עשר אכ"צ א"כ מדוע בעי' רוב דווקא והרי סגי בכל שהו דלא הוה פרוץ במלואו וצ"ב.

¹⁰⁷ ובאמת הוא צ"ב קצת דהרי סו"ס כיון שבעי' לקש כדי שהמחיצה לא תיפסל הרי אין ע"ז שם מחיצה, וצ"ל דס"ל למג"א שכיון שמצד עצמו הוה מחיצה חשיב רק כחיסרון מן הצד מחמת הרוח ובזה כבר בעי' לשנות את שם הדופן ולכך בעי' דווקא רוב שהוא שיעור חשוב של מחיצה ועי' בתו"ש דנראה באופ"א וצ"ב כוונתו.

¹⁰⁸ ועי' בזה עוד בשנ"ח שם מה שהובא בזה מדבריו בכמ"ק בזה.

דינים מחודשים העולים:

א. אם עושה הקש על האילן לשם דירה והוא הרוב מהני ליחשב כמוקף לדירה אף שמצד דיני המחיצות א"צ לקש.

ב. קרפף מקורה המקורה ביד"א הוי כמוקף לדירה (א"א סק"ג).

ס"ג:

משב"ז:

(א) וה"מ. עיין ט"ז, הביא דעת הר"ן ז"ל, הובא בב"י וכ"פ בש"ע כאן, כי סובר (הב"י) שהטור סובר כן וגם ברא"ש (שכתב לגבי אופן שהיה מחיצה ביניהם מדין עירובי חצירות) יש לפרש כן,

והיינו (ש) כל שהיתה במחיצה מע"ש אף ברה"ר להתיר טלטול איסור תורה ונפלה ונעשית מזיד בשבת חזרה להתירה הראשון, אבל לא היתה מע"ש המחיצה ונעשית בשבת אף על גב דמתיר רק איסור דרבנן כמו בכרמלית, או קרפף יותר מסאתים ומיעוטו, או בין ב' חצירות ולא ערבו, אסור לטלטל בשבת הואיל ובמזיד נעשה.

ובדרך הב' הוא דעת רבינו ירוחם בח"ד דמחיצה להתיר איסור תורה במזיד אסורה אף שהיה קודם שבת ונפלה ונעשית בשבת משא"כ כשהמחיצה רק להתיר איסור דרבנן (מהני גם להתיר בשעשאה בשבת עצמה) ולפ"ז י"ל לכ"ע קולא וחומרא כדאמרן,

והיינו שלפי הר"ן עיקר החילוק הוא בין מחיצות שעשה בשבת להיו קודם השבת ואין חילוק בזה בין מחיצות דאו' או דרבנן, אבל בר"י העמיד שיש חילוק דאם הוא נידון על מחיצות דאו' היינו לחלוק בינו לרה"ר ממש אז לא מהני מה שהיה קודם השבת ואם הוי מחיצות דרבנן (לחלק בין ב' רשויות מדין עירוב חצירות), מותר גם בנעשה בשבת עצמה, וממילא נמצא שיש בכל שיטה קולא חומרא דלשי' הר"ן יש קולא להתיר גם מחיצות דאו' אם נעשו כבר ביום חול וחומרא דלא מהני מחיצות שנעשו בשבת כלל, ואילו לפי הר"י יש חומרא שלא מהני כלל במחיצות דאו' וקולא שמהני מחיצות דרבנן גם בעשאה בשבת עצמה,

ואמנם מלשון הרא"ש ז"ל וכפי' רי"ו תלמידו אליביה משמע (שאין בזה קולא ו)אף ב(מחיצות שצריך רק מ)דרבנן דוקא חזרו להתירן הא' שהיה קודם שבת (יש היתר) הא (בעשאה) מתחלה בשבת אף בדרבנן כגון כרמלית וכדומה אסורין במזיד עב"י וליכא רק ב' דרכים כפי' החומרא לבד וז"ש הט"ז.

שהט"ז לא העמיד צד קולא לשי' הרא"ש אלא שבעי' לתרוייהו גם שהוא דין דרבנן וגם שעשאה כבר קודם השבת.

והטור ושו"ע דנקטו ברה"ר וגם (שהמחצלת היתה) פרוסה ביניהם (צ"ב ד) לכאורה למה לי ביניהם והא אף איסור תורה מתיר מזיד כשהיה מע"ש,

ואפשר (ד)רבנותא אשמעינן דנפרצו כל המחיצה לרה"ר ובטל העירוב לגמרי ונתפרסו הוה אמינא אסורין זע"ז דעירוב נתבטל שעה א' (ושוב אינו מועיל העירוב שביניהם) קמ"ל דחזרו להתירן הא' וגם העירוב (חוזר ליחשב כעירוב) וכ"ש אם עירבו שנים כה"ג (דאז כל אחד באמת הוי דירה לעצמו ובעי' רק לדון את המחיצות שביניהם כמבדילות ולא לחדש העירוב שביניהם), ולומר (שאינו כן כיון) דב' איסורין (שיש בכה"ג שחסר המקום גם) מחיצת רה"ר (וגם את ה)מחיצה שביניהם אין מועיל במזיד הא מנ"ל.

והב"ח גורס בטור מחיצה ברה"י ונפרצו רק מחיצה שביניהן (ולא איירי על מחיצות בין רה"י לרה"ר שבאו להועיל מדאו') וכפי' הרא"ש ורי"ז חזרו להתירן הא' באיסור דרבנן א"כ צריך למחוק נמי ועירבו יחד דאין פירוש, דא"כ כי נפרצו ביניהן מותר בלא"ה שהרי עירבו יחד (וכמו שהק' הט"ז דהרי כיון שעירבו הוא סיבה להתיר גם בנפרצה המחיצה ביניהם ולא המחיצה היא סיבת ההיתר או האיסור) ובהכרח צ"ל ועירבו שנים יע"ש. ועמ"א ד' ואי"ה שם יבואר עוד,

ועסי' שיי"ח המבשל או מלאכה דרבנן במזיד יע"ש (ששם מבואר שקנסוהו במזיד ואילו כאן מבואר דאינו נקנס בכל גווני) וצריך לחלק בין התם להכא. (ובטעם לחלק יעו"י להלן בא"א).

ועא"ר (אות) ה' פירש (בדעת הב"ח ש)וערבו (שכתב הטור הכוונה) 'או' עירבו יע"ש¹⁰⁹, דוגמא בשס"א ב' (בט"ז שם סק"ב שכתב על לשון וא"א שהוא משמש כלשון או עי"ש).

והנה אי (אזלינן בדעת הטור דס"ל כשי' הר"ן והיינו שהוא נידון כלפי מחיצות ש)ברה"ר א"ש טפי (מה שנקט עירבו) ו(לפי הב"ח דאיירי במחיצות) ברה"י י"ל (שיש כאן איסור דרבנן מצד אחר וכגון שהיה) קרפף יותר מסאתים וכדומה (ולכך לא מהני מה שעירבו ג"כ כיון שיש כאן צד אחר לאיסור מדרבנן¹¹⁰) ואין להאריך:

אשל אברהם:

(ד) מחיצה. עיין מג"א, ועט"ז א' כי ר"ת הובא דבריו בשבת ק"א ב' ד"ה כי אתמר והרא"ש פי' דווקא מחיצה דרבנן לא מחיצה ד"ת והר"ן פי' כו' עט"ז (שלא ביאר כן בדברי הרא"ש),

והמכוון ממ"א הוא דג' חילוקים יש, מחיצות (דבעי' להו מ)ד"ת (והיינו) מרה"ר להיותו רה"י אם נפלה בשבת ועשה במזיד מהני הואיל והיה בתחלה בשבת וזה דעת הר"ן ז"ל והרא"ש מודה לזה.

ואמנם כשהיה בחול ונפלה בחול ועשה בשבת בד"ת לא מהני במזיד וב(מחיצות דבעי' להו רק מ)דרבנן (והיינו מחיצות ש)בין חצר לחצר וערבו כ"א לעצמו מהני במזיד.

אבל אם לא היה מעולם מחיצה אף בחול ועשה לכתחלה בשבת אף בדרבנן אסור במזיד והכי מוכח ברייתא שבת ק"א ב' מחצלאות הפרוסות וכדבעינן למימר לקמן אי"ה.

והיינו שיש ג' דרגות במחיצות הללו שאם מעולם לא היו שם מחיצות (אף לא בחול) לא מהני אף בדרבנן, ואם היו מחיצות בחול ועשאו בשבת אז יש חילוק בין מחיצות דאו' לדרבנן, ואם היו בשבת עצמה אז גם בדאו' מותר ובזה איירו הרא"ש והר"ן וכדלהלן,

והשתא דברי הטור ושו"ע דנקטי פרוסות לרה"ר ושרי במזיד (הכוונה) כשהיה (מחיצות) תחלה (בשבת ו)כדעת הר"ן ז"ל, ו(קשה דא"כ) למה נקטי והבדילו ביניהם וערבו יחד לאיזה צורך כתבו כן והא עירבו שנים נמי שרי וכ"ש הוא ממחיצה ד"ת,

אלא (ודאי כוונת הטור) לומר (במה שכתב ערבו שהוא דבר שנעשה לצורך השבת¹¹¹) דכאן מיירי כשנפלה מחיצה ברה"ר בשבת ונעשה מזיד (ורק) אז שרי, (ומזה נלמד) הא (אם נפלה המחיצה) בחול כה"ג (שהו מחיצות בין רה"ר לרה"י שבאו להועיל גם) בד"ת לא,

¹⁰⁹ וכ"כ הפרישה בתו"ד לבאר דברי הטור עי"ש.

¹¹⁰ ושמעתי ליישב לפי"ז מה שהעמיד במג"א שיש דין של הואיל והותרה בתחילת שבת והותרה לכל השבת ולכאו' היא קו' עצומה על שאר השיטות מדוע אין דין זה כלפי עירוב חצירות, ואכן אי נימא שיש כאן איסור דרבנן נוסף אולי בזה באמת אין היתר של הואיל והותרה והותרה ודו"ק.

¹¹¹ כן נראה כוונתו שממה שנקטו ערבו ע"כ שאיירי כבר על שבת.

ומעתה במחיצה בין חצר לחצר אין נ"מ אי עירבו שנים או יחד דאפי' נפלה ולא נעשית (כלל המחיצה אמרינן) הואיל והותרה הותרה דרבנן כבסי' שע"ד ס"ב לדידן דקיי"ל בדרבנן כה"ג הואיל והותרה הותרה. ועיין פרישה ועמ"ש בט"ז מזה.

והיינו שהק' המג"א (וכבר עמד בזה הפרישה וציין שבתוס' בשבת שם עמדו בזה) מהו הנידון כאן על מחיצות דרבנן שבין חצירות הרי כל שהיו המחיצות קיימות מע"ש כבר חל בזה הדין שהואיל והותרה הותרה, וזה כוונתו כאן שכיון שביאר שמה שכתבו עירבו הוא רק כדי ללמדנו שאיירי בשבת א"כ כבר לא בעי' באמת לעשית המחיצות,

והנה ברייתא בשבת ק"א ב' מחצלאות פרוסות לרה"ר (כן הגירסא) מערבין ומטלטלין מזו לזו נגללו נאסרו חזרו ונפרשו חזרו להיתרן הראשון אף במזיד שכל מחיצה בשבת במזיד שמה מחיצה,

והמעייין ברא"ש בשבת פירש מערבין ומטלטלין מזו לזו אם עירבו יחד (גם בלא המחיצות שביניהם) ואם עירבו שנים זה לעצמן וזה לעצמן נגללו נאסרו (קאי) אעירבו שנים,

(והשתא למה לי כלל זה השתא (כלפי המחיצות ש) ברשות הרבים ד"ת מהני (וכנ"ל לפי גירסתו שאיירי במחיצות כלפי רה"ר) כ"ש (במחיצות שהם רק לדין) דרבנן ואי דווקא בדרבנן (באמת נאמר הדין שחזרו להיתרם) לא בד"ת למה נקיט פרוסות לרשות הרבים, אלא (ע"כ) דרישא עיקרה לדרבנן ונפלה בחול דבשבת קיי"ל בלא"ה כיון שהותרה הותרה בשע"ד),

ונקיט פרוסות לרשות הרבים משום סיפא שכל מחיצה וטעמא יהיב למילתיה דמש"ה בדרבנן אף כי נפלה בחול ונעשית במזיד בשבת שרי דכל מחיצה אף לרשות הרבים שנפלה בשבת ונעשית במזיד בשבת שרי אף לטלטל בה וממילא בדרבנן נחית דרגא (ולכך גם אם) נפלו בחול שרי,

תוה"ד ששם לפי גירסת המג"א גרסין דאיירי ברה"ר וא"כ מדוע בעי' לנקוט עירבו כיון שהיו כ"ש לדין דרבנן וזה אין לומר דהוא דין דווקא בדרבנן דהרי זה הק' המג"א וכנ"ל שבדין דרבנן לא בעי' כלל שיעשה עוד את המחיצות, וע"כ שנקטו כן בדווקא להשמיע נוסף בדין דרבנן עצמו שנשמע מדין זה של רה"ר והוא שכיון שנחית חד דרגא מרה"ר (שכלפיו נאמר הטעם שכל מחיצה וכו') ממילא הוא מותר גם בנפלו בחול,

ומסיפא פריך לרב נחמן (שס"ל שמחיצה שעשאה במזיד אסורה בטלטול) דמרישא דרבנן אין קושיא (שבזה גם ר"נ מודה שיש היתר דהוי רק איסור דרבנן) אלא מסיפא, ומשני דר"נ אמזיד אתמר בעלמא, ו(לעולם) סיפא מיירי לטלטל נמי שרי דומיא דרישא ונפלה בשבת (ו)כל מה שכתב הרא"ש דהסיפא הוי דומיא דרישא (הוא לגבי הנידון) ב(היתר) טלטול לחוד אבל (עדיין יש חילוק בין הרישא לסיפא שב) סיפא מיירי (דווקא) שנפלה בשבת (וכמו שביאר לעיל שבזה מחיצות דאו' חמורות יותר שרק בנפלו בשבת יש היתר) וא"ש מ"ש הרא"ש דסיפא לרה"ר מיירי ושרי אף בטלטול דומיא דרישא וזה כהר"ן ממש והבן),

כוונתו דהרא"ש כתב בסו"ד שההיתר בסיפא הוי דומיא דרישא אכן ביאר שהוא כלפי הטלטול והיינו ממש כדבריו שהדימוי הוא בהיתר טלטול אבל ברישא איירי שלא היתה שם מחיצה כל מעולם כיון שהוא רק דרבנן ואילו הסיפא איירי בשבת ומוכח כדברי המג"א,

ומ"ש הרא"ש ומשני ר"נ אמזיד אתמר היכא דעושה מחיצה ברה"ר (ומשמע שעיקר החילוק הוא אם הוי מחיצה כלפי רה"ר או כלפי דין דרבנן) כלומר (לעולם) סיפא נמי מיירי מרה"ר אלא (ששם איירי ש)נפלה בשבת ור"נ איירי בנפלה בחול (וזוהו עיקר חילוק הרא"ש) ורה"ר (שכתבה הגמ' אינו כיון שהוא דין דווקא ברה"ר אלא) לסימנא נקיט ד(הלשון) ברה"ר מחדש משמע דלא היה מעולם שם (מחיצות) ועשה במזיד וה"ה נפלה בחול נמי אסור ברה"ר,

ומ"ש המ"א (להוכיח דבריו שהרא"ש לא פליג על ר"ת) אמאי לא מפרש הרא"ש דר"נ אסיפא קאי (והוצרך לבאר שבעלמא איתמר אלא ע"כ שיש היתר גם ברה"ר גמורה) אף על גב דכתב דא"כ בעירוובין כו' (היינו שהק' הרא"ש שם על דברי רש"י דכתב דר"נ קאי על הסיפא דא"כ היה צריך להביא דבריו בעירוובין ולא בסוגי' בשבת שם וקו' זו עכשיו קשה גם על הרא"ש לפי מה שביאר בדבריו במג"א שהרי באמת קאי על הסיפא גם לדבריו וכנ"ל) עתוס' שם,

יש לפרש מ"מ לאיזה צורך כ"כ (הגמ' לדברי ר"נ כיון) שאין דרכו (של הש"ס) להאריך בקושיות ותירוצים שאין (בהם) נ"מ לדינא אלא ד(לפי הרא"ש הרי יש בזה) נ"מ טובא דסיפא ברה"ר איירי ונפלה בשבת מותר לטלטל דומיא דרישא ור"נ בעלמא בנפלה בחול ועתו"ש (שדחה דקדוק המג"א מדברי הרא"ש שמה שכתב הרא"ש להוכיח דלא כרש"י הוא מהא שלא נכתבו דברי ר"נ בעירוובין ולא כיון שלא ביארה הגמ' שדבריו קאי כלפי הסיפא וכתב דלא ראה המג"א דברי הרא"ש אלא רק בב"י שהביאו) ולמ"ש אתי שפיר (שבאמת עיקר הקו' היתה ממה שלא נכתבו דברי ר"נ בעירוובין אבל מ"מ אכתי יש לו ראייה דודאי לשיטתו יש נפק"מ במה שהוא מבואר כאן וכנ"ל).

ועא"ר ד' במה שכתב ומ"א הוסיף דאף נפלה בחול (ומשמע שהבין שכל חידוש המג"א הוא רק לגבי נפלה בחול) וקשה קצת דמ"א הוסיף היתרא נמי בנפלה בשבת שרי ברה"ר וכאמור:

(ה) בשוגג. עיין מג"א, הרמב"ם ז"ל פי"ו מהלכות שבת הכ"ב (שכתב ז"ל 'ואם נעשית בשגגה מותר לטלטל בה באותה שבת, והוא שתעשה שלא לדעת המטלטל, אבל אם נתכוין אדם לזו המחיצה שתעשה בשבת כדי לטלטל בה אף על פי שעשה אותה העושה בשגגה אסור לטלטל בה באותה שבת') ומשמע פירושו (שההיתר) בשוגג (הוא באופן) שלא ידע מאיסור שבת או שגגת מלאכה ועשאה (אדם אחר) שלא לדעת ראובן לטלטל בה, וגם ראובן (היינו המטלטל) לא ידע מזה ולא צוה לשמעון שיעשה המחיצה (ורק) אז שרי ראובן לטלטל בה באותה שבת, הא צוה ראובן או ידע מזה אף על פי שגם לראובן בשגגה היה אסור לו לטלטל בה, (ומלשון הרמב"ם שכתב) באותה שבת (משמע) הא לשבת הבא מותר, ומזיד קנסוה אף שעשה שמעון שלא לדעת ראובן כלל וגם ראובן לא ידע בה אסור,

והיינו שלפי הרמב"ם גם שוגג ממש נאסר ולא רק בשהיה איזה צד מזיד מחמת מי שציווה לעשות המחיצה וכמו שביאר בחמד משה הביאו במשנ"ב,

ומשמע לי (מלשון הרמב"ם הנ"ל) דלשבת הבאה אפשר דמותר לטלטל בה דהרי לא נהנה ממלאכת שבת דהא היה אפשר לעשות בחול ועסי' שי"ח וצ"ע.

והנידון זה הוא מתי נאסרה ההנאה ממעשה שבת שבסימן שי"ח מבואר שלפי השו"ע נאסר המבשל עצמו במזיד ליהנות לעולם מהמלאכה שעשה, ואילו כאן מדוקדק בלשון הרמב"ם שאינו נאסר לעולם והטעם לחלק לכאן הוא כיון ששם הרי החפצא נאסרה (והיא אותה חפצא גם היום) אבל כאן כל רגע המחיצה נידונה כמחיצה חדשה (ולא כהמשך למעשה שהעמיד את המחיצה בתחילה) ועי' 112.

¹¹² ועי' בשו"ת מנחת שלמה ח"א ס"ה שכתב טעם אחר להתיר כיון שאינו נהנה מעצם המלאכה אלא משתמש בתוצאה שנוצרה מחמת המחיצה שיש כאן רשות היחיד עי"ש שהאריך בזה והביא שכע"ז מבואר בב"מ סי' שס"ג ס"ז הביאו במשנ"ב שם לגבי הדין של לחי מעצי אשירה עי"ש, וכתב דעכ"פ בדברי רבינו נראה דלא כדבריו דהרי ביאר הטעם משום שהיה אפשר לו לעשות כן בחול (ובאמת דרבינו שם ביאר באופ"א דהוי מצד מצוות לאו ליהנות ניתנו ומבואר דס"ל שבעצם חשיב הנאה ודלא כבי"מ ודו"ק).

והרשב"א חולק על זה עיין במ"מ שם מהא דר' נחמיה (בגמ' דמ"ג שעשה שם מחיצה מבנ"א והוא עצמו) לדעת הוה ועיין סעיף ז' אות י"ד ואי"ה שם יבואר עוד:

דינים מחודשים העולים:

א. בדין מחיצה שנפלה בשבת מהני גם כשיש ב' איסורים כאחד של רה"ר ודין עירוב חצירות (משב"ז סק"א).

ב. ביאור הרמב"ם שהאיסור בשוגג הוא גם בלא צד מזיד כלל.

ג. לשבת הבאה אין איסור של מעשה שבת (א"א סק"ה).

ס"ד:

אשל אברהם:

(ו) אף עליה. עיין מג"א, דהוה כעמוד ותל גבוה י"ט ורחב ד"ט דהוה רה"י עד לרקיע וזה (שמהני גם לעל גביו להוציאו מדין קרפף) אינו אלא (באופן) דהוה (הרה"י שלמטה שהוקפה לדירה ואז מועילה גם לחלק שלמעלה מדין גוד אסיק שייחשב ג"כ¹¹³) כהוקף לדירה עיין אות ז' (מה שהביא מהלבוש שאם אומרים גו"א נידון הלמעלה ג"כ כמוקף לדירה ולא רק כרה"י).

(ז) אין. עיין מג"א (שביאר ש) מלת בה (הכוונה ש) אף תחתיה אין מטלטלין (כיון) דבטל מתורת דירה (וכדברי רש"י ועו"ר בסוגי' ד"צ ע"ב ודלא כמש"כ בב"י בשם הרא"ש ופירש כן גם דברי הטור שרק תחתיה הוי דירה) ויותר מב"ס הוה כרמלית דרבנן הא ב"ס שרי בה ועליה (כיון שבמציאות הוי מחיצות כמש"כ התוס' שם).

ועיין לבוש (כאן שביאר הטעם שאם) כפאה לדור גם עליה הוה כגג רה"י וגוד אסיק והוקף גם למעלה לדירה אף יותר מב"ס משא"כ לזפתה י"ל אף תחתיה אסור (כדברי רש"י) יע"ש¹¹⁴:

ס"ה:

משב"ז:

(ב) ואפי'. עיין ט"ז, הביא גמ' עירובין מ"ג ב' תו' ד"ה אילימא כו' או דלמא דלא מלו גברי ולא היו הרבה בני אדם כי אם עד ב' אמות סמוך לתחום ומיבעיא ליה אי הלכה כר"א דב' אמות יכנס, והקשה הרא"ש בתשובה אמאי לא מלו גברי יעמידם ויהלכו וילך עמם כו', ותי' הט"ז ז"ל דא"כ היו מרגישים בני אדם שהעמידם שם ואח"כ אומר להם שילכו, משא"כ (בהעמדה בעלמא, ואף) אם מהלכים (כיון ש) בלא"ה (מהלכים) אין כאן הרגשה. ועמ"א י"ג ועתו"ש ואי"ה שם יבואר:

¹¹³ הנה באמת לשון רבינו כאן משמע שבא לחלוק ע"ד המג"א אכן להלן בסק"ז כתב להדי' כדבריו וגם אין לזה מובן במה נחלק ומוכרח כמשה"ת (וכ"נ בדברי המשנ"ב בביאור דברי המג"א ע"ש), ובעיקר הדין משמע שהדין של רה"י עולה עד הרקיע אין הכוונה שמה שמעל רה"י נידון כרה"י אלא היא הלכה שהמחיצות עצמם עולות עד הרקיע ולכך הוי גם זה מוקף לדירה וכן מבואר בדברי הראשונים בד"ע"ב כלפי הנידון אם יש אתי אורא מאויר שחוץ לרשות שלגבי מה שמעל עשרה ודאי מצטרף ע"ש.

¹¹⁴ וכוונת הלבוש בזה לכאו' להק' דאם בכל דירה אנו נוקטים שכיון שלמטה הוי דירה כמו"כ גם למעלה נחשב שיש מחיצות מחמת גו"א א"כ כמו"כ נימא גם בלזפתה דאי הוי דירה למטה הוי דירה גם למעלה וצל"ע בדעת הב"י בזה, ובאמת דלפי דברי רבינו לעיל ובכמ"ק שקרפף מקורה לא הוי קרפף א"כ היה אפ"ל דלכך מותר תחתיה אבל בדברי הב"י משמע שהוי סברא בדירה וצל"ע.

(ג) והוא. עיין ט"ז, והיינו (דכוונת הב"י היא) הואיל דנעשה המחיצה בשבת במזיד אף על גב דהוה רק מדרבנן איסור תחומין מ"מ אסור לקולא אף לפירוש המחבר בס"ג כהר"ן עט"ז א',

והנה בעירובין מ"ד ב' וברש"י שם ד"ה לדעת כו' פירש דלדעת היינו אותם שהועמדו שם (ולא לדעת העושה את המחיצות) ורב חסדא נמי המקשה סבר שהיה א' מהם (שעשו את המחיצה) ופריך (דר"ח מיהא היה לדעת) כו' וא"כ דין זה מפורש בגמ' (שעיקר הדעת ולא לדעת הוא תלוי בדעת אותם שהועמדו שם להיות מחיצה ומותר לדעת מי שעוה את המחיצה בעצמו), אלא שהר"ר יהונתן נתן טעם דהוה (כמחיצה שעשאוה בשבת) במזיד וע"ז ג"כ הוקשה הט"ז דאם שייך כאן מזיד מה בכך שהם לא ידעו (מ"מ) רב חסדא איך צוה לעשות כן (הרי הוא עשה את המחיצה עצמה במזיד) וגם איך הלך רבי נחמיה בזה והא בס"ג משמע מזיד אף אדם אחר עשאה אסור לכל,

אלא (הוכיח מזה הט"ז) שכאן לא היה איסור עשית (מחיצה דב) מחיצת בני אדם לית (דרך) בנין (בכך) כפרש"י שם, אלא דאפ"ה (יש איסור) אם אותם האנשים יודעים שהועמדו לשם כך (יודעים) (מחשש ש) יבואו לזלזל כו'. ובאמת קשה וצ"ע,

ולפ"ז (לפי קו' הט"ז נמצא) בס"ג בהזיד אסור אף באדם אחר שעשה המחיצה בשביל אחר שיטלטל שם, או אף שלא עשאה כ"א לעצמו במזיד אסור לכל לטלטל שם, ובשוגג דמותר היינו שעשה א' שוגג ואדם (א') [אחר] מטלטל שם ער"מ ז"ל פט"ז מה"ש הכ"ב ואי"ה במ"א ה' יבואר זה וכאן אין להאריך:

אשל אברהם:

(ח) שיהיו. עיין מג"א, דבהמה קשורה ג"כ מהני אף על גב דניידי וכאן מיירי שאין לו במה לקשור לכן כתב כפותים (שהם כפותים ואינם יכולים ללכת משם) ול"ד לענפי אילן וכו'. ועסי' שס"ג במ"א ג' ועא"ר כאן אות ז' מזה:

(ט) בפחות מג'. עיין מג"א, ומשמע (מדברי המג"א שכתב שאם עומדים פניו של זה לצד אחריו של זה יש חיסרון כל שאין לבוד ש) לפעמים אין בגופו (אפילו) חצי אמה בעומדים פנים לאחור ומש"ה אם יש ביניהם ג"ט הוה פרוץ מרובה על העומד:

(י) מהלכים. עיין מג"א, בע"ש אות ה' הקשה מר' נחמיה ברי' דר' חנילאי כו' עב"י ובט"ז אות ב' תי' בזה יע"ש:

(יא) והוא. עיין מג"א, במזיד ברה"ר וקרמלית יע"ש (בס"ג) באות ד' מזה, ואם הועמדו מבע"י קודם שבת אף יודעים למה הועמדו שרי דבחול נעשית¹¹⁵ (ואכן) עיין עולת שבת אות ו' הניח זה בצ"ע ועט"ז אות ג':

(יב) לא. עיין מג"א, עב"י ובהג"א מזה. ועיין אות י"ג מ"ש שם אי"ה בזה:

(יג) מחיצה. עיין מג"א, ועט"ז אות ב' ובסעיף ו' ד(מבואר שאם) לאחר שהועמדו ידעו (שהועמדו שם לשם מחיצה) שרי דהואיל ונעשית בשוגג (כבר הותרה לעולם וא"כ זה דלא כדברי המג"א שאם הולכים ומהלך ביניהם אסור מחמת שמבינים שהועמדו שם לשם מחיצה י"ל ד) היינו (דווקא) בעומדים שם משא"כ כשהם מהלכים הוה בכל רגע מחיצה חדשה ויודעים מזה הוה (כלפי המחיצה החדשה שנוצרת על ידם) כמחיצה הנעשה במזיד ויבואו לזלזל באיסור שבת

¹¹⁵ והטעם בזה לכא' דאף שהוא מצד זלזול לא יבואו לזלזל כיון שכבר עמדו שם מע"ש, ויעוי' במשנ"ב שפסק להקל בשעת הדחק (ופלא שהביא דברי רבינו בשם העו"ש שמסתפק ולא הביא שרבינו עצמו צידד להקל בזה).

תו"ש אות ט"ו ועיין ט"ז אות ג' (דבתו"ש כתב לבאר כן דברי הט"ז ליישב קו' הרא"ש מדוע לא עשו באופן של הילוך את המחיצה דמכיון שהלכו שם ממילא כל רגע הוי מחיצה חדשה¹¹⁶).

דינים מחודשים העולים:

- א. אם עשה מחיצה במזיד בשבת אסור גם לאחרים (משב"ז סק"ג).
 ב. אם העמיד המחיצה מאנשים מחול מהני גם ביודעים למה העמידם (א"א סקי"א).

ס"ז:

אשל אברהם:

(יד) שלא. עיין מג"א, הביא דברי המ"מ פי"ו מה"ש הכ"ב ועיין אות ה' בזה ובלח"מ שם דהר"מ ז"ל מפרש שמ"ש בגמ' והא דר' נחמיה לדעת הוה היינו לדעת ר' נחמיה (וזוהו המקור שאסור מי שנעשה בשבילו המחיצה) והרשב"א ז"ל מפרש כפירש"י שם לדעת האנשים שהועמדו שם (וממילא אין מקור לדין זה) ועא"ר אות י"ב (שביאר מח' של הרמב"ם והרשב"א כן) ובסי' תר"ל במ"א י"ט וט"ז י"ג (ששם מבואר שכל האיסור הוא אם המונח יודע שלשם דופן סוכה הועמד שם ולא אם מי שמותר לו יודע¹¹⁷) וצ"ע:

(טו) תינוקות. עיין מג"א, ואם אביו שם וע"י מחיצה בני אדם טוב יותר שיביא קטן משיביא גדול ועתו"ש (והיינו שיש עדיפות שיביאנו הקטן אף במחיצות בנ"א שיש בזה חיסרון מצד זילותא דשבתא¹¹⁸).

דינים מחודשים העולים:

- א. אם יש קטן ואביו שם שהדין שיעשה מחיצות בנ"א מ"מ עדיף שקטן יביא (א"א סקט"ו).

ס"ט:

אשל אברהם:

(טז) בין. עיין מג"א, הביא גמ' עירובין י"ו ב' והג"א שם (ודן שם מהו ההכ"ת שיהא עומד משתי רוחות בלא אתי אורא), והנה כל פחות מג"ט כלבוד וסתום ממש דמי ול"ש ביה כלל אתי אורא דהאי גיסא והאי גיסא כו' והלמ"מ הוא ורה"י גמור מן התורה והזורק מרה"ר לתוכו חייב ומותר לטלטל בו. ומחיצה תלויה רחוק מארץ ג"ט בצמצום ג"כ אינה מתרת ויש בכאן מקום להאריך ולא היה הזמן גרמא אולי אזכה לפרש במקום אחר מזה:

ועתו"ש אות כ"ג בכאן והביא מ"ש המ"א בסי' ט"ז דכנפות ציצית הכתפים רחבים משמע דחולק על התוס' יע"ש (היינו ששם מבואר שאמרינן אתי אורא גם על אור שחוץ למקום שצריך להיות סתום וגם דהוי כלים¹¹⁹).

¹¹⁶ ועיני' במשנ"ב סקמ"א שביאר ביאור אחר בזה דבמהלכים יש יותר חשש שידעו ויכוונו לזה כבר בתחילה עי"ש.

¹¹⁷ והיא קו' המג"א ועיני' בא"ר שכתב שמג"א לא ירד לזה וצ"ב כוונתו דהרי זוהי ממש קו' המג"א כאן.

¹¹⁸ וכוונתו כפה"נ דאף שהחשש זילותא הוא מצד עושה המחיצה מ"מ יש יותר חשש כשהרבה עושים את המחיצה משא"כ בקטן.

ס"י:
אשל אברהם:

(יז) ולהרמב"ם. עיין מג"א, ראוי להגיה¹²⁰ בסי' שס"ד ס"א במבוי מפולש (ששם מבואר הדין שכתב המג"א שמועיל צוה"פ ברוח שלישית) יע"ש ועמ"מ פי"ו מה"ש הלכה י', וה"ה פסי ביראות (דמהני להלכה לפי הרמב"ם בפירצה יתירה מעשר עד יג"א ושליש) עי' תוס' ריש עושין פסין (שהקשו) מהא דפרוץ מרובה על העומד (ומבואר דמהני בתרתי לריעותא ג"כ וכמו"כ גם כאן יהני גם צוה"פ יותר מעשר וגם בפרו"מ), ועסי' שני"ח במ"א אות ה' דצורת הפתח ב(פירצה) יותר מעשר מהני דליהוי מוקף לדירה ועסי' ש"ס ס"א (שם מבואר שמחיצת שתי הוי מחיצה גרועה וא"כ גם בצוה"פ לפי הרמב"ם ביותר מעשר הוי כמו מחיצה גרועה ולא יהני ליחשב כהיקף לדירה ודלא כדברי המג"א¹²¹), ו(צ"ל דכל דברי המג"א שם) היינו (דווקא) בעומד מרובה (שאז מהני צוה"פ ביותר מעשר, ואף שבשתי בכה"ג לא מהני אם יהא עומד"ר של מחיצה גמורה ופרצה יותר מעשר שבה יהא מחיצת שתי ע"י לבוד דאכתי ייחשב כמחיצה גרועה מ"מ י"ל ד) צורת הפתח עדיף ממחיצת שתי או ערב (ולא חשיב כמחיצה גרועה כל שיש לה ג"כ עומד"ר¹²²) ואי"ה בשס"ג בט"ז א' וסוף הסי' שם יבואר עוד לענין מחיצה מהו ד"ת ורבנן:

דינים מחודשים העולים:

- א. מחיצת שתי גם כשיש עומד"ר כל שהיא יותר מעשר הוי מחיצה גרועה (נפק"מ לדין המבואר בסי' ש"ס ס"א).
- ב. ואילו בצוה"פ יותר מעשר כשיש עומד"ר הוי מחיצה עדיפה (ובפרו"מ הוי כמו מחיצה גרועה).

ס"א:

(ד) מן. עיין ט"ז, וכן הסכים עמו הא"ר באות ט"ז ועסי' שס"ג בט"ז אות י"ט (ובמשב"ז שם), ומ"ש הר"ב (הרמ"א) שם (שצריך שהיו הקנים) מכוונים (ומשמע דלא מהני מן הצד בכל גווני) היינו כשעושה החבל בגג צריך שיהיו הקנים עומדים למטה גבוהים י"ט תחת החבל הא כשקושר החבל בקנים ממש כל שאין יוצא מהקנים למעלה מחבל כלום כשר

¹¹⁹ ועי' מחצה"ש שם שכתב שאין כוונת המג"א לדין אתי אורא אלא דבעי' חשיבות לכתפיים שלא יהי כרצועות בעלמא וכ"פ במשנ"ב שם ובדברי רבינו מבואר שהוא דין בדווקא וכן מבואר בדבריו בסי' שס"ג א"א סק"ה עי"ש מה שהובא בזה.

¹²⁰ וכ"כ ביד אפרים כאן להגיה.

¹²¹ כן נראה לכא' לפרש דברי רבינו שהבין שצוה"פ לרמב"ם הוי מחיצה גרועה דאל"כ מהי קו' משם והרי שם לא איירי ברוח ג' או ד' וע"כ שהבין שדמי' למחיצת שתי וגם במסק' דבריו לא הדר ביה מזה אלא הבין ששם הוא בצירוף עומד"ר, ולפי"ז נמצא חידוש גדול לדינא שלא מהני צוה"פ יותר מעשר בלא עומד"ר לעשות דין היקף לדירה ועי'.

¹²² כן נראה לכא' ביאור דברי רבינו שעיקר הקו' מסי' שנ"ח היתה מצד מה שמועיל בפירצה של עשר וס"ל חידוש דזה לא מהני במחיצת שתי כיון שסו"ס בלי השתי לא הוי מחיצה ממילא לא מהני בפירצה של יותר מעשר וכ"ז הוא ביותר מעשר ורק לפי שיטת הרמב"ם (ודלא כמו שהבינו דבריו בהערות של מהדורת דרשו ריש סי' ש"ס ס"ל יסוד חדש שצוה"פ הוי מחיצה גרועה גם פחות מעשר וגם לדין והנה החידוש הראשון ודאי טעות הוא כיון שמפורש כאן שכל הנידון הוא על יותר מעשר וגם החידוש השני שהוא לדין ג"כ צ"ע דכל דברי רבינו כאן סובבים על שיטת הרמב"ם כמפורש בתחי"ד ובמה שציין לשס"ג וע"כ כוונתו כמבואר ודו"ק).

(אף שהוא מן הצד ולא על גביהם¹²³), ועתו"ש גמגם בזה (דל"מ מן הצד כלל) ולפ"ד התו"ש כה"ג בחבל ינעץ יתד מסמר בראש הקנים ויקשור החבל ביתד ודאי על צד היותר טוב שפיר דמי (דכשיש מסמר אינו נידון כחלק מהקנה עצמו), ואם יחקוק בראש הקנה מעט חקק¹²⁴ ויניח שם החבל שפיר דמי עצה"ט (שאכתי נחשב שהוא ע"ג הקנים) וגם לא ישתלשל החבל למטה (כיון שהוא חקוק בקנים) ואי"ה בשס"ג (משב"ז סקי"ט) יבואר עוד:

אשל אברהם:

(יח) קנה. עיין מג"א, ועתו"ש כו' (שגרס במג"א קנה אחד גבוה) והיינו קנה א' גבוה הרבה מחבירו וקנה ע"ג בשיפוע מהני (ואין בזה חיסרון של פתחי שמאי¹²⁵) דבעינן (רק שיהא מכוון) ע"ג ממש בשני הקנים שתחתיו (ולא שיהו הקנים שווים ג"כ).

(יט) ויהיו. עיין מג"א, ועסי' שס"ג בט"ז אות י"ט. ואפי' שני הקנים אין מכוונים זה כנגד זה כל שהקנה עליון שוכב עליהם ממש (והיינו שעומדת כגדם¹²⁶) נמי כשר ואי"ה שם יבואר עוד:

(כ) מן. עיין מג"א, ולפ"ד אם העמיד ב' קנים למטה וחבל עליון מכוון עליהם ואין נוגע בהם רק בגג עומדים קנים קצרים למעלה (וקנים אלו פחותים מעשרה ואינם כשרים ליחשב כקנים של צוה"פ) וקשור שם החבל באמצע היכא דא"א בע"א כשר (ומ"מ לכתחילה ישלוף הקנים שלמעלה מפני הרואים¹²⁷) ועט"ז שס"ג בזה ואי"ה שם יבואר:

(כא) גמי. עיין מג"א, אף שהרוח מניד אותו, וחבל בשס"ג סכ"ו שהרוח מניד אותו, מ"מ צ"ה הוה (וכשר) ול"ד לענפי האילן בריש סימן זה ד(שם) הרוח מניד אותם ולית לבוד, או שיש

¹²³ והטעם לחלק זה הוא דאם הקנים מונחים מלמטה הרי בעי' לדין של גו"א מחיצתא וזה לא אמרינן לאויר וכל הנידון לפי הט"ז שיועיל הוא רק אם הוא נוגע בהם ממש דמהני גם סמוך לראשו, והביאור בזה דבמגיעים כבר מהני כיון שאז בסמוך לראשו הוא כבר נראה כפתח (דזהו יסוד החיסרון לפי הט"ז כמבואר בדבריו שהוא חיסרון כיון שאין הרגילות לעשות פתח מן הצד), אכן באינם מגיעים הרי בעי' לכא' לדין נוסף של גוד אסיק וכמו שכתב ברע"א כאן וזה י"ל דאם לא יהו מכוונים ממש לא שייך לומר גו"א כיון שאין כאן סיום מקום שאליו נאמר גוד (וכע"ז יש לפרש בדברי הב"י בסי' שס"ב שהעמיד ב' דינים חלוקים האחד דבעי' מכוונות ובזה דן לומר דיהני אפי' לבוד ורק אח"כ הבין את הדין של מן הצד שלא מועיל והיינו דנימא שכלפי הדין של גו"א אפ' דיהני לבוד וכתרי הילכתות ואילו אם הוא ממש מונח ואינו סמוך לראשו גרע דכי הא לא עבדי אינשי ועכ"פ מבואר בדבריו שבמכוונים מלמטה הוא גדר אחר ודו"ק).

¹²⁴ ולא מהני חקק מרובה ודלא כמו שכתב במקו"ח בתיקון עירוין שמהני כיון דאמרינן דל מהכא ולכא' הטעם לחלוק בזה הוא דעיקר סברת הט"ז לכא' היא כיון שכל החיסרון בדין זה של מן הצד ס"ל לט"ז (וכ"ה בדבריו להדי' בסי' שס"ג סקי"ט) מחמת שאין הדרך לעשות פתח באופן זה שאין הקנה למעלה מונח ע"ג הקנים שבצדדים וממילא כל שהוא נראה כנמצא על ראשו מהני, וממילא דמעט חקק יכול להועיל כיון שאכתי הוא נראה כמונח על ראשו משא"כ בחקק מרובה ואילו המקו"ח הבין שהוא דין בעצם שיהיה מונח ע"ג הקנים בצד דכך היא צורת המחיצה עצמה ולכך שייך בזה דל מהכא ועי'.

¹²⁵ וזה דלא כרע"א כאן שכתב שאם מניח קנה יש בזה חיסרון מצד פתחי שמאי וכל דברי המג"א הוא בדווקא אם אינו מניח קנה על גביהן דאז מהני מצד גו"א.

¹²⁶ הנה פשטות דברי רבינו נראה שבעי' מונח ממש וכבר עמד בזה השעה"צ סק"נ וכתב שודאי הוא לאו בדוקא אלא הכוונה שיהא מכוון ממש.

¹²⁷ כן נראה לכא' כוונתו דאל"כ מה חיסרון יש בזה וכ"ה להדי' בדברי השעה"צ שס"ג סקפ"ו שהביא מדברי רבינו כאן שכשר כשא"א בענין אחר ע"ש.

(מעיקרא) ריוח יותר מג"ט בין א' לחבירו (וממילא דלא הוי מחיצה כלל) משא"כ כשהמחיצה עשויה אף בהנדת הרוח שפיר דמי וע' אות ח' וקצת צ"ע:

סימן שס"ג

ס"א:

משב"ז:

(א) שיש. עיין ט"ז, המ"מ פי"ז מהל' שבת הל' ט' יע"ש. ועסי' שמ"ה במ"א א' מחלוקת הר"מ ז"ל ושאר פוסקים (אם בג' מחיצות כבר הוא נידון כרה"י או רק ככרמלית מדאו'), ואמנם (במבוי לא מהני התיקון להחשיבו כרה"י מדאו' כיון דאף ש) לחי משום מחיצה דבר תורה (והיא חשובה מחיצה מדאו' מ"מ) וקורה משום היכרא (וממילא דאינה יכולה להועיל ליחשב כרה"י דבר תורה).

ו(מה שמצאנו בגמ' ב) עירובין י"ב מבוי הכשירו בלחי הזורק לתוכו חייב בקורה פטור להר"מ ז"ל יתפרש בג' מחיצות (מלבד הלחי וע"י הלחי חשוב כמוקף בד' מחיצות) ולשאר פוסקים בב' מחיצות,

וער"מ ז"ל פי"ז ה"א ומ"מ שם (שהביא מי שהקשה ע"ד הרמב"ם ששם משמע בה"ב שהוי רה"י כבר בג' מחיצות ותי' המג"מ דכוונת הרמב"ם כלפי ההיתר טלטול בלחוד והנה כ"ז הוא רק בקורה) דלחי ד"ת הוא (וחשיב כגדור בד' רוחות) ואקורה (דווקא) קאי (לפי המג"מ) וע' לבוש כאן (בס"א שכתב שמקום שיש לו ג' מחיצות אינו רה"ר ומשמע שכרמלית ודאי הוי ומ"מ כתב כדברי הרמב"ם לגבי ההיתר טלטול ומוכח כדברי המג"מ),

ונ"מ (אי הוי דאו' או דרבנן אף שבשניהם אסור בפועל לטלטל כדי) לפסול עדות או מומר לחלל שבת ד"ת (שדינו ש) הוה מומר לכל התורה. ומיהו י"א שאין לנו רה"ר עסי' שמ"ה בט"ז ו' (כיון דליכא ס"ר וממילא דאין נפק"מ).

אמר ההדיוט הכותב בדין לבוד וצורת הפתח, יש לי הרהורי דברים והנני פורטם בכאן בעזה"י.

דע דלבוד הלמ"מ הוא ואפי' תרי לבוד למעלה ולמטה (של אותה מחיצה) ואפי' באורך אמרי' לבוד.

ובפירוש (סתימת) הלבוד לא זו שאומרים כסתום דמי על דרך משל לחי רחוק מכותל פחות מג"ט עמ"א ה', (והיינו לומר שאנו חושבים את הלחי כנמצא על הכותל מחמת הלבוד) אלא אפי' אמרינן דכל מקום "אוויר" כסתום דמי (ומה שבאמצע הוא כמאן דמליא דמי) כמו פס ד' בסעיף ל"ה (שכדי שייחשב כפס ד' מהני גם בכמה פסים זה על יד זה בפחות מג"ט) וג' חבלים כו' עסי' שס"ב (ס"ה שמניח כמה חבלים זה מעל זה בפחות מג"ט וחשיב עי"ז שיעור מחיצה ו) הרי יש גובה עשרה, ערש"י סוכה ד' ב' ד"ה פחות כו' שמאריכין כו'.

דז"ל רש"י שם דבר שמאריכין אותו על ידי סניפין ומפורש כדבריו דהוי דין להאריך ולמלאות האויר ולא רק שניידון כנמצא שם,

והנה בלבוד מן התורה מחיצה גמורה הוא לכל דבריה ו(מ"מ) מתנאי הלבוד בי"ד שע"א (ס"ד) כתב הר"ב בהג"ה דא"א לבוד להחמיר יע"ש, (וע"ע) במ"א סי' תק"ב אות ט' האריך בזה (לחלוק על דברי הרמ"א שאין כלל דלא אמרינן לבוד לחומרא אלא רק דיו מסויים בטומאה), והביא ד"ה עירובין (יו"ד) [דף ט' א' מבוי שרצפו בלחיים]¹²⁸,

¹²⁸ הנה באמת יש להביא ראיה מדברי התוס' דמבואר שאמרינן לבוד לטמאות והוא לחומרא וכמו"כ יש להביא ראיה מדברי הגמ' בד"ט ע"ב לגבי מבוי רצפו בלחיים שדנים את כל הלחיים הללו כלחי

וע"ש בסי' תרל"ב אות ה' (מש"כ המ"א) **פירוש ממ"ש הטור** (שאם אין סכ"פ בשיעור ארבעה לא חושבים אותו כארבע טפחים מחמת הלבוד כיון) **דלא אמרינן לבוד להחמיר** (וביאר שהוא חלוק מהדין המבואר שם שאם יש סכ"פ ב"ט והפסק ושוב סכ"פ ב"ט דאמרינן לבוד כדי לפסול ופירש הטעם 'נהי דאמרינן דחשוב כאלו שניהם סמוכים זה לזה מ"מ לא אמרינן שהוא כמפורד וסתום בסכך פסול' והיינו שע"י הלבוד אנו דנים) **דהוה כסמוכים, אל תטעה לפרש דבריו דלבוד** (הוא מועיל רק שנחשוב הדברים) **כסמוכים דהא קי"ל לבוד כמאריך וכסתום עב"י כאן,**

אלא (כוונתו) **לומר** (ד) **לבוד כולי האי להחמיר כסתום** ו(לדונו ע"י הלבוד) **בסכך פסול לא אמרי' אלא כסתום מאריך ולא בסכך פסול,**

אבל ביש ב"ט פסול ועוד ב' טפחים פסול וביניהם אויר פחות מג"ט יש לי להסתפק (במה שהסתפק הטור שם וביאר הספק לפי הנ"ל הוא) **דלבוד אי כסמוכין נמי אמרינן ופסול** (ששתי חלקי הסכ"פ נידונים כסמוכים ומצטרפים לשיעור סכ"פ) **או רק כמאריך וסתום ואמרינן כסתום בכשר** (ולא בסכ"פ) **יע"ש ועי' לבוש** (שם שביאר הסברא לחלק בין הלבודים שמסתבר שלא אמרינן לבוד להחמיר כולי האי וכנ"ל).

והנה (עוד יש לדון) **אי אמרינן לבוד כ' (שיש) דבר ממשיי** (מפסיק ביניהם) **לומר כאלו "אינו" המעיין בסוכה דף ד' ב' ולקמן בה' סוכה תרל"ג סעיף י' חקק עד עשרה פחות מג"ט לכותל אמרינן לבוד ופרש"י ז"ל החקק כאלו מגיע לכותל הרי דלבוד כממשיי** (והיינו שאנו דנים שאין החקק חוצץ בין הדפנות לחלל הסוכה), **וי"ל** (דדבר) **זה מחלוקת בטור שם עמ"א שם** (בסימן תרל"ג) **סק"ח** (שהעמיד מח' טור ושו"ע) **אי כשר מחקק ולכותל** (והטעם להכשיר נראה דהוא כיון) **די"ל דלבוד כאלו מחיצה סותם האויר עד החקק** (וכמאן דמליא דמי ו) **לא לבוד דהקרקע שביניהן כנטול והבן**¹²⁹.

ועשו"ת ח"צ ז"ל סי' נ"ט (לגבי צירוף של זרעים כדי שיהיה שיעור של ב"ס ש) **בערוגות קטנות כתב לבוד בממשיי לא אמרינן** (ואז האויר שביניהם מצטרף לשיעור ב"ס), **ו(הביא) ראה** ((מדין) **סכך פסול שיש ביניהם כשר פחות מג"ט דלא אמרי' לבוד כאלו ניטל הכשר בממשיי יע"ש, והיינו בתרל"ב סעיף ד' (שאמרינן לבוד) דוקא** (בשיש) **אויר ביניהם, וי"ל** (שאינו ראה וכמו שהתבאר לעיל) **דכל שיש כשר ביניהם כולי האי לא אמרינן לבוד להחמיר עי' לבוש שם** (שהובא לעיל שחילק דלא אמרינן לבוד לחומרא כולי האי).

ומ"ש שם ראה מעירובין כ"ה א' (לגבי קרפף שלא הוקף לדירה ו) **סמך מחיצה** (החדשה) **למחיצה** (הישנה כל שהוא במרחק מהכותל הישן) **פחות מג"ט** (לא מהני ליחשב היקף חדש זה ו) **כלבוד אלמא** (אמרינן) **לבוד להחמיר, י"ל דלאו מתורת לבוד אלא בטל הוא ולא חשיב, ערש"י שם עשה** (בד"ה דהא שכתב בהא שאי נפקי ליה מתורת לבוד וז"ל) **'כלומר** דהא חשיב ליה שלשה בעלמא למיפק מתורת לבוד, הלכך הכי נמי חשיבי ולא בטיל' ומבואר מלשונו שהוקשה לו באמת שלא שייך לבוד וע"ז תירץ רש"י שהוא רק כדוגמא בעלמא ועיקר הנידון כאן הוא מצד חשיבות וכמו שביאר), (ויש להוכיח שהוא נידון מצד חשיבות מהא שמצינו) **ויש פוסקין כרב שימי בר אשי** (שמתני לקולא וס"ל דלרבה הוי מיעוט גם בפחות משלושה ואף דודאי לא פליג על הדין לבוד בכל התורה כולה וע"כ שכאן אינו נידון מצד לבוד

אחד גדול יותר מד"א שאינו נידון כלחי וכבר העיר בזה הרשב"א בדט"ז ע"ב ובמג"א תק"ב שציין ג"כ הוכיח משם.

¹²⁹ ויעוי' בריטב"א ד"ח ע"ב שכתב להדי' דלא אמרינן לבוד כשיש דבר מפסיק ואילו הרשב"א נחלק בזה.

אלא מצד חשיבות ו)אף על גב דלא קי"ל כן (מ"מ כבר הוא מוכח שיש נידון בזה מצד חשיבות וממילא דיל"פ כן גם לדידן).

ובשמ"ה (ס"י מבואר לכאו') פחות מג"ט לבוד משמע אף בממשיי עב"י שם בהיזמי והיגי וצואה (שעד ג"ט נידון המקום כבטל לרה"ר אף שהוא דבר ממשי¹³⁰) ובהא דשבת ז' וזרק ולא נח על כל שהוא פחות מג"ט כו' (ששם הוא מקור דין השו"ע שבפחות מג"ט הוא חשוב עדיין רה"ר),

ולפ"ז (לפי הצד¹³¹ דלא מהני לחי כשיש דבר ממשי מפסיק) לחי רחוק פחות מג"ט מכותל וביניהם קרש מעצי אשירה י"א (וכנ"ל שהוא מח') דפסול דממשיי הוא ואף על גב כשרוף דמי לענין (חשיבות הדבר במקום שצריך) שיעור מ"מ (במציאות) ממשיי הוה דלא אמרי' לבוד, ועמ"א כאן ה' (ובא"א ע"ד) ו(בסי') תר"ל בט"ז ב' (שע"י לבוד מהני כדי להחשיב מחיצה של ז"ט שיעור סוכה והיינו שהוא כמאן דמליא) וא"כ אם עומד שם עצי אשירה גרע טפי (ממקום שאין שם כלום) ועתו"ש כאן אות ח' (שכתב כן ג"כ שאף בעצי אשירה הוי הפסק ללבוד) ועמ"א תרכ"ו אות ו' (שכתב באופן שיש סכ"פ בשני צדדים וביניהם סכך כשר דלא אמרינן לבוד כדי לצרף הסכ"פ ולפסול הסוכה והיינו סברא זו דלא אמרינן לבוד בדבר ממשי המפסיק).

והנה לבוד הוה מחיצה גמורה מ"ה להתחייב הזורק שם ולקולא ג"כ (היינו שמותר להכניס לשם מרה"י או לטלטל שם) ומדרבנן גרועי מקרי כבסי' ש"ס עמ"א א' ב' (שם מבואר דין מחיצות של שתי לחוד או ערב לחוד והם באופן שבנויים ע"י לבוד וכמש"כ שם במג"א שאסור לטלטל בתוכם אי הוו יותר מב"ס דחשיבי מחיצות גרועות וא"כ מסתבר דה"ה בכל מחיצות שנבנו ע"י לבוד) וי"ל (דכל זה הוא דווקא ב)הגריעותא (של) שתי בלא ערב או להיפוך הא כל שיש שתי וערב י"ל אפי' נעץ קנים פחות מג"ט וקנה א' בראשם לבד ערב הוה מחיצה מעליא¹³², ואף יותר מב"ס מהני ובהוקף (לדירה) וכן בערב לחוד כאותן לטי"ש המחוברים ביתידות בד' קונדיסים (שאז יש גם מחיצה של שתי מועטת¹³³) וצ"ע.

¹³⁰ ולכאו' גם שם י"ל שהוא נידון מצד ביטול החשיבות וכמבואר בכל חילוקי הגמ' שם בין צואה להיזמי או לבינה שהוא נידון אם דורסים ע"ז או לא ולכאו' הוא מצד המציאות אם הוא בטל לרה"ר או לא וכמו שביאר לגבי המחיצות בלא הוקף לדירה וכנ"ל וצ"ב מדוע כאן לא ניחא ליה בביאור זה.

¹³¹ כן נראה מוכרח וצ"ב הלשון לפי"ז שהרי הסיק שלא אמרינן בכה"ג לבוד.

¹³² וצ"ע בזה דבכל מחיצה של ערב הרי עומדת ע"י יתידות וא"כ יש עומד קצת של שתי וצ"ל שיבאר רבינו שאיירי שהיתידות הם מחוץ לגדירה ועי' חזו"א ע"ז סק"ד שנחלק בעיקר החידוש הזה וכתב דאין מקום אף לצרפו כסניף להקל ואכן בשעה"צ כתב להקל כה"ג, ויש לדון אם כוונת רבינו דווקא למעלה מהני וכן העתיק בביאוה"ל או שמהני גם למטה ושורש הנידון בזה תלוי בעיקר ביאור החיסרון במחיצת ערב או שתי אם הוא חיסרון מחמת חוזק המחיצה וכ"כ בריו"נ שם ולפי"ז הוא תלוי במציאות אם באמת בכה"ג היא מחיצה חזקה יותר, אכן יל"פ שהוא חיסרון בעצם הדין לבוד של"ש לעשות לבוד בשתי כיון שאין מה שסוגר את המחיצה מלמעלה כדי לדון בזה לבוד ולפי"ז אפי' שרק למעלה מהני, עוד יש לדון לפי"ז אם יהני ערב המונח למעלה מעשרה והוא ג"כ תלוי בזה אם הוא דין בעצם או רק הכ"ת שתהיה המחיצה חזקה יותר ועי'.

¹³³ וצ"ב לפי"ד מדוע בעי' דווקא ד' קונדיסין ואפי' דאה"נ סגי בחד ואורחא נקט שאז הוא גדור מכל הרחחות.

והיינו שאינו דין מחמת שבעי' לבוד אלא דין כיון דהוו מחיצות של שתי בלא ערב או להיפך ואם יהא אפי' מקצתו שתי או ערב יהני ליחשב מחיצה גמורה רק בדרבנן¹³⁴,

עסי' שנ"ח ס"ו בלבוש לבוד "למעט" האויר יותר מב"ס לא אמרינן (שכתב שם דלא אמרינן לבוד כדי למעט שטח שהוא יותר מב"ס וביאר הטעם ז"ל 'דהוי קולא יתירה לעשות הלבד כסתום למעט האויר והרי הוא אויר לפנינו') **ועא"ר שם** (שכתב דכו"ע מודו לזה ודלא כמלבושי יו"ט שכתב שרש"י נחלק בזה מהא דמהני מיעוט ע"י הכותל וכתב שיש לחלק בין אויר שממעט לכותו וכעין סברת הלבוש).

ולכאו' כוונתו להוכיח מדבריהם שלבוד לא הוי ממש כסתום¹³⁵,

דיני צוה"פ:

צורת הפתח מבואר דינו בשס"ב סעיף י' וכאן סכ"ו ומשמע אפי' עשה מעצי אשירה כשר דא"צ שיעור כלחי, ומה (שמבואר בסי' שס"ב סי"א שיש שיעור חוזק לצוה"פ) **שצריך לקבל דלת קש ואפר אין ראוי לכך מ"מ שרי** (דצוה"פ לא בעי' שיעור של חשיבות אלא מציאות של שיעור) **עתו"ש אות ח' הביא דברי התוס' בסולם של אשירה** (והם דברי התוס' דפ"ב ע"ב לגבי סולם כדי לצרף חצירות שאין בזה דין של כיתותי מיכתת שיעוריה כיון שסו"ס במציאות הוא ראוי לעלות עליו) **וא"ה יבואר לקמן.**

ועתו"ש בסי' שס"ב אות כ"ה אי צריך ד"ט (ברוחב הפתח) **בצה"פ** (כמו שסבר הטור לגבי דין מזוזה) **ויבואר אי"ה בט"ז אות י"ט:**

ודע שאני מסופק¹³⁶ בצ"ה אי הוה מחיצה דין תורה ולחייב הזורק בתוכו בנעץ ד' קונדיסים ועליהם צ"ה (כדי לאשווי לרשות שם רשות היחיד מדאו') **או (ש)צ"ה מהני** (רק) **להתיר כרמלית ופרצה יותר מעשר¹³⁷ דמן התורה הוה מחיצה** (וחשובה הרשות כבר כגדורה מצ"ע ו) **מש"ה מהני צ"ה,**

¹³⁴ והוסיף בזה חידוש גדול לכאו' דמהני אפי' קנה אחד של לבוד או ערב כדי ליתן שם לשל המחיצה כמחיצה מעולה והוא חידוש דעי"ז נידונת כל המחיצה כמין מחיצה של שתי וערב.

¹³⁵ ואכן לשון הלבוש נראה לכאו' שהוא סברא שיש אויר במציאות והוא סברא דווקא במיעוט שבעי' מיעוט מציאותי ולא דין מהל' לבוד ועי'.

¹³⁶ ועי' בביאוה"ל סי' שס"ב ס"י שהביא דברי רבינו והביא ראה דהוי דאו' מהא שהק' הראשונים בדי"א ע"א מדוע לא הותר כמו פסי ביראות ע"י צוה"פ ופסי ביראות הרי איירו ברה"ר וע"כ דמהני מדאו', ותי' ששם לפי רוב הראשונים (מלבד התוס' בתי' הראשון) איירי בשיש כבר ב' מחיצות כהלכתן ולכך מהנו הצוה"פ והוכיח כן מהא שבקונדיסין שם הצריכו שיהא קנים ביניהם עי"ש ובסו"ד תמה מדוע לא הזכיר רבינו מאומה מכ"ז, ובסו"ד כתב שכל הנידון בזה הוא רק אם אין ב' מחיצות כהלכתן אכן מלשון רבינו משמע שגם בכה"ג לא יהני מעיקר הדין כיון דבעי' ליה מדין דאו', ומה שהוכיח בביאוה"ל ממבוי מפולש דמהני צוה"פ לכאו' אינו ראה דאפי' שהוא רק הכ"ת כדי לבטל הפילוש ולא דאז הוי באמת רה"י מדאו' (ובאופ"א אי נימא שעיקר שם רה"י חל כבר בב' מחיצות ובעי' רק שלא יהא פילוש ויסוד לצד זה מדברי הר"ן בדי"א ואכה"מ, ואולי דיוקו של הביאוה"ל היה ממה שלא נקט רבינו אופן של ב' מחיצות כהלכתן אלא רק אופן של ד' קונדיסין ועי').

¹³⁷ ומבואר דנקט כדברי הבי"א או"ח סכ"ו שפירצה יותר מעשר הוא רק מדרבנן ולא דאו' כשיטת המשכנו"י או"ח קכ"א וכן הסיק החזו"א סי' ק"ז סק"ה לדינא.

ועסי' תר"ל ס"ב וס"ג משמע צ"ה לחוד לא מהני לסוכה, ובס"ו נעץ ד' קונדיסים משמע אף דהניח למעלה קנה עליהם דלא מהני¹³⁸,

ועמ"א (סימן תר"ל) אות ט' (שכתב לגבי סוכה בשבת שאמרינן מיגו לשבת ומותר לטלטל ש) כל מן התורה הוה מחיצה בסוכה מהני (ליה המיגו) כו' ש"מ (דכיון שלא מהני צוה"פ בסוכה ד) לכאורה צ"ה לא מהני רק בכרמלית וכדומה הא למהוי רה"י גמור ע"י צוה"פ לא וצ"ע טובא:

עסי' שני"ו (בדברי התו"ש שם סק"ו שכתב שאם עשה ב' קנים) ב(ב' צידי אמת ה)מים לא (מהני ליחשב פתח כיון שלא) עבדי (אינשי) פתחא (כה"ג) י"ל צ"ה לא מהני שם כל שרחב יותר מג"ט (שאז יש לזה שם פירצה כיון שלא עבדי אינשי ולא מהני לזה גם צוה"פ) ועסי' שס"א במ"א סק"ד (ומש"כ שם בא"א לגבי הדין של קרן זווית שאף שפיתחא כי האי לא עבדי אינשי מ"מ כתבו התוס' שאם יעשה שם צוה"פ יהני ועי' הערה¹³⁹). ועתו"ש כאן בצ"ה אי בעינן רחב ד"ט או אף פחות ואי"ה באות י"ט בט"ז יבואר עוד:

דינים מחודשים העולים:

- א. גדר לבוד הוא כסתימה גמורה ולא רק קירוב הרחוקים.
- ב. לבוד להחמיר אין אומרים כדי לסתמו ממש.
- ג. ל"א לבוד כשיש דבר ממשי מפסיק.
- ד. בדין שתי דהוי מחיצה גרועה סגי בערב אחד שייחשב כמחיצה גמורה.
- ה. ספק אם צוה"פ מהני בד' רוחות מדאו או רק דין דרבנן.
- ו. במים ל"מ צוה"פ (משב"ז סק"א).

ס"ב:

משב"ז:

(ב) חצר. עיין ט"ז, ההפרש במבוי ובין חצר עיין סעיף כ"ו ומבוי דניתר בלחי או קורה הרבה תנאים צריך (כמבואר שם בסכ"ו) אלא בחצר כל שארכו יתר על רחבו בתנאי זה לבד (כבר) די בלחי או קורה עיין סעיף כ"ז (שכן הוא פשוטות לשון השו"ע) ולכן נקט הפרש מרובע בחצר (שזה עיקר החילוק כלפי הדין של לו"ק).

והיינו שלפי הט"ז עיקר החילוק בין מבוי לחצר גם לקולא הוא אם ארכו יתר על רחבו או לא, וכמו שמבואר גם בדבריו סי' שס"ה סק"ג שמבוי שהוא מרובע כבר נידון לקולא לחצר שאין בו דין מפולש,

(ג) טפח. עיין ט"ז (ש)פירש דברי המחבר דחזר בכאן ממ"ש בב"י וסובר דבנשאר בכותל בעינן טפח מכאן ומכאן (בכל לחי) כבסעיף ד' בלחי בכותל ד' בעי טפח ו(אכן) בלבוש

¹³⁸ ובביאור"ל שם העיר דלא מצא מקור דה"ה אם יניח קנה על גביהן אכן לכאו' מסתימת הפוסקים שם שלא הביאו אופן של תיקון כזה מוכח דבאמת לא מהני.

¹³⁹ ובאמת היא תמיהה גדולה שאם חזינן דבקרן זווית מהני צוה"פ הרי מוכח שאף שלא עבדי אינשי כה"ג מ"מ כשיש צוה"פ הוא נידון כסתום לגמרי וא"כ מ"ש במים (ויעו' עוד בחת"ס או"ח פ"ז שכתב ג"כ לפי התו"ש דלא יהני צוה"פ ורק כתב שלא מהני רק בתוך המים ממש), ואולי כוונתו שבאמת גם שם לא יהני לפי התו"ש וכמו שהעיר שם בתו"ד ממה שלא הביאו הפוסקים דין זה שם וצל"ע.

כתב כאן ב' משהוין וכ"כ באר הגולה ה' (לבאר בדברי השו"ע) משמע לכאורה (שנקטו ש דעתו (של השו"ע היא) כן, ובאמת צ"ע כי הב"י בספרו הארוך הביא דברי התוס' יו"ד א' ד"ה ושני (שבנשתייר בעי' דווקא טפח) והביאו בסעיף ד' בלחי (של מבוי) ומשם למדה והתוס' (עצמם) בחצר כתבו דבריהם א"כ היה חצר צריך ב"ט (וא"כ איך נחלק בין מבוי לחצר בדן זה דהרי כל המקור לס"ד הוא מדברי התוס' הללו לגבי חצר) ועא"ר ב' (שנקט כעיקר כדברי הלבוש והוא תמוה וכנ"ל) ושוב ראיתי בתו"ש אות ד' עמד בזה:

אשל אברהם:

(א) אין. עיין מג"א, בא"ר הקשה עליו באות ג' דבסכ"ח במבוי א"צ תיקון לי"א משא"כ חצר אף לי"א בעי תיקון כל שרחב ג"ט ועתו"ש אות ה' ובעירובין י"א א' יע"ש,

ביאור הקו' שהמג"א כתב שכל הנידון כאן דבעי' תיקון הוא רק אם הפתח אינו רחב ד"ט אבל אם החצר עצמה אינה רחבה ד"ט לא בעי' תיקון כלל, וציין למבואר בסכ"ח ושם מבואר מח' בדן זה של מבוי שאינו רחב ד' ובזה תמהו הא"ר והתו"ש דהרי שם מבואר מח' אם בעי' תיקון ומ"מ כ"ז הוא לגבי מבוי אבל בחצר שליכא לדינא דרב אחלאי כמבואר בגמ' די"א ודאי צריך תיקון לכו"ע,

וי"ל דהמ"א כתב מסברא דנפשיה כן (ולא שזהו פירוש דברי השו"ע עצמם) וכ"כ בתו"ש דכי אמרינן בחצר בעי תיקון בפחות מד"ט כשרחב בפנים יותר אבל אם אין בכל החצר רוחב כ"ע מודים דאין צריך תיקון בחצר וכ"ש מבוי דקיל יותר כשכל המבוי אין רחב ד"ט וגם דיעה א' מודה דא"צ תיקון ויהיה הפי' מ"ש המ"א כמ"ש בסכ"ח היינו מה שכתב המ"א (גופיה) שם אות כ"ט ועשה כלומר מבוי שאין רחבו ג"ט כלומר פתחו דאלו כל המבוי אין רוחב בפחות מד"ט מודה דיעה א' דא"צ תיקון.

והיינו שאין כוונת המג"א לציין לדברי השו"ע אלא למה שהוא עצמו כתב שם בסק"ט שכל הנידון שם במבוי דפליגי שם אם פסקינן כרב אחלאי ובחצר לכו"ע ליכא לדינו הוא רק בגודל הפתח המביא למבוי או חצר ולא על גודל המבוי או החצר עצמו שבכה"ג לא הוי מבוי או חצר כלל¹⁴⁰,

וי"ל מ"ש המחבר אפילו אין ד' בפרצה כיון שהוא במילואו משמע הא נשאר בכותל משהו מצ"א די (בלחי אחד אף שהוי יותר מג"ט וליכא לדינא דרב אחלאי בחצר, ועוד חידוש יש בזה דבכה"ג גם בנשאר מהני לחי משהו אף דבמבוי כה"ג גם בלחי אחד בעי' בנשתייר דווקא טפח כמבואר בס"ד) ו(דווקא) כשיש יותר מד"ט צריך שני פסין¹⁴¹ (וגם שיהיה ב) כל אחד טפח וצ"ע גם בזה.

גם מ"ש ואפי' אין בפרצה ד"ט (צ"ע) מה רבותיה דמבוי נמי פסק בסכ"ח כן והטור דנקיט כן סובר בסכ"ח דמבוי בפחות מד"ט א"צ תיקון. ואפשר (שכתב כן) למידק מיניה הא אין ברחבו ד' א"צ תיקון (וכדברי המג"א) ועדיין צ"ע:

¹⁴⁰ וכן ביאר דבריו בביאורו"ל והביא שכן הוא להדי' בדברי הראב"ד שהביא הרשב"א עי"ש שהוסיף בזה ביאור דבפחות מד"ט הוא נידון כמקו"פ (ולכא' מוכח מכאן דמקו"פ אינו זוקק תיקון בהל' חצירות ועי' בזה בסוגי' ד"ה ע"א לכא' מוכח לא כן מדברי רש"י והתוס' והתבאר בארוכה בסוגי' דבין הלחיים עי"ש ואכה"מ, ועכ"פ כלפי דברי המג"א אפ' דהוא רק דימוי להוכיח שלא וי מקום חשוב כמבוי או חצר וע"ע להלן בא"א סק"ט).

¹⁴¹ והיינו שגדר הדין בפחות מד"ט שבעי' תיקון בחצר הוא דאף שיש בזה דין של סתימה (וכמו דחזין שבמבוי הוא נידון בכה"ג כסתום) מ"מ לא הוי סתימה גמורה כ"כ ולכך מהני לחי משהו ואף מצד אחד.

ס"ג:

אשל אברהם:

(ב) כל שהוא. עיין מג"א (שלא בעי' שיעור בלחי) ולא בעי (שיהא בו שיעור של) כחוט הסרבול ועט"ז אות ה' בשם מהר"מ יע"ש:

(ג) קשר. עיין מג"א (שאם הודיעו לאדם שהוא העמידו לשם לחי א"צ לקשרו) ועתו"ש ז' די"ל כאן אפי' הודיעו שמא ישכח וילך ושמא לפי שעה כו' (והיינו שיש חילוק בין הניח לפי שעה דאז לא חיישינן שילך וסגי בלא קשירה לאם הניח להרבה זמן),

וכאן בקשרו מע"ש מיירי ומש"ה שרי (בכל גווני¹⁴²) ואם עשה לחי בשבת עסי' שס"ב ס"ג (פרטי הדינים בזה במזיד או שוגג) ואי"ה לקמן יבואר עוד:

דינים מחודשים העולים:

א. אדם מועיל ללחי רק בהניחו לזמן קצר (א"א סק"ג).

ס"ה:

אשל אברהם:

(ד) לא. עיין מג"א (שגם בנייד המחיצה בלחוד הוא פסול) ובשס"ב (ביאר המג"א סק"ח ד) היינו דאי נשיב זיקא מבטל המחיצה הא לא"ה (והיא רק נדה ממקומה קצת) י"ל דכשר כמו צ"ה בחבל (לקמן בסכ"ו שמבואר שמועיל אף שהוא נד ברוח) ועמ"א שס"ב אות ח' ועתו"ש כאן אות ט' (שכתב דגם בצוה"פ יש חיסרון בנדה כל המחיצה) ובט"ז ד' (הוכיח מהדין) דסיד מחוי וטחוי בכותל (שבצוה"פ ליכא דין זה שהרוח מבטלתו וכתב עלה התו"ש דאינה ראייה כיון שהסיד) מצי קאי (ברוח מצויה כיון) דסמוך לכותל ועמ"ש בט"ז מזה.

מ"ש המ"א נפסק העירוב כו' (אם אמרינן הואיל והותרה יום לחבירו) עסי' שס"ה ס"ז ושע"ד סעיף ב' לענין שבת הואיל והותרה ומי"ט לשבת לא אמרינן הואיל והותרה דשמא ב' קדושות הן ועסי' תקי"ח במ"א אות ג' יע"ש:

דינים מחודשים העולים:

א. גם בצוה"פ יש חיסרון של נדה ברוח.

ס"ו:

אשל אברהם:

(ה) רחוק. עיין מג"א, גמ' עירובין י"ד ב' אמר רבא הרחיק או הגביה הלחי מכותל ומארץ ג"ט פסול ואם הלחי רחב מג"ט שרי דכל שאויר בינו לבין הכותל פחות מעומד שרי כבסעיף ל"ד בפס ועט"ז (בס"ק) כ"ז (שכתב ד) כל שהאויר בינו לכותל פחות מעומד לא אתי אוירא דהאי גיסא והאי גיסא דלבטל ליה,

וכ"ז הוא לפי הר"י שהביא המג"א שאם יש עומ"ר אין חיסרון בהרחיק הלחי מהכותל כיון שאין דין מסויים שיניח הלחי סמוך לכותל דייקא אלא עיקר הדין הוא מחמת הביטול של אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה וזה הרי מבואר בגמ' בד"י שאם יש עומ"ר אין חיסרון זה,

¹⁴² ואזיל בזה רבינו לשיטתו לעיל סי' שס"ב בא"א סקי"א, וצל"ע על דברי המשנ"ב שכתב שם להקל רק בשעת הדחק ואילו כאן העתיק דברי רבינו בסתמא, ואולי ס"ל שלחי קיל יותר וצל"ע.

ועי' עירובין י' ב' בתוס' ד"ה ועושה ו(הביאו) במ"א אות ל"ז (ד) משמע דסוברים אף שאויר פחות בינו לבין הכותל מהעמוד אפ"ה לא הוה נידון משום לחי דצריך להעמיד (ו) לחי פחות מג"ט לכותל (עמ"ש ב(משב"ז על ה) ט"ז א' בעצי אשירה כה"ג¹⁴³ עמ"ש אי"ה באות ז'),

והיינו שהוא דין מסויים בתיקון הלחי שצריך להיות סמוך לכותל,

ועסי' שס"ב ס"ט (ששם מבואר דיני הגדירה שהוא תלוי אם יש) עומד מרובה או פרוץ מרובה (ושיעור זה נמדד בכל הרוח ואין אנו דנים כל חלק מהרוח לחוד אם יש בו עומ"ר וכמבואר כאן), י"ל פרוץ מרובה (שנידון שם הוא) בכל ההיקף ו(אילו) כאן (הוא נידון) רק ברוח רביעית (שהוא תיקון מדין דרבנן בלחוד ובזה הדין ש) כל שהאויר בינו לכותל פחות מהעמוד לא אתי אוירא דהאי גיסא והאי גיסא ומבטל ליה כמבואר בגמ' שם י' ב' ולקמן סל"ד (ועסי' ט"ז בציצית כה"ג (שיש דין של אתי אוירא בציצית¹⁴⁴) והבן),

ובאות ל"ז הביא המ"א כן בשם הר"י גופא כתוס' (והיינו שיש דין בעצם שלא יהא הלחי מופלג מהכותל) וצ"ע.

שוב ראיתי להתו"ש אות י' שהביא בשם רבינו הגדול תב"ש לתרץ זה דהר"י לרבי יוסי (דס"ל שכל לחי דינו בג"ט וע"ז ביאר שהוא כיון שגם אם ירחיק ג"ט אכתי ייחשב כלחי בלחוד) קאמר כן יע"ש¹⁴⁵.

וכתב (בע"ש) [בכור שור] ד(גם) צה"פ שהרחיק ג"ט הקנים מכותל לא מהני יע"ש¹⁴⁶, וא"כ יש ליהרר בזה בצה"פ שעושין לפרצה יותר מעשר שיהא סמוך לכותל הבית ג"ט דבלא"ה מזדקר הגדי שם ובטל מתורת קנה לצה"פ וע"ש כנ"ל:

¹⁴³ וצ"ב קצת כוונתו דשם כתב שאף די ש' של כיתותי מיכתת שיעוריה מ"מ זה לא מהני כדי שנדון כאילו אין הדבר קיים כלל כדי שלא ייחשב לבוד על דבר שיש בו ממש ולכאו' אינו ענין כלל לנידון זה בשם התוס' שהוא דין בתקנה דרבנן של לחי שיהא סמוך לכותל ואף שאינו מתבטל מחמת אתי אוירא, וכנראה כוונתו רק להוכיח שהדין שיהא סמוך הוא דין במציאות ולא שבדין אינו בטל ועי'.

¹⁴⁴ וכוונתו כפה"נ למה שכתב שם המג"א בראש הסימן בשם מהרי"ל שצריך להקפיד שיהו הכתפיים של הט"ק גדולים יותר מהרווח שבאמצע כדי שלא יהא הדין של אתי אוירא מהאי גיסא ומהאי גיסא, ואכן יעו"י במחצה"ש שם שכתב שאין כוונת המהרי"ל לדין של אתי אוירא ממש דהרי בתוס' בסוגיין ד"י ע"ב מבואר לגבי עור האסלא דלא נאמר דין זה של אתי אוירא בכלים אלא רק במחיצות וא"כ זה לא שייך בציצית וכתב דעיקר הדין הוא שיהא על הצדדים שם בגד ולא כרצועות בעלמא וכ"פ במשנ"ב שם אכן בדברי רבינו כאן שדימה הדברים נראה לכאו' דהבין שהוא כפשוטו מדין זה (וכן מבואר בדבריו לעיל סי' שס"ב א"א סקט"ז) ומה שהק' במחצה"ש מדברי התוס' שם נראה לכאו' שהוא מח' דהתוס' בסוכה ד"ז ע"א הק' על הדין של יעמידנו כנגד ראש תור מדוע ליכא דינא של אתי אוירא וכמו שמבואר בדין של עור האסלא וצ"ב כוונתם מעור האסלא דשם הרי ליכא דין זה לכאו' לפי העולה מכל הסוגי' ואכה"מ אבל הא מיהת מבואר דגם בכלים יש דין זה ודו"ק.

¹⁴⁵ יעו"י ברע"א בשו"ת מהדו"ק סי"ח שם שהאריך בכל זה ותמה ע"ד התבו"ש דהן אמנם דהר"י כתב כן בדעת רבי יוסי אבל אין כל מקור לומר דרבנן פליגי בגדר זה עצמו של הרחיק הלחי וצידד לבאר באופ"א שעיקר סברת הר"י לא הוי מחמת מה שהוא מרחיקו מהכותל יותר מג"ט אלא כיון שהפס הזה כבר נידון ככותל כדי לסתום אינו יכול לשמש גם כלחי וביאר שלכך דין זה נאמר רק בפס שצריך כדי לסתום עי"ש והנה כ"ד הם בדברי הר"י אכן בתוס' מבואר להדי' שהוא מצד שלא יהא מופלג מהכותל והרי המג"א לקמן סקל"ז העתיק דברי התוס' וע"ז כתב שכן ס"ל לר"י ומשמע דדמו בעיקר הסברא ודלא כרע"א ועי'.

דינים מחודשים העולים:

א. צוה"פ שהרחיקה ג"ט מהכותל אינה מועילה.

ס"ז:

משב"ז:

(ד) ולכן. עיין ט"ז, דעתו (שדווקא) בצורת הפתח מהני סיד מחוי וטחוי בכותל ושיהא עב קצת בולט ועליהם קנה למעלה הא לחי לחוד בלא צורת הפתח לא מהני סיד מחוי ובולט דבעי שיעור כל שהוא.

והיינו דס"ל שיש שיעור ללחי וכמו שהביא מתרוה"ד,

ובא"ר ט' כתב להב"י בלחי (שיעורו) נמי בכל שהוא עב"י כחוט הסרבל יע"ש (שהסיק שלא הוא שיעור בדווקא של חוט הסרבל אלא מהני בכל שהו) עמ"א סק"ב שכתב ג"כ ששיעורו כל שהוא להלכה) ובשו"ת תה"ד סי' ע"ד (שהביא הט"ז ש) מבואר כן דלחי למ"ד (ששיעורו) כאצבע (דייקא) לא מהני סיד מחוי הא להמחבר בס"ג (ששיעורו בכל שהוא שפיר) מהני (גם בסיד מחוי¹⁴⁷) ובסכ"ו צ"ע¹⁴⁸ ואי"ה יבואר שם:

אשל אברהם:

(ו) אפי'. עיין מג"א, אבנים כו' דאמרינן לבווד אף בב' רוחות ואף להכותל וכה"ג:

ס"ח:

(ה) מעצי. עיין ט"ז (שהקשה איך מהני בעצי אשירה דגם בלי החיסרון של כיתותי מיכתת הרי צריך לשורפן ולפזרן ברוח וכוונתו¹⁴⁹ להקשות דממילא יש לנו לומר) כל העומד לפזור כפזור דמי (וכל הקושיא היא דווקא לתי' השני בתוס' דמהני כיון שיכול לגבלו וכאן כיון שעומד לפזר כפזור דמי) אלא תי' א' (שאינ דין שיעור אלא שיהא ראוי להעמיד בה דבר וזה יש גם בעצי אשירה) עיקר (דגם כאן ראוי להעמיד בה דבר אף שעומד לפזר) ולהמחבר בס"ג בלא"ה (לא קשיא דהרי שיעורו של הלחי) כל שהו וא"צ אצבע א"ש בפשיטות,

וגובה י' טפחים (דבעי' בלחי) אין קושיא (מדוע כלפי"ז אין דין של כיתותי מיכתת וכמו שהק' הראב"ד על הרמב"ם פי"ז משבת הי"ב) עי' באר הגולה אות ע' (שציין לדברי המג"מ שיישב

¹⁴⁶ ולכאן כ"ז הוא אי נימא שגדר הצוה"פ לא הוא כגדירה גמורה ועי' בביאור"ל כאן בס"ו שדן בזה דאולי בכוחו של הצוה"פ להצטרף לעומ"ר ג"כ ולפי"ז כמובן ליכא לנידון הזה ורבינו בזה לשיטתי' לעיל דצוה"פ אפי' דלא מהני מדאו' בד' רוחות וא"כ ודאי דלא הוא עומ"ר ועי'.

¹⁴⁷ והיא קושיא גדולה לכאן ע"ד הט"ז שתמה על הצד דמהני סיד ואף דכל דברי תרוה"ד שהביא להדי' הוא כיון דס"ל שיש דין שיעור (והיא הערה גם ע"ד המשנ"ב שבס"ג פסק ששיעורו בכל שהוא וכאן העתיק דברי הט"ז לגבי צבע בעלמא שלא מהני והיה אפ"ל דרושם בעלמא גרע מסיד אכן ממה שציין לט"ז והוא הביא מתרוה"ד נראה לכאן שהוא מטעמו וצל"ע).

¹⁴⁸ צ"ב מה כוונתו להקשות משם ועי'.

¹⁴⁹ ונראה דנחית רבינו לדחות מה שכתב בנתיב חיים ע"ד הט"ז דלק"מ כיון שמלל"נ, והנה כ"ז הוא רק אם הקו' היא איך מותר לו להשתמש בזה לשם לחי אבל לפי מה שביאר רבינו שהקו' היא דהרי יש בזה דין של כל העומד לפזר א"כ נמצא שהיא קו' על עיקר מה דהלחי נחשב כלל ללחי (ומ"מ עיקר הסברא של מצלל"נ ס"ל ג"כ וכדלהלן בדבריו).

הקו¹⁵⁰) **ועתו"ש אות י"ג הביא תוס' עירובין פ' ב' ד"ה אבל** (ששם מבואר שמצד הגובה אין נידון של שיעור) **יע"ש**.

והנה משמע (לפי תי' זה של המג"מ¹⁵¹ ששיעור גובה אין בו חיסרון של כיתותי מיכתת ש) **כל דבר שמן התורה בעי שיעורא כשופר ולולב בארכו אף על פי שברוחב אין שיעור פסול כתותי כו', וכל דבר דמדרבנן בעי שיעורא באורך לחוד כמו גובה י"ט לא החמירו,**

והיינו דהרי מצינו להדי' בגמ' שיש חיסרון של כיתותי מיכתת גם בשופר ולולב ושם הרי אין שיעור אלא רק באורך, וע"כ דכל סברת המג"מ היא רק בדינים שמדרבנן בעי' שיעור והוא סברא שלא החמירו בגובה כיון שאינו רק קו וכו' אבל בדאו' ליכא האי סברא,

וקורה (אף שהוא דין דרבנן מ"מ הרי) **מדרבנן בעי** (שיעור) **רוחב טפח** (ולכך) **אף בדרבנן פוסל, ולולב ביי"ט שני** (שהוא רק מצוה דרבנן י"ל ש) **במצוה החמירו יע"ש בתוס' (בד"פ שכתבו כן ליישב אמאי לא מהני כיון דגם חסר כשר ביום השני).**

ומיהו יש להסתפק בדבר דמן התורה בעי שיעור בגובה, אם מן התורה פסול בכתותי או רק מדרבנן, ונ"מ ב' מחיצות ולחי אשירה כה"ג (אם ייחשב עי"ז כרה"י מדאו' או לא) **עמ"א שמ"ה א'** (שבשתי מחיצות ולחי הוי רה"י מדאו') **ותו"ש כאן אות י"ג** (שתלה דין זה בב' תירוצי התוס' הנ"ל בד"פ), **וע' אה"ע קכ"ד חלקת מחוקק א' ובית שמואל ב'** (דפליגי אם הלכה כר"ש או כרבנן בד"פ זה של כל העומד לישראל) **די"ל דקושית הח"מ איך כתב** (הרמ"א שם בשם הר"ן שאם כתב הגט על איסוה"נ הצריכים ביעור) **"הגט בטל" משמע לגמרי הא י"ל** (דאף אם) **כל העומד לשרוף כשרוף דמי** (כל זה הוא) **רק לחומרא ולא לקולא יע"ש¹⁵²,** **ועסי' תקפ"ו ס"ג ותרמ"ט ס"ג** (שהובא דין זה לחומרא).

ו(מה שאין איסור להשתמש בעצי אשירה ללחי מחמת עצם האיסוה"נ י"ל שהוא כיון ד)מצות לאו להנות נתנו¹⁵³ אף במצוה דרבנן וכה"ג מצוה חשיב (בעצם קיום התקנה דרבנן ו) **אף על גב דמטלטל מידי דרשות¹⁵⁴ משא"כ בשע"ב סט"ו סולם אשירה אסור לעלות בו יע"ש**

¹⁵⁰ וז"ל המג"מ שם 'והתירוץ בזה שיש נקודות וקוים ושטחים וכל זה לקוח בדמיון ואין מציאות בפועל לנקודה אלא בקו והקו לא ימצא אלא בשטח והשטח לא ימצא אלא בגולם והגולם הוא שיש לו ג' רחקים שהם ששה צדדים וזה מבואר. ולפיכך כל מה שיצטרך לרחקיו שיעור כקורה ושופר וכיוצא בהן אין עושין אותו מאשרה לפי שהוא כמכותת וחסרת השיעור. וכל מה שאין צריך לרחקיו שיעור אלא לארכו בלבד הרי הוא כקוים ומותר בכל דבר'.

¹⁵¹ כן משמעות דבריו שהבין דהמג"מ והתוס' הם דבר אחד אכן באמת בדברי המג"מ גופי' נראה שחילק בין שופר ולולב ללחי ששם צריך שיעור לרחקיו וצ"ב כוונתו אבל הא מיהת משמע דהוי סברא גם בדאו', ואולי כוונת רבינו רק לדברי התוס' בד"פ ששם משמעות הלשון היא דרך לא החמירו בו רבנן.

¹⁵² ואכן יעו"ש בדברי החלק"מ דמשמע שס"ל שבאמת לא קי"ל כלל כר"ש וצל"ע, אלא דבאמת יעו"י בחכמ"ש שם שהוכיח דהט"ז ס"ל כדברי החלק"מ שם שאין להלכה דין זה וא"כ באמת יק' דבריו מכאן, ואולי זה ההכרח לבאר דגם החלק"מ אין כוונתו שאין דין זה כלל אלא דלקולא ליכא דין זה וכמו שדקדק רבינו שעיקר הקו' היתה איך נימא דהגט בטל גם לקולא ועי'.

¹⁵³ ובבי"מ תי' (הביאו במשנ"ב) שבלחי אין לו הנאה מעצם הלחי אלא מהתוצאה שהוי רה"י ובזה אין איסור הנאה, אכן יעו"י לעיל סי' שס"ב בא"א סק"ד שמבואר דרבינו לא ס"ל מסברא זו ואזיל כאן א"כ לשיטתי שם ודו"ק.

¹⁵⁴ ומבואר כאן גדר מחודש בדין של מצוות לאו ליהנות ניתנו שהוא מחמת שחשוב בזה קיום דין של רבנן ולא לצורך עצמו, וצל"ע בזה מהמבואר בדין של עירובי תחומין בגמ' דל"א ע"א שיש בזה דין של מצלל"נ וביאר רש"י הטעם כיון שאים מערבים אלא לצורך מצוה ומבואר שאף שמקיים בזה דין אכתי

(בשו"ע שלח"ד מ"ד יש איסור ליהנות כיון ששם אין תקנה לצרף החצירות כמו התקנה כאן לעשות לחי) ועמ"א אות ז' ואי"ה יבואר שם:

אשל אברהם:

(ז) מעצי. עיין מג"א, תוס' ד"ה אבל ועט"ז ה' ובמ"מ פי"ז מה"ש הי"ב (מה שביאר הטעם במה שכלפי הגובה עשרה לא אמרין כיתותי מיכתת) וכללא הוא כל שיש בה שיעור לרחקו (ברחבו) כתותי וכל שא"צ שיעור כ"א בגובה קו אין לו שיעור ולא כתותי ולפ"ז צ"ה קנה שלמעלה מעצי אשירה שרי (דגם שם עיקר הדין שיעור הוא רק באורך ולא בעובי) ולתי' ב' (שתי' התוס' דמהני כיון) שמדביק האפר בכותל י"ל בצה"פ לא מהני (לדון דהוא כדבוק דל"ש צוה"פ בכה"ג¹⁵⁵), (ואין להקשות דהרי הדין בצוה"פ מבואר לעיל בס"י שס"ב ד) בעי לקבל דלת קש (ד) י"ל הוה כסולם בין ב' חצירות עסי' שע"ב סט"ו בסולם (ששם מבואר לפי הרא"ש שאין חיסרון כיון שהוא דבר התלוי במציאות ולא בדין וא"כ י"ל כן גם כאן),

ופס ד"ט (בחצר) או טפח (לשיטות שבנשתייר בעי' דווקא טפח גם במבוי) הכל פסול¹⁵⁶ מעצי אשירה (דבזה בעי שיעור ממש) ועסי' תקפ"ו שיעור שופר בארכו (ובזה יש חיסרון של כיתותי מיכתת) וקצת צ"ע במ"מ (וכמו שהק' לעיל במשב"ז סק"ה דהרי שם ג"כ יש רק שיעור באורך ומ"מ יש בזה חיסרון של כיתותי מיכתת) וי"ל:

ומה שקשה (עוד דהרי) עכו"ם אינו (חייב) בשריפה כ"א בקבורה עי"ד קמ"ו ותמורה ל"ד ועי"ד מ"ג (ששם מבואר שע"ז אינה חייבת שריפה אלא) רק אשירה דמשה הטעינו הכתוב שריפה עי' סוכה ל"א ב' (ששם) משמע (ד)אף הנקברים כתותי (וכמבואר בראשונים שם שכל מה שתי' הגמ' דאיירי באשירה דמשה הוא כיון שמדובר אחר ביטול ומשמע דבלא זה יש גם בכל ע"ז דין של כיתותי מיכתת¹⁵⁷) ובט"ז קמ"ב א' וצ"ע שם¹⁵⁸, ובאה"ע קכ"ד לא משמע כן ועפר"ח אה"ע ואין בידי כעת ואי"ה יבואר עוד.

בעי' שיעשה לשם מצווה ממש וביותר מבואר בגמ' בדע"ח ע"ב שעירוב חצירות לא חשיב כלל כמצוה ועי' רשב"א שם שאולי הוי מצוה מפני דרכי שלום ועכ"פ עצם קיום הדין לא חשיב מצוה, ואולי יש לבאר דס"ל לרבינו חידוש בזה שבאמת בלחי יש קיום מצוה ממש וצ"ע (ובעיקר הקו' יעו"י במשנ"ב שהבא מהב"מ טעם אחר דהוי הנאה רק מהתוצאה ולא מעצם המחיצה עי"ש).

¹⁵⁵ והטעם יעו"י בביאור"ל שכתב 'כיון שאינו יכול להתקיים באויר' וצ"ב דהרי במציאות שפיר הוא מתקיים ומ"ש מהדין שבעי' שיהא ראוי לדלת של קש דלהלן, ואכן דלשון התוס' שם באמת נראה דמצ"ע לא מהני אלא רק אם דבוק בכותל וזה לא שייך בצוה"פ וזה כוונת רבינו שהביא דברי התוס' ואכתי' צ"ב, ושמעתי מהגרי"מ קנטור שליט"א לבאר בזה שבאמת יש לדון מה מהני מה שיכול לדבק כיון שכיום אינו דבוק, והפשוט שמועיל מכיון שהדין דיבוק אינו מה שבונה את עיקר השם לחי אלא כתנאי צדדי וכמסייע לעיקר השברים של הלחי, וא"כ י"ל דכ"ז שייך בלחי אבל צוה"פ כל המציאות של הצוה"פ צריכה היא את הדבק דשברי קנה באויר לא יחזיקו כלל ולכך בזה גרע, וכ"ז לדברי רבינו אבל לרע"א יסוד הדין הוא כיון שחסר בדין 'בריאה' של הקורה ולכך ברוחב ד"ט אין חיסרון וכדבריו מבואר במאירי שם אכן ברמב"ם באמת כתב שהוא חיסרון בשיעור טפח של הקורה ולדבריו לכאן ברור הוא שיש חיסרון כדברי הפמ"ג ודו"ק.

¹⁵⁶ ולרע"א הנ"ל לכאן כשר כיון שבזה לא בעי בריאה וכמו קורה רחבה ד"ט.

¹⁵⁷ אלא דצל"ע בזה עדיין דהרי קו' הט"ז לפי מה שביאר רבינו היא מצד הדין שריפה דייקא ולא מצד הכיתותי מיכתת וא"כ אכתי' יק' מה הק' הט"ז והרי אין דין שריפה בע"ז וצל"ע.

¹⁵⁸ צ"ב מהי הקושיא משם.

ואם הרחיק הלחי מכותל ג"ט וביניהם עצי אשירה י"ל דמ"מ (כיון שבפועל) לא מזדקר הגדי בבת ראש (כשר¹⁵⁹) ודמי לסולם בשע"ב סט"ו (שמהני לפי הרא"ש כיון שבפועל יש חיבור בין החצירות) ועט"ז א' ואות ה', ואם (הוי אשירה של) עכו"ם שיש ביטול אף קורה י"ל דשרי עסי תקפ"ו וער"מ פי"ז מה"ש הלכה י"ב. ואי"ה בסעיף ט"ז במ"א ט"ו בקורה אבאר עוד מזה:

דינים מחודשים העולים:

- א. מדאו' אף שאין שיעור לרוחב פסול מצד כיתותי מיכתת ומדרבנן הוא תלוי ברוחב דייקא.
- ב. כ"ז הוא מלבד לולב ביו"ט שני שאף שהוא דרבנן החמירו בו.
- ג. ספק אם במחיצות גמורות יש חיסרון של כיתותי מיכתת.
- ד. אין איסור ליהנות בלחי דקיום תקנת הלחי הוי כמצוה ומלל"נ (משב"ז סק"ה).
- ה. צוה"פ מעצי אשירה תלוי בב' תירוצי התוס' בד"פ אם מועיל או לא.
- ו. פס ד"ט (או ב' פסים משהו בנשתייר) פסול בעצי אשירה.
- ז. אם הרחיק הלחי והניח בנתיים עצי אשירה י"ל דכשר כיון שבפועל אין בקיעה.

ס"ט:

משב"ז:

(ו) בין. עיין ט"ז, בעירובין ט' ב' ונראה פנים ושוה חוץ כ"ע מודים דהוה לחי, ונראה חוץ ושוה יש מחלוקת והלכה דהוה לחי (ונמצא שהצד הפשוט יותר בלחי שמועיל הוא בנראה מבפנים), ובין בין דנקיט המחבר (שכתב בין שנראה מבפנים ובין שנראה מבחוץ מועיל ללחי צ"ב) כי עפ"י הרוב בין בין הוה זו ואצ"ל זו (והדין המחודש ננקט קודם) כמ"ש הסמ"ע ז"ל בח"מ ע"ב אות ח', וא"כ היה לו לומר כאן תחלה בין נראה חוץ ובין נראה פנים נידון משום לחי, אלא (י"ל ד) הואיל ובגמ' נקיט האי מלתא תחלה נראה פנים כו' (לכך נקט השו"ע כן) ואפשר להעמיס זה בט"ז ז"ל¹⁶⁰ ומ"מ קשה (שאם העתיק לשון הגמ' וכמו הטור) היל"ל "לא שנא" נראה (מבפנים ו) כלשון הטור. (מ"ש הסמ"ע שם דנקט המחבר דהוה שומר שכר לא למעט דלא הוה כשואל ועש"ך שם אות ט' ובכללים בפתיחת הספר כתבנו מזה).

ומ"ש הט"ז בצוירים עיין גמ' ובמהרש"ל ופרישה האריך כאן ולא היה הזמן גרמא לעיין ביה כראוי:

סי"א:

אשל אברהם:

(ח) אפי'. עיין מג"א, עירובין ט"ו א' כאבני והעומד מאליו היינו שלא הזמינו לכך אף על פי שעשה בידים (דמה שעשה בידים לא מהני ליחשב כהזמנה ממש) עיי' ב"י ופירש"י שם:

¹⁵⁹ ויעו' בדברי רבינו לעיל במשב"ז סק"א שכתב להיפך ממש דכיון שלא אמרינן לבוד כנגד דבר ממשי לכך אף אם יניח עצי אשירה כשהוי פחות מג"ט בין הלחי לכותל לא יהני הלחי כיון שלא אמרינן לבוד בכה"ג, ואילו לפי דבריו כאן כל ענין הלבוד הוא הכ"ת שלא יהא הגדי מזדקר ואם לא יזדקר יהני גם ביותר, וכפה"נ דספוקי מספק"ל בעיקר גדר לבוד כאן.

¹⁶⁰ לא זכיתי להבין כוונת רבינו היכן יש להעמיס קו' זו בדברי הט"ז וצל"ע.

(ט) כאלו. עיין מג"א, דכל שנראה מכוונתם שלא לסמוך עליו לא הוה לחי, ובצ"ה כה"ג שלא סמכו עליו שלא טלטלו בו בשבת א' צ"ע אי הוה צה"פ להתיר בשבת הבאה (היינו דצוה"פ בעי' ג"כ סמכו וממילא יש לדון אם בזה ג"כ נאמר החידוש שכל שלא סמכו עליו הרי בזה ביטול את דין הצוה"פ שבו או לא)¹⁶¹.

דינים מחודשים העולים:

א. ספק אם בעי' סמיכה (מדין היכר) גם בצוה"פ (א"א סק"ט).

סי"ב:

משב"ז:

(ז) אם. עיין ט"ז, וכ"כ המ"א אות י"א כל שהלחי אורך ד"א שהוא הכשר מבוי כבסעיף כ"ו ועומד ברוחב המבוי לא מהני סמכו יע"ש (שהסיק דלא כדברי הב"י שכתב דמהני סמכו בפירוש),

ואף העמיד לחי שלא לשם להתיר מבוי (אלא כדי שיהיה שם כותל¹⁶²) וסמכו אח"כ אין כלום, רק בעשיה מתחלה צריך כונה להתיר,

והגה אבל סמכו ראוי להיות בסי"א כאן לא מהני סמכו כאמור. ועיין אות י"ג:

אשל אברהם:

(י) ד' אמות. עיין מג"א, עסק"ו (ששם מבואר ש)אורך המבוי (כדי שייחשב מבוי) להתיר בלחי צריך ד' אמות, ו(כאן איירי ש)הלחי בולט ד' אמות ברוחב המבוי ונשאר פרוץ מרובה בהך מחיצה משא"כ ח' אמות מצומצמות נותר בלא לחי בעומד כפרוץ דשרי עסי' ש"ב ועב"י:

(יא) העמידו. עיין מג"א, דוקא העמידו בידים הא עומד מאיליו בלא כוונה ואח"כ סמכו עליו בפ"י מע"ש כל שרחב ד' אמות ברוחב המבוי לית ליה קלא¹⁶³ ופסיל ברוחב יותר מח' אמות ועב"י ועט"ז אות ז':

¹⁶¹ כן נראה לכאן' בכוונתו דאין נראה שבלי שיש דין של סמכו ג"כ אפ' להסתפק אם יש בזה ביטול למחיצה והטעם בזה לכאן' הוא דס"ל שכמו שלחי הוי משום מחיצה ומ"מ בעי' היכר של סמכו כמו"כ י"ל בכל מחיצה דינית דבעי' היכר (ומצינו חבל אחרונים דס"ל שיש דין של היכר גם בצוה"פ והוא במרומ"ש בד"ב ע"א על דברי רש"י שם ודקדק כן גם מדברי התוס' בדי"א וכע"ז בבכור שור ע"ד התוס' הללו ויש להביא לזה מקור גם בדברי המאירי בריש מסכתין ואכה"מ), ועי' בזה בסוגי' של הק"ו מחצר למבוי בד"ה ע"ב מה שהוק' בדבריו דגם בעומ"ר דילפינן לה בק"ו דנהי שהיא מחיצה גמורה בכ"מ אבל אכתי איך מהני העומ"ר והרי סו"ס ליכא היכר ונוזקק לומר דזה ודאי שיש היכר בעומ"ר ג"כ אלא דבעי' למילף את הדין סתימה שמועיל העומ"ר דהרי בכל לוק' נכלל גם דין סתימה וכלפי"ז הוא כל נידון הגמ' בק"ו ואכתי צ"ב ואולי יש חילוק בין סתימת עומ"ר לסתימה של צוה"פ דעומ"ר הוי סתימה במציאות ובה לא דן רבינו להצריך היכר ויל"ע ואכה"מ, ובעיקר הדין יעוי' בחכמ"ש על סי"א שנקט דלא בעי' היכר של סמכו בצוה"פ כיון שמאליו הוא ניכר כפתח וכן נראה שהבין הב"ח בסכ"ו שכתב דצוה"פ מהני גם במקום שלחי לא מועיל בגבוה עשרים ששם אין היכר ללחי ומ"מ מהני מדין הצוה"פ ועי'.

¹⁶² כן נראה לכאן' בביאור דבריו, ואכן מלשון רבינו משמע דכל לחי שלא הועמד בפירוש לשם מבוי לא מהני אלא דזה תמוה דהרי בזה איירי בגמ' בלחי העומד מאליו דמהני להלכה, ועכ"פ גם לפי ביאור זה יש בזה חידוש כיון דאף שלא הוי ד"א יש בזה דין כמו ד"א ועי'.

דינים מחודשים העולים:

א. העמיד לחי לשם כותל לא מהני דבעי' כוונת מתחילה ועי' הערה (משב"ז סק"ז).

סי"ג:

משב"ז:

(ח) לחי. עיין ט"ז, וכ"כ המ"א אות י"ד דכאן אפי' הוקבע לשם לחי אסור, דלרוחב משום דסתמו יותר לא גרעו ומיהו (גם) שם בעינן הוקבע (מתחילה לשם לחי) עכ"פ.

ומ"ש דכאן משמע דלא קי"ל כתוס' (בדין לחי הנראה מבחוץ דהרי כאן אינו נראה לתוך המבוי ממש אלא לעומד חוץ למבוי כנגד הכותל) עתו"ש אות כ"ז הביא דברי הרא"ש (שפירש דין זה שהלחי המושך נמצא מבחוץ באופן שהנמצאים בתוך המבוי רואים את הלחי וא"כ אין מכאן הכרע דלא כתוס') יע"ש שהניח בצ"ע (את דברי הט"ז שהוכיח כן).

אשל אברהם:

(יב) לחי. עיין מג"א, היינו לחי ד' אמות משוך באורך המבוי שזה גרע מלחי המושך ד"א ברוחב המבוי עט"ז ח' ומ"א י"ד וכל שרצפו בלחיים בקנים פחות מג"ט בין זה לזה הוה כלבוד ד"א, ומשמע דאמרינן לבד להחמיר (כדי לפסול הלחי) עט"ז (במשב"ז) א' ותק"ב במ"א ט',

ומ"ש אם נראים חוץ כו' היינו שקנה אחד מהם בולט חוץ או פנים והשאר אין כן¹⁶⁴, נידון אותו קנה משום לחי ואין לו שייכות עם השאר למהוי ד"א כיון דניכר הוא יותר מהשאר עא"ר אות י"ז ותו"ש אות כ"ט (שכתבו דבכה"ג מהני) ועב"י בזה וגמ' ט' ב' בזה:

(יג) עם. עיין מג"א, קושית הע"ש דלמ"ד בין לחיים שרי להשתמש מותר להשתמש בחודו החיצון ולקמן בשס"ה מתיר בין הלחיים ועי' גמ' ט' א' (וא"כ מדוע כאן מבואר שמותר רק עד חודו הפנימי) ותי' (המג"א) דכאן מיירי בצד השני של מבוי שוה לכותל הא' של לחי (בלא הלחי) וא"כ מש"ה (משתמש) רק עם חודו הפנימי (דבמקום הלחי אין לו מחיצות) ועיין סעיף למ"ד אות ל"ב:

(יד) ואסור. עיין מג"א, וכ"כ הט"ז אות ח' דבאורך המבוי גרע טפי מרוחב המבוי (ולא מהני אף בסמוך) ומ"ש הט"ז בזה אי"ה יבואר שם:

סט"ו:

משב"ז:

(ט) וצריך. עיין ט"ז, בדפוס ציינו בסי"ד וראוי להיות בסט"ו, (שיש חילוק בין לחי לקורה) דלחי העומד מאליו הוה לחי משום מחיצה וקורה מאיליו לא הוה קורה דהיכרא בעינן (וזזה ליכא אלא כ) שהוקבעה לשם כך, ובסי"ד הטעם דבעינן קורה ע"ג מבוי וליכא (וכדברי) כרבא עירובין ח' ב'.

¹⁶³ והנה פשטות דברי הפוסקים נראה שהיא סברא מצד שאז יש ע"ז שם כותל ולא רק חיסרון קול יעוי' במשנ"ב כאן שכתב כן להדי' ואכן באמת במג"א כתב מצד חיסרון היכר ונראה שלכך ביאר רבינו שהוא מצד סברא בהיכר וקול ועי'.

¹⁶⁴ הנה פשטות הכוונה שאחד נכנס קצת למבוי או יוצא וכ"ה במשנ"ב כאן, אמנם בלשון רבינו משמע שאינו כ'שאר' והיינו שבולט ויוצא החוצה 'לצד' ולכך נידון משום לחי שהוא כעומד לעצמו, ויש בזה חידוש ששייך לחלק ולדון על נראה מבחוץ כלפי החלק החיצון בלחוד ועי'.

ועב"י (שפירש טעם הדין כאן שלא מהני להניח ע"ג יתידות שהוא כיון דפסקינן) **הלכתא כרבא** (שבעי' קורה ע"ג מבוי וליכא) **ואיני יודע** (מה הוצרך לזה ד) **הא קי"ל מותר להשתמש תחת הקורה א"כ לדברי המתיר אסור**, (וכמבואר בגמ' שלפי ר"ח לדבר המתיר להשתמש היינו שחודו החיצון סותם ממילא לא מהני להניח הקורה רחוקה דאין הסתימה דבוקה בכותלי המבוי וא"כ אינו מוכח דהלכה כרבא בזה),

ואפשר פתוח לכרמלית ועסי' שס"ה ס"ד, ששם מבואר שיש סברא שבפתוח לכרמלית אמרינן מצא מין את מינו ואז אסור להשתמש תחת הקורה וא"כ ס"ד דבכה"ג מהניא מה שהקורה חוץ למבוי ולזה קמ"ל דאינו כן אלא יש דין נוסף שבעי' קורה ע"ג כותלי מבוי ועי' הערה¹⁶⁵.

ומשמע הניח ב' יתידות בפנים למבוי וקורה עליהם שרי אף לרבא (ואינו דין בכתלים דייקא אלא שלא יהא מחוץ למבוי על יתידות) **וכן** (מבואר) **בסכ"א** (שאם היתה הקורה) **מונחת על העמודים**, והיינו **באופן שאין עמודים** (יכולים להיות) **נידון משום לחי** (שאז א"צ כלל לקורה), **וכן** (מדוקדק) **מ"ש המחבר** (בסי"ד שהפסול של מניח הקורה ע"ג היתידות הוא באופן שהיו היתידות) **'אצל' המבוי** (ומשמע שהכוונה שהיו מונחות מחוץ למבוי אצלו ולא בתוכו) **ועיין עולת שבת בזה ועסי"ח:**

אשל אברהם:

(טו) מע"ש. עיין מג"א (שביאר טעם דברי השו"ע ש) **אפי' עשאה בידיים כל שלא הונח להתיר ואח"כ סמכי עליה אסור דקורה משום היכרא כו'**,

וקורה רחבה ד"ט משמע נמי הטעם שא"צ בריאה משום דיש בו היכרא עי' לבוש ותו"ש (שביארו כן הטעם דל"ב בריאה כיון שאין חיסרון היכר בה בכל גווי), **ומשמע** (שבעצם בעי' היכר גם ברחבה ד"ט ולפי"ז) **אף ברחבה ד"ט בעינן הושמה להתיר** (כמבואר כאן דרק בכה"ג יש היכר) **הא מאליה לא** (ואף שבכה"ג לא בעי' שתהא בריאה כמבואר בשו"ע מ"מ היכר בעינן¹⁶⁶) **ועסי' שס"א ס"ב פי תקרה בדי' טפחים יע"ש:**

¹⁶⁵ ופשטות דבריו תמוהים דמה יהני הא שפתוח לכרמלית לקו' והוא רק עוד סיבה לאסור מחמת שמצא מין את מינו, ונראה מוכח מדבריו כדברי החזו"א סי' ס"ו סק"ד שכתב שהחילוק בין אם חוצה לו רה"ר או כרמלית הוא חילוק בעיקר דין הסתימה שבכרמלית אמרינן שחודו הפנימי סותם משא"כ ברה"ר חודו החיצון סותם ועיקר דבריו התבארו בסוגי' שם שיסוד הדין בבין לחיים הוא גדר שבאמת חודו הפנימי סותם אלא שיש סברא להטפיל אותו מקום לתוך המבוי מחודו החיצון וממילא סברא זו איננה בכרמלית עי"ש, ועכ"פ זהו מש"כ כאן הפמ"ג שכיון שאיירי בפתוח לכרמלית א"כ בכה"ג הוא גדר של חודו הפנימי וממילא בזה לר"ח היה מועיל לכו"ע כיון שהסתימה היא דבוקה ולכך בעי' לרבא אכן יעוי' בא"א להלן שס"ה סק"י שנראה שהבין שהגדר בפתוח לכרמלית הוי רק גזירה דרבנן וצל"ע.

¹⁶⁶ ויעוי' בביאור"ל שהסתפק אם היתה בריאה ג"כ אם מהני במונחת מאליה ונטה לומר דלא בעי' בזה היכר כלל דהוי מדין פ"ת ואכן באמת הרי שיטת רבינו לעיל דגם צוה"פ בעי' היכר ומבואר שאינו נידון מצד מחיצה המועלת מדאו' אלא כל מחיצה דינית יש דין שתהא ניכרת וא"כ שפיר יש לדון דכמו"כ יהא הדין גם בפ"ת ול"מ מלשון רבינו שהסתפק בזה דהרי הביא ללבוש שפירש הטעם בד' שאינה בריאה ואולי מ"מ עדיף מצוה"פ וצל"ע (ואכן יש להוכיח שיש חילוק בזה דהנה כתב הישועות יעקב סק"ה שבכל צוה"פ שרחוקה ג"ט מהני כיון שיש היכר ע"י הקורה שעל גביהם והיינו שבעי' היכר וכדברי רבינו הנ"ל אבל מהני מצד הקורה שעל גבי הצוה"פ והסתפק לפי"ז דלא יהני צוה"פ יותר מעשרים והנה פ"ת יותר מכל מהני כמבואר ברשב"א שהביא בביאור"ל ואף דליכא את היכר קצת הזה ומוכח דפ"ת עדיף טפי מצוה"פ ולפי"ז יבואר מה שהביא הביאור"ל מדברי הרשב"א לפשוט ספק זה גופא ממה שמועיל ביותר מכל ועי').

דינים מחודשים העולים:

א. במבוי הפתוח לכרמלית נידונת סתימת הקורה בחודו הפנימי ועי' הערה (משב"ז סק"ט).

ב. בקורה רחבה ד"ט ואינה בריאה ג"כ בעי' שיניחנה להתיר.

סי"ז:

אשל אברהם:

(טז) כדי. עיין מג"א, בב"י ותו"ש כי (כש) אורך המבוי רחב י' אמות די קורה ט"א וב' משהוין אמרינן לבוד כבסכ"א וכ"ה, ו(לכך גם¹⁶⁷ כשארובה עשר אמות סגי שתהא) בריאה לקבל ח"י אריחין כי אריח אורך ג"ט ורחב טפח וחצי יע"ש, והע"ש כתב דמסתימת המחבר משמע שא"צ כ"כ אריחין¹⁶⁸ וכ"נ מהמ"מ שם בר"מ ז"ל וצ"ע ועב"י:

סי"ח:

משב"ז:

(י) שאין. עיין ט"ז, הנה מעמידי קורה בעירובין י"ד א' פלוגתא שם ויכול להתפרש בפשיטות נעץ ב' יתידות ישרות על גבי הכותל בראשה והניח הקורה עליהם (ובכה"ג הקורה מונחת ע"ג הכותל ממש כיון שעל גג הכותל מונחים היתידות) והציור שכתב המחבר הוא (כעין) מ"ש בגמ' ט' א' רב אשי אמר ב' יתדות עקומות והוא לקמן בסכ"ה והציור בגמ' שם יע"ש כפירש"י דקמ"ל חבוט ולבוד עמ"א אות כ"א ואי"ה שם יבואר, (והיינו שהציור כאן הוא שהיתידות הללו מונחות ובולטות מכותל המבוי ועליהם הקורה) ואהא כתב המחבר כאן רבותא¹⁶⁹ (ד) אף על פי דעיקר סמיכת הקורה על היתדות לצד המבוי אפ"ה י"א דא"צ במעמידי הקורה כ"א לקבל הקורה לחוד¹⁷⁰ ועב"י:

(יא) שצריך. עיין ט"ז, הב"י הק' פשיטא דקש פסול דא"י לקבל אריח (וא"כ מדוע כתב הטור כדין נוסף שלא יעשה הקורה מקש) יע"ש, והט"ז תי' דקש אין נפסק באריח אם הונח אריח עליה (ולכך בקש אין חיסרון מצד דין בריאה) אלא שנתעקם ונכפף ובא למטה מי' ממש (ו) מש"ה פסול, מ"ש המחבר בס"כ עקומה ע' עירובין י"ד א' יע"ש:

סכ"א:

אשל אברהם:

¹⁶⁷ והיינו שאמרינן דל מהכא ונדון כאילו אין שם קורה ויש לדון בסברא זו דהרי ס"ס כיום אינה נראית כהתחלה של בנין כיון שיש קורה שבצדדיה אינה בריאה ועי'.

¹⁶⁸ ויל"ע מהו השיעור בזה דהרי ודאי בעי' גם שתהא במציאות נראית כחלק מהבנין דזהו כל הטעם שמהני קורה כמבואר בראשונים שהוא כהתחלה של בנין וצל"ע.

¹⁶⁹ וכוונתו נראה לאפוקי משיטת המג"מ שהביא הב"י וכ"ה בר"ח בסוגי' די"ד שיש שפירשו שהכוונה שהמעמידים של הכותל צריכים להיות בריאים ומזה בא לאפוקי שאין דין במה שמחזיק את היתידות אלא דין ביתידות עצמם דייקא.

¹⁷⁰ וממה שס"ד לפרש הכוונה שמניח ע"ג הכותל ממש ועליה המעמידים והיינו שבמקרה של מעמידים ממש לכו"ע צריך שיהיו בריאים, משמע קצת שדין זה של מעמידים הוא דין בעצם ולא כהכ"ת שהקורה עצמה תחזיק ומדין הקורה דא"כ מה החילוק היכן מונחים המעמידים.

(יז) ואינה. עיין מג"א, דאמרי' לבוד אף בשני מקומות ואף באורך ורוחב עסי' תר"ל ותרל"ג ועיין באות הקדום. וב' קורות כל שסמוכין בתוך ג"ט ברוחב טפח סגי (עי' בסעיף הבא¹⁷¹).

סכ"ב:

משב"ז:

(יב) בתוך. עיין ט"ז, עמ"א י"ח ועב"י וב"ח משמע לכאורה לטעם דזיל הכא ליכא שיעורא צריך ב' קורות נוגעים זה בזה ממש הא נפרדים אף פחות מטפח (מרחק בין קורה לקורה) אסור דזיל הכא ליכא שיעורא, אבל הט"ז מפרש דליכא שיעורא היינו דא"א לחצי אריח להשען עליהם (ולכן פירש טעם זה גם למ"ד שיכולים להיות רחוקים עד טפח והיינו שפירש הכוונה בטעם זה של זיל הכא שהוא רק כטעם למה שא"י להישען עליהם בפועל¹⁷²).

אשל אברהם:

(יח) בתוך. עיין מג"א, ט"ס וראוי להגיה יותר מטפח ביניהם (ואז החיסרון הוא ש)אריח טפח ומחצה א"א להשען עליהם משא"כ בסי"ז דיוכל להשען עליהם (מצד גודלם) א"צ בריאה בד"ט משא"כ כאן דא"א להשען כלל עליהם ועא"ר כ"ג כ"ד (שכתב דלא פליגי ב' השיטות) ותו"ש מ"ד:

ו(בתו"ש) שם כתב בדין לבוד אי יש קורה פסול בין ב' הכשירות (וכגון קורה הנעשית מאליה או של אשירה וכתב דהוי הפסק) והראה לתרכ"ו במ"א אות ו', ועס"י תרל"ג במ"א ח' וט"ז י"א (שכתבו לגבי חקק שכשיש לבוד אפ' גם לישון שם) וברש"י סוכה ד' ב' (ביאר הדין לבוד של חקק) חוקקין סניף 'מאריכין' (ו)משמע (מדבריהם ש)בממשיי נמי אמרי' לבוד וגם בסמוך לדופן שרי לישן ולאכול, ועשו"ת ח"צ ז"ל סי' נ"ט (שכתב דלא אמרינן לבוד כשיש דבר ממשי מפסיק) ובט"ז א' (במשב"ז) ביארתינו,

והנה אם נאמר להחמיר לא אמרי' לבוד או (דעכ"פ ב)כה"ג לא אמרינן להחמיר בממשיי לבוד, א"כ בקורה כה"ג (שיש ב' קורות סמוכות) י"ל דאף דיעה שניה מודה בפחות מג"ט שרי דאריח יכול להשען על הקורה (כיון שכאן הלבד הוא לחומרא וכנגד דבר ממשי המפסיק א"כ אין אומרים לבוד כדי לבטל את העצי אשירה שבנתיים ונמצא שכיום כשרות הקורות כיון שסו"ס יכולים להישען האריחים על הקורות¹⁷³), ואמנם י"ל (דאף אם אמרינן לבוד להחמיר אכתי לא ייפסל כיון ש)תרתני לא אמרינן (האחד) לבוד כאילו אין הממש כאן כל פחות מג"ט והב' (לדון ה)דברים סמוכים ודבוקים הא לא אמרינן¹⁷⁴, (ו)מש"ה בסכך כשר פחות מג"ט בין שני סככים פסולים כ"א פחות מד"ט כשר (כיון שבעי' ב' דינים בלבד האחד לדון כמי שאינו הסכך הכשר והשני לדון ב' הסככים הפסולים כדבוקים זב"ז) משא"כ בחקק (שמהני גם כשיש דבר ממשי מפסיק כיון ששם) אמרינן (רק) חד לבוד והאריכו כאלו נחקק עד הכותל שפיר דמי אף בממשיי ובקורה כה"ג כל שיש קורה פסול תרי לבוד כה"ג לא אמרינן והבן:

¹⁷¹ וצ"ב בזה באמת שהרי מבואר להלן שהוא מח' ומדוע נקט רבינו דין זה כדבר פשוט.

¹⁷² וכוונת רבינו ליישב קו' הנתיב חיים שתמה ע"ד הט"ז שטעם זה של זיל הכא הוא טעם לאלו האוסרים שיהא בכלל מרחק בין הקורות אבל לי"א שאפ' עד טפח אין טעם זה נכון ולזה ביאר שהבין הט"ז שטעם זה הוא ביחס למה שאינם יכולים בפועל להחזיק את האריח.

¹⁷³ והיינו שמצד הדין של כיתותי מיכתת אפ' שהוא רק חיסרון בחשיבות ואילו מצד הדין של לבוד יש לדון שנאמר כמאן דליתא דמי לקורה הזו כלל אי נימא לבוד בדבר ממשי ולהחמיר לדון כמי שאינו.

¹⁷⁴ וצ"ב מה כוונתו דבעי' שיהו דבוקים והרי כאן ס"ל דאמרינן דל מהכא לקורה של האשירה וא"כ כ"ש שייפסלו הקורות הללו אם אינם דבוקים וצל"ע.

דינים מחודשים העולים:

א. אף אם אומרים לבוד להחמיר א"א להחמיר גם להוציא את הממשי המפסיק וגם לצרף הרחוקים (א"א סקי"ח).

סכ"ג:

אשל אברהם:

(יט) ויש. עיין מג"א (שפירש טעם הפוסלים שהוא כמו הדין בסכ"ב מחמת שבעי' שלא יהא מרחק בין הקורות והיינו) דכה"ג א"א להאריך להשען, ולכאורה (לפי"ז) הא טפח שרי דיוכל להשען עליהם בשיפוע קצת והיינו לפי החשבון (שיעור) אלכסון טפח או אפשר טפח ממש (דסו"ס יוכל להישען על הקורות) ועב"ח ואי"ה בט"ז י"ב יבואר.

ופחות מג"ט אף על גב דיוכל להניח אריח כארכו ג"ט י"ל לרוחבו (דווקא) בעינן, וצ"ע דכאן¹⁷⁵ אמאי לא (יהי מצד מה שיכול להניח לארכו אריח) לאורכו וי"ל:

דינים מחודשים העולים:

א. לפי המג"א בב' קורות זה למעלה מזה כשר עד טפח מרחק.

סכ"ד:

משב"ז:

(יג) קצת. עיין ט"ז, ועמ"א כ'. וכללא הוא קורה כל שהניחה למטה מי"ט או למעלה מכ' אמה פסולה, ומיהו קורה עבה ורחבה ביותר והניחה וראשה העליון למעלה מי"ט אף על פי שרחבה ומגיע לארץ למטה מי"ט כשירה כיון שראש העליון למעלה מי"ט דכאן עדיף מס"כ (שקורה עקומה שחלקה למעלה מכ' פסולה אם תינטל העקמימות לא יהא בין זה לזה ג"ט כיון) דרואין מה שתוך י"ט כאלו אינן (וכדין קלוש, וע"ז) קמ"ל המחבר (ד) לא מיבעיא אם רחבה הרבה ויש בה לערך י"ט ומונחת כולה למעלה מי"ט דלא יצאה מתורת קורה אף על פי שיש בה רוחב י"ט כמחיצה (כיון) דלמעלה מי"ט לא שמה מחיצה (אלא) אפי' מגיע רחבה למטה מי"ט ו(רחוקה) יותר מג"ט לארץ דה"א יצאה מתורת קורה ופסולה ומחיצה לא הוה ביותר מג"ט לארץ ואהא חולק הרשב"א ז"ל (שבכה"ג הקורה פסולה) קמ"ל המחבר דכשירה,

והיינו שעיקר הנידון כאן לפי הט"ז הוא אם פקע מהקורה שם קורה ויש לזה שם מחיצה כבר ובזה יש חידוש טפי במקום שנכנסת גם למבוי במקצת דפועלת כעין מחיצה,

ומה שהק' (הט"ז על שיטת הרשב"א שפסל) מאי שנא מסי"ב באות ז' (לגבי לחי ד) אי עבדי לשם לחי אפי' בולט ד"א כשר בלחי ומ"ש קורה (שכיון שחל עליה שם מחיצה היא פסולה) עיין א"ר אות כ"ו (שתי') דבלחי א"צ כ"כ היכרא כקורה יע"ש.

ודע דבסי"ב בלחי המושך לרוחב המבוי ל"ק מסעיף ד' מי גרע בכותל ברוח רביעית (והיינו ששם מבואר שאם יש כותל שנשתייר ממנו טפח הוא מועיל ללחי אף דיש ע"ז שם כותל וא"כ כמו"כ נימא גם בסי"ב שיהני להיות לחי מחמת זה ד) י"ל כיון ש(כאן) היה המבוי

¹⁷⁵ וצ"ב כוונתו 'דכאן' דלכא' הוא נידון כללי אם מהני רק לרוחב או גם לאורך אלא דכאן הוא יהיה הנפק"מ, ואולי בכל מקום ודאי אי"ז צורת הבנין ולכך לא מהני ודאי ורק כאן שבאופן כזה כשמונחות הקורות זה מעל זה זוהי צורת הבנין ולזה דן שיעיל ובזה י"ל דאמרינן לא פלוג ועי'.

תחלה פרוץ במילואו ועשה תיקון בלחי אורך ד"א ושלא בכיון תו לא נותר לכך עד שיעמיד בכונה:

והיינו שיש חיסרון יותר באופן שהיה פרוץ מתחילה שאז צריך להעמיד התיקון בכוונה דייקא ולא מהני בלא זה¹⁷⁶.

אשל אברהם:

(כ) ונמשכת. עיין מג"א, ועט"ז י"ג, והנה (לפי הט"ז) קורה כשכולה למטה מי"ט פסולה וכל ששפתה עליונה למעלה מי"ט אף על פי שנמשכת הרחב שלה למטה מי"ט כשירה וקמ"ל דקורה רחבה י"ט ונמשכת קצת מהי"ט למטה מי"ט גובה של המבוי דה"א מחיצה הוה ופסולה דיש חלל ג' טפחים קמ"ל דקורה הוה (ואמרינן קלוש מה שלמטה מעשרה) ול"ד למחצלת דאין נראה הקורה,

ולכאורה משמע ממ"א דפי' 'למטה מעשרה' מ"ם מעשרה (הכוונה) מ"ם היתרון וה"פ שכולה מונחת למעלה (והביאור הוא שהקורה שלמטה היא קורה שיוצאת מקורה שעביה עשרה¹⁷⁷) וי"ט (שכתב השו"ע הכוונה) שיש י"ט בין שפת תחתונה לארץ (בלא קורה) ו(רק) הקורה (עצמה) רחבה יותר מי"ט וה"א מחיצה הוה (מחמת שהיא בשיעור עשר כמו מחיצה) ופסולה קמ"ל,

ונמצא שלפי המג"א לא אמרינן קלוש אלא כל שהוא למטה מעשרה כבר לא מהני הקורה להתיר.

וא"כ מ"ש (המג"א שלא הו' מחיצה כיון שהיא) מחיצה תלויה דגבוה י' טפחים מהקרקע אמת הוא וקושטא קאמר (דבאמת הרי יש במחיצה שיעור של מחיצה של גובה י"ט אלא שהיא נמצאת במקום גבוה ולכך אינה מועלת משא"כ לפי הביאור של הט"ז הרי אין בה כלל שיעור מחיצה אלא היא דומה למחיצה) וא"כ (כשהמחיצה גבוהה) ג"ט לאו מחיצה, ואמנם י"ל כמ"ש בט"ז כל שמתחלת למעלה מי"ט אף נמשכת לתוך י"ט לארץ שרי ואי"ה שם יבואר:

דינים מחודשים העולים:

א. אם עשה תיקון של לחי בלא כוונה גרע מלחי העומד מאליו ועי' הערה (משב"ז סקי"ג).

סכ"ה:

אשל אברהם:

(כא) כשירה. עיין מג"א, הציור (מבואר) בגמרא עירובין ט' א' כרב אשי (ש) נעץ יתידות בשיפוע נוטות לתוך חלל המבוי ועליהם קורה קצרה, אם אין בגובהן של יתידות מראש החומה ג"ט וגם בנטייתן ראש היתד שהקורה נסמך עליו אין מרוחק ג"ט מהכותל אמרינן חבוט ולבוד דהיינו השפל כאלו הקורה מונח בשוה בראשי הכתלים ולבוד להאריך הקורה כאלו מונחת על הכתלים עפירש"י שם, ו(ביאור ב' הדינים הללו שבעי' שלא יהא גבוה ג"ט ומרוחק ג"ט הוא כיון ד) יכול

¹⁷⁶ והוא חידוש דהרי כל לחי מועיל בלא כוונה וסגי בסמכו וא"כ מה אכפ"ל דהיה ע"ז שם כותל מתחילה, ואולי לשיטת' לעיל משב"ז סקי"ז דמשמע מדבריו שאם העמיד בכוונה לשם דבר אחר גרע מבלא כוונה כלל וצל"ע.

¹⁷⁷ ויישב בזה רבינו מה שהוק' לב"ח לפי ביאור זה והוצרך לגרוס עשרה בלא מ' (ומחמת זה דחה הט"ז דבריו) דלפי"ד הביאור הוא שהיא קורה היוצאת מעשרה והיינו שהיא עצמה גדולה עשרה.

להיות¹⁷⁸ גבוה (הקורה) מכותל יותר מג' טפחים ומ"מ אין רחוק הקורה מראשי הכותל ג"ט (דהיא קורה ארוכה) וכן (יכול להיות במציאות) אפכא ביתדות כמין דל"ת וכדומה, (והיינו שיהיו יתידות שראש הד' יהיה ארוך יותר מרגלו ואז תהיה הקורה רחוקה יותר מג"ט וגבוהה פחות מג"ט).

ודע דמודדין ביושר ג' טפחים כי (ב) אלכסון יש יותר ועתוסי' (ד"ט ע"א) ד"ה שאין (שם מבואר שלא אמרינן חבוט ביותר מג"ט¹⁷⁹).

ועסח"י (בדין) מעמידים (של הקורה דפליגי אם צריכים להיות ראויים לקבל אריח ג"כ) ובט"ז סק"י (שכתב דבעי' שלא יהא ג"ט במרחק כדי שנאמר לבוד) ושם לא הזכיר רק באורכן שלשה ולא בנטייתן יע"ש,

ומ"מ קשה (על הדין של יתידות בסי"ח שכתב השו"ע דאיירי שאין ברוחב היתידות עצמם טפח וביאר הט"ז שם הטעם כיון שא"כ הם עצמם דין קורה עליהם וצריכים להיות בריאים) אי נמי יש ברחבן טפח אפ"ה י"ל דא"צ לקבל אריח כ"א לקבל הקורה (דאכתי נימא דל מהכא ליתידות הללו ונימא לבוד עד הקורה) וצ"ע.

וממ"ש המחבר (כאן שהיתידות הללו אינם קורה רק כיון) שאין רחבן טפח (ולא לתנאי שתהא הקורה בריאה ג"כ) משמע (דס"ל להלכה) כדיעה א' בסח"י דצריך לקבל הקורה ואריח¹⁸⁰ (ולכך אין בזה נפק"מ דגם בתור מעמיד בעי' שתהא בריאה כדי לקבל אריח) ונמצא שאם יהא טפח בגדלה) א"כ הם נחשבים מהקורה (דאין בזה כבר נפק"מ בין המעמידים לקורה עצמה).

סכ"ו:

משב"ז:

(יד) מרווחים. עיין ט"ז, בכל הדינים אף בשל סופרים כאן אזלינן לחומרא (דנידון כספק של חיסרון ידיעה¹⁸¹ ולכך) היכא דבעי י"ט בעינן מרווחת, והיכא דפוסל ביותר מי' אמות וכדומה מצומצמות נמי פסלי, ועיין עולת שבת (שתמה מדוע אזלינן לחומרא והרי הוי ספד"ר), וי"ל (דמ"מ) ביש עוד ספק א' מצטרפין לס"ס¹⁸² וצ"ע:

(טו) אינו. עיין ט"ז, ועא"ר כ"ט (שכתב שאם היא) קורה רחבה ד' (ובריאה כדי לקבל) כתב שברחבה ד"ט) עין שלטה ביה יע"ש ולכאורה ט"ס במ"ש (שמהני בקורה רחבה) ז' (ביותר

¹⁷⁸ והנה פשטות דבריו נראה שכוונתו דיכול להיות בדין כך שיהיה כשר בכה"ג אכן צל"ע דהוא דלא ככל הראשונים בסוגי' ד"ט שמבואר דל"א חבוט ביותר מג"ט ולתוס' כיון שבעי' כאן שתהא קורה מונחת ע"ג כותלי מבוי ועכ"פ מבואר בפשיטות לכו"ע והוא פשטות הגמ' שלא אמרינן חבוט ביותר מג"ט ואף אם אחרי החבוט יהיה לבוד שפיר לכותלי המבוי ולכך נראה שכוונתו מצד ביאור המציאות.

¹⁷⁹ כן נראה שכוונת רבינו לציין לתוס' דמדבריהם לכאו' אין משמעות לנידון של אלכסון או יושר.

¹⁸⁰ הנה באמת פשטות לשון רבינו נראה שכוונתו שגדר דין המעמיד הוא שהוי כקורה ממש וזה הוכיח שאם בעי' שיעור טפח בעי' גם בריאה אכן זה אינו דהרי במעמידים מפורש בסי"ח של"ב שיהא בו שיעור של קורה וע"כ שאינו כקורה ממש ולכך נראה כמבואר כאן.

¹⁸¹ כן ביאר בתו"ש ובביאור"ל כאן נראה שהבין כן בדברי רבינו עי' היטב בדבריו, ואכן יעו' ברע"א על השו"ע כאן שהסתפק אי הוי דין ודאי שבכ"מ אזלינן לחומרא או דהוי מספק ואם הוא דין ודאי פשוט דל"ש בזה הנידון של ספד"ר לקולא.

¹⁸² ועי' בסי' שנ"ט במשב"ז סק"א שכתב כע"ז שיש לצרף לספק של חיסרון ידיעה עוד ספק ולהקל.

מעשרים אף שאינה בריאה) רק (צריך לגרוס) די¹⁸³ יע"ש, ומ"מ (צל"ע ע"ד הא"ר דהרי) בשס"א במ"א ה' (מבואר) דפ"ת אף ביותר מי' מהני וצ"ע.

ולחי מהני (אפי') בגבוה יותר מכל דהוה מחיצה (ולא היכר כמו קורה) ועב"ח (סי"ד) [סט"ו] (שכתב שאם הניח) לחי שוה בפנים וחוכ' (לכותל ונראה חלק ממנו ממש) אין נידון משום לחי אא"כ יוצא למעלה קצת גבוה יותר מכותלי המבוי (שאז יש היכר מחמת אותו גובה בלחי), וכה"ג כל שאותו גבוה (של הלחי נמצא) למעלה מכל אמות לית היכרא (בלחי ולא מהני להתיר) אף על גב לחי (משום) מחיצה מ"מ היכרא נמי בעינן יע"ש והתו"ש אות נ"ג הביא (דברי הב"ח והסכים עמו) ואי"ה באות י"ט יבואר עוד:

(טז) צריך. עיין ט"ז (שהביא דברי) רש"י עירובין ה' א' ד"ה רב יוסף ועי' לבוש (שביאר דבריו) והנה משמע (דבעי' שיעשה) בנין רחב טפח כרוחב הקורה ויעשנה) על פני כל רוחב המבוי אותו בנין¹⁸⁴, ובחקק (ג"כ יחקוק) על פני כל המבוי באורך ד"א.

ועסי' תרל"ג במ"א ח' (לגבי דופני סוכה פחותים מעשרה שאם חקק עד) פחות מג"ט לדופן כשירה, וא"כ כאן י"ל כל שפחות מג"ט ברוחב המבוי לב' כתלים, ופחות מג"ט באורך ד"א לכותל יהא כשר,

ואם נאמר (שגדר הדין בלבד שיש מה) חקק (לדופן הוא לדון) כאלו האויר סתום מדופן א"ש (לומר שמהני גם כאן לבוד) כאן ותליא בפלוגתא אי חקק בממשיי כו' עמ"ש בט"ז (במשב"ז) א' ובפלוגתא דטור בתרל"ג יע"ש והבן.

(יז) ויש. עט"ז בדפוס הוגה המ"מ כהוגן ועמ"א אות כ"ז בזה ואי"ה שם יבואר:

(יח) ויש. עיין ט"ז, כדלעיל בס"ב פס ד' או שני פסין משהוין בכל צד א' מהן. והנה עיירות שלנו שאין מוקפין חומה שיש פרצות בין בית לבית הם אינם במילואם ע"פ הרוב רק פרצה יותר מי', א"כ א"א בפס ד' רק בצ"ה כבס"ב יע"ש, ופרצה שהיא כי' אמות א"צ תיקון כלל הואיל ואין פרוצה במילואו (ויש גיפופים מכל צד שחשובים כלחיים) כבס"ב יע"ש, ואי"ה באות י"ט יבואר קצת תיקון עיירות שלנו ודין צ"ה ודין לחי ופס ד' וכאן אין להאריך:

(יט) ועל כן. עיין ט"ז (מש"כ שאם יש קנים למטה א"צ להקפיד שלמעלה לא תהיה הצוה"פ מן הצד) עסי' שס"ב בט"ז ד' (שכתב דא"צ שיהיו למעלה ממש אלא מהני בסמוך לראשו¹⁸⁵), ומ"א (י"ט) [כ] משמע דיש להזהר כה"ג (שיש קנים פסולים לשלוף הפסולים) מפני הרואים (ומשמע שהט"ז נחלק על המג"א בדין זה).

¹⁸³ יעו"י בביאור"ל שכתב ע"ד רבינו 'והנה בפמ"ג רצה להגיה משבעה לארבעה ופלא היא דארבעה לא מהני כמו שכתב בריש דבריו (כוונתו באינה בריאה) וסיבת הגהתו שהיה קשה לו מאי עדיפותא דשבעה אמנם כעת אשר זכינו שיצא לאור חידושי רשב"א על עירובין שם כתב בדף ג' טעם נכון ע"ז עיין שם' ואלו דברי הרשב"א שכתב 'אבל כשרחבה שבעה כשיעור סוכה נראה שאינו צריך למעט דהא שלטא ביה עינא כיון דכותלים מגיעים לה' והיינו ששיעור זה של שבעה מצינו מפורש בדיני סוכה דחשיב שלטא בה עינא מחמת שהכותלים מגיעים לסכך וא"כ גם כאן יהי.

¹⁸⁴ והיינו דלא סגי שיעשה במקום אחד בנין גבוה אף שמשם יוכל לראות שפיר כל הקורה ויהיה בזה היכר והטעם לכא' דבעי' שבכל מקום שיכנס יוכל לראות את הקורה דזהו דין ההיכר ועי'.

¹⁸⁵ יעו"י מה שהתבאר בסי' שס"ב במשב"ז סק"ד שכל מה דמהני סמוך לראשו הוא דווקא בנוגע ממש ולא במכוונים וזה כוונת רבינו לציין לשם.

ומ"ש מדמסקינן (שא"צ ליגע הוא) בגמ' עירובין י"א ב' גבי כיפה (וכמו שפירש רש"י בראיית הגמ' ולדא כדברי הריטב"א שם), ומ"ש שצריך שלא יהא הגג מפסיק עתו"ש אות ס"ד הקשה עליו מעירובין י"א ב' כיפה מוכח דאין מפסיד שמפסיק (דהרי עיגול הכיפה מפסיק לעיקר המשקוף שהוא מה שלמעלה מהעיגול כמבואר ברש"י) ו(מדברי הט"ז) בי"ד רפ"ז גם הק' עליו יע"ש (ששם כתב הט"ז לבאר הטעם שאין חיוב מזוזה בעשוי ככיפה כל שהרגלים פחותים מגובה עשרה כיון שא"י להיות גם משקוף וגם מזוזות ותמה ע"ז בתו"ש דכיון שלא אכפ"ל ההפסק א"כ עיקר המשקוף יכול להיות החלק העליון מעל העיגול¹⁸⁶).

הנה בי"ד שם באות ב' (העמיד הט"ז) להר"מ ז"ל שיטה אחרת בעירובין ויומא י"א ב' עיין באר הגולה שם ומ"מ פט"ז מה"ש ה"ך דלהר"מ ז"ל כל שאין במזוזה פשוטה י"ט גובה א"כ העיגול איזה תעשה מהם מזוזה ואיזה העיגול, או כולו מזוזה אין משקוף, או כולה משקוף אין גובה י"ט, ולא ס"ל חוקקין (לדון את מה שמעל העיגול כמשקוף) משא"כ כשיש בפשוטה י"ט אז כל העוגל נחשב למשקוף (כיון שאינו חיסרון שעגול לא יכול להיות משקוף אלא של"ש לדונו גם כמשקוף וגם כמזוזות), ומ"ש בגמ' עירובין ויומא י"א ב' באין רחבה ד' ויש לחוק ד"ט (ומשמע שבלא חקיקה אינו כשר והיינו שאין מחשיבים את העיגול עצמו למשקוף), רבותא אמר אף באין רחב ד"ט בעוגל כל שיש לחוק ד"ט סובר ר"מ חוקקין הא אין לחוק ד"ט גם ר"מ מודה דאין חוקקין להשלים גובה עשרה ולרבנן בכל ענין כל שיש גובה מזוזה ביושר י"ט חייבת אף על פי שאין רחב ד"ט כלל וכשאר גובה י"ט ביושר אף על פי שיש רחב ד"ט בעוגל גופא מ"מ איזה תעשה מזוזה ואיזה משקוף (ואין דין שיהא רחב ד"ט כמבואר גם ברמב"ם פט"ז משבת ה"כ).

ויש לעיין איך אמר (בגמ' להביא מדין כיפה) סייעתא שא"צ ליגע צ"ה בקנים להר"מ ז"ל, ולפירש"י שפיר מגבוה י"ט כו' מה שאין כן להר"מ ז"ל גבוה י"ט העיגול מיד הוה משקוף (וא"כ נמצא שהמזוזות עומדות במשקוף)¹⁸⁷, ויש לדחוק ולומר מר' מאיר מייתי ראייה דלומר חוקקין וכאלו נוגע ממש לא הוה אמרינן, (והיינו שהביאה הגמ' ראייה שגם לר"מ שמועיל הוא רק כיון שאמרינן חוקקים ולא שהוא נוגע ממש ועי' הערה¹⁸⁸).

ולפ"ז י"ל רבנן לא ס"ל כן (שבדבריהם אין מקור לפסוק כר"נ) ובאמת הרי"ף ז"ל וברא"ש (שכתבו) הלכה כר"נ (ופירשו הטעם כיון) דתניא כוותיה משמיעין דלא כפי' הר"מ ז"ל (דלדברי הרמב"ם אין ראייה מהברייתא דאולי בזה פליגי רבנן) ובמ"מ פט"ו מה"ש הי"ט הלכה כר"נ לא סיים דתניא כוותיה. ובזה יש לפרש דברי הט"ז מה שצריך נקב בגג והבן ואין להאריך (וכוונתו דעד כמה שאין מביאים מקור מדין כיפה לדין זה שא"צ ליגע א"כ אין לנו מקור שכשיש דבר המפסיק לא הוי חיסרון בדין זה דלפי רבנן באמת הטעם שמועיל הוא

¹⁸⁶ ואכן צל"ע בקו' דהרי לפי הרמב"ם באמת הביאור בדין כיפה הוא ביאור אחר כיון שלא יכול להיות נידון כמזוזות ומשקוף כאחד וכמו שביאר רבינו להלן ולפי"ד ממילא ביאור הגמ' הוא באופן אחר מרש"י וא"כ מה הקו' מביאור רש"י בגמ' על דברי הט"ז שם שהביא דברי הרמב"ם.

¹⁸⁷ ועי' חזו"א סע"א סק"ג שעמד בזה וכתב שעיקר המח' בין ר"ש לר"נ אם הקנה העליון צריך להיות שווה לקנים התחתונים וממילא שבכיפה לר"ש פסול ג"כ כיון שיש חלק שמתעגל כלפי מעלה.

¹⁸⁸ כן נראה כוונת דבריו ואכן צ"ב מהם ב' דרגות הללו של חוקקין וכאלו נוגע, ואפ' דכוונתו לבאר שיסוד המח' אם בעי' ליגע או לא הוא נידון בעיקר צוה"פ אם בעי' שיהא חלל של צוה"פ ממש או כמו שהעמיד החזו"א הנ"ל שהמח' היא אם בעי' שיהא הקנה על גביהן ביושר גמור על ב' הקנים שבצדדים, וממילא שאף אם מבואר דאמרינן חוקקים הוא מהני רק לדין של צוה"פ ולא למציאות שיש כאן חלל או יושר של צוה"פ ועי'.

מחמת זה שאין כלל הפסק כיון שהוא נידון כהמשך אחד וממילא דשפיר כתב הט"ז שיש חיסרון אם יהיה דבר מפסיק ביניהם).

דיני צוה"פ:

אמר ההדיוט הכותב בדין צוה"פ יש לחקור.

א'. קנה העליון אם הוא למעלה מכל אמה ואויר כל בין הקנים לבינו שקשור בגג גבוה הרבה מהו (אם ההפסק הזה יכול לחלק את הקנה העליון ולא חשיב שיש כאן צוה"פ¹⁸⁹).

ב'. צוה"פ שהרחיק מהצד ג"ט מהו (אם הוי גדירה גמורה וממילא לא אכפ"ל בפרצה שבצידו ואין דין שיהא סמוך לכותל כמו לחי¹⁹⁰).

ג'. מחיצות שאין גבוה י"ט אי מהני צוה"פ (היינו אם יש מציאות של צוה"פ למקום שאינו רה"י גמורה מחמת הגובה).

ד'. צורת הפתח שעשה מהצד בשס"ב אי דווקא מהצד (ממש דלא הוי אז ע"ג הקנה העליון) הא תחוב בין קנה לקנה ונחקק קצת בקנים כעין שעושין האומנים אעפ"י שהקנים יוצאים למעלה ג"כ אפשר דשרי (כיון שסו"ס הוא מונח ע"ג הקנים שבצידו¹⁹¹).

(ופשיטות הספק הראשון) הנה בב"ח משמע דשרי בצ"ה אף שהקנה העליון למעלה מכל בינו לקנים שתחתיו ועתו"ש בזה.

(וכלפי הספק השני) וצוה"פ שהרחיק ג"ט מכותל הקנים עמ"א ה' לתו' משמע דאסור וגם בלא"ה י"ל דאסור ועתו"ש בשם תב"ש מזה.

(וכלפי הספק השלישי) ומחיצות שאין גבוהות י"ט בש"ע כאן בסכ"ו מבואר דצוה"פ מהני למחיצת נמוכים פחות מי"ט כל שצ"ה גבוה י"ט וצ"ע בשמ"ה דכל שנמוכים פחות מי"ט כרמלית הוה ועתו"ש אות נ"א ובר"מ ז"ל פי"ז מה"ש הי"ד שנחלקו עליו וסוברים כל שהמחיצות פחות מי"ט אין מהני צוה"פ, ועב"י מ"ש ושכן כתב הרשב"א צ"ל ואין כן דעת הרשב"א ז"ל, וצ"ע (אם מוכרח הוא שיש בזה מח' די"ל מ"ש בש"ע נמוך מי"ט היינו במקום הפתח הא כל המבוי יש ג' מחיצות גבוהות י"ט דאל"כ הוה הכרמלית כבית שאין תוכו י"ט בסי' שמ"ה וצ"ע.

¹⁸⁹ והראוני בספר אוהל מועד שער עירובין דרך ב' נתיב אל שכתב ז"ל 'וזוה שאמרו צורת פתח קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן וקנים שבצדדין א"צ לנגוע וכיון שגבוהות יו"ד אומרים גוד אסיק כל שקנה עליון מכוון כנגדן ויהיה למטה מכל אמה', ולהדי' שכל הדין שאין צריכים ליגע הוא רק עד שיעור של כ' אמה, וע"ע ברמב"ם פי"ז משבת הי"ד שכתב לגבי צורת הפתח שמהני אפילו במאה אמות, ומאיך בפט"ז הי"ט כתב את הדין של א"צ ליגע וכתב כמה אמות ואולי באמת הוא חלוק פי דברי רבינו, ובזה יש ליישב סתירה בדברי המאירי בחידושין שבדף ג' ע"א כתב שצריכים ליגע ואילו בדף י"א ע"ב כתב שאין צריכים ליגע ועי' בהגהות הגרשז"ב שהתקשה בזה ולמבואר שיש חילוק א"ש דבדבריו בדף ג' להדי' איירי ביותר מכל אמה עי"ש, וביאור הדברים נראה דס"ל לרבינו שכל שיש הפסק יותר מכל אמה אין שייכות בין הקנים לבין הצוה"פ שמעליהם ועי' בזה.

¹⁹⁰ כן נראה ביאור הספק ועי' בביאור"ל ריש הסימן בזה בארוכה.

¹⁹¹ וכמו שכתב המקו"ח בתיקון עירובין שמהני בכה"ג אף בחקק מרובה דאמרינן דל מהכא לשאר עובי הלחיים, ויעוי' בשעה"צ סקפ"ו שדחק לבאר בדברי המקו"ח דמהני רק בחקק מועט וכדברי רבינו (ומש"כ שם במשנ"ב שרבינו הסתפק בחקק מרובה וצידד להחמיר לא הבנתי דנראה לכאן מדברי רבינו דחקק מרובה לא היה צד שיהני כלל וכל הנידון היה על חקק מועט ובזה באמת הכשיר) ובעיקר ביאור מח' יעוי' לעיל בהערות בסי' שס"ב משה"ת בזה.

ועסי' שס"ב בט"ז אות ד' מ"ש (שהפסול בצוה"פ) מן הצד (הוא דוקא באמצעותן ולא בסמוך לראשו) ועיין הג"א עירובין י"א (שכתב) ולא שיהא תחוב בין שניהם באמצעותן משמע דצריך דווקא מונח על ראש הקנים (ודלא כט"ז) ומיהו תחוב מסמר בראשי הקנים וכרך החבל עליהם מהני (לכו"ע כיון שהמסמר נידון כדבר חיצוני ולא חלק מהקנה דבעי' שיהא על גביו ממש¹⁹²) כנ"ל.

ומ"ש הט"ז חיפופים יוצאים עד י"ט סמוך לקרקע לכאורה ראוי להגיה ג"ט סמוך לארץ (שאז נידון כלבוד¹⁹³) עיין סעיף י' בלחי (שמבואר שמהני לבוד ללחי) ועתו"ש אות י"א ואות ס"ד דחפופים לא (מהני) לצ"ה (כיון) דהוה פתחי שמאי (כמבואר בגמ') עירובין י"א א' פתחי שמאי ובי"ד רפ"ז יע"ש בט"ז (שפסק דין זה לגבי מזוזה) וצ"ע¹⁹⁴, ולפ"ז חיפופין בכותל עץ שקוריו ווענג"לוש וכדומה צ"ע בזה.

וצוה"פ שאין בין קנה לקנה ד' טפחים עתו"ש שס"ב אות כ"ה להר"מ ז"ל צ"ה בפחות רוחב ד"ט מהני ולהטור בעיני ד"ט כמזוזה (דאל"כ אין ע"ז שם פתח) ועמ"מ פי"ז ה"כ ועיין סעיף כ"ח (שם מבואר שאם אין פתח המבוי רחב ד"ט א"צ כלל תיקון ולפי"ז נמצא ד) ממ"נ כל שאין הפתח המבוי רחב ד"ט להר"מ מהני צה"פ ולהרא"ש א"צ תיקון, אלא (הנפק"מ היא) כי רחב הרבה ועשה כמה צוה"פ שאין רחבים ד"ט, או (מבוי) מפולש כה"ג ויש לעיין אי מפולש ואין הפתח רחב ד"ט אי תורתו כמפולש:

ודע דכיפה נזכר בשס"ב סי"ב ולהר"מ ולרש"י כמחלוקת במזוזה (אם צריך שיהא ברגליה גובה עשרה ישרות או לא) ה"ה כאן, ויש לעיין לרבנן בכיפה כל שפחות מג"ט דהמזוזה שבעה אמאי לא אמרי' חוקקים כבסי' תרל"ג¹⁹⁵, ועמ"א ח' שם (שהביא מח' בדין חקק בסוכה) אי החקק (מכשיר) עד הכותל או דאמרי' כמאן דמליא (כלפי דפנות הסוכה) עד החקק הוה, (ולפי"ז) א"ש (דבאמת ל"מ לחקוק כדי להוסיף לעיקר השיעור וכמו"כ גם כאן לא מהני).

אם נתקלקל צוה"פ בשבת אי יש לומר הואיל והותרה הותרה עמ"א אות ד' ומ"ש אני שם ובסי' שע"ד משמע דוקא מחצר לחצר הא לרשות אחרת לא אמרי' הואיל והותרה הותרה, ועמ"א אות כ"ז ואי"ה בשע"ד יבואר מזה ואם ביה"ש נתקלקל אי אמרינן הואיל והותרה במקום דשייך לומר הואיל והותרה יבואר ג"כ שם. וכאן אין להאריך:

אשל אברהם:

(כב) מרווחים. עיין מג"א, הבי"י הביאו יע"ש ובסיפא מצומצמות לחומרא עט"ז י"ד:

¹⁹² כן כתב בכף החיים ס"ק ק"ז, והיה אפ"ל דמהני כיון שהוא חקק מועט אכן לא משמע כן בדברי רבינו שלא חילק בגובה המסמר ואף דדמי לכאו' לחקק מרובה הוא מכשיר.

¹⁹³ וביד אפרים כתב בעוד אופן שהכוונה שהיה חיפופין בגובה עשרה עד הארץ.

¹⁹⁴ ובתו"ש עצמו יישב שכל החיסרון של פתחי שמאי הוא רק ביותר מג"ט שאין לבוד, עי' משנ"ב ס"ק ק"ג מה שציין לדברי רבינו שמחמיר בזה בכל גווני.

¹⁹⁵ והיינו שע"י החקק נדון שיש כאן גובה עשרה וצ"ב ככוונתו דהרי אף שמהני בסוכה הוא כשיש חקק לאלו לבוד ומהכ"ת לחדש כאן חקק שבונה את מציאות המחיצה עצמה והאם נימא כן גם בכל מחיצת שבעה דתהני כיון שיש חקק ג"ט, ואכן יעו' באמת בר"ח בסוגי' שם שמבואר שנקט דמהני חקק גם באינו גובה עשרה ושינה הגירסא דלפנינו שכל מה שלא מועיל חקק הוא ברוחב וג"ט ברגליה וכפה"נ דס"ל שדין גובה עשרה הוא רק כדין שלא יהא דירה סרוחה וכדו' ולא כדין בעצם כמו הרוחב וצ"ע.

(כג) אלא. עיין מג"א (שכתב שמבוי) בפחות מד"א אורך דינה כחצר המבואר בסעיף ב' (שמתקנה) בפסין. אבל בנמוך הכתלים פחות מי"ט אף בחצר לא מהני תיקון בזה. ואי"ה בט"ז אות י"ט יבואר מזה. ועא"ר אות כ"ח (שכתב ליישב הא שלא כתב השו"ע שמהני פסים) דסמך המחבר אמ"ש בסוף הסעיף הזה בפס ד' (ותמה על מה שכתב במג"א שלמחבר לא מהני פס ד"א שהרי) גם בסעיף ל"ב מבואר כן (להדי' דמהני פס בפחות מד"א) וי"ל (דל"ק על המג"א ד) בסל"ב קאי רק אין אורך יותר מרוחב או בתים וחצירות:

(כד) בבנין. עיין מג"א (שכתב דמהני גם עפר ויעו"י בגמ') עירובין ה' א' (שמבואר שיש חשש בעפר שמא יפחת) ול"ג שמא ימעט, ולכך) צריך לזהר שלא יתמעט מכשיעור גובה כמה דצריך ושיעור רחב טפח וע"כ טוב בנין יותר (וזה כוונת השו"ע שכתב בבנין¹⁹⁶).

(כה) שני. עיין מג"א (שביאר הטעם בהא דבעי' ב' חצירות פתוחות לתוכו ואם לא כן נידון כחצר ובעי' דווקא פס ד) כל שתשמישו מרובה צריך יותר היכר מחיצה, ומבוי שיש בו חצר א' ובו הרבה דיריין אפ"ה לא פלוג וצריך דוקא ב' חצירות:

(כו) ויש. עיין מג"א, עב"ח בזה (שכתב דהוי מידי דרבנן) ונקטינן לקולא יע"ש ועסי' שס"ו וש"ע יע"ש:

(כז) דין חצירות. עיין מג"א, תה"ד סי' ע"ד (שכתב) דכל שהעיר מוקף חומה מסתמא הוקף לאחר ישיבה ואפי' יותר מב"ס הוה רה"י גמור אף מדרבנן, ומבואר שבתוכן בפרוץ במילואו מרוח ד' אין איסור פתוח לכרמלית (כיון שהוה רה"י גמור ולכך יש בזה) רק איסור (מצד עירובי חצירות) שיש עכו"ם דרין בתוך העיר ויש להם דריסת הרגל ולסלק הדיריין ועסי' שס"ד בט"ז ב' מזה ועסי' שפ"ב ואי"ה שם יבואר בזה:

ובסי' ע"ג כתב בתה"ד מענין עיר המוקף חומה יע"ש ועסי' שס"ה סעיף ז' מזה ואי"ה יבואר שם באיזו ענין אמרינן שבת הואיל והותרה הותרה כשמחיצות קיימות וספק שרי וביה"ש משמע ולכאורה דאסור אם נסתר ביה"ש דל"ש חזקת כשרות ושם יבואר אי"ה בזה:

(כח) ב' קנים. עיין מג"א, כ"כ בד"מ דצ"ה בעי' ב' קנים דוקא (ולא מהני ראשי כתלים) ובסוכה תר"ל ס"ג דמניח הקנה למעלה על הפס ועל דופן (ולא בעי' קנה במקום הדופן הטעם כיון) דהתם חומרא בעלמא לעשות צ"ה שהרי י"א שא"צ כו' ובס"ב (שם שמבואר ש)נותן הקנה על (הפס) טפח ועל קנה שני יע"ש (ולכך משם לא קשיא דשניהם הוו כמו קנים הסותמים את הרוח¹⁹⁷) עט"ז אות י"ט:

דינים מחודשים העולים:

א. ספק ד"ס של חיסרון ידיעה אזלינן לחומרא ומ"מ אם יש עוד ספק אפ' לצרף להקל (משב"ז סקי"ד).

ב. בקורה גבוהה מכל' בעי' מיעוט של לבנים תחת כל אורך הקורה.

¹⁹⁶ ויל"ד אם כוונתו דבאמת לא מהני בעפר מחמת החשש הזה ופירש דעת השו"ע דלא כמג"א או שרק עיצה טובה קמ"ל ועי'.

¹⁹⁷ כן נראה לכאור' ביאור דבריו, ובזה בא לאפוקי מדברי מחצה"ש שתמה ע"ד המג"א מדוע לא הק' מס"ב וע"ע במקו"ח תיקון עירובין שנראה שהבין באמת דהקו' היא מס"ב ולא מס"ג וכבר דקדק כן ברע"א בשו"ת קמא ל"ה ותמוה באמת מה קו' יש מס"ב שהרי שם יש גם פס טפח וגם קנה ואין כלל חיסרון של ראשי כתלים, וצ"ל שביארו שהנידון במג"א הוא נידון מצד שלא נעשה הכותל הזה לשם צוה"פ וכשיטת הריטב"א במסכתין די"א שיש דין נעשה לכך וצ"ע דבסוף דברי המג"א להדי' דמהני כל עמוד ועי' בזה עוד בהערות ע"ד השו"ע.

- ג. מהני חקק סמוך ג"ט לכותל המבוי מדין לבוד (משב"ז סקט"ז).
- ד. מח' מג"א וט"ז אם כשיש למטה קנים מכוונים אם יש חיסרון מפני הרואים שלא יהיה למעלה צוה"פ מן הצד.
- ה. כמה דינים בצוה"פ: מהני יותר מכ"א, ל"מ בהרחיק ג"ט מהכותל, מח' אם מהני בפחות מגובה עשרה, ל"מ בחיפופים מדינא דפ"ש, מח' אם בעי' ד"ט רוחב כדי להחשיבו כפתח (משב"ז סקי"ט).
- ו. לא מהני צוה"פ מראשי כתלים אלא בעי' דווקא צוה"פ וסוכה שאני (א"א סקכ"ח).

סכ"ח:

אשל אברהם:

(כט) שאין. עיין מג"א, עשה כלומר כו' דא"כ (אף אם) המבוי רחב הרבה כל שברוח ד' מתקצרין הכתלים בשיפוע ואין חלל שם ג"ט כסתום ולבוד (ול"ב תיקון בפתח זה) והמחבר בא לומר הא ד' אעפ"י שכל המבוי אין רחב ד' (דאף שבכה"ג הוי מקו"פ מ"מ) בעי תיקון לאפוקי מי"א ועמ"ש אות א' 198:

סכ"ט:

משב"ז:

(כ) שמא. עיין ט"ז, בעיר מוקפת נהר גבוה שפתיו י"ט דהוה מחיצה וקנו מהשר כבסי' שפ"ב דלא לאסור עכו"ם (מצד עירוב חצירות ו) העלה דאסור, והביא גמ' עירובין ח' א' איסור לא אמר דקיימא מחיצות (והיתר לא אמר כיון שיש חשש שיעלה שרטון).

והעלה דאף בשאר ימות השנה (ואף) בקיץ אסור לטלטל בעיר על סמך הנהר (גזירה) אטו בחורף שהמים נקרשים, ואפשר (דבזה כו"ע מודו כיון שקרישת המים) שכיח טפי מיעלה הים שרטון דלא גזרו לדיעה א' משא"כ כאן,

ומיהו אם יש מקום מדרון (עמוק י"ט) שרי כו', ובמ"א ס"ק ל"א בשם המ"מ משמע אף שיש מקום מדרון אסור יע"ש (שביאר טעם הגזירה מחשש שיוציא מהמבוי לכרמלית ולא שיתבטלו המחיצות ופליג על רש"י) והט"ז סובר (ודלא כהמג"א שיובא להלן ד) אף להמ"מ כל שיש מקום מדרון תל המתלקט י"ט מתוך ד"א שרי (כיון שיש מחיצה גמורה) והמ"א בימי החורף אסור ובימי הקיץ אפשר דמתיר ואי"ה שם יבואר.

ומיהו בשאר נהרות (ולא בים) לשרטון לא חיישינן ומש"ה התיר ביש תל כו' עמ"א.

והנה בחשש' שרטון י"ל דרבנן לא גזרו כ"כ משא"כ נקרשים ורבים עוברים שם הוה רה"ר ממש יש למגזר טפי, וע' בשמ"ה בט"ז ו' ומ"א ז' דמקילין לומר דהאידנא (אין לנו רה"ר והכל נידון כדיון) כרמלית (וא"כ אף מה שנקרא ממש רה"ר אין בו איסור דאו' וא"כ לא נגזור אף שנראה ממש כרה"ר) ומ"מ בצירוף דעת הר"ב כאן י"ל,

והנה י"ל מ"ש רש"י ז"ל שרטון (שיש חשש שיתקצר הים) כרוחב פרסה (שאין כוונתו לטעם חדש מצד שיתבטלו מחיצות רה"י כמו משמעות דבריו בתחילת הסוגיא אלא כוונתו) כפי' המ"מ (הנ"ל שיטעו) ויטלטלו שם בים והוה מוקף שלא לדירה כמ"ש המ"א אות ל"א

¹⁹⁸ יעו"ש ששם העמיד רבינו בביאור דברי המג"א שהנידון הוא רק על הפתח ולא על עיקר המקום וצל"ע שכאן נקט לא כן בביאור דברי המג"א גופי'.

(בביאור דעת המ"מ), ו(מה שמבואר בגמ' על) **מרימר דפסק לסורא באוזלי** (היינו ברשתות ומשמע דבעי' מחיצות ממש ולא שהוא חשש שליכא היכרא) **י"ל דסובר שפיר לא חיישי'** (במקום שיש מחיצות של מדרון) **לשרטון שמא יטלטלו ממבוי לשרטון כי לא הורגלו בכך ולא יבוא לכך, משא"כ בתוך העיר** (עצמה שהיתה רה"י יש חשש ש) **יטלטלו כדמעיקרא** (כיון) **שהורגלו חיישי שפיר כו' וסורא לא הי' מדרון י"ט במשך ד"א** (וכל המחיצות היו מחמת גובה הים) **וחשש שפיר שמא יטלטלו בעיר כדמעיקרא ופסק באוזלי,**

ולפ"ז איך שיהי' עכ"פ כשיש מדרון שרי וזה שהביא הט"ז ז"ל פי' המ"מ ורש"י (שכתב שיש חשש שיעלה הים) **כרוחב "פרסה" לכוונה מיוחדת הביא כן וכאמור** (שכוונתו מצד חשש טעות וכמו שביאר המ"מ ולכך ביאר שהוא רוחב פרסה והיינו שהיו היקף גדול שלא הוקף לדירה) **ואי"ה במ"א יבואר עוד. וע' שו"ת כנסת יחזקאל סי' ב' ושאר סימנים האריך בכאן יע"ש, ועמ"א שס"ה אות ט' (שג"כ כתב שיש חשש טעות בנהר ואוסרים בכה"ג) וא"ר כאן אות ל"ה (שדימה לההיא דסו"ה).**

ולענין עיר שסביבה חריץ עמוק י"ט ורחב ד"ט הוה מחיצה גמורה להעיר עשו"ת ח"צ ז"ל סי' ה' ו' ועסי' שע"ב במ"א כ"ט כל שרוחב החריץ פחות מד' טפחים נוח לפוסעו ולא הוה מחיצה לעיר, ואם יש גשרים רחבים יותר מי"א¹⁹⁹ (מעל הנהר או החריץ) צריך צה"פ דוקא (כיון שהוא נידון כפירצה) **ואי"ה בשס"ה יבואר במ"א וכאן אין להאריך.**

ודע דנהר המקיף או תל סביב לעיר הוה קרפף יותר מב"ס (שלא הוקף לדירה כיון שהוקף ורק אח"כ ישב) **עמ"א אות ל"ט כו' (וא"כ מצד זה היה צריך להיות אסור בטלטול) אלא די"ל ש(כיון ש)יש גשרים רחבים יותר מי"ד אמות בטל המחיצה סביב העיר (דיש לגשר שם פרצה) ואח"כ שעשה צה"פ במקום הגשר כבסי' שנ"ח ס"ב הוה מוקף (לדירה כיון שנתקנה הפרצה אחר שהיה שם דירה) לולי מטעם דתקרב (שאז יש חשש דרבנן וכנ"ל שיבואו לטעות ולטלטל), ולפ"ז במקום שאין הגשר רחב י' אמות (דאז אין ע"ז שם פרצה) בלא"ה אסור לטלטל בעיר (מדין קרפף שלא הוקף לדירה) ואי"ה במ"א יבואר עוד:**

אשל אברהם:

(ל) **מבוי. עיין מג"א, ובאות מ"ם יע"ש** (שצידד לומר דלא מקרי בקיעת רבים אם לא הוי ס"ר) **ולפ"ז כשיש מדרון יש להתיר אף בעת הקרישה שרבים בקעי בעגלות ורגלים דרך הנהר לעיר (לפי שיטתו דבעי' דווקא ס"ר) והאיזנא אין ס"ר בוקעים ועט"ז אות כ'. ועשו"ת כנסת יחזקאל סי' ב' (שביאר דברי התוס' שרק אם הוא רחב יותר מב"ס לא הוו מחיצות) והתו"ש הביאו.**

ודע למ"ש המ"א באות ל"ט תל מעצמו והעיר יותר מב"ס כו' (לא הוי כהוקף לדירה) א"כ כשיקיף נהר קודם בנין הבתים אסור (כיון שלא הוקף לדירה), ואם צד א' או רחב יותר מעשר הוקף לדירה שפיר דמי עט"ז כ':

ומשמע דבנו בתים ואח"כ הקיף נהר מעצמו העיר או גדל שן סלע גבוה י"ט וכדומה אף על פי שמאליה הוקפה לדירה חשוב (שפיר כמוקף לדירה ולא בעי' מעשה ממש כדי להקיף) כ"מ לכאורה עמ"ש המ"א באות ל"ט וצ"ע, וה"ה קרישת המים (שאז מתבטלים המחיצות) ואח"כ נפשרו היה תועלת כפי זה והבן,

ואם בנו עיר על שן סלע גבוה ואח"כ בנו מחיצה י"ט באורך עשר אמות י"ל דלא מהני עסי' שנ"ח ס"ח (שם מבואר שאם עשה מחיצות ע"ג התל מהני אף שגם בלא זה הוי רה"י כיון שבאור

¹⁹⁹ והיינו שגשר הוי דין פירצה ולא דין פתח ושיעורם בעשר ככל פרצות ויעו' בשעה"צ סקצ"ה שהביא בזה מח' שהנב"י ס"ל ששיעורו בד"ט והיינו שהוא נידון כפתח, ועוד שיטה בזה מצינו בשערי ציון ס"ד שס"ל שגשר אינו כלל מבטל מחיצה ובחז"א ק"ח האריך לחלוק ע"ד עי"ש.

מחיצות העליונות הוא גר ומ"מ נראה שדין זה הוא) דוקא בנו רוב עומד כה"ג (שאז יש מחיצות אחרות שהוא דר בהם²⁰⁰) ואי"ה באות ל"ט יבואר עוד:

(לא) יעלה. עיין מג"א, הנה סובר ז"ל דרש"י והמ"מ מחולקין והרכיב ב' דבורי רש"י עירובין ח' א' ד"ה ויעלה הים (שרטון שפירש שיש חשש שיעלה חול ואבנים) כרוחב פרסה וד"ה אמר כו' מרימר (שפסיק באוזלי בנהר ביאר ש)היה חושש שמא יטלטלו במבוי כו' (והיינו שהחשש לפי רש"י הוא רק מצד שלא יהו מחיצות לרה"י עצמה) ועמ"ש בט"ז מזה (שרק אמיר הזקיק כן כיון שבסורא לא היה מדרון אבל עיקר החשש הוא גם לרש"י כדברי המ"מ), והמ"מ פ"ז ה"ה פירש דבריו דודאי יש ע"פ הרוב תל מתלקט (ולכך מצד חשש שלא יהיה המבוי רה"י אין טעם לאסור) אלא חששא שמא יטלטלו ממבוי לים לשרטון כרמלית כו',

ו(לפי"ז למ"מ) צריך מחיצה גמורה לא צ"ה ברוחב יותר מעשר דהא כבר יש מחיצה תל מתלקט ואפ"ה חשש שמא יטלטלו וישכחו ממבוי לשרטון ואין מועיל כ"א מחיצה גמורה (שאז יש היכר שפיר), והיינו אם נאמר בפ"י המ"מ (שהוא מצד חשש טעות) ו(נימא שעיקר כ)גירסת רש"י (שגרס בגמ') חיישינן שיעלה שרטון (ודלא כרמב"ם שגרס דלא חיישינן) ופסק באוזלי לצד הים (היינו בצד השני כיון שאין חשש שיעלה הים שרטון) יע"ש, ו(מדברי) הטור (משמע) כרש"י דכתב (שהחשש הוא שמחמת השרטון) תתבטל המחיצה הא בלחי או צ"ה עכ"פ סגי (דס"ו"ס יש כאן מחיצה), וא"כ בש"ע נרשם (במצ"ן לדברי הרמ"א) ג"כ מ"מ ולדידיה לא מהני רק מחיצה ממש (והיה לנו לחוש לזה לדינא), ומ"מ אף על גב דקי"ל להחמיר כדיעה ב' עב"ח ובא"ר מ"מ סגי עכ"פ (להחמיר רק חומרא אחת ולכך סגי) בלחי במילואו (או) ב"י וצ"ה ביותר מעשר, ומ"ש בשאר נהרות לא חיישינן לשרטון רק בים שמעלה רפש וטיט. מ"ש בתו' כ"ד עתו"ש (מה שהביא בשם) כנסת יחזקאל בזה.

ומ"ש המ"א דמרימר פסק באוזלא ברשתות ולא בצ"ה משמע כהמ"מ לגי' רש"י (וכנ"ל דבעי' היכר וזה ליכא בצוה"פ ג"כ), וצ"ע קצת די"ל (דכיון שגם) מבוי הפתוח לכרמלית דבעי לחי או צ"ה היינו מטעם דיבואו להשתמש ממבוי לכרמלית (א"כ לא מסתבר לאסור גם כאן) דלא ליהוי גזירה לגזירה.

ו(ממה שכתב המג"א) אם נקרשים המים כו' (אסור לטלטל) משמע (שכל האיסור הוא בעודם קרושים והיינו) בחורף הא בקיץ כה"ג שרי ועט"ז (שכתב דגזרינן קיץ אטו החורף) ובשו"ת כנסת יחזקאל סי' ב' (שנחלק ע"ד דאין טעם לגזור) ועא"ר ל"ו דלהמ"מ נמי מהני צ"ה דיש היכרא כו' יע"ש (וזה דלא כהנחה הנ"ל דלא מהני צוה"פ כיון שא"ב היכר).

דינים מחודשים העולים:

- א. רק בים יש חשש שרטון ולא בנהרות.
- ב. גשר נידון כפירצה ושיעורה בעשרה ככל פרצה (משב"ז סק"כ).
- ג. ל"ב מעשה של היקף אלא הוקפה מאליה אחר שדר שם חשיב היקף לדירה.
- ד. כדי להקיף מחיצות על מחיצות תל לא סגי ב"א אלא בעי' שיהא רוב התל מוקף ועי' הערה (א"א סק"ל).

²⁰⁰ כן נראה לכאן סברתו ואכן צלע"ג בזה דהרי הרא"ש בפסקים שהביא דין זה כתב להדי' שמהני גם בעשר אמות ופלא שלא הביא זה רבינו (ועיקר דברי הרא"ש באמת מסברא הוא תמוה דאך נימא שדר באויר מחיצות העליונות אם יש רק עשר אמות של מחיצה, וצ"ל שאין הכוונה שבאמת דר במחיצות העליונות אלא שכל שיש מחיצה גבוהה יותר בפועל מחיצה הזו מתייחסת אליו ולכך זה שייך כבר בעשר אמות).

ה. מהני להלכה צוה"פ גם בים ואין בזה חיסרון היכר (א"א סקל"א).

ס"ל:

משב"ז:

(כא) אלא. עיין ט"ז, עירובין ח' ב' משמע דאף אי רוצה להשתמש רק נגד הקצר אפ"ה אין מניחין הקורה באלכסון,

היינו שכוונת הגמ' שלא מועיל כלל להניח קורה וכלשון הגמ' 'אינו מניח הקורה אלא כנגד הקצר' שבארוך אינו מועיל כלל וכמו שדקדק להלן (ודלא כמחצה"ש כאן שצייד שמהני לגבי החלק הקצר) ובזה ביאר ג' טעמים²⁰¹ שלא מהני כלל²⁰²,

דיטעו וישתמשו בארוך נגד הארוך (וחשש טעות זה שייך בכל גוני גם במתקן החלק הקצר), וגם אין היכרא כל כך כשהוא מונח באלכסון²⁰³, ועוד דקורה על גב כותלי המבוי בעינן ובאורך לאו על גב כותלי המבוי הוה דאסו' להשתמש שם²⁰⁴, וז"ש רבא אין מניח אלא נגד הקצר ולא אמר אין משתמש רק נגד הקצר,

וא"ש לתי' הא' בתו' ד"ה מניח לרבא למה לי הטעמא דלא הוה היכרא תיפוק דלית מחיצות (שתי' התוס' דכיון שקורה הוה מחיצה דאו' מהני גם בכה"ג ליחשב רה"י) ועת"ח הביאו התו"ש.

והיינו שהתו"ח הק' על דברי התוס' (וכן תמה בהגהות היעב"ץ שם) דאם כל מה דהוה רה"י הוא רק מחמת שקורה משום מחיצה א"כ למ"ד דהוה היכר מצ"ע הוה חיסרון ולא מחמת שליכא היכרא כלשון הגמ', ואכן לפי דבריו הרי נמצא שיש נפק"מ בהא שהוה חיסרון גם בעיקר ההיכר כיון שאז אוסר גם בכנגד הקצר ולכך נקטו טעם זה דווקא.

ומ"ש הט"ו דלכאורה תוך המבוי אפי' באלכסון שרי היינו כשאין באלכסון יותר מעשר וראיה דיותר מעשר אף לרב כהנא אסור ה"ה לרבא תוך המבוי כה"ג (ומלת אל"א באלכסון א"צ להגיה וה"פ אלא צריך עשר מצומצמות ולא יותר) ובזה יתישב מ"ש הרי"ף ז"ל יותר מעשר כ"ע מודים דנ"מ תוך המבוי כאמו' ועב"י,

הינו שהחיסרון באלכסון הוא חיסרון בעצם שאין שם פתח ליותר מעשר, וממילא שאינו דין דווקא בפתח המבוי אלא ה"ה גם בקורה המונחת בתוך המבוי²⁰⁵, ובזה ביאר מה שהק' הב"י

²⁰¹ ולא כתב שיש חיסרון מצד שנפרץ למקום האסור ואפ' דכיון שלא הוה חיסרון בעצם הגדירה אלא בתיקון דרבנן לא שייך בזה נידון של פרוץ למקום האסור.

²⁰² והנה ברש"י בסוגי' ד"ח כתב טעם אחר לכאו' שיראו את המשתמשים שם בלא מחיצה ויטעו לומר דאפ' לטלטל ברה"ר דאינו ניכר כחלק מהמבוי, ולפי דבריו לכאו' ברור הוא שיכול להשתמש כנגד הקצר וצל"ע מנ"ל לפמ"ג כל טעמים אלו ועי' להלן בדמאירי בחידושים נראה כטעם הב'.

²⁰³ ופשטות היה נראה דכוונתו שבאלכסון ליכא היכרא כלל וכ"נ בדברי המאירי בחידושים בד"ח ע"ב אכן דא"כ לכאו' לא יהני גם בתוך המבוי באלכסון וצל"ע דכוונתו שאף שיש היכר במציאות מ"מ אינו קורה המתקנת כהלכתה בהיכר הצריך ועי'.

²⁰⁴ והוא חידוש דמחמת האיסור להשתמש שהוא רק דרבנן ייחשב דלא הוה כותלי מבוי.

²⁰⁵ ויעו' בשעה"צ ס"ק קי"ד שהביא בשם ספר שולחן עצי שטים שבתוך המבוי יכול להניח באלכסון יותר מעשר, ויסוד המח' בזה לכאו' הוא אם גדר הקורה באלכסון הוא חיסרון כיון שנידון כפירצה או שאין שם פתח באלכסון וכלפי דין פירצה י"ל של"ש לדון פירצה כל שהכתלים פחותים מעשרה ועי'.

ע"ד הרי"ף שפסק דלא מהני קורה באלכסון מדוע העתיק לדין של קורה יותר מעשר ותי' לפי"ד דיש בזה נפק"מ דבתוך המבוי לא מהני (אכן הב"י עצמו יישב בדוחק ומדבריו לכאן מוכח דלא כתי' הפמ"ג וכמו שהביא להלן מהט"ז),

וכתב הט"ז דמלשון המחבר והטור משמע תוך המבוי אף שיש יותר מעשר באלכסון שרי להניח הקורה באלכסון דאל"כ היה לומר תחלה תוך המבוי מותר באלכסון ואח"כ לכתוב צ"ה מותר נגד הארוך והקצר,

ומ"מ אין שוים (תוך המבוי לפתחו) דקורה תוך המבוי כשרחב פתח המבוי יות' מעשר אמות וודאי לא מהני אף כשכותלי המבוי שוים וצ"ה מהני, (וא"כ ליכא ראייה לדברי הט"ז דממילא הרי לא דמו צוה"פ וקורה בתוך המבוי ומ"מ יש להעמיד דברי הט"ז באופן ש)רק כשיותר מעשר באלכסון הוא דשרי תוך המבוי בקורה ועתו"ש. (שהעיר זה על הט"ז וכתב שמ"מ כלפי אופן זה של יותר מעשר בפנים המבוי דימו לצוה"פ).

וב' לחיין כתב דאין כאן ספק כלל וודאי אין מתיר רק נגד הקצר בהעמידן בסוף המבוי דלא כב"ח ועמ"א אות ל"ב (שפסק שב' לחיים מועילים גם באלכסון) ומ"ש דכנגדו רה"ר (ולכך מסתבר דלא יהני לחי באלכסון) י"ל (ד)לחי (משום) מחיצה ו(ממילא) הוה שלש מחיצות מצד הארוך (ע"י הלחי) והפרצה (שמסוף הכותל הקצר עד כנגד הארוך חשובה שהיא) ברוח רביעית (מחמת סתימת הלחי שבצד הקצר מלמעלה ושם הרי) לא הוה (פירצה) במילואו (למקום האסור ואינו אוסר בפחות מ"א²⁰⁶) וכ"ש לכרמלית כה"ג,

ומ"מ י"ל (ש)אף בפתוח לכרמלית לא מהני (באופן שיעשה) ב' לחיים באלכסון דלחי הקצר כאלו מחיצה שם נכחו ביושר ו(אחר שנדון כן את הלחי הזה) תו לית כלל נגד הלחי הארוך שם היתר. ועיין אות כ"ב:

תוה"ד מבואר בדברי רבינו כאן ב' חידושים האחד שהנידון להתיר ע"י לחי אחד את המבוי הזה הוא באופן שמניח בצד הארוך ואז יותר כל הריבוע (ולא באלכסון²⁰⁷ כמש"כ הגר"א לעיל בסי"ג) וזה כיון שאנו דנים כאילו הלחי נמשך כמחיצה גמורה עד סוף נקודת הריבוע וממילא הרוח שבצד הוי רוח רביעית והיא מותרת מצד דלא הוי פירצה במלואו אלא פחות מעשרה²⁰⁸,

²⁰⁶ ואכן דיש לדון מדוע לא יהא בזה חיסרון מצד דין שבקי דהרי יש כאן ב' פתחים זה על יד זה, וצ"ל דכיון שסו"ס במציאות הוי פתח אחד ממילא לא אכפ"ל מהא שבדין הוא חשיב כב' פתחים דסו"ס כל מי שהולך שם נחשב שהלך בכל אותו מקום וכל הנידון של שבקי שייך רק אם יש דבר המחלק בין הפתחים ועי'.

²⁰⁷ וזה כנראה כיון דפשיט"ל סברת הט"ז שלחי לעולם מתיר רק נכחו וביושר, והנה באמת יעוי' בביאור"ל ריש הסימן שכתב שיש תיקון בלחי גם בב' מחיצות כמין גא"ם ומשמעות דבריו שהוא מתיר כל הריבוע דהרי כתב שאין נפק"מ איך יהיו הב' מחיצות וזה דלא כמו שביאר בדבריו בחזו"א סע"ב סק"י והוא מוכח גם מדבריו בסי' תר"ל בביאור"ל ס"ה עי"ש ואכה"מ, אכן דמאיך הרי כאן פסק דלא מהני ומוכח דס"ל שיש חילוק בין דאו' לדרבנן ובדברי הפמ"ג יש לדון בזה וכדלהלן.

²⁰⁸ והנה באמת יש לדון אם כוונתו דמהני גם לתיקון דרבנן או רק למנוע את השם רה"ר דאו' דידי' ושורש המקום לחלק בזה הוא מסתירת המשנ"ב הנ"ל שבריש הסימן כתב בביאור"ל שמהני לחי בב' מחיצות כמין גא"ם ואילו כאן העתיק דברי הט"ז דלא מהני לחי כלל בכה"ג כיון שהוא הולך רק נכחו ביושר והמוכרח הוא שיש חילוק בין המחיצות דאו' דבזה כתב שמהני לתקן כל הריבוע ואילו בדין דרבנן יש הלכה שתהא מחיצה כנגדו וכן מבואר בהדי' בתו"ד עי"ש היטב שכאן כתב שהוא חיסרון כיון שאין מחיצה כנגדו, וממילא דיש לדון אם כאן הכוונה שיהני לדאו' או לדרבנן והיה נראה מוכרח דהוא נידון בדרבנן כיון שהוסיף דלא הוי הרוח פרוצה במלואה וזה אף שכ"ז הוא נידון רק בדרבנן וע"כ דבא

ועוד חידוש מבואר לכאן בדבריו שמ"מ כשיעמיד שם ב' לחיים יגרע עי"ז כיון שאז הלחי בצד הקצר יהיה נידון נכחו ביושר ויסיים שם המחיצה ולא נדון את המחיצה שיש ע"י הלחי שלמעלה²⁰⁹.

(לב) שצדו. עיין מג"א, ב' לחיים א' נגד הארוך וא' נגד הקצר לא מהני להשתמש נגד הארוך אף ברוחב ביניהם פחות (מ"ט) [מ"י אמות] והב"ח מתיר ב' לחיים כשאין באלכסון בין א' לחבירו יותר מ"י אמות וע"ז אות כ"א ואי"ה יבואר שם:

דינים מחודשים העולים:

- א. ל"מ קורה באלכסון גם להתיר כנגד הקצר מכמה חששות שיש בזה.
- ב. ל"מ קורה באלכסון יותר מעשר גם כשהיא מונחת בתוך המבוי.
- ג. כשמניח לחי אחד בצד הארוך כל הריבוע מוכשר על ידו.
- ד. ומ"מ בב' לחיים גרע ע"י הערה (משב"ז סקכ"א).

סל"א:

משב"ז:

(כב) אם. עיין ט"ז, הנה העמיד לחי באמצע מבוי היינו באמצע כותל (האורך) וסמוך לכותל פחות מג"ט כמבואר (לעיל שזהו דין לחי), וכל שעשו החיצונים ג"כ לחי למבוי הנשאר ויכולים לערב יחד אז אוסרים זע"ז, אף ש(בפועל) אין לחיצונים דריסת הרגל על הפנימים דהוה כעיר של יחיד ונעשית של רבים (ש) כיון שהורגלו לערב יחד²¹⁰ עב"י בשם הרא"ש ז"ל,

ויראה לי אף שעשו כן בתחלה (ש)העמידו כ"א לחי לעצמה ולא הורגלו מעולם לערב יחד מ"מ הואיל ורוב המבואות רגילים כן לערב יחד כל המבוי ה"ה הם וכ"מ קצת בלבוש.

ואם אין לחיצונים לחי אין אוסרים על הפנימים כיון שחיצונים אין ראויים לערב (ואינם מצטרפים ליחשב כדוורים בחצר) ויראה (שאינם אוסרים) אף שיש לחיצונים דריסת הרגל על הפנימים (מ"מ) כה"ג שלא עשו לחי אין אוסרים על הפנימית²¹¹, משא"כ כשחלקו הדוורין בפסין או בצ"ה ולא ערבו החיצונים אם יש לחיצונים דריסת הרגל אוסרים על הפנימים ואם אין להם דריסת הרגל אין אוסרים עב"י ותו"ש.

ומ"ש המחבר בסל"ב וכל זה ביש הכשר מבוי (מצד גדלו ושהיו בתים וחצירות פתוחים לתוכו) היינו (באופן ש)העמיד לחי בחצי מבוי ולא בחוץ ועמ"מ פי"ז ה"כ דעלה קאי, הא עשו גם חיצונים וערבו (אף שיש לחי ביניהם) מצטרף המבוי יחד (להכשר המבוי ו)כל שיש

לתקן מצד הדין דרבנן, ואכן בזה י"ל דהרי שי' הט"ז גופי' בריש הסימן שאם דחקי רבים אף בשיש ג' מחיצות כל שהוא פרוץ במלואו הוא נידון ככרמלית דאו' וא"כ בעי' מדין דאו' שלא יהא פרוץ במלואו ועי'.

²⁰⁹ והוא חידוש דלא נימא דל מהכא כלפי הלחי התחתון אלא הוא נידון כסילוק מחיצה לגביו.

²¹⁰ ובלבוש הוסיף בזה ביאור 'וכיון שההרגל כן הוא אסורים בני מבוי ליחלק זה מזה, כדי שידעו ויזכרו הכל שזו המבוי נתקנה ונעשית כרשות אחת'.

²¹¹ והביאור לכאן שאז הם נידונים כאנשים חיצוניים שנמצאים במבוי ולא כחלק מהדרים שם שיכולים לאסור.

בין הכל ב' חצירות שרי, אבל בצ"ה או ב' פסין אני מסופק אם אין בחיצונה ב' חצירו' אם מותרים (או שהם נידונים כב' מבואות חלוקים לגמרי) וצ"ע:

(כג) אבל. עיין ט"ז, דחצר א' גופא יכולין לחלוק בצ"ה או ב' פסין עב"י ומ"א. ועיין עירובין י"ד ב' (דאמרינן אם עשה לחי ל) חצי מבוי יש לו חצי מבוי (והקשתה הגמ') פשיטא, ויש להקשות דלמא אתא לאשמעינן שאין החיצונים אוסרים עליו כשלא עשו הם לחי אף על גב שיש להם דריסת הרגל (וכנ"ל שאף אם בפועל הם דורסים במבוי אינם אוסרים על הפנימי) וי"ל עדיפא משני, ויש להקשות לימא אין לו אלא חצי כדמעיקרא דבעי ב' חצירות כו' (ולא מצטרפים זל"ז בהכשר מבוי) וי"ל:

אשל אברהם:

(לג) ולא. עיין מג"א, עט"ז ועב"י ואף שיש לחיצונים דריסת הרגל על הפנימית (וכנ"ל במשב"ז).

(לד) ב' פסין. עיין מג"א, עב"י וט"ז ופס ד' טפחים עב"י ועתו"ש אות ע"ד פס רחב ד"א ראוי להיות הציון בסעיף ל"ג במבוי רחב כ' אמות ועמ"ש אי"ה באות ל"ה מזה.

ועיר המוקפת חומה וננעל הפתחים בלילה ופתח א' אין ננעל בלילה ומ"מ הוה כלחי בפתח ההוא אין מערבין אותה לחצאין (מכיון שיש לכולם היתר טלטול נידונים כולם כבני מבוי אחד²¹²) אבל נפרץ פרצה בטל הכשירה של העיר ויכולין לערב לחצאין ואי"ה בשס"ד ושס"ה אבאר קצת תיקון עירות לענין שבת וכאן אין להאריך:

דינים מחודשים העולים:

- א. אף שעשו כ"א לחי לעצמו אוסרים בטלטול כששניהם מתוקנים.
- ב. אף כשיש דריסת הרגל זע"ז אינם אוסרים.
- ג. ספק בצוה"פ ופסים אם מחלקים המבוי אף בעירבו יחד לגבי צירוף בתים וחצירות (משב"ז סקכ"ב).

סל"ג:

משב"ז:

(כד) ומעמידו. עיין ט"ז, ואף על גב דהו' פרוץ מרובה על העומד ברוח ד', וגם אורא דהאי גיסא והאי גיסא מרובה כיון דיש אורך ד"א בפס הוה כמבוי שזהו שיעור אורך המבוי ומש"ה הוה כב' מבואות (ואז לא שייך לדון על הדין של אתי אורא כיון שהאור כאן הוא כאור שחוץ למבוי) משא"כ בסל"ד אין הפס רחב ד"א (ונתון לארכו²¹³ של המבוי שאז

²¹² ופשטות הוא מצד דין הורגלו שהזכיר לעיל לגבי מבוי, ויש לדון אם כוונתו רק באופן שכבר עשו עירוב פעם אחת או שגם בזה שייכת הסברא שהזכיר רבינו לעיל במשב"ז כמו שמבוי שכיון שכן הוא דרך רוב המבואות לעשות עירוב אחד ממילא לעולם נידונים כאחד והכי נמי נימא לגבי עיר המוקפת חומה, אכן לכאו' אם זה היה המכוון במג"א הזה א"כ היה לו להביא לעיל מקור לדין זה מדברי המג"א ולא רק משמעות בלבד, ולכך נראה יותר שהכוונה כאן היא דווקא באופן שכבר עשו עירוב פעם אחת (וכמו הדין הרגיל של עירוב לחצאין שנאמר בכה"ג שהורגלו עי' להלן סי' שצ"ב) אלא דיש לדון בזה מצד אחר שלהלן שצ"ב ס"ד משמע בשו"ע שפסק דין זה של לחצאין רק בעיר של יחיד ולא בעיר של רבים וא"כ אין דין זה נכון בכל עיר אלא רק בעיר של יחיד וצל"ע בזה שם במקומו.

²¹³ כן נראה לכאו' שזהו עיקר החילוק אם עי"ז הו' המבוי כב' מבואות ואז ל"ש אתי אורא דהו' אור חוץ למבוי אכן באמת לשון רבינו הוא כחילוק מחמת שיש בו שיעור של ד"א, ובאמת הוא מפורש להלן מינה במשב"ז כ"ז שכתב חידוש שכל שהוא יותר מד"א ליכא כלל דין של אתי אורא וכפה"נ הוא

נידון המבוי כב' מבואות) כי אם מטעם דממעט לפתח המבוי מעשרים אמה. ובמ"א אי"ה אבאר עוד:

(כה) כל. עיין ט"ז, ועיין סעיף כ"ו דיני תנאי מבוי:

(כו) ומה. עיין ט"ז, בשס"ד מבוי עקום כמין דלית או כמין חית הוה כמפולש אף על גב שאין רחב עשר אמות בין לרה"ר, ולכרמלית, או בעקמימותו, וכאן כתב הרא"ש דווקא כשיש יות' מעשר אמות מן הפס עד כותל האמצעי (עד"מ ג' מחיצות ורוח ד' במזרח פרוץ מעמיד במזרח פס ד' א' ואם יש מפס עד כותל מערבי יותר מעשר אמות כו' צריך צ"ה כבשס"ד), וכתב הט"ז דכאן לא הוה ממש כמבוי עקום וי"ל ש(בכה"ג) רואין כאלו המקום מהפס הולך ביושר עד כותל מערב וב' מבואות הם בצד פס זה ובצד הב' הולכים ג"כ בשוה ויושר ולית בכל אחד מפולש (כיון שהפרצה ביניהם נידונת כפתח בין ב' המבואות ולא כמבוי נוסף שיש לדון בו דין מבוי עקום) משא"כ כשיש יותר מעשר אמות מפס עד כותל מערב א"כ לא הוי פתח בין מבוי האמצעית לבין מבואות שבצדדים לכך אז הוי כמבוי עקום ולפ"ז מ"ש הר"ב וי"א דווקא כשיש עשר אמות הוא ל"ד אלא יותר מעשר אמות:

אשל אברהם:

(לה) פס. עיין מג"א, ד"א חשוב כמבוי בפ"ע שאורך המבוי ד"א כבסכ"ו מש"ה לא אתי אורא כו' ועיין עירובין י' ב':

(לו) וי"א. עיין מג"א, ועתוס' עירובין י' ד"ה עושה בשם הריצב"א (שם מבואר שבכל מבוי העשוי כמין ח' אינו נידון כמפולש מחמת שאין דרך ללכת כך וכתב המג"א דבפחות מעשר מדודו כו"ע לריצב"א) ומ"מ א"י לחלק שפיר בין יותר מעשר לעשר.

וצ"ע היכי עביד לה (לצוה"פ ביותר מעשר) אם לומר בפתח המבוי א"כ למה לן פס וקורה כלל לדידן בסכ"ו (דהרי המבוי כבר מתוקן), ואם (כוונתו שעושה) צורת הפתח בעקמימות א"י היכן עושה אם לא מן הפס עד כותל אמצעי ועתו"ש (שהק' דאם כבר עושה צוה"פ שיעשנה בכניסה למבוי וא"צ כלל לעשות פס ג"כ וסגי בזה), ומ"ש המחבר מבוי עקום ע"י פירושו בלבוש והציוור שם:

סל"ד:

משב"ז:

(כז) ויעשה. עיין ט"ז עירובין י' ע"ב ועיין סימן שס"ב (שם מבואר דין) פרוץ מרובה בכל ההיקף לא הוי מחיצה (ולא אמרינן אתי אורא דה"ג וה"ג²¹⁴) משא"כ ברוח א' אי אורא דהאי גיסא והאי גיסא רבה מבטל ליה כל שפחות מד' אמות (שאינו שיעור חשוב²¹⁵) הא לא"ה לא מבטל ליה:

מחמת חשיבות הכותל, ולפי"ז יש כאן עוד טעם לחלק אכן מ"מ בתחי"ד כאן פתח בהא דהו"ב מבואות ועי'.

²¹⁴ וצ"ב כוונתו בזה איזה חילוק יש בין כל ההיקף לרוח אחת לגבי הדין של אתי אורא דדין זה קיים לכאור' בכל רוח ורוח, ואולי צ"ל שעיקר החילוק כאן הוא בין רוח רביעית (וצריך לגרוס ד') לשאר הרוחות וצל"ע.

²¹⁵ והוא חידוש גדול שאין דין של אתי אורא אם הוא רחב ד"א, ויל"ע לפי"ז מדוע לא הביאו הפוסקים הכ"ת פשוטה למעט המבוי ע"י שיניח פס ד"א באמצע המבוי לרוחב ולא יצטרך לב' תיקוני מבוי וכו'.

(לז) פס. עיין מג"א, ועיין אות ה' (בא"א) וא"כ לכאורה (ילה"ק) דברי הר"י מדידה אדידה ועיין תבואות שור להרבינו הגדול ז"ל בחדושי לעירובין (בכור שור י"א ע"ב מה שתירץ בזה) הובא בתו"ש אות י':

(לח) דלא. עיין מג"א, עירובין י' ב' וברש"י (ד"ה דילמא) ותוס' ד"ה ועושה שצריך לחי ומשום הכי פריך כו' (שיש חשש של שבקי ואז לא מועיל תיקון של לחי). ומעמיד הלחי סמוך לכותל שלושה טפחים, ואי נמי מניח קורה (אם יש חשש של שבקי) בטל תיקון המבוי כן משמע לכאורה ודאי לשס"ה כו' (שמבואר שאין תיקון כל בכה"ג שיש חשש של שבקי).

ומשמע (מפשטות הלשון שדין זה של שבקי הוא) אף באין רוחב (הפתח) יותר מעשרים, כל שמעמיד פס באמצע אי שבקי פתח רבה יש הך חששא, ושמא כהאי גוונא שרי משא"כ כשרחב יותר מעשרים²¹⁶, ואף על גב שיש עמוד ברוח רביעית (וא"כ לעולם נדון שאין כאן פתח יותר מעשרים אמה) מ"מ כבר היה פרוץ במלואו. ובסל"ג אם מעמיד שני לחיים נמי י"ל דשפיר דמי (דלא חשיב כפתח יותר מעשרים).

דינים מחודשים העולים:

א. אפשר שכל החשש של שבקי הוא רק באופן שהפתח מצ"ע רחב יותר מעשרים אמה (א"א סקל"ח).

סל"ו:

משב"ז:

(כח) מתוך. עיין ט"ז, כל שיש גבוה עשרה טפחים, ומתלקט מתוך ארבע אמות הוה מחיצה, ואי לאו כמאן דליתא דמי. וכן לענין היקף העיר כן הוא ואי"ה בשס"ה במ"א ט' ובשאר דוכתי יבואר עוד:

אמר העני ארשום בכאן מלות והשמות המוזכרים בסימן זה בקצת ביאור: פסין, לחיים, צורת הפתח וקורה:

ה' פסין הם. א'. פס החצר בסעיף ב' ארבע טפחים או שני פסין משהו מכאן ומכאן, ובנשתייר בכותל רביעי בעינין טפח מכאן ומכאן.

ב'. פס רחב ד' אמות במבוי שרחב יותר מכל המבואר כאן בעינין ד"א דוקא להיות חשוב מבוי בפ"ע ואז לא אתי אורא דהאי גיסא ולא מבטל ליה²¹⁷ ואף פרוץ מרובה על העומד ברוח ד' לא מבטל ליה.

ג'. פס ד"א העומד ברוחב המבוי אין לו דין לחי במאליו הא במתכין הוה לחי, הא עומד באורך הכותל מבוי אף על גב הועמד לשם לחי בטל הוא מתורת לחי אף על גב דניכר כבסי"ב וי"ג יע"ש (שלחי המושך גרע טפי).

ד. פסי ביראות אף על גב דפרוץ מרובה על העומד אפ"ה הואיל בכל צד אמה מכאן ומכאן שפיר הוה מחיצה מן התורה עתוס' ריש עושין פסין י"ז ב' (שביאר הטעם בזה כיון שהוא נידון כפתח) ומן התורה אגמריה רחמנא כך וער"מ ז"ל פי"ז הכ"ז.

²¹⁶ וצ"ב החילוק בזה דסו"ס אין לו שם של פתח מחמת ששבקוהו הרבים, ואולי כיון שאין חשיבות לכל צד ממילא אינו בטל ממנו השם פתח וצ"ב.

²¹⁷ וכדבריו לעיל סק"ז שאם יש לו חשיבות אין בו נידון של אתי אורא לבטלו.

ה. ויש פס ה' בשס"ה דדי בפס ארבעה טפחים כה"ג (בנפרץ בראשו בסוף מבוי אכתי מותר לטלטל שם) יע"ש במ"א א' יע"ש.

ג' לחיים הן. א'. לחי המתיר מבוי פרוץ במילואו י' אמה, עוביו אין לו שיעור וגובה י"ט וכשר מעצי אשירה ושלא ירחיק מכותל המבוי ג"ט כמבו' בסעיף גו"ח.

אמרתי לרשום פה מ"ש בצידה לדרך פ' וישלח ע"פ ויטמון אותם תחת האלה בשכם ובשם רבינו בחיי ש(שהק' מדוע היה סגי להו בקבורה הרי) עכו"ם אין דינה בקבורה אלא צריך פיזור דוקא ובר"מ ז"ל פ"ח מעכו"ם כיצד ביעור עכו"ם מפרר או שורף ומטיל לים ועבי"ד סי' קמ"ו סי"ד. ובסוף תמורה דלא חשיב עכו"ם (בין הנשרפין או הנקברים הטעם הוא כיון) דאינם מנשרפין ונקברים דבעי פירור דוקא ולא קבורה,

ושם אמר עצי אשירה לעולם אסור קשה הא בלא"ה אינה מנשרפין (וממילא אין לאפרם היתר ככל נשרפין ומה החידוש שאסורים לעולם) וי"ל (דכל הדין ש)אפר נקברים (אסור) אפשר מדרבנן (הוא דאסור בכל"מ) דמן התורה שלא כדרך הנאתו הוה, עמ"ל פ"ה מיסודי התורה לפני יהושע פסחים (דף כ"ז שכתב דהוא רק איסור דרבנן מכח קו' זו דהוי שלא כדרך הנאה²¹⁸) משא"כ עצי אשירה (שאפרם אסור) מן התורה מלא ידבק בידך ולוקה בנהנה וע' אה"ע לקדושי אשה.

ועט"ז אות ה' (ובמשב"ז שם) ובתו' עירובין פ' ב' ד"ה אבל ונ"מ בין התירוצים קנה שע"ג קנים בצורת הפתח לתי' א' שרי ולב' אסור (וכמו שהתבאר שם) וקורה דאמר שם מכתת שיעורא קשה קצת לתי' הב' (שאם כל החיסרון הוא מצד שאינו יכול לדבק השברים הרי בקורה שלא תוכל לעמוד באויר גם בלא הדין שיעור שיש בה ג"כ יהיה בה חיסרון של כיתותי מיכתת).

ולמ"ש הר"ן ז"ל בשם בעל המאור ר"ה כ"ט במצות דרבנן אמרינן מצות להנות נתנו קשה לחי מעצי אשירה איך שרי מן התורה (והרי נהנה מהלחי ו)אי נמי ד' מחיצות בעינן (ולא הוי רה"י ע"י הלחי) מ"מ כרמלית הוה, ואנן קי"ל דאף דרבנן לאו להנו' נתנו כמ"ש במקום אחר.

ב'. לחי בסעיף ד' ברוח ד' בכותל בעינן טפח דבכותל עצמו אין היכר במשהו.

ג'. לחי העומד מאליו בסעיף י"א כשר אף אילן נטוע אף פחות מטפח ועסי"ב וי"ג.

צורת הפתח קנה שע"ג מעצי אשירה ביארתי לעיל דפסול.

קורה מבואר דינו.

ולחי מחיצה והזורק למבוי חייב וקורה היכרא והזורק למבוי פטור ולא היה פנאי כעת לעיין כראוי אולי אזכה בסימנים הבאים לבאר עוד:

אשל אברהם:

(לט) ובזה. עיין מג"א, דהוקף שלא לדירה יותר מב"ס ואם בנו מחיצה ע"ג התל הוקף מקרי²¹⁹ וי' אמות לחוד י"ל דלא מהני (כיון של"ש לומר שבאויר מחיצות העליונות הוא דר²²⁰) ואם תל גבוה ה' ומחיצה ה' הוה הוקף לדירה דכל פחות מי"ט לאו מחיצה כלל:

²¹⁸ ואכן ציין לדברי התוס' בתמורה דל"ד שנראה שהוא דין דאו', ועי"ש עוד בפנ"י בדכ"ב מש"כ בזה.

²¹⁹ והנה במשנ"ב כאן סתם דלא מהני לבנות מחיצה ע"ג התל ומוכח מדבריו שהנידון כאן הוא כלפי תוך העיר שמוקפת ע"י התל ולא שדר בתוך התל עצמו שזה הרי מבואר בסי' שנ"ח שמהני כיון

(מ) הוי. עיין מג"א, באות ל' יע"ש עמ"ש שם ובתו"ש כאן יע"ש ובשו"ת כנסת יחזקאל סי' ב' יע"ש:

דינים מחודשים העולים:

א. מה שאסור אפר הנקברים בהנאה הוא רק מדרבנן (משב"ז סקכ"ח).

שבאור מחיצות העליונות הוא דר, ויש לדון אם כוונת רבינו לחלוק בזה שגם בכה"ג מהני או שכוונתו לציור אחר ואם באמת נחלק על המשנ"ב צ"ב במאי פליגי ועי'.

²²⁰ עי' בזה לעיל בסק"ל ובהערה שם.

סימן שס"ד

ס"א:

משב"ז:

(א) צריך. עיין ט"ז, דפתוח לחצר שאין מעורבת במילואו די בקורה בב' צדדיו דלא כב"ח דכתב דבעינן מצד א' לחי דוקא דא"כ במפולש למעורבת נמי אלא דהוה כסתום רק אינה מעורבת אוסרתה די בקורה בב' צדדיו,

והיינו שלפי דבריו של הב"ח בעי' לחי בצד אחד והיינו שבעי' שייחשב כסתום מצד הל' מחיצות דאין אנו דנים שהוא משתמש במחיצות החצר, ובזה נחלק הט"ז שמהני קורה בב' הצדדים,

ובמ"א א' משמע דלצד החצר בעי דוקא לחי, וקורה בצד הב' לרה"ר, הא קורה בצד חצר ולחי בצד ר"ה לא מהני, וכ"מ בב"ח בשם סמ"ק יע"ש ואי"ה שם יבואר,

היינו שהפירצה לחצר שאינה מעורבת נידונת כפירצה דבעי' לה דווקא לחי ולא מהני לה קורה,

ומיהו מפולש לקרפף יותר מב"ס שלא הוקף לדירה כ"ע מודים דבעי מצד אחד לחי או קורה ומצד הב' צורת הפתח אף על גב דקרפף סתום מכל צד, עב"י (שכתן כן בשם הריב"ש והטעם בזה לכאן כיון שהגדר בה מדרבנן הוא דהוי ככרמלית כלפי זה בעי' גדירה גמורה דייקא).

וב' חצירות מפולשות או יותר מעשר לא מהני לחי או קורה כ"א ב' משהויין או פס ד' דחצר אין ניתר בתיקון המבוי כמ"ש רמ"א ז"ל כאן ועסי' שע"ב במ"א אות י"ד ובריש שס"ג:

אשל אברהם:

(א) או. עיין מג"א, כנראה הסכים להב"ח (שכתב דבעי' לחי דייקא וכמסקנת דבריו לעיל דבסמ"ק שהוא מקורו של הב"ח משמע) ושכ"מ בסמ"ק דבעי דוקא לחי לצד החצר ובצד הב' די בקורה ולא איפכא בצד החצר קורה אף על גב שעשה לצד הב' לחי ולא הוה מפולש אסור וצ"ע קצת²²¹,

ועסי' שס"ג סל"א (שם מבואר ש) בהעמיד לחי באמצע המבוי כל שיש לחיצונים רשות לטלטל במבוי בחלק שלהם צריך שיערבו שניהם יחד דוקא (דרך אז חשיב שיש להן דיורים בחצר) (ו) א"כ (מוכח ד) דוקא לחצר שאינה מעורבת²²² מהני לחי למבוי בצד החצר (לחלק בין המבוי לחצר) הא חצר מעורבת גרע טפי הואיל ויש רשות לבני החצר לטלטל בחצר אסור זע"ז עד שיערבו יחד (ואז לכו"ע יצטרכו לחיים²²³),

²²¹ היינו דאיך נימא שפתוח לחצר גרע מפתוח לרה"ר ששם סגי בקורה.

²²² הנה יעוי' בהגהות יתרון האור על המשניות פ"ט שהאריך לתמוה ע"ד רבינו שכל הדין המבואר לעיל בשס"ג ל"א הוא רק אם שכל שיש לחי לחיצונה הם אוסרים זע"ז אבל אם אחת לא עירבה אין בזה איסור בכה"ג, והיינו שבכה"ג הוא כאיסור צדדי ולא סיב בעמם שאסור לטלטל, וכתב דכ"ה משמעות דברי השו"ע לעיל אכן בפשיטות לשון השו"ע הוא ממש כדברי רבינו שכתב השו"ע שאסור עד שיערבו יחד ומבואר שגם חיסרון עירוב אוסר וכדבריו כאן ומ"מ אולי זה כוונת רבינו במה שסיים וצ"ע.

²²³ דכלפי האיסור שאוסרים זע"ז בעי' הפרדה גמורה של הרשויות.

עמ"א שס"ג אות ל"ג ושע"ב אות י"ד (שבב' המקומות מבואר שאם עירבו כ"א אוסרת על השניה) וצ"ע עדיין, ובט"ז ג"כ צ"ע באות א' יע"ש (שבדבריו מבואר שבחצר מעורבת א"צ כלל תיקון ודלא כדבריו כאן²²⁴) עמ"ש אי"ה באות ג':

דינים מחודשים העולים:

א. מפולש לקרפף יותר מב"ס שלא הוקף לדירה לכו"ע בעי' לחי או קורה מצ"א וצוה"פ מהצד השני.

ב. כל הנידון אם סגי בקורה לצד החצר הוא רק בחצר שאינה מעורבת ולא בחצר המעורבת כמבואר בשס"ג (א"א סק"א).

ס"ב:

אשל אברהם:

(ב) רה"ר. עיין מג"א, המ"מ פי"ז ה"י מה"ש יע"ש בשם הרשב"א ז"ל (שכתב דסגי בדלת אחת הננעלת כיון שבפועל הוא מונע מהרבים לעבור שם) ועב"י כאן משמע לכאורה (דס"ל) כן,

ומה שכתב כאן דלתות (לשון רבים שמשמע דבעי' דווקא שנים, אדלתות) דעלמא קאי,

וגם (י"ל דכתב השו"ע דלתות לשון רבים כיון ש(ל)י"א (שהביא השו"ע דסגי) בראוין לנעול בעינן (באמת) דוקא ב' דלתות (ולכך כתב לשון רבים²²⁵ אכן) ואנן קי"ל כדיעה א' נעולות דוקא וי"ל דלת א' סגי בננעל בלילה, ועט"ז שמ"ה אות ה' (שכתב דסגי בדלת אחת הננעלת) והתו"ש שם השיגו מכאן (שכתב השו"ע דלתות לשון רבים) ואין הכרע בביאור מהמחבר וכמ"ש.

ועיירות שלנו שמתקנין בצ"ה יש לעיין במכוונין ממש השערים (ומתקיים התנאי של מפולש משער לשער דבעי' כדי להחשיבו כרה"ר) ורחבים הרבה (ויש בהם שיעור של טז"א וא"כ איך מהני לזה צוה"פ ולא דלתות) ומיהו י"ל דסומכין האידינא לית לנו רה"ר. (מחמת שליכא ס"ר²²⁶).

ועד"מ (שנחלק על מסקנת הב"י דס"ל להלכה כעיקר כשיטה הראשונה דבעי' נעולות ממש דהרי הרמב"ם פסק דסגי בראויות לינעל) וכאן לא הגיה משמע ד(גם הוא) פוסק כדיעה א' ועסי' שמ"ה ס"ז (שהרמ"א גופי' העתיק להא דבעי' דלתות ננעלות ברה"ר וע"כ דפסק כשו"ע),

²²⁴ ועי' גם בביאור הג' שנחלק ע"ד הט"ז וכן הסיק בביאור הג' כאן.

²²⁵ והטעם לחלק בזה לכאן הוא דלהנך דסברי שהדין הוא שיהו ראויות לנעול אין הדין מחמת שנמנע בפועל הילוך הרבים אלא הוא כתיקון מעולה יותר וא"כ שפיר י"ל דבעי' להו בשתי הצדדים דווקא דבזה לא שייכא סברת הרשב"א הנ"ל.

²²⁶ וכ"כ הט"ז סק"ב ועי' במשנ"ב דמ"מ בעל נפש יחמיר.

וממה שכתב בד"מ (בשם ר"י שדין זה של דלתות הוא גם במקום דלא הוה רה"ר גמורה) משמע²²⁷ (דס"ל) שיש להחמיר אף עתה במפולש ממש רה"ר אף על גב דלא הוה רה"ר גמורה לחייב מיתה מ"מ בעי דלתות יע"ש:

דינים מחודשים העולים:

- א. גם אם בדלת ננעלת סגי בדלת אחת מ"מ לשי' שסגי ברא"ל בעי' דווקא שנים.
- ב. בעירות דידן יש לסמוך דאין כיום רה"ר מחמת שאין ס"ר.
- ג. הביא מהדרכ"מ להחמיר גם ברה"ר דידן להזקיק דלתות אף שלא הוה רה"ר דאו' ועי' הערה שם.

ס"ג:

משב"ז:

(ב) מבוי. עיין ט"ז, ועא"ר אות ה' (שכתב ליישב קו' הט"ז ד) י"ל (שמבוי) עקום (אף שדינו כמפולש מ"מ) קיל ממפולש גמור דהא שמואל מיקל עירובין ו' א' ואמר תורתו כסתום²²⁸ א"כ י"ל לדידן קיל ובכרמלית א"צ בעקום תיקון.

וי"ל (ויש להקשות ד) א"כ אף בשני ראשיו (של מבוי הפתוח לכרמלית) יהיה די בלחי וקורה (כיון ש) קיל ממפולש גמור ופתוח לכרמלית נימא הכי ו(כיון ש) אגן קי"ל דצריך תיקון צ"ה (בצד) אחד מראשו ה"ה בעקום צריך תיקון.

ועמ"א שס"ג אות כ"ז בעיר מוקף חומה פשיטא דא"צ (כיון שאין המבואות פתוחים לרה"ר כלל).

ואף באין מוקף מבואות שלנו דין חצר וא"צ תיקון בעקום רק בראשו ונמצא בזה חצר קיל ממבוי דא"צ בעיקום כלום תיקון יע"ש ועתו"ש כאן אות ח' (שכתב שיש קולא בחצר לגבי הדין של חצר עקום שאינו נידון כמפולש),

אשל אברהם:

(ג) מבוי. עיין מג"א, ססי' שפ"ו צ"ל ושע"ח ס"ה,

וצורת הפתח מהני (שלא תאסור הליכתם מצד רגל המותרת במקומה כיון) דהוה סילוק²²⁹, ואם צ"ה בשני ראשיו ובעקום לחי או קורה אז שייך דין הר"י ז"ל ועמ"ש באות א' (שחצר מעורבת גרעה מאינה מעורבת ובעי' תיקון וכמו"כ גם כאן אף שהיא מעורבת היא צריכה תיקון).

²²⁷ וצ"ב מהיכן הבין כן בדברי הדרכ"מ שסובר כן דפשטות נראה שרק הביא דין זה כדי להוכיח דעכ"פ רה"ר גמורה בעי' דלתות ממש, דאל"כ היה לו להגיה כאן דגם רה"ר דאינה רה"ר גמורה יש לה דין זה וצל"ע.

²²⁸ וצ"ב קצת דאכן ששמואל מיקל מ"מ פשטות הוא כיון דס"ל שגדרי פילוש הוא דבעי' מכוונות וכדו' וממילא עד כמה שבזה עצמו נחלק רב אין לנו מקור שלשיטתי' הוה קיל כלל ועי'.

²²⁹ והיינו לשיטת המג"א שציין לה היא דס"י שס"ג אבל לפי הב"י שהביא בסי' שצ"ב מבואר דלא מהני סילוק אף לרחבה של רה"ר והיינו באופן שעשה צוה"פ, וע"ע להלן בשו"ע סי' שצ"ב ס"ו שמבואר שמהני צוה"פ ותמהו בזה האחרונים עי' ביאורה"ג ובביאורה"ל שם שדחקו דבריו דלא מהני באמת צוה"פ עי"ש ואכמ"ל.

דינים מחודשים העולים:

א. מבוי עקום גם לכרמלית בעי' תיקון (משב"ז סק"ב).

ס"ה:

משב"ז:

(ג) כנדל. עיין ט"ז (שכתב שפתוחים לו מבואות הרבה בשורה אחת) אפרש רמז למ"ש המ"א ד' בשם מהריב"ל דאף בשורה א' לבד נמי צריך תיקון זה צ"ה לכ"א בעקום (והיינו שאף שפתוחים לו מבואות רק בצד אחד מ"מ חשבינן ליה לכל אלו כמפולשים מדין חי"ת²³⁰ ולא סגי שיתקן המבוי הגדול בצוה"פ) ובמ"א אי"ה יבואר עוד:

אשל אברהם:

(ד) אפי'. עיין מג"א, עב"י פי' לתו' א"צ בעקום צ"ה ולא לחי בעקום כ"א בא' מב' ראשי הקטנים צ"ה ובראש הב' לחי או קורה (דנידונים כמבואות הנמשכים אחד לשני ולא כמבואות עקומים כלפי הגדול) אבל להטור אף במפולשין הקטנים ממש צריך גם בעקום יע"ש:

דינים מחודשים העולים:

א. גם נדל הפתוח רק מצד אחד בעי' תיקון שם וכשי' רש"י בסוגי' שם (משב"ז סק"ג).

²³⁰ יעו"י בריטב"א בסוגי' שם שמבואר דבכה"ג מודו כו"ע שיש פילוש של חי"ת כיון דנמצאים שם בנ"א מחמת הגדול והתבארו דבריו בארוכה בעיקר הסוגי' שם.

סימן שס"ה

ס"א:

משב"ז:

(א) מצדו. עיין ט"ז, מ"ש במה "שנשאר" (ד' טפחים ומשמע שרק בסוף מהני ארבעה טפחים ואילו בתחילה בעי' דווקא ד"א) עמ"א א' (שכ"כ והוא עפ"י החילוק המבואר בגמ') עירובין ה' א'.

ומ"ש (שסעיף זה הוא) לשון הרמב"ם ז"ל פ"ז מה' שבת הי"ז דלא מחלק בין בקעי רבים אפ"ה כל שנשאר פס ארבעה טפחים מצדו בי' אמות א"צ תיקון אבל הטור פוסק דבקעי רבים אף שיש פס ארבעה טפחים צריך תיקון שם ע' עירובין ו' א'.

ולשון המחבר קשה קצת דהיל"ל בסעיף א' והוא דלא בקעי רבים ותו לא (ומדוע חילק הדין לב' סעיפים²³¹) ולבוש שינה מלשון המחבר וכתב כעין לשון הטור מבוי שנפרץ מצדו כו' (ולא כתב מצידו כלפי ראשו כיון שאם יש באמת ארבעה טפחים כבר לא חשיב אלא כפירצה בצד) יע"ש והמחבר והר"מ ז"ל נקטי לשון הגמ' (שכתבה נפרץ) מצדו כלפי ראשו:

והב"י הקשה אמ"ש הטור עוד חלוקה נפרץ מראשו בארבעה טפחים והשמיט המחבר והיינו משום דבעירובין ו' א' מוקי בקרן זווית דפתח בזווית לא עבדי הא בראשו לא בקרן זווית א"צ תיקון בעשר כההיא דסי' שס"ג סל"ד מבוי רחב כ' מרחיק ב"א מכותל ופס ג"א (מ"ש פס אמה ומחצה לכאורה ט"ס) ועתו' ו' א' ד"ה אחד זה כו', ותירץ הט"ז דבראשו בקעי רבים וכן תי' הב"ח,

תוה"ד שהטור כתב בסו"ד שנפרץ מראשו פירצתו בד' ולא הביא מה שמבואר בגמ' דכל החילוק בין נפרץ מראשו לצידו הוא כיון שראשו האמור כאן היינו שנפרץ בקרן זווית ולכך השמיט המחבר דין זה ותי' ע"ז הט"ז והב"ח שבראשו למסק' הגמ' שבקעי רבים ג"כ יש חיסרון זה בארבעה טפחים,

ומה שהוכיחו התוס' מעירובין י' (שמבואר שאם יש מבוי רחב כ' אמה עושה פס שתי אמות ומניח שתי אמות בלא מחיצה וכו' והובא הדין הזה לעיל) בשס"ג סל"ד, (ומוכח מזה לכאול שלא אכפ"ל בפירצה בראשו תי' ע"ז הט"ז ש)התם בתחלה (בנה כן את הפתח ולכך) קיל טפי (ו)כן תי' הב"ח ג"כ בתי' הב', והגמ' דמוקי בזווית (ומשמע שזהו הביאור באופן של ארבעה טפחים בראשו היינו) למאי דלא אסיק אכתי בקעי רבים עב"ח. ובשס"ג סל"ד אף על גב דבקעי רבים מ"מ בתחלתו קיל מסופו לענין זה כמ"ש הט"ז וע' עולת שבת בזה.

ועיין לבוש כ' דלא בקעי בני רה"ר משמע לכאורה דלא כרש"י מקום מטונף (דלפי רש"י עיקר הענין הוא שאין יכולים לילך שם מחמת הטינוף ואילו ללבוש הוא מצד שבפועל אין הולכים שם הרבים) אפשר דקשיא ליה משס"ג סל"ד. (ששם מבואר שאם יש חזקה דלא שבקי סגי אף שאין שם טינוף וע"כ שהנידון הוא רק אם בפועל הולכים שם הרבים או לא²³²),

²³¹ עי' בב"מ שתמה כן ובמשנ"ב שכתב בשם האחרונים שס"ב הוא הביאור של ס"א דבעי' דווקא בקיעת רבים.

²³² והנה באמת צ"ב מה הוק' לו על רש"י דהרי רש"י גופי' בד"ה ע"א כתב שכל הנידון של שבקי שייך רק אם אין פס ד' ומבואר שביש שם שיעור של ד' לא בעי' כבר לטינוף אלא בלא זה כבר ליכא לחיסרון

והט"ז ומ"א ג' פירשו כרש"י דבקעי רבים בני המבוי אף פתוח לכרמלית י"ל דמבטל לפתח, וצריך תיקון שם, ויראה דבתיקון לחי או קורה שם סגי:

ובביאור דבריו נראה שהוסיף עוד לבאר שיש חילוק בין רש"י ללבוש בעיקר הנידון מי הם הבוקעים ויש בזה נפק"מ גם לדין כרמלית שיהא בו בקיעת הרבים וגם אם יהני לו"ק²³³, והיינו שלפי רש"י שבעי' טינוף דייקא א"כ מבואר שעיקר הענין הוא מה ש'בני המבוי' אינם הולכים והיינו שבעי' להפקיע משם את השם פתח של אותו מקום וזה שייך רק אם תהיה סיבה אמיתי שאינו עוד פתח אבל לפי הלבוש הנידון הוא מצד הל' פירצות וזה תלוי אם הולכים שם בפועל דייקא,

ובזה כתב שיש חילוק לגבי כרמלית שמצד הנידון של בקיעת הרבים ששוברים המחיצה באמת ליכא אבל מצד השם פתח שמתבטל מכאן באמת סגי גם בהם דלא גרעו מבני מבוי²³⁴, ועוד נפק"מ הוסיף בזה שיהני לחי וקורה שם²³⁵ וזה כיון שבאמת הוא נידון רק כפתח נוסף ובדין פתחים יש תיקוני פתחים דעלמא²³⁶,

(ב) דלא. עיין ט"ז, ועיין אות א' פירוש בקעי, ועיין (מ"א) אות ג' בט"ז ומ"א ג':

אשל אברהם:

(א) **אם. עיין מג"א** (שאם לא נשאר עומד צריך לעשות ד"א ולא סגי בארבעה טפחים והוא כשי') **תוספות עירובין ה' א' ד"ה סוף מבוי דלא כרש"י שם, והב"י הביא רק פירוש"י דאף עושה עתה פס ד' טפחים מחדש מהני הוה סוף מבוי וכ"כ הלבוש יע"ש, ועמ"ש באות ב' ועא"ר (ו)תו"ש** (שכתבו ע"ד הלבוש דז"א דלהלכה לא קי"ל כרש"י דסגי בארבעה טפחים).

(ב) **אסור. עיין מג"א, כלומר דשבקי פתחא רבה ובעינן קורה בצד פתח המבוי לא בצד פרצת המבוי ו(ממילא²³⁷) בטל שם פתח רבה והוה כפרצה וה"ה לחי כה"ג נמי כן הוא ועט"ז ובטור וב"י ופירוש"י ה' א' ויו"ד ב' יע"ש ובשס"ג אות ל"ח ועירובין י' ב'.**

זה, וכל הנידון הוא מצד אם הולכים שם בפועל ושם אין הולכים, ובאמת שכבר הביא כעין ביאור זה בשעה"צ סק"ה על דברי התו"ש שדימה בין הדין של שבקי לבקיעת הרבים לפי"ז יש לתמוה ודו"ק.

²³³ והתבאר כ"ז בארוכה בסוגי' של תיקון הפירצה בצי"ד בד"ו ע"א ויסוד הדברים שעיקר החילוק בין כרמלית לרה"ר המבואר כאן הוא' כב' גדרים מהו דין הבקיעה ובזה תלוי מה שכתב בדין של לו"ק ובביאור"ל נחלק על חלק זה שהעמיד כמח' בין רש"י ללבוש ומ"מ העתיק לדינא דבריו שמהני לו"ק וצ"ל דבזה לא נחלק והתבאר כ"ז שם בארוכה קחננו משם.

²³⁴ ועפי"ז אפ' דאין כוונתו באמת שיהיה דין זה רק בכרמלית אלא שהוא כראיה מהו גדר הבקיעה שהוא רק נידון להוסיף עוד פתח שאינו מתוקן למבוי וממילא דגם ברה"ר יהא הדין כן ודו"ק.

²³⁵ ואכן ילה"ק לכא' דהרי הגמ' דימתה בין הדין של מבוי עקום ששם הוי מפולש לדין זה (ואף בכרמלית לרוב הפוסקים יש דין זה כמבואר בסי' שס"ד עי"ש) וא"כ איך יועיל כאן לחי וקורה והתבאר בזה במק"א שלפי רבינו צ"ל שכל דימוי הגמ' בין זה לזה הוא רק בעיקר המושג של בקיעת רבים ובכ"מ הוא לפי ענייני שמבוי עקום שהוא נידון כמתעגל א"כ הוא ממילא נהיה מפולש דכ"ה דרך הילוך הרבים משא"כ כאן שאינו צורה של פילוש ועי'.

²³⁶ ומש"כ דמבטל לפתח נראה ברור דאין כוונתו כביטול לפתח הראשון דא"כ מה יהני מה שעושה שם לו"ק וע"כ דעיקר הענין הוא שמבטל את השם פתח של הראשון שיש לו שם פתח מחמת העומ"ר ודו"ק.

²³⁷ הנה באמת לשון המג"א נראה שלא בטל כלל השם פתח משם אלא הוא רק חיסרון כיון שבפועל אין הקורה מונחת ע"ג המבוי ולפי"ז בלחי שכתבו הראשונים בד"ט ע"א דליכא דין זה יוכל להכשיר

וסוף מבוי ד' טפחים סגי והוה פתחא רבה פתח לד' טפחים שהוא תורת מבוי, וקורה או לחי מתירתו עפירש"י שם (שביאר הטעם שמהני פס ארבעה טפחים כיון שאז חשיב שהפתח הוא לאותו מקום שיש בו שיעור מבוי²³⁸).

דינים מחודשים העולים:

א. מהני לו"ק במקום בקיעת הרבים (משב"ז סק"א ועי' הערה שם).

ס"ב:

אשל אברהם:

(ג) נפרץ. עיין מג"א, תירץ מ"ש הטור נפרץ מראשו בארבעה טפחים הביאו הט"ז א' דמיירי שהקורה אין מונח מקצה לקצה רק צידו הא' על הפס (ורק אז יש חיסרון מצד שלא הוי ככותל מבוי וגם) ואין בפס ד' אמות²³⁹ א"ז (ט"ס מלת או בוי"ו) אם יש ארבעה טפחים פרצה בין פס ולכותל אסור דקורה אינו על הכותלי מבוי,

וא"ת אמאי (שיעור הפירצה) מראשו (הוא כבר ב) ארבעה טפחים (דהרי) כל שפרוץ ג' טפחים דלא הוה לבוד תו אין הקורה על כותלי מבוי כמו (פירצה) מצדו (ששיעורו) בג"ט כל שאין נשאר בפס ארבעה טפחים וי"ל דבראשו י"א בשס"ג סכ"ח מבוי שאין פתוח ד' טפחים אין צריך תיקון (דלא חשיב כפתח של המבוי) מש"ה כל שאין נפרץ מראשו ברוח ד' ד' טפחים כשר בקורה שאין מונח כ"א על הפס (וצ"ע טובא לי בזה מסי"ד וסכ"ה) (בסי' שס"ג ששם מבואר הדין לגבי קורה דבעי' שתהא דבוקה לכותל המבוי ובסכ"ה דמהני כשיש בעקמימות עד ג"ט ולא יותר²⁴⁰) אם לא שנחלק בין תחלתו לנפרץ דקיל טפי²⁴¹,

ומ"ש בגמרא עירובין י' ב' ושס"ג סל"ד מבוי כ' מעמיד פס ג"א רחוק מכותל ב"א (ונמצא שיש פירצה יותר מארבעה טפחים בין הכותל לפס תי' המג"א ששם) מיירי במתוקן בלחי אצל

הפתח, ונראה דמזה בא רבינו לאפוקי שכוונת המג"א רק כהכ"ת שלכך בטל מהפתח שם פתח ולזה הוסיף דגם לחי לא מהני.

²³⁸ ויש לדון עד כמה שלא קי"ל כרש"י ששיעור מבוי מתחילה הוא בד"ט אם מ"מ אפ' דנסבור שחשיב שיעור מבוי שיהיה פתוח אליו פתח המבוי ועי'.

²³⁹ והוא חידוש שאם יהיה שיעור ד"א חשיב בעצם כשיעור של מבוי ויש בזה גם חידוש בעיקר הבנת דברי המג"א שפשטות הוא צ"ב מהו שיעור זה של ד"ט בין הפס לכותל המבוי דפשטות בעי' לדין לבוד של כל מקום, והיה נראה בזה לכאול שהוא חיסרון כיון שיש שם פירצה של הילוך המנתקת את הקשר בין הפס לכותל המבוי של האורך ואכן א"כ מה יהי לזה ד"א ואולי מ"מ בזה סגי שנחשב כדבר לעצמו ממש ועי' עוד הערה הבאה.

²⁴⁰ וגם כאן מבואר שהבין שאין כוונת המג"א לחיסרון מצד הל' פירצות וכדו' שא"כ מה הק' משם שהוא חיסרון שאין הקורה במציאות ע"ג כותלי המבוי ואינו ענין לדין של פירצות וכדו', וצ"ב דאם הפס לא חשוב ככותל המבוי מצ"ע הרי יש יותר מד"ט עד כותל האורך ואם הנידון הוא לגבי הפס עצמו מה אכפ"ל היכן הוא נמצא ביחס לדין של מונח ע"ג כותל המבוי, וצ"ל דס"ל דכיון שהפס הוא ההכ"ת ליחשב על ידו כמונח ע"ג כותל המבוי ממילא הוא נחשב כחלק מהקורה וכלפיה יש לדון שיעור של ג"ט האמור בכ"מ לגבי הקורה והוא חידוש וצ"ב.

²⁴¹ והוא חידוש גדול לכאול שאם אחר שהניח את הקורה על היתדות הם התעקמו אין חיסרון של קורה מונחת ע"ג כותל מבוי עכ"פ עד ד"ט ועי'.

הבתים²⁴² כמ"ש שם באות ל"ז וה"ה דהמ"ל (ליישוב הסתירה מסי' שס"ג ששם איירי) דהקורה מונחת מקצה לקצה (וממילא שאין חיסרון שאינו מונח ע"ג כותלי מבוי).

והיינו (שכאן שאין חיסרון של בקעי רבים איירי) ביש גידודים דאל"ה הא בקעי רבים וסובר ג"כ כט"ז א' (שיש חיסרון בראשו מצד בקעי רבים ולכך בראשו בכ"מ הוא בארבעה טפחים) אלא (שלא תירץ כט"ז שיש חילוק בין תחילתו לסופו כיון) דניחא ליה מ"ש הטור מראשו בארבעה טפחים אף (באופן) דיש גידודים (בראשו וכשתיקן) ובקורה (ואז אין צריך לחלק בין תחילתו לסופו), ועתו"ש (שתמה ע"ד המג"א מדוע מהני רק אם הלחי הוא סמוך לבתים והסיק כחילוק הט"ז) וצ"ע:

והוי יודע שהרי"ו כ' מראשו יותר מארבעה טפחים פוסלת משמע ארבעה טפחים לא ועתו' עירובין ו' א' משמע ארבעה טפחים כלמעלה ועב"ח בזה יע"ש:

(ד) דלא. עיין מג"א, רש"י והג"א עירובין ו' א' דגידודים לא בקעי ועב"ח משמע²⁴³ גידודי לא מהני ואסור אבל המג"א פסק דגם במסקנא גידודי מתיר, ובהג"א שאין ר"ה עוברים משמע כלבוש (שהוא תלוי בהילוך בפועל של הרבים ולא בטינוף ומה שא"י לילך שם) יע"ש עמ"ש בט"ז א' ב' ועמ"א כאן אות ג',

ומבואות דידן (אף שנידונים כחצר מ"מ כ"ז הוא רק לחומרא ויש לדון) אי הוה כחצר לקולא (שלא יהיה בו הדין של בקעי רבים ו) לענין זה החמיר, ועסי' שס"ג אות כ"ו (ששם מבואר שיש להם דין חצר לחומרא) ולפ"ז כ"מ שיש פרצה ארבעה טפחים בגדר העיר צריך צורת הפתח אף על פי שאין עשר אמות הואיל ובקעי רבים ולהט"ז א' י"ל כל שהוא מתחלה כן קיל מנפרץ (ושיעור פירצתו יהיה ביותר מארבעה טפחים באמת) ועב"ח (שג"כ חילק כן בת' אחד) וא"כ צ"ע לדינא ויבואר אי"ה עוד לקמן מזה וכאן אין להאריך בזה:

דינים מחודשים העולים:

א. ספק אם מבואות דידן נידונים כחצר גם לקולא שאין בהם דין בקיעת הרבים (א"א סק"ד).

ס"ג:

משב"ז:

(ג) ואפי'. עיין ט"ז, עירובין ח' א' והר"מ ז"ל פי"ז מה"ש הי"ח כו' והקשה אמאי לא הזכיר הר"מ ז"ל בהי"ז במבוי חילוק בין בקעי רבים עיין אות א', (שמבואר שיש חילוק במבוי אם בקעי רבים או לא).

דליכא למימר (דס"ל לרמב"ם) דלאו הלכה הוא דהא מדכתב שהחצר שרבים בוקעים בו רה"י (משמע דס"ל) הא מבוי רבים מבטלים עב"י בזה.

ומ"ש בארכו יתר על רחבו (היינו שחצר שתהיה ארכה יתר על רחבה יהיה בה הדין של בקיעת רבים כיון שהיא נידונת כמבוי) צ"ע דבש"ס ג סכ"ז (מבואר דין זה שנידון כמבוי בכה"ג רק) לקולא דמהני לחי (אף שהוא משמש בתשמישי חצר) הא לחומרא (שיהא בו דין של בקיעת רבים כמו במבוי) אפשר בחצר שאין מניחין כ"כ להילוך רבים ל"ד למבוי ובקעי רבים אין מבטל,

²⁴² ודלא כמו שכתב במחצה"ש שיש לגרוס בצד הפסים עי"ש בארוכה.

²⁴³ וכוונתו לכאן דממה שכתב שלא קי"ל במסק' מהתי' של קרן זוית גם לא קי"ל גידודי ואכן לכאן יש לחלק בזה גם בדברי הב"ח שקרן זוית הוא גדר אחר מדין זה של גידודי דדומה לטינוף ועי'.

כוונתו לכאן שיסוד החילוק בין מבוי לחצר בדין של בקיעת רבים אינו חילוק מחמת הדין חצר או מבוי אלא הוא חילוק במציאות²⁴⁴ שבחצר אין מניחים לרבים לילך שם בקל כ"כ כמו במבוי וממילא אינו נידון כבקיעת הרבים (ואף אם בפועל הולכים שם רבים הוא נידון כבקיעה של הרבה יחידים) ולכך הק' שפיר על הט"ז דמהכ"ל לומר שבכה"ג שארכה יתר על רחבה ישתנה הדין ליחשב כחצר גם לגבי דין זה של בקיעת רבים²⁴⁵.

וי"א אף להר"מ ז"ל במבוי כן (דליכא דין של בקיעת רבים וממילא דינא לצרף זה לכה"פ בגוונא שארכה יתר על רחבה²⁴⁶) **ועתו"ש דפשוט הוא** (כדברי הט"ז שבארכה יתר על רחבה נידונת החצר כמבוי) **ולי צ"ע.**

ומשמע אף מכוון מפולש ממש שרי בחצר אף על גב דבקעי רבים ועיין עירובין דף ז' וח' ותו"ש יע"ש:

היינו שאין דין של מפולש בחצר וכ"כ בתו"ש וזה דלא כדברי האבן העוזר שכתב שיש דין פילוש בחצר²⁴⁷, והוסיף בזה עוד דגם אי הוי מפולש ממש שבזה כתב המהרש"א שמשמע ברש"י בד"ח ע"ב שאסור גם החצר מ"מ העיקר כמו שכתבו במהרש"ל ותו"ח דהוא ט"ס ברש"י (כ"כ בתו"ש שהביא).

(ד) מצד. עיין ט"ז, הציור עיין בבאר הגולה אות למ"ד מבואר יפה.

והכלל בזה החצר תמיד מותר אף מפולש ממש ובקעי רבים ולא עירבו עם בני המבוי שרי בני החצר לטלטל בחצר דמפולש ובקעי רבים אין מזיק בחצר, ובני המבוי שלא ערבו עמהם אין מזיק,

ומשמע (שדין זה שאינם אוסרים מחמת שלא עירבו הוא) **אף בנפרץ זמן רב ובני המבוי בקעי דרך החצר ויש להם תפיסת יד בחצר לעבור שם** (ונמצא א"כ שיש להם דין של רגל האוסרת) **מ"מ י"ל כמ"ש התו' ז' ב' ד"ה דאי עמ"א ז'** (שהביא דבריהם) **דכופין** (על מידת סדום שילכו בני החצר בדרך אחרת ולא יאסרו לבני המבוי ו) **ה"ה להיפוך דינא למבוי דרך לרה"ר אף מרוח אחרת** (שכופין לבני מבוי שלא ילכו דרך החצר) **ועיין עולת שבת מ"ש** (שטעם ההיתר הוא מח' ו) **להרא"ש** (הוא כיון שנשארו גיפופין, ולרש"י כיון שאין למבוי דרך על החצר וכוונתו שלפי הרא"ש מהני) **דנשארו גפופין והיינו אף שעוברין דרך החצר** (וזה מש"כ הרא"ש כדי להוסיף על שיטת רש"י) **ועתו"ש** (סק"ח שתמה ע"ד העו"ש שאין כאן מח' וכל טעם נזקק לטעם השני ג"כ) **ולמ"ש א"ש ואי"ה במ"א יבואר עוד:**

(ה) והחצר. עיין ט"ז, כלל הדבר דמבוי אין נותר כ"א ע"פ (ד') תנאים א' בערבו עם החצר הא לא"ה אסורים המבוי דנפרץ במלואו לחצר וקי"ל מערבין א' ולא שנים.

²⁴⁴ ועפי"ז מיושבת קו' האבן העוזר שתמה דלפי דברי הפוסקים שיש חילוק בדין בקיעת רבים בין מבוי לחצר מדוע לא הביאה כן הגמ' כפירכא בד"ה ע"ב על הק"ו דחזינן שמבוי חמור יותר מחצר שיש בו דין בקיעת רבים, אכן הוא חיסרון במציאות ל"ש כלל לפרוך וז"פ כ"כ בחזו"א אכן לפי דברי הט"ז הדק"ל וצל"ע.

²⁴⁵ ואכן לשונו שכתב לקולא ולחומרא לא א"ש כ"כ לפי ביאור זה ובאמת דגם כלפי החילוק של לחי או פס יל"פ שהוא חילוק מציאותי שבחצר בעי' שיהא ראוי לתשמישי צנע משא"כ מבוי וכמו שידוע מהרשב"א וצל"ע.

²⁴⁶ כן נראה ביאור דבריו דבתו"ש נקט שלפי הרמב"ם יש חילוק בין מבוי לחצר וע"כ דכוונתו רק דאז יש עוד צירוף ודו"ק.

²⁴⁷ והתבאר עוד בארוכה בסוגי' שם הנידון בזה ואכה"מ.

אבל (אין לפרש שאסור) מטעם שיש לחצר דריסת הרגל על המבוי (דזה) קשה, א' די"ל כופין כו' כמ"ש המ"א ז', ועוד רגל המותרת במקומה עסי' שע"ח ס"ה אינה אוסרת שלא במקומה וע"כ הטעם דנפרץ במילואו.

ועב"ח ולבוש פירשו הטעם דריסת רגלי החצר אוסרת על המבוי וצ"ע (דהרי יש דין של כופין) ובתו"ש הקשה על הלבוש (שפירש טעם האיסור כיון שהדריסה הזו אוסרת) והב"ח ג"כ כ"כ (כדברי הלבוש).

והמבוי בעי ג' תנאים. א' שערבו עם החצר. ב' שאין פרצת המבוי לחצר בצד החצר אלא באמצע החצר שהעומד בחצר יש לו לנטות ימין ושמאל בחצר דאל"ה רק אורך כותל המבוי מושך בכותל א' עם החצר נראה כמפולש. ג' דפרצת החצר מצד הב' אינה נגד פרצת המבוי גם תנאי ד' שחצר של רבים, דיחיד יבנה בצד א' בחצר בתים ויהי פרצת המבוי מצד החצר ממש שאין לנטו' בצד הבתים ונראה כמבוי מפולש וכמ"ש באות ד' ואי"ה במ"א יבואר עוד באות ז' דמבוי נאסר ברגל המותר במקומו עמ"א שס"ד אות ג' א"ש כאן הטעם דריסת הרגל ומיהו שאר קושי' קשה:

אשל אברהם:

(ה) חצר. עיין מג"א (שביאר ההיתר שיש בחצר דמדין) פרצה ביו"ד אמות בחצר אף בקעי רבים ומפולש ממש בחצר אין אוסר, ולא נפרץ במילואו למבוי (שמחמת זה נאסור כיון) שנשאר גיפופין בחצר ואף על גב דדרסי בני המבוי דרך החצר עי' (משב"ז על ה) ט"ז אות ד' ה' ולקמן שפ"ו ט' וכאן אות ז':

(ו) למי. עיין מג"א (שכתב על הלשון למי שעומד במבוי שאינו מדוקדק ו) ראוי להיות למי שעומד בחצר ודינא דהכי כדין חצר קטנה לגדולה בשע"ד ס"ג בנכנסין (כותלי המבוי לתוך החצר כדי שלא יעלו לו מצד הדין של לחי הנראה מבחוץ ושוה מבפנים) ורחב הרבה (כותל החצר מהמבוי) יותר מג"ט בכל צד דאל"כ הוה לבוד עי' עירובין ט' ב' בזה (שם מבואר שאם אין ג"ט אמרינן לבוד והוא נידון כלחי ע"י הלבוד) ומ"ש רש"י שם (בדין הכתלים שנכנסים כדי שלא נדון לחי הנראה מבחוץ דאיירי ב) נכנסין ב' וג' אמות (ומשמע דבפחות מזה עדיין יהא נידון משום לחי) צ"ע בפוסקים מזה ולכאורה לכל היותר²⁴⁸ ג"ט נכנסין באורך (דאז כבר ליכא לבוד) ואי"ה בשע"ד שם יבואר:

(ז) ומותר. עיין מג"א, תוס' עירובין ז' ב' ד"ה דאי ועי' אות ה' אף על גב דהפתח מרוח אחרת לרה"ר וצריכין להקיף (והיינו שהוא מאריך דרכם מ"מ יש בזה כפיה על מידת סדום ו) מ"מ ל"ד לג' חצירות פנימיות א"א לעבור כ"א דרך חיצונה.

ועסי' שס"ד במ"א אות ג' ועט"ז (במשב"ז כאן) אות ה' שהב"ח ולבוש פירשו מבוי אסור דריסת רגל בחצר אף על גב דמותרת במקומה מבוי שאני כמ"ש המ"א (הנ"ל) בשס"ד ומ"מ בנפרץ ל"ד לסתם מבוי ועמ"ש בט"ז:

(ח) מצדו. עיין מג"א, וע' בט"ז אות ד' וה' ובאר הגולה הציור בזה:

(ט) של יחיד. עיין מג"א, מ"ש בענין רחבה וכרמלית יותר מב"ס ומבוי פתוח לתוכו כו' גודא דנהרא כו' גמ' עירובין כ"ד ב' ותוס' ד"ה יאמרו יע"ש ובעיר המוקף נהר כה"ג הניח בספק קצת (אם רבנן אסרו בכה"ג) ועתו"ש:

דינים מחודשים העולים:

²⁴⁸ והיינו שגם רבינו מודה דמסברא היה סגי בכל שהו וכמש"כ בחזו"א ס"ז סקי"ב עי"ש, אכן מחמת דברי רש"י כתב דלכל היותר יש להבין עד ג"ט שאין כבר נידון של לבוד.

א. אין דין מפולש בחצר (משב"ז סק"ג).

ב. שיעור נכנסים הכתלים כדי שלא נדון משום לחי הוא יותר מג"ט שליכא לבוד (א"א סק"ו).

ס"ד:

משב"ז:

(ו) אבל. עיין ט"ז, והוא פרש"י ז"ל עב"י בזה. ומ"ש בפ"ר ליב"ן עסי' שמ"ו בט"ז ז' ומ"א אות ג' (שדנו בזה) ובש"ב סעיף י' (ט"ס שצ"ג) (מבואר ש) להרמב"ם בפרוץ מרובה אין נותר בצ"ה (וזה כוונת הט"ז²⁴⁹ שלכך לא מהני הצוה"פ כאן כיון שהוי פרו"מ), והיינו באין לפי"ר ליב"ן מחיצות בצדדין כ"א פרוץ מג' רוחות דברוח ג' של מבוי מהני (לכו"ע) צ"ה כבסי' שס"ד ס"א מבוי מפולש כו' עמ"א שס"ב אות י"ז (שכתב כן דגם לרמב"ם מהני במבוי מפולש צוה"פ ברוח השלישית).

אשל אברהם:

(י) מותר. עיין מג"א, בב"י שהסמ"ג וסמ"ק כתבו דקורה משום הכירא ואסור א"כ ברחבה ד' וסובר הב"י דקאי ארה"ר וחולקין על הרשב"א ז"ל, (שהתיר ברחבה ד' כיון שאז חודו החיצון יורד וסותם מחמת הדין של פ"ת וזה גם בכרמלית ואילו ברה"ר מותר גם בטפח),

והמ"א סובר דהסמ"ק וסמ"ג בכרמלית קאי (ורק שם בעי' שתהא הקורה רחבה ארבעה טפחים דייקא וכדברי הרשב"א) ולא הבינותי דא"כ לחי דמשום מחיצה (וחודו החיצון סותם דאל"כ מדוע מותר גם ביותר מד"ט וא"כ) אמאי בכרמלית אסור (הרי סו"ס יש כאן סתימה²⁵⁰) וע"כ דאפ"ה (שיש סתימה ומ"מ אמרינן ש)מצא מינו וניער עיי' ב"י (שכתב כן ו)א"כ ה"ה קורה רחבה ד' ליתסר בכרמלית וע"כ ברה"ר קאי וסוברים דאין להתיר קורה ברה"ר דהיכרא רק בחוד הפנימי רק ברחבה ד':

ומ"ש ראוי לקבל מעזיבה עסי' שס"א (ששם לא הובא תנאי זה דיהא ראוי לקבל מעזיבה) ואפשר הרשב"א ז"ל סובר דפ"ת יורד וסותם (אמרינן דווקא) בראוי לקבל מעזיבה והסמ"ג כתבו רק רחבה ד':

ס"ה:

אשל אברהם:

²⁴⁹ ובאמת צל"ע על הט"ז שנקט בפשיטות כאן שלא מהני צוה"פ בפרו"מ והרי הוא מח' שם וסתמא דהמחבר שלא פסק כן לדינא.

²⁵⁰ והנה קו' זו קשה כבר על הרשב"א שם ובתו"ד בעבוה"ק מבואר התשובה לכאן שיש חילוק בין פ"ת ששם הוא נידון של סתימה גמורה משא"כ בלחיים שמצד הסתימה הוי חודו הפנימי אלא שיש היתר בין הלחיים כיון שהוא כנטפל למבוי והתבאר בזה בארוכה בעיקר הסוגי' שם בד"ט עי"ש וכלפי"ז שייך לדון שמצא מין את מינו שהרשות אינה נטפלת אלא נמשכת למינה שבחוץ, וממה שהקשה כן מוכח לכאן שהבין בין מצא מין את מינו שאינו דין אמיתי וכדמשמע מרש"י בסוגי' שם, אלא כדברי הרב"ם יהונתן שהביא הב"י כאן שהוא כסברא לגזור יותר אם הוא סמוך למינו וממילא שהקשה שפיר דאין סברא לחלק כלפי הגזירה, ואכן יעוי' לעיל סי' שס"ג במשב"ז סק"ט שנראה שלא הבין כן וצל"ע.

(יא) לא. עיין מג"א (שכתב דה"ה לחי והנה בגמ' ב) שבת קמ"א א' (מבואר דין זה) אפומא דלחייא (וצ"ע מדוע נכתב על לחי ולא על קורה) ולהראב"ד ז"ל דקורה היכרא (והיכרא מלבר ואין דין של מצא מין את מינו בקורה) ושרי בכרמלית א"ש רבותא (ד) לחי,

דבכרמלית (שיש איסור טלטול כשיש שם לחי ממילא הרי) לית שם כלים (ומ"מ השמיעה הגמ' חידוש ש) לא ליתוב שם (וזה מטעם חדש ד) דלמא מגנדר ליה הכובע שבראש וכדומה. או (דנימא שכל מה שנאסר לישיב שם הוא) דוקא חפץ שבידו והיינו כמ"ש הב"ח ז"ל בכאן פתוח לכרמלית אין שם חפץ מותר לישיב שם רק ברה"ר דמותר לשמש אסור יע"ש,

כוונתו שהב"ח כתב שעיקר האיסור שנאמר כאן אינו כלפי ישיבתו אלא על ידיו האוחזות בחפצים, והיינו שרק אם מותר להשתמש שם איסור כיון שאז נמצא שיש שם חפצים בתוך ידיו ויש סיבה לגזירה, וממילא שבכרמלית כשתיקון ע"י לחי שאסור לו להשתמש אין סיבה לאסור עליו את הישיבה,

ומש"ה אמר (ה הגמ') לחי דוקא (שמזה נבין שיסוד האיסור הוא רק מחמת שמותר להשתמש שם וממילא שבלחי אסור רק ברה"ר וזה כדי) דלא תטעה (לומר שאם תיקון) בקורה בכרמלית דמותר לשמש (שיהיה איסור לישיב וכמו בלחי שברה"ר וכנ"ל מהב"ח שאם מותר להשתמש אסור לישיב וכמו"כ נימא גם בקורה בכרמלית אליבא דהראב"ד דזה אינו אלא) דשם מותר (באמת) לישיב (כיון) דהוה גזירה לגזירה,

אבל המ"א²⁵¹ (נחלק בתרתי על כל זה חדא ש) פירש דהגמ' (בשבת) חדא נקטיה לחי או קורה, (וגם) הוכיח מהרא"ש מדכתב פתח החצר בין לרה"ר וכרמלית שרי (מחמת שיש היכר מצד תשמישי החצר) משמע (שרק מצד זה מותר) הא במבוי אסור לכרמלית ודלא כב"ח, ואיני יודע למה לא הוכיח מהמחבר שכתב לשון הרא"ש ז"ל²⁵².

ופתח החצר דוקא משמע (והיינו שיש פתח בין החצר למבוי אבל יש מחיצות לחצר) הא נפרץ במילואו עד עשר (שכבר אין שם עוד שימושי צנע ויש שם תיקון²⁵³) דפס די אפשר דאסור כמו מבוי וצ"ע, ועמ"ש אי"ה באות שאח"ז:

דינים מחודשים העולים:

א. חצר שנפרצה במלואה למבוי אפ' דלא מהני לה פס ד"ט (א"א סקי"א ועי' הערה שם).

ס"ו:

אשל אברהם:

(יב) דכיון. עיין מג"א (שהק' על לשון השו"ע שנראה שרק במידי דרבנן אין מוחים ואמרינן מוטב יהיו שוגגים דהרי) אף מידי ד"ת ואין מפורש בתורה לא מחינן בהו ביצה ל' א' (לגבי) תוספת עינוי יוה"כ יע"ש.

²⁵¹ ובאמת דכבר הטושו"ע הרי העתיקו דין זה גם על קורה.

²⁵² עי' מחצה"ש ויד אפרים כאן שעמדו בזה והאריכו טובא.

²⁵³ כן נראה ביאור דבריו שכיון שעיקר טעם הרא"ש הוא מה ששם הוא ניכר מחמת ששם משתמש בשימושי הצנע א"כ כל שנפרץ במלואו ליכא להיכר זה, ומה שכתב עד עשר הוא כיון שאל"כ מצד הל' מחיצות היה צריך לתקן שם, ואכן צ"ב מה שהוסיף שתקנו בפס ד' ומדוע לא יהיה אותו דין גם בתקנו בב' לחיים וצל"ע ואולי הוא חידוש דאף פס ד' אינו מחזיר את שימושי החצר כחצר וכ"ש ב' לחיים ועי'.

ושם (בביצה) **נאמר** (שהחשש לישוב על פתח המבוי הוא מצד שיבואו לטלטל) **ד"א ברה"ר** ובשבת לא גריס לה **וי"ל** (ויש לבאר) **בחלופי** (ה) **גירסאות** (שהוא תלוי) **אי רבא ס"ל לחי משום מחיצה או היכרא עב"י** **בזה אי רבא ס"ל היכר או מחיצה, ועסי' שמ"ה מ"א א' פלוגתא מבוי ג' מחיצות אי רה"י או כרמלית,**

והיינו שהוא תלוי אם לחי משום מחיצה או היכרא דאי הוי משום מחיצה א"כ נמצא שיש ד' מחיצות אבל אם הוא משום היכרא הרי יש רק ג' מחיצות ובזה שיטת הרמב"ם בסי' שמ"ה דהוי רק כרמלית וא"כ נמצא דאין חשש דאו' מלבד העברת הד"א ברה"ר דעצם ההוצאה מהמבוי לא הוי דאו' בכה"ג,

וערש"י ביצה (שכתב דאירי כל הסוגי' ב) **לחי המתיר בשבת די"ל** (שאם יש שם) **רק ב' מחיצות ולחי ואין מתיר** (א"כ אין חשש דאו' כיון שאינו רה"י דאין בו ג' מחיצות מלבד הלחי ונידון ככרמלית וכנ"ל ולכך מש"כ) **ולא ישב דאתא לאתוי ד"א דוקא כו',**

והיינו שלפי הצד שרה"י דאו' הוי רק בג' מחיצות גמורות ולחי ממילא כל שלא הוי לחי המתיר והינו שהלחי הוא במחיצה השלישית כדי שיהיה חשש דאו' ע"כ דגרסין שיש חשש שיבוא להוציא ד"א ברה"ר,

ושם נאמר דשקלן חצבייהו ויתבן אפומא דמבואה כו' משמע בלא נטילת חפץ שרי לישוב שם, ומ"ש רש"י שם ל"ג דמיייתי חצבייהו וי"ל ד(פירש כן כיון דס"ל דבכה"ג שיש להם חפץ ביד הרי הוא חשש דאו' וחשיב כ) מפורש בתורה (ו) מחינן (מצד האיסור של) לא תעשה מלאכה,

וי"ל (דאף אם גרסין כן איירי) **במבוי הנתרת בקורה וכהר"מ ז"ל ג' מחיצות הוה כרמלית** (ושוב הוי רק חשש דרבנן) **ואין להאריך:**

ס"ז:

משב"ז:

(ז) **אסור. עיין ט"ז, הכלל כל שנפרץ לרשות אחר מרה"י לכרמלית וכדומה לא אמרי' הואיל והותרה הותרה משא"כ כשנפרץ לרשותו** (היינו רשות מאותה מין) **כמו חצר לחצר שלא עירבו יחד וכדומה אמרי' הואיל והותרה הותרה ועיין אות ח' ואי"ה במ"א אות י"ג יבואר עוד:**

(ח) **אבל. עיין ט"ז** (שביאר דינו של התרוה"ד שאם יש חומה אין איסור בנפרצו זל"ז דהוא דווקא) **בישבה ולסוף הוקפה דאל"כ** (כיון שהיא גינה) **יותר מב"ס הוה כרמלית כבסי' שנ"ח ונפרץ לרשות אחרת לא הותר²⁵⁴. ועמ"א אות י"ג בזה** (שכתב דבדרבנן לא בעי' עוד תיקון דיש דין של הואיל והותרה) **והיינו תיקון בין מבוי למבוי שלא עירבו יחד אז אמרי' הואיל והותרה הותרה:**

(ט) **אבל אם. עיין ט"ז, בתה"ד שם סי' ע"ג שעושין משום חופה לפי שעה ואח"כ העכו"ם סותרים או היה רעוע שוודאי יפול אח"כ לא אמרינן הואיל והותרה הותרה כה"ג.**

ועב"י ותה"ד ע"ג (מש"כ) **דספק** (מתי נשבר) **אוקמינן אחזקה** (ד) **השתא נשבר, ולפ"ז אף בעיר המוקף חומה אעפ"י שיש חולקין** (ע"ד תרוה"ד דגם בכה"ג בעי' תיקון) **וגם היכא דיש ס"ס ממש לאסור י"ל כל שיש חזקה להיתר מותר עי"ד ק"י ומ"ש בפריי שם, (שכת שם בשפ"ד דיני ס"ס סקכ"ח לדון אם יש חזקה כשיש ס"ס לאיסור כנגד).**

²⁵⁴ ויעוי' במאמר מרדכי שתמה על דין זה של הט"ז וזה כיון שהבין שעיקר החילוק הוא בין מחיצות דאו' למחיצות דרבנן ולכך תמה אכן רבינו ביאר דבריו היטב שבעי' שלא יהא איסור אחר של כרמלית.

ואם נשבר התיקון בין השמשות י"ל דאסור ולית חזקה (דאין זמן שהוחזק בהיתר) ול"ד לשצ"ג ס"ג הניח עירובי תחומין ונאכל ביה"ש (דמהני אם הניח מבעוד יום את העירוב דשאני) תחומין (ש)לית עיקרו בד"ת (ולכן מקילים בו לדון ביה"ש כודאי יום לגבי זה) משא"כ תיקון זה דעיקרו בד"ת שלא להוציא מרה"י לרה"ר ועיין עירובין ל"ג ואי"ה בשצ"ג יבואר עוד:

אשל אברהם:

(יג) מוקפת. עיין מג"א, הכלל בזה סילוק דירין אמרינן הואיל והותרה הותרה והיינו בתשמישן שוה ג"כ. ועסי' שס"ג במ"א ד' בי"ט ה"ו מיירי בסילוק דירין יע"ש:

(יד) עומד לסתור. עיין מג"א, ואפשר ה"ה ברעוע שיפול לאחר ביה"ש עט"ז. מלת מע"ש (שכתב הרמ"א) כלומר מע"ש עומד לסתור בלילה:

דינים מחודשים העולים:

א. בספק מתי נשבר מעמידים על חזקה אבל בנשבר ביה"ש לא (משב"ז סק"ט).

ס"ה:

משב"ז:

(י) והפתוחות. עיין ט"ז (שביאר טעם האיסור בשאר חצירות כיון) דשאר חצירות א"א למייתי עירוב לגבייהו דנשבר הקורה או הלחי אסורות הן לטלטל בחצרם ועיין מ"א אות ט"ו ואי"ה יבואר שם²⁵⁵:

אשל אברהם:

(טו) אסורות. עיין מג"א ידוע שהעירוב חצירות צריך שיתן בבית דירה ושיתופי מבואות באחד מהחצירות וקי"ל כמ"ד שסומכין על שיתוף במקום עירוב כמ"ש הרב ז"ל בשפ"ז ומעשים בכל יום שמניחים המצה בביה"כ שאין בה דירה והוה שיתוף לעירוב (כיון דקי"ל סומכים על שיתוף במקום עירוב), ומיהו לתא דשיתוף בעינן (והיינו שהשיתוף יועיל להם לטלטול ויחול כלפי בני החצר הזו) הא כל שאין מותרין במבוי לא מהני שיתוף במקום עירוב וצריך ליתן דוקא במקום עירוב בבית דירה וכמ"ש בשו"ת ח"צ ז"ל סי' קי"א יע"ש,

והשתא המחבר אשמעינן טובא דמבוי הואיל והיה בו היתר טלטול ונשתתפו פעם אחת ע"ד משל לשנה, ובאמצע השנה נשברה הקורה והלחי אפ"ה חצירות הפתוחות לחצר שהשיתוף מונח בה מותרת אפי' נשבר התיקון בחול דמ"מ ביה"ש היה העירוב ראוי להביא אצל החצירות הפתוחות בפתח זו לזו אבל אותן חצירות שאין ביניהם פתח אסורות לטלטל אף בחצרם לבד שאין להם עירוב דביה"ש (שהוא זמן) עיקר קניית העירוב א"א להביא אצלם, וכ"ת יביאו בגובה המחיצה הא ליתא כל שאין פתח אין מערבין כמבואר לקמן (וי' שע"ב ס"ד) וכ"ש חצירות שהם בצד השני של מבוי דא"א להביא כלל העירוב שנשברה הקורה,

משא"כ אי לא נשברה הקורה י"ל דאף (אם אין פתח מחצר לחצר אלא יכולים להביאו רק) ע"י חור וגובה המחיצה מותרים לטלטל (ד) כל שאפשר לטלטל מזה לזה ע"י הילוך המבוי חשיב (החור ג"כ) כפתח, משא"כ אי נשברה הקורה בשבת א"כ לא מבעיא דבחצרם מותרים לטלטל כל החצירות מידי דהוה אנאכל עירובו אחר ביה"ש דמותר וכבסי' שצ"ד וה"נ דכוותיה דביה"ש היה ראוי להביא ע"י הילוך המבוי, אלא אפי' החצירות לטלטל מזו לזו כל שעומדת בצד א' ע"י

²⁵⁵ וע"ע להלן סי' שס"ו במשב"ז סק"ג שהעמיד מדברי הט"ז כאן שכוונתו גם בנשברה הקורה בשבת וכדלהלן בדבריו בא"א סקט"ו שהט"ז חולק על המ"א בזה, ושם ביאר מה הצד לחלק בין זה לכל נאכל העירוב שמהני מדין הותרה.

גובה הכותל למעלה י"ל דשרי כבסי' שע"ד בנסתם הפתח דהואיל והותרה הותרה כה"ג וגם העירוב יכולין להביאו כל יום השבת ואף גם י"ל מחצר לחצר בצד אחד (היינו דרך המבוי) עיקר קניית העירוב היה ביה"ש ודי בזה.

וש"מ דע"כ מיירי בנשבר התיקון בחול כן נראה לי לפרש דברי המ"א, נמצא בנשבר בחול אסורין בני החצירות לטלטל בחצרם כל שאין פתח פתוח מחצר שהעירוב בו ובנשבר בשבת י"ל דעיקר ביה"ש קניית העירוב.

ובנשבר בחול ועשו שיתוף חדש והניח בחצר ולא בבית י"ל דכל דלית לתא דשיתוף גם אין סומכין עליו במקום עירוב כמ"ש בשו"ת ח"צ הנ"ל סי' קי"א בק"ק פיורדא יע"ש.

והנה הדין מבואר כאן כל שא"א ליטול העירוב ביה"ש לא הוה עירוב אפי' אי הוה עירוב ממש מונח בבית וכל שיוכל לטלו ביה"ש אף לית תורת שיתוף ביה שלא התיר בפועל את המבוי והיינו) שנשבר התיקון בחול, מ"מ הואיל כשנשתתפו עדיין היה מועיל השיתוף סומכין עתה עליו במקום עירוב והבן זה.

ומ"ש המ"א וא"ת כו' (ומשמע שדן אחר שחל העירוב והיינו שנשבר בשבת) י"ל דגם אם נשבר בחול קשיא ליה כיון דסמכו מתחלה על שיתוף במקום עירוב ונשבר התיקון בחול ונאסרו לטלטל בשבת קצת חצירות לתסרו כולהו דהוה כחד חצר (וע"ז תירץ) וי"ל דזירין להחמיר לא אמרינן, הא נשבר בשבת י"ל כולהו מותרים דביה"ש היה קיים העירוב.

ובמקום שאין תיקון במבוי ועיר פרוצה אפי' בבית א' ויש שם שני בתי החורף של שני בני אדם אסור להוציא מחדר בית החורף זה לאחר בבית א' גופא כמו מבוי לחצר ואי"ה יבואר בש"ע ושאר דוכתי בזה לענין שכירות וכדומה.

וכ' עוד המ"א בעיר שאין תיקון (במבוי) לא זו (בלבד) דאם הניחו העירוב בבית הכנסת דל"מ לחצירות שאין יכולין להביאם אצלם אלא אף ברכה לבטלה הוה, (ו)רק אם יש חצירות פתוחים הרבה בתים לתוכן או בית א' והרבה בתו חורף בתוכה יכולים לערב עירובי חצירות בערב הפסח או בכל עת שירצה ומניחים העירוב בבית דירה דוקא ובמקום שיכולים לבוא העירוב אצלו כמ"ש בשו"ת ח"צ ז"ל סי' קי"א במעשה דק"ק פיורדא, ועא"ר העתיק דברי המ"א נשבר בשבת שרי בסתם משמע כל החצירות כאמור (שכל הנידון במג"א הוא דווקא בנשבר בחול) וע' תוס' שבת (סק"ט) שמבואר בדבריו שהבין דברי המג"א שבנשברה הקורה בחול יהיה איסור גם על החצירות שיש להם פתח לחצר שבה מונח העירוב ודלא כביאור הנ"ל) וצ"ע ועסי' שס"ו במ"א וט"ז שס"ו ושצ"ד ג' משמע דחולק על המ"א:

דינים מחודשים העולים:

- א. כל הדין של שיתוף במקום עירוב הוא רק אם חל חלות היתר מחמת השיתוף.
- ב. אם נשברה הקורה בשבת עצמה בזה לפי המ"א אין נידון כיון שיש הותרה וכל החצירות מותרים והט"ז נחלק.
- ג. ובנשברה בחול ג"כ יש היתר לחצירות שהיה להם פתח להביא העירוב לשם בע"ש ביה"ש (א"א סקט"ז).

הלכות חצירות

סימן שס"ו

ס"א:
אשל אברהם:

(א) **מבתיהם**. עיין מג"א (שאיסור חצירות נאמר גם מבית לבית) עסי' שס"ה אות ט"ו וש"ע ס"ג אות ז' (שמבואר כן), ורש"י שבת ו' א' (ד"ה לא, שכתב שהאיסור הוא מצד) **מרשות לרשות**²⁵⁶, ועירובין ע"ב א' בטרקלין (שיש בו כמה חבורות שיש איסור אף שלא היו חצר), ומבית לחצר אף על גב דכל אחד בשלו נכנס אסור,

וה"ה מרשותו לרשות חבירו (וכגון) ב' בתי חורף בבית אחד סמוכין ממש זה לתוך זה דאסור בלא עירוב ובט"ז א' ביארתינו יע"ש, וסוף סעיף ב' (במג"א) אות ה' (מבואר חידוש) בספינה שאין בו כי אם בית אחד אין צריכים עירוב ומשמע אף שבספינה הרבה בני אדם שם ובחדר שיש בספינה מיוחד לאיש אחד (וא"כ לכאן' הוי כמו רה"י לרה"ר) אפ"ה אין צריכים לערב דלא דמי לחצר שהרבה בתים פתוחים לתוכו ובאות ג' אי"ה יבואר זה:

אבל בחצר גופא ואף מחצר לחצר מותר לטלטל חוץ לד"א כלים ששבתו בחצר בלא ערבו כבסי' שע"ב (והיינו שאין איסור של המעביר ד"א וכמו בכל רה"ר) אף דנראה כרה"ר לגבי בתים ע' פרישה (סק"א שפירש הטעם שלא אסרו רבנן גם בזה כיון דהחצר מצ"ע מוקף מחיצות ודומה לרה"י ורק כלפי ההוצאה מהבתים נראה כרה"ר),

וזה עוקר וזה מניח בלא ערבו צ"ע (אם אסרו כמו בכל הוצאה²⁵⁷) עסי' שמ"ז (שברה"ר אסרו הוצאה כזו), ועא"ר (כאן) אות א' בשם שו"ת מהרש"ל סי' נ"א יע"ש (שדן אם יש היתר מיד ליד בהושטה בלא עירוב חצירות).

דינים מחודשים העולים:

- א. איסור טלטול בחצר בלא עירוב הוא גם בב' חדרים בבית אחד.
- ב. אין איסור טלטול ד"א בחצר שאינה מעורבת לכלי חצר.
- ג. עוקר בלא מניח ספק אם אסרו רבנן (א"א סק"א).

ס"ב:
אשל אברהם:

(ב) **שיירא**. עיין מג"א (שכתב שהטעם בשיירא הוא כיון שאין קבועים שם וכוונתו כלפי) מה שכתב המחבר שכולם מעורבים היינו שאין קבוע כי אם לנוח מפני השבת (ולכך פטורים מעירוב) ומחנה (שצריכים עירוב הוא כיון שהוא) קבוע זמן מה, והולכי מלחמה פטורים אף בקבוע עב"י ולבוש (ס"ב) וע"ש (בלבוש שפירש הטעם שעל זה קאי מה שכתוב בגמ' שפטרו חז"ל את המחנה מעירוב).

²⁵⁶ ומשמעות דברי רבינו שהוא מקור לזה שיש איסור מבית לבית, וצל"ע דהנה ז"ל רש"י שם 'מפני שהבית מיוחדת לבעליה, והחצר רשות לכולן, ונמצא מוציא מרשות לרשות, אף על פי ששתיהן רשות היחיד' ומשמע להיפך שכל האיסור הוא מחמת שבחצר יש כמה דיורים וצ"ב.

²⁵⁷ ובביאור"ל כאן הביא ספיקו של רבינו להלכה.

(ג) בתים. באות ה' משמע דבית אחד בספינה והשאר בני אדם שרוים בספינה אין צריך עירוב וצ"ע דהוה כמרשות היחיד לרה"ר²⁵⁸ ועט"ז (סק"א ובמשב"ז שם) מה שכתבתי בזה (אם החשש שלכך בעי' עירוב הוא כיון שדומה מרה"ר לרה"ר או מצד רה"ר לרה"ר).

(ד) מחיצות. עיין מג"א, מקרקע הספינה מוודין כל שיש רחב ד"ט וגבוה י"ט הוה רה"ר אף על פי שמשוקעת במים²⁵⁹:

(ה) אסור. עיין מג"א, עסי' שמ"ו מקרפף לכרמלית נמי שרי ועסי' שס"ב סעיף ד' ספינה הוקפה לדירה. מה שכתב בית אחד בספינה צ"ע רשמתי באות ג' דמשמע אף שהבית מיוחד לאיש אחד ובספינה רבים שרוים וי"ל:

דינים מחודשים העולים:

א. הולכי מלחמה פטורים מעירוב גם בקבועים במקום אחד (א"א סק"ב).

ס"ג:

משב"ז:

(א) א"צ ליתן פת. עיין ט"ז, ע' טור ועירובין מ"ט א' י. ויש לי העני בכאן הרהורי דברים והנני פורטם בעזה"י:

הר"מ ז"ל פ"א מהלכות עירובין ה"ה ובטור ולבוש (פירשו) הטעם (שהצריכו רבנן עירוב הוא כיון) דכל בית יש לו בעלים מיוחדים וכל הבתים יש להם רשות בחצר דומה כאלו הבתים רה"ר והחצר רה"ר ויטעו, לכך מערבין (וע"י העירוב אנו רואים) כאלו כולן דרין בבית אחד והחצר משועבד רק לבית זה {ומה שכתב הלבוש רה"ר התורה אסרה (וז"ל אבל רשות הרבים אי אפשר לתקנו שהתורה אסרתו, ומשמע שאי הוי דרבנן מהני בכל גווני פת²⁶⁰) קשה כרמלית דרבנן ואין פת מהני לשווי מחיצות וצ"ע},

²⁵⁸ ויעוי' בביאור"ל שהאריך בקושיא זו וכתב שי"ל שגזרו בספינה כמו בחצר, ובחצר אינו נקרא חצר כל שאין שם שתי בתים ולכך בספינה אסרו רק בכה"ג, אכן בעיקר הקושיא צ"ב מדוע הוקשה להם דווקא בספינה ומדוע גם בזה כתב הביאור"ל שגזרו רק דומי' דבית והרי לכאול' הוא ממש כמו בית אחד שיש כמה ששרויים בחצר דודאי לא בעי' עירוב אף שטעם הגזירה שפיר שייך לכאול' מ"מ כך הוא הגדר שנתנו חז"ל שרק בית זוקק עירוב וא"כ מ"ש ספינה, ויעוי' בחזו"א סימן צ"ו סק"ו שנתקשה בזה דממ"נ אם הספינה ראויה לדירה ודאי בעי' עירוב ואם אינה ראויה ודאי לא בעי' עירוב וצ"ע בזה, ואשר מוכרח בזה הוא דהנה בגמ' בשבת דף ק"א איתא שב' ספינות צריכות עירוב ביניהם ולא חילקה הגמ' האם יש בהם בתים או לא, ונראה שמזה הוציא רבינו שבאמת חלוקה ספינה מכל חצר כיון שמציאות הספינה היא מקום של דיורי אנשי הספינה דאין להם מקום אחר, ולכך בזה שפיר הוקשה לו דגם בבית אחד יהיה חיוב עירוב, וגם הביאור"ל רק תירץ שלא חילקו בין זה לחצר שבעי' בתים ממש אבל בעיקר הסברא מודה לרבינו ועי'.

²⁵⁹ וכמו שכתב הב"י כאן ולאפוקי משבלי הלקט שהביא שמשמע שהמדידה היא מהמים, ויעוי' בפרישה שכתב שיש לפרש כן בדברי השבלי הלקט עצמו.

²⁶⁰ ובעיקר דבריו צ"ב מה ענין נתינת פת למקום שיש חיסרון של מחיצות, ונראה מוכח מכאן כמו ששמעתי מהגאון רבי גרשון כהן שליט"א להוכיח מכמה מקומות שיסוד הדין של רה"ר הוא בעצם מה שהמקום מיוחד ליחיד, והביא דברי רש"י במסכתין דל"ג ע"א שכתב לגבין הנחת עירוב תחומין וז"ל 'ואף על גב דמשוינן להו ניהליה רשות היחיד לגבי קניית עירוב להקל לאו רשות היחיד גמורה היא, שלא יוכל להביא מחוצה להן לתוכן, דהא לאו מחיצה איכא, ולא חילוק רשות איכא', והיינו דס"ד שיעיל מה שנתן שם פת וקונה שביתה כדי לדון את המקום כרה"ר והיינו מחמת עצם מה שהמקום מתייחד לו ולזה קמ"ל דבעי' גם מחיצות והוא דין נוסף שתהיה הרשות מובדלת מהרה"ר ג"כ, ויל"פ

אבל רש"י שבת ו' א' ד"ה חצר (כתב, שחצר זו היא חצר) שעוברים שם לרה"ר משמע הא
 עין רחבה שאחורי הבתים אף על גב דמשתמשין תדיר א"צ עירוב כי אין דומה לרה"ר
 הואיל ואין עוברים שם לרה"ר, ו(מש"כ רש"י) ד"ה לא ערבו מוציא מרשות לרשות (ומשמע
 שהכוונה מרה"י לרה"י) י"ל שנראה כמרה"י לרשות הרבים.

אבל הב"י הביא (בשם רש"י שהחשש הוא מצד) מוציא מרשותו לרשות חבירו אפשר
 גרסתו כן ברש"י, או פרושו מפרש כן וכמ"ש רש"י עירובין ע"ב (ע"א ד"ה) בטרקלין (שיש
 חיוב עירוב בין החדרים עצמם) וכמו שכתב המ"א כאן א' וש"ע אות ז' מחדר לחדר חבירו
 אסור ועיין סי' שס"ה אות ט"ו.

ולרה"מ וטור ז"ל י"ל (שלעולם גם) מחדר לחדר חבירו אסור (כיון שנידון כמוציא מרשות
 לרשות שגם בזה גזרו רבנן) ו(מה שפירשו טעם רק ב) חצר (הוא כיון שבחצר) יש לומר כל
 אחד בשלו משתמש (דהא קי"ל) בדרבנן יש ברירה, לכך (הוצרכו לפרש) הטעם שדומה
 לרה"ר ואפילו חלקו החצר וכל אחד מכיר ומשתמש בחלקו מ"מ נפרץ במילואו למקום
 האסור לה²⁶¹. ואי"ה במ"א א' אבאר עוד מזה:

(ב) וא"צ. עיין ט"ז, עירובין מ"ט א' דלכאורה שמואל ס"ל רק קנין ורבה סובר רק דירה
 והיינו בסתם, וא"כ י"ל במפרש שמקנה להו רשותו בסודר י"ל דמהני לרבה (ובכה"ג יעזור
 באמת מצד קנין), וזה אינו לדינא כי קשה (אכתי קושיית הט"ז) אמאי לא אמר איכא בינייהו
 דא"צ להניח האוכל (כשעושה באוכל שאז יהיה המחלוקת אם צריך להניח) בבית דירה
 דווקא לשמואל, ועוד (יש להוכיח שגם לשמואל מהני גם מצד דירה) דאמר שם לשמואל
 הבית שהעירוב בו אין צריך פת דכולהו דיירי התם וכפירש"י ז"ל, משמע דגם לשמואל
 הטעם דירה בפת דאל"כ מה מקשי כלל והיה לו לומר דמש"ה אין צריך דהא דידיה היא
 ש"מ גם לשמואל עיקר טעם משום דירה כמ"ש התוס' שם ד"ה איכא בינייהו דמש"ה
 צריך ב' סעודות, רק קנין נמי בעי לשמואל (ונפק"מ שבעי' שיהא בזה) שווה פרוטה וגדול
 דווקא ומש"ה אמר דכולהו "דיירי" התם שזה עיקר הטעם,

וכלי דמהני לשמואל (בתורת קנין הוא דווקא) במפרש ממש שמקנה להם מהני כלי
 ופשיטא דאוכל כה"ג אין צריך בית דירה, אבל בסתם גם לשמואל בעי בית דירה דווקא,
 ומינה לדידן (דלא פסקינן כשמואל) נפקא מינה לדינא בכלי אף מפרש לא מהני כי אם פת
 דווקא ובית דירה ועיין סי' ש"ע בס"ב.

ומיהו בלתי דשיתוף מהני נמי לעירוב אף על פי שמונח בבית הכנסת (ול"ב דווקא שיהא
 מונח בדירה) ו[כ]בסי' שפ"ז משא"כ כשאין שיתוף רק עירוב צריך בית דירה דוקא:

(ג) להניח. עיין ט"ז, ושצ"ד אות ג' ביאר זה דצריך להיות כל יום השבת כאילו דיירי
 כולהו בההיא ביתא (והיינו שתהיה שם דירתם בפועל, והוכיח הט"ז דבריו) דהרי נפרץ
 בשבת אסור²⁶², משמע כוונתו שם כמו שכתב בסי' שס"ה אות י' ו(ודלא כמו שכתב ב)
 מ"א (שם ס"ק) ט"ו, וסובר (הט"ז) נשברה הקורה בשבת אסור וחולק על המ"א לכאורה
 בשס"ה ט"ו והארכתי בשס"ה בזה, וצ"ע מאי שנא מאלו נאכל עירובו לאחר ביה"ש

בזה גם דברי הלבוש הללו אלא שהוא כתב כן גם למסקנת הדין ובזה כבר עמד רבינו דהרי כרמלית
 לא מהני מחמת חיסרון המחיצות ועי'.

²⁶¹ ומבואר בדברי רבינו שגם אחר הטעם הזה אין יסוד האיסור רק מחמת שהוא נראה כרה"ר אלא
 שאכתי הרשות האסורה היא הרשות של חבירו וכלפי"ז יש אסור מצד פרוץ למקום האסור לו ודו"ק.

²⁶² וצ"ע דהרי שם איירי שנפרץ למקום האסור ובחיסרון מחיצות לא אמרינן הותרה, ועי' במשב"ז
 להלן סי' שצ"ד סק"ג שעמד בזה והשאיר בצ"ע.

(דאמרינן הותרה אף שליכא לעירוב) ואפשר ד(כשהעירוב נמצא) בעין (וא"א לקחתו) גרע טפוי²⁶³, גם בשצ"ד מלאכה דרבנן היינו ונטל העירוב משם וצ"ע ואי"ה שם יבואר. ועיין אות ב' לדידן קנין לא מהני:

אשל אברהם:

(ו) ד"א. עיין מג"א (שאם יש בבית כדי רבע ד"א סגי כדי להניח שם העירוב וציין למבואר בשו"ע יו"ד לגבי מזוזה שמבואר שהבית חייב בכה"ג), עש"ך שם כ"ג (שנקט שהוא מח' ויקבע המזוזה בלא ברכה) וא"ר ה' (שכתב שאף ששם הוא מח' מ"מ) בעירובין דרבנן נ"ל להקל יע"ש ושפיר מברך כיון דמתיר²⁶⁴,

וצ"ע (שכאן מבואר חידוש שאפשר לסמוך על) ספק דרבנן לכתחלה (והיינו דכאן איירי) היכא שיש בית גדול (וקשה) למה נעשה (כן לכתחילה), ואי (איירי כאן ש) כל הבתים כן (א"כ הרי) אין צריכים עירוב כלל ג"כ ספק לקולא.

ועיין תו"ש (ס"ק) ט' (שכתב כלפי) מה שכתב שהש"ך בי"ד (סימן) מ"ו {אות י"ד} דרבינו ירוחם והטור אין הכרעתם מכרעת דתלמידי הרא"ש הוה כחד יע"ש (וע"ז הקשה) הא סיים ברפ"ו שכתב (שממה שגם הרבינו ירוחם כתב לדברי הרא"ש משמע) שכן תפסו עיקר משמע (מדברי התו"ש שאף באופן) זידע רבינו ירוחם שהסכימו כולם ג"כ אין הכרעתם מכרעת ומ"מ ספיקא הוה, ועמ"ש אי"ה בכללים קטנים מזה:

(ז) אין. עיין מג"א, גיטין סמ"ך ב' והר"מ ז"ל פירש המשנה (שאין מוציאים העירוב מהבית שהיה רגיל בו שהוא מחמת שמפסידים לו) הנאה שהבית שמניחין בו א"צ ליתן פת, ורש"י מפרש חשדא שמטלטלין בלא עירוב (כיון שאין העירוב במקום שרגילים שהוא נמצא), א"כ (לדברי רש"י דין זה הוא גם אם מכר ביתו דסו"ס) אף במכר (יש) חשדא, ולתוס' שם חשדא (היינו שנראה שחושדים בו) שגונב פת י"ל במכר מותר יע"ש,

ואפי' תימא חשדא כתוס' או כהר"מ ז"ל כמ"ש בא"ר אות ז' בשם רצוף אהבה (שגם לפי הרמב"ם שהוא מחמת הנאה הכוונה שיש חשדא שחושד שאינם רוצים שיהיה לו הנאה) אכתי על כרחך במכר נמי אין משנין כמו במת בעה"ב דאין משנין מדפריך שם שיפורא דהוה בי רבה ורב יוסף ומת אלמא אף במת אין משנין וה"ה מכר²⁶⁵, ובכנסת הגדולה רוצה לחלק בין מת למכר ודוחק:

(ח) וליתן. עיין מג"א, ליתן מעות לזה פירוש שצריכין ליתן לבעה"ב זה מעות בעבור הנחת העירוב יכולין לשנותו לאחר, ועתו"ש (ס"ק) י"א (שפסק כדבריו), וצ"ע קצת לטעם הר"מ ז"ל בפירוש המשנה באות ז' (שהוא משום הנאה דא"כ לכאו' יש לו סו"ס זכות על הנחת הפת²⁶⁶),

וחדר קטן פחות מד"א בתוך גדול או נפרץ במילואו לגדול הוה כקרוני וזויות ומניחין בו עירוב תו"ש אות ט' יע"ש²⁶⁷:

²⁶³ וצל"ע בזה דהרי זה מבואר בסי' שע"ד שבנסתם הפתח אמרינן הותרה אף שהעירוב עצמו הרי הוה בעין (ואולי יש לכוון גם זה בקו' רבינו הנ"ל בסי' שצ"ד וצל"ע), ואולי איירי שיש שם חורים או סדקים ובמציאות שייך להעביר את העירוב.

²⁶⁴ והיינו שהברכה היא על ההיתר בפועל ולא אכפ"ל שמותר מחמת ספד"ר לקולא.

²⁶⁵ וצ"ב הטעם בזה דסו"ס במציאות הרי אין חשד, ואולי הוא חל כזכות ממונית מחמת החשד בביתו ואכתי צ"ב.

²⁶⁶ ולכאו' גם לדבריו י"ל שיש אומדנא שלא צריכים להפסיד עליו ממון ועי'.

(ט) ואפי'. עיין מג"א, עתו"ש עכו"ם אפשר דמחליף ליה יע"ש וצ"ע:

(י) בבית דירה. עיין מג"א, בית הכנסת לא חשיב בית דירה רק כחצר השותפין ומותר לטלטל מבית הכנסת לחצר אחר בלי עירוב (כלי חצר) כבסי' שע"ב כל חצירות רשות אחת ואפי' בנאה יחיד והקדישה לרבים מותר מחצר כו' כה"ג (דס"ו מצד השימושים הוי שימוש כמו חצר).

ביהכ"נ יותר מב"ס חוץ לחומת העיר (דינו כמו) כרמלית (מדין קרפף) והבן²⁶⁸:

דינים מחודשים העולים:

א. גם לפי הרמב"ם והטור יש איסור חצירות מבית לבית ולא רק מבית חצר של רבים (משב"ז סק"א).

ב. לדין שפסקין עירוב משום דירה לא מהני בכלי וכשאינו מונח בבית אף במפרש שיהיה לשם קנין (משב"ז סק"ב).

ג. הדין שאין משנים מבית שהונח בו העירוב ה"ה גם במכר לאחר הבית (א"א סק"ז).

ד. חדר קטן פחות מד"א שנמצא בתוך חדר גדול מהני לתת בו את העירוב (א"א סק"ח).

ה. בית כנסת בתוך העיר הוי חצר ומחוץ לעיר נידון כמו קרפף (א"א סק"י).

ס"ד:

משב"ז:

(ד) בכלי אחד. עיין ט"ז, ואם יש לו כלי גדול מחזיק הכל יראה דצריך להניח הכל שם (ואינו יכול למלאות בכלי קטן עד שימלא ויוסיף לכלי אחר) ועתו"ש ט"ו (שכתב כן).

יראה כלי לאו דווקא, הוא הדין מונח כך במקום אחד²⁶⁹ או בית אחד שפיר דמי, וצ"ע:

דינים מחודשים העולים:

א. מה שמועיל במילא בכלי אחד ואייתר הוא רק אם אין לו כלי גדול מעיקרא.

ב. אפשר דלא בעי' כלי אחד ממש אלא שיהא מונח במקום אחד (משב"ז סק"ד).

ס"ו:

משב"ז:

²⁶⁷ ועי' ביאור"ל שהעיר על החידוש הראשון של התו"ש דהרי בכה"ג שיש חדר בתוך חדר סו"ס לחדר הפנימי יש מחיצות לעצמו ומהכ"ת א"כ לדון שיהיה כמו קרן זווית באותו חדר עי"ש, ויעוי' בשו"ת מנחת יצחק ח"א ס"ח בשם המהר"ם שיק שביאר שהוא כיון שחדר פחות מד"א למיסתר קאי ולכך המחיצות שם נידונות כמי שאינם.

²⁶⁸ וביאר הדברים לכאן' שגדר שימושי ביהכנ"ס הוא כמין שימוש שאינו בעצם שימוש של חצר אלא הוא נידון כטפל לשימושי הדירות והבתים שישנם בעיר ומחמת זה דיו כחצר (דמשמש את הבתים), וממילא בזה בא החילוק שאם בית הכנסת נמצא בתוך העיר ממש ממילא הוא נטפל לדוירים שם אבל אם הוא מחוץ לעיר נידון כקרפף.

²⁶⁹ והיינו שלא בעי' שיהא צירות מחמת דפנות הכלי וכדו' אלא עיקר הענין הוא שתהיה סעודת כולם במקום אחד, אמנם מה שהוסיף בבית אחד צ"ב דלכאן' זה מבואר בגמ' שבית אחד הוא דין נוסף מלבד הדין שיהא בכלי אחד, וע"כ שבכלי נוסף עוד דין, ולענין הלכה יעוי' בביאור"ל שהביא דברי רבינו שנשאר בצ"ע, והביא ראייה שמהני מדברי הירושלמי והרמב"ם עי"ש.

(ה) בפרוסה. עיין ט"ז, עסי' שס"ח בט"ז אות ג' {ט"ס קס"ח} (שכתב שם שכל הדין של איבה הוא רק בשבת ראשונה ולא בנשתייר),

(ועיקר דין איבה הוא בגמ') עירובין פ"א ברש"י שם (שם ד"ה משום איבה ביאר שיש חשש שיבואו לידי מחלוקת) ובא"ר י"ג בשם מהרי"ל (וז"ל 'וצ"ע במהרי"ל הלכות עירובי חצרות [עמוד רכז] כתב טעם אחר זה לשונו, אולי יקפיד דאם יראה לו פתו גדולה מפתת חבירו, והמקפיד על עירובו אין עירוב' ומבואר שהנידון הוא דאפשר) דיבוא לידי קפידא, אפשר מפרש איבה כן (שמחמת האיבה יבואו לקפידא).

(ואם עשו בפרוסה ב)דיעבד במהרי"ל (שם עמוד רכח) ועבודת הקדש (ש"ד ריש פ"ד כתבו) דלא מהני עא"ר י"ד (שפסק כן), ו(לפי"ז יל"פ דברי המהרי"ל ד)משום הכי אמר הטעם קפידא דמשום הכי אף דיעבד לא אף שאין מקפידין²⁷⁰, וכל מלתא דלא תעביד אי עביד בדרבנן אי מהני, מחלוקת הוא אביי ורבא עח"מ ר"ז יע"ש, ועיין עירובין פ"א עירבו (כולם) בפרוסות מהו משמע (שכל הנידון הוא דווקא אם כולם ערבו בפרוסות אבל כשאחד מערב כן) אף דיעבד לא:

אשל אברהם:

(יא) בפרוסה. עיין מג"א, גמ' עירובין פ' ופ"א יע"ש:

(יב) כדי. עיין מג"א (וביאור דבריו ש)אף על פי שנטל חלה מאחרת על זה מ"מ יתלו השכנים לומר שמזו נטל חלה וליכא איבה, וחלת חוצה לארץ (שדינה מבואר בשו"ע יו"ד שכ"ג ש)אוכל ואח"כ מפריש אם לא נתן חלה בשבת הוה עירוב²⁷¹ ואי"ה יבואר לקמן:

(יג) ואדעתא. עיין מג"א, דטוב שיזכה ועיי' אות כ' ואי"ה שם יבואר:

דינים מחודשים העולים:

א. אם עירבו בפרוסה מעכב גם בדיעבד (משב"ז סק"ה).

ב. גם בנטל חלה מפת אחרת אין חיסרון כשחסרה רק שיעור חלה (א"א סקי"ב).

ס"ט:

משב"ז:

(ו) מן. עיין ט"ז, טפח סגי ועיין אה"ע הלכות גיטין (סימן קל"ט סט"ו בהגה שמבואר דהגבהה שם בעי' דווקא ג"ט).

עא"ר ט"ז (שכתב בשם כנה"ג ש)כשאחד מזכה לכולם ג"כ בשלימה (דווקא דלא פלוג וזה דלא כדברי השו"ע).

מערבין בפת טטרק"י (פת כוסמת) או טרקישן ווייץ (פת תירס) שמאכל בני אדם הוא:

²⁷⁰ וביאור הדברים לכאן' שאם הוא רק חשש צדדי שיבואו לידי מח' אין בזה סתירה לעיקר הדין של עירוב וממילא מסתבר היה שבדיעבד יועיל, אבל החשש של קפידא הוא סתירה לעיקר הדין של עירוב שעירב שמו שיהא מרוצה לכל וממילא בזה מסתבר שייפסל גם בדיעבד.

²⁷¹ ויש לדון אם כוונת רבינו שממילא בזה הדר החיסרון של איבה כיון שאינו חייב להפריש חלה, או שכוונתו רק לציין לדין כלפי הל' חלה דלא בעי' והא דאין איבה הוא כיון דסו"ס אפשר שהפריש חלה קודם ועי'.

עח"מ קצ"ח סמ"ע וש"ך אות ג' ד' (מש"כ בדיני הגבהה) ואי"ה בסי' שפ"ו ט"ז מ"א
אבאר קצת דיני הגבהה בזה:

(ז) וי"א. עיין ט"ז, בשס"ח אות ג' וד'. ושיש לומר (בנוסח העירוב גם) 'לכל ימים טובים'
עסי' תקי"ח במ"א (ס"ק) ה' (שגם ביו"ט יש איסור להוציא שלא לצורך ואף) מחצר לחצר,
היינו כלים ששבתו בבית כבסי' שע"ב ואי"ה בשע"ב ותקי"ח מבואר:

בבואי הנה ק"ק פראנקפורט דאדר, שמתני אל לבי בדין עירובי חצירות ושיתופי מבואות
וראיתי נדפס בסידורינו נוסח וז"ל מצה "קטנה" מאוד כו' בדין כו' להכניס ולהוציא
"ולהביא" בכל "שבתות" השנה הזאת מבית לבית מחצר לחצר מגג לגג ומבתים לחצר
ומחצר לבתים ומחדר לחדר ומבית לגג ומגג לבית כו' לנו ולכל ישראל הדרים בעיר
הזאת עכ"ל,

(ויש לדון בנוסח זה מכמה פרטים חדא) מה (שכתוב) קטנה מאוד איני יודע (דהרי) בשס"ח
מבואר שיעורו ששה ביצים וי"א שמנה ביצים }היינו עם קליפתן וישער כמו בחלה},
והעיקר הנוסח איני יודע למה השמיטו (שהעירוב בא להתיר גם) ממבוי לחצר ובתים
מאחר (ש)לדידן המצה בערב פסח הוא שיתוף ועירוב כבסי' שפ"ז וכאן ושצ"ה א"כ יאמר
בדין יהא כו' וממבוי לחצירות ולבתים כבסי' שצ"ה ועירוב כוללת עירוב ושיתוף.

ומה שכתוב בנוסח מבית לבית וחדר לחדר, היינו של שני בני אדם דבלא עירוב אסור
מחדר לחדר בבית אחד אף סמוכין זה אצל זה כמ"ש המ"א א' ושס"ה ט"ו, ומחצר לחצר
היינו כלים ששבתו בבית כבסי' שע"ב.

וכעת צ"ע בזה הנוסח ואיני יודע מה אידון ביה כי לדעתי יש להוסיף ולכלול מבואות
כאמו'. גם יש לומר ביום טוב גם כן כו',

ומלת "להביא" (שנוסף שם בנוסח) איני יודע פירושו כיון שאמר להוציא ולהכניס כו', ו(מה
שכתוב בשו"ע) בתק"ח (ס"א ש)יום טוב אין צריך כו' (עירוב חצירות) היינו מה שצורך
היום קצת (אז אינו צריך אבל אם אינו צורך כלל בעי' עירוב גם ביו"ט²⁷²).

ומ"ש כאן בסעיף ט"ו אם לא בירך ומ"א (ס"ק) כ"א (שמועיל אף שלא אמר עליו דבר וא"כ
כמו"כ יהני בשינוי נוסח הזה), היינו בלא הזכיר כלל הא לומר מקצת ולהשמיט מקצת י"ל
אף דיעבד לא מהני וכיון דהשיתוף בטל גם העירוב בטל, כמעשה דשו"ת ח"צ ז"ל קי"א
עסי' שס"ה ומ"א ט"ו ועיין סימן תקכ"ז בנוסח עירובי תבשילין ואי"ה שם יבואר עוד. ולא
זכיתי לשאול את פי הרבנים גאוני זמנינו בנדון זה:

ודע בדין עירובי חצירות אם הניח העירוב בבית אחד ויש שם מת וכהנים דרין שם בחדר
י"ל כל שאי אפשר בין השמשות ליקח העירוב הכהנים אוסרין כו' ואפשר משום הכי (היה
המנהג להניח העירוב) בבית הכנסת כי מסתמא יכולין הכהנים לבוא שם. ועמ"א אות כ'
ואי"ה שם יבואר עוד:

²⁷² ויעוי' בתוס' בכתובות דז ע"א ד"ה מתוך שנראה שנחלקו בזה ב' התירוצים בתוס' אם תקנו בכלל
דין עירוב חצירות ביו"ט, ודברי רבינו אצלו כפה"נ למסק' דברי התוס' שם וכפשטות דברי הרמ"א
בסימן תקי"ח וע"ע במשנ"ב ריש סי' תקכ"ח שהוכיח כן.

דינים מחודשים העולים:

- א. י"א שגם בזיכוי לאחרים בעי' דווקא פת שלימה (משב"ז סק"ו).
- ב. יש להוסיף בנוסח העירוב שכולל בזה גם דיני שיתוף ושיועיל גם ליו"ט ואם לא הוסיף אפשר שנפסל העירוב לגמרי וגרע מלא אמר כלום שמהני.
- ג. אם הניח העירוב ויש שם מת העירוב לא מועיל לכהנים ואוסרים על כל השאר (משב"ז סק"ז).

ס"י:

אשל אברהם:

(יד) צריך. עיין מג"א, דאיתן שנתוספו הוה תחלת העירוב וצריך שיעור ששה ביצים כמ"ש סי' שס"ח ס"ג להרבה בני אדם ובאות כ' אי"ה אבאר:

(טו) אפי'. עיין מג"א, והוא דעת הראשונה, וי"א חולקין על זה:

(טז) קטנים. עיין מג"א, אף על גב דאין קטן זוכה, בדרבנן כמו עירובין דכאן זוכה:

(יז) וע"י אשתו דכשנותן לה אחר כו' מ"א:

(יח) ואפי' יש לה בית. עיין מג"א, ולבוש (ביאר הטעם דלא מהני ד) אף על גב די"ל מגו דזכיא לנפשה זכיא לחבריה (כיון שיש לה בית שלה) אפ"ה ידה כידו, והמ"א כתב (טעם אחר) דאין צריכה עירוב לעצמה אם אין דיורין אחרים כבסי' ש"ע ס"ו, ולא שייך מגו ועתו"ש (ס"ק) למ"ד (שכתב שדברי הלבוש בזה מגומגמים) ועב"י:

(יט) שאינה. עיין מג"א, דכל שאין מעלה מזונות מציאתה לעצמה ואין ידה כידו ויכולה לזכות לאחרים:

(כ) מברך. עיין מג"א, הביא צ"ע בשם מ"מ²⁷³ (אם אדם אחר שאינו דר בעיר יכול לברך על העירוב).

וכתב המ"א דמצי לברך אחר, לא מיבעיא אם שם נשאר בשבת (דאז ודאי נאסר, אלא) אפילו נשאר רק בי"ט של פסח שם נמי נפקא מינה בהאי עירוב כבסי' תקי"ח בשלא לצורך היום כלל עט"ז (ס"ק) זי"ן. אך באין נשאר שם בי"ט צ"ע די"ל דלא עביד מעשה כלל למנהגינו שהשמש גבה קמח ועשה מצה והמברך רק מברך א"כ י"ל דאחר אין מברך דלא עשה מעשה כלל ולא דמי לקובע מזוזה לחבירו. ועסי' תקפ"ה בט"ז ומ"א ג' וכאן גרע טפי ואי"ה שם יבואר.

וא"ת לפ"ז דאין עושה מעשה כלל א"כ אחד מבני העיר איך יברך דבעי עובר לעשייתן וי"ל קודם שבת (שאכתי לא חל העירוב) עדיין עובר לעשייתן מקרי דיעבד, ועסי' תל"ב (בהגה ס"א שמבואר שבבדיקת חמץ יכול לברך כל שלא גמר הבדיקה וזה כיון) דמצוה משך זמן יש לומר לא דמי לכאן דאע"ג דהעירוב לכל שבתות השנה וצריך להיות קיים כל השנה מ"מ אין עושה מעשה אח"כ כלל, ובתפילין עדיין לבוש בהם, וא"כ אחר שאין מבני העיר על מה יברך שאין עושה מעשה אח"כ כלל ועירוב יקנה בין השמשות והוא לא יהיה שם בין השמשות.

ואמנם העיקר שהשמש יתן העירוב להרב אב"ד דהעיר ויאמר להרב זכה עירוב זה לכל הקהל על ידך ויגביה הרב טפח וכמ"ש באות י"ג וכמ"ש הלבוש בשצ"ה, וא"כ (בכה"ג) יברך אחר ג"כ דעושה מעשה מקרי קודם שמזכה לכל הקהל בהגבתו, ואף על גב דיעבד אין מעכב הזיכוי מ"מ אחר רשאי לברך רק דצריך עשיה קצת ועל מה יברך ושפיר דמי (כל שיש מעשה כל דהו).

²⁷³ וביד אפרים מ"כ (מצאתי כתוב).

ולפ"ז אם חל פסח (בימים) חמישי שישי ושכח הזיכוי עד ליל יום טוב יזכה על תנאי כבסי' תקכ"ח, ואם שכחו לזכות עד שבת סומכין עמ"ש הר"ב ס"ו דאין (צריך) זיכוי כלל בגובין קמח, ואם יום טוב (חל בימים) שלישי רביעי וכדומה ושכח לזכות מבעוד יום אין לערב בליל ראשון ערוב חצירות²⁷⁴, וטוב יותר שימתין עד שבת כי יום טוב א"צ כל כך עירובי חצירות כו'.

בנוסח (העירוב ומה שיש להוסיף בו) עמ"ש בט"ז ז', ואף שיתוף לחוד צריך שיעור כבסי' שפ"ו ס"ג כ"ש עירובי חצירות ואי"ה בתקכ"ז יבואר עוד:

דינים מחודשים העולים:

א. אם עושה זיכוי בעירוב עבור כל בני העיר יכול גם אחר שאינו דר שם ביה"ש לברך (א"א סק"כ).

סט"ו:

אשל אברהם:

(כא) ולא ברכו. עיין מג"א, וע' סי' תקכ"ז בט"ז ח"י ואי"ה שם יבואר ועמ"ש בט"ז מזה אם הזכיר מקצת (מנוסח העירוב) יש לומר לכ"ע אסור (וגרע ממקום שלא אמר כלום).

²⁷⁴ צ"ע מדוע לא יעשה גם אז עירוב בתנאי ועי' סי' תקכ"ח בזה.

סימן שס"ז

ס"א:

משב"ז:

(א) אשתו. עיין ט"ז. הנה המדריגות ה' אשתו, שכירו ולקיטו, בן ביתו, בן החצר, אדם אחר, (ובכל הני יש לדון בג' אופנים והם) מיחה בה בפירוש, גלי דעתיה שאין רוצה. סתם שלא בידיעתו. הרי שלש (ונמצא שיש לנו ט"ו אופנים לדון).

בית פתוח רק לחצר זה בהכרח אוסר עליהם בין רגיל לערב עמהם או אין רגיל לערב. פתוח לב' חצירות באחד רגיל לצאת ולבא אוסר עליהם בין רגיל לערב או אין רגיל לערב,

ובחצר שאין רגיל לצאת ולבוא בחול באין רגיל לערב עמהם לכ"ע אין אוסר אבל ברגיל לערב עמהם כפי הנראה יש מחלוקת (אם עצם מה שרגיל לערב שם היא סיבה לאסור על החצר הזו) בלבוש ובט"ז כאן משמע כל שאין רגיל לצאת ולבוא אף רגיל לערב אין אוסר רק (שיש טעם חדש שיכולה אשתו לערב עליו בע"כ) דלא לייתי לאנצוי כיון דרגיל לערב תקנו חז"ל אשתו כגופו ומערבת היא בע"כ של בעל (מצד) דרכיה דרכי נועם,

אבל הפרישה מפרש בטור כשרגיל לערב אף על פי שאין רגיל לצאת ולבוא אוסר (מחמת שהולך שם²⁷⁵).

וברא"ש (שכתב שרגיל מערבת עליו בע"כ גם באינו אוסר) יש לדחוק ולפרש כמ"ש הפרישה בטור ש(כוונתו רק ש) אין אוסר מכח ההילוך אבל אוסר (מצד מה שאיירי) ברגיל לערב והביא (הפרישה את) דברי התוס' רגיל (שכתב שרגיל הוא הכ"ת שיהא איסור) יע"ש,

(ו) ברש"י (שכתב) רגיל ומתכוין לאסור יש לדחוק (ולפרש כדברי הלבוש שהוא נידון מצד מה שהוא רגיל בלחוד וזה כוונתו ש) רגיל להשתתף היינו מחמת שאוסר שרגיל בהילוך (ולא מצד דבעי' דווקא אוסר אלא הוא הכ"ת מדוע יהיה רגיל לערב),

ודוחק (לפרש כן ברש"י דלפי"ז אין רגיל הכוונה ג"כ שאינו רגיל לילך שם) דאין לומר רגיל (לילך שם) ועתה משנה (שאינו הולך שם ועי"ז) מראה שאין רוצה ו(החידוש של שמואל הוא ש) אפ"ה נוטלין בע"כ, דא"כ מנלן להקשות דשמואל אשמואל דכאן אמר שאין רגיל לא ולעיל סתמא אמר אף שאין רגיל הא (י"ל ד) רגיל (שדיבר בו שמואל לעיל) רבותא הוא (שאז מהני גם) בע"כ (והוא חידוש יותר מכאן שהוא נידון מצד הרגיל לילך אלא מהני) אף דגלי דעתו שאין רוצה (ובזה דווקא אין רגיל לא מהני²⁷⁶).

וכתב הט"ז דמיחה בה בפירוש דמערבת היא מדעתה והיינו דשמואל רגיל (למשתתף) [להשתתף] באין בע"כ דידיה ומדעת אשתו עכ"פ כמ"ש הרא"ש והטור ו(תמה ע"ז הט"ז ד) מנלן הא דלמא יש חילוק בין אין רוצה אבל לא מיחה בה כההוא דטורזיינא שלא היה רוצה להשכיר ביתו ומדמה תלמודא שכירות ביתו של עכו"ם לעירוב ישראל בע"כ דידי' (ורק בכה"ג מהני) הא מיחה בה בפירוש אימא דלא מהני דעתה, ותירץ (הט"ז) דיש הוכחה להו דכל שאין רוצה הוה כמיחה דאל"כ מה מקשה דשמואל אדשמואל דלעיל אמר

²⁷⁵ והיינו מדינא של הרגל עירוב, אמנם שיש בזה חידוש שאף שאין לו שם עירוב כיום בפועל מחמת שהיה רגיל לערב כבר סגי ליתן לזה דין של הרגל עירוב, ומצאנו קצת מקור לזה מדברי המרדכי סי' תקי"ח ואכמ"ל.

²⁷⁶ כן נראה לכאן' ביאור דבריו והיא כעין ראיית הט"ז שאין דרגות ברגיל וכמו שהביא להלן.

אשתו מערבת שלא לדעתו משמע אף באין רגיל וכאן דווקא ברגיל דלמא כאן במיחה בה מיירי.

ונהי שכתב הרא"ש ז"ל דאי (היה מועיל ליקח גם) בע"כ דאשתו אין סברא ליטול עירובו בע"כ אבל במיחה בה והיא רוצה לערב (שמועיל ע"י רצונה) אין סברא ברורה לא לאיסור ולא להיתר ו(א"כ) דלמא יש לחלק בכך (גם לגבי עצם הדין שמהני ע"י אשתו מ"מ ממה שהק' הגמ' מזל"ז) ש"מ דסבירא לתלמודא דכל שאין רוצה הוה כמיחה בה ואין לחלק כלל ביניהם (והא דפריך דשמואל אדשמואל (אין לתרץ ד) דלמא לעיל (מש"כ) שלא מדעתו (הכוונה) דאינו יודע דעתו, דא"כ מה אריא (מערבים ע"י) אשתו אפי' בן בית נמי (לערב על ידו בכה"ג) וכדבעינן למימר לקמן אי"ה). וזהו דין אשתו.

ושכירו ולקיטו נמי כאשתו בזה עסי' שפ"ב בט"ז אות י"ג שכן מוכח מתוס' שם ד"ה אתו (וכוונת הט"ז שם להוכיח מהא) דכתבו דמשכירו ולקיטו מצי לאתויי ו(קשה ד) הא י"ל דמייתי מאשתו (דיש בזה נפק"מ דמהני) אף על גב דמיחה בפירוש והיא מעשה דטורזיינא אפשר היה כך (שמיחה בפירוש) ש"מ אף מיחה בשכירו מערב ומשכיר כו' ואי"ה שם יבואר עוד:

ובן בית שאין שכירו ולקיטו בסתם (שאינן יודעים דעתו של בעה"ב) מערבין עליו בכל ענין והיינו כמ"ש המחבר או באוסר עליהם או באין אוסר רק רגיל לערב עמהם (עמש"ל בשם הפרישה).

וא' מבני החצר כתב הטור כמ"ש המחבר כאן אפילו בסתם אין יכולין ליקח פת בע"ה ולערב עמהם אפי' רגיל לערב עמהם ואוסר עליהם (ולא) [אלא] (צריך שיעשה כן דווקא) מדעת בן הבית, והוקשה על הטור ממ"ש בשס"ח (שאם פתוח רק לאותו חצר נותנים שאר בני החצר ג"כ שלא מדעתו) (ומ"ש) (הט"ז עוד להקשות) דמה עדיף בן בית מבן חצר י"ל דבן בית (מועיל גם) ברגיל לערב (בלחוד) אף על פי שאין אוסר (אמנם) דעכ"פ דברי הטור קשין אהדדי,

ולכן פי' הב"ח ז"ל ד(כשנותן ברשות ה)בן בית (מהני) באין רוצה בעל הבית (ואז) מערב לדעת בן הבית ובמיחה בפירוש לא, וגרע מאשתו בזה (שמהני גם במיחה בפירוש), ובן החצר (המבואר בסי' שס"ח) דווקא בסתם מהני ומיירי כאן באין רוצה ובשס"ח בסתם. והט"ז לא הונח לו בזה דגמרא מוכח דכל שאין רוצה הוה כמוחה בפירוש מדקשיא שמואל אדשמואל (והרי יש לחלק שכאן מיחה וכאן רק אינו רוצה) ו(לפי"ז נמצא שב)בן הבית באין רוצה לא מהני וע"כ בסתם מיירי ומינה בן החצר בסתם נמי אין מערב וקשיא משס"ח (בטור כתב כאן סתם בן הבית מערב שלא לדעתו ובש"ע אם אין בעיר כו') והט"ז תי' דוודאי בן בית ובן חצר חלוקין הם וכמ"ש המחבר כאן ושווין המה לענין סתם דכל שאינו יודע דעת בע"ה אז בן ביתו ובן חצר מערבין והיינו שעכ"פ צריך דעת בן הבית בזה הא כשאין רוצה בע"ה אף על פי שלא מיחה בפירוש ג"כ שוין בן בית ובן חצר דאין מערבין.

ובאשתו מערבת לדעתה אף על פי שמיחה בה ועיין דרכי משה (שהק' ד) צ"ע מ"ש אשתו מבן בית (של"מ במיחה) ועיין לבוש ותו"ש (שתי') דאשתו כגופו כו', ולפ"ז י"ל שכירו ולקיטו נמי רק כבן בית דמי (ול"מ במיחה ודלא כדברי הט"ז הנ"ל בסי' שפ"ב ומה שהוכיח מט"מ מדברי התוס' יש לדחות) ול"ד לעכו"ם דקיל טפי דמהני נמי שכירו ולקיטו בסי' שפ"ב סי"א (ולכך מהני שם בע"כ) ועסי' שע"א במ"א אות ו' (שכתב חילוק זה) ועמ"א כאן אות ב' ואי"ה שם יבואר עוד בזה:

אשל אברהם:

(א) אינה. עיין מג"א (שציין למבואר בדין מזונות שלה) באה"ע סי' ע"ג (וכתב שממזונותיה יכולה לזכות לאחרים גם במיחה), ואף על גב דאין נותן לה כי אם לצורכה ג' סעודות לשבת (ולא קודם השבת) מ"מ יכולה לאכול (מהעירוב) אחר ביה"ש עסי' שצ"ד:

(ב) בני הבית. עיין מג"א, ועמ"ש בט"ז מזה ובשע"א אות ו' במ"א די"ל בישראל אף שכירו ולקטו לא מהני כשמוחה או אומר איני רוצה ושאני עכו"ם (שאינן דירתו דירה ולכך לא מהני בבני ביתו של ישראל כשעשו בע"כ דה"ה גם שו"ל²⁷⁷), ודוקא אשתו כגופו עשאו חז"ל במוחה בה דמהני ועי' לבוש:

(ג) לחצר אחד. עיין מג"א, וברגיל לערב עם אחר אף על פי שאין אוסר עליהם וגם אין זכות לו כ"כ מ"מ ידעינן דעתיה דניחא ליה בהנך ומערבין עליו עב"י.

וכל זה מיירי במערבין מפת שלו אבל אם מזכין לו מפתם זכין שלא בפניו (דאין לו בזה שום הפסד) ואי"ה בשס"ח אות א' יבואר במ"א מזה, וצ"ע אם מיחה בה אם מזכין לו מפתם די"ל דגרע ממערבין מפת שלו דאמרי' אשתו כגופו והוה עירוב אף על פי שמוחה בה (כיון שיש את דעת האשה עכ"פ בעשיית העירוב) משא"כ לזכות לו בע"כ מפתם אף על פי שאשתו רוצה י"ל דאין מזכין לאדם בע"כ²⁷⁸:

(ד) בני. עיין מג"א, הנה להר"מ ז"ל פי' הגמ' פ' ע"א הא דאסר שמוחה ומתכוין לאסור אין מערבת שלא מדעתו הא דלא אסר רק סתמא מערבת שלא בידיעתו, וכיון דישראל מהני שלא בידיעתו בעכו"ם אף במוחה מהני שכירות מדביתהו ועא"ר בזה (בסק"ד שכתב ג"כ לחלק בין גוי לישראל שבגוי גם לרמב"ם מהני בע"כ מאשתו ויישב בזה השגת הראב"ד ע"ש).

וה"נ מסתברא דאל"כ קשיא דשמואל אשמואל דאי מיירי שמואל אף באסר במוחה מערבת והיינו באוסר קשיא איך אמר סתמא (שאשתו מערבת) משמע אף באין רגיל לערב עמהם מערבת אשתו והא אמר שמואל דוקא ברגיל לערב בני החצר (יכולים לערב בע"כ) או [אז] ה"ה אשתו מערבת בע"כ הא באין רגיל לערב אין בני החצר וכ"ש אשתו יכולין ליטול בע"כ, אלא ש"מ שמואל מיירי בסתם בלא אסר וברייתא י"ל בתי' אחר.

והשתא בני החצר באין ונוטלין בע"כ ה"ה אשתו (מערבת בע"כ) ולא כמ"ש הב"י ולבוש דווקא בני המבוי נוטלין בע"כ לא אשתו יע"ש ועא"ר (סק"ה שהסיק כן).

(ה) הוי. עיין מג"א (שהקשה סתירה ברא"ש וביאור דבריו ד) הרא"ש ז"ל פרק חלון פ' א' פירש פי' אחר דבני חצר בע"כ היינו מדעת אשתו וזה דיעה א' כאן וישראל ועכו"ם שוין וטורזינא נמי ראה מדאמר שמואל מערבת במוחה ה"ה בשכירות עכו"ם כה"ג ודלא כהרמב"ם ז"ל דמחלק בין עכו"ם לישראל כמ"ש באות ד', ו(מאיך) בריש פ' הדר ס"ב א' כתב בישראל שהניח עירובו וחזר בו צריך אח"כ לזכות כשיתרצה ואף על גב לקמן אמר דבני חצר נוטלין בע"כ היינו ברגיל ואמאי לא, אי נמי ברגיל מ"מ כשאין רוצה הוא ואשתו וחוזרין צריך לזכות פעם אחרת וסתרי דברי הרא"ש אהדדי.

ועתו"ש (סק"י) שפירש קושית המ"א מסיפא (של דברי הרא"ש שבפרק חלון כתב שאין שום עירוב מועיל בע"כ, ומאיך בריש הדר כתב הרא"ש) דשכירות לא יליף מעירוב (לומר שיועיל

²⁷⁷ וכ"כ במשנ"ב סי' שפ"ב סקל"ד ויעוי' גם ברע"א בגלהש"ס ד"פ ע"א שכתב כע"ז (ומשמעות הדברים שמהני באמת שו"ל ממש בישראל ולא מהני רק בע"כ ואכמ"ל).

²⁷⁸ וצל"ע דלכא' הרי הוי זכות גמורה וא"כ מדוע שלא יועיל, וביותר דהרי יש את דעת אשתו לזה ומה אכפ"ל שיש לה רק רצון בעירוב שלו ולא שעשתה ממש את העירוב וצל"ש בכה"ג אין את הטעם של דרכי שלום כיון שהמזכים הם אלו שעושים ורק כשהיא חלק מהמעשה נתנו לה כח ומ"מ קו' ראשונה היא קו' גדולה ויעוי' ברשב"א בקידושין דכ"ג שבזכות גמורה מהני גם בעומד וצווח וצל"ע.

בע"כ) ותירץ יע"ש ועט"ז שפ"ב אות י"ב (שהעתיק דברי הרא"ש הללו), ולפי מה שכתבתי
קושייתו מרישא וכאמור ואי"ה בשפ"ב ובשס"ח יבואר עוד:

דינים מחודשים העולים:

א. בשו"ל לא מהני בע"כ (כיון שליכא סברא של אשתו כגופו) אלא רק בשו"ל מגוי ולא
מישראל (משב"ז סק"א וא"א סק"ב).

ב. ספק אם מזכים לו מפיתם מהני מדין זכין ומהני אף שמוחה או לא (א"א סק"ג).

ג. לשיטת המג"א מהני גם אשתו בע"כ (א"א סק"ד).

סימן שס"ח

ס"א:

משב"ז:

(א) לחזור עיין ט"ז (וקו' היא) במ"ש בס"ג דסוף עירוב א"צ שיעור וא"כ איך אמר בסיפא [בס"א] ממין אחר אם נשתייר מעט א"צ להודיעם הא א"צ תיקון כלל (ולכך ביאר דאיירי שהתמעט קודם השבת הראשונה).

ועב"ח די"ל (דאיירי לעולם) בשבת שניה רק שרוצים לתקנו על צד היותר טוב והוא אמינא דחזרו מעירוב הא' או עכ"פ (הדין הוא ש) מודיע להם על צד היותר טוב קמ"ל דאין צריך:

(ב) ואפי'. עיין ט"ז, נראה דזה קאי אמ"ש הטור כאן ד(בפתוח לחצר אחת א"צ להודיעם כיון ש) מערבין שלא לדעת דמ"מ לקיחת הפת בעי בידיעת בני הבית כמ"ש בשס"ז והיינו בתחלת העירוב או נתוספו דיורין או ממין אחר וכלה לגמרי אבל ממין הראשון וכלה קודם שבת שני או ממין אחר ונתמעט מכשיעור קודם שבת ראשון א"צ להודיע לבן בית כלל הואיל וכבר עירבו וע"כ הכין הוא דאי בידיעת בני הבית פשיטא דרשאי²⁷⁹. ועתו"ש (שכתב שכאן מיירי ג"כ מדעתם וע"ז קשה שהוא פשיטא) וא"ר (שכתב שכל הנידון שבעי' דעת הוא רק בניתוספו דיורים ולא בשעשו כבר עירוב וזה כביאור זה בדברי הט"ז).

ס"ב:

אשל אברהם:

(א) צריך. עיין מג"א, בעלמא קיי"ל זכין שלא בפניו וכן בעירובי תבשילין מה שא"כ כאן שבית פתוח לב' חצירות או בחצר פתוח לב' מבואות וניתוסף דיורין אף שמזכה משלו לכולם צריך להודיעם דשמא לא ירצו לערב עם הנוספים ועב"י (שהביא מהמ"מ סברא זו שאינו רוצה שיהיו הרבה דיורים שם) ועסי' שס"ז.

וכמה מקרי רגיל (לערב) עתו"ש בשס"ז ושכ"ה הביא מ"ש הש"ך בי"ד רכ"ו בשם הר"ן ז"ל בתרי זימני מקרי רגיל עי"ד שם רכ"ו אות י"א בש"ך, ועכ"פ בשלש זימני וודאי רגיל מקרי. ואם (אחר שהיה רגיל) ג' פעמים לא עירב עמהם תו לא מקרי רגיל (וחשיב שהפקיע רגילותו) ועסי' שס"ז בט"ז ומ"א מ"ש בזה:

דינים מחודשים העולים:

א. שיעור רגיל לערב הוא ב' פעמים או שלוש וכדי לבטל רגילות בעי' ג' פעמים.

ס"ג:

אשל אברהם:

(ב) שהם. עיין מג"א, ועא"ר ובלבוש השמיט זיעה ב' (שהשיעור הוא ח' ביצים וזה כיון) דבעירוב הקילו ועסי' ת"ח ות"ט בעירובי תחומין והתו"ש אות ו' האריך דבית הבליעה מחזיק כביצה קלופה וששה ביצים דכאן בקליפתן יע"ש, וער"מ ז"ל פ"ד מה' טומאת אוכלין ה"א (שכתב ג"כ ששיעור אוכל אשר יאכל הוא שיעור כביצה בלא קליפתה²⁸⁰).

²⁷⁹ וכוונתו ליישב קו' היד אפרים וכמש"כ היד אפרים גופי' לפרש דברי רבינו שאין כוונת הט"ז שבכל גווני בעי' דעת כיון דס"א אינו מקור לזה דהרי שם איירי בתחילת עירוב וע"כ שגם דברי הט"ז נסבו על כה"ג.

²⁸⁰ והוא מה שנלמד מקרא בגמ' ביומא דף פ' שזהו השיעור שמחזיק בית הבליעה בבת אחת, ובעיקר דין זה ע"ע בביאור הגר"א סימן תפ"ו באריכות.

ס"ד:
משב"ז:

(ג) אפי'. עיין ט"ז (שהק' דהרי אין מערבין בפרוסה וכוונתו דאף שמצינו ש) באחד (ש) מזכה לכולם מערב בפרוסה שם ס"ז ו(מ"מ) אם נתוסף דיורין הוה כתחלת עירוב לדידהו וצריכין אח"כ ליתן כ"א באפשר פת שלם.

ומשמע שצריך שיהא העירוב שלם כל ביה"ש הא מקצת ביה"ש לא (דאל"כ היה יכול הט"ז ליישב שהיה שלם בתחילת ביה"ש ואח"כ נחסר²⁸¹) ועיין סי' שצ"ד ואי"ה שם יבואר:

אשל אברהם:

(ג) נתמעט. עיין מג"א, מ"ש לדידן היינו שסומכין על שיתוף במקום עירוב כבסי' שפ"ז א"כ י"ל נתמעט פסול הוא דע"כ אמרו במשנה פ' ב' נתמעט בסוף כשר דמשום שלא לשכח התינוקות מקילין ביה כמ"ש רש"י ז"ל שם (שטעם הקולא הוא כיון שכבר עשו שיתוף במבוי לכך העירוב אינו מעיקר הדין) מה שאין כן כשאין (גם) בשיתוף ו(גם ב) עירוב רק מעט שאף בסוף אין סומכין עליו וז"ל [נדצ"ל וכנ"ל] דא"כ בשיתוף כה"ג אף בסוף בעי שיעור.

ועי' (ברמב"ם) פ"א מהלכות עירובין ופ"ה וב"י כאן משמע דבעירובי חצירות א"צ שיעור כלל וע"כ שיעור (שנאמר במשנה הוא) לשיתוף ומשמע דבסוף אף בשיתוף די בנשתייר מעט ואי"ה בסי' שפ"ו יבואר עוד וצ"ע, ו(לפי דבריהם צ"ל ש) רבי יוסי (במשנה שם שאמר שמועיל שיירי עירוב) ענין בפ"ע אמר (ולא שטעמו הוא כמבואר בסיפא שם מצד לשכח את התינוקות), ובפירוש המשנה (פסק הרמב"ם ש) אין הלכה כר"י ובחבורו משמע דפסק כר"י:

דינים מחודשים העולים:

א. צריך שיהא העירוב קיים כל ביה"ש בשביל דין הותרה (משב"ז סק"ג ועי"ש בהערה).

ס"ה:
משב"ז:

(ד) וזה. עיין ט"ז, שס"ו אות ז' יע"ש.

והנה בקצת דפוסי הש"ע כתוב (בסו"ד הט"ז) כאן מלת "אז" ראוי שיאמר (כל אדם בשעת ברכה ולכל מי שיתוסף בעיר הזאת) כו', ובקצת ש"ע כתוב או (ראוי שיאמר) בוי"ו ועתו"ש (שגרס 'או'), וראיתי בא"ר שס"ו אות י"ז הבין כן בט"ז דמלת או בוי"ו ראוי להיות, והיינו אם נתוספו דיורין בעיר ראוי שיאמר בפירוש בתחלת הברכה כן ואין חשש אף נתמעט אח"כ מכשיעור (ואף שכלפיהם הוי כתחילת עירוב) והמעין בב"י משמע שאין תלוי זה בזה דאף לדיעה א' בשס"ו ס"ט שיאמר בפירוש כן ולכל מי שיתוסף אפ"ה צריך שלא נתמעט משיעור דלדידהו הוה כתחלת עירוב ועיין לבוש שם וצ"ע²⁸².

²⁸¹ והנה בסי' שצ"ג מבואר להדי' שנאכל העירוב בביה"ש מהני העירוב כל שאין תרתי דסתרי, וכוונת רבינו לציין לסי' שצ"ד לכא' הוא לדין הזה שספק עירוב כשר וא"כ כמו"כ בכל ביה"ש, ומש"כ כאן כפה"נ כוונתו שלגבי הדין של הותרה לא מהני אלא א"כ היה היתר גמור כל ביה"ש וכ"כ רבינו בפירוש בסי' שע"ד במשב"ז סק"א עי"ש שלגבי הותרה בעי' היתר גמור וזה כוונתו גם כאן שהרי בשו"ע מבואר שמהני לשבתות הרבה וזה ע"כ הוא מדין הותרה, משא"כ לגבי דיני עירוב באותה שבת בזה באמת מהני גם בנאכל בביה"ש מדין ספק דרבנן לקולא.

²⁸² וכן תמה ביד אפרים כאן ע"ד הט"ז.

והיה נראה לכאורה (שהגירסא הנכונה היא) מלת אז בזיי"ן וה"פ בעיר שרגיל בה שיתוסף דיורין אז ראוי שלא לסמוך על שנתמעט פחות מכשיעור (כיון ש)לדידהו הוה תחלת עירוב ואף התנו בפירוש עליהם לא מהני,

ואם (נמצא) בעיר כזו ראוי לפסוק כדיעה א' בסתם בשס"ו דיאמר בפירוש לכל מי שיתוסף ואז אין חשש כלומר כיון ד(יאמר כן בפירוש ממילא שם ליבם לזה ו)רואין תמיד שלא יתמעט מכשיעור וכעין מצה שלנו שנשארה שלימה,

וכל שיש ששה בצים או ח' לכל דיעה די אף להרבה בני אדם אין חשש כלל, ומ"מ אנו נוהגין במצה מערב פסח לערב פסח ותהיה שלמה כל שבתות השנה עד ע"פ הבא (ואז) מסירין הא' ומניחין השניה שם ותולין על הכותל ואין בזה ביזוי אוכלין (במה שתולים אותו כיון שעושים כן כדי) שלא יתעפש ועיין הלכות פסח באפיקומן (שם מבואר באחרונים עי' חק יעקב תע"ז סק"ג וכמו"כ הוא במג"א סי' ת"ק סק"ז שנהגו לתלות את האפיקומן כסגולה ובספר תניא רבתי סי"א כתב שהמנהג לזה השתרבב מעירובי חצירות שהיו תולים אותו, ועכ"פ מוכח מזה שעצם התליה לא הוי ביזוי אוכלים).

סימן שס"ט

ס"א:
משב"ז:

(א) **אינו. עיין ט"ז** (שכתב דאי גרסינן וזיכה הוא סתירה לדברי השו"ע שמהני בזיכה ע"י אחר תמיד) **ועמ"ש במ"א** (בא"א סק"א) **ובע"ש מזה** (שלפי המג"א מהני רק אם אומר בפירוש הוא מתנה) **וזיכה ביו"ד משמע ע"י אחרים עב"י:**

(ב) **אבל. עיין ט"ז, בסי' י"ד אות ה' האריך יע"ש** (בקושיא זו מדוע בכל מקום כמו בלולב ביו"ט ראשון אין אנו דנים לפרשו בלשון המועיל והשאר בצ"ע), **ותי' (כאן) די"ל ניחא ליה דלעביד מצוה בממון (שלו) דווקא ובסמוך אות ד' לא משמע כן יע"ש:**

(ג) **אם. עיין ט"ז, בקנין סודר חליפין. ובכליו של לוקח עמ"א** (א"א סק"א) **ובח"מ מזה:**

(ד) **ע"י אחר. עיין ט"ז ועב"ח** (שכתב כדברי הט"ז לתמוה על סברת הרא"ש דהרי ניחא ליה לאיניש לעשות המצוה מממונו דווקא) **וא"ר ד' (כתב ליישב ד) כיון דאי על ידי ממון לא נעשה המצוה כלל ניחא ליה שיזכה ליה חבירו יע"ש:**

אשל אברהם:

(א) **זכה. עיין מג"א** (שכתב לבאר דברי השו"ע שלא התכוון ליתן לו מתנת חנם אלא על נתן לו על סמך מעותיו ומעות אינם קונות וכתב שזה דלא כעולת שבת וצ"ב דבעו"ש כתב ממש סברא זו שכיון שמעות אינם קונות לא מהני ובמה נחלק²⁸³ ו) **אפשר כוונתו (לחלוק על מה שכתב בעו"ש שאם זיכה ע"י אחר תמיד מהני ובזה נחלק שהוא תלוי ש) באמר זכה לי אף שיזכה לו ע"י אחר מ"מ דעת החנוני על המעה (ולזה הוסיף המג"א) לא מתנת חנם ומעות לא קנה, ומ"ש המחבר לקמן זיכה ע"י אחר (שמהני הוא רק כ) שאומר בפירוש כן הנחתום (שנותן לו) מתנת חנם, או שלא נתן לו בע"ה כלום והחנוני זיכה לו וסמך שיתן לו מעה אח"כ מהני זה דלא כע"ש.**

ומה שהקשה מח"מ קצ"ט ס"ג דמצוה מעות קונה, **עתו"ש** (שכתב שע"ח לא הוי מצוה ממש אלא רק זהירות בעלמא) **וגם בא"ר כתב די"ל דעירובי חצירות לאו כ"כ מצוה (כמו שאר מצוות²⁸⁴ אכן אכתי קשה ד) מ"מ לא גרע מד' פרקים בשנה דמרבין בסעודה דקונה במעות לחוד, ומיהו זה אינו דד' פרקים הטעם דמשחיטין בע"כ (וא"כ חזינן ע"כ דשאני משאר מצוות²⁸⁵) וי"ל.**

ועיין ח"מ קצ"ה סוף הסי' (ק"ס) [קנין סודר] בשבת אסור ודיעבד הוה מכירה וביה"ש בקנין סודר לצורך עירובי חצירות ועירובי תחומין ושיתופי מבואות עסי' רס"א במ"א ה' (שמבאר בדבריו שרק לגבי הדינים המבוארים שם שמותר לעשות ביה"ש חלוק ביה"ש מבשבת עצמה ולגבי כל שאר הדינים דין ביה"ש כמו שבת עצמה והחילוק הוא) אי הוה מצוה או לאו.

²⁸³ וכן תמה במחצה"ש כאן.

²⁸⁴ וכן כתב בנתיב חיים שיש חילוק בין יין לקידוש דאסמכתא היא מקרא ולא דין דרבנן בעלמא כמו כאן.

²⁸⁵ כן נראה לכאן כוונת רבינו שהרי להדי' בגמ' שם דפ"א ע"ב שבד' פרקים העמידו דבריהם על דין תורה, אלא שכוונתו דכיון שחזינן שמשחיטין בע"כ מוכח שהוא גדר אחר מכל מקום.

וכליו של לוקח ברשות מוכר ונתן שם הפת י"ל דקנה עיין ח"מ בזה (בחו"מ סי' ר' שמבואר שם לרוב הפוסקים דהוא ספק לדינא וממילא במצוה י"ל דהקילו שקונה).

(ב) ערב. עיין מג"א, דהנחתום מזכה לו במתנה לא בשביל המעה. ועיי' עולת שבת וא"ר ועיי' אות א' מ"ש (והיינו דהא"ר ועו"ש הק' מה בעי' שיאמר לו לערב ותיפו"ל דגם באומר זכה לי שמהני, אכן לפי מה שביאר באות א' לשיטת המג"א אין מעלה בזכה לי אלא רק אם אומר בפירוש שהוא מתנת חנם וזה המעלה בערב לי שמועיל גם בלא שאומר מתנת חנם).

(ג) לבע"ה. עיין מג"א, דבע"ה מזכה ע"י אחר בסתמא במתנה לא ע"ד הפרוטה ע' אות א' וב' יע"ש:

דינים מחודשים העולים:

א. לשיטת המג"א גם באומר זכה לי לא מהני דדעתו על המעה ומהני רק כשיאמר לו בפירוש שהוא לשם מתנה, ומ"מ באומר ערב לי מהני בכל גווני (א"א סק"א סק"ב).

ב. מהני קנין לע"ח גם ביה"ש, ומהני גם כליו של קונה ברשות מוכר (א"א סק"א).

סימן ש"ע

ס"א:
אשל אברהם:

(א) בבית שער. עיין מג"א, ומשמע אף על פי שמקורה ג"כ (לא הוי דירה וזה כיון) שאין עשוי לדירה שעוברים שם רבים.

ואף בית שער דיחיד לא שנא בית שער דחצר או בית שער דבית כל שרבים (הדרים בבית הפנימי) עוברים שם לא הוה בית דירה לענין זה, רק בס"ג בחמשה בטרקלין אז הרביעי חייב בעירוב דרק החמישי עובר שם (והוא אדם אחד²⁸⁶) זה הוה בית שער דיחיד דחשיב דירה לא בענין אחר.

ועי' א"ר אות א' בשם הב"ח דפוסק דבית שער דבית אוסר יע"ש:

(ב) שאינם. עיין מג"א, ועסי' שס"ו ס"ג בית שאין בו ד"א על ד"א אין מניחין בו עירוב וה"ה שאין אוסר דבעי בית דירה, ועי' סוכה ג' ב', הא שיתופי מבואות מניחין בכל אלו דלא גרע מחצר יע"ש:

דינים מחודשים העולים:

א. בית שער גם מקורה חשיב בית שער.

ב. בית שער אף דיחיד כשרבים עוברים שם הוי בית שער (א"א סק"א עי' הערה שם).

ס"ב:
משב"ז:

(א) צריכים. עיין ט"ז, בשפ"ב אות י"ד לחלק (בשם המהרי"ק) בין כאן דיחד לו מקום מהני ובעכו"ם כהאי גוונא לא מהני ועב"י כאן.

וביחד לבעל הבית מקום (להניח חפציו), ולא מצי לשדות לבראי עדיף טפי דאף באין מוקצה ולא כובדן מהני²⁸⁷:

אשל אברהם:

(ג) מחמת כבדן. עיין מג"א, העלה דיש להחמיר כל שאין מוקצה אוסרים דלא חשיב תפיסת יד מחמת כבדן ובא"ר אות ב' תי' בזה (שיש שיעור לכובד וכמו שמצינו לגבי סולם בגמ' דע"ז שיש סולם שכבידו קובעו), והקשה (הא"ר) על הלבוש דכתב (שהכוונה כאן היא שמחמת) כובדן הוה

²⁸⁶ כן נראה לכאן מוכרח בכוונת רבינו בחילוק בין הנידונים, ויעוי' בפוסקים להלן ס"ז שכתב לחלק באופן אחר שאף שביט שער דיחיד הוי בית שער מ"מ להלן בס"ז לא הוי בית שער כיון שאיירי בבית שער דעביד לדירה, אמנם בלשון רבינו לא משמע דכוונתו לחילוק זה ולכך נראה שעיקר החילוק הוא אם בפועל הולכים שם רבים מהבית היחיד הזה או לא, אמנם צל"ע בזה דלהלן מינה במשב"ז סק"ט כתב שדין בית שער דיחיד הוא גם כשיש שם הרבה בנ"א עי"ש וצל"ע, ואולי צ"ל בזה בדרך אחרת שכוונת רבינו שעיקר הענין חלוק שבית שער ממש שמועד להיות בית שער אף שהוא משמש בפועל רק ליחיד יש לו שם בית שער כיון שבעצם הוא מיועד לרבים ובזה איירי הכא (וזוהו שכתב שרבים עוברים והכוונה שמיועד לרבים לעבר שם), ואילו להלן איירי שהוא דירה בעצם ורק עושה בזה שימוש כמו בית שער וא"כ שווה הוא בזה לשאר הפוסקים הנ"ל ודוחק בלשונו.

²⁸⁷ ופשטות הטעם דהוי כשיור ממוני בזכותו של בעל הבית, וע"ע להלן בא"א סק"ג שמבואר יותר סוגי ברשות בעלמא ולפי"ז מבואר יותר שעצם מה שיש לו זכות סגי אף שאינו מניח בפועל.

מוקצה ובש"ח ס"ב (מפורש) דאין מוקצה (אף דבר כבד שהוא משא של עשר בני אדם) וכ"כ התו"ש יע"ש.

וכל זה שאין רשות לבעל הבית להניח בחדריהם חפציו אבל התנה עמהם שיהא מונח בחדריהם חפציו אף נטלין בשבת אין אוסרים²⁸⁸ ועי' עולת שבת (סק"ב שכתב שאם התנה עמו סגי).

(ד) וי"א. עיין מג"א, דבית שער כו' אין אוסר אף על פי שיש הרבה בתים בחצר חוץ הבית שער זה אפילו הכי הדר בבית שער אין צריך לערב עמהם:

(ה) ומוליכין. עיין מג"א, שהם אותם שדרים בבית בע"ה אחד שיש לו תפיסת יד בביתם כולו מוליכין עירובם אצל אחרים (והיינו שאר) בני החצר אז כולם צריכים לערב (מסברא של מיגו) הא בא העירוב אצל בעל הבית זה או אצל מי שדרים בביתם שיש לו תפיסת יד בהם אין צריך לערב ועיין סעיף ה' ועב"י בשם הר"י:

(ו) שכרה. עיין מג"א, בב"י בשם מהרי"ק ז"ל הא שכרה כולה לעצמו ואח"כ נמלך ושכר אחד מבתים לחבירו אף על גב דשכרה לזמן וג"כ אינו יכול (לחלק) [לסלק] תוך הזמן אפילו הכי הוה הוא בעל הבית והאחר כאורח כו':

דינים מחודשים העולים:

א. בית שער דיחיד הוי בית שער מלבד היכא שרבים עוברים שם (א"א סק"ג ועי' הערה שם).

ב. אם יש רשות להניח חפץ סגי כדי להיחשב כתפ"י ובייחד לו מקום מהני אף שיכול ליקח החפץ משם (א"א סק"ג ומשב"ז סק"א עי' הערה שם).

ס"ג:

משב"ז:

(ב) אלא. עיין ט"ז, דבריו ז"ל צ"ב (שהבין שב' הפנימיים א"צ כלל עירוב ביניהם) ובאות ט' נמי כתב כן ב' פנימיים עירוב אחד (עם שאר בני החצר ואינם זוקקים ב' עירובים כב' בתים) והשיג על הב"ח ז"ל (שכתב שאם אין מחיצות מגיעות א"צ עירוב) ובא"ר אות ד' כתב ליישב דברי הב"ח יע"ש (שביאר שגם הב"ח ודאי הבין שבעי' עירוב ורק באופן שמחיצות מגיעות לתקרה סגי בעירוב אחד לשניהם²⁸⁹),

והנה הב"ח ז"ל סובר ד(גם) ברישא בכולן פתח אחד זע"ז (גם) בסיפא ביש לכל אחד פתח בפני עצמו יש חילוק בין מחיצות מגיעות לתקרה בפחות מג"ט או אין מגיעות, והוא דאם מגיעות לתקרה ויש עוד דיוורן בחצר מלבד הטרקלין והעירוב אצל אחרים מגו

²⁸⁸ והוא חידוש גדול של רבינו שעצם הרשות להניח חפץ מהני ליחשב כזכות ושיוור של הבעה"ב, ויעוי' בשעה"צ שהסיק שלא כדבריו, ויסוד הדברים כפה"נ עפ"י מה שביאר הט"ז בסי' שפ"ב שציין לו רבינו במשב"ז סק"א בשם מהרי"ק, שכתב שיש חילוק בין הדין של שו"ל בגוי לדין המבואר כאן שכאן סגי שיש לו פינה מיוחדת ואילו בשו"ל לפי השו"ע לא מהני, וביאר שהם ב' עניינים וביאור הדברים נראה לכאן' שבשו"ל בעי' לסלק את הבעלים הגוי ולכך לא סגי לולי שיהיה לו רשות בכל הבית ממש, אבל כאן הוא רק לשייר לבעה"ב זכות וכח בדירה כדי שייחשב השוכר או השואל כאורח ובזה באמת סגי בחפץ כל דהו, וממילא נראה שלכך הבין רבינו דסגי ברשות להניח דסו"ס יש כאן שיוור בעיקר זכותו בבית ועי'.

²⁸⁹ וזה כמו שמבאר רבינו להלן דברי הב"ח, ופשוט הוא שהט"ז שתמה ע"ד הב"ח אזיל לשיטתו' שהבין שגם כשחייבים בעירוב הוא רק עירוב משותף, וממילא כאן תמה שפיר ע"ד הב"ח שאם כאן כתב שא"צ עירוב ע"כ כוונתו דא"צ עירוב כלל וזה ודאי אינו וכמו שהק', ואילו הב"ח עיקר כוונתו וכמבואר להלן שבכה"ג אינם צריכים ב' עירובים אלא רק עירוב אחד.

דאחרים אסרי הני בטרקלין נמי אסרי ואז ב' פנימים נותנין כל אחד בפני עצמו לשאר בני החצר כל אחד עירוב שלם בפני עצמו והחיצונים אין נותנין כלום עירוב אף בשותפות כי הדר בבית שער אין אוסר כלל, ואם אין מגיעות לתקרה אז ב' הפנימיים נותנין ביחד עירוב אחד שלם היינו כמבואר בשס"ח ס"ג (דבכה"ג חשובים כבית אחד ודיור אחד) והשאר פטורים כלל דהדר בבית שער כו'.

משא"כ בסיפא שיש לכל אחד בפני עצמו (פתיח לחצר) אז אף החיצונים כולם שייכים בעירוב (ואינם נידונים כמו בית שער) ויש חילוק בין מגיעות לתקרה או לאו, והא דלא מחלק ברישא בפתח אחד לכולן בין מגיעות לתקרה או לאו סמך אמ"ש בסיפא.

ובס"ז י' בתים כו' פלוגתא דשמואל ור' יוחנן עירובין ע"ה נמי לר"י דהלכתא כותיה ב' הפנימים נותנין כל אחד עירוב בפני עצמו כיון דדירות חלוקות מעולם המה הוה כדרין בעליות ממש (ממילא שכל אחד חייב בעירוב) אף שאין שם שאר בני החצר ואף (אם) העירוב בא אצלם (היינו אצל אחד מהם) הדין כן (וכל זה הוא לשיטת הב"ח).

אבל הט"ז ז"ל חולק וסובר כל שיש להם פתח אחד לבד ואי אפשר לפנימי לצאת כי אם שילך דרך החיצון אז הם נחשבים כחדר בית החורף אחד (והיינו שהם כב' חדרים באותו בית), ואם הם רק ב' בתים כן (בחצר) אין צריך כלל עירוב הואיל ופתח אחד להם ואי אפשר לעבור לפנימי כי אם דרך החיצון,

והוא דסעיף ז' (שמבואר ששניהם נותנים בעירוב הוא) ביש שם בני החצר אז ב' פנימיים נותנין בשותפות עירוב אחד לשאר בני החצר (כדין כל בית שבחצר), ואם העירוב בא אצלן (היינו אצל אחד מהם) אז ב' הפנימיים אין נותנין כלום דבית שבו העירוב אין נותן כלום,

ומשום הכי אתי שפיר ברישא בשאין אלא פתח אחד אין חילוק כלל (בשו"ע) בין מגיעות או לא מגיעות לתקרה דודאי כשאין רק פתח אחד כל הטרקלין כבית חורף אחד דמי {להט"ז}, ובאין דיורין בחצר פטור הטרקלין מעירוב (לגמרי כיון שהווי כדיוור אחד), וביש דיורין בחצר ב' הפנימיים (נותנים) בשותפות עירוב אחד אף במגיעות לתקרה הואיל ורק פתח אחד, רק בסיפא יש חילוק בין מגיעות או לאו הואיל שיש לכל אחד פתח בפני עצמו.

ואמנם עוד צריך לפרש דבריו ז"ל מה שכתב בסיפא באין מגיעות דעכ"פ עירוב אחד צריך (ופירש הט"ז הטעם כיון) דקי"ל הני אסרו קשה קצת דעירוב אחד ביש עוד בני החצר א"צ מיגו דהני אסרו (דגם בלי מיגו הרי חשובים לכה"פ לדיוור אחד וכל דין זה נאמר) במגיעות לתקרה צריך להטעם הזה כמ"ש באות ד':

ומה שכתב עוד בסיפא דיש פתח לכל אחד יש חילוק (דיוורים ל) שניים הפנימיים (וצריכים עירוב) לכאורה צריך עיון (והיינו במש"כ הט"ז דאם יש פתח לכל אחד יש את הדין ששניים הפנימיים נותנים עירוב אחד, ולכאו' עד כמה שיש פתח לכל אחד מדוע הפנימיים נותנים עירוב אחד).

ויש לומר דהכי פירושו כי ג' חילוקים בדבר:

א'. באין אלא פתח אחד אז אין חילוק כלל בין מגיעות או לא לתקרה וכל הטרקלין פטורין כלל מעירוב אפילו בשותפות (כיון שהווי כולם בית שער לפנימיים ו) רק שנים הפנימיים יתנו עירוב אחד בשותפות לשאר בני החצר והעירוב אצל בני החצר.

[ב']. ואם יש לכל אחד פתח בפני עצמו ג"כ ומ"מ יש להם רשות ג"כ לעבור זע"ז כי לפעמים התנו כן, אז יש דין הב"ח ז"ל בזה דהחיצוניים פטורין כלל (דהם כדרים) בבית שער, והב' הפנימיים אם מגיעות לתקרה נותן כל אחד עירוב בפני עצמו לשאר בני החצר, ואם אין מגיעות נותנים ב' הפנימיים עירוב אחד בשותפות לשאר בני החצר אצל

בני החצר (ובזה מיושב דאף שיש לכל אחד פתח מ"מ אכתי ב' הפנימים יכולים להיות נידונים כדיר אחד, וגם מיושבת הקושיא הראשונה שבכה"ג הוא רק מחמת מיגו שיש עוד דירים בחצר²⁹⁰).

[ג']. משא"כ כשיש לכל אחד פתח בפני עצמו ואין רשות לעבור זע"ז כלל ומונעם מלעבור אז היא דין הג' המוזכר בש"ע כאן (שיש חילוק בין מחיצות מגיעות לאינם מגיעות כלפי כל אנשי הטרקלין).

ועתו"ש (סק"ז שכתב שיש ט"ס בדברי הט"ז הנ"ל ביש לכל אחד פתח), ולמה שכתבתי אתי שפיר ועמ"א אות ז' וח' ויש נ"מ לדינא בין הב"ח וט"ז כמו שכתבתי (שאם יש רק פתח אחד לט"ז הוי ממש דיר אחד).

ומכל מקום צריך עיון דלא נמצא מפורש לומר כן כל שיש פתח אחד עירוב אחד בשותפות. ואי"ה באות ט' יבואר עוד:

(ג) לכל. עיין ט"ז (שכתב שפתח אחד הוא גם לרה"ר) עב"י (שכתב כדבריו), ואיני יודע מה מלמדינו והא ודאי כל שיש לכל אחד פתח בפני עצמו ולבא אף על פי שבבית שער (של כולם מהחצר לרה"ר יש) רק פתח אחד חלוקין המה לכל (ולא בעי' דווקא שיהיה פתח אחד לרה"ר).

(ד) צריך. עיין ט"ז, כיון שאין מחיצות מעולם רק לשבת זו חלקו הטרקלין לא חשיב חדרים חלוקים²⁹¹, רק כשיש דיירין אחרים בחצר מגו כו' והעירוב אצל שאר בני החצר שייכים כל החמשה חבורות ליתן כל אחד עירוב בפני עצמו כיון שמגיעות לתקרה כו':

(ה) הן כמשותפין. עט"ז (שביאר הכוונה שהם כשותפים ונותנים עירוב אחד) פירש אותן שמחולקין עד התקרה נותנין כל אחד עירוב בפני עצמו לבני החצר אצל בני החצר וכולם השאר שאין מגיעות לתקרה כמשותפין ונותנים עירוב אחד בשותפות:

(ו) אפי'. עיין ט"ז, משמע ב' הטעמים בעינין (של אפיה ובישול ושלא השאיל על דעת שיאסרו עליו), וכל שחסר אחד מן הטעמים בין טעם א' או טעם ב' אין להתיר, ועמ"א אות ח' (בא"א שם) ותו"ש (סקי"ב) בזה (שבעי' דווקא לב' הטעמים כדי להתיר) ובא"ר (סק"ח שהסיק ג"כ דבעי' לב' הטעמים²⁹²).

אשל אברהם:

(ז) או. עיין מג"א, (שאם לא עירבו יש איסור טלטול גם מחדר לחדר והוא כמו שכתב) בסימן שס"ה אות ט"ו במקום שלא עירבו, אפילו מחדר לחדר בבית אחד נמי אסור לטלטל אם הם של שני בני אדם במכירה או בשכירות והכי נמי כאן מחדר דהיינו בית החורף זה לבית חורף שאצלו כמו שקורין שטו"ב וקאמי"ר פתוחים זה לזה ומ"מ כל אחד יש לו פתח פתוח ג"כ בפני עצמו ואין

²⁹⁰ כן נראה לכאן כוונת רבינו ליישב, וגדר הדברים נראה שכיון שסו"ס יש להם עוד פתח ממילא לא הוי ממש דיר אחד אלא הוא דומה לדין של קבלת פרס שהוא משתנה לפי המיגו ודו"ק.

²⁹¹ ולכאן מבואר מדברי רבינו כאן ביאור חדש בדין מחיצות ארעי שפשטות דברי הפוסקים הכוונה למחיצות שבנויות מיריעות וכדו', והיינו שהם מחיצות ארעיות מחמת מציאותם ואילו רבינו ביאר שהכוונה מחיצות שנועדו רק לשבת אחת ולכך חשובים כמחיצות ארעי, ויש לדון אם לפי"ז גם נימא לאידך גיסא והיינו שגם מחיצו הבנויות מאבנים וכדו' ורק הם לשבת אחת ייחשבו ארעי או דבעי' תרויהו ועי'.

²⁹² ועוד דן שם אם מהני באופן של מצי לסלוקי בטעם זה בלחוד עי"ש, וע"ע בביאור"ל כאן שהאר"ך בזה.

עוברין זה על זה כי אם לעתים רחוקים אז אוסרים זה על זה אפילו משטו"ב לקאמי"ר ולהיפך אוסרים בלא עירוב, וה"ה משטו"ב לבית שיש בבית רשות לכל בתי החורף (לעבור לפעמים) שאסורים להוציא בלי עירוב,

הא עוברים זה על זה (תדיר) כל שדר בקאמי"ר איש ואשתו וכדומה אף על פי שבעל הבית אחד הוא ואין צריך ליתן לעירוב כי אם הבעל הבית לבד מכל מקום השטו"ב תו מקרי בית שער דרבים שעוברים ושבים דרך השטו"ב תמיד שאין להם דריסת הרגל כי אם דרך השטו"ב תו אין צריך עירוב אף על פי שיש שאר בתים שם מ"מ אותן ב' חדרים כחד חשיבי כבס"א.

ועסי' שס"ו במ"א א' ואי"ה בט"ז אות ב' יבואר עוד שם ובאות שאח"ז:

(ח) מלמד. עיין מג"א, תוס' עירובין ע"ב א' ד"ה ומודים יע"ש, ועט"ז אות ו' עיקר ההיתר בצירוף טעם שני ועא"ר אות ח' אי יש לסמוך אטעם שני לבד או דווקא צירוף ב' טעמים בעינן, ובתו"ש אות י"ב פירש דברי המ"א (שכתב וז"ל 'ואם מקום חדרים קנוי להם או מושכר להם ומשתמשין כל אחד בפני עצמו אוסרין' ומשמע שדווקא כשליכא לב' הטעמים אז הדין הוא שאוסרים, ולזה פירש התו"ש שמש"כ המ"א ומשתמשים) שהוא וי"ו החולקת (וכוונתו) או משתמשים כל אחד בפני עצמו או קנוי או מושכר להם אוסרים זה על זה ואין היתר כי אם במשתמשין בבישול ואפיה בבית אחד ומושאל להם שרי.

והיינו אף ביש עוד דיורין בחצר ועירוב אין בא אצלם אפ"ה שרי כאן ועיין סעיף ו' (שם מבואר לגבי מקבלי פרס שאם יש עוד דיורים אוסרים מדין מיגו, ומ"מ כאן הו' דיור אחד ממש ולא אמרינן בזה מיגו).

וכל שיש תפיסת יד בע"ה בחדריהם פשיטא דאין אוסרים כבס"ב לבוש ואי"ה בט"ז אות ו' יבואר עוד:

עיין אות ז' דאם ב' בתי החורף סמוכין אף על פי שבית בישול ואפיה אחד להם לא מהני דכאן הם כשכירים (דהם ב' בעלויות חלוקות בחדרים ובבתים), וכל שכן (הוא) דכאן (במלמדים שהם רק כמו אורחים) נמי לא מהני אלא כשהשאל ולא כשמושכר וקנוי להם כמו שכתבתי:

דינים מחודשים העולים:

- א. לפי הט"ז אם יש רק פתח אחד הפנימיים נקראים כדיור אחד ממש (משב"ז סק"ב).
- ב. מה שפתח אחד לכאו"א מחלקם הוא גם בשיש להם פתח אחד מהחצר לרה"ר (משב"ז סק"ג).
- ג. מחיצות ארעי שאינם מחלקות בטרקלין היינו מחיצות שנועדו רק לשבת (משב"ז סק"ד).
- ד. ההיתר של מלמדים הוא רק בשיש ב' הטעמים שלא השאיל ע"ד כן וגם שיש להם מקום אחד באפיה ובישול (משב"ז סק"ו א"א סק"ח).
- ה. בסופרים ומלמדים אינם צריכים עירוב אף שיש עוד דיורים בחצר ולא אמרינן מיגו (א"א סק"ח).

ס"ד:

משב"ז:

(ז) הואיל. עיין ט"ז, דאם היה מפסיק בקביעות בין שלחן לשלחן הוה הדין כטרקלין והיא היא:

אשל אברהם:

(ט) בקביעות. עיין מג"א, עב"י ולבוש עוד טעם דאין הוילון קבוע למטה וכל מחיצה שמתנוועע שאין יכול לעמוד ברוח מצויה אין מחיצה ועתו"ש (סק"ג שהעתיק ב' הטעמים) וא"כ לא אסרי אהדדי כי אם וילון פרוס קצת בקביעות (ואז ליכא לחיסרון הראשון וגם) ומחובר למטה בעת אכילה²⁹³ (ואז ליכא לחיסרון השני כיון שהוילון קבוע ואינו נד ברוח) דאז הוה כל אחד חדר בפני עצמו ואוסרין זה על זה וצריך כל אחד עירוב בפני עצמו ועס"ג בטרקלין:

דינים מחודשים העולים:

א. אם הוילון מונח בקביעות קצת ומחובר למטה בעת האכילה חשובים כדוירים חלוקים (א"א סק"ט).

ס"ה:

משב"ז:

(ח) וה"מ. עיין ט"ז, כמו בטרקלין דלאו מחיצה ממש הוה רק לענין כשיש עוד בני החצר דמגו כו' באות ד' הוא הדין באחין כהאי גוונא קיל משאר בני אדם לענין זה כשאר עוד דיורין בחצר אין צריך עירוב והוא הדין כשהעירוב בא אצלם כו':

אשל אברהם:

(י) פרס אפילו לחם {ב"י} עיין מג"א, היינו דלא תימא דוקא מעות אלא אף נותן לחם משלו ואוכלים בבתיים דל"ת דמקום פיתא עיקר והכל משל אב קמ"ל כיון דאוכלין בחדרם אוסרין אם יש עוד בני חצר והעירוב אין בא אצלם. ועתו"ש וא"צ להגיה.

ומ"ש הרועים כו' עסי' ת"ט אות י"ד וה"ה תלמידים שאוכלים בבית בעה"ב ולנים בבית רבם י"ל עיקר מקום לינה ובגמרא עירובין ע"ג א' לענין תחומין מתניא ומש"ה הניח המ"א לענין עירובי חצירות כה"ג בצ"ע ובתרא פיתא אזלינן או בתרא לינה תו"ש:

ס"ז:

משב"ז:

(ט) שנים. עיין ט"ז (ואזיל) לשיטתיה באות ב' ופירשתיו שם באורך דחולק על הב"ח וסובר כל שאי אפשר לעבור לאחד כי אם על גבי חבירו אף ע"פ שדרים בבתיים ועליות חלוקים מעולם אפ"ה כבית חורף אחד דמי לעירוב, שנותנים כולם עירוב אחד בשותפות, והב"ח (שהביא הט"ז שם) יראה דחולק בזה, ועא"ר אות ד' ועירובין ע"ה ובב"י לשמואל דרק הפנימי לבד חייב בעירוב אז כשאר דיורין אחרים א"צ כלל עירוב אבל לר"י שתיים הפנימיים חייבין כל אחד בפני עצמו עירוב אף שאין דיורין אחרים בחצר להב"ח ז"ל:

ודע (שד"ן) בית שער דיחיד היינו אף על פי שפנימי רבים דרים שם, כל שאין רק בית אחד חדר בית החורף, הוה החיצונה בית שער דיחיד דעביד לדירה ודוקא כשיש ב' בתי החורף עוברים דרך הג' הוה הג' בית שער דרבים²⁹⁴:

אשל אברהם:

²⁹³ ויש בזה חידוש דמהני בעת אכילה בלחוד חלק זה של קביעות, והביאור בזה שמצד החילוק במציאות ביניהם מהני מה שהוילון נמצא שם בקביעות ומצד הדין שצריכים להיות חלוקים בזה הרי סגי במקום פיתא חלוק שזהו מה שצריך בשביל לקבוע מקומות בהל' עירוב ולכך מהני מה שבעת אכילה המחיצות הם קבועות.

²⁹⁴ ועי' בזה לעיל בא"א סק"א שמשמע שחילק בזה רבינו וצל"ע.

(יא) שנים. עיין מג"א, משמע דוקא כה"ג (שהבית שער עביד לדירה לא נותן היחיד לזה שם של בית שער), הא בית שער דחצר דיחיד שחצר של יחיד הוא ולא חשיב רבים כיון דיש כח למונעם, אפילו הכי הואיל ולא עביד לדירה בטלה דעתו לענין זה, ואף על פי שדר שם אין אוסר על בע"ה אף על פי שמושכר לו וכדומה, ויש לומר הוא הדין בית שער של בית כהאי גוונא וצ"ע:

דינים מחודשים העולים:

- א. דין בית שער של יחיד הוא גם באופן שיש רבים בבית היחיד הפנימי (משב"ז סק"ט).
- ב. בית שער של יחיד לא הוי בית שער בעביד לדיר אף שהוא בית שער של בית (א"א סק"א).

ס"ה:

משב"ז:

(י) אלא. עיין ט"ז, ועמ"א י"ב ו{שפ"ב} [שפ"ז] (משב"ז ס"ק) ב', בירידים כמו כאן בק"ק פראנקפורט דאדר וכדומה שרגילים לבוא בכל יריד וגם לפעמים מתעכבים קצת בני אדם יותר מל' יום (ממילא היו אוסרים על בעה"ב הדרים שם), וגם האורח י"ל מיד אסור להוציא מחדרו לחצר או לרה"ר עסי' {שפ"א} [שצא] (א"א סק"ב משב"ז סק"ג, שם הובאו דברי המרדכי שאף שהאורח אינו אוסר על בעה"ב מ"מ הוא עצמו אסור להוציא ולפי"ד כאן יהיה איסור על כל אורח ואורח ביריד להוציא²⁹⁵).

ועל זה כתב הט"ז שבקהלה (שעשו עירוב) אין חשש דלב בית דין מתנה עליהם, וצ"ע דבשס"ו ס"ט (מובאת שיטה זו כי"א ובזה הכלל שהלכה כדיעה ראשונה בסתם, ועסי' שס"ח (משב"ז סק"ד), וע"כ ראוי בקהלה שיש ירידים לומר בערב פסח (בפירוש) ולכל מי שיתוסף בעיר הזאת:

אם אורחים בחצרי עכו"ם בקהלה אין חשש דקהל כבר שכרו הרשות משר העיר עסי' שפ"ב ומותר בטלטול אף מבית ישראל לבית עכו"ם ממש כדבעינן למימר אי"ה שם הוא הדין דאורחים מותרים:

ואם בשעת הזיכוי היה אחד קטן והגדיל או גר ונתגייר הדבר צריך תלמוד אי יש זכיה לקטן בדרבנן, וכ"ש כשאחרים מזכין אותו (שהדין הוא שקונה גם בעודו קטן), וקטן ג"כ מחויב בחינוך אף בדרבנן, וגר עי' בח"מ (סימן ר"י ס"א) ואה"ע (סימן מ' ס"ה) האומר לאחר שתתגייר, ואין העת האסף פה ואי"ה יבואר עוד:

ועיין סי' שס"ח בט"ז ד' בנוסח העירוב, ואי"ה בשצ"ה (משב"ז וא"א סק"ב) בנוסח ברכת העירוב והשיתוף יבואר עוד:

אשל אברהם:

(יב) אוסרים. עיין מג"א, אורחים בפונדק עכו"ם ויש לכל אחד חדר מיוחד לאכילה דפיתא גרם צריכין לערב זע"ז מחדר לחדר (ואינם נטפלים לבעה"ב כמו אצל בעה"ב ישראל²⁹⁶) וגם לשכור

²⁹⁵ ועי' ביאור"ל כאן שדחה להלכה דברי המרדכי, ובעיקר דבריו פשוטות היה נראה שהוא משום דס"ל כשיטת רש"י בדירה בלא בעלים שיש איסור להוציא משם וכמו"כ כן הוא גדר דין של דירת אור דהוי כדירה בלא בעלים, אמנם ממה שלא הזכיר זה רבינו כלל שהוא תלוי במחלוקתם וגם הביאור"ל לא הזכיר מזה מאומה נראה מבואר סברא חדשה שאפי' לחלק את גדר הטפילות שלא הוי טפילות גמורה להתיר גם לבעה"ב וצ"ב בזה ועי'.

²⁹⁶ ונחלק רבינו ע"ד היד אפרים שס"ל שגם בגוי נאמר דין זה, והוכיח דבריו מהדין של ה' שו"ל להלן שפ"ב סט"ז ששם מבואר שאינם צריכים לערב זה עם זה, ויעוי' בשעה"צ סקל"ו שכתב ששכיר ולקייט

רשות מעכו"ם (דהוו כב' ישראלים שנאסרים במקום גוי) ושפ"ב בספינה כה"ג (שמפורש ברמ"א שם שצריכים אנשי הספינה עירוב) ושצ"א במגן אברהם אות ב':

דינים מחודשים העולים:

א. אורחים בבית הגוי צריכים עירוב ואינם נטפלים לבעה"ב (א"א סקי"ב).

שאני, וצל"ע בזה דהרי התוס' בדע"ב ע"א הוכיחו מהדין של שו"ל לדין בחורים ותלמידים ומבואר שנקטו שהוא דבר אחד עמם ולא אמרין ששו"ל שאני, ואולי יש לדחוק שכוונת השעה"צ שבשו"ל איירי שיכול לסלקו וכמו שביאר הוא בעצמו בשם הגר"א להלן שפ"ב סט"ז וכאן ס"ל שאינו יכול לסלקו וזה מה שחילק וצ"ב קצת בלשונו שכתב רק ששו"ל שאני, ושמעתי לבאר בזה באופ"א דלעולם גם כאן הוא מצי לסלקו אבל כל מה שמצי לסלקו מועיל הוא רק שייחשב כנטפל לבעה"ב, ובזה יש חילוק ששו"ל שמצד עניינם הם טפלים לבעה"ב מהני מצי לסלוקי משא"כ באורח שבא כדר לעצמו ולא כנטפל בזה חילק השעה"צ שלא יהני מה שמצי לסלקו כדי שלא יאסור, וא"כ אולי י"ל שבחורים בבית ישראל דמו לדרגה הזו של שו"ל בגוי ועי'.

סימן שע"א

ס"א:
משב"ז:

(א) וי"א. עיין ט"ז, מה שהקשה מ(סימן) שס"ה (ס"ז ששם מבואר שאם עומד לסתור בשבת אסור וכמו"כ הק' שיהא הדין בגוי) לא זכיתי להבינם וכבר עמד התו"ש בזה אות ז' דהתם נמי (כל הדין שנאמר הוא ש) לא הותרה אחר שנתקלקל ומה"ט כאן נמי לאחר שבא עכו"ם אוסר ולא הותרה הא קודם שבא למה (יהא איסור).

גם מ"ש עוד כאן ובאות ב' (שגם בגוי בהסיח מליבו לגמרי אינו אוסר) אני העני לא זכיתי להבינם. כי לכאורה יש ג' מדות כאן א' רגיל לחזור ב' ספק השקול ג' בודאי ניכר ממעשיו שהסיח מלבוא היום בעכו"ם, וע"ז כ' הט"ז להרא"ש והטור שפירשו משנה עירובין פ"ו א' בספק דישראל בבתו מסתמא הסיח, לא בבנו, ועכו"ם מסתמא לא הסיח, ופסק הרב בהג"ה כרא"ש וטור בזה ומש"ה הראה (הרמ"א) ל(סימן) שפ"ג (ששם מבואר שבחזר הגוי בשבת הוא אוסר) כלומר דוקא בספק הוא דאוסר בחזר העכו"ם בשבת הא בודאי הסיח אף חזר עכו"ם אין אוסר (כיון שחל) הותרה,

ומינה בלא חזר בספק עכו"ם נמי שרי (כיון ד) אמרינן הסיח דעתו כו' ולפ"ז האי דפ"ו א' (ד) פליגי (תנאים בדין נכרי היינו) בספק בנכרי והוא דס"ה ב' שם (שחששו שיחזור) מריה דפונדק בשבת שחזר היינו נמי בספק היה ולא הסיח בודאי מלבו.

אמנם לדיעה א' דעת הר"מ ז"ל דבספק אף ישראל אוסר אף שלא בא ובודאי הסיח מלבו איירי (שמותר) ובתו (שכתוב בגמ' אין הכוונה שבספק מותר מחמת שיש סתמא אלא נקטו) אורתא דמלתא (והעיקר תלוי אם הסיח דעת לגמרי או לא) עמ"א בזה. א"כ בהכרח הוא דס"ה אתא מריה דביתא עכו"ם חזר אוסר בודאי הסיח איירי אפ"ה אוסר בעכו"ם (דבזה חלוק גוי מישראל) ומש"ה המחבר בס"א העתיק פסק הר"מ ז"ל פ"ד הי"ג מה"ע כ' דוקא ישראל וכאמור (וא"כ איך כתב הט"ז שלפי השו"ע בהסיח הגוי ודאי מותר).

ולומר דסובר הט"ז כעולת שבת ב(סימן) שפ"ג דהמחבר פוסק כדיעה ב' דכאן (שגוי אינו אוסר כלל בהלך לשבות בחצר אחרת וכמו שהסיק הרמ"א כאן) זה רחוק עמ"א שפ"ג א' ואי"ה שם יבואר, גם תקשי דלהר"מ מה נעשה בסוגיא דס"ה ב' אתא מריה דפונדק לביתיה יע"ש והבן (והיינו ששם מבואר שהיה רק חשש אם יבוא הגוי הבעלים בשבת ומבואר שכל שלא בא לא היה אוסר וכמו שכתבו שם התוס' ומהא שהוא סתמא דגמ' מבואר שהלכה כרבי יהודה ולא כרבי יוסי) וצ"ע כעת²⁹⁷.

אשל אברהם:

(א) שהניח. עיין מג"א (וביאור דבריו ד) בטור כתב ישראל שהלך מבע"י אף חזר אין אוסר הואיל והותרה מקצת שבת (כבס"ב) ומש"ה דוקא מבע"י א"נ איירי בעכו"ם שהלך מבע"י אין אוסר להטור (הי"א בכאן) ודוקא מבע"י, דהלך בשבת ולא שכרו ממנו אף על פי שעירבו ב' ישראלים כבר בטל העירוב וצריך אח"כ שיבטל א' לחבירו עיין סוף סי' שפ"ג במ"א אות ב' וט"ז ב'.

²⁹⁷ והיה אפ"ל שאיירי שהלך למקום יותר רחוק ממהלך יום אחד, ואמנם רבינו לשיטתו להלן ובסי' שפ"ג שבכה"ג שלא היה קרוב לודאי שיבוא יש הותרה וא"כ גם ביבוא הגוי לא יאסור כיון שיש הותרה.

אבל לא חזר ישראל בשבת אף הלך בשבת אין אוסר דלא אמרינן הואיל ונאסר למקצת שבת נאסר לכל השבת כ(מבואר) בס"ד מת ולא עירב כל שאין כאן יורש אין אוסר (והיינו שלא אמרינן נאסרה אלא בעי' שיהיה יורש שדר שם בפועל²⁹⁸).

ומש"ה המחבר לא כלל ביחד (את ס"א וס"ב ששניהם לכא' הם דין אחד שבהסיח דעתו אינו חוזר) כי בס"א מיירי אף בהלך משחשיכה (ודלא כהטור שכתב מבעו"י) ומ"ש "ושבת" כו' (לא לשבות) ובעכו"ם אפילו הלך "לשבות" מבע"י (כלומר הלך מבע"י לעיר אחרת לשבות בכניסת הלילה ולנוח שם כי אין שבת בעכו"ם) אוסר, ובס"ב ישראל שהלך "לשבות" יום שבת מבע"י אז חזר אין אוסר הואיל והותרה כו' (והיינו שכוונת השו"ע בס"א לאופן שאין הותרה ובס"ב שיש הותרה).

ובא"ר א' למדתי דהטור לשיטתיה (שהעתיק דברי הגמ' ד) דוקא בתו כר"ש עירובין פ"ו בתו כו' ובסתמא אמרינן מסתמא אצל בתו הסייע מלבו לא בבנו וא"כ דוקא מבע"י (דרך אז מהני סתמא בלחוד לקבוע היכן ישבות כל השבת) הא משחשיכה אף בתו לא הסייע (דעתו לגמרי) ואוסר והמחבר כהר"מ ז"ל דוקא בדידעינן שהסייע מלבו ובתו אורחא דמלתא הוא א"כ ה"ה משחשיכה נמי אין אוסר (כיון שיש כאן היסח הדעת גמור²⁹⁹) כן אני העני מבין מדבריהם הקדושים. וער"מ ומ"מ פ"ד מה"ע הי"ג:

(ב) מהלך. עיין מג"א, דכולי האי לא חיישינן אבל ברחוק רק מהלך יום א' (סג'י), ואיני יודע אם רחוק כמדת יום ולילה (ד) י"ל דמסתמא לא יצא בלילה וביום א"א להגיע בשבת ועיין לעיל בכדי שיעשו ובתצ"ח מזה ועמ"ש אי"ה באות ג':

ס"ב:

משב"ז:

(ב) ישראל. עיין ט"ז, פרשתיו באות א' יע"ש ולשון הטור יע"ש בטור וא"ר אות ג' וברמזים (היינו קיצור פסקי הרא"ש כתב) דכותי שחזר (אין³⁰⁰) אוסר (ול"ק ע"ד הט"ז) והיינו די"ל (ששם איירי) בסתמא (ולכך) אוסר ובודאי הסיח אף עכו"ם אין אוסר וע' ברא"ש פ"ו א' ובט"ז א' ופרשתיו שם:

אשל אברהם:

(ג) אינו. עיין מג"א, הציון בס"ב בישראל אינו אוסר הא עכו"ם לדיעה א' אף רחוק יותר מיום א' ובא בשבת אוסר כבסי' שפ"ג במ"א א' והשיג על ע"ש שם, ואי"ה יבואר דמשמע בספק השקול ואין רגיל אמרי' הותרה כבסי' שס"ה במ"א י"ד ודוקא הרגיל להתקלקל עשו"ת תה"ד ע"ג א"כ ברחוק (הגוי) יותר מ(מהלך) יום א' (בזמן) ביה"ש (יהיה היתר) לטלטל וכשחזר ובא למה אסור (דנימא הותרה כיון שלא הוי רגיל שיבוא³⁰¹) ובקצת דפוסים נרשם ג' על ס"א בעכו"ם וט"ס הוא:

²⁹⁸ וכשיטת התוס' בד"ע ע"א ודלא כרשב"א וריטב"א שם שיש דין נאסרה כל שהיה איסור בתחילת השבת.

²⁹⁹ והיינו שהחילוק הוא שאם מהני בסתמא הוא כיון שאנו תולים שאינו הולך בשבת ולכך מהני רק משחשיכה אבל אם מהני רק כשיש לו החלטה גמורה שמסיח דעתו וכדעת הרמב"ם שהוא תלוי בדעת גמורה דווקא, בזה מהני גם משחשיכה.

³⁰⁰ כן הוא בפסקי הרא"ש לפנינו שהוא אוסר ובא"ר הגירסא שאין אוסר ומלשון רבינו נראה שגרס אוסר ולזה ביאר דהיינו בסתמא וז"פ לכאו'.

³⁰¹ וכן הק' לקמן סי' שפ"ג א"א סק"א.

ס"ג:

משב"ז:

(ג) אחד. עיין ט"ז (שכתב שמסתמא לא עירב בן השוק, וביאור דבריו דאיירי שהיה לו עוד בית בחצר ולכך היה יכול עירובו להועיל³⁰²) וכ"כ המ"א ד', (והוזקק לפרש כן) כי הב"ח בסעיף ד' שם לכאורה משמע שפירש בן שוק היה לו בית בחצר ולא דר שם דאין אוסר לדידן דבית התבן ובקר אין אוסר א"כ (קשה ד) משחשיכה נימא הותרה, אבל רש"י ותוס' עירובין ע' ב' ד"ה ואחד ובתו' אחד (שפירשו הסוגי' למ"ד בית התבן אוסר) י"ל (שלא נחלקו בעיקר הדין גם לדידן שיהיה הותרה לולי שיהיה לו עוד בית בחצר אלא ד) אורחא דמלתא נקיט כי בן שוק אין מערב ומ"מ אוסר עליהם דהיה לו בית דירה שם (והיינו שהלשון בן שוק משמע שאינו מערב כלל ורק היה לו בית דירה שם ולא היה דר בדירה ולכך פירשו רק לאותו מ"ד שבית התבן אוסר אבל לדינא לא נחלקו³⁰³).

אשל אברהם:

(ד) משחשיכה. עיין מג"א, עב"ח ס"ב וס"ד שם, ולשיטתיה דבן השוק אין אוסר שאין דר שם אבל המ"א סובר כמ"ש רש"י עירובין ע' ב' ד"ה ואחד שהיה לו בית דירה ואוסר בן השוק בכניסת שבת (ופירש דברי רש"י שיש לו דירה ממש שם), ואף על פי שמת בשבת לא אמרינן הואיל ונאסרה כמ"ש באות א' מ"מ היורש אוסר וקמ"ל דבן השוק היה אוסר בכניסת שבת אף על פי שלא בא לכאן (מ"מ הוא אוסר כיון ש) לא הסיע מלבו ולא הוה הותרה,

ומבע"י לאחר שעירב כבר עב"ח וא"ר אי מהני, ומהא ד(אמרינן) משחשיכה ולא רבנא מבע"י לאחר שכבר עירב (אין להוכיח שלא מהני ד) י"ל (שכתבו כן ל) רבנא דל"ת כקושית הב"ח (שרק מבע"י מסתבר שמועיל) או (כדי להשמיע הדין של) הסיע כו', ובלבוש מבואר דאף שעירב כבר חל העירוב אח"כ עד הלילה גם על זה יע"ש:

ס"ד:

משב"ז:

(ד) אם. עיין ט"ז, עמ"א אות (ז') [ה] ומ"ש הט"ז דלא נאסר לכל השבת לאפוקי מדעת הרשב"א ז"ל (שס"ל שגם בלא בא היורש לדור יש נאסרה), ומ"מ צ"ע דמשמע בס"ד אף מת בשבת לא אמרינן שבת הואיל ונאסרה נאסרה אבל הותרה אמרינן עמ"א א' ועב"י ובתו"ש אות א' וצ"ע. ולא היה פנאי לעיין כראוי:

אשל אברהם:

(ה) בא. עיין מג"א, דכה"ג שלא בא לשם כלל לא אמרינן הסיח כו' אבל נאסר למקצת שבת לא נאסר לכל השבת ועיין אות ז' ואי"ה שם יבואר:

(ו) והיה. עיין מג"א, דכל שאין חלוקין בדירורין עירוב א' לכולן די יע"ש. ומבע"י ובא בבית מורישו בשבת לא אמרינן שהסיח דעתו עיין אות ה' הראה לסוף הסי' בכאן:

³⁰² והוא ביאור מחודש בדברי הט"ז דלא הזכיר מזה מאומה, ויעו' בביאור"ג שנקט שהוא תי' אחר מהמג"א וצ"ב בזה, ויעו' במשנ"ב שנראה שנקט שהוא כפשוטו שהיה מועיל מה שיתן עירוב אף שאינו דר שם והיינו שמהני עירוב לערב גם דירה בלא בעלים ודו"ק ואכמ"ל.

³⁰³ כן נראה לכאן' ביאור דברי רבינו, אמנם דלפי"ז הוא דלא כמג"א סק"ד שכתב דברש"י ותוס' הפירוש הוא שיש לו עוד דירה ובלא"ה צ"ע לפי"ד המג"א מדוע הביאו התוס' לשיטה שבית התבן אוסר והרי אינו ענין לשיטה זו וצ"ע.

ס"ה:
משב"ז:

(ה) ישראל וגר. עיין ט"ז, מ"ש חשבינן כו' (ומשמע שטעם האיסור הוא כיון שאנו רואים כאילו בודאי החזיק שם ואוסר) עמ"א ז' די"ל דלא חשיב הואיל והותרה דספק הוא (וכמו שביאר שהוא מצד שהו"ל רשת זו כתלויה ולכך לא אמרינן בזה הותרה ו) לא דחשבינן כו', ובמת משחשיכה אמרינן שבת הואיל והותרה הותרה, וקשה הלשון (שכתב הט"ז) דנשאר היתר הראשון וכאלו אמר דנשאר בהיתרו הואיל והותרה הותרה (והרי) ודאי עירוב הגר בטל (והוי הותרה רק מחמת הדין היתר שחל אבל העירוב עצמו אינו קיים עוד).

אשל אברהם:

(ז) שחשיכה. עיין מג"א, דדר עתה ביה אוסר ולא הסיח דעתו מינה אף על פי שהיה יכול להחזיק מיד קודם שבת אפ"ה לא אמרינן הסיח דעתו עיין אות ה'. ועחו"מ (בשו"ע סו"ס רל"ה שאם קנה בשבת בדיעבד חל הקנין), וכה"ג רשאי לזכות בשבת (גם לכתחלה) דלא הוה כמקח וממכר כל שאין זוכה ומקנה,

ולא הותרה למקצת שבת דלא היה היתר ברור רק תלוי בספק שמא יחזיק זה וכל שספק לא אמרינן הותרה. ומיירי בסעיף זה דהגר עירב עם הישראל עב"י:

ס"ו:
אשל אברהם:

(ח) ויערבו. עיין מג"א דרוב (גוסיים) למיתה, עסי' שס"ה במ"א אות י"ד בשם תה"ד ע"ג דוקא קרוב לודאי שיתקלקל העירוב נאסר אח"כ ולא אמרינן הותרה ועסי' שפ"ג א' קשה קצת במ"ש (שגוי אוסר) אף רחוק יותר מיום א' (כיון שיכול לבוא בשבת ואף דסו"ס אינו קרוב לודאי שיבוא) ואי"ה שם יבואר, (ומש"כ המג"א) באות ז' (שאינן הותרה דאולי יחזיק, גם שם הוי) קרוב לודאי שיחזיק אחד, ומיהו קשה דלמא יחזיק בן החצר שם (ובכה"ג לא יהיה איסור דאין שם) אלא גר והוא, וי"ל (שיש בזה חילוק בין הנידונים ד) כל שעשה איזה תיקון כהניא דסי' שס"ה (והיינו שהניח שם קורה או לחי) וכאן (באופן שעירבו) בעינן רוב שיתקלקל קרוב לודאי (ורק אז) לא (אמרינן) הותרה³⁰⁴ הא ספק השקול והעירוב קיים והתיקון ביה"ש כראוי אמרינן הואיל והותרה הותרה, משא"כ באות ז' שלא עשו שום תיקון רק שמת הגר מבע"י ובחצר אין דר כי אם ישראל א' או עירבו הנשארים (ולא עירב הגר עצמו) כה"ג ל"ש הותרה דאין ההיתר היה בבירור דלמא יחזיק א' מן השוק וכה"ג י"ל בשפ"ג (שגם שם לא היה מעשה של תיקון) ועדיין צ"ע:

דינים מחודשים העולים:

- א. מהני ביטול לכתחילה בשבת כיון שלא הוי כלל כקנין (א"א סק"ז).
- ב. יש חילוק אם עשה מעשה תיקון או לא לגבי הנידון אם דווקא בקרוב לודאי לא אמרינן הותרה או גם בספק השקול (א"א סק"ח).

³⁰⁴ וביאור החילוק לכא' שכל שנעשה מעשה לתקן בעי' דווקא רוב כדי להפקיע את המעשה הזה משא"כ היכא שלא היה מעשה תיקון סגי בספק.

סימן שע"ב

ס"א:

משב"ז:

(א) גגין. עיין ט"ז, רש"י עירובין צ"א וכר"ש עב"י. ועמ"א א' כלים ששבתו תוך הבית אסור לטלטל מחצר לקרפף אף פחות מב"ס בלא הוקף לדירה ואי"ה שם יבואר.

ו(להוציא מ)קרפף (ש)הוקף ללא הוקף יותר מב"ס, או אחד פחות מב"ס ואחד יותר מב"ס ושניהם לא הוקף, אסור מזה לזה (דהוי) כמרה"י לכרמלית מדרבנן ולא מהני עירוב, אבל שניהם יותר מב"ס ושניהם לא הוקפו מותר מזה לזה בד' אמות (דשניהם הוו אותו דין כרמלית) ועי ט"ז. וכן קרפף זה לכרמלית גמור מותר כבסי' שמ"ו ס"ג שם (שכן תקנו רבנן כדי שלא יקלו באיסור קרפף), ועתו"ש ג' הקשה (על) מ"ש הב"י בשם רש"י שבת ק"ל (ששם כתב שלפי ר"ש יכול להוציא מקרפף לחצר ג"כ וסתר דבריו שהביא בב"י בריש דבריו) הדרישה הקשה כן (ולא נדפס עדיין בימיו), והלכה דמחצר לקרפף יותר מב"ס שלא הוקף לדירה אסור מזה לזה אף אמה אחת (והוא כמוציא) מרה"י לכרמלית, וגג אימתי הוה כרמלית עיין סי' שמ"ה סי"ו ולקמן בשע"ד אי"ה יבואר בזה. וגם בשע"ז ט"ז א' יבואר אי"ה דין מרפסת וחצר:

אשל אברהם:

(א) לכלים. עיין מג"א, היינו מבית לקרפף פחות מב"ס שלא הוקף אף של אדם א' אסור להוציא מבית לקרפף (ודלא כמשמעות הרמב"ם שיש בזה היתר באדם אחד או עירבו).

מ"ש המחבר או למבוי אף על פי שלא עירבו עסי' שפ"ו ואי"ה יבואר שם בזה:

(ב) ולא. עיין מג"א, עט"ז א' ועל הגג עסי' שמ"ה בזה:

דינים מחודשים העולים:

א. העיקר להלכה שאסור להוציא גם בתוך ד"א מחצר לקרפף שלא הוקף (משב"ז סק"א).

ב. להלכה גם בחד גברא אסור להוציא כלי בית מבית לקרפף גם פחות מב"ס (א"א סק"א).

ס"ג:

אשל אברהם:

(ג) חצירות. עיין מג"א (שכתב שאם אין בין החצירות חלון ל"מ מה שהשתתפו להתיר דרך חורים של החצירות), ועתו"ש אות ו' בשם אבן העוזר הקשה כיון שנשתתפו במבוי וכל החצירות כחד חשוב למה לא יטלטלו מחצר לחצר דרך חור³⁰⁵:

ס"ד:

אשל אברהם:

³⁰⁵ והנידון בזה לכא' הוא אם שיתוף הוא דין אחר מעירוב או הוי אותו דין ממש, והיינו דהתו"ש הבין שאחר שאפ' לסמוך על שיתוף במקום עירוב גדר ההיתר אינו כיון שחשיב כמוציאות של עירוב ממש שהוא תלוי בחלון אלא הוא גדר היתר אחת שהם מחוברים זל"ז ע"י המבוי וממילא מצרף גם את החצירות הללו, והמג"א הבין שגדר ההיתר הוא שנקרא עירוב וממילא שאינו מועיל יותר מהעירוב עצמו ועי'.

(ד) או חלון. עיין מג"א (שאם יש ביניהם חלון) דמותר אף דרך חור כלי הבית מחצר זה לזה, וכלים ששבתו בחצר מותר מחצר לחצר בלא עירוב אף דרך חור שאין ביניהם פתח כלל נמי שרי דרשות אחת הן:

(ה) דע"ד. עיין מג"א, עב"ח שהאריך בזה ועיין עירובין ע"ו א' יע"ש:

ס"ה:

משב"ז:

(ב) שבין. עיין ט"ז, עירובין ע"ו ב' ביתא כמאן דמליא דמי (והיינו ש) כל שמקורה (אנו דנים אותו כמאן דמליא) וה"ה משמע חלון בין ב' חדרים ועא"ר ב' בזה הניח בצ"ע (דברי הרשב"א בעבוה"ק שכתב שלא מהני בב' חדרים ותמה דסו"ס הוא מקורה³⁰⁶).

(ג) סריגה. עיין ט"ז (שציין להל' טומאת מת והוא בט"ז) בי"ד שע"א סק"א וסק"י דסריגה ממעט הן לקולא ולחומרא (והיינו שאין הטומאה עוברת שם כשיש סריגה עם נקבים דקים פחותים מטפח ואינם ממצטרפים יחד) ובש"ך ב' (כתב כדברי הט"ז) ובא"ר ה' בשם עבודת הקדש דלחזקה אין הסריגה ממעט ועח"מ קנ"ד (ס') [ס"י] בראשו של אדם נכנס בו הוה חזקה יע"ש (ששם מבואר לגבי דין חזקה שמהני רק אם בפועל ראשו נכנס בחלון ובסריגה לפי"ז לא הוי חזקה) וצ"ע:

אשל אברהם:

(ו) ב' בתים. עיין מג"א (שכתב שנידון השו"ע לערב בין ב' בתים ע"י החלון איירי שלא עירבה החצר שבה הבתים שאם היתה מערבת היו יכולים להכניס דרך החצירות וצל"ע בדבריו ד) אי מיירי (כש) ב' בתים פתוחים לחצר אי ערבו בחצר תו א"צ עירוב אחר כלל (בין הבתים ע"י החלון ובמה דן א"כ השו"ע) ואי מיירי שכל בית פתוח לחצר אחד ובין ב' בתים חלון אז אף אם עירבו כל חצר לעצמה וגם יכולין להוציא מחצר זה לזה ע"י המבוי י"ל דאסור (להוציא דרך החלון כל שאינו כשיעור חלון) עיין אות ג' (שכן כתב המג"א עצמו) ועיין תו"ש אות י"ג (שתמה בזה וכתב שיש ט"ס בדבריו³⁰⁷).

(ז) לעליה. עיין מג"א (שביאר דמיירי שאין לבעל העליה דרך על התחתון וכוונתו) דאי יש לו דרך על התחתון אף שאין בארובה דע"ד מערב דרך הפתח (אם ירצה³⁰⁸) ומטלטל אף דרך חור עיין אות ד' ועתו"ש בזה:

ס"ו:

משב"ז:

(ד) והשני. עיין ט"ז (שכתב שהשני אסור להשתמש כיון שהוא רה"י) כלומר דמש"ה אסור לגבוה י"ט להשתמש בו דנותנין לזה שתשמישו בנחת כמ"ש המ"א אות י"ב (מדין כפיה

³⁰⁶ ויעוי' שם בעבוה"ק (ש"ד פ"א) שביאר דבריו שבאמת אין הסברא מצד הקירו' אלא ביאר סברא אחרת מצד שהרגילות להשתמש שם בכלין גדולים לכך אנו רואים כאילו יש שם הני כלים, וכפה"נ דס"ל שהרגילות לכלים הגדולים הללו הוא רק בחצירות ולא בתוך הבית.

³⁰⁷ ועי' עוד ביד אפרים שביאר דבריו באופ"א.

³⁰⁸ הנה במחצה"ש כתב לבאר דברי המג"א שבכה"ג הוא מוכרח לערב עמו ויעוי' בב"מ שתמה ע"ד אף אם יש לו דריסת הרגל אינו מחוייב לערב עמו דדריסת הרגל בלחוד אינה מחייבתו לערב עי"ש שהאריך, אכן רבינו נראה שביאר וכ"ה להדי' בשעה"צ סק"כ"ב בביאור דבריו שיכולים לערב בכה"ג מחמת הדרך שיש לו שם.

על מידת סדום³⁰⁹), וזה דוקא כשרחב הכותל ד"ט הא פחות מד"ט בטל לגבי שתיהן
דמקום פטור הוא:

אשל אברהם:

(ח) ועשה. עיין מג"א (שכתב שגבוה עשרה אינו דווקא בגידוד אלא גם כשעשה מחיצה עשרה
ממש והיא גמ' ב) עירובין צ"ג ב' ואיני יודע (מה בא המג"א לחדש) דבש"ע רבותא אשמעין
דגידוד ה' ומחיצה ה' הוה מחיצה ואין מערבין אחד יע"ש:

(ט) יכולים. עיין מג"א, גג הכותל נמי גג הוה ורשות אחת (היא) עם החצר לכלים ששבתו בחצר
וגג ומטלטלים מזה לזה:

(י) ואם. עיין מג"א, ועיין ס"י שמ"ו ס"א (מח' אם מותר להחליף ש) יש מתירין ברשויות דרבנן
ועיין עולת שבת כאן ושם בשמ"ו בא"ר ב' (שפסק להקל).

(יא) אף בכלים. עיין מג"א (שכתב שחצר זו עירבה לעצמה) דאם לא עירבה לעצמה אסור מבית
לחצר וכ"ש למחיצה, והב' (בכה"ג שלא עירבו וכמו"כ הראשון³¹⁰) מותר (בכלי חצר) מחצר
למחיצה דרשות אחת הוא כר"ש ועיין אות י"ג ואי"ה שם יבואר.

וכשהכותל גבוה י"ט לשניהם (והם שווים בשימושם) בלא עירבו שניהם מותרים מחצר
למחיצה, ועירבו כל אחת לעצמה אסורים מבית למחיצה דהוה (הכותל כמו) גג (של) חצר חבירו:

(יב) אסור. עיין מג"א, בע"ש הקשה למה אסור הב' מחצר למחיצה כו' (דהרי רשות אחת היא
לכלי חצר) ותי' המ"א הואיל וחבירו מותר מבית למחיצה אם ישמש הב' על המחיצה ממילא
יאסור הא' מבית למחיצה דהוה חצר חבירו (ולכך אסורים עליו השימוש בכלי חצר) ונותנין
התשמיש לזה שנוח לו כו', ומ"ש (המג"א שאם הכותל) נמוך מי"ט לא ה"ל דין גג (ומשמע
שאם היה לו דין גג היה מותר) איני יודע פירושו כעת דגג נמי מבית לגג חבירו אסור³¹¹ ועס"א:

(יג) מותר. עיין מג"א, ומ"ש המחבר אפילו עירבה כל אחת לעצמה (ומשמע שבלא עירבה ג"כ
מותר צ"ע ד) לכאורה בלא עירבה כל אחת לעצמה י"ל דאסורים מבתיים להוליד למחיצה למקום
פטור דרך אור החצר (אף בלא הניח כלל באויר החצר) ועסי' שני"ב, וי"ל (שכוונת המג"א
כחידוש) (ל"מ) [לא מיבעי] לא עירבו רק מחצר דשרי (להוציא כלי חצר) אף ערבו מותרים מבית
למקום פטור³¹² ועב"י בשם מ"מ:

דינים מחודשים העולים:

א. כשהתשמיש נוח לאחד יש איסור על השני אף בכלי חצר (א"א סקי"ב).

ב. להוליד מבית למקו"פ דרך החצר אסור אף בלא הניח (א"א סקי"ג).

ס"ז:

משב"ז:

³⁰⁹ דבאמת לא הוה רה"י חלוקה וכפשטות לשונו של הט"ז.

³¹⁰ כ"כ בשעה"צ סקל"ג בשם רבינו והוא פשוט לכאו'.

³¹¹ וצ"ל לכאו' דכוונת המג"א שהוא מצד המציאות שנוח לשימוש ואין כוונת המג"א לדין גג.

³¹² וע"ע בביאור"ל מש"כ בזה באופ"א.

(ה) שלא. עיין ט"ז, מ"ש (הט"ז שאם נשאר קצת לא הוי פרוץ במלואו ומשמע שסגי שנשאר) "משהו" מכאן וכאן או פס רחב ד"ט מצד אחד עמ"א אות (י') [י"ד] (שכתב כן), ועסי' שס"ג ס"ב אי די במשהו בכל צד או טפח ועתו"ש אות (ו') [כ"ז] (שכתב שנקטו לשון זה שלא בדקדוק).

אשל אברהם:

(יד) במילואו. עיין מג"א, כדין חצר עסי' שס"ג אי משהו סגי או בעינן טפח ועתו"ש:

ס"ה:

משב"ז:

(ו) בין. עיין ט"ז (שכדי לערב יחד בעי' סולם מב' הצדדים ו) היינו (ד) בסולם רק לצד אחד אותו החצר מותר והב' אסור כדין המוזכר בס"י בט"ז ד' ומ"א י"ב דלאחד נח תשמישו נותנין לו והב' אסור, ואם ב' סולמות כה"ג הוה כפתח ומערבין יחד אם רצו, עתו"ש אות ל"ב יע"ש (שכתב כן) והוא הדין כשמגיע הסולם לראש הכותל כה"ג נמי הכין הוא:

אשל אברהם:

(טו) הכותל. עיין מג"א (וביאור דבריו שב) רחב הכותל ד"ט יכול לילך האדם על ראש הכותל מסולם זה לסולם שבצד הב' עיין בטור, אי נמי להוליך החפץ ע"ג חומה רחב ד"ט עד הסולם וחבירו יקח שם ו(לכך) הוה פתח ורצו מערבין א':

(טז) משך ד'. עיין מג"א, כשעקר חוליא ומעטו מגבוה י"ט אם יש ברוחב ד"ט אז אם פרוץ מעבר לעבר פתח הוה ורצו מערבין אחד (וע"ז כתב השו"ע שמהני שיערבו אחד), ואם עב החומה ונשאר גבוה י"ט לצד הב' (ומיעוט החוליא הוי רק לצד אחד אז הוא) משמש אותו שעקר החוליא דנוח תשמישו כבס"ו דגבוה לא' י"ט ולב' פחות נותנין לזה שתשמישו בנחת³¹³:

ס"י:

משב"ז:

(ז) מותר. עיין ט"ז, הב"ח הקשה אמ"ש הטור בנה אצטבה (ההוא דס"ט) אפילו כפה ספל (ובש"ע פסל בס"ו) (ותמה שמשמע בטור שספל ואצטבה דינם שווה והרי יש חילוק דין ביניהם שספל מותר להשתמש כנגד המיעוט בלחוד ואילו באצטבא מותר הכל) וע"כ הגיה דבספל נמי דינו כאצטבה, ובש"ע לא כתב בס"י 'אפילו' ומ"מ קשה (מה החילוק) נהי דיש לחלק ב(דרך) אפשר בין אצטבה (שהוא) בנין קבוע עדיף יותר מספל וספסל (וכמו שחילק במג"א) מ"מ (עדיין יקשה) מ"ש מס"ח בסולם (שאינו קבוע כמו אצטבא ומ"מ מתיר כל הכותל) וי"ל סולם מגיע לראש הכותל או סמוך לג"ט הוה קיל טפי דהא התם מהני נמי מערבין אחד כפתח הואיל ומגיע לראש הכותל כמ"ש בס"ט אצטבה.

ומ"ש (הט"ז) לתקן הלשון כנגד המיעוט כלומר אותו צד (בחצר) שמיעט בספסל וספל הוא שרי לשמש בכל הכותל אף כלים ששבתו בבית דנוח לו תשמישו ולב' קשה כבס"ו בט"ז ד' ומ"א י"ב ובצד הב' ליכא ספסל, צ"ע דאי נמי יש בצד הב' ספסל אין מערבין יחד כאצטבה בס"ט הואיל ואין מגיע לראש הכותל, ומ"ש מרא וחצינא עמ"א י"ח. ובאות י"ז העלה המ"א דוקא נגד המיעוט לא בכל הכותל דלא מבטל ליה התם (ויש חילוק בין ספל לאצטבא מדינא) ואי"ה במ"א יבואר עוד:

אשל אברהם:

³¹³ ודברי השו"ע שכתב בין לערב ובין שאינו יכול להשתמש לצדדים קתני כ"כ בשעה"צ סק"נ בכוונת רבינו.

(יז) כנגד. עיין מג"א, ועט"ז אות ז' ומ"ש שם:

(יח) שיחברנו. עיין מג"א, רנ"ט ושי"א ועתו"ש אות ל"ט (שהסכים עם חילוקו של המג"א), ואם הספל או ספסל כבד שאין ניטל ביד אחת י"ל (שאף בלא טיט הוי מיעוט כיון ש) כובדו קובעו (וכמו לגבי סולם) וצ"ע ועתו"ש אות ל"א (שכתב שהשיעור של כובדו הוא שאינו יכול ליטלו ביד אחת), ומוקצה עריבה שלשין בה וכדומה (דהוי כלי שמלאכתו לאיסור) י"ל אין ממעט דניטל לצורך גופו ומקומו:

ועסי' שי"ד ס"י משמע כל (חותמות) שמחברו (ע"י קשירה) שיהיה קיים לאותה שבת אסור (להתיר הקשר בשבת) ואפשר מן התורה אסור, וא"י (הוי איסור) דרבנן לית כאן תורת עירוב דביה"ש גזרו על שבות כל "דלית מצוה" ועסי' שצ"ד וא"ר כאן ואי"ה שם יבואר:

דינים מחודשים העולים:

- א. ספק אם ספל שאינו ניטל ביד אחת יהני גם בלא טיט כיון שכובדו קובעו.
- ב. כלי שמלאכתו לאיסור שיכול לטלטלו לצורך גופו ומקומו אינו ממעט.
- ג. אף אם יש איסור דרבנן ליקח הכלי משם לא מהני לצרף לגבי עירוב (א"א סקי"ח).

סי"ב:

משב"ז:

(ח) אבל. עיין ט"ז, עב"י עירובין ע"ז ע"ח (שסולם על הזיז מהני) דוקא (ב) סמך ראש הסולם על הזיז ממש הא סמך ראש הסולם לכותל סמך ממש לזיז אפ"ה תו לא הוה סולם דרגא לזיז ולא הוה מיעוט הואיל ואין בסולם דע"ד ועמ"א:

אשל אברהם:

(יט) להתיר. עיין מג"א (שמועיל הסולם לזיז רק כדי להתיר לו השימוש שם ולא לערב יחד) דלהוי כפתח צריך שיגיע סמוך ג"ט לראש הכותל נמי הוה פתח ורצו מערבין אחד, ובאין מגיע (לראש הכותל הוא מתיר) רק לשמש לזה כבס"ו אחד גבוה י"ט ואחד אין גבוה נותנין לזה שאין גבוה דניחא תשמישיה:

(כ) על גבי הזיז. עיין מג"א, כשהניח סולם רחב כל שהוא על הזיז ממש הוה דרגא לזיז ומשמש כו':

(כא) אבל. עיין מג"א, משמע ודאי אף סמוך לזיז פחות מג"ט אפ"ה לא הוה הסולם כל שהוא דרגא לזיז, ואם הסולם רחב ד"ט והעמיד פחות מג"ט אצל הזיז רחב דע"ד והזיז מגיע לראש הכותל פחות מג"ט צ"ע אם אמרינן תרי לבוד כה"ג (לדון שהסולם הוא אחד עם הזיז והזיז יהני מצד שמחבר את הסולם לראש הכותל וכדין סולם) ע"ס ח' וט':

דינים מחודשים העולים:

- א. ספק אם מהני ב' לבודים מהסולם לזיז ומהזיז לראש הכותל (א"א סקכ"א).

סי"ג:

אשל אברהם:

(כב) בין לערב יחד. עיין מג"א, ופחות מג"ט לראש הכותל מבואר בסעיף ח' יע"ש:

סי"ד:

אשל אברהם:

(כג) בגובה י'. עיין מג"א, כל שיש למטה רוחב ד"ט בגובה י"ט הוה פתח ומועיל בין לשמש ובין לערב (ואף שאינו רחב ארבעה עד סוף הכותל מהני), משא"כ כשחוקק בכותל גופא לא ניחא ליה כ"כ לעלות צריך לחוקק נגד כל גובה הכותל עב"י, ויראה פחות מג"ט לראש הכותל נמי בחקק בכותל מהני (מדין לבוד) וכל שכן כשהסולם רחב למטה ד"ט בגובה י"ט ולמעלה פחות דמהני:

דינים מחודשים העולים:

א. חקק בכותל דבעי' שיהא על פני כולו ד"ט מהני ליה לבוד (א"א סק"ג).

סט"ו:

אשל אברהם:

(כד) היה. עיין מג"א (שכתב דכיון שהיה לו היתר בביה"ש שלא גזרו אז על שבות יש דין הותרה ומתיר לכל השבת וציין למבואר) בשע"ד ס"א דנסתם הפתח בשבת שרי ה"ה כאן, ועסי' שע"ד במ"א ב' וט"ז ג' (ששם מבואר שיש היתר לאיסור דרבנן של שבות בביה"ש בקנית עירוב דהוי דבר מצוה וכמו"כ גם כאן).

ובשס"ה ס"ז (מבואר ש) בעומד לסתור בלילה אסור (וצל"ע דכמו"כ נימא גם כאן שאין הותרה כיון שעומד להיות אסור בשבת, וי"ל ד) התם חשבינן כאלו נסתר ביה"ש (דכיון שעומד לזה כבר בביה"ש עצמו אין היתר גמור³¹⁴) וכן בסי' שע"א במ"א ח' אלו מת ביה"ש כו' משא"כ איסור שבת (שהוא משום איסור) שבות וביה"ש לא גזרו שבות וודאי מהני (כיון שיש חלות היתר גמור לביה"ש) עתו"ש אות מ"ו (שכתב כסברא זו) ויפה כתב:

(כה) דאילן. עיין מג"א, עיין עירובין ע"ח ב' ופולגתת הר"מ והרא"ש ז"ל עיין בפ"ג מה"ע ה"ח, ומ"ש כאן דאשירה מן התורה אסור כן הוא לשון הר"מ ז"ל (ואינו מוכרח) וא"נ (הוי איסור רק) דרבנן לא שייך (לומר שיהא מותר כמו כל) שבות (ב) ביה"ש דלא שייך (האיסור דרבנן הזה של אשירה) לשבת ועתו"ש (סקמ"ו שכתב שגם באיסור אשירה דרבנן אמרינן שהתירוהו בביה"ש כמו כל שבות) וצ"ע קצת:

(כו) יבשה. עיין מג"א (שהק' דהרי השו"ע עצמו פסק שאסור בשבת להשתמש ביבשה) ועא"ר כ"א דהרא"ש (עצמו) מתיר שם יבשה (ואזיל לשיטתו כאן) ו(כ"כ) בתו"ש אות מ"ז דלהרא"ש מותר א"כ שפיר סיים יבשה באילן היתר עכ"פ יש להתיר ממ"נ להר"ם ז"ל מותר ולהרא"ש מותר ויפה כתב, אמנם מ"ש (התו"ש שם) דהלכה כדיעה א' (כיון שהביאה השו"ע) בסתם י"ל (דכ"ז) דווקא כשכותב וי"א משא"כ כשכותב והרא"ש (בוא"ו ש"ל ש) כתב וי"ו במקום 'אבלי' יש לספק ועמ"ש בכללים קטנים מזה ובי"ד רמ"ב:

דינים מחודשים העולים:

א. כל הדין שאם עומד ליאסר לא אמרינן הותרה הוא רק בדברים שאם היו אסורים היו אסורים גם בביה"ש ולא באיסור שבות (א"א סק"ד).

ב. איסור דרבנן שאינו משום שבת אינו מותר בביה"ש כמו כל שבות ובתו"ש מבואר לא כן (א"א סק"ה).

סט"ז:

משב"ז:

³¹⁴ וזה י"ל בתרתי או שאנו דנים כאילו הדבר האוסר הזה אירע כבר בביה"ש ומקור לסברא זו יש להביא מדברי העצ"א סו"ס שע"א שכתב כעין זה כלפי גוסס עי"ש היטב, או שכל הדין נאמר רק אם היה שייך שבביה"ש יאסור ג"כ וכ"מ מלשון התור"פ דס"ו ע"ב יעו"ש.

(ט) חריץ. עיין ט"ז, הכלל בזה כל שהוא פתוח עד עשר אמות אם רצו מערבין אחד או שנים (דהוי כפתח), ויותר מעשר אמות פרצה הוה ומערבין רק אחד ופחות מד' טפחים רוחב מערבין שנים דוקא, ועסי' שע"ג ובט"ז ב' ומ"א א' דנסר בעינן שיקבע במסמר שא"א לינטל בשבת:

אשל אברהם:

(כז) סתמא. עיין מג"א (שחילק בין חריץ לבית וביאור דבריו ש) בחריץ מסתמא מבוטלים משא"כ בבית בסתם אין מבוטלין אא"כ בטלו בפירוש:

(כח) אוצר. עיין מג"א, הביא דברי הגהות אשר"י עירובין ע"ח ב' דפירות דרך לעשות אוצר דהואיל ודרך לעשות אוצר אין מתחילין באוצר וא"כ בטלי לאותה שבת ומש"ה מערבין א' ועי' (במג"א) אות כ"ז להר"מ ז"ל משמע דוקא בטלו לעולם ועסי' שני"ח סוף סעיף ב' (שכתב הרמ"א שב) עפר יש חולקים (לא מהני ביטול לשבת אחת) הא פירות י"ל כ"ע מודים דבטל לשבת אחת די (דגרע טפי³¹⁵) וא"ש ההוא דפירות טבלים בעירובין פ"ד.

והקשה (המג"א) אהר"ב דהא בשל"ג קיי"ל דמותר להסתפק ממנו כר"ש לא כר"י וע"ש, וע"ק כו' והגהות אשר"י (עצמו) כתב (כל דבריו) למ"ד דאסור להסתפק ממנו כר"י (אבל על הרמ"א שהעתיקו לדינא קשה), והא"ר כ"ד תירץ דא"נ דהג"א סובר כן (שהוא תלוי במח' ר"י ור"ש והנידון הוא מצד אם מותר להסתפק ממנו בשבת אבל) הר"ב מטעם אחר פסק כן דדרך להניח שם לאוצר ומבטל ליה לזמן מה ואף שניטל בשבת מ"מ ממעט הואיל ודרך לעשותה שם אוצר לזמן מה, גם אפשר הג"א ענין בפ"ע קאמר הואיל וכן לענין להסתפק כר"י אבל מערבין אחד בלא"ה כדאמרן (שבעירוש יש סברא אחרת מצד הדרך להניחו שם לזמן).

סי"ז:

אשל אברהם:

(כט) משפת. עיין מג"א, כל רוחב מעשר פרצה הוה ואין מערבין שנים רק א':

סי"ט:

משב"ז:

(י) אסור. עיין ט"ז, עירובין ע"ט א' פירש"י והיינו דלמא מטלטל מאני דבית לחצר ונפרץ אסור הוא א"נ מוקצה למחיצה מאתמול עד עשרה טפחים (שמשמש למחיצה), ומ"מ אף לטעם [זה] אף שגבוה הגדיש הרבה מעשר אסור (ליתן) לקופתו דלמא יתן ממטה מי"ט והוה מוקצה משא"כ מבית מינכרא אי ממעט פחות מי"ט לא יתן וכל שגבוה מי"ט ולא נתרחק כ"כ מתקרה אין איסור ולא הבינותי מה שכתב בעולת שבת (סקי"ז שכוין ושהם מחיצות גרועות לא מהנו כלל כשאין מגיעות לתקרה אף שהם גבוהות עשרה) וע"ש.

ומ"ש בש"ע נתמעט בחול מערבין אחד היינו פחות מי"ט גובה ברוחב ע"פ כל החצר או יותר מיו"ד אמות עא"ר כ"ז (שכתב כן).

ומ"ש הט"ז על הב"ח (שאין הותרה אם התמעט בשבת) צ"ע דבשע"ד מבואר כן בס"ב ועירובין ע"ט ב' הותרה הותרה כל שלא נפרץ לרה"ר ולכרמלית (שאז הוי חיסרון המחיצות עצמם) ואסור להאכיל לבהמתו בשבת מוקצה או לכתחלה אין למעט מי"ט עיין עולת שבת (שם, שכתב שבאמת אין מקור לעיקר דין זה מהסוגי') וגם זה קשה, ושוב ראיתי בא"ר כ"ו תמה בזה ושכן מצא ברמזים (פסקי הרא"ש שם פ"ז סוף אות ו') יע"ש.

³¹⁵ וצ"ב טובא דלכאו' מסברא הוא להיפך שפירות יותר קשה לבטל וצ"ב.

גם מ"ש הש"ע ולהרא"ש 'אפילו' בחול (ומשמע שכ"ש בשבת אסור) הקשה (הא"ר) באות כ"ט (ד) להרא"ש בשבת שרי דמוקצה לא הוה והותרה הותרה, ולרש"י (ודאי יש איסור מצד) מוקצה הוה למטה מי"ט ולגרום המיעוט בשבת אין לגרום יע"ש. גם י"ל לרש"י אסור ליתן לקופה בשבת שאם מתיר הוה כרגיל להתקלקל כבס' שס"ה ס"ז משא"כ נתמעט י"ל הותרה.

ומ"ש הט"ז כותל וחריץ כו' (שמיירי שלא עירבו) הביאו הב"י בשם הג"א עירובין ע"ז בהא דכותל לאחד גבוה י"ט ולאחד נמוך מי"ט וחריץ כה"ג המוזכר בס"ו וסי"ח מיירי שלא ערבו ב' חצירות ביחד רק כל אחת עירבה לעצמה הדין דלזה שתשמישו בנחת נותנין לו שימוש הכותל והב' אסור עמ"א י"ב וט"ז ד' משא"כ כשעירבו ב' חצירות יחד דרך פתח ביניהם כשיש פתח פשיטא דל"ש דין זה והב"י כתוב שפשוט הוא.

וגדיש המוזכר כאן (י"ל דאיירי) כשלא עירבו כלל אף מבתיים לחצירות י"ל דשרי (גם) לקופה דלא גזרו כה"ג דאסור מבתיים לחצר ומחצר לחצר ששבתו שרי. ואי"ה במ"א יבואר עוד:

אשל אברהם:

(ל) אפי'. עיין מג"א, עמ"ש בט"ז אות י' בזה ולשון אפילו בחול משמע כ"ש בשבת עתו"ש בזה. ובא"ר אות כ"ט:

(לא) ב' בתיים. עיין מג"א, ועתו"ש אות נ"ז ובע"ש (שדנו) אי בעינן סמוך לתקרה פחות מג"ט (או) שסגי במחיצות בגובה עשרה בלחוד) יע"ש בזה³¹⁶:

³¹⁶ ונידון דבריהם נראה מדבריהם שיש חילוק בין מחיצות טובות שמועילות גם בלא מגיעות לתקרה וכמבואר בתוס' בדע"ט ע"א, למחיצות גרועות כמו בתבן ששם לא מהני כל שאין מגיעות לתקרה וכ"ז הוא לפי התוס' אכן שא"ר נחלקו על התוס' ויל"ד אם כוונתם לפסוק כדברי התוס' גם שם, ואולי הוא בצירוף זה שאיירי בחצר ובחצר אינו פשוט שלא מהני באין מגיעות לתקרה וכמש"כ בשעה"צ כאן לחלק וא"כ רק בזה יש חילוק בין מחיצות מעולות לגרועות ויל"ד בזה.

סימן שע"ג

ס"א:

משב"ז:

(א) גזוזטראות. עיין ט"ז, לי העני יש בכאן שערוריה גדולה וצריך אני להתבונן בדברי קדשם וכמה גירסאות יש בכאן ואבאר בעזה"י בכאן ובאות ב' וג',

הנה רש"י עירובין בדף ע"ח ב' במשנה שם ד"ה ב' גזוזטראות כו' (כתב בביאור המציאות בגזוזטראות) ואם ישנן זה "אצל" זה כו' ו(ב) ד"ה פחות (כתב) שאין רחב (וכוונת רש"י לאפוקי שפשטות המשנה) משמע³¹⁷ (שאיירי ב') ב' בתים בשני צדי רה"ר זה כנגד זה ממולו עסי' שנ"ג (שכן הוא הציור שם), ו(אכן) רש"י פירש זה "אצל" זה משמע בצד אחד ברה"ר (והם ב' גזוזטראות זה בצד זה) ויהיה זה (החילוק בין הפירושים) כעין ב' דיוטאות ודיוטא א' עיין ריש פרק הזורק שבת צ"ו א'.

ורבותא אמר (רש"י במה שפירש דאיירי) בדיוטא אחת (ששם הדין מבואר בסוגי' בשבת שם) דמושיט למעלה מי"ט חייב וא"כ י"ל דבכל ענין אסור לטלטל מגזוזטרא לחברתה כשיש אויר רה"ר ביניהם ג"ט עכ"פ משום גזירה אטו מושיט (וזה לא שייך בב' דיוטאות זה מול זה כמבואר בגמ' בשבת שם, והטעם שבאמת לא גזרו הוא כיון ש) כאן מיירי שנתן נסר (בין הגזוזטראות ואז) לית אויר רה"ר, (וביאור זה הוא) דלא כתוס' ד"ה וכן שפירשו בשם ר"ת ביש אויר פחות מד"ט (ופירשו המשנה בדליכא נסר כלל בין הגזוזטראות) שאז בהכרח יתפרש בב' דיוטאות (זה מול זה) או בחצירות (זה על יד זה) ואין אויר רה"ר כלל ביניהם.

ואומרו (של רש"י בד"ה) פחות שאין רחב (כוונתו שאין רחב) הנסר דליש גירסא בירושלמי (פ"ז ה"ד) פחות היינו שאין החריץ בין החצירות או אויר שבין הגזוזטראות הוא פחות מד"ט (וכביאור התוס').

ודע דהגזוזטרא הוא בב' דיורין כפירש"י והר"מ ז"ל בפ"ה המשנה (והיינו שהוא יוצא מב' דירות שבעליה) דבחצר כה"ג (שיש גזוזטראות ובפשטות יש מחיצות עשרה על כל גזוזטרא) אף חלון ופתח למעלה מי"ט לא מהני כבסי' שע"ב ס"ד וס"ה (דלא אמרינן שמצטרף למעלה מעשרה כמו שאומרים לגבי בתים שכמאן דמליא דמי³¹⁸), ומ"ש הט"ז אות ב' (שיש הכ"ת ע"י הגזוזטראות גם) לערב החצירות מ"מ (צ"ל דאיירי ש) הגזוזטרא היא בעליה מקורה כו' (והיא עצמה ג"כ מקורה ולכך שייך לומר בה דכמאן דמליא דמי³¹⁹).

ובגמרא שם ע"ט א' אמר רבא הא דאמרת זו כנגד זו אין זו שלא כנגד זו לא זו למעלה מזו נמי לא אמרן אלא שיש בין זה לזה שלשה טפחים כו' נראה שזהו גירסת רש"י (שיש ב' דינים האחד כשאינם זה כנגד זה בפחות מג"ט והשני כשאינם זה מעל זה בפחות מג"ט), והר"מ ז"ל פ"ג מהל' עירובין הי"ד (משמע שלא גרס ב' הדינים הללו) ועמ"מ שם שהשמיט הר"מ ז"ל משוכה זו מזו רק זו למעלה מזו.

³¹⁷ כן נראה מוכרח כוונת רבינו ולא שיש סתירה ברש"י כפשטות הלשון שאין לזה מובן למעין.

³¹⁸ כן ביאר דברי רבינו במשנ"ב כאן ויש בזה חידוש גדול שמשמע שלא איירי שהגזוזטראות מקורות ומ"מ אומרים בזה דין שכמאן דמליא דמי, והיינו שהוא סברא במקום שיש דיורים ולא במקום שיש מציאות של קירוי והוא חידוש גדול.

³¹⁹ ואף שלכאור השימוש שם הוא שימוש של חצירות ואין שם כלים גדולים ועי'.

ופירש"י ז"ל ד"ה זו שלא כנגד זו א' בולטת יותר לרה"ר כו' איני יודע פירושו (ד) לכאורה היינו אחת למטה מחברתה (וזה הכוונה שהיא בולטת מתחתיה) וממ"ש בד"ה אין בין זו לזה "רחוקה" משמע לא בגובה (אלא במרחק שבין שניהם), ואמנם בר"מ ז"ל היא גירסא אמיתית (שיש כאן רק דין אחד), ומפירש"י ז"ל (שם ד"ה זו שכתב) לא סגי בנסר ד' משמע הא יותר רחב מהני והיינו לטעם דפתחא בקרן זויות כו'³²⁰, או בגובה זו מזו בעית לילך בנסר ד"ט הא רחב הרבה מהני והבן זה ועיין אות ג' מזה ואי"ה באות (כ"ג) [ג'] יבואר עוד:

(ב) הרי. עיין ט"ז, גם בכאן יש לי הרהורי דברים ואבארם בעזה"י רש"י ז"ל פירש (המשנה) הכל בנסר (וזה בב' אופנים ב) חריץ וב' גזוזטראות לגירסא שלפנינו ונד מפ"י ר"ת (שביאר דין גזוזטראות בלא נסר) מהרבה טעמים, א'. מלת וכן משמע דשוה לחריץ היינו בנסר, ב'. פחות מכאן קאי על הכל דלר"ת קאי אחריו לבד, ג'. דאם מערב שישמש מגזוזטרא לשניה (מבואר במשנה שמועיל ופשטות הוא בכל גווני אבל לפי ר"ת שהם שמוכות ממש אינו בכל גווני) וביש יותר מיו"ד אמות בארכן אויר פחות מד"ט או פחות מ"א ונפרץ במילואם אין מערבין שנים עמ"א ב' מזה.

אמנם ר"ת פי' וכן לענין אויר (שבין שניהם) ועיין ברי"ף הגירסא בזה ובירושלמי (פ"ז ה"ד) אית תני בסיפא פחות מכאן מערבין שנים ואין מערבין [אחד] במיעוט בנסר ומ"ד מערבין אחד ואין מערבין שנים במיעוט בחלל לרש"י קאי (המח' הזו) אחריו ואגזוזטרא (שבשניהם לחד מ"ד הוי בנסר ולד מ"ד באויר) ולר"ת חוזר אחריו לבד כמבואר, ועא"ר אות ג' (שהק' על ר"ת מהירושלמי שמפורש שהיה שם נסר) ובהגאון המפרש שם (שיירי קרבן ד"ה מ"ד, דהק' ג"כ מהלשון שמבואר שם שהיה נסר) ולמ"ש א"ש כי התוס' סוברים שגזוזטרא כל שנתן נסר אפי' משוכה זו מזו הרבה מהני (ו) לא הוי כפתח (כמו בחריץ) כאמור (שיש חילוק בין חריץ לגזוזטרא), והגירסא בגמרא לקמן ע"ט לתוס' הוא ג' הרי"ף והרא"ש שם אמר רבא ל"ש אלא זו כנגד זו אבל זו שלא נגד זו "או" זו למעלה מזו לא, ויהיה הטעם כמ"ש הטור פתחא בקרן זויות לא עבדי או כמ"ש הרר"י ז"ל בפירושו דמבעית לילך וכן גבוה זו מזה ג"ט הנסר בעיקום ולא סגי בד"ט (וכנ"ל ברש"י) הא נסר רחב הרבה י"ל דמהני וכדבעינן למימר לקמן אי"ה.

וברי"ף הגירסא חריץ כו' פחות מכאן מערבין ב' וכן גזוזטרא מערבין אחד ולא שנים פחות מכאן מערבין ב' ולא אחד וכעין זה ברא"ש ז"ל יע"ש, ואיני יודע להלום אותה הגירסא (מדוע מערבין רק אחד אי הוי כמו פתח) ואם יתפרש כמ"ש המ"מ בשם הרשב"א ז"ל בנפרץ במלואו או יותר מ"א כמ"ש המ"א ב' והט"ז כאן איך יתפרש פחות מערבין ב' ולא אחד (דסו"ס יש כאן פירצת עשרה ביניהם) וצ"ע³²¹:

מ"ש הר"מ ז"ל פ"ג הי"ד היו זו "בצד" זו היה אפשר לפרש בדיוטא אחת (וכנ"ל ברש"י) ועל צד הדוחק, ולא רציתי לפרש כן מאחר שהם ז"ל פירשו כפשוטו ועמ"מ שם.

והנה רש"י ור"ת י"ל פליגי בתרתי לרש"י בנסר כל שאחת משוכה מחברתה ג"ט לא מהני נסר ד"ט ולתוס' מהני. וכן ביש אויר ביניהם פחות מד"ט י"ל לרש"י מערבין א' דוקא כי אעפ"י שנפרץ במילואו למעלה מ"מ ב' הם מב' בתים ולתוס' רצו מערבין א' או ב' ולזה ציין המרשים בהג"ה (כאן לדברי) המגיד פ' שלישי כי היה מקום לומר מאחר

³²⁰ צ"ב שלכאול לטעם שפיתחא בקרן זויות לא עבדינן אין חילוק כמה הוא רחב ואולי עיקר כוונת רבינו שבעי' גם לטעם השני שבעי לילך וצל"ע.

³²¹ והיינו שאף שהנסר פחות מד"ט מ"מ סו"ס יש פירצה ביניהם, כן נראה לכאול ביאור דברי רבינו וצל"ע בזה דהרי סו"ס אין כאן פתח ואיך יאסרו זע"ז.

(ש) לרש"י י"ל דאין מודה לדין התוס' ותוס' אין מודים לרש"י בנסר זה שלא כנגד זה רק המ"מ בשם הרשב"א ז"ל כתב דאור פחות ד"ט (ונהר) [ונסר] שוין המה מערבין אחד, אל תטעה לומר שהר"ב בהג"ה בכוון ציין כאן מערבין א' ולא נטר לבסוף (אחר הדין שאם רצו כל אחת מערבת לעצמה וזה כדי) לומר (ש) רק לענין מערבין א' דינא הכי ולא מערבין שנים לזה הודיע לנו הט"ז ז"ל דאינו כן רק דינא ממש כפותח באור פחות ד"ט (ובאמת רש"י לא נחלק על התוס' בדין זה), ולא ציין תוס' דלתוס' י"ל בנסר ד"ט אף שלא כנגד זה דינא הכי והמ"מ כתב דוקא זה נגד זה.

וחילוק הט"ז (בין אם רוצה לטלטל בגזוזטראות עצמם או שעל ידיהם יהיה פתח לחצר) קשה להבין³²² והמ"א ב' ביאר זה (שמה שכתב הב"י שמערבין אחד הוא באופן שהוא לכל אורך הגזוזטרא ואז הוי כפרוץ במלואו), ובדברי הט"ז י"ל כל שרוצים בעלי ב' גזוזטראות לערב ולהשתמש בגזוזטראות ודירין תחתונים אין נותנים לעירוב כלל אז אם יותר מי"א או במילואו מערבין א' לא שנים ואינו כפתח, משא"כ כשכל ב' בתים רוצים לערב שנים י"ל אף שיש בגזוזטראות יותר מי"א ומילואו למעלה בעליה אעפ"י כן למטה הם חלוקין (דסו"ס מקום הדיורים הוא חלוק³²³) ועיין עולת שבת (שמשמע ג"כ כדברי הט"ז שאף שהוא פרוץ במלואו אין איסור) וצ"ע בזה ועא"ר (שכתב ג"כ שחילוק הט"ז דחוק הוא).

(ג) אינם. עיין ט"ז, וגבוה זה מזה ג"ט נמי לאו פתח ועיין בפירוש הרר"י בזה (שהוא מצד דמבעית לילך על הנסר ולפ דבריו לכאו' אינו רק בגוונא שיש לזה דין פתח בקרן זוית אלא כל אלכסון³²⁴), ומ"ש (הט"ז) כל שאין בקרן זויות (אף שהוא עקום אין בזה חיסרון) י"ל דנסר רחב הרבה ועפרש"י שם (שכתב) לא סגי בנסר ד"ט (ומשמע שביותר יהני) הביאותיו לעיל, או שמשוכה אחת מחברתה (שכנגדה) הרבה אלא שבולטת עד שמגיע נגד שניה באמצע שם נותן נסר מזה לזה נמי פתח הוה לא כנגד אלא אצלה בצדה והבן זה. ועא"ר ואי"ה במ"א יבואר עוד בזה:

אשל אברהם:

(א) נסר. עיין מג"א, עסי' שע"ב במ"א אות ח"י ובר"מ ז"ל שם הי"ג כל שינטל בשבת לא הוה פתח ואין ממעט ולכן צריך לחבר הנסר:

(ב) דינא הכי. עיין מג"א, המ"מ פ"ג דעירובין הי"ד, ועב"ח (שכתב דין זה של פרוץ במלואו ש) כל אורך גזוזטראות ביותר מי' אמות משמע (דלא כמו שהביא המג"א בשמו אלא) הא רק י' אמות אעפ"י שכל אורך הגזוזטראות כן לא הוה פרוץ במילואו לענין הבתים שעודפין מכאן וכאן פס ד"ט ויותר אבל ביותר מי' אמות פרצה הוה ועט"ז ב' וצ"ע וכבר הארכתי שם:

³²² וביאר הקו' לכאו' שהנה היה מקום לפרש דברי הט"ז וכמו שכתב בגר"ז כאן שיש חילוק אם אנו באים להתיר את הבתים שאז אין חיסרון של פרוץ במלואו לבין מקום שאנו דנים להתיר את הגזוזטראות עצמם, אמנם בלשון הט"ז ל"מ כן אלא משמע שהוא חילוק בין אם באים להשתמש בגזוזטראות או בבתים ומ"מ יחול ההיתר גם בגזוזטראות, וזה באמת קשה להבין כיון שסו"ס המקום שצריך להיות גדור הוא פרוץ במלואו ומה אכפ"ל כוונתו.

³²³ והיינו שכוונת הט"ז לחדש כאן גדר חדש בדין של פרוץ במלואו שאינו נידון כלפי מקום הגדירה עצמו אלא עניינו כאיסור על הדיורים ולכך לא אכפ"ל כאן שיש פרוץ במלואו כל שאינם באים לערב הגזוזטראות עצמם, והוא חידוש גדול בדין פרוץ במלואו שנמדד כלפי הדיורים ולא כלפי המקום הגדור.

³²⁴ כ"כ בא"ר שלפי ריו"נ אין דין הט"ז נכון.

(ג) אינם. עיין מג"א, טור ובשס"א אות ד' (מבואר דין זה שפיתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי), וגבוה זה מזה ג"ט (שמבואר בשו"ע ג"כ שלא מהני ומשמע שהוא מאותו טעם של קרן זוית) י"ל נמי לא חשיב פתח בשיפוע כי הא ועיין הרר"י (בסוגי' שם שכתב טעם אחר מחמת ביעותתא לילך שם ולפי"ז א"ש שב' הדינים הללו טעם אחד הם) ובט"ז כתבנו מזה יע"ש:

(ד) חשיב. עיין מג"א, כתב זה ליישב דברי עולת שבת (שתמה דכיון שהטעם בנסר באלכסון הוא מחמת שפיתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי א"כ) דפחות מג"ט נימא נמי דפתחא בקרן זוית לא עבדי ות"י המ"א דהוה כאלו מונח בשוה וי"ל (בביאור דבריו שהוא מחמת דין) לבוד כו' ועדיין צ"ע³²⁵:

(ה) כפתח. עיין מג"א, לכאורה כל שיש אויר פחות מד"ט בין גזוזטרא לשניה אפי' יהיה משוכה פחות ד"ט בין הכל עם אלכסון (ס"ו) מצי לפסוע וא"צ נסר ולא (רק ב) פחות (מ) ג"ט רק פחות (מ) ד"ט מצי לפסוע באלכסון (ולא בעי' שיהיו גם זו כנגד זו).

והמ"מ פ"ג מהל' עירובין הי"ד בשם הרשב"א ז"ל (ז"ל 'וכתב הרשב"א ז"ל מכח התוספתא שאם אין ביניהם מרחק ארבעה אינו צריך נסר מזו לזו אלא אף בלא נסר מערבין אחד ואין מערבין שנים כל שהן זו כנגד זו' ומבואר בדבריו ש) באויר פחות מד"ט (בעי' שיהיו זה) נגד זה (וביאור דבריו ש) היינו מערבין א' ולא ב' הוא דנגד זה, הא זה שלא נגד זה רצו תליא (כיון) דלא הוה במילואו באפשר (הוא תלוי³²⁶),

אבל זה אינו (וגם המג"א אין כוונתו לומר דל"ב שיהיו זה כנגד זה) דבכל ענין בעינן שלא יהא משוך ג"ט (זה מכנגד זה) אלא דאם רחוקה שמפסיק רה"ר רחב ביניהם הרבה ומשוכה זה מזה פחות ג"ט סגי וצריך נסר ד"ט, ואם אין רחוקות זה מזה רק אויר פחות ד"ט ומשוכה זה מנגד זה פחות ג"ט הוה זה נגד זה וא"צ נסר כלל וזהו דין הרשב"א ז"ל והבן זה:

דינים מחודשים העולים:

- א. מש"כ הט"ז שנסר בעיקום מהני כשלא הוי קרן זוית הוא תלוי במח' הראשונים (משב"ז סק"ג).
- ב. שיטת הב"ח היא שאף אם הגזוזטראות פרוצות במלואם אין בזה חיסרון כל שלא הוי י' אמות (א"א סק"ב).
- ג. גם כשהמרחק בין הגזוזטראות הוא פחות מד"ט בעי' שיהיו זה כנגד זה בפחות מג"ט במשך (א"א סק"ה).

³²⁵ היינו לכאו' דצל"ע אם מהני לבוד לחיסרון זה שהוא חיסרון מצד המציאות שלא עבדי אינשי.

³²⁶ והיינו שהוא גדר של 'אפשר' ותלוי ברצונם וקצת דחוק הלשון וצ"ב.

סימן שע"ד

ס"א:
משב"ז:

(א) ואפי' עיין ט"ז, הב"ח ז"ל משמע דסובר אף על גב דנסתם בחול במזיד ונפתח בשבת שרי (ול"ב שתיכנס שבת בהיתר) וע"ז כתב (לחלק) דפרץ פצימיו בחול ונפתח בשבת אסור (מחמת שגילה דעתו שהוא מסתלק משם) וכ"מ לשון הר"ב ז"ל בהג"ה אפי' שתמה מזיד בעכו"ם³²⁷ ונפתח בשבת ע"י עכו"ם או ישראל חוזר העירוב למקומו ועמ"א א' (שביאר כל הנידון רק בנפתח קודם השבת),

והט"ז סובר דלא כחילוק הב"ח בין סתימה לפרץ פצימיו) דאע"ג פרץ פצימיו כל שנפתח בשבת חוזר העירוב להיתרו הראשון, וראיה דהא הרא"ש והתוס' עירובין י"ז ד"ה עירב כתבו דנסתם בחול ונפתח בשבת חזר להיתרו ואי נמי נפל מאיליו ונסתם מ"מ הסיח דעתיה שלא יפתח בשבת ואפ"ה שרי כי נפתח בשבת (וחזינן שאין חיסרון של היסח הדעת בנסתם הפתח), והראיה מספינות שהביא התוס' ורא"ש קשורות והותרו ונקשרו חזרו להיתרן (ע"כ) היינו הותרו בע"ש דאי בשבת הותרה בלא"ה (גם בלא שיקשרו) וא"כ ודאי הסיח דעתיה ושרי ה"ה מזיד ופרץ פצימיו נמי כל שנפתח בשבת חזר להיתרו הא', והב"ח י"ל (שיחלק בין ספינות לפרץ פצימיו ש) בעשה מעשה בידיים לא.

והוה יודע מ"ש עירב לשנה הוא לאו דווקא (שכבר חל בפועל העירוב, אלא) אי נמי עירבו בע"ש והיה ראוי שיקנה העירוב שהיה פתח ונסתם אח"כ בע"ש ונפתח בשבת אף על פי שבתחלת שבת בעת קניית עירוב לא הותרה חל העירוב כשנפתח ודוחק לומר דוקא לשנה הואיל ופעם אחת (המע"ט) [הועיל] העירוב וצ"ע³²⁸.

ומ"ש הט"ז והותרו בשבת (וז"ל הט"ז וכן בספינות שנקשרו והותרו בשבת ודאי הסיח דעתו שלא יתוקן בשבת זה' ומשמע דבעי' היתר בפועל בשבת ולא סגי מה שעשו העירוב לשנה) י"ל דה"פ הותרו נפסקו בע"ש ומלת בשבת קאי לאחריו הסיח דעתו שלא יתוקן בשבת,

הכלל בזה כשנכנס שבת הותרה אף על גב דנסתם אח"כ הותרה, ולהיפך נמי נאסרה בתחלת שבת ונתקן בשבת הואיל ובעשיית העירוב היה ראוי ונסתם ונפתח אח"כ בשבת שרי (וכנ"ל דל"ב שיחול היתר בפועל).

ואם מקצת ביה"ש היה פתוח ובתוך ביה"ש נסתם י"ל דלא (אמרין) הותרה (כמו כשיש הותרה) בוודאי, אף על גב דאם נאכל ביה"ש שפיר קנה העירוב כבסי' שצ"ג ושצ"ד (ומבואר של"ב שיהיה קיים העירוב כל ביה"ש כדי שיחול ההיתר) מ"מ הותרה לא אמרינן אלא בדבר ברור³²⁹ וצ"ע, ואי"ה במ"א יבואר עוד:

אשל אברהם:

³²⁷ לכא' הוא לאו דווקא בעכו"ם שהרי ביאר דבריו רבינו שמהני גם בנפרץ בחול וצל"ע.

³²⁸ וכעין דברי רבינו הביא בביאור"ל בשם הנשמ"א שכל מקום שהרגילות היא לתקנו בצוה"פ אף שלא היה שם מעולם צוה"פ מהני מחמת העתיד, והוא חידוש שאין הנידון מצד חלות העירוב שמהני להותרה אלא גדר הדין הוא מחמת המציאות שהוא עומד להיות מעורב.

³²⁹ ובביאור דבריו נראה שדין הותרה אינו זוקק רק שיהיה ומתר אלא שיהיה חלות היתר וכל שהוא ספק מחמת דין ביה"ש אף שאנו מקילים מחמת ספד"ר לקולא כמבואר שם מ"מ אכתי לא סגי להחיל חלות היתר.

(א) ואפי'. עיין מג"א, דהאגור בשם מהרי"ל שמביאו הב"י דאף מזיד חוזר העירוב היינו כמ"ש מהרי"ל בתשובה קצ"ב דעירובו לשנה ובאמצע השבוע סתמו הפתח כי חוזר ופותח קודם (השבת) אמרינן דחוזר העירוב קודם שבת למקומו ולא בעינן שיחזרו ויערבו מחדש הא נפתח בשבת לא דלא כמשמעות הר"ב בהג"ה (וכנ"ל במשב"ז שברמ"א נראה שגם בנפתח בשבת יש הותרה) וראיה (שהביא לעיל לדברי הרמ"א) מספינה שכתב הרא"ש ספ"ק דעירובין י"ז דנפסקו וקשרו מותר ע"כ בנפסקו מע"ש וקשרו בשבת שרי, דאי בשבת נפסקו אף לא קשרו הותרה קשה ד(כיון ש) מפסיק כרמלית (דהיינו הים בין ספינה לספינה) הוה כנפרצה לכרמלית דלא (אמרינן בהו) הותרה כמ"ש סעיף ב' כאן עסי' שני"ה אות ט' (במג"א) בזה (שתמה ע"ד הרא"ש).

ועל התוס' עירובין י"ז א' ד"ה עירוב שכתבו סתמא נפתח בשבת שרי וראיה מספינה (תמה המג"א מה הראיה משם והרי שם ליכא הותרה כלל כיון שהספינות פרוצות לכרמלית) י"ל ה"פ ד(הביאו ראיה מספינה ששם מבואר הדין שאם) נקשרו בשבת שרי אף על גב נפסקו בשבת אסור דלא הותרה דכרמלית כו' ואפ"ה נקשרו חזר העירוב למקומו הוא הדין בנסתם בחול ביה"ש ונפתח בשבת שרי דחוזר למקומו אף דיש לחלק קצת, אבל הרא"ש ז"ל סיים ספינות ע"כ נפסקו בחול קאמר קשה יע"ש.

אבל סתמה מזיד לומר בנפתח בשבת דחוזר העירוב למקומו אין ראיה כלל (די"ל שכל ההיתר הוא) כמו ספינה דחוזר ממילא משא"כ סתמה במזיד דעתיה הוה לבטל העירוב ואיך יחזור למקומו בשבת וצ"ע על הר"ב כו', ועב"י ולבוש דאף סתמה במזיד ובשבת נפתח דשרי וצ"ע בזה.

והב"ח הכריע דלהר"ב דשרי בנפתח בשבת אף סתמה מזיד בע"ש דוקא בלא פרץ פצימיו וזה אין מוכרח עט"ז א' דאם מותר (גם בנפתח בשבת) י"ל אף פרץ פצימיו מותר כה"ג אבל עיקר הדין צ"ע די"ל דוקא נפתח מע"ש כמ"ש מהרי"ל אף דלא ערבו מחדש כו' ועסי' שפ"ג ואי"ה שם יבואר:

(ב) כל. עיין מג"א, הר"מ ז"ל ארישא פליג בנסתם הפתח בשבת אמרינן הותרה כל אחת לעצמה אבל נפתח אח"כ מודה דחזרו שניהן להתירן ו(כמו"כ לגבי הדין המבואר) בס"ב מודה דנפרץ בשבת כל אחת מותרת דהותרה.

ודין נסתם בחול ונפתח בשבת נמי י"ל דחולק הר"מ ז"ל ואוסר מזו לזו, ומספינה אין ראיה דמפרש נפסקו בשבת ונקשרו אח"כ שרי הא לאו הכי אסור מזה לזה לשיטתיה כמו שיראה הרואה בפ"ג מה"ע הכ"ה ומ"מ שם. והלבוש דכתב להרמב"ם אסור כיון שאין פתח בכניסת שבת אדין הרא"ש קאי כאמור ואה"נ דחולק אדין א' כדאמרן.

ובעירובין צ"ג ב' בעי מיניה ב' חצירות כו' (והסתפקה שם הגמ' אם יש הותרה ולפי הרמב"ם היינו נידון אם יש לה הותרה לגבי עצמה ו)קשה דלעצמה תיפוק ליה מ(המבואר כדן פשוט להלן סימן) שצ"ד נאכל עירובו בין השמשות (שמועיל העירוב כיון שהיה קיים ביה"ש וא"כ כמו"כ נימא גם בנפרץ), וזה טעות דע"כ זה גרע מנאכל אף לשיטת החולקים על הר"מ ז"ל³³⁰.

ולומר מ"ש הר"מ ז"ל בשבת כל אחת מותרת לעצמה (אין הכוונה שנסתם בשבת ו)מלת בשבת נמשך למטה ונסתם בחול, בשבת כל אחת מותרת ופי' בעיא דהתם כה"ג זה דוחק, אלא כדכתיבנא והלבוש קאי אדין הרא"ש וה"ה ממילא דחולק ארישא והבן ועתו"ש יע"ש:

דינים מחודשים העולים:

א. מח' ט"ז ורמ"א עם המג"א אם מהני הותרה גם בנפתח הפתח בשבת (משב"ז סק"א, א"א סק"א).

³³⁰ והחילוק לכא' שבנאכל אנו דנים שהתקיים העירוב בעצם מה שאכלו דיש להם דיור משותף משא"כ בנפרץ שהוא סתירה בעצם לענין העירוב והדיורים שלהם.

ב. בדין הותרה לשנה ל"ב שבפועל חל ההיתר בשבת אלא כבר בשבת הראשונה יש הותרה.

ג. אם היה העירוב קיים רק מקצת ביה"ש לא אמרינן הותרה דבשביל הותרה בעי' היתר גמור (משב"ז סק"א).

ס"ב:

משב"ז:

(ב) מותרים. עיין ט"ז, כל שיש מחיצות ורשות אחת רק שהם של שני בני אדם אמרינן הואיל והותרה הותרה משא"כ נפרץ לרה"ר או לכרמלית. ועסי' שס"ג במ"א ד':

אשל אברהם:

(ג) לכרמלית. עיין מג"א, ועסי' שמ"ו ס"ג מקרפף לכרמלית מותר לא מחצר לכרמלית אף על פי שנפרץ במילואו י"ל דאסור ועב"י מלת רה"י (שכתב הב"י שאם נפרץ לרה"י אסור) לא הבינותי:

ס"ג:

(ד) וקטנה. עיין מג"א, הכלל כל במילואה דלית פס ד"ט בחצר או פס משהו מכאן וכאן או טפח למ"ד הכין הוה במילואה ואסור אם למקום האסור, ואם לחצר צריך עירוב אחד ויותר מי' אמות הוה פרצה ג"כ ואסור:

ס"ד:

(ה) שהגג. עיין מג"א, ועתו"ש אות י"א ובפרישה האריך דאין שייך גג קטן שנפרץ במילואו הואיל ואין לו למעלה מחיצות (מעקה), ופירש שמחיצות הבית נפרץ כותל בין קטן לגדול יע"ש וצ"ע³³¹:

³³¹ והיינו שלפי הפרישה כיון שלמטה הוא נפרץ כמו"כ אנו דנים גם את הגו"א של המחיצות על הגג, והוא חידוש בסברא דלכאו' סו"ס בגג יש גו"א על כל המחיצות, ועי' בביאוה"ל שהביא תי' אחר בשם הריטב"א.

סימן שע"ה

ס"א:

משב"ז:

(א) כדי. עיין ט"ז, ענין מרפסת הוא שיש בתים על הארץ פתוחים לחצר ועליהם עליות, וגבוהים י"ט הוה רשות לעצמם, ולפני פתחי עליות של כל חדר ובית בנוי בנין אורך על פני כל עליות, ומפתחיהם יוצאים לבנין, זה נקרא מרפסת.

ובמרפסת יש פתח אחד ו(בו יש) סולם לחצר ומשם יורדין, והוא הדין אם יש הרבה סולמות במרפסת, כל שגבוה י"ט הוה כב' חצירות רצו מערבין א' או ב' בפתח (שיש ע"י הסולם), פחות מגבוה י"ט העליות נחשבים כבתי החצר וכל שאיש אחד לא עירב אוסר על הכל כלים ששבתו בבית עב"י:

אשל אברהם:

(א) אינם. עיין מג"א, כל שזה תשמישו בנחת ולזה בקושי נותנין לזה שתשמישו בנחת כבסי' שע"ב, והיינו כשהוא משותף לשניהם (מצד דיני הממונות), הא אם שייך לאחד מהם נותנין לו (אף שתשמישו בקשה³³² ו) כמ"ש (בשו"ע כאן) שהוא משותף בין שניהם, וה"ה בכותל שבין שתי חצירות כן, וכל שלשניהם בקושי אעפ"י שלא בשלשול ולב' בשלשול ובזריקה שניהם אסורים בו ועב"ח ופרישה וא"ר בזה ועמ"ש בט"ז אי"ה בזה:

דינים מחודשים העולים:

א. כל הדין של תשמישו בנחת שנותנים לו הוא רק כשהם שותפים ולא בשהוא שייך עפ"י דיני הממון לאחד (א"א סק"א).

ס"ב:

(ב) אם. עיין ט"ז, ועמ"א בזה ולא היה הזמן גורם לעיין בזה כראוי:

ס"ג:

(ג) והיתה. עיין ט"ז, המחבר סתם (ולא ביאר חילוקי הדינים שאיירי בגבוהה עשרה וכו'³³³) ועיין עירובין סמ"ך א' ופירש"י משמע באין גובה מרפסת מקרקע החצר י"ט אז עבד דקה מהני בעירבו כל אחת לעצמה דהוה רגל המותרת במקומה שלא יאסרו זה ע"ז כלים שבבית לחצר יע"ש, (ומשמע ברש"י שאם היתה רגל האסורה לא היה מועיל מה שעשו דקה), והמחבר לכאורה משמע לענין רגל האסורת במקומה שלא עירבו לעצמן (ג"כ מהני דקה והוא דלא כדברי רש"י), וצ"ל (דאיירי) דיש בהם דרך אחר לצאת לרה"ר לא תוך החצר ויש להם רשות ג"כ דרך החצר עשאו דקה גלי דעתייהו דסלקו בשבת וצ"ע³³⁴, וער"מ ז"ל פ"ד מה"ע הי"ו,

³³² וכדברי רבנו פסק במשנ"ב כאן סק"ד (ולא ציין לדבריו), ולעיל מינה בסי' שנ"ה סקמ"ז פסק לדברי רבינו שם במשב"ז סק"ז שכתב שאם נתן לו רשות להשתמש שם שוב היו ככל שותפות עי"ש (ויש לדון אם יהי שבשבת אינו נותן לו רשות או באמצע שבת החליט שאינו נותן לו רשות ועי').

³³³ וכמו שתמה הב"י עצמו על סתימת דברי הרמב"ם בדין זה.

³³⁴ והיינו שכל מה שמועיל דקה ברגל האסורה הוא רק ביש להם דרך אחרת והוא חידוש דהרי מהני דקה לפי ר"ע ברגל המותרת בין שתי חצירות אף שרגל המותרת לפי שיטתו אוסרת ושם הוא פשוט גם בלא דרך אחרת, וגם ברה"ר מבואר במג"א שצ"ב שכל הטעם שלא מועיל דקה בארכה הוא כיון שדרך הרבים שם ומשמע שמצד מה שאין דרך אחרת לא היו סברא אמנם זה אפ"ל שגם בארכה הרי יש לכל חצי צד אחד לילך ונקרא שיש דרך אחרת ועי', ומ"מ מדר"ע לכא' נשמע לדידן ונראה מוכרח

**וראוי לעיין בהם ומפני שאין כ"כ דברים מצויים גם אין העת מספיק לא הארכתי בזה אולי
יזכני ה' ואבאר במ"א:**

דינים מחודשים העולים:

א. דקה מהני ברגל האסורה רק באופן שיש עוד דרך לעבור ולצאת משם לבני המרפסת
(משב"ז סק"ג).

בכוונת רבינו שס"ל שרגל האסורה לפי רבנן גרעה מרגל המותרת לר"ע ובזה בלא דרך אחרת היא
אוסרת, וקצת מקור לזה יש להביא מהא שהשו"ע בס"א פסק של"מ ברגל האסורה סולם תורת
מחיצה ומבואר שהוא דין אחר מרגל המותרת לר"ע ששם מהני הרי סולם כמבואר בגמ' בד"ס ועי'
בזה ואכמ"ל.

סימן שע"ו

ס"א:

משב"ז:

(א) ואם. עיין ט"ז, עירובין פ"ו ולא הבינותי כעת³³⁵ יע"ש ועב"י בזה:

אשל אברהם:

(א) שתהיה. עיין מג"א, עב"י וב"ח בשם הר"ר"י הקשה אקורה (דבעי רחב ד"ט כבאות ב') שלא ילך הדלי לחלק חבירו עי' בעירובין פ"ו ב' מ"ש מגוזזטרא כבסי' שני"ה (ששם לא בעי' שיהיה בעובי הגוזזטרא ד"ט ואמאי שם אין חשש) שמא ילך הדלי חוץ למחיצה, אבל לא הקשה ממחיצה י"ט (דמשם לא קשיא כיון) דודאי (באופן השני המובא בשו"ע ש) כולה במים א"א לדלי שילך לחלק חבירו, וטפח (שבעי' שיהא) חוץ המים משום היכרא דבציר טפח לאו היכרא כמ"ש בש"ע,

אלא בכולה חוץ למים וטפח תוך המים י"ל (ש) מטעמא שיהא היכר יפה א"צ טפח במים כי אם ליגע במים (וכל מה שבעי' טפח בתוך המים הוא) רק מטעם שלא ילך הדלי לחלק חבירו, וסגי בטפח במים שלא ילך הדלי,

ומיהו בסי' שני"ו (ס"א) באמת המים בחצר משוקע במים טפח משמע הטעם משום היכרא, ועא"ר א' (שכתב שכל הדין של טפח הוא רק מחמת היכר ורק כיון שיש היכר ממילא הוא נזהר שלא יצא הדלי לבחוץ) ומ"מ דברי המ"א כפשטן דבטפח משוקע מספיק נמי שלא ילך הדלי וקאי אטפח במים ועא"ר (שהתקשה מה החילוק בין כאן לגוזזטרא) ולמ"ש א"ש:

(ב) קורה. עיין מג"א, עירובין פ"ו ב' וכמ"ש הר"מ ז"ל פ"ג מה' עירובין הכ"ב (שלא אכפ"ל בהא שיש עירובי מיא דמקולי מים שנו כאן, והטעם שהוצריך לפרש שהוא מחמת קולא) וכפי הנראה דפי תקרה יורד וסותם לא מהני כה"ג כל שאין מחיצות³³⁶ (משאר הצדדים ו) רק מטעם שלא יהא דלי הולך לחלק חבירו (הזקיקו שיהיה ד"ט ברוחב הקורה) "וכאלו" נחלק המים, וקל הוא שהקילו כה"ג לומר קצת פי תקרה יורד וסותם (וכיון שאנו דנים כאילו יש כאן מחיצה לא אכפ"ל דעריבי מיא) ועיין לבוש (שתמה מדוע אין כאן חיסרון של עריבי מיא).

(ג) לא. עיין מג"א, דהמים אסור להכניס לבית של חצר זה ומחצר אחר כל שלא ערבו ב' חצירות ביחד:

ס"ב:

משב"ז:

(ב) שאין. עיין ט"ז, להר"מ ז"ל דמופלגת ד"ט לרבותא נקיט וכ"ש פחות מד"ט שאין אוסר דרך אויר (וכמו שכתב אע"פ שהיא מופלגת ד"ט), צריך לחלק בין סי' שע"ה ס"ב בתל ועמוד (ששם מבואר שאוסר דרך אויר) דשם תשמיש קבוע משא"כ בחורבה ס"ג וכאן מלוי המים שאין תשמיש קבוע, אבל לרש"י שהוא דעת י"א בלא"ה לק"מ כמ"ש (הט"ז) באות ג' (שלרש"י בעי' תרתי לריעותא שיהיה בקושי וגם מופלג וזה ליכא בתל וכמש"כ הט"ז).

³³⁵ אולי הוק' לו נקו' הנתיב חיים בהבנת דברי הט"ז עי' בדבריו.

³³⁶ והיינו שאם היה לזה דין מחיצה גמורה לא היה אכפ"ל בעריבי מיא ואם מ"מ דן בזה הרמב"ם ופירש מחמת קולא במים מוכרח שאין בזה חלוקה גמורה, ומ"מ מדרבנן אנו דנים שיש כאן איזה חלוקה מועטת דאל"כ היה בזה חיסרון מחמת שהיו עריבי מיא בהדי' וכמש"כ הלבוש שציין רבינו.

(ג) וי"א. עיין ט"ז, עיין אות ב' ובאות ה' כתב עוד מזה ואי"ה שם יבואר:

אשל אברהם:

(ד) אף ע"פ. עיין מג"א (שכתב דבפחות מראבעה אע"פ שהחצירות פתוחות לשביל שרי ומבואר שנקט שבד"ט לכו"ע הוא דווקא כשאין החצירות פתוחות לשביל ו) אפשר כתב זה ע"פ שיטת הב"ח ז"ל הביאו הט"ז אות ג' דכל שבחול משמש בלא אויר בשבת אוסר כבסי' שע"ה ברחוק ממרפסת ד"ט וכאן שאין החצירות פתוחות לבאר (וממילא גם בחול התשמיש בבאר הוא רק דרך אויר ולכך הוא נידון מצד אין אדם אוסר דרך אויר), וז"ש הר"ב ודוקא (וזוה כביאור בשיטת השו"ע והרמב"ם ולא כ"א החולקים בזה) דאף שי"ל להר"מ ז"ל בפ"כ הכ"ג משמע אף שחצירות פתוחות לו (וכמו שדקדק מדבריו המ"מ) הר"ב פסק בזה כטור ורש"י מטעם דאמרו, גם אין הכרע כ"כ בר"מ ז"ל לומר כן רק שהמ"מ כתב דמשמע כן ומסתימת המחבר ג"כ אין הכרע ולזה כ' המ"א אף על פי שרחוק ד"ט הא פחות מד"ט י"ל דאע"פ שפתוחות חצירות שרי דרך חלון עכ"פ,

וטעם הדבר להקל בפחות מד"ט (יותר מד"ט שלכך כתב הרמב"ם לשון אע"פ) איני יודע למה³³⁷, ועתו"ש בזה (שביאר טעם הכ"ש שכשהוא פחות מד"ט הוי מקו"פ ובטל לגבי שניהם ושאיני מחורבה בס"ג ששם יש יותר תשמישים עי"ש).

(ה) בחלונות. עיין מג"א, דהוה דרך אויר לחוד משא"כ כשחצירות פתוחות לו אף על פי דרך חלונות ג"כ אוסר ועמ"ש באות ד' מזה:

(ו) אוסרים. עיין מג"א, זהו שיטת רש"י עירובין פ"ה ופ"ו דוקא ד"ט רחוק הוה תשמיש אויר כו'. הא פחות מד"ט אוסרים אפי' כה"ג חצירות פתוחות:

ס"ג:

משב"ז:

(ד) והאמצעית. עיין ט"ז, עירובין פ"ה ב' ולפירש"י ז"ל כשורה ג' חורבות פרוצות זה לזה וב' בתים או חצרות א' מקצה מזה וא' מקצה לזה הלכך לא מיבעיא כל אחד בחורבה הסמוכה לו שרי דלזה (הקרוב לחורבה) בשלשול ולזה (הרחוק) בזריקה י"ל דשרי בלא"ה, אף באמצעי (הם מותרים כיון) שלשניהן בזריקה אין אוסר על חבירו דרך אויר וגם מופלגת שיש חורבה מפסקת כו' כמ"ש באות ג', וי"ל מ"ש המחבר דרך חלונות בזריקה לרבותא (שאף בכה"ג חשיב דרך אויר) וכ"ש בשלשול.

ומשמע דווקא דרך חלון הא כשיש פתח מכל בית לחורבה שלו אוסר ואיני יודע למה ועיין לבוש (ס"ג) בזה (שביאר שאם היו משתמשים שם שימוש גמור היו אוסרים זע"ז) ועיין סי' שנ"ט וצ"ע:

(ה) והשלישי. עיין ט"ז, בגמ' פ"ה ב' כחצובה כשלשה רגלי הקנקן כסגול וכאן ראשי הקנקן והציור בבאר הגולה וב"ח מצויר יפה,

ועיין לבוש באופן שכל ג' חורבות סמוכות לב' בתים וחצירות אלא שהאמצעית סמוכה לשתי הבתים בשוה והב' העומדת בשורה א' כל אחד מותר בשלו וחבירו אין אוסר עליו דלזה בשלשול ולזה בזריקה וכ"ש (בכה"ג) דאיכא תרי טעמי להיתרא דרך אויר, וב' שמפסיק חורבה בין א' לחבירו.

ומ"ש וכתב הוא פירש"י שם פ"ה ב' וכמו שסיים תירץ רש"י ועיין אות ג' בזה יע"ש. ועיין לבוש פסק כדעת י"א בס"ב דווקא מופלגת ד' ואין דיורין פתוחין יע"ש ובא"ר ה' (כתב

³³⁷ ועי' יד אפרים שלכאו זה מה שהוק' לו וגרס גירסא אחרת וצל"ע.

שלהלכה) עיקר כלבוש שכן פסקו בעבודת הקדש וטור ומגיד ולא מצאתי במ"מ שהכריע
בזה וצ"ע:

אשל אברהם:

(ז) מותר. עיין מג"א, שאין אדם אוסר דרך אויר ובאמצעות א"א להשתמש שם כי אם דרך אויר
וב' החיצונות זה משתמש בחורבה הסמוכה לו והב' בחורבה הסמוכה לו:

(ח) אסורה. עיין מג"א, הכלל כל שלשתיהן בזריקה דרך אויר הוא אין אוסר דרך אויר ועסי'
שע"ה ואי"ה בט"ז יבואר על נכון הציור בזה והפי':

ס"ד:

אשל אברהם:

(ט) ואסורים. עיין מג"א, עסי' שנ"ה ס"ג בהג"ה מזה:

סימן שע"ז

ס"א:

משב"ז:

(א) עשתה. עיין ט"ז, עב"ח ומ"א אי"ה שם יבואר.

והנה המחבר העתיק דברי הטור כאן ושביק לשון הר"מ ז"ל פ"ד מעירובין הכ"ז אשר דרכו תמיד להביאם. וז"ל שם ב' דיוטאות כו' לא ישפכו עד שיערבו, עשו א' עוקה וב' לא, אלו שעשו שופכין לעוקה וב' לא עד שיערבו. עשו שתיהן עוקה כ"א שופכת לעוקה אף על פי שלא ערבו.

ונקיט ג' חלוקות (א. בעירבו שתיהם, ב. בעשתה אחת עוקה, ג. עשו שתיהם עוקה) וב' חלוקות מציעתא וסיפא י"ל שהן כתוס' עירובין פ"ט א' וכחו בחצר לא גזרו וכמ"ש הט"ז כאן, אבל חלוקה דרישא משמע ששתיהן לא עשו עוקה (ומ"מ מותר מחמת שיערבו) ועל כורחך בחצר שיש ד"א מיירי כמ"ש המ"מ שם דאל"כ בלא"ה בפחות מד"א א"א בלא עוקה כמ"ש פט"ו מה"ש וכמ"ש המחבר בסי' שנ"ז ס"א יע"ש (שרק בד"א שיש סברא של תיימי מיא מותר גם בלא עוקה), ומיירי ששופכין להדיא לחצר לא על הדיוטא ומשם לחצר (כיון שיש סברא של תיימי מיא ו)א"כ (קשה) לאיזה צורך הזכיר זאת החלוקה, ובפחות מד"א ויש עוקה היה לאשמעינן זה דלשפוך להדיא לעוקה אסור בלא ערבו שתיהן, דהוה להדיא לחצר שאינה מעורבת, ולדיוטא ומשם לעוקה לומר ב' החלוקות.

אלא ש"ל זה בב' אנפי. הפן הא' לומר (שעיקר כוונת הרמב"ם הוא לפרש ש)כמו רישא מיירי בחצר שיש ד"א מיירי בהכרח (וכנ"ל שבליכא ד"א אין היתר לשפוך להדי' בלא עוקה) ה"ה ב' חלוקות אחרות בהכי מיירי כל שא' עשו עוקה והב' לא, בלא ערבו שתיהן אסורה הב' (והוא מטעם חדש ש)כיון דחזינן דמקפידים על קלקול החצר שעשו עוקה חיישינן שהשנים יוליכו שופכין לחצר למטה לשפוך לעוקה (ואף שהחצר היא יותר מד"א), אם שאין זה הכרח ברור דהא להר"מ ז"ל כשפתוחה החצר לכרמלית כחו בכרמלית לא גזרו כבסי' שנ"ז ס"א (וא"כ י"ל שלעולם איירי בחצר פחותה מד"א ומ"מ בזה אין חידוש כיון שבאמת מותר לשפוך להדי' לחצר הזו, מ"מ) סתמא (החצר) לרה"ר פתוחה עסי' שמ"ה. וממה שכתב המ"מ (להוכיח שיותר מד"א אין איסור לשפוך להדי') כמ"ש פט"ו מהלכות שבת ולא (הוכיח כן) ממה שכתב כאן (הרמב"ם) עשו א' עוקה ש"מ דסיפא נמי י"ל דמיירי ביותר מד"א כל שא' עשו עוקה ומקפדת על קלקול החצר שניה אסור.

הפן הב' לומר כל שלא עשו שתיהן עוקה אף ביותר מד"א שתיהן אסורות אף לשפוך על הדיוטא ומשם לחצר כי עפ"י הרוב בני אדם מקפידין שלא ללכלך אמצע החצר משום נקיות יתירא (אף על פי שיותר מד"א מותר בלי עוקה כבסי' שנ"ז מ"מ דרכן לשפוך בצדי החצר כו') וא"כ כל שלא ערבו שתיהן יחד הן (באופן) לא עשו כלל עוקה וכ"ש א' עשו וב' לא, אסורים (שתיהם) לשפוך אף לדיוטא ומשם לחצר כי חיישינן שמתוך שרוצים לנקות החצר ביותר ירדו עם השופכין למטה וישפכו בצדדי החצר ותחת הדיוטאות למטה ומטלטל בחצר בלי עירוב.

והנה הב"י והר"ב שהביא כאן (דברי הרמב"ם) משמע דמפרשים מ"ש הר"מ ז"ל בבא דרישא ששופכין "לתוכה" ממש היינו לחצר להדיא (ולא לדיוטא וכפן הב') כי חצר ג"כ לשון נקיבה וז"ש הר"מ ז"ל ב' דיוטאות זו כנגד זו וחצר אחת תחתיהן ששופכין "לתוכה" היינו לחצר לא ישפכו בלי עירוב להדיא הא לדיוטא ומשם לחצר שרי כה"ג.

ובמציעתא וסיפא בעשו אחת עוקה אף ביותר מד"א אסור דחזינן דקפדי אנקיותא דעבדי עוקה חיישינן שירידו הב' למטה וזה כפי' הפן הא' וכאמור.

זוה שסיים הר"ב ואין צריכים לגומא (וכוונתו שאם יעשו גומא יהיה יותר חשש ואף ביותר מד"א לא יהיה היתר כיון שחזינן שקפדי על הנקיות), אבל הט"ז הקשה דא"כ היה להתנות דוקא בלא עשו כלל גומא (וברמ"א משמע שה"ה בלא בעשו זזה אינו לפי הביאור הנ"ל) והבן זה, ועתו"ש תמה על הט"ז בזה (מדברי המ"מ שלא כתב כלפי דין זה שהוא בחצר שש בה ד"א אלא כלפי הרישא) ובא"ר כתב די"ל (לתרץ קו' הט"ז) דהמ"מ ארישא קאי ולמ"ש א"ש כדכתיבנא (שמכל ההלכה מוכרח שאיירי ביותר מד"א ובעי' שלא יעשו כלל גומא כדי שיהיה היתר וכמשה"ת).

עתי"ט עירובין פ"ח מי"א ד"ה ואת שכתב כי יחוש על קלקול "הדיוטא" לכאורה ט"ס וצ"ל על קלקול החצר שאין ד"א דאי קלקול "הדיוטא" אף הא' לתסרו וצ"ע ואי"ה במ"א יבואר עוד דברי הפרישה ולבוש קצת וכאן אין להאריך:

אשל אברהם:

(א) שלא. עיין מג"א, הביא כאן ובאות ב' דברי הב"ח ליישב לשון הטור והמחבר עט"ז א' (שתמה טובא בדבריהם),

ופי' באם ערבו יחד וא' עשה גומא והב' לא מותרין דעוקה א' די להרבה דיורין ועסי' שני"ז. ולא ערבו יחד אז יש חילוק אם כל אחת ערבה לעצמה אותה שהעוקה קרובה (שהיא) [שריא] והב' שרחוקה ממנה אסורה כבאות ב', ואם אחת לא ערבה כלל אף על פי שיש לה ג"כ עוקה אסורה אף לשפוך בעליה בדירה גופא ומשם למרפסת ומשם לעוקה אסורה שחס על קלקול ביתה ותוציא למרפסת וענין מרפסת ידוע פירושו ועסי' שע"ה.

ועמ"מ פ"ד מהל' עירובין הט"ו מרפסת וחצר רשות א' לכלים ששבתו בחצר או במרפסת ועירובין צ"א ב' מרפסת וחצר רשות א', ובתי החורף שלנו שפתוחים לבית כעין מרפסת צ"ע שי"ל רוב תשמיש בבית החיצון ולא רשות אחת עם חצר ועסי' שע"ב בט"ז א', וחצר שדר בו איש א' לחצר שדר בו הרבה בני אדם צ"ע קצת (אם הוי' ב' מיני מקומות ויהיה אסור להוציא כלי חצר מזה לזה³³⁸) יע"ש:

(ב) מותרת. עיין מג"א, בשם הב"ח אות א' וב'. המ"א תירץ מ"ש הטור והמחבר לא ערבה כלל משום סיפא ש(מבואר שב) ערבה לא ישפוך לגומא להדיא דאם ערבה הב' לעצמה מותרת אותה שעשו עוקה להדיא נמי דרגל המותרת במקומה כו' משא"כ שלא ערבה כלל אסורה מבית למרפסת (ומש"כ בדפו"י) ועסי' שע"ח ראוי להיות ועסי' שס"ד ס"ג אות ג' בחצר ומבוי כו' (ששם ביאר המג"א סק"ג שכל מקום שהתשמיש שווה לא מהני מה שהיא רגל המותרת במקומה ודלא כדבריו כאן) וי"ל כאן ג"כ (איירי שיש גם בני חצר הדורים בתחתונה וממילא) עיקר החצר לבני התחתונים (וכלפיה חשובים כאינם שווים ולכך מהני רגל המותרת), ומיהו י"ל (ס"ס"ו) לעליונים (התשמיש) שוה ועתו"ש:

ועיין לבוש וסוף דבריו מ"ש בריחוק וקירוב (לא תליא מילתא) צ"ע כמו שהקשה הט"ז, ועיי פרישה (סק"ג שהקשה ג"כ שמשמע שהחילוק הוא אם הגומא קרובה או לא) ובפירוש המשנה להר"מ ז"ל (שם פ"ח מי"א) משמע כן (כדברי הלבוש) שאף שוה העוקה לשניהן בקירוב אפילו הכי כל שלא ערבו יחד אסורים אותו שלא עשו העוקה לשפוך עם אלו שעשו העוקה לצורך עצמן

³³⁸ ויש בזה חידוש גדול שנדון את החצירות כב' מקומות כיון שחצר אחת שייכת רק לאיש אחד והחצר השניה להרבה בנ"א, דהרי כמו"כ מצאנו שמבוי וחצר חשיב כרשות אחת אף שודאי מבוי חלוק במיני שימושיו מהחצר שמיועדת לתשמישי צנע, וגג וחצר אף שחצר הוי של הרבה בנ"א וגג הוא שייך רק לאחד מ"מ הוי רשות אחת וצלע"ג בזה, (ויעו' לעיל בריש סי' שס"א שמבואר שם שגג שגובהו פחות מי"ט ומשתמשים שם בני רה"ר חשיב כעין כרמלית כלפי בני החצר ולא כלפי טלטול ד"א, והוק' שם מה הגדר בזה ולפי המבואר כאן שפיר י"ל שבאמת לא הוי כרמלית אלא הוא נידון כמין מקום אחד ויעו"ש עוד משה"ת בזה).

דיטעו ויאמרו מדהא מותר הוא הדין לטלטל בחצר ממש יע"ש. וממה שכתב (הרמב"ם בפיה"מ שם שעשו העוקה אנשי הדיוטא הללו) לצד שלהם קשה (שמשמע שאם הוא שווה לשניהם אין איסור זה), ובחבורו (פ"ד הכ"ז שכתב רק) לא ישפכו לחצר (עד שיערבו) לא משמע כן, ויש ליישב דברי הלבוש בזה באפשר, וז"א³³⁹, וצ"ע:

דינים מחודשים העולים:

א. ספק אם בתי החורף הפתוחים למרפסת שרוב השימושים במרפסת אם הוי החצר רשות אחת עם החצר.

ב. ספק אם מרפסת של אדם אחד הוי רשות אחת עם מרפסת של כמה בנ"א (א"א סק"א).

³³⁹ לכאול הכוונה 'זזה אינו' והביאור יהיה דאף שכן משמע בדברי הרמב"ם מ"מ הלבוש בא לבאר כן בעיקר הסוגי' וצ"ע.

סימן שע"ח

ס"א:

משב"ז:

(א) עירבה. עיין ט"ז, ומ"ש המחבר ופתוחות לרה"ר ה"ה למבוי עי' טור (שכתב ופתוחות למבוי) וב"י (תמה מדוע שינה מדברי הגמ' שהוי לרה"ר ועפי"ז כתב כאן רה"ר וא"כ ודאי ה"ה גם במבוי) ובב"ח (כתב שבמבוי יש יותר חידוש כיון שיש יותר אוושי דיורים ולפי"ז יש לדון שרה"ר הוא בדווקא) וא"ר (סק"א כתב שאין חילוק).

ויראה ג' חצירות ואחת מחיצונה לבד פתוחה לרה"ר או למבוי ואמצעית (יש לה) דריסת הרגל (על החיצונה הזו הפתוחה לרה"ר ביחד³⁴⁰) עם חיצונה השניה, נמי הוה אתי שפיר (דסו"ס כל אחת הוי רגל המותרת לעצמה ולא בעי' דווקא שכולם פתוחות לרה"ר מצ"ע שאז אין דין של דריסת הרגל³⁴¹).

ומ"ש המחבר שנתנו עירובו באמצעית בב' בתים משמע אף על גב דא"א היה לתת הכל בבית אחד (וגרע בזה מכלים שיש חיסרון רק אם היה יכול להניח הכל בכלי אחד כמבואר בגמ' דמ"ט³⁴²), ומ"ש בבית אחד (היינו כשעשאוהו) כדין (ומועיל רק כשעשו כן) בכלי אחד או דמליא חדא מנא ונתנו בכלי אחר (שאז אין חיסרון של מקפיד³⁴³) עתו"ש (שכתב כן מהמג"מ בשם הרשב"א).

דינים מחודשים העולים:

א. עירוב שלא מועיל בב' בתים הוא גם באופן שאין חיסרון מצד הכלים וכגון כשמילאו כללים ואייתר (משב"ז סק"א).

ס"ב:

משב"ז:

(ב) ופנימית. עיין ט"ז (שכתב שיש לה דרך עליה ולא במבוי) ואם יש לפנימית דרך על החיצונה וגם יש לה פתח לר"ה ולמבוי י"ל כופין בשבת להסתלק מן החיצונה כה"ג ועסי' שפ"ו (סוף) סעיף ט' ואי"ה שם יבואר:

(ג) שתיהן. עיין ט"ז, כל שיש דריסת הרגל אוסר, ומה שכתב המחבר בס"ב עירבה כל אאת לעצמה מותרת בפני עצמה (אף שהא דורסת על החיצונה הוא כיון) דרגל המותרת במקומה אין אוסרת שלא במקומה, ועתו"ש (סק"ח שכתב כן).

³⁴⁰ כן נראה ביאור דבריו שעיקר החידוש הוא כלפי דריסת הרגל שיש לב' החצירות הללו על החיצונה הזו (וכ"ה במשנ"ב ושם כתב עם הפנימית) וקצת צ"ב מדוע נקראת החצר הפנימית הזו חיצונה.

³⁴¹ והחידוש בזה י"ל שכיון שהניחו את העירוב בחיצונות ממילא החיצונה האחת תיחשב לגבי חבירתה כרגל האסורה ועי'.

³⁴² והוא מוכח בגמ' לכאן שמבואר בדמ"ט שכל המח' של ב"ש וב"ה הוא במילוהו לכלי ואייתר ומ"מ בב' בתים כתוב כדבר פשוט בדמ"ח ע"ב שיש חיסרון וע"כ שהוא דין חמור יותר.

³⁴³ והנה בדין זה שבעי' שיתן בכלי אחד יעויל לעיל סי' שע"ב ושם הובאו דברי החזו"א סי' פ"ה שנקט שכל מקום שלא הוי עירוב אחד ממש מהני ליתן העירוב גם בבית אחר ולא בעי' באותו כלי דל"ש בזה גם החיסרון של מקפיד אלא רק בעירוב אחד ממש, ואמנם בסק"ט שם כתב שאירי שנתנו בסתמא בעי' דווקא בית וכלי אחד עי"ש בזה (ואולי כוונתו שצירוף ב' חצירות להיות אחד גרע).

ס"ג:

משב"ז:

(ד) פנימית. עיין ט"ז, ואם עירובן בחיצונה שתיהן אסורות דאי אפשר לאחדא דשא (דהרי הפנימית צריכה לחיצונה עמה) דהעירוב בחיצונה ועב"י.

רגל המותרת במקומה אין אוסרת שלא במקומה עיין סימן שס"ד ג' במ"א דווקא חצר לא במבוי (ששם הוי להני כמו להני ול"ש לסלק כיון שכולם יש להם זכות שווה במבוי) וסי' שצ"ב ס"ו ושע"ז במ"א אות ב':

סימן שע"ט

ס"א:
אשל אברהם:

(א) בבית. עיין מג"א, תוס' עירובין ע"ו ד"ה אמצעי³⁴⁴, שכל שמולך העירוב דרך שם יש לומר דנעשים בית שער אם ירצו בכך אף על פי שבחול אין להם דרך עליהם (והיינו שסגי בהילוך של שבת כדי לקבוע את המקום כבית שער³⁴⁵).

ס"ב:
אשל אברהם:

(ב) בבית שער. עיין מג"א, גמ' עירובין שם ע"ו א'. והנה בפסחים י' בבת אחת כו' (ומבואר שם לגבי שני שבילין וכדו' שבבאו לישאל בב"א א"א להתיר לשניהם) ובי"ד קי"א ובש"ך שם אות י"ט ובכתובות דף כ"ז (ששם מבואר ש) אף באיסור דרבנן בבת אחת אסור ולפי"ז בשצ"ג מיירי בזה אחר זה (ולכך מבואר שם שמותרים ב' העירובים הסותרים³⁴⁶) וכאן אף בזה אחר זה (ג"כ יש חיסרון כיון ש) מינכרא מלתא דקיימי בתים (ויש בזה חשש חוכא טפי) ואי"ה בשצ"ג יבואר מזה:

³⁴⁴ והנה באמת לכאו' הוא מפורש בגמ' שנידון הבית הזה כבית שער, ואולי בגמ' היה אפ' לפרש שהוא רק ענין דיני שהמקום נידון כבית שער אבל לא שבמציאות הוא כן אלא דא"כ לא יובן מה מצא רבינו בדברי התוס' שם, ואולי כוונתו ללשון תוס' שכתב שיש לו דרך עליהם ומשמע שהוא ענין שבמציאות.

³⁴⁵ וכדברי רבינו פסק בשעה"צ סק"א להלכה (ורק קצת נראה שלא ראה כן בפירוש בדברי רבינו אלא כתב כן כסברא דיליה ורק ציין לדברי רבינו וצ"ב), ולכאו' נמצא לפי"ז חידוש גדול לדינא שאם אינו מסכים מי שאצלו העירוב שיבואו אצלו השכנים ויאכלו את העירוב בביתו לא מהני העירוב דזה מה שנכלל בעיקר זיכוי העירוב שיוכלו לאכול ולבוא אצלו, וביותר הוא נפק"מ לפי החזו"א סק"ג שכל חדר נידון כבית לעצמו ואם יש לו קפידיא שלא יאכלו בחדר מסויים כחדר שינה וכדו' לא יוכל להניח שם את העירוב ויזכר להניח במקום שלא אכפ"ל שיבואו שאר השכנים לאכול ועי' בזה.

³⁴⁶ והיינו שצ"ל שאף שאיירי שם שעשה ב' העירובים אדם אחד מ"מ איירי בגוונא שכ"א בא לשאול בב"ד לחוד ועי"ש עוד במשב"ז שצ"ג סק"ג שדן בזה.

סימן ש"פ

ס"א:
משב"ז:

(א) לך. עיין ט"ז, הר"מ ז"ל פרק שני דעירובין ה"ב ועב"י ומ"מ ובר"מ שם (כתב) לך לך ולך ג"פ בשלשה דרין יחד (ובכה"ג דווקא שייכא סברת הט"ז של"מ כולכם כיון) שי"ל (שהתכוון ל) רוב משא"כ אמר לשנים לכ"ע י"ל די שיאמר לכולכם (דל"ש כאן בפועל רוב שמכוון לבטל להם שהם רק שנים³⁴⁷) ובש"ע כתב לך ולך ב"פ (וממילא ל"ש לפרש לשיטתו כדברי הט"ז) ומיהו זה לשון הטור בד' וה' כו' כאלו אמר לך ולך כו' (וכתב הטור רק ב' פעמים לך ולך ומסתבר א"כ שגם השו"ע איירי בכה"ג).

וי"ל כי המחבר סובר דהלכה כיש אומרים (אף שכללא הוא בכ"מ שסתם ויש הלכה כסתם מ"מ כאן שאני) כי הביא רק לשון הטור (בתחילה) וכתב ויש אומרים שאין מפורש רק בטור³⁴⁸ יע"ש, אי"ה ארשום בכללים (כללים בהוראת איסור והיתר אות ב').

ומה שכתב (הט"ז) בנוסח ראש השנה יש גורסים 'כל' {וי"מ} [ויש גורסים] (מילת) כל או כולו, והוא קיים הגירסא להר"מ ז"ל כמו שכתב שלוש פעמים לך ולך ולא נפרש רוב ככולו, ודברים ראויים למי שאמרן.

ודע אם עומדים רק מקצת בני החצר ואמר הריני מבטל לכולם י"ל כ"ע מודים דלא מבוטל רק למה שעומדים שם (כיון שבכה"ג כוונתו מוכחת שמבטל רק להם) עמ"מ שכתב אם היו עומדים כולם כו' (מהני כשאומר) לכולכם (ומפורש שדווקא אם עומדים שם כולם) ויש לחלק בין 'כולם' ל'כולכם' (דכשאומר כולכם משמע אלו הנמצאים כאן ובזה כתב המ"מ שבעי' שכולם יעמדו שם אבל כשאומר כולם משמע לשון נסתר גם אלו שאין נמצאים שם וא"כ אין פשיטות לספק זה).

אשל אברהם:

(א) אף משתחשך. עיין מג"א (שביאר הטעם דמהני ביטול בשבת כיון שהוא רק איסתלוקי) הא למקנא רשותא בשבתא אסור ושכירות מישראל למ"ד דמועיל בחול (ג"כ יהיה אסור כיון שהוא כקנין ולא איסתלוקי בלחוד) ועי' אות ו' ואי"ה שם יבואר עוד:

(ב) לכל. עיין מג"א מ"מ פרק שני מהלכות עירובין ה"ב (ושם פירש הטעם כיון שעירוב שמו ובעי שיתיר לכולם) ועיין רש"י עירובין כ"ו ב' ד"ה ה"ג (שביאר הטעם דבעי' ביטול לכא"א כיון שלא חל כלפי ביתו העירוב כיון) דאדעתא דהאי חולקא לא עירב, ומשמע לכאורה הטעם (שאסורים כולם וגם הוא לטלטל הוא כיון) דמיתסרו אהדדי (כיון שיש כאן חלק שאינו מעורב, ומבואר בדברי רש"י עוד שנידונת דירה זו כדירתו של מקבל הביטול לגמרי ורק היא כדירה שלו שאינה מעורבת) וא"כ אם הלך האחד (שזכה בביטול) לחצר אחרת שרי (כיון שהוא עצמו

³⁴⁷ והיינו שהרוב שנקט הט"ז אין כוונתו רק מצד תיקון הלשון שהוא יותר נכון אלא שבאמת יש לפרש בפועל שביטל רק לרוב ולא לכולם.

³⁴⁸ וצ"ב לשון רבינו מה אכפ"ל שאין מפורש בטור, ואולי כוונתו שכיון שהטור כתב בלשון 'או' והיינו שהבין שאין כאן מח' ורק השו"ע חידש את המח' ממילא הוא דומה למש"כ בכללים (אות כ"ט) שאם הביא שיטה חולקת בשמה בכה"ג ליכא לכלל שהלכה כסתם, אמנם ל"ד היה אפ' לפרש שבכה"ג שהשיטה האחרונה ודאי מודה לראשונה שודאי מהני כשיאמר בפירוש כ"א בבכה"ג ל"ש לומר שהחכה כסתם שאפ' שנקט הצד הפשוט תחילה.

אינו אוסר מדין דירה בלא בעלים³⁴⁹ או (אם) **ביטל מבע"י** (שאז יהני עירובו גם על חלק זה שביטלו לו כיון שהיא כדירה נוספת של מי שביטל אצלו) **וסתימת הפוסקים לא משמע כן ומשמע דמבע"י י"ל דלא מהני הביטול רק לסלוקי רשות בשבת ותקנת חכמים שיבטל לכולם דוקא** (והיא הלכה בהל" ביטול שבעי שיבטל לכאו"א דווקא ולא שהשני זוכה בחלקו והוא חיסרון רק מצד דיני עירוב³⁵⁰) **וצ"ע בזה ועתו"ש** (שמשמע שבאמת יהני עירוב אם נעשה קודם הביטול).

(ג) **מביתנו. עיין מג"א, הנקודה שציינו בדיבור המתחיל צריך להיות אחר וגם הוא (והוא) לשון הש"ע (שגם הוא) אסור (והטעם כיון) דבביתו שלא ביטל אין אורח הרר"י ועב"י, וכשביטל גם ביתו בפירוש מותרין הוא והם³⁵¹ (כמפורש בס"ב).**

דינים מחודשים העולים:

א. יש לדון שכל סברת הט"ז שלא מהני כולכם הוא רק ביש שם ג' אבל ביש שם שנים ודאי מהני של"ש לפרשו על הרוב.

ב. י"ל שלפי השו"ע כאן הלכה כ"א ולא כסתם (ועי' הערה שם).

ג. אם עומדים קצת בני החצר שם ואמר לכולכם לא מהני ובאמר כולם ספק (משב"ז סק"א).

ד. לפי רש"י יש לדון שיהני ביטול לאחד מע"ש וגם יועיל אם ילך משם הזוכה בביטול, ומ"מ סתימת הפוסקים דבכל גווני יש איסור ודלא כביאוה"ל (א"א סק"ב ועי' הערה שם).

ס"ב:

אשל אברהם:

(ד) **ביתנו. עיין מג"א, ועסי' שפ"א אות ה' ועא"ר אות ה', ויחיד לגבי רבים הוה אורח לא רבים לגבי רבים (וזה כולל גם) שנים אף נגד מאה:**

(ה) **בין מביתנו. עיין מג"א, שפ"א ס"א אם החזיק הוא וע"ש אות ב' ואי"ה יבואר שם:**

³⁴⁹ והיינו שכיון שגדר דיורו של המבטל הוא כנטפל לגמרי לזוכה בביטול ממילא אם הזוכה אינו אוסר גם בית המבטל אינו אוסר, והוא חידוש גדול שאנו דנים שאין לו דיור עצמי כלל אלא כבטל אצלו וכמו דין אורחים שמבואר בסו"ס ש"ע שאינם אוסרים כל שיש בעה"ב קבוע (וחלוקים מכל בני ביתו שנקט במשנ"ב בפשיטות ריש סי' שע"א שאם נשאר בני ביתו לא חשוב כדירה בלא בעלים עי"ש) ודו"ק.

³⁵⁰ וכן יש לדקדק לכאו' מלשון הריטב"א שכתב בדכ"ו שיש אומדנא שאינו רוצה לאסור עליהם ומשמע שאם לא יבטל לכל אחד ואחד הוא עצמו יאסור עליהם ולא מחמת חלק שאינו מעורב שאז האוסר הוא הזוכה בביטול (אלא שבמשנ"ב מבואר דלא ס"ל דקדוק זה שמחד בביאוה"ל כאן כתב לפסוק כדברי רש"י שיהיה היתר בביטול מבע"י ומאידיך העתיק במשנ"ב דברי הריטב"א הללו ועי').

³⁵¹ ויש לדון מה כוונת רבינו האם שבאמת עיקר טעם האיסור הוא כיון שאינו נידון כאורח ורק שאם יבטל ביתו יהיה מותר כמבואר בס"ב, או שבאו כאן דבריו כדי ליישב הקו' הגדול שהק' האחרונים על דברי ריו"נ שהעתיק המג"א שמבואר שאין איסור להוציא מביתו לחצר מצד הדין שהו"ב רשויות אלא כסברא צדדית שאינו נידון כאורח בביתו והיינו שאם היה אורח בביתו שפיר היה מותר אף שלא ביטל (וכ"ה משמעות הגר"ז כאן והלבוש), וע"ז קאו דבריו שאין זה כוונת המג"א אלא עיקר ההיתר הוא רק אם מבטל וכאן אינו אורח כיון שלא ביטל ואם היה מבטל היה מותר כיון שאין כאן באמת ב' רשויות וצל"ע.

דינים מחודשים העולים:

א. גם שנים כנגד מאה הוא גדר של ביטול רבים לרבים ולא מהני (א"ש סק"ד).

ס"ג:

משב"ז:

(ב) וי"א. עיין ט"ז, ועמ"א ו' ואי"ה שם יבואר ולהלכה עא"ר אות ו' צידד שם לומר דאין מועיל שכירות מישראל יע"ש:

אשל אברהם:

(ו) וי"א. עיין מג"א, די"ל כששוכר מע"ש לכ"ע מהני (ולא נחלקו בזה הראשונים וכמש"כ בשו"ע) ו(מה ש) בשבת לא (הוא כיון) דהוה כמו"מ, ולפ"ז דיעבד י"ל דשרי דמקח שנעשה באיסור הוה מקח עיין ח"מ ר"ז ועא"ר אות ז':

דינים מחודשים העולים:

א. לפי המג"א שלא נחלקו הרמב"ם ורש"י בדין שכירות מישראל א"כ י"ל דבדיעבד מהני ככל מקח שנעשה באיסור (א"א סק"ו).

ס"ד:

משב"ז:

(ג) והם. עיין ט"ז, מבית לחצר היינו מביתו לחצר ול"ג מבתיהן כו' (וזה כיון שאם יבטלו בתיהם יהיה להם היתר להוציא אף שהם רבים) אבל המ"א ז' גריס מבתיהן והיינו אף (באופן) ש(ה)רבים בטלו בפירוש רשות ביתם דיחיד כה"ג שרי הוא והם מביתו לחצר עמ"א ה' רבים שאני (ול"מ להו לבטל גם רשות ביתם³⁵²) ואי"ה יבואר בזה במ"א:

(ד) אינו. עיין ט"ז, מלת לא באלף י"ל בוי"ו לו:

ומסתברא אף בע"ש אי אמר ע"מ שלא נאסר כן (היינו שאכתי לא חל עליו האיסור) אפ"ה לא (מועיל כיון שלא) מקני ליה מידי:

אשל אברהם:

(ז) אף מבתיהם. עיין מג"א עט"ז ג' (במשב"ז) וסובר דאף שביטלו בפני רשות ביתם רבים ליחיד לא מהני חזקה דידיה תחלה עא"ר (ז') [ה] (שהביא שיטה כזו שלא מהני ברבים אף בביטול רשות ביתם בשם שיירי כנה"ג עי"ש).

(ח) אף בשל עצמו. בלבוש (כתב) מותר בשל עצמו (בלי המילה 'אף' והיינו שכיון שאינו אורח אינו מותר אלא בשל עצמו) ועא"ר אות ח' (שכתב דזהו הגירסא הנכונה בלא המילה אף) והמ"א מיישב זה דמיירי במבטל בפני רשות ביתו גם כן כו':

(ט) אינו. עיין מג"א, ועט"ז ד', עב"י (שהעמיד מח' רש"י) והרר"י אם שנים מבטלין יכולין לבטל כ"א בפ"ע וא"צ בבי"א ע"ש (שהק' סתירה בדברי הריו"נ שבהמשך דבריו העתיק דברי רש"י) ועתו"ש (שכתב בשם הריו"נ שא"צ בב"א והיינו שנקט דזה עיקר גם בדברי הריו"נ).

³⁵² ויעו"ב בב"י סו"ס שפ"א ובפרישה שם ומג"א שם שנחלקו בזה אם מהני ברבים שמבטלים ביתם, ואגב אורחא מדברי המג"א שם מוכח כגירסת רבינו וביאורו כאן דכתב שם שלא מהני ברבים המבטלים וציין לדבריו בסי' ש"פ ומלבד דבריו כאן אין לזה מקור וע"כ כדברי רבינו.

דינים מחודשים העולים:

א. מח' ט"ז ומג"א אם מהני רבים שיבטלו ביתם ליחיד (משב"ז סק"ג וא"א סק"ז).

סימן שפ"א

ס"א:
משב"ז:

(א) **שהרי. עיין ט"ז** (שכתב שכאן לא אמרינן הותרה כיון שהותרה שייך רק באופן של סי' שע"א שהכל תלוי בכניסת השבת משא"כ כאן שיכול לבטל גם בשבת ולכך צריך להיות ההיתר כל השבת) **ובשע"א במ"א א' משמע** (ממה שביאר שמה שכתב השו"ע שהלך מבעו"י הוא להשמיע דינו כשיחזור ומבואר) **דאף הלך בשבת הישראל מהני ואפ"ה אמרינן הואיל והותרה** (אם הלך מע"ש ומבואר שגם היתר שיכול לחול בשבת עצמה שייך לומר בזה דין הותרה), **יע"ש סעיף ד' ובט"ז ד'** (ששם נראה שכל הטעם שאין הותרה הוא מחמת שלא עירבו ומבואר דבלא זה והיינו אם לא היה דר שם שפיר היינו אומרים דין הותרה³⁵³) **ועא"ר כאן ג' (שהק כן ע"ד הט"ז) ואי"ה בשפ"ה יבואר עוד:**

(ב) ולרש"י. עיין ט"ז, עירובין ס"ח ד"ה והוציאו עב"י בזה.

ומשמע (ממה שתלה הכל באיסור ש) **לרש"י ג"כ ביה"ש סגי דמוכחא מלתא דאז נאסרו בטלטול, ועא"ר אות ד' בשם נחלת צבי דעיקר כסברא א', ובכללים קטנים כתבנו מזה (שבאופן שב) דיעה א' אין מפורש להיפוך³⁵⁴ (אין הכלל שהלכה כשיטה הראשונה שהביא אף שהוא בסתם ו) גם מ"ש ולרש"י כו' (ולא נקט רק י"א בזה ג"כ ליכא לכלל שהלכה כסתם) ולכן צריך להשמיענו זה (הא"ר שהלכה כשיטה הראשונה ואינו בכלל הרגיל שסתם ויש הלכה כסתם).**

אשל אברהם:

(א) **והוציא. עיין מג"א, עס"ד** (ששם מבואר ש) **הוצאה מרשות שביטל לאו חזרה הוא רק כשמכניס לשם עט"ז שם ג' (וזה כוונת המג"א שמותר להכניס דהיינו שלא היו חזרה) ומ"מ מלת (מותר) להכניס קשה דהיל"ל דוקא אם הוציא הא הכניס לא חזר מבטולו אבל אין רשאי (לעשות כן לכתחילה) ועתו"ש הרגיש בזה³⁵⁵.**

וביטל רשות ביתו חמור יותר דאף הכניס (מביתו לחצרו) חזר מביטולו לגמרי אף מחצר והבן³⁵⁶ וצ"ע ועא"ר ב'. עיין אות שאח"ז ואי"ה יבואר:

(ב) **החזיקו. עיין מג"א, ועסי' ש"פ ה' וז'. והיינו בלא ביטל רשות ביתו ואם ביטל רשות ביתו מותר להוציא מביתו לחצר אחר שהחזיקו בו ועי' עולת שבת (שכתב שאם ביטל גם רשות ביתו ל"ש בזה חזרה) ודבריו צ"ע וכבר עמד הא"ר אות א' בזה וצ"ע שלא השיגו המ"א בזה:**

(ג) **משחשיכה. עיין מג"א, עט"ז ב' דכאן לא הוה חזקה מעליא רק חזקה באיסור טלטול, ומבע"י ל"ש זה (כיון שאין איסור אז) הא ביה"ש (שיש איסור) שייך שפיר חזקה באיסור טלטול³⁵⁷:**

³⁵³ כן נראה לכאן כוונתו לציין לדברי הט"ז שם וצ"ע מדוע לא סגי ליה במפורש בשו"ע ס"א שאמרינן הותרה, ואולי היינו אומרים ששם הוא מחמת סברא צדדית של הסיע מלבו ודו"ק.

³⁵⁴ וצ"ב כוונתו דהרי עיקר שיטת רש"י כמו שהביאו השו"ע היא לומר שמהני רק משחשיכה וא"כ ודאי בשיטה הראשונה מפורש להיפך.

³⁵⁵ וע"ע ביד אפרים שהתקשה בזה ובמחצה"ש שינה הגירסא מחמת קו' זו.

³⁵⁶ והטעם לכאן דסו"ס הוציא לרשות שביטל וממילא הוא חזרה מעיקר הביטול, ואמנם יש בזה חידוש שהיו חזרה גם מחצירו אף שכלפי החצר הרי לא הכניס לרשות שביטל ואולי הוא מוגדר כביטול אחד ועי'.

דינים מחודשים העולים:

- א. בביה"ש אף שאסור רק מספק מ"מ הוי חזקה (משב"ז וא"א סק"ב).
 ב. אם ביטל גם רשות ביתו אף שהכניס לחצר הוי חזרה מהביטול של ביתו ג"כ (א"א סק"א).

ס"ב:
אשל אברהם:

(ד) בחורבה. עיין מג"א, ובמבוי כה"ג אי"ה יבואר בסי' שפ"ו מזה יע"ש:

ס"ד:
משב"ז:

(ג) ואפי'. עיין ט"ז, עב"י ומשא"כ בס"א לענין חזקה אף במוציא מחצר לביתו שפיר הוה חזקה³⁵⁸ עב"י ומ"ש ואז מותר אי"ה במ"א אות ז' יבואר זה:
אשל אברהם:

(ה) מביתו. עיין מג"א, ואין נראה כחוזר ומחזיק שהוצאה מרשותו לא נראה כמחזיק ורשות חבירו ל"ש דמחזיק בו שהרי של חבירו הוא ועא"ר אות ז' בזה (שביאר לפי"ז דמהני גם רבים המבטלים ליחיד כיון שאין נראים כחוזרים ומחזיקים בכה"ג³⁵⁹).

(ו) חוזר. עיין מג"א, דאף חזקה לא מהני כה"ג כיון דיחיד אצל יחיד לא נעשה אורח כבסימן ש"פ במ"א אות ז', משא"כ לבית חבירו מותר כמ"ש באות הקדום אף על גב דעדיין לא החזיק חבירו בשלו (דאינו נראה כחוזר כלל) ועתו"ש (שביאר כן).

(ז) ואז. עיין מג"א, ועא"ר אות י' בשם הלבוש תיקן זה דאין נראה כחוזר מביטולו כיון שעדיין נשאר חדר א' שאסור יע"ש (והיינו שכיון שהשאיר לעצמו חדר אחד כבר אינו נראה כחוזר בו מביטולו ולכך גם אין חיסרון מצד מה שיחיד לגבי יחיד לא הוי אורח³⁶⁰) וא"ר פי' דברי רמ"א ע"פ הנוסחא ואף מותר יע"ש עט"ז ג' (שדחה גירסא זו), ועתו"ש אות י"ג (שביאר המשך דברי המג"א מדוע) ביחיד לרבים ל"ש תשתכח תורת עירוב שהם (הינו הרבים) ערבנו:

³⁵⁷ ואף שהוא אסור מחמת ספק מ"מ סו"ס יש בזה איסור וממילא הוא טעם שיהני החזקה.

³⁵⁸ והיינו שלא כמג"א שם וצל"ע מנ"ל לרבינו שהט"ז נחלק בזה, ובעיקר הדברים יעוי' בשעה"צ סק"ג שביאר טעם החילוק בין ס"א לכאן עי"ש.

³⁵⁹ וביאר בזה לשון התוס' דס"ד שמשמע שהיו שם רבים ולפי"ז כתב דא"צ לדברי הפרישה (שכדבריו צידד בביאורו) שכתב שבבתיים גם רבים חשובים יחידים כיון שאנו דנים כל בית לעצמו עי"ש.

³⁶⁰ וצל"ע בזה דכל דברי הלבוש בזה לכאו' הם כלפי הנידון בסעיף זה שהוא נידון מצד איסור מחודש כדי שלא תשתכח תורת עירוב, אבל ביחיד שביטל ליחיד כיון שלא הוי אורח א"כ הוא חיסרון לכאו' בעיקר דין הביטול וכמו שלא נימא שיהני ברבים שבטלו ליחיד שישירו חדר ויהיה בזה היכר ואז לא יהיה להם איסור, הן אמנם דבדברי האר שהביא רבינו לעיל בסק"ה היה נראה דאה"נ יהני גם ברבים דהרי כתב שאם לא יראו כחוזרים ומחזיקים יהני גם ברבים וצל"ע, ואולי י"ל בזה שאף שיחיד לגבי יחיד לא הוי אורח מ"מ הוא גדר אחר מרבים לגבי יחיד ונימא שברבים הגדר הוא שלעולם הם חוזרים ומחזיקים בפועל אבל יחיד לגבי יחיד הוא רק חיסרון מצד שהם נראים כחוזרים ומחזיקים וכל' התוס' בדס"ד, וכל סברא זו של היכר מהני כלפי המחזי ולא כלפי הדין חזרה בפועל, ומקור לחילוק זה דמחדא התוס' בדס"ג ע"ב כתבו שרבים המבטלים לעולם גם אחר חזקה של היחיד הוי חזרה ומשמע שהוא חזרה גמורה ומאידך בדס"ד וכנ"ל כתבו מחזי ודו"ק ואכמ"ל.

ס"ה:

משב"ז:

(ד) אינם. עיין ט"ז, עב"י וגמרא עירובין ע' דבזה אמרינן הואיל ונאסרה למקצת שבת נאסרה לכל השבת ודווקא בזה הא בשאר דברי' לא אמרינן כן עיין אות א' (בט"ז) ושס"ב ס"ג (בדין) מחיצה הנעשית בשבת (שלא אמרינן נאסרה).

ועיין פרישה כתב הוא הדין ב' חצירות וכותל ביניהם בלי פתח שא"א שיערבו יחד ונפל בשבת שא"י בני חצר זה לבטל רשותם לבני חצר אחרת יעויין שם ולא הבינותי דבשע"ד ס"ב מבואר כה"ג (שהיה מחיצה בין ב' החצירות שהדין הוא ש) הותרה כ"א לעצמה (וא"כ מבואר שלא אמרינן נאסרה³⁶¹) ויש לומר (שיש אופן שלא יהיה הותרה והוא בגוונא) שלא עירבו כל אחת לעצמה ונפרץ כותל בשבת (ובכה"ג הדין הוא ש) אין יכולים ב' חצירות³⁶² לבטל רשותם לאחד מבני החצר שיוציא מביתו לחצר בכה"ג לא אמרינן הותרה הותרה וצ"ע:

אשל אברהם:

(ח) אינם. עיין מג"א, עמ"ש בט"ז מזה אות ד' בשם הפרישה:

ס"ז:

אשל אברהם:

(ט) וחוזרים. עיין מג"א, ברבים לגבי יחיד בהכרח שיחזור ויבטל דאי מבטל גם רשות ביתו אפ"ה אסורים הם רבים לגבי יחיד אף חזקה לא מהני כבסימן ש"פ סעיף ד' במ"א אות ז' (וכמו שביאר דבריו במשב"ז) ועתו"ש אות י"ז בזה (שכתב ליישב דברי הב"י שלא נחלק בזה).

³⁶¹ וצ"ב בכוונת הקו' שכל נידון הפרישה היה לטלטל מחצר לחצר ובזה דן שיהא נאסרה אבל בס"י שע"ד הוא נידון כלפי החצר עצמה אם נאסרת כיון שאין לה מחיצות וצל"ע, ואולי כוונתו שכיון שיש היתר בחצר עצמה כבר לא שייך להק' כקו' הפרישה מדוע לא נקטה הגמ' דוגמא זו כיון ששם יהיה היתר לכה"פ בחצר עצמה ולזה חיפש אופן שיהיה איסור בחצרות עצמם ג"כ.

³⁶² ולכא"ה"ה שאין הותרה בגוונא שחצר אחת ביטלה לו והשניה לא ביטלה כיון שלדין הותרה הרי מבואר במג"א ריש שע"א שהוא תלוי בכניסת השבת ועי'.

סימן שפ"ב

ס"א:
משב"ז:

(א) **בב' בתים. עיין ט"ז, עב"י וצ"ע דמשמע** (מדבריהם שכתבו דבעי' שידורו בב' בתים שאין הגוי אוסר) אף (באופן) שכל אחד אוכל משלו ובהפסק מחיצה עסי' ש"ע סעיף ד' בהג"ה (שמשמע שבכה"ג גם באחים יהא איסור) אפי' הכי כל שאין שני בתים (ממש) אף על פי שיצויר שאוסרים זה על זה אפי' הכי אין עכו"ם אוסר, וכן נראה ממ"ש הב"י שדקדק ממ"ש (שדרים ב) בב' בתים דאל"כ ממ"ש ואוסרין זע"ז מבואר הוא (וע"כ שהם ב' הכ"ת שאין הגוי אוסר).

וא"כ (שאינו תלוי רק באוסרים אלא בעי' גם ב' בתים מש"כ כאן) **ב' בתים איני יודע מהו אם לומר ב' חדרים או ב' בתים ממש, וערש"י עירובין ס"א ב'** (ד"ה עד שכתב שדרים הישראלים) **בב' בתים**, (ואכן יש לדחות דהרי ברש"י כתב גם) **ואוסרין (וא"כ) אין ראייה (לדין כיון ד) י"ל (דלפי שיטתו) דהכל תלוי באוסרין זע"ז, עמ"א ב' (שכתב) מלת אבל (אב ובנו אין אוסרין והעמיד זה כהמשך לדברי השו"ע של ב' בתים ו) משמע דהכל חדא הוא ובאוסרין עיקר תליא כו':**

(ב) **או. עיין ט"ז, וב(סימן) שפ"ד הקשה (הט"ז) מאנשי חיל (שמבואר דמהני רק תפיסת יד של הישראל כדי שלא יאסרו ואילו עצם מה שנתן להם להשתמש לא מהני לומר שלא נתן ע"ד זה ודלא כדבריו כאן) יע"ש, וי"ל דאנשי חיל אין ביד בעל הבית למחות בידם ודינא דמלכותא דינא (ואינו ניתן על ידו ולפי דעתו) ולא שייך דלא השאיל והשכיר לאסור עליו וכ"כ א"ר ותו"ש שם:**

(ג) **לא. עיין ט"ז, אף על גב דאין אוסרין זע"ז כבסי' ש"ע ס"ב מ"מ לא עדיף מערבו יחד (שגם שם אחר שעירבו תו אינם אוסרים זע"ז³⁶³ והטעם הוא) כיון דדרין בב' בתים ואלו לא הי' תפיסת יד היו אוסרין (דהוא רק כסיבה מן הצד שאינם אוסרים ובעצם דינם לאסור זא"ז³⁶⁴) ל"ד לאב ובנו כו':**

אשל אברהם:

(א) **אינו. עיין מג"א, עירובין ס"א עיין טור וב"י ואף על פי ש(אם) דרין הרבה ישראל בבית אחד ל"ש קצת הטעם (דבכה"ג הרי שכיחי דדיירי דמירתת הגוי) מ"מ לא אסרו דירת עכו"ם כ"א כה"ג ואי"ה בט"ז א' יבואר:**

(ב) **בב' בתים. עיין מג"א, מלת אבל לא הבינותי (דמשמע שבדין ב' בתים נאמר שבעי' אוסרים וזה אינו מוכרח) דאב ובנו שאוכלין על שולחן אחד אף על פי שדרין בב' בתים כל שאין אוסרין זה על זה כבסימן ש"ע דמקום פיתא עיקר תו אין עכו"ם אוסר (הרי דאין הדברים תלויים זב"ז ו) אף על פי דל"ש הטעם (דלא שכיחי דדיירי³⁶⁵) דהא דייר שם עם עכו"ם.**

³⁶³ וע"ע להלן בא"א סק"ג ובהערה.

³⁶⁴ והיינו שעיקר הענין הוא מה שבכוחם לאסור כ'סימן' ולא שכל הדין הוא שיהו אוסרים כיון שהוא גדר של ביטול העירוב וכדו' וכמש"כ הגר"א.

³⁶⁵ וצ"ב מה ענין זה לקו' שאין האיסור והב' בתים תלויים זב"ז ואולי הוא רק כתוספת להוכיח שאין הדין תלוי בטעם אלא נאמר גדר כללי של אוסרים ועי'.

ער"מ פ"ב ה"ט מהלכות עירובין (שפסק ש) גר תושב (דינו) כעכו"ם, ובמ"מ (הביא מקור לדבריו מה) ירושלמי ריש הדר ה"ב ושם נאמר גר תושב ועבד תושב וישראל מומר בפרהסיא כעכו"ם עסי' שפ"ד ושפ"ה, (והנה בכמ"ק) משמע (ש) גר תושב אין חשוד על ש"ד דקיבל ז' מצות ומצווין להחיותו ולהושיב אותו בערי ישראל (וא"כ לכאו' היה צריך להיות היתר, וצ"ל ד) אפ"ה לא פלוג, ואין גר תושב נוהג עתה בזמן שאין היובל נוהג.

וישראל שיש לו משרת עכו"ם (ולא מצי לסלוקי³⁶⁶) י"ל דאוסר, עסי' שפ"ד ושפ"ה ד) גוי הרגיל לבוא) מיד אוסר ואכסנאי יע"ש וצ"ע בזה:

(ג) לא מהני. עיין מג"א, ועט"ז ג' (שביארו שיש איסור גם בגוונא שיש לישראל אחד תפיסת יד בבית השני והטעם) דמ"מ תקנת חז"ל (היתה) דלא ידור ולא ילמוד ממעשיו³⁶⁷:

דינים מחודשים העולים:

א. העמיד מח' ט"ז ומג"א אם הגזירה בעכו"ם נאמרה רק באוסרים או בעי' גם ב' דיורים (משב"ז סק"א וא"א סק"ב).

ב. גר תושב ג"כ אוסר אף שאינם חשודים על שפ"ד.

ג. משרת גוי אוסר במצי לסלוקי (א"א סק"ב ועי' הערה שם).

ס"ב:

משב"ז:

(ד) אינו. עיין ט"ז, התו"ש אות ה' הקשה דבעירובין ס"ג וס"ד לא קאי האי טעמא (שהוא אסור מצד החשש של שמא ילמד) אלא משום דבטלת תורת עירוב יע"ש ועב"י יע"ש: ועמ"א ד' (שהעתיק דברי הגמ'), ולכאורה י"ל (שיש בזה באמת ב' טעמים חלוקים ו) בב' ישראלים דרים ש) (בכה"ג שכיח ש) יבטל חד לחד שייך טעם א' (שהזכיר הט"ז שהוא מצד שיש את הדין של שמא ילמד) דיעשו כן בכל שבת ובטלת תורת שכירות ודיירי התם (וזה כיון ששכיח שיבטלו זל"ז ושוב יחזרו ויבטלו³⁶⁸) ובטל תקנת חז"ל עיין לבוש (שג"כ כתב

³⁶⁶ הנה באמת רבינו סתם בזה וכבר תמה ע"ד בשו"ת מהרש"ם ח"ו סי"ז דהרי אם מצי לסלקו ודאי אינו אוסר ולכך העמיד דבריו שהוא רק באופן שייחד לו חדר ואינו יכול לסלקו, ועוד כתב שם דאיירי שיש לו מקום בישול חלוק עי"ש, ועוד יש לעי' מדוע אין כאן את הסברא שלא השכיר והשאיל לו ע"ד כן וכדברי הרמ"א ובאמת דבכע"ז עמד הביאורה"ל להלן סי' שפ"ד שם מבואר הדין ברגיל שאוסר מיד ותי' בכמה אופנים ועד"ז נוצרך להעמיד גם דברי רבינו וצ"ע סתימת דבריו.

³⁶⁷ הנה בפשיטות היה אפ"ל דבעי' שיהא דין ליתן עירוב ביניהם וזה הרי בעצם יש כאן אלא דהוא כטעם מן הצד דלא בעי' עירוב וכמו שמשמע מלשון רבינו עצמו במשב"ז כאן, אמנם בלשון רבינו כאן מבואר שאינו נקשר כלל לדין העירוב אלא הוא כיון שסו"ס בכה"ג שייך טעם התקנה ויל"פ גם דבריו במשב"ז כן (ועי' בדברי הגר"א כאן שנחלק באמת על דין זה כיון דבעי' שבפועל יתנו עירוב והוא לשיטתו בריש הסעיף שגדר הדין בגוי הוא שהוא מבטל את עירובם של הישראלים וכ"כ הבי"מ להלן סי"ז בתו"ד אכן מדברי רבינו לעיל במשב"ז מבואר להדי' שאינו מטעם זה דהרי ביאר הטעם שלא מהני תפיסת יד דהוי כמו עירבו שלא מועיל להתיר ולפי דברי הגר"א הרי כל הדין היה לבטל העירוב וכדבריו משמעות כמה מהפוסקים להלן סי"ז ל"מ כן ואכמ"ל).

³⁶⁸ וכמו שביאר בא"א, ובאמת הוא חידוש דהרי להלכה קי"ל שחד לגבי חד לא הוי אורח כמבואר בסי' ש"פ (ודלא כעו"ש) וא"כ הרי גם בחד לגבי חד יש להם הפסד מהביטול וא"כ נמצא שצריכים לקבוע להם זמנים דכ"א מבטל וא"כ כמו"כ נימא גם בשלושה ויותר, ואולי מ"מ מצד המציאות הוא שכיח טפי בשנים וצ"ב.

שהטעם הוא כיון שתיבטל תורת שכירות), ונפקא מינה (אם לא מהני השכירות מחמת שתיבטל תורת שכירות או מחמת שבטלת תורת עירוב שבכה"ג שהוא חיסרון בשכירות) אף שרוצה העכו"ם להשכיר ונאמר כרש"י ס"ז א' שם ותוס' ד"ה אני או' הביאו שם התו"ש דאם רוצה העכו"ם להשכיר ל"ש בטלת תורת עירוב (וכמו שביאר במהרש"א שם בשי' רש"י, ומ"מ כיון שיש גם טעם זה של ביטול תורת שכירות) ומש"ה ב' ישראלים בב' בתים אף (אם) רוצה העכו"ם להשכיר אסור בלא שכירות בביטול רשות א' לחבירו (דדל מהכא הטעם של ביטול תורת עירוב ותיפול"ל מהטעם הזה), ואם דרים ג' וד' ישראלים ביטלו רשות רבים לחד לא שכיח (ולכך אין את החשש שיבטלו שוב זל"ז) ו(בכה"ג) לא גזור כי אם מטעם בטלת תורת עירוב וזה דוקא כשאין העכו"ם רוצה להשכיר ועמ"א ועדיין צ"ע ואי"ה במ"א יבואר עוד:

אשל אברהם:

(ד) לא' מהם. עיין מג"א, ראוי להגיה שיהא הוא מותר והם אסורים כו', ועט"ז ד' שם כתבנו די"ל דה"פ³⁶⁹ דב' יהודים הדרים שם יבטל אחד לחבירו וחוזר ומבטל כבסימן שפ"א ס"ז חוזרין ומבטלין ואפשר כל היום רשאים לעשות כן וא"כ בטלת תורת שכירות ותקנת חז"ל שעשו הרחקה עיין לבוש (שפירש הטעם מצד שביטלת תורת שכירות) ו(טעם הגמ' הוא) גם כשדרים ג' או ד' דלא שכיח (שיבטלו זל"ז) אכתי איכא טעם דיאמרו עירוב מועיל במקום עכו"ם עיין עירובין ס"ג וס"ד א' ועתו"ש בזה (ושם כתב לחלוק על דברי הט"ז והעמיד שיש נפק"מ ברצו לפי שיטת רש"י וכנ"ל במשב"ז).

דינים מחודשים העולים:

א. באופן שלא שכיח ורוצה הגוי להשכיר יש להתיר ביטול לאחד שייחשב יחיד במקום גוי (משב"ז וא"א סק"ד).

ס"ג:

משב"ז:

(ה) אם. עיין ט"ז, ואם נפרץ (בין שתי החצירות) יותר מי' אמות או במלואה אז נראה דהוה כחד חצר ואוסר.

ומשמע עכו"ם אוסר כישראל לא יותר והיינו מאני דבתים לחצר, הא שבתו בחצר מותרים (ולא אמרינן שהוא נידון כמו כרמלית³⁷⁰) וא"כ ב' חצירות פתוחות זו לזו ואין להם דריסת הרגל זע"ז כל חצירות רשות א' הן ואף בלא עירוב מותרים שבתו בחצר זה לזה.

ומבית לחצר אחרת אם בחצר א' דרים הרבה ישראלים ועכו"ם א' ביניהם (ובחצר השניה דרים רק ישראלים) יראה אם הניחו (העירוב) בחצר שאין דר שם עכו"ם אף בלא שכרו רשות מעכו"ם מ"מ בני חצר שאין שם עכו"ם מותרים לטלטל לחצר שדר שם עכו"ם (דכלפיהם חשיב כחצר המותרת) ובני החצר שעכו"ם בו אסורים מחמת עכו"ם³⁷¹, ואם

³⁶⁹ ומשמע קצת מדברי רבינו שביאר כן גם בדברי המ"א וצל"ע דלכאו' הביא דברי הגמ' בלחוד.

³⁷⁰ וכמו שהביא בבא"ה"ל כאן מדברי המהרי"ל שדן המקום ככרמלית והסיק להלכה כדברי רבינו.

³⁷¹ והוא חידוש גדול ששייך לחלק את דירת העכו"ם לחצאין לומר דהוי דירה האוסרת רק כלפי החצר שדר בה ולא כלפי החצר השניה, וביותר הוא תמוה דהרי כל נידון הסעיף כאן הוא רק אם הגוי גר לבד שאז אין לחצר דין חצר האסורה אבל כאן שחשיב ודאי החצר כאסורה מה הנידון כלל שיהא בזה היתר אחר שהוי חצר האסורה וצל"ע, ומבואר בזה חידוש שס"ל לרבינו שגדר הדין שהוי דירה הוא רק כלפי מי שדר באותו מקום וחצר שעליהם יש סברא לאסור אבל כלפי שאר הבנ"א אין נידון כלל

הניחו העירוב בבית שבחצר שדר עכו"ם (אף שכלפיהם הוי חצר המותרת מ"מ) **י"ל שאסורים לטלטל שם דמ"מ רשות עכו"ם אוסר** (ומבטל את העירוב) **וצ"ע בכל זה: אשל אברהם:**

(ה) **דרך חלון. עיין מג"א** (שלאו דווקא חלון אלא) **ה"ה דרך פתח כל שתורת פתח עליו ואין לעכו"ם דריסת הרגל עליהם דלא שכיח גביה והוא אצלם.**

וצ"ע אם יש לישראל דריסת הרגל על עכו"ם בזה (אם עצם מה שיש לו דריסת הרגל היא אוסרתם ג"כ כדרים עמו או לא ועי' הערה³⁷²).

עא"ר א' (שכתב) מותר ליקח כובע מראשו בחצר השרים ולילך לטרקלין באין דרים שם ישראלים (דדירת עכו"ם אינה דירה גם כלפי הדירה עצמה³⁷³) **ואם דרין שם ישראלים אסור לטרקלין אבל בחצר מותר לטלטל:**

דינים מחודשים העולים:

- א. אם נפרץ הכותל בין ב' החצירות י"א או בכדי מילואה חשיב כחצר אחת.
- ב. גוי אינו אוסר כמו כרמלית גם את כלי החצר.
- ג. שייך לחלק דירת העכו"ם לחצאין כלפי החצר עצמה שבו העכו"ם לחצר שעל ידה ועי' הערה (משב"ז סק"ה).
- ד. ספק אם יש רק דריסת הרגל אם יש בזה איסור או לא (ועי' הערה אם הוא נידון מדינא או מגזירת ר"א).
- ה. דירת עכו"ם לא הוי דירה גם כלפי הדירה שלו עצמו (א"א סק"ה).

**ס"ה:
משב"ז:**

(ו) אפי'. עיין ט"ז, עיין סי' ש"פ (ס"ג ובט"ז שם) דל"א משום הכי (היינו מהטעם שביאר הט"ז שאצל ישראל לא הוי ממון בפחות משו"פ ממילא ביטלו לגמרי אצל ישראל את השכירות וכמו שביאר הט"ז שם) **לא מהני בישראל שכירות, ולמ"ד** (שהביא השו"ע שם **שמועיל עכ"פ שוה פרוטה בעינן וכיון דירד לתורת שכירות** (לא מהני מצד ביטול) **וכבסי' ש"ט ס"א כיון דאמר ליה בתורת מעות:**

(ז) בשבת. עיין ט"ז, ע' בב"י ועתו"ש:

כדירה דעליהם ליכא סיבת הגזירה (ויל"ע דלפי"ז יוכל לבוא אדם אחר לטלטל בחצירם ולהוציא מבתיהם ואולי מ"מ הוא חל על כל חפציהם וצל"ע).

³⁷² והנה לכאורה תלוי בביאור הסוגי' בדע"ה דלפי הרי"ף שם מפורש דגם בכה"ג יש גזירה של ר"א דאירי בג' חצירות זו לפניו מזו והגוי בחיצונה ואז חשבינן שדרים עמו הישראלים ע"י דריסת הרגל בלחוד, ומדברי השו"ע ס"ז שלא צייר כן משמע שבכה"ג ליכא גזירה ובזה לא נאמר הדין ואולי זה גופא ספיקו של רבינו וצל"ע מסתימת דבריו (ושמעתי לחדש בזה דס"ל לרבינו שכיון שיש דריסת הרגל לכו"ע אסור כיון שדריסת הרגל עצמה הוי כדירה ולכך הוא אסור מדינא גם בלא גזירתו של ר"א, ואכן הוא חידוש גדול דל"מ כן מסתימת כל הפוסקים וגם שא"כ כל האופנים של ס"ז ייאסרו ג"כ מדינא ואפי' הבעה"מ לא אסר בכה"ג וצל"ע).

³⁷³ והיינו לאפוקי משיטת רש"י וכמו שביאר דבריו באבה"ע שאזיל לשיטתו' בדירת גוי דהוי כמו דירה בלא בעלים ששם ג"כ הדין הוא לשיטת רש"י בדפ"ה שבבית עצמו אסור ע"ש.

ס"ו:

משב"ז:

(ח) עד. עיין ט"ז, משמע שמפרש בשכרו לזמן וחוזר תוך הזמן, ועמ"א אות ו' לא פי' כן ואי"ה שם יבואר:

אשל אברהם:

(ו) עד. עיין מג"א, אפשר לפרש דבריו דה"פ כל בתוך הזמן אין חוזר (שאינן הכוונה שאינו חוזר בו כלל אלא שאינו יכול לחזור בו) עד שיחזיר הדמים לפי ערך שנשאר, וה"ה (כשהשכיר לו) בסתם קודם שבת ראשונה הוה כתוך הזמן (שאינו יכול לחזור בו בלי שיתן דמים) דודאי לשבת א' עכ"פ השכיר, ואם כשנכנס שבת (והחזיק הישראל בבית) אין חוזר בו משמע אף בהחזיר הדמים,

ושכרו לזמן בפירוש אין חוזר עד שיחזיר הדמים הא בהחזיר חוזר וא"כ י"ל דאין חולק עם הט"ז (שכתב שבכל גונוי אם מחזיר לו הדמים יכול לחזור בו) ובסתם אחר שבת א' חוזר אף שלא החזיר הדמים, ועתו"ש (שביאר ג"כ שלא פליגי המג"א והט"ז בזה) ועב"ח (שכתב כדברי המ"א וגם בדבריו יל"פ שלא נלחק על הט"ז), אבל בא"ר אות י' משמע דהט"ז ומ"א מחולקין ולהמ"א כל שפירש זמן אין יכול לחזור אף בהחזיר הדמים וסיים וכן עיקר יע"ש³⁷⁴:

דינים מחודשים העולים:

א. ביאור דברי המג"א הוא ג"כ ע"ד הט"ז שאם מחזיר לו הדמים לעולם יכול לחזור בו ועי' הערה (א"א סק"ו).

ס"ז:

משב"ז:

(ט) לכשיכלה. עיין ט"ז, משמע כמ"ש באות ח' (שלעולם יכול לחזור בו אם נותן הדמים וכמ"כ כאן לעולם היורש יכול לחזור בו³⁷⁵) ולפ"ז (שעיקר הנידון הוא מצד שיכול לחזור בו) אם אין יכול לחזור כגון שדינא דמלכותא שאין יכול לחזור וכדומה א"צ שכירות מהיורש עד הזמן, ו(עי') בשע"א ס"ג ו(בסימן) שפ"ג אות ב' ואי"ה שם יבואר מה שהק' התו"ש עליו (מדוע בכל יורש אין דין של הותרה הותרה).

וע' שו"ת ח"צ ז"ל סי' ו' העלה ג"כ אם שכרו לזמן ומת עכו"ם תוך הזמן אפ"ה צריך שכירות מהיורש או מהשר שבא אח"כ ועא"ר אות י' כ' בשכרו לזמן ומת דלא נתבטל השכירות ועמ"א מזה ואי"ה שם יבואר:

אשל אברהם:

(ז) דאין. עיין מג"א, הקשה דברי המחבר אהדרי בשע"ד ס"א וכן הקשה בשפ"ג בזה וסיים שם בצ"ע (את ה) דין דנסתם הפתח בחול ונפתח בשבת די"ל דאין העירוב חוזר וניער ואי"ה בשפ"ג בט"ז ומ"א יבואר עוד:

ס"ח:

משב"ז:

³⁷⁴ יעו"י בביאור"ל כאן שכתב שביאור זה של רבינו והתו"ש הוא היפך פשטיות דברי המ"א והביא מכמה אחרונים שביארו שנחלק המ"א ע"ד הט"ז.

³⁷⁵ כן ביאר דבריו במשנ"ב סק"ו.

(י) די. עיין ט"ז, משמע במכר (הגוי ה) ראשון (את) העיר לב' (היינו לגוי השני) שוכרין מהב' (זזה כיון שביאר הט"ז עיקר הדין הוא כיון שעתיד לחזור אליו ממילא לא סילק נפשו ממנו וא"כ לגבי מכר שלא שייכת סברא זו ישכרו מהשני ובטל שכירות הראשון).

ובא"ר אות ט' כ' דברמב"ן סי' ר"ז ובלבוש (פירשו) הטעם (מצד) דמכר ראשון לב' כל זכות שיש לו וכבר שכרו הישראלים לזמן ידוע כ"ז שלא החזיר הדמים (וכיון ש) הוא (עצמו) אין יכול לחזור ה"ה הב' ו(לפי"ז) אף במכר כן וע"ש וצ"ע לדינא:

ואם שכרו בסתם י"ל לכ"ע אפי' בהשכיר לאחר צריך לחזור ולשכור מהב' ³⁷⁶ וכ"כ התו"ש אות י"ד יע"ש:

דינים מחודשים העולים:

א. העמיד מח' אם במכר ג"כ א"צ לשכור מהשני.

ב. אם שכר בסתם בעי' לשכור מהשני ועי' הערה (משב"ז סק"י).

סי"ט:

משב"ז:

(יא) אחד שוכר. עיין ט"ז, דשוכר כמערב דמי ע' אות ט' שוכר כמערב:

סי"י:

משב"ז:

(יב) בע"כ. עיין ט"ז, עיין ט' וי' ועתו"ש ועסי' שס"ז מזה:

סי"א:

משב"ז:

(יג) אף על פי. עיין ט"ז, ובסי' שס"ז שם (משב"ז סק"א) כתבנו דהיינו ממ"ש התו"ש פ' ע"א ד"ה אתו לקמיה דרב יהודה אמאי לא מייתי משכירו כו' וטורזינא מוחה הוה יע"ש:

ועא"ר (כאן) אות י"ב ומסיק שם דאפשר אף לכתחלה שוכרין מאשתו אף על פי שא"י דעתו כלל ולא אמרינן לכתחלה ראוי לשכור מאדון העיר גופא (וכמו שכתב הב"ח) יע"ש:

דינים מחודשים העולים:

א. גם לכתחילה אפי' לשכור מאשתו (משב"ז סק"ג).

סי"ב:

אשל אברהם:

(ח) להניח. עיין מג"א (שכתב כדברי הב"י דלא בעי' שיניח בפועל חפץ ומ"מ בעי' קנין וכוונתו ד) אף על פי שלא הניח הישראל שום חפץ שם הואיל והחזיק קנה (וא"צ לקנות ע"י הנחת חפץ דווקא ³⁷⁷).

³⁷⁶ צ"ב מהכ"ת לט"ז שהנידון הוא מצד מה שחושב הגוי שיחזור אליו שיהיה חילוק בין סתם לקבע לו זמן, ומה שצ"ע לתו"ש צל"ע ששם ביאר מצד סברא אחרת שבהשכיר לזמן הוא כמו שהתנה עמו בפירוש שלא יחזור בלי להחזיר הדמים וממילא כאילו השתנה הראשון עם השני וכתב שהוא כסברא החלקת על הט"ז, וצ"ל שהיא סברא חיצונית שאם היה בסתם יש לפרש את מעשה השכירות לשני כביטול על השכירות לישראל ועי'.

סי"ג:
משב"ז:

(יד) אם. עיין ט"ז, מה שכתב שאין 'לעכו"ם' כלי שם ראוי להגיה דכאן אף על פי שאין לישראל כלי שם, (וביאור דברי הט"ז הוא ש) כיון שעכו"ם השאיל לו מקום לישראל להניח הישראל כליו שם (הוי כמו ייחד לו מקום שאינו נידון כשו"ל) הלכך בעינן שיהא לו לישראל רשות בכ"מ כו':

אשל אברהם:

(ט) לא מהני. עיין מג"א, בב"ח משמע דב' תנאים צריך³⁷⁸ וכל שא"י העכו"ם לסלק לישראל מחדר זה נמי לאו שכירו הוה והמ"א פסק כוותיה רק בזה דאם העכו"ם יכול ג"כ להניח חפצים באותו חדר הוה כשכירו ולקיטו כיון שיש לעכו"ם שייכות עם הישראל יע"ש ועתו"ש:

סי"ד:
משב"ז:

(טו) אף על פי. עיין ט"ז, משא"כ בשכרו סתם מסתמא לא נתן רשות לשכירו כי אם (לזמן ש) היותו שכירו:

אשל אברהם:

(י) מגזבר. עיין מג"א (שאף שלוקח השכר לעצמו אין המלך מקפיד וצ"ע דא"כ עצם מה שמקבל את השכר הזה נדונו כאוכל פרס מאת המלך כיון שמקבל מחמת המלך וצ"ל) דאין זה חשוב אוכל פרס המלך דאין חשוב אצל המלך דבר מועט כזה שנוטל בעד שהשכיר הרשות,

ובמת הגזבר והמלך חי עסי"ד חילוק בין סתם לזמן וי"ל כל ששכר לעולם (והיינו שאמר בפירוש לעולם ולא קצץ זמן קצוב) הוה (לעולם כמו) תוך הזמן.

ועט"ז ט' וא"ר יו"ד (שנחלקו במת אם צריך לחזור ולשכור מהיורש או לא) ועכ"פ אין לברך על עירוב בשבת ראשון (בכה"ג שמת³⁷⁹ כיון שהוא מח') עמ"א ז' (שפקפק על עיקר דין השו"ע שצריך לחזור ולערב אם עבר הזמן וא"כ בכל גווני הוי ספק ברכות) והבן:

(יא) שכירו. עיין מג"א, וה"ה ב(כל) עכו"ם³⁸⁰ דכל משרתיו בכלל שכירו ולקיטו חשובים ואם אין רוצה להשכיר יוכל לשכור ממשרתיו שלו:

דינים מחודשים העולים:

³⁷⁷ והיינו שכל הצד דבעי' שיניח חפץ הוא כהכ"ת לקנות עי"ז את רשות השאילה וכ"ה משמעות דברי הב"י וכל הפוסקים ומפורש כן בחי"א ומשנ"ב כאן ועי' חזו"א ספ"ב שהבין בפשיטות דלא בעי' קנין ממש ומהני גם בשיירה, וכוונת רבינו במש"כ שהזאיל והחזיק קנה ליישב הערת הנשמ"א כלל ע"ה אות ח' שתמה במה נחלק הב"י על הר"י שהביא דבעי' שיניח שם דבר ממש והרי גם לשיטתו בעי' שיניח כדי לקנות ולזה תי' רבינו שמהני מה שהניח והחזיק שם גם מע"ש וכ"מ שתי' במשנ"ב עי' היטב בדבריו סקל"ז ובשעה"צ.

³⁷⁸ צ"ב דהב"ח להדי' כתב דלא בעי' תרוייהו אלא או שיש לו חדר אחד או שיכול לסלקו מחדר לחדר ולא דבעי' תרוייהו, ועכ"פ בדברי המ"א מבואר שנקט רק אופן אחד וכ"כ במחצה"ש.

³⁷⁹ כן נראה לכא' ממה שציין לט"ז וא"ר והיה מקום לפרש שכוונתו כלפי מה שחידש שגם לעולם הוי כמו תוך הזמן ורק צירף לזה עוד ספק במת ועי'.

³⁸⁰ והיינו שאין זה סברא רק במלך ואולי החידוש בזה שבמלך יש סברא לומר שהם משועבדים לו לגמרי משא"כ בכל עבדים.

- א. אם שכר בפירוש לעולם נידון כמו זמן קצוב.
- ב. שאופן שמת הגוי ושוב שוכרים מירשו לא יברך על העירוב החדש שמערב (א"א סק"י).

סט"ז:

אשל אברהם:

(יב) אין. עיין מג"א (וע"ע במג"א) ב(סימן) ש"ע אות ח' (שכתב לטעם שלא השאיל לו ע"ד כן ולא לטעם של מצי לסלוקי) ועא"ר אות י"ז (שכתב רק לטעם של מצי לסלקו) (ו) בתו"ש (הביא ב' הטעמים³⁸¹).

ו(דברי השו"ע כאן) היינו ודאי כה"ג (שהו"ה' שכירים ולקיטים דווקא) הא שכרו ממנו ב' ישראלים דירה מעכו"ם פשיטא שאוסרים זה על זה וגם צריך לשכור רשות מעכו"ם שיש לו בחצירו (דהו"ה ככל שותפים שאוסרים זע"ז³⁸²),

ומ"ש בהג"ה דשכירות של עכו"ם כו' כלומר שכירו ולקיטו של עכו"ם לקולא כעכו"ם ולא להחמיר (ולכך אם שכרו כבר מהבעלים א"צ לשכור גם מהשו"ל שלחומרא לא הוי דירה דידיה³⁸³) ועיין סימן שצ"א במ"א מאורחים בבית עכו"ם ואי"ה בשפ"ז ושצ"א יבואר עוד:

דינים מחודשים העולים:

- א. כל דברי השו"ע שה' שו"ל אינן אוסרים הוא רק באופן שהו"ל שו"ל ולא בשוכרים ממש.

סי"ז:

(טז) וישראל. עיין ט"ז, עירובין ס"ה ועב"י בשם הג"א (שהביא שאין הנכרי אוסר עליהם ונראה דכוונתו באופן³⁸⁴) ואם שכר החיצון רשות דריסת רגל העכו"ם א"צ לערב עם ישראל פנימי (כיון שכבר סילק לגוי ע"י השכירות ממילא הישראל הוי) רגל המותרת במקומה יע"ש (בגמ' דס"ה).

³⁸¹ והוא צ"ב וכמו שהביא בשעה"צ מהחיי"א שתמה מ"ש כאן טעם זה שלא השאילו לו ע"ד כן והרי איירי בגוי ומ"ש בו דעת ע"ז, ובאמת דהוא צ"ע יותר מדברי המג"א שציין רבינו בסי' ש"ע ששם לא כתב לטעם הזה של מצי לסלוקי כלל, ולכאן צ"ל בזה דס"ל למג"א שהטעם שלא השאיל ע"ד כן אינו טעם עצמי אלא כטעם מדוע משאיר לעצמו האפשרות לסלק ובזה חלוק גוי מישראל שישראל יוכל לסלק גם אם אין מנהג לזה כיון שלא השאיל ע"ד כן משא"כ בגוי שבעי' מנהג ואכתי דוחק וצ"ב.

³⁸² וכן פסק בביאור"ל כאן.

³⁸³ כן ביאר במשנ"ב סקנ"ה דברי רבינו. והוסיף שס"ד דהוי כמו ב' עכו"ם שדרים בבית אחד ולזה קמ"ל שלא הוי כן (ואכתי צ"ע קצת דכיון שהוי רק גדר של טפל לבעלים מהכ"ת שיוכל לאסור יותר ממנו ועי').

³⁸⁴ כן מבואר בדברי רבינו להלן סוסקי"ח שהבין דכל דברי הגה"א הם רק באופן ששכר מהנכרי והוא דחוק טובא בלשונו שכתב שאין הנכרי אוסר ומשמע שיש בזה חידוש ולפי"ד הוא מהדין הרגיל ששכירות מתירה בכל גווי וצל"ע, ואולי יש בזה חידוש שמהני שכירות על מציאות של דריסת הרגל וזה לפי מה שדנו האחרונים אם מהני עירוב על דריסת הרגל בלחוד עי' בשו"ת חינוך בית יהודה או"ח ס"י שכתב שהוא חידוש לומר כן, ובשו"ת באר יצחק או"ח ס"ז שכתב שמועיל ושורש הדברים לכאן מהסוגי' דס"ו ע"ב במח' רש"י וריטב"א שם ואכמ"ל, ולזה חידש דמהני שכירות בזה.

ומיהו כי לא שכר מעכו"ם אסור החיצונה אף על גב דבעינן ב' ישראלים זע"ז (וכאן הרי ליכא ב' ישראלים הדרים שם מ"מ) כאן נמי אם נצרף עכו"ם (ואת הישראל הפנימי³⁸⁵) הוה אוסרים ועתו"ש (שביאר את הגזירה כדבריו).

ועא"ר אות י"ט יישב קצת דברי הלבוש (שכתב שגם הפנימי אסור ותמה ע"ז הט"ז שהוא דלא כגמ' וכתב הא"ר שלפי דברי הגמ' בדע"ה שיש חשש שיבואו לידי חורבה ויתירו בכל גווי גם זה הוי בכלל הגזירה) ולדינא הסכים דפנימי הותר:

(יז) או. עיין ט"ז (שכתב דכאן פשיטא שישראל הפנימי מותר וכוונתו ש) כאן אף הלבוש מודה דפנימי מותר וא"צ לערב עם החיצונה³⁸⁶,

(ומ"מ) כל ששכרו מעכו"ם משתמשת לעצמה דרגל המותרת במקומה (אינה אוסרת שלא במקומה).

(יח) ואפי'. עיין ט"ז, האריך וכ"כ המ"א אות י"ד יע"ש. ודברי הר"מ ז"ל פ"ד מה"ע הכ"ב ופ"ב הי"א, וממ"ש דין ישראל ועכו"ם בפנימית (והקשה הט"ז מדוע לא כתב כשיש גוי אחד), י"ל שכתב כן (כדי להשמיע ש) כל ששוכר מקומו מעכו"ם די בכך וחיצונה מותרת וא"צ עירוב (מחמת הילוך ה) פנימית (כיון דקי"ל כרבנן) שרגל המותרת במקומה (אינה אוסרת³⁸⁷), ומ"ש (הרמב"ם כטעם לאיסור שהוא כיון שרגלי ב' ישראלים (מצויים שם ומשמע דבלא זה שיש שנים אין איסור כלל) קאי ישראל ועכו"ם בחיצונה וישראל בפנימית³⁸⁸ דלמ"ש הב"י בדעת הר"מ ז"ל שאפי' עכו"ם (אחד אסור היינו) בפנימית דווקא כו' כן יש ליישב דברי הב"י ז"ל,

ועיין דרישה מ"ש (מה שהק' ע"ד הב"י שהביא דברי הג"א שאין איסור בנכרי וישראל בפנימית על החיצונה, ותמה על הב"י שהביאו וסתם) שהג"א חולק אמ"ש הטור, ולא הבינותי די"ל (שכוונת ההג"א) דהחיצונה מותרת כל ששוכר מקומו מעכו"ם כאמור (בסק"א) וצ"ע:

אשל אברהם:

(יג) שני. עיין מג"א, רמב"ם פ"ב מהל' עירובין הי"א, והר"מ ז"ל לא הביא (את הציור של) ב' ישראלים בחיצונה ועכו"ם בפנימית, ובפ"ד שם הכ"ב הביא (את הדין ש) עכו"ם כרבים, ולב"י (כוונת הרמב"ם) אף עכו"ם אי' בפנימית וישראל אי' בחיצונה אסור, ולדיעה אי' (בשו"ע) דוקא ב' ישראל בחיצונה אוסרים, ועי' גמ' ס"ה ב' וע"ה ב',

³⁸⁵ וצ"ב מש"כ את העכו"ם דמשמע שצירוף העכו"ם הוא מה שמחבר את ב' הישראלים ולא הזכיר כלל מצירוף הישראל וצל"ע.

³⁸⁶ והטעם שמודה יעו"י בלבוש שביאר כיון שאחדא דשא ומשתמשא, וצ"ב קצת מה יהני אחדא דשא כלפי הגזירה של חורבה, וצ"ל דגם כלפי הגזירה יש סברא שהיא ניכרת לעצמה ועי'.

³⁸⁷ וצ"ע דהרי הא דקי"ל כרבנן בזה הוא דבר פשוט לכאו' ומדוע דווקא כאן השמיע כן הרמב"ם, ואולי ס"ל לרבינו שהבין הרמב"ם בביאור הסוגי' דס"ה כדברי הבעה"מ שלגבי גוי פוסקים את ר"ע וממילא שלפי"ז היה מקום לומר דכל חצר זו נידונת כמו לפי ר"ע והיינו שגם הישראל יוכל לאסור ודו"ק, וזה לכאו' הביאור גם במש"כ לעיל במשב"ז סקי"ז כחידוש דהוי רגל המותרת ואינה אוסרת ועי'.

³⁸⁸ וצ"ב עדיין דסו"ס מה הוזקק הרמב"ם לטעם הזה ששני ישראלים מצויים שם כיון שהגזירה היא גם בגוי אחד וצ"ב, ואולי כוונתו דאחר שת' שיש רבותא לומר אופן של שנים להשמיע שאין בזה רגל האסורה כבר יש בזה באמת טעם שאסור מדינא מחמת שרגלי שניהם שם ול"ב לטעם של הגזירה ועי'.

ולמ"ד (היינו הרשב"א והריטב"א ועו"ר בדס"ה) דההיא דדף ס"ה כרבי עקיבא דוקא ולרבנן כיון שאין ישראלים אוסרים זע"ז דרגל המותרת במקומה אין עכו"ם אוסר דבעינן ב' ישראלים אוסרים כבס"א נדחו ההוא דדף ס"ה מהלכה, משא"כ ההוא דדף ע"ה הלכה עכו"ם כרבים כשיש בחיצונה ב' ישראלים (ואין לנו מקור א"כ לאסור בישראל ועכו"ם אחד) ואנן קיי"ל דהלכה הוא ההוא דס"ה כפי מה דמסיק (הרמב"ן ובעה"מ) בדף ע"ה דעכו"ם כרבים כו' אתיא אף לרבנן דרבי עקיבא.

וי"ל (ויש לעיין) אמאי כתב(ו הטור והשו"ע לשון) אף (אפילו) ב' בחיצונה (שמשמע שיותר פשוט הוא שיש איסור באחד עכו"ם ואחד ישראל) דאדרבה משמע (מביאור הסוגי' וכן"ל) דזה כ"ש הוא (דהרי בגזירה זו כו"ע מודו) ועי' אות י"ד אי"ה שם יבואר עוד:

(יד) ויש. עיין מג"א, עט"ז י"ח והר"מ ז"ל פ"ב הי"א נקיט ב' חלוקות ראשונות ובפ"ד הכ"ב חלוקה עכו"ם כרבים שישכרו (ודקדק מזה המ"א שכתב לשון רבים ד) משמע (שאיירי שיש) ב' בחיצונה ו(קשה א"כ) למה לא נקיט הך גבי פ"ב וצ"ע³⁸⁹:

דינים מחודשים העולים:

א. גם בסוגיין מהני השכירות מהגוי ורגל הישראל הוי רגל המותרת (משב"ז סקט"ז סקי"ח ועי' הערה שם).

סי"ט:

משב"ז:

(יט) אינו. עיין ט"ז, מ"ש דירת עכו"ם כו' אין בע"ה אוסר על האורח לא האורח על בעה"ב תה"ד סי' ע"ו ועסי' ש"ע בש"ע במ"א אות י"ב ושצ"א אות ב' אי"ה בשפ"ז ושצ"א יבואר בזה וכאן אין להאריך:

אשל אברהם:

(טו) חצר. עיין מג"א, שצ"א ראוי להיות. מ"ש המחבר בס"ך לא היה פנאי כעת לעיין ביה. ודין שכירות רשות משר העיר ושאר דיני שיתוף ועירוב אי"ה יבואר בסי' שפ"ז בעירות שלנו המוקפין חומה ועסי' שצ"א:

(טז) אינו. עיין מג"א, דחז"ל עשו תקנה (נוספת³⁹⁰ כד') שיתרחק הישראל מעכו"ם ולא ילמוד ממעשיו:

ס"כ:

אשל אברהם:

(יז) או. עיין מג"א, דשכירות הספינה (בלחוד) אין מועיל לשכירות רשות העירוב כבסעיף א' בהג"ה בית של עכו"ם וישראל כו' יע"ש.

ועי' שו"ת ח"צ ז"ל סי' ו' האריך בענין שכירות יע"ש ואי"ה בשפ"ז ושצ"א יבואר עוד:

³⁸⁹ ואפ' דכוונת רבינו שכל זה קשה רק אחר הדקדוק דאיירי בב' ישראלים דאז הוא ממש מענין דבריו בפ"ב אבל אם הוי גזרה על גוי אחד אפ' שהוא מין גזירה אחרת שיבואו להתיר מה שאסור מדינא כמו שכתב בפ"ב וזה כיון דס"ל כדברי הבעה"מ שפסקו כדבריו של ר"ע בדירת גוי ואין הדינים ענין זל"ז, וע"ע משה"ת בזה בארוכה בסוגי' שם ואכמ"ל.

³⁹⁰ כן מבואר בדברי המשנ"ב סקט"ז.

סימן שפ"ג

ס"א:

משב"ז:

(א) יכולים. עיין ט"ז, ולא הוה כמקח וממכר רק היכרא בעלמא ער"מ פ"ב מהלכות עירובין הי"ג (שכתב טעם זה של היכר³⁹¹).

(ב) יבטל. עיין ט"ז (שכתב שאם שכרו מהגוי קודם שבת ועשו עירוב מהני אף שהשכירות בטילה לשיטתו מכיון שלא עמד להתבטל) ואם עכו"ם הוה גוסס (דבכה"ג עמד לאיסור) י"ל דאסור³⁹².

ועתו"ש הוקשה למה לו שכירות מיורש נימא שבת הואיל והותרה הותרה יע"ש, ואפשר ד(גם הט"ז לא איירי בכל גזונו אלא) מיירי במת עכו"ם בין השמשות (ולכך אכתי לא חל הותרה כיון שלא היה זמן של היתר בפועל) ושכרו אח"כ מהיורש בלילה וכדומה ועיין סי' שצ"ד וצ"ע:

אשל אברהם:

(א) והעירוב. עיין מג"א, עתוס' עירובין ס"ה ב' ד"ה דאתא וס"ז א' ד"ה אני ובי"י כאן.

ולמ"ש המחבר בשע"א ס"א בעכו"ם אוסר אף על פי שאין כאן (כיון שיש חשש שאולי יבוא בשבת כמבואר שם) בע"כ מיירי כאן שריוק יותר מיום א' וכמ"ש הב"ח, ואפ"ה כשבא לא אמרינן הואיל והותרה הותרה (כיון שלמפרע מתברר שהיה העירוב תלוי בביאת הגוי ולא חל הותרה) דלא כעולת שבת (כאן) דכתב (מחמת קו' זו שמוכח) דהמחבר פסק כאן כדיעה ב' שם (שגם אם יבוא באותו יום אינו אוסר).

ומ"מ צ"ע אמאי לא נימא הותרה כמ"ש בשס"ה אות י"ד ושע"א אות ח' דבעינן קרוב לודאי שיתקלקל העירוב (ופה אף שהוא תלוי ועומד מ"מ לא הוי קרוב לודאי) עמ"ש שם ובשנ"ה אות ט' דבספינות בשבת מיירי ולא אמרינן הותרה דמפסיק כרמלית ומפסיק רשות אחרת לא הותרה ובשע"ד א' הניח ג"כ בצ"ע דין דלשם בנסתם ונפתח בשבת יע"ש וע' פרישה:

(ב) אם. עיין מג"א, מפרש מ"ש (השו"ע והטור) וכ"ש (אם מת הגוי בשבת ש) היינו נמי אם ערבו יחד ולא שכרו מעכו"ם ומת בשבת דמבטלין זה לזה ועירוב הא' אין מועיל דביה"ש היה (הגוי) קיים, ול"ד לשע"א ס"ד בעירבו וא' לא עירב ומת דשרי בשבת מטעם עירוב (שעירבו שאר בני החצר) ד(שם) אותו שלא מת היה ראוי לערב עמהם משא"כ בעכו"ם לא אמרינן הואיל וראוי לשכור ממנו,

ואם העכו"ם לא היה רוצה להשכיר צ"ע אם אמרינן הואיל ונאסרו למקצת שבת עי' פרישה ועסי' שע"א במ"א א' (שמשמע שיש הותרה בכה"ג שהלך הגוי מביתו אף בלא השכיר, אמנם אינה ראייה ד) התם ראוי לערב וה"ה עכו"ם שהיה רוצה להשכיר משא"כ בלא היה רוצה להשכיר.

³⁹¹ ובאמת צ"ע בזה דלעיל בסי' שפ"ב ס"ו ביאר הטעם כדברי התוס' בדס"ו שמותר כיון שלא הוי אלא מתנה להתיר הטלטול, והיה מקום לדחוק שהוא דבר אחד וכ"ה משמעות דברי הגר"ז שם אכן יעוי' במשנ"ב שם בשעה"צ שכתב להדי' שהם ב' טעמים חלוקים ובאמת דאזתה סתירה קיימת גם בדברי המשנ"ב וצל"ע.

³⁹² וכמבואר בהגהת תוס' מהמהר"ם דס"ז ע"א שכיון שרוב גוססים למיתה חשיב שהעירוב לא עמד להיתרו.

ומלת כ"ש משמע (דלא כמג"א אלא) דקאי אאם ערבו³⁹³, דבלא עירבו אין כאן וכ"ש (אלא הוא מקרה אחר) ובר"מ ז"ל פ"ב מה"ע הי"ג לא כתב וכ"ש ובמ"מ משמע שאין כ"ש, וע' עולת שבת דהכ"ש הוא ד(אם הגוי נמצא בעי' תרתי שכירות וביטול אבל במת) א"צ רק א' ביטל רשות וצ"ע:

דינים מחודשים העולים:

- א. י"ל דגם הט"ז לא ס"ל שבעי' שכירות מהיורש במת הגוי בשבת עצמה.
- ב. ומ"מ לדברי הט"ז בגוסס שעומד לאיסור גם אם עשו שכירות יהיה איסור (משב"ז סק"ב):
- ג. ספק בלא רצה הגוי להשכיר אם יש בזה דין של נאסרה.

³⁹³ וכ"כ במשנ"ב סק"ח בשם הנהר שלום ועי' בביאור"ל שביאר החידוש בזה.

סימן שפ"ד

ס"א:

אשל אברהם:

(א) נכנס. עיין מג"א, ואם בא עכו"ם בשבת צ"ע אם אוסר אם נימא הותרה עסי' שע"א,

ועסי' שצ"א בשוכרים רשות מהשר העיר בט"ז ג' וא"כ אנו שמקילים ונכנסים בשבת לבית עכו"ם ליקח מהם שכר ושאר משקין (וסומכים לדינא על השכירות הזו משר העיר) ה"ה שאין אורח עכו"ם אוסר (דגם על חלקו מהני השכירות משר העיר) ואי"ה בשפ"ז ושצ"א יבואר עוד:

ס"ב:

משב"ז:

(א) אנשי. עיין ט"ז (שהק' דהרי בכל השאיל לגוי אמרינן שלא השאילו לו ע"ד שיאסור עליו) עא"ר ב' [ג'] (שתירץ קושייתו) דאנשי חיל גרע טפי שעושין כרצונם ואין לבעל הבית רשות שם יע"ש, ועמ"א ב' (שכתב ג"כ שבחיל יש סברא של דינא דמלכותא) ועתו"ש בזה דחיל המלך לאו ברצון בעל הבית תליא מלתא.

והא דס"א עכו"ם אכסנאי אוסר (ובזה ג"כ קשה דנימא שלא השכיר לו ע"ד שיאסור עליו וי"ל דמיירי (שיש) עכו"ם אכסנאי בחצר (השייכת ל) עכו"ם (אחר) וישראלים דרים שם ושכרו רשות מעכו"ם בעל החצר (ולכך מחמת הבעלים עצמו אינם אסורים ובכה"ג) אוסר אכסנאי עכו"ם, או יהודי שיש לו חצר והשכיר לישראלים ובא אכסנאי עכו"ם ובעה"ב (הישראל) אין דר שם (ד) י"ל כה"ג לא אמרינן אין דעתו (להשאיל או להשכיר שלא יאסור כיון) שיאסור עליו דווקא אמרינן (ולא על אחרים)³⁹⁴ וצ"ע בזה ועתו"ש שם:

אשל אברהם:

(ב) בין. עיין מג"א, והנה בש"ע כתב מי שיש לו כלים שאין נטלים או מחמת כובדן כבסי' ש"ע ס"ב עא"ר (שצ"ן לדין שם), ומה שהראה המ"א לשפ"ב סי"ח (ששם מבואר ש) אף כלים (סתם שיכול להניח שם) נמי כשכירו ולקיטו דמי ו(חשיב כאילו) שוכר רשות לעצמו מהעכו"ם (וקשה מדוע כאן לא מהני כל כלים אלא בעי' דווקא דבר שאינו ניטל כבסי' ש"ע), וי"ל כשבא העכו"ם בשבת י"ל דבטל העירוב כבסי' שפ"ג ולא שייך (לומר) דשוכר עתה לעצמו (ע"י נהך כלים שהשאיר שם) ו(לכך) בעינן (דווקא כלים) שאין נטלים בשבת (דנתינת הכלים הללו הוי כמעשה שכירות שעושה בשבת) אבל בא (הגוי) מע"ש (ואז העירוב עצמו מתיר)³⁹⁵ מועיל) אף כל הכלים וצ"ע:

דינים מחודשים העולים:

א. כשיש דינא דמלכותא אוסרים האורחים גם בלא רשות ממנו.

ב. כל מה שיש דעת שאינו משאילו לו כדי שיאסור הוא רק עליו ממש ולא על אחרים (משב"ז סק"א).

³⁹⁴ וכן הסיק לדינא בביאור"ל כאן ובסי' שפ"ב.

³⁹⁵ כן נראה לכאן שכיוון רבינו שיש חילוק אם המתיר כיום הוא השכירות מהגוי או העירוב, וצ"ב בזה דסו"ס אם חשיב שיש לו זכות בבית מה אכפ"ל מהו המתיר ואולי כדי ליחשב מעשה שכירות בעי' זכות יותר וצ"ב.

ג. יש חילוק אם מותר ע"י העירוב דאז מהני כל כלים שלו שמונחים שם מדין שו"ל משא"כ היא שלא חל העירוב (א"א סק"ב ועי' הערה שם).

סימן שפ"ה

ס"א:

משב"ז:

(א) צדוקי. עיין ט"ז, וכ"כ המ"א בשם ב"י. ומומר בצנעא ואין מודה בעירוב צ"ע אם יוכל לערב (והיינו האם הוא בכלל אינו מודה בעירוב או לא³⁹⁶) ועא"ר אות א' בשם הר"מ ז"ל פי המשנה ומגיד משנה יע"ש (שהעמיד בזה סתירה בין המ"מ בדעת הרמב"ם לר"מ בפיה"מ), עי"ד סי' ב' מומר לעכו"ם או להכעיס בשאר עבירות הוה מומר לכל התורה. מסור עתו"ש כאן (שהעמיד בזה מח' הפוסקים ביו"ד ס"ב ודן אם מקילים כאן כיון שהוא דרבנן).

אשל אברהם:

(א) צדוקי. עיין מג"א, עב"י וכ"כ הט"ז, ובא"ר בשם ריא"ז (כתב ש) הקראים י"ל שאין מבטל רשות (כיון שעוברים על מילי דרבנן בפרהסיא דינים ככותים) ועתו"ש בזה (שתמה מדברי הב"י בהל' ריבית שסתם שהווי תינוקות שנשבו אף שבראשונים כאן נראה שאינו כן).

ס"ג:

אשל אברהם:

(ב) ישראל. עיין מג"א, בחד זימנא פרהסיא לא עי"ד סי' י"א בט"ז וש"ך אות ב"ג ובסי' ב' אות י"ז שם בש"ך (ובפמ"ג שם שהעמיד מח' ש"ך וט"ז אם בפעם אחת כבר הוי מומר או לא), ובתב"ש ז"ל בסי' ב' (דן אם) חילל יוה"כ אי הוה כמחלל שבת (והסיק שכן) עמ"ש בפריי שם ועתו"ש כאן (שהסכים לדברי התב"ש).

ס"ד:

אשל אברהם:

(ג) פתח. עיין מג"א, הראה לשפ"ג, ואם פתח בחול י"ל שעירוב חוזר לקדמותו (באופן ששוב סגר הפתח ב) ערב שבת ביה"ש, ואם פתח בשבת אז י"ל דהעירוב הא' בטל ואין חוזר וניער כי פתח בשבת (אף ששוב סגר את הפתח דהיא כבר שבת אחרת ואין הותרה משבת לשבת) אבל המיר בשבת הותרה (דכלפי שבת זו חל כבר הותרה) ועב"י בשם הרשב"א ז"ל אף פתח קטן דע"ד נמי מהני (ביש לו פתח אחר שכופים אותו שילך שם) עסי' שפ"ו סוף הסימן:

דינים מחודשים העולים:

- א. ספק אם מהני עירוב במומר בצנעא (משב"ז סק"א).
- ב. קראים אינם מבטלים רשות (א"א סק"א).
- ג. מח' אם בפעם אחת הוי מומר או לא, ויוה"כ דינו כמו שבת (א"א סק"ב).
- ד. פתח המומר פתח לחצר בשבת זו חל הותרה ולשבת הבאה יש איסור (א"א סק"ג).

³⁹⁶ וביאור הספק בזה יעו"י בחזו"א ספ"ז שביאר שהגדר של אינו מודה בעירוב היינו שמקיים חלק המצוות ובשיטה אינו מודה בעירוב ולא שבפועל אינו יודע מענין העירוב ולכך יש לדון שכיון שהוא מומר בצנעא אנו רואים אותו כתינוק שנשבה וכדו' ואינו נידון ככופר בעירוב ממש, ובחזו"א שם נקט כדבר פשוט לדינא שמצטרף לעירוב וכ"כ בשו"ע הגר"ז כאן.

סימן שפ"ו

ס"ב:

אשל אברהם:

(א) ואין. עיין מג"א (שפירש הטעם שחשובים החצירות כב' מקומות שהוא כיון שאסורים טלטל מזה לזה ו)אף על גב שכתב המחבר דלתות נעולות ונבדליו (ומשמע שהוא חלוק מצד המציאות) הוא לאו דווקא³⁹⁷, ועיקר שאסורין לטלטל מזה לזה, והעירוב צריך להיות מונח במקום הראוי לטול בין השמשות (וכאן א"א ליקח את העירוב מחמת שיש איסור טלטול מזה לזה³⁹⁸) עסי' שצ"ד ט"ז ג' ושס"ו בענין עירוב בבהכ"נ יע"ש:

דע דשיתוף הוא להתיר טלטול כלים ששבתו בבית בין השמשות ונטלו לחצר שעירבו אז אסור להוציא מחצר למבוי כשלא שיתפו, הא כלים ששבתו בחצר בין השמשות רשות אחת עם מבוי כרבי שמעון, כבסי' שע"ב (שנפסק כדבריו), ועמ"א ט"ו, כאן ולא דוקא מבוי הוא הדין חצירות ומבואות רשות אחת לכלים ששבתו בתוכן ועיי' פרישה כתב כן:

(ב) ואין. עיין מג"א, עסי' שס"ז ושצ"ב:

(ג) כמבוי. עיין מג"א, עתו"ש בשם הלכה ברורה ואי"ה בשצ"ב במ"א אות י"א יבואר:

ס"ה:

אשל אברהם:

(ד) ולא בעדשים. עיין מג"א, הב"ח מוחק עדשים (כיון שלא הזכר כן בגמ' וכתב שהוא ט"ס), והמג"א מיישבו דאין ראוי לאכול חיין (ומקורו א"כ הוא מהדין של חיטים כמש"כ במג"א) ועא"ר (סק"ז שפירש כן).

(ה) בשיל. עיין מג"א (שכתב שלפתות דידן מערבים כיון שלא גרעו מ)בשר חי משמע (שפירש בשר חי דהיינו שהוא) חי לגמרי, ובא"ר אות י' (הוכיח שאין הכוונה כאן לבשר מליח) בשם הירושלמי (שמנה ב' בשרים) בשר מליח ובשר חי יע"ש (ומבואר שבשר חי הוא כפשוטו), ויש לפרש (שבשר חי בירושלמי) היינו בשיל ולא בשיל כמאכל בן דרוסאי שליש בישולו כו', וי"ל (שמה שכתב המג"א לדמות) "לפתן" נמי בכך מיירי בשיל ולא בשיל וצ"ע.

גם י"ל (שיש חילוק בזה שאם הוא) בשיל לגמרי שיעורו ללפת, ואי חי לגמרי י"ל בעינן ממנו שיעור ב' סעודות³⁹⁹:

דינים מחודשים העולים:

א. בשר מהני רק במליח או במבוסל במקצת.

³⁹⁷ ועי' בי"מ כאן שכתב דיש לפרש דברי השו"ע כפשטם שאיירי שמצד המלכות אינם ראויים לילך מזה לזה ולכך נחשבים כב' מקומות חלוקים.

³⁹⁸ וצל"ע בזה דהרי עיקר הדין בשיתוף הוא להניחו בחצר שבמבוי וכיון שמניחים את השיתוף שם הא הוי ככל כלי חצר שאינם נאסרים כלל כשיש שם גוי וא"כ אין כאן כלל איסור, ואולי גם לפי דברי המג"א לא בעי' שיהיה אסור בפועל אלא עצם מה שיש דברים האסורים כגון כלי בית או אם יניחו את השיתוף בבית דאז הוי ככלי חצר כבר סגי בזה כדי ליחשב כב' מקומות חלוקים (ומקור גדול לזה מדברי מחצה"ש כאן שכתב שיש להעמיד הדין כאן באופן ששכר מהעכו"ם, ותמוה דא"כ הרי אין איסור כלל ומוכח שהבין שכיון שהיה ראוי להיות איסור סגי כדי שייחשב כב' מקומות ועי' בזה וצל"ע).

³⁹⁹ והטעם כפה"נ שאז נידון כאוכל לעצמו ולא מצד מה שיכול ללפת בו (וקצת צ"ב מדוע בתור ליפות אזלין בתר מה שהוא ראוי עכשיו ואילו בדבר חי אינו כן וי"ל).

ב. ולפי המג"א שנראה שמהני בחי ממש גם בלפתות בעי' שיהיה בזה שיעור ב"ס ולא מהני מה שראוי ללפת בו (א"א סק"ה).

ס"ו:
אשל אברהם:

(ו) צלי. עיין מג"א, דדי ללפת בו פת שיעור ב' סעודות, ולא בעינן ביה שיעורא ב' סעודות אף במקום שאוכלין כד⁴⁰⁰ (דאמרינן שבטלה דעתו אצל כל אדם⁴⁰¹).

(ז) חומץ. עיין מג"א, עתו"ש אות ט"ז ומשמע כל שדרך אותו המקום לטבל בו יהיה חזק או לאו שיעורו כדי לטבל:

(ח) יין חי. עיין מג"א, הכל לפי מה שהוא ראוי אם לאכול בעי' ב' סעודות, ואם לטבל כו', ואם לקינוח בעי' שיהא לקינוח ב' סעודות:

ס"ח:
אשל אברהם:

(ט) בתרומה. עיין מג"א, עסי' תנ"ז (שכתב המג"א) צ"ל במ"א אות ט' שאין מאכילין חלה עתה לשום כהן, וא"כ אין מערבין ומשתתפין בחלה בזמן הזה כלל:

(י) שלא. עיין מג"א, ועא"ר (סקט"ז) בשם הפרישה (דרישה סק"ה) כתב כן, והוא (הא"ר) ז"ל כתב דאפשר לתרץ דקונם מודה.

שיתופי מבואות בעינן ג"כ ככר ש[ל]ס⁴⁰² א"ר בשם עבודת [ה]קודש אות י"ד וט"ז:

(יא) והנה. עיין מג"א (שפירש הטעם שבעירובי חצירות לא אמרינן מל"נ שהוא כיון שעושה כן להנאתו ועין עוד במ"א) שצ"ד אות ב' ורס"א ו', ועסי' שסי"ח (ששם מבואר שאם עשה) לחי מעצי אשירה כשר (וזה מהטעם של) מצות לא להנות נתנו (וצ"ע משם על דברי המג"א) הא נהנה שמטלטל על ידי כן ועא"ר שם (שתמה מדוע אין שם היתר של מל"נ ע"ש).

דינים מחודשים העולים:

⁴⁰⁰ ומשמעות הדברים אף שכל המקום שם אוכל כך, ויעוי' בשעה"צ כאן שתמה על זה שיש לחלק בין מקום שלם לגברא אחד, והביא מהגאון" והריטב"א ובאמת כן הוא להדי' בתוס' דכ"ח ע"א שיש לחלק כן וצל"ע, ויש להוסיף להקשות מדברי המ"א גופיה לעיל בסימן ש"כ סק"א לגבי מקום שנהגו לסחוט תותים ורימונים שכתב שכיון שהוא מנהג טוב ואם היה מצוי בכל העולם היו סוחטים המיעוט משפיע על דין הרוב, ולגבי בשר כתבו התוס' הנ"ל להדי' שחשיב ג"כ מנהג טוב וסתר דבריו, ואולי יש לחלק בין מקום שהמיעוט אינו מחשיב את הדבר שאז מה שרוב העולם מחשיב מגדיר שהוא חשוב גם במקום הזה, לבין היכא שהמיעוט מחשיב את הדבר ורוב העולם אינו מחשיב שיותר קשה להפקיע את החשיבות שנותן המקום הזה לדבר ממקום שאין חשיבות שיוכל לתת אי חשיבות לכל מקום.

⁴⁰¹ ויל"ע בזה דלכא' מאי גרע מביצים חיות שיכול לערב בהם כיון שראויים ע"י הדחק וא"כ גם כאן נימא שצלי לחוד לכה"פ ראוי ע"י הדחק, ואולי י"ל בזה שיש חילוק בין הנידונים שצלי גדרו כמין דבר שנאכל בעיקר עם הפת וממילא גם אם יאכלנה לבד הוא כאוכל מין דבר שדרכו להיות עם הפת וזה הבטלה דעתו המוזכר כאן, אמנם בביצים חיות הנידון הוא אם הם ראויות ליאכל בכלל ולזה סגי גם מה שראוי ע"י הדחק ועי', ויש בזה נפק"מ לימינו שיש ודאי רגילות לאכול צלי גם בלא פת שבפשוט היה נראה שמשנתנה הדין אמנם לפי סברא זו אפשר שכל שיש הכ"ת שנאכל עם פת כבר סגי ועי' בזה.

⁴⁰² ואף שלכא' כיון שיכולים בכל מיני מאכל לא גרע ככר פרוסה מדין מאכל אחר, מ"מ צ"ל דכל שעושה כן בפת דינו בזה כמו עירוב חצירות וצ"ב.

א. גם בשיתוף מבואות כשעושים כן בפת בעי' שתהיה שלימה (א"א סקי"א).

ס"ט:

אשל אברהם:

(יב) לא נתקדשה ודאי. [עיין מג"א], בין השמשות מספק לא חל עליו קדושה עד הלילה (ולכך מהני דסו"ס בזמן) ביה"ש ראוי היה:

(יג) עד. עיין מג"א, כיון דהיום קדש מספק לא נפיק קדושה עד הלילה ובין השמשות לא ראוי.

משמע כל דשרי לאחרני מזון הוא ואף על פי שכל החבורה (שעירבו או שתפו במזון הזה) אין רשאים לאכול ממנו (ולא בעי' שיהיה עכ"פ לאחד מהם היתר לאכול).

ואם איסור דרבנן והוא חולה שמותר לו לאכול צריך עיון אם מערבין בו⁴⁰³:

(יד) ואסור. עיין מג"א, ומיירי כשנתנו {בבית} [בב'] כלים, או במבוי זה ומבוי זה, משום הכי אסור ממבוי למבוי:

(טו) ששבתו. עיין מג"א, כמ"ש בריש הסימן וכ"כ הפרישה כבסי' שע"ב כר"ש דהכל רשות אחת לכלים ששבתו בהן, אף על גב דהגזירה משום דחצר נראה כרה"י לגבי מבוי (וא"כ היה צריך להיות איסור בכל הכלים ואף בכלי חצר) אפ"ה דוקא כלים ששבתו בבית הוא דאסור כשישום אח"כ בחצר לטלטל למבוי:

דינים מחודשים העולים:

א. אם האוכל ראוי לאחרים סגי ולא בעי' שיהיה ראוי לאחד מבני החבורה שעירבו דווקא.

ב. באיסור דרבנן ויש לאחד היתר לאכול ספק אם מהני (א"א סקי"ג).

⁴⁰³ וצל"ע דאם יש סברא מחמת ההיתר של פיקו"נ מה בעי' שיהיה זה החולה אחד מבני החבורה והרי גם בלא זה סו"ס חשיב כראוי לאחרני, ואולי כל שאין לזה היתר בפועל היה פשוט לו לרבינו שלא היו אוכל הראוי וצ"ב.

סימן שפ"ז

ס"א:
משב"ז:

(א) **המשתתפין. עיין ט"ז** (שכתב שהאי י"א שכתב השו"ע הוא יש מאין וליכא שיטה כזו) **עב"ח** (שג"כ נחלק שאין זה כוונת רש"י) **והיינו כדעה א'** (שהביא השו"ע⁴⁰⁴) **דפת במבוי א"צ עירוב כלל אף כל חצר לעצמה ודי בזה, וכ"ש אגן שגובין קמח מכ"א הוה שיתוף ועירוב ביחד עמ"ש אי"ה באות ב'.**

ודיעבד אם שיתפו רק ביין וכדומה לא בפת ולא עירבו כל חצר לעצמה ע' עולת שבת בזה (שכתב דבכה"ג לא מהני לכו"ע שלפי הרא"ש שמהני ביין לא מהני בלי שיערב בחצירות ולפי הרמ"א עצמו מהני רק בנתנו כולם קמח וכדו').

(ב) **וני"ל הטעם. עיין ט"ז וכ"כ הלבוש** (שאנו נוקטים כשיטה שמהני פת גם לחצירות) **אף על גב דטעם הר"ב יותר נכון לצאת אף ידי (השיטה) השניה הלבוש הקשה אטעם הר"ב יע"ש וי"ל:**

והנה עירוב שלנו במקום עירוב כל חצר לעצמה ובמקום עירוב חצירות זו לזו ושיתוף מחצר למבוי דהיינו לטילטול ברחוב העיר מבתים במקום שמוקף חומה או צורת הפתח כנהוג, ואף על גב דעירובי חצירות בעי דוקא בבית דירה הואיל ומהני האי לשיתוף דלא בעי בית דירה מהני במקום עירוב נמי (דלא בעי' שיהיה מונח בבית דירה), הא לאו הכי (היינו אי הוי רק עירוב ולא שיתוף) באמת לא כלום (כל שאינו מונח בבית דירה) עשו"ת ח"צ קי"א ביארתינו בשס"ו ושס"ח.

ובעין שיהא מונח העירוב במקום שיוכל ליטלו משם עט"ז שס"ו ג' וכ"כ הפרישה ושו"ת ח"צ ז"ל ומבואר הוא, ואם נפסק העירוב (של ה) צורת הפתח סביב העיר בשבת צ"ע אם לטלטל בבתי העיר דא"א ליקח העירוב מבית הכנסת, ו(יש) לומר (דאמרינן הואיל ו) הותרה הותרה כה"ג עכ"פ בבתי העיר בתוך הבתים מחדר לחדר לטלטל (כיון שהיו מותרים בכניסת השבת בזה) ול"ד לשפ"ו דמניח לכתחלה במקום שא"א ליטול ובטל תקנת העירוב (ולא חל כלל הותרה), ועט"ז שצ"ד ג' לא משמע כן (והוא ממש"כ בסו"ד שרק לגבי ע"ת מהני מה שהיה ביה"ש כיון שהוא גדר של קנין משא"כ כאן) וצ"ע⁴⁰⁵ ועיין סי' שע"ד ס"ב ושס"ה במ"א אות ט"ו בזה (שם כתב להדי' דגם בכה"ג אמרינן הותרה).

ואם העירוב מונח במקום שיש מת בר מינן וא"א לכהן לילך וליקח משם ושם א"א לו ג"כ להיות אפשר גרע יותר מנפסק העירוב צ"ה (דאין כאן כלל צד של הותרה ועי' הערה⁴⁰⁶)

⁴⁰⁴ והיינו שדברי השו"ע בתחילה הם לומר של"ב כלל עירוב בחצרות ולא נידון רק על פת וכ"ה בט"ז, אמנם יעו"ב בבאה"ג שכתב כלפי הי"א שהביא השו"ע שהיא שיטת רש"י ותוס' ואין כן שיטת הרמב"ם, ונראה מדבריו שהבין שבסתימת דברי השו"ע בתחילה אין לדקדק כשיטת הרמב"ם אלא כל דבריו הם לבאר דבעי' פת ולא שלא בעי' עירוב כלל בחצירות ורק בי"א דן בזה ולכאו' יש בזה נפק"מ אם הלכה כסתם או לא ועי'.

⁴⁰⁵ ויעו"ב ביד אפרים סי' שס"ה שם שהבין ג"כ שהט"ז נחלק ע"ד המג"א.

⁴⁰⁶ ודבריו צ"ב לכאו' מ"ש זמ"ז כלפי החיסרון שליתא לעירוב גביהו, וקצת היה מלשונו שבכהן נוסף שגם שם אין יכול לאכול העירוב אכן היא סברא מחודשת שלכאו' לא מצינו שמהני מה שיכול להיות במקום העירוב וגם דא"כ הרי יכול להביאו ע"י אחר, ושמעתי מהגר"ש פרידמן שליט"א לבאר שכוונתו דאמנם אף שבמקום שנפסק המחיצות לא אמרינן הותרה מ"מ אפ' שיש כאן חלות הותרה מסויימת עכ"פ כלפי הדין הזה של חצירות ובזה חלוק הדין בכהן שאין הותרה כלל ואכתי צ"ב.

ואפשר מש"ה מניחין בבית הכנסת שרגילות להיות במקום שהכהנים רשאים לילך שם. ובלבוש נתן טעם לפרסם הדבר עירוב והיינו שידעו הכל גם התינוקות:

ובעיר שיש ירידים כמו כאן פראנקפורט דאדר שבאים ממקום אחר יהודים ואומות העולם ורגיל לבוא אוסר מיד לי"א עמ"א ש"ע אות י"ב, גם בחצר של עכו"ם מתאכסנים הרבה יהודים אורחים אוסרין זע"ז מיד (ולכך) ראוי לומר בע"פ ולכל מי שיתוסף בעיר הזאת לזכות אותם כמ"ש הט"ז שס"ח ד' כבסי' שס"ו ס"ט בדיעה א', ושכירות רשות מן בעל החצר אינו יהודי עסי' שצ"א במ"א ב' וט"ז ג'.

וא"כ לדין שסומכין על היתר ששוכרין משר העיר ומשכירו ולקיטו של המלך יר"ה שיש לו רשות בכל בתי העיר ואף לוקחין משקים בשבת מבתי אינם יהודים (והיינו שנקטינן שהשכירות וכוחו של השר מהנו גם לבתים עצמם) א"כ השכירות היא מהני נמי להאורחים ישראלים המתאכסנים שם. מה אמרת שמתאכסנים שם גם אינם יהודים ממקומות אחרים מ"מ הכל נכלל במה ששכרו רשות מהשר העיר אף רשות הבתים הואיל ויש לו רשות להעמיד שם אנשי מלחמה.

ועי' שו"ת ח"צ סימן ו' מ"ש הריב"ש בתי עכו"ם י"ל שאין שכירות מהשר מועיל (כיון שאין לו כח על הבתים עצמם אלא רק במבואות) י"ל (שכל האיסור) היינו בדורים ישראלים שם או ביריד צריך שכירות מא"י של בעל החצר, אף למאן דיסבור כן יש לומר דמהני מבעל החצר אף נגד אורחים א"י דומיא דסימן שפ"ב דבעל החצר כו' יע"ש ואי"ה בשצ"א יבואר עוד:

אשל אברהם:

(א) במבוי. עיין מג"א, משמע דסובר כן להלכה, והר"ב וי"א בהג"ה על היין כו' אין הלכה כן רק כדעת המחבר, ועט"ז מ"ש שם ועב"י בזה. ועמ"ש אי"ה באות ב':

(ב) וי"א. עיין מג"א, ציין על וי"א שבהג"ה דכ"ע מודים דשתפו ביין במבוי סומכין עליו במקום עירוב וי"ל (שכל מה שמועיל ביין הוא) דוקא בעירוב כל חצר לעצמו ועיין ע"ש (הנ"ל של"ש לתפוס ב' הקולות שיהני יין בלי שיערב בחצירות), ולכאורה ראוי הציין וי"א כהמחבר (והם דברי הב"ח שס"ל שליכא שיטה כמו שהביא בשו"ע כדברי רש"י ובא לחלוק ע"ד כמשמעות דברי המג"א בסק"א⁴⁰⁷) ועט"ז וצ"ע:

דינים מחודשים העולים:

- א. בדיעבד אם שתפו המבוי רק ביין לא מהני (משב"ז סק"א בשם הע"ש).
- ב. מה שמועיל להניח עירוב ושיתוף שלא במקום דירה הוא דווקא באופן שמועיל גם מדין שיתוף.
- ג. נפסק העירוב (צוה"פ) בשבת לכא' יש הותרה ובט"ז לא משמע כן, ומ"מ אם יש בית עם מת לא מהני לכהן כיון שאינו יכול ליקח העירוב (משב"ז סק"ב).

⁴⁰⁷ וכ"כ במחצה"ש כאן לתקן דברי המג"א.

סימן שפ"ח

ס"א:
משב"ז:

(א) מותר. עיין ט"ז, ובדברי הט"ז יש ט"ס וצ"ל דווקא בלא ערבו בתים עם חצר שרי במבוי הא ערבו אסור במבוי (וכ"ה בט"ז לפנינו), ולכאורה משמע (מסיום דברי הט"ז ש) הטעם (שיש איסור בעירבו הוא כיון) דשכיחי מאני דבתים בחצר ואסור משום גזירה עיין לבוש (שכתב כן), וזה אי אפשר כמ"ש בשע"ב (ס"א שליכא לגזירה של עירבו אף דשכיחי כלי בתים בחצר) וכן פסק הר"מ ז"ל פ"ג מה"ע הי"ט פסק כן, ועא"ר תמה בזה על הלבוש עתו"ש ודברי הט"ז ג"כ צ"ע ואפשר ליישב בדוחק:

אשל אברהם:

(א) אבל. עיין מג"א (שביאר שיטת הרמב"ם ב) פ"ה מה"ע הט"ו ומ"מ שם משבת ק"ל וסוגיין שם דטעמא הוא דאם ערבו בתים עם כל חצר לעצמה נתקו חצירות ולית כי אם בתים (בלא חצירות) ואין מבוי ניתר בלחי וקורה כי אם בתים וחצירות פתוחים, וזה מבואר בר"מ ז"ל והמ"מ פירש הסוגיא שם מי גרם כו' דא"א לבתים להיות כסתומין יע"ש.

והלכה משמע כדיעה א' (שהובא בשו"ע כסתם⁴⁰⁸) עמ"מ שם (שכתב שביאור הרמב"ם בגמ' הוא רחוק) וא"ר (שפסק כן) ואף כלים ששבתו בחצר מותרים למבוי בלא ערבו נמי ועיין ע"ש.

ואם ערבו כל החצירות יחד י"ל אפ"ה לדיעה ראשונה שרי (ול"ב דווקא שלא עירבו החצירות יחד כלשון השו"ע והטעם ד) כמו דלא נתקו לבתים (וכדחזינן שחולקים על הרמב"ם) כמו כן לא נתקו לחצירות וחשובים ב' חצירות.

ובצורת הפתח בלא"ה שרי כמ"ש המ"מ (דכל הנידון הוא שאין לו קולות של מבוי אבל צוה"פ ודאי מועיל לו), ועסי' שסי"ג סכ"ו בט"ז (ס"ק) ח"י ומ"א (ס"ק) כ"ז (שדנו שם מדוע נוהגים לתקן המבואות בצוה"פ ולפי העולה כאן) י"ל דלצאת דעת הר"מ ז"ל מתקנין בצ"ה ועמ"ש בשפ"ז בט"ז ואי"ה בט"ז יבואר עוד:

⁴⁰⁸ ועי' לעיל בסי' ש"פ ס"א מה שהובא מרבינו בכללים שאם הביא השיטה החולקת בשמה ליכא כלללא שהלכה כסתם ואולי לכך כתב רק 'משמע', והוצרך ע"ז לראיות.

סימן שפ"ט

ס"א:

אשל אברהם:

(א) יותר. עיין מג"א (שצ"ן לדבריו בריש סי' שע"ב ו) שם מביא משמעות הר"מ ז"ל דשרי (בחד גברא להוציא מביתו לקרפף) יע"ש והניח שם בצ"ע.

ועיין לבוש (שכתב שיש חילוק בין גוי לישראל שבגוי דווקא בעי' שיעור סאתים כדי שיהיה נח לו השימוש אבל) בישראל דלא נפיש משאות בשבת די לו בקרפף אף פחות מב"ס, ומ"ש בש"ע הוקף לדירה אפילו בית סאתים אוסר עא"ר (שתמה על הלשון 'אפילו').

סימן ש"צ

ס"א:

משב"ז:

(א) ויש. עיין ט"ז, ראוי להיות שפ"ב אות י"ט ועיין פרישה וא"ר כאן, ודירת עכו"ם לקולא חשיב דירה להיות המבוי ניתר בלחי וקורה (והיינו שיש למבוי דין מבוי דחשיב שיש בו ב' חצירות) כשב' חצירות א' ישראל וא' עכו"ם עיין סי' שס"ג עב"י כאן ובלבוש והטעם כמו בחצר בשפ"ב שם אות י"ט:

אשל אברהם:

(א) מבוי. עיין מג"א, עסי' שפ"ב בב"י וב"ח ובש"ע שם ס"ג וסי"ט וס"ד,

ומבוי צדו א' פי' קצה האחד ובקצה הב' כו' וכנגדו י"ל דלא דר שם שום אדם ואי דר כנגדו בחצירות ובתים ישראלים י"ל דל"ש הטעם דלהוי יחיד אצל עכו"ם כיון (ש) כנגדו דרים שם ישראלים (אף שאין עוברים בחצירו של ישראל דסו"ס במבוי אינו לבדו) וכללא חצר במבוי כבית בחצר למהוי כיחיד כו':

סימן שצ"א

ס"א:
משב"ז:

(א) אף על פי. עיין ט"ז (ש)פירש (לשון השו"ע) 'אף על פי שהם רבים' קאי אבני מבוי (והיינו שהם רבים במבוי והחידוש הוא שבני החצר נידונים כיחיד לגבי המבוי ומהני הביטול שלהם במבוי לבני החצר הזו שביטלו לה וזה אף שלא עירבו), ומלת ש'חצר כיחיד' הוא הכרח לומר דע"כ אף רבים מבטלין ליחיד דאל"כ לא יצויר שמבוי יבטל לחצר, (וביאור דברי הט"ז הוא) ד(אף) אי (איירי) בחצר (שיש שם יותר) רבים ממבוי מ"מ (אכתי) כיחיד הוא (וכמו שפירש הט"ז⁴⁰⁹).

ועא"ר פי' כפשוטו וקאי (הלשון אע"פ שהם רבים) אחצר, וטעמא יהיב למלתיה אף על פי שבני חצר רבים וערבו לעצמן ו(איירי ש)לא שתפו במבוי (הא) (ובזה היה ס"ד לומר) דבני המבוי אין מבטלין לרבים בני חצר שלא שתפו במבוי כמו בחצר ב(סימן) ש"פ, (ולזה) קמ"ל דחצר יחיד הוא (ע"י) וכ"כ התו"ש.

ועיין בטור ולבוש (כאן שכל הנידון הוא בדליכא פתחים אבל במקום) דערבו חצרות דרך פתחים סומכין עליו במקום שיתוף א"צ ביטול כבסי' שפ"ז.

ואפשר (שכל הדין של סומכים אשיתוף במקום עירוב הוא) דווקא שכח חצר א', הא לא רצו לשתף עמהם צריך כה"ג ביטול:

(ב) עד. עיין ט"ז, חצר במבוי כיחיד וא"כ הרבה ישראלים בחצר א' בהרבה בתים מותרים לטלטל בעיר עכו"ם ד(בישראל) יחיד לא גזרו דלא שכיח דדיר, ו(מ"מ בעי' שתהיה העיר) מוקף לדירה דאל"ה הוה קרפף יותר מב"ס ואסור:

(ג) ואין. עיין ט"ז, סובר מ"ש הריב"ש יספיקו ב' הטעמים (היינו החילוק שבמבואות אפ' לטלטל כיון שיש בכל גווי לשר כח לשנות את הדרכים וממילא מותר הטלטול במבוי עצמו, וגם הסברא שיש לשר כח בבתים עצמם לכלי מלחמה וכדו') דווקא ביחד (שרק בשר כזה שיש לו כח בבית ובדרכים ומבואות שיש צירוף של ב' הטעמים יחד אז יוכל לטלטל) הא כל טעם בפ"ע (היינו שיש לו כח בשעת מלחמה) לא.

ועא"ר ותו"ש לדין כל אחד מהטעמים מספיק, וכשיש רשות להושיב שם אנשי מלחמה מותר אף מבתי עכו"ם, וכשאין רשות מותר רק מבתי ישראל למבוי כמ"ש הר"ב ז"ל בהג"ה (שכתב דבריו קודם החילוק שיש כח ביד השר וכמו שתמה הט"ז).

ולפ"ז⁴¹⁰ בירידים (שלא שכרו מהשר⁴¹¹) כה"ג אורחים צריכין לשכור רשות מבעה"ב עכו"ם מע"ש, משא"כ לדין שע"פ הרוב יש להשר רשות אף בבתי עכו"ם י"ל א"צ כי לב ב"ד (מתנה גם על האורחים העתידיים לבוא) או השוכרים רשות מזכים גם לאורחים עמ"א ב':

⁴⁰⁹ וזה כמו שכתבו התוס' בדע"ד ע"ב ד"ה מבוי שלגבי הדין של יחיד במקום נכרי לעולם חצר נידונה כיחיד לגבי המבוי מחמת הדין הזה של המשנה שחצר לגבי מבוי, והיינו גם בלא עירבו.

⁴¹⁰ צ"ב הלשון לפי"ז שמשמע שהוא דווקא לפי דבריו ולא לפי דברי הט"ז ולכאור' הרי גם הט"ז מודה שמהני כל שיש לו כח ליתן כלי מלחמתו בבתים.

⁴¹¹ או שכוונתו ששם לא היה כח לשר.

אשל אברהם:

(א) אפי'. עיין מג"א, ועמ"ש אי"ה בט"ז אות ג' מזה:

ס"ב:

אשל אברהם:

(ב) ישראלים. עיין מג"א (הביא) מהרש"ל ז"ל אוסר ביריד דסובר אף ישראל ברגיל אוסר מיד עסי' ש"ע במ"א י"ב (שהעמיד שהיא מח' מהרש"ל ורמ"א אם נאמר דין זה של רגיל גם בישראל או רק בגוי וכלשון השו"ע לעיל שפ"ד).

ולפ"ז (היינו לפי דברי המרדכי שהביא במג"א שיש איסור על האורח והכוונה לכאן שס"ל להחמיר שכלפי עצמו הוי דירתו דירה א"כ גם יהיה הדין ש) אוסר אורח על בע"ה ועיין פרישה (בדרישה כאן שכתב כן שאורח יכול לאסור על בעה"ב).

וי"ל (שיש הכ"ת שגם לרמ"א יהיה איסור) דעכ"פ ב' אורחים (בדליכא בעה"ב שאז האורחים נטפלים לו) אוסרים אהדדי מיד אף להר"ב ז"ל בתשובת רמ"א סי' פ"ה וק"ך דישראל אין אוסר מיד מ"מ אורחים אהדדי אוסרים מיד כבסי' ש"ע.

והמ"א ז"ל (ש) כתב דאף אורח א' עם בע"ה י"ל דאורח אסור מביתו שנתארח לחצר ורמז להמרדכי שהביא הב"י בשפ"ב הובא בתה"ד ע"ו שתמה על המרדכי ובני ריינו"ס ליתא שם, וי"ל נהי דאורח מותר מבית בע"ה לחצר אבל מבית שנתארח לחצר לא (דכלפי בית האורח עצמו אין נידון האורח כטפל ורק כלפי הבעה"ב הוא כן⁴¹²), ומשמע ה"ה בע"ה מבית אורח לחצר לא (יותר לו לטלטל) כי שכירות ליומא ממכר היא וחולק אמ"ש בשו"ע דמותר מביתו והוא מתה"ד ול"ד לסימן ש"פ בטל רשות ביתו מותרים כולם (וגם בביתו עצמו) דביטל (שאני והוי טפי מכל אורח) משא"כ כל שלא ביטל,

ולפ"ז ביריד כה"ג בעל הבית אסור מבית אורח לחצר וה"ה האורח כה"ג ובחצר עכו"ם צריכים לשכור אורחים רשות ממנו, והיינו מבע"י דבשבת לא הדר עירוב כבסי' שפ"ד.

ובסי' שס"ו ס"ט לדיעה א' צריך כו' בפ"י לזכות להנוספים (ורק אז) א"צ (האורחים הללו) עירוב.

ומיהו שכירות מהשר העיר מהני אף לבתי עכו"ם כמ"ש הט"ז וכן המנהג.

וצ"ע אם מהני השכירות לנוספים⁴¹³ וטוב ג"כ לומר בפירוש לזכות בשכירות רשות גם לנוספים והבן זה:

דינים מחודשים העולים:

א. ספק אם מועיל שיתוף במקום עירוב אם אינם רוצים בשיתוף (משב"ז סק"א).

ב. אם שכרו משר העיר א"צ לשכור מהאורחים גם ברגילים לבוא דלב ב"ד מתנה או שמתכוונים הזוכים לזכות לכל האורחים שיבואו (משב"ז סק"ג).

⁴¹² וכמו שהעלה צד שם בתרה"ד ע"ש.

⁴¹³ והנידון לכאן אם יש להקל בשכירות יותר מדיני עירוב וכמו שמצינו עוד קולות בדין שכירות כמו שהביא הט"ז כאן.

סימן שצ"ב

ס"א:

משב"ז:

(א) עיר. עיין ט"ז, עיין אות ג' עיר של יחיד אין מערבין לחצאין ועיר של רבים עמ"א אות ט' ואי"ה שם יבואר:

(ב) בשיתוף. עיין ט"ז שכתב שלא גרסינן וא"ו בדברי השו"ע והיינו שהגירסא היא 'ויהיו אותם הנשאים מותרים במקומם בשיתוף שעושים לעצמם אם היו הנשאים רבים ואסורים לטלטל בשאר כל העיר, וזה דלא כגירסת הלבוש וכוונת הט"ז) דהשיר מותרים בשיתוף לעצמם ואסורים בכל העיר אף לאחר ששתפו לעצמם (והם) רוצים להוליך העירוב לשאר העיר כב' חצירות דרך פתחיהן אסור דתו לא הוה שיר (וזהו מה שגרס הט"ז שהם מותרים רק לעצמם ובאותו אופן גם אסורים ע"י שיתוף נוסף לטלטל בעיר⁴¹⁴) ועב"ח:

(ג) אין מערבין. עיין ט"ז, עמ"א אות ט' מזה בשל רבים ודלתותיה נעולות כו' ואי"ה שם יבואר:

אשל אברהם:

(א) קנין יחיד. עיין מג"א, מ"מ פ"ה מה"ע הי"ט בשם הרשב"א ז"ל עב"י:

(ב) אין מערבין. עיין מג"א, עיין בטור כי רש"י ז"ל פי' עיר של רבים ס' רבוא, ולמ"ש באות ג' דעכו"ם הוה שיר אתי שפיר דע"פ הרוב יש עכו"ם ביניהם ועא"ר (שכתב שלא נהגו שיר מחמת שלעולם יש שיר של בתי העכו"ם).

(ג) ודבר זה. עיין מג"א, ובית אחד נמי הוה שיר ולא דווקא חצר ובית ועא"ר אות ג' (שכתב כן⁴¹⁵).

(ד) וצריך. עיין מג"א, ועא"ר ה' (שכתב על דברי המג"א 'ואינו מוכרח דיש לומר דמיירי בפתח אחד, אבל בשל רבים ושני פתחים דינו כיחיד דאין מערבין לחצאין') ולא הבינותי דבעיר של רבים דבעי שיר הן בב' פתחים נמי (ורק אז⁴¹⁶ חשיב כעיר של רבים) וכ"ש הוא לכאורה דאין צריך היכר צה"פ או ב' פסין (כיון שהוי טפי של רבים), ועיין אות ט' ואי"ה שם יבואר:

דינים מחודשים העולים:

א. גם אחר שעשו שיר בעיר של רבים ובני השיר עשו שיתוף לעצמם לא מהני שיעשו שיתוף נוסף עם שאר בני העיר מדין עירוב מחל"ח (משב"ז סק"ב).

ב. לדינא אנו סומכים בשיר שבת עכו"ם מהני לשיר (א"א סק"ב).

ג. מהני גם בית אחד לשיר (א"א סק"ג).

⁴¹⁴ דלפי הלבוש משמע ש'ואם היו הנשאים רבים' הוא דין נוסף ולא כהמשך לדין הראשון, כן נראה ביאור דברי רבינו שנראה שהבין בדברי הט"ז שאינו רק חילוף גירסא אלא יש בזה משמעות לדינא ועי'.

⁴¹⁵ ובביאור"ל כאן הסיק דבעי דווקא חצר ובית והביא כן מהריטב"א.

⁴¹⁶ כן נראה לכא' ביאור דבריו וצ"ב מה שכתב 'נמי' דהרי הוא דווקא בכה"ג שיש ב' פתחים דבפתח אחד אין כלל דין זה.

ס"ב:
אשל אברהם:

(ה) שאין. עיין מג"א, סולם כפתח לקולא ולא לחומרא כבסי' שע"ב ס"ח, ו(לכך) סולם בכל רוחב הכותל נמי לא הוה נפרץ במלואו לחומרא:

(ו) אשפה. עיין מג"א, ובא"ר ו' (שכדברי המג"א כבר כתב) בעבודת הקדש (שכ"ז הוא) דווקא אשפה של רבים:

ס"ד:
אשל אברהם:

(ז) מצבה. עיין מג"א, ובא"ר אות ז' גבוה ג"ט ורחבה ד"ט (כן כתב בשם ה) עבודת הקדש (והיא שיטה שלישית שבגובה עשרה סגי), ולא בעי מחיצה י"ט רק ברחב מי' אמות בעי צורת הפתח או מחיצה גבוה י"ט⁴¹⁷ ועתו"ש אות י"א ועב"י עיין אות ח':

(ח) אין. עיין מג"א, דווקא מבוי בפני עצמו מהני מצבה שלא יאסרו זע"ז הא לחצאין שרבים דורסין לא מהני מצבה (והוא לשיטתי') כבסי' מחיצה י"ט דוקא, ואף בלא רחב יותר מי"א לא מהני מצבה לחצאין (היינו כשאינו גבוה עשרה) לפי שרבים דורסין⁴¹⁸:

(ט) לחצאין. עיין מג"א, לא היה הזמן מספיק לעיין בזה כראוי.

מ"ש המחבר בס"ה בא להכשיר חציה הרשות בידם היינו להניח חצי בלא תיקון א"ר ט' (שכתב כן) ועתו"ש (סקי"ב שכתב ג"כ שאירי שחצי משאיר בלא תיקון) ועב"י בשם תשובת הרשב"א ובסי' שסי"ג במ"א (ל"ג) [סקל"ד].

דינים מחודשים העולים:

א. מציבה לא מהני לחצאין כל שיש דריסת הרבים (א"א סק"ח).

ב. מה שמועיל להכשיר חצי העיר הוא רק כשמניח החצי השני בלא תיקון כלל (א"א סק"ט).

ס"ו:
אשל אברהם:

(י) לארכה. עיין מג"א, ועא"ר י' (שכתב ש)הלכה כדיעה א' אף לרחבה אין מחלקין וכן פסק בב"י דהרי"ף והר"מ ז"ל (שהשמיטו דין הסוגי' הוא כיון ש)פסקו לחומרא יע"ש, וממ"א כאן לא משמע כן⁴¹⁹, (ויש לומר שלהלכה עלינו לנקוט כדברי הרמ"א כיון) דהמחבר אין מבואר ההיפוך, ובד"מ פסק כדיעה ב' הלכה כמיקל בעירוב וצ"ע:

(יא) לחי או קורה. עיין מג"א (שהקשה דממ"נ אם לא עשה דלתות הרי מעיקר הדין יכול להכשיר רק חציה כמבואר בס"ה, ואם עשה דלתות כבר מהני בלא לחי בראשי המבוי ובמקום החילוק ביניהם בע' ב' פסים ואיך יצויר דינו של הרמ"א, ו)הנה י"ל דבס"ה (שמבואר

⁴¹⁷ ויעוי' בשעה"צ סק"כ שהביא מדברי הגר"א שמהני דקה גם ביותר מי"א, ותמה ע"ד החזו"א סצ"ה סק"ט וכתב שלא נחלק בזה אדם מעולם דכיון שיש פירצה בודאי לא מהני דקה.

⁴¹⁸ ויש בזה חידוש דמלשון המג"א היה נראה לכא' שמה שנקרא מציבה לא מהני וא"כ לפי שיטת השו"ע גם לא היה מועיל מציבה עשרה ברה"ר, אמנם כפה"נ שזה היה פשוט לו לרבינו שאם יש מחיצה גמורה ודאי מהני וביותר כמו שהוכיח בשעה"צ סק"כ"א מדברי הרמא בסוף הסעיף הוא מוכח.

⁴¹⁹ צ"ב כוונת רבינו היכן במ"א יש מקור דלא כב".

הדין) שאם לא מוקף חומה מערבין לחצאין היינו להניח חציה הב' (שאינה מתוקנת ולכך שם מועיל בלא עוד תיקון כיון שקיים בחצי הזה דין שיעור דבעי' בעיר של רבים,) ו'א"כ אין כאן קושיא (דדברי הרמ"א כאן) דרוצין להכשיר כל העיר מיירי כו' (והיינו דאיירי בכה"ג שחולקים את העיר עצמה), שוב ראיתי בא"ר אות י"א עמד בזה (ותי' כתי' הזה) ויש ט"ס שם במ"ש בס"ק י' צ"ל בס"ק ט' יע"ש.

ומלת ועושין תיקון ביניהם (שכתב הרמ"א) קשה (ד)משמע (שעשו התיקון) בין המבואות (ולא שחלקו את רה"ר עצמה),

גם צ"ע בס"ו כתב (השו"ע) דבצורת הפתח מיותר מי' אמות או פס ד' וב' משהויין בי"א רשאי לחלק (ואי נימא שהשו"ע נחלק עם הרמ"א בדין זה וס"ל שלא מהני גם לרחבה וברחבה כתב הרמ"א דבעי' צוה"פ) א"כ לארכה אין רשאיין אף כה"ג בצ"ה וכדומה (ואיך כתב השו"ע דמהני צוה"פ⁴²⁰).

ולהרי"ף והר"מ ז"ל דלא הביאו (דין) זה (וא"כ) הוה לכאורה לקולא (דקי"ל ספק עירובין לקולא), ובב"י בשם הרא"ש (בס"ט כתב שמסתימתם יש ללמוד) דהוה לחומרא, גם בד"מ (נראה שהבין) כן (שרק כתב דלא קי"ל כדבריהם כיון שהוכלים בעירוב לקולא ומשמע דמ"מ יש ללמוד כן מסתימתם), וצ"ע בכל זה ולא הבינותי כעת וצ"ע:

⁴²⁰ ויעו' בביאור"ל שהביא מהרבה אחרונים שהק' כן ותי' בדוחק שכאן לא איירי המחבר בחלוקת העיר לחצאין ממש אלא תיקון בראשי המבואות, ואמנם דלפי מה שהעמיד כאן רבינו בדברי הרמ"א איירי בחלוקת העיר ג"כ וא"כ ל"ש תירוץ זה והדק"ל.

סימן שצ"ג

ס"א:

משב"ז:

(א) ואם. עיין ט"ז (שכתב שיו"ט כאן היינו יו"ט דעלמא ולא בע"ש וצ"ב דהרי ודאי איירי שהיו ב' הימים טובים ביום ה' ויום ו' כמפורש בשו"ע, ו) אפשר דיום טוב שחל בערב שבת משמע יום א' של י"ט וע"ז כתב (לפרש דלא הוי ע"ש אלא) מערב יום טוב היינו שחל י"ט ה' ו' וכמ"ש המחבר ועדיין צ"ע.

ואם שכח מערב יום טוב ונזכר בערב שבת, ושגג, סבר מותר לערב בי"ט שחל בע"ש ועירב, צ"ע אם דייעבד מהני עירוב או לאו וצ"ע⁴²¹:

(ב) יהא. עיין ט"ז, ולכאורה אם ביום טוב ראשון מניח עירוב חצירות גם על יום טוב ב' כבסי' תקי"ח ותקכ"ח במ"א ה' א', אם היום חול יהא זה עירוב אף ליום טוב ב' לטלטל כלים שאינם צורך היום כלל ואם היום קודש אין צריך עירוב ליום טוב, אפשר דשרי ביום טוב ב' לטלטל⁴²², ועל שבת צריך שיאמר גם בי"ט שני (ובכה"ג יהני העירוב חצירות גם לשבת כיון שהיה בזה צורך יו"ט ג"כ וכבר חל גם ליו"ט וגם לשבת) ועיין סי' תקי"ג תקכ"ז סכ"ב:

(ג) ולמחר. עיין ט"ז (שכתב שיעשה בב' הימים את העירוב על תנאי באותו פת כיון שעבד בה מצוה חדא יעשה בה עוד מצוה) ודבריו ברורים כיון דצריך שיאמר כן בב' הימים ומצוה מדברי סופרים עביד (אף שחל רק פעם אחת מספק מ"מ כך תקנו חז"ל שיעשה את העירוב ולכך) ראוי לגמור המצוה בפת אחת קל וחומר משצ"ד אות א' (אחת) ועא"ר (סק"א) שתמה מה שייך כאן טעם זה הרי ממ"נ רק יום אחר חל העירוב) ולמ"ש אתי שפיר ועתו"ש ועמ"א א':

אשל אברהם:

(א) ולמחר. עיין מג"א, וכ"כ הפרישה ועסי' שצ"ד משתחשך יוכל לאכול העירוב ועסי' תקי"ח ותקכ"ח במ"א ס"ק ה' וס"ק א', דאם מערב ליי"ט להתיר טלטול שלא לצורך כלל עולה ג"כ לשבת ופשוט הוא דמערב בפעם אחת לכל השנה (כמו בכל עירוב).

ולערב בין השמשות של (ערב) יום טוב לצורך שבת, אף בראש השנה (שביו"ט עצמו אין מערבים) יש לומר (שלא מועיל) דהא דמערבין ערובי חצירות בין השמשות (והותר השבות לזה הוא דווקא לעירוב חצירות) של אותה שבת לא מי"ט לשבת, וצ"ע:

דיני מחודשים העולים:

א. אם שגג ועשה עירוב חצירות ביו"ט ספק אם מועיל בדיעבד (משב"ז סק"א).

⁴²¹ הביאו במשנ"ב כאן לדינא ויש להעיר דהנה מבואר להלן סי' תקכ"ח דלא מהני עירוב תבשילין כלפי דין עירוב חצירות וזה כיון דלא הוי מידי דאכילה כמש"כ הר"ן הובא שם בשו"ע, וא"כ מבואר שעיקר הדין הוא כמו בשול מיו"ט לשבת ובדין לא עירב ואפה הדין הוא שבדיעבד מותר באכילה וא"כ איך יגרע מי שעשה עירוב חצירות, ואולי י"ל בזה חידוש שכל מה שאינו אסור בדיעבד הוא כיון שבמה שיהיה לו איסור אכילה לא יתוקן האיסור שעשה אבל כאן עד כמה שלא יחול העירוב ממילא נמצא שלא יעבור באיסור של עירוב חצירות ביו"ט ולכך אינו נאסר בדיעבד ועי'.

⁴²² ומבואר שמהני עירוב חצירות גם ביו"ט ועי' בזה לעיל סי' שס"ו משב"ז סק"ז שכתב ק רבינו כדבר פשוט ועי' מה שהתבאר שם.

ב. אם עשה כבר עירוב ליו"ט עצמו להתיר טלטול שלא לצורך מהני גם לשבת (משב"ז סק"ב, א"א סק"א).

ג. ספק אם מהני עירוב חצירות בביה"ש של יו"ט לצורך שבת (א"א סק"א).

ס"ב:

משב"ז:

(ד) **ויש. עיין ט"ז** (שתמה על השיטה שלא מהני עירוב אם כבר קיבל תוספת שבת דהו"ל לגמ' בשבת ליישב הסתירה במשנה) **דסיפא בלא קיבל עליו בפירוש תוספת שבת דטומנין חמין בין השמשות עיין סי' רס"א ורנ"ו וגמ' ל"ה ב' תקיעה שלישית הטמין המטמין, ובא"ר (סק"ב) כתב** (ליישב קושייתו שהבינה הגמ' שדין זה של עירוב הוי) **דומיא דהדליקו נר (שדבר זה) בין השמשות לא (הותר דהוא אסור מדאו' ו)אף על פי שלא קיבל תוספת שבת יע"ש ועיין סימן רס"א:**

ס"ג:

משב"ז:

(ה) **אבל. עיין ט"ז** (שכתב הטעם שלא מקילים בנאכל הוא כיון שכולי האי לא מקילים והוא מדברי) **הרא"ש בשם הרר"י, עב"י.**

ובפריי לי"ד ק"י ספק ספיקא בדרבנן לחומרא יש אומרים אסור, עיין משנה למלך הלכות שאר אבות הטומאה {א"ב} [פ"ח ה"ה] יש לומר כהאי גוונא הוה ספק ספיקא לחומרא שמא בשעה שהניח לילה ואם תמצו לומר יום בשעה שנאכל נמי יום, שמע מינה (מדברי הט"ז) לכאורה דמותר וכאן (הוא רק סברא ד) כולי האי לא מקילין:

ובהא דעירב לשנים ונאכל עירוב קודם שהניח לשני ובאו בבת אחת י"ל אף בדרבנן לחומרא כההוא דכתובות כ"ז מחבואה אחת ובי"ד קי"א כתבנו מזה:

ובחדושינו למס' שבת ל"ד כתבנו בשם המ"מ דמערבין עירובי חצירות לכתחלה בין השמשות (וא"צ להחמיר כמו כל ספק דרבנן דבדבר) דחומרא בעלמא עושין ספק דרבנן לקולא (לכתחילה) יע"ש דנפקא מינה לדינא וצ"ע, ובפרישה כתב דעירוב עיקרו דרבנן (ולכך בזה) אף בבת אחת שרי ואי"ה בשצ"ד (משב"ז סק"ג) אעורר על זה:

דינים מחודשים העולים:

א. אם באו ב' האנשים ששלחוהו לערב בב"א אפשר שאין היתר כמו כל מקום שיש סתירה בנידונים והפרישה התיר ועי' עוד להלן סי' שצ"ד משב"ז סק"ג.

ב. מותר גם לכתחילה לעשות עירוב חצירות בביה"ש (משב"ז סק"ה).

סימן שצ"ד

ס"א:

אשל אברהם:

(א) חזקת כשרות. עיין מג"א, במגיד משנה פרק ששי מה"ע הלכה י"ג הקשה כעין זה המגיד משנה על הרשב"א ז"ל, ועא"ר ב' (שצ"י שהמ"מ עצמו כבר הקשה כע"ז על הרשב"א), והמ"א הקשה כן על המחבר ותירץ דוקא ספק הונח (בעי' לסברא זו של חזקת כשרות), הא לאו הכי אף שאין חזקת כשרות הוה עירוב ועסי' תט"ו במ"א ג', ועירובי חצירות בעינן ג"כ סעודה הראויה, ומש"ה עירב בספק טומאה עירובי חצירות ג"כ לא הוה עירוב (דסו"ס מחמת הספק אינה ראויה עוד לאכילה) עמ"מ שם:

ס"ב:

משב"ז:

(א) ויש. עיין ט"ז, ע' שצ"ג א'. ועסי' שס"ח ט"ז ד', והמנהג הפשוט לעשות מצה מערב פסח לערב פסח, ותולין באויר שלא יתעפש ויהא ראוי לאכילה, ובערב פסח נוטלין הישנה ונותנין החדשה לשם עירוב.

ס"ג:

משב"ז:

(ב) ואבד. עיין ט"ז (שתמה על המבואר בטור שע"ח לא הוי מצוה מדבריו להלן מינה בסי' שצ"ה שמבואר שהוי מצוה), ובא"ר (סק"ד תירץ קושייתו) דהטור ס"ל עירובי תחומין מצוה אבל עירובי חצירות לאו מצוה גמורה הוה⁴²³.

ולדין באמת עירובי חצירות נמי מצוה הוה, ושבות לא גזרו בין השמשות כמ"ש המחבר מלאכה גמורה דוקא כו' (ולא כתב חילוק בין שדה לעיר כדברי הטור אלא ס"ל כשיטת הרמב"ם).

והקשה על הלבוש מה שייך חילוק בין שדה כו', ובב"י לא מצאתי מפורש שיאמר זה על מה שלא כתב הר"מ ז"ל חילוק בין שדה לעיר:

מה שכתוב בש"ע אבד המפתח קודם חשיכה (הכוונה שאבד) קודם תחלת בין השמשות ועיין לבוש דנאכל בין השמשות כשר, וכן ספק אם קיים תחלת ביה"ש וע' פרישה יע"ש (שכתב כן).

(ג) אלא אם כן. עיין ט"ז (שהוכיח מהא שנפרץ בשבת אסור שאין היתר על איסורים דרבנן בשביל העירוב בשבת עצמה כמו שיש היתר בזמן קניית העירוב וצ"ע (בראיתו) דנפרץ (שאסור הוא כשנפרץ) לרשות אחר דוקא (ושם יש סברא שרשויות אלו מעולם לא עירבו ביניהם ולא חל כלל העירוב ביניהם).

והטעם (שמ"מ אסר הט"ז בכל גווני הוא כיון) דבעינן להניח העירוב במקום שיוכל לטלטלו דוקא, דאם לא כן לית כאן עירוב כיון שמניחו תחלה במקום דלא יוכלו לטלו ביום השבת, או בין השמשות עכ"פ שהוא עיקר קניית עירוב (אז כשיש איסור אף מטעם) גזירה (לא מהני), ונאכל בין השמשות דיעבד שרי כבסי' שצ"ג וכאן, משא"כ אירע (במקרה) שנפל גל וכדומה (בכה"ג אמרינן ש) שבות בין השמשות לא גזרו ועדיין צ"ע קצת.

⁴²³ ולכא' היה אפ"ל שכוונת הטור מצוה לעשות כדי שלא יעבור איסור אבל אינו מצוה בעצם ועי' בלשון הט"ז להלן ריש סי' שצ"ה שמשמע כן ובדברי רבינו שם.

ודע דהא דכתבנו לעיל בשצ"ג (במשב"ז על) ה' הט"ז ה' בשם הפרישה, דהואיל ואין לו עיקר מן התורה כלל אף בבת אחת שרי ולא דמי לתל"ז ב' בתים כו' חידוש בעיני ולפ"ז חמאה של עכו"ם וכדומה באיסורין דקיל איסורייהו, וחלת חוץ לארץ וכדומה לזה, דלא הוה עקרו מן התורה (באופן שיהיה סתירה בין הנידונים) יש לומר אף בבת אחת שרי, ורבא דאמר (שבת ל"ד, א; עירובין ע"ו, א) שנים שאמרו לאחד יורה על זה⁴²⁴:

שאלה: שתי קדירות היתר של שתי נשים ולקחו חלת לחם והשליכו לאחת באופן שנאסר במאה ואחד או בששים כבסי' שכ"ג בי"ד, ושאלו בבת אחת ואומרת שספק לה ג"כ אם לא לקחו כף אחת מקדירה אחת והגיסו בשניה (וא"כ יש כאן ס"ס לחומרא לאסור כל קדירה ובאו לישראל גם בב"א ולכך א"א להקל לתרוייהו).

תשובה: בי"ד ק"י כתבנו (שפתי דעת דיני ס"ס אות כ"ה) ספק ספיקא בדרבנן לחומרא תליא בטעמים (שס"ס בדאו' מותר) אי מטעם רובא כמ"ש הרשב"א ז"ל בסימן ת"א (א"כ גם בדרבנן הדין הוא שאזלינן) לחומרא מכל שכן מחזקה (שאסור בדרבנן), ואי מטעם ספק דרבנן לקולא (כיון שספק דאו' רק לחומרא מדרבנן) כמו שכתב הר"מ ז"ל פ"ט מטומאת מת י"ל לקולא בדרבנן עיין משנה למלך הלכות שאר אבת הטומאות ובמקוואות ספק טבל תליא בפירושים שם.

(וכלפי הנידון שבאו כאן בב"א אם אפשר להקל לשניהם יעוי' ביו"ד קי"א בש"ך י"ט וא"ח תל"ט ופסחים י' (שאם באו) בב"א בדרבנן (ג"כ אזלינן) לחומרא, משא"כ חלה (בחול"ל) אין לו שרש בדין תורה דמהני הגעלה ג"פ לכ"ח בי"ד (שו"ע קי"ג סט"ז לכל דבר) דאין לו שרש מן התורה⁴²⁵, דמיא לעירובי חצירות כאן כאמור:

ו(לאסור מצד) ס"ס לחומרא שמא לכאן נפל ואת"ל לאחרת שמא הגיסו בכף וממ"נ נאסר, (יש להוכיח דלהלכה) ס"ס לקולא בדרבנן כאמור (בסימן שצ"ד משב"ז סק"ה שמוכח לגבי עירוב שהוא מותר), ועדיין צ"ע די"ל עירובי חצירות קיל שהרי מערבין לכתחלה בין השמשות כמו שכתוב בשצ"ג (וא"כ אין מקור להקל גם לגבי חלה), ובהפסד מרובה יש לצדד בחלת חול"ל כה"ג:

אשל אברהם:

(ב) מלאכה. עיין מג"א, עיין עולת שבת (סק"ב ש) הקשה על הטור (שמבואר בדבריו שאם יש איסור דרבנן של בנין ג"כ לא הוי עירוב דהרי הוא עצמו כתב שיש היתר על שבות בשביל עירוב), ותירץ המ"א אף על גב דלא הוה רק מזרבנן החמירו בשבות זה דנראה כסותר אהל (חמיר טפי⁴²⁶), ועסי' ת"ט במ"א ז' (שכתב שאיסור דרבנן שיכול לבוא ממנו לידי איסור דאו' וכגון טלטול פחות פחות מד"א לא התירו לצורת עירוב).

ולכאורה (באופן שיהיה לו איסור) בשני שבותים יש לומר במקום מצוה גזרו, ו(כאן הרי יש לו ב' איסורים מצד) מוקצה ונראה כסותר אהל, ומיהו במקום אחר (סימן שמ"ב א"א ד"ה ודע) כתבנו אף כמה שבותים (הותרו במקום מצוה) ועסי' רס"א (מ"א סק"ו שדן) אי עירובי חצירות הוה מצוה גמורה או לאו, ומכאן משמע דהוה מצוה גמורה דשבות לא גזרו עליו ויש לומר דהוה כמו

⁴²⁴ צ"ע אם כוונת רבינו דפשטות הגמ' נראה שבאו בב"א לישראל דזהו המשמעות שאמרו לאחד יחדיו או להיפך, ועי' בחידושי רבינו בראש יוסף שבת שם שנקט בפשיטות שאין דין זה אם באו בב"א.

⁴²⁵ ובש"ך יו"ד סימן שכ"ג סק"ד כתב שדין חלה כמו כל דבר שאין לו שורש מן התורה.

⁴²⁶ כ"כ בביאור"ל כאן ד"ה מלאכה ששבות זה חמור יותר כיון שהוא קרוב לדאו' דדמי לסתירת בנין.

שעת הדחק יע"ש (שביאר שזהו טעם ההיתר של ביה"ש בע"ח ולפי"ז אפשר שבב' שבותים באמת יהיה איסור).

דינים מחודשים העולים:

- א. איסור דרבנן של סתירת אוהל חמיר ואסור גם בשביל עירוב.
- ב. אם יהיו לו ב' איסורי שבות אפשר שייאסר לעשות העירוב (א"א סק"ב).

סימן שצ"ה

ס"א:
משב"ז:

(א) מצוה. עיין ט"ז, עיין סימן שצ"ג (משב"ז סק"ג) ושצ"ד (שם סק"ב), אי הוה מצוה גמורה או לאו, ושבות בין השמשות נמי י"ל דלא גזרו ביה כמו בעירובי חצירות, וכל שכן לדידן דהוה שיתוף ועירוב בבת אחת:

(ב) או. עיין ט"ז (שכתב שחייב לזכות לכולם ומ"מ) דיעבד אם לא זיכה מהני ולכתחלה כו'.

ומיהו בעיר שיש ירידים הזיכוי מעכב קצת כבסי' שס"ו ס"ט (שאם נוספו דיורים י"א שלא מהני הזיכוי שבתחילה) וטוב לפרש ולכל מאן דאתא עלן וכ"כ הא"ר בשם הרוקח סימן קע"ג ועסי' שס"ו במ"א {כ"א} [כ].

ו(הנוסח שאומרים) 'שבתות השנה' צ"ע אם י"ט בכלל (כדי להתיר ע"י העירוב טלטול שלא לצורך), וא"כ כיון שפורט דבר אחד ולא השאר (וגרע ממי שלא אמר כלום שמהני⁴²⁷ וא"כ) יש לומר דבי"ט שלא לצורך כלל אסור עסי' תקי"ח ובמ"א כאן (א"א סק"ב).

אשל אברהם:

(א) ומהם. עיין מג"א (שביאר הלשון ברמ"א שכתב ומהם לבתים אף שהיו שיתוף מבואות ולא עירוב חצירות וביאור דבריו) כי שיתופי מבואות (נזקקים גם בשביל) כלי הבית ששבתו בבית והוציא לחצר שאסור למבוי בלי שיתוף כבסי' שפ"ו במ"א ט"ו, "ומהם" (לבתים שכתב הרמ"א) היינו ממבוי ומחצר לבית, דשיתוף מועיל ג"כ במקום עירוב כבסי' שפ"ז בהג"ה ואין צריך יותר. עיין מה שאכתוב אי"ה באות ב':

(ב) עסי' שס"ו. עיין מג"א (שכתב שהעו"ש לא עיין שם וכוונתו על) מה שכתב הע"ש בשם מהר"י וייל (שיש לערב בכל ע"ש מחדש) משום הוספת דיורין (וע"ז כוונת המ"א לציין דשם) בס"ט מבואר דלב ב"ד מתנה או אומר בפירוש כן.

וכבר כתבנו (בסימן שס"ו משב"ז סק"ז) הנוסח שראוי לומר בערב פסח הרב אב"ד בקהלה, כשהשמש נותן לו המצה יגביה הרב טפח אחד (ובזה) די בעירובי חצירות אף ע"ג בעלמא בעינן ג"ט, ומברך אז הברכה, והנוסח בדין יש להוסיף כמו שכתוב כאן ובהדין עירובא להוציא ולהכניס מחצר למבוי וממבוי לחצר ומהם לבתים (כדי שייחשב גם כשיתוף) אף על גב דמבואות שלנו דין חצירות יש להם כבסי' שס"ג במ"א כ"ז, מ"מ לאו לכל מילי הוא, והכין ראוי ודאי כמו שכתוב שם, ולהוסיף ג"כ לנו ולכל ישראל הדרים בעיר הזאת ולכל מי שיתוסף בפרט בעיר שיש בו ירידים:

והנה מה שמזכיר (בנוסח העירוב) לכל שבתות השנה צ"ע אם י"ט בכלל, ונפקא מינה למה שכתוב בתקי"ח (ס"א) להתיר טלטול מחצר לבית ומחצר לחצר בדבר שא"צ היום כלל, ולהוסיף ולומר בכל מועדי השנה לא רציתי להוסיף דבר מה שלא נמצא וצ"ע:

דינים מחודשים העולים:

א. שיתוף מבואות מהני גם בבין השמשות וכמו עירוב חצירות (משב"ז סק"א).

⁴²⁷ כן ביאר רבינו לעיל סימן שס"ו משב"ז סק"ז עי"ש בכ"ז בארוכה ועוד דקדוקים בנוסח העירוב שלפנינו.

ב. יש לפרש בנוסח העירוב לכל מי שיתוסף, וכמו"כ לכאן יש לפרש שיהני גם ליו"ט
ויאמר לכל מועדי השנה ואם לא פירש אפשר שמעכב (משב"ז סק"ב, א"א סק"ב).

הלכות תחומין

סימן שצ"ו

ס"א:

משב"ז:

(א) יש. עט"ז כתב (לתמוה על דברי הטור שכתב בשם הרי"ף שאין לו אלא ד"א והוא באמצען) דלפי זה הרי"ף פוסק כר"א דמתני' דף מ"ה (שיש לו) ד"א והוא באמצען, וברא"ש מ"ח א' משמע דהרי"ף פוסק כת"ק דריש מי שהוציאוהו (שס"ל שאין לו אלא ד"א) ד"א והיינו כר"י⁴²⁸ יברור לו כו'.

גם (הקשה הט"ז על דברי) הב"י (ש)הוכיח דהטור לא ס"ל כהרי"ף באמצען מסימן ת"ה (ששם מבואר שמי שיוצא חוץ לתחום אין לו אלא ד' אמותיו ואינו יכול להיכנס אל העיר וע"כ שאין לו ב' אמות לתוך העיר וע"ז) הקשה דאדרבה משם לכאורה מוכח דס"ל דיכול לילך לתוך התחום רק דלא (מהני מה שהוא מובלע בתחום) להיות כבני העיר (דהרי לשון השו"ע שם הוא שאם יצא חוץ לתחום לא יכנס להיות כבני העיר' ומשמע שמעיקר הדין יכול להיכנס ורק דלא הוי כבן העיר⁴²⁹, והטעם מכיון) דהבלעת תחומין לאו מלתא, או לחלק בין שוגג ואונס ובין רצון ומזיד ועב"ח ופרישה, ועולת שבת (כאן).

על כן (כתב הט"ז ש)הגירסא בטור (שמה שכתב) דהוא באמצען (צריך לגרוס כן) אחר דברי הר"ה ז"ל שכן כתב שם והוא באמצע יע"ש וקמ"ל דלא תימא ח' על ח' הרשות בידו או ד' מכאן וד' מכאן, או רשות לברור כל הח' מצד אחד קמ"ל דאין ברירה בזה:

וקשה לי מה שכתב המחבר לקמן בת"ה (ס"א שאם יצא מהתחום אינו יכול לכנוס) להיות כבני עיר, (ומלשון זו) משמע הא יכול לכנוס עכ"פ ב' אמות או אפשר ד"א רק שאין כבני העיר, (ומאידך קשה ממה ש)סיים (השו"ע) ואין לו אלא ד"א מעמידת רגליו ולחוץ שזה יורה (שפסק) כר' יהודה (שמברר לו ד"א וכאן חשיב) ובירר לו אל עבר פניו כמו שכתב המ"מ פכ"ז מה"ש הי"א ועמ"א לקמן א', ובר"מ ז"ל לא כתב 'להיות כבני העיר', ולכאורה זיכה רבינו המחבר שטרא לבי תרי ואחז החבל בתרין ראשין (שמחד כתב שאין לו כבני העיר ומשמע שס"ל שיש לו לכה"פ ב' אמות לתוך העיר והיינו כר"א ומאידך ממה שסיים שיש לו ד"א ממקום עמידתו משמע שהוא רק כלפי חוץ והוא כשיטת ר"י) וי"ל דלשיטתיה דכבני העיר לאו דווקא (ויכול באמת לילך רק ד"א כלפי חוץ) והעיקר דלא יכנוס (כלל לתוך העיר ונכלל בזה) אף אמה שלישית (היינו האמה השלישית כלפי השתים שבחוץ⁴³⁰) וצ"ע.

ואי"ה בת"ה ות"ט במ"א א' וט"ז ד' יבואר עוד:

אשל אברהם:

⁴²⁸ כוונת רבינו שיש לפרש כן בפשטות דברי ת"ק, וזה כמו שתמה בחידושי הגהות על דברי הב"י שנראה שהביא כמקור להבנת הטור ברי"ף שהוא באמצען ממה שהביא דברי ת"ק בריש פרקין ותמה ע"ז דאדרבה יש לפרש בדברי ת"ק שאין לו אלא ד"א כרבי יהודה.

⁴²⁹ כן נראה ביאור דברי רבינו שמשם 'מוכח' שהוא רק איסור מצד דין הבלעה.

⁴³⁰ כן נראה לכא' שצריך לפרש דברי רבינו שלפי פשוטו נראה שכוונתו דלעולם פסקין כר"א וזה תמוה דהרי העד כמה שלא גרסין לכבני העיר הרי אדרבה מוכח דס"ל כר"י, ולכך נראה שכוונתו שנאסר אפילו באמה אחת שיש מקום לראותה לפי ר"א כאמה שלישית כלפי חוץ ועי'.

(א) והוא. עיין מג"א, הקשה (ע"ד הרי"ף⁴³¹) דמשמע דהרי"ף ז"ל ג"כ פוסק כאותה משנה עירובין מ"ה, הוה שנים ושש אמות ביניהן כו' מדהביאה ולא כתב עליה שאין הלכה שמע מינה דפסק כו' יהודה (שמקבל) ד"א ובורר לאיזה רוח שירצה (דאל"כ לא היו מובלעים כ"א בתוך חבירו וזה) דלא כר"א דאמר והוא באמצעו,

ומה שכתב ברא"ש משמע כן עיין ט"ז בזה, וכו' דעת הר"מ ז"ל כו' יהודה, והראב"ד כו"י ד"א ובורר לו, ומש"ה בסי' ת"ה (מקבל ד"א ממקום עמידתו כלפי חוץ מכיון ששם הוא) נראה כבורר לעבר פניו עמ"א שם אות א'.

וצ"ע על הר"ב שלא כתב כאן ויש אומרים (שהוא באמצעו ומשמע שאינו מחלוקת) ובסי' ת"ה (ג"כ שמשם הוכיח הב"י דס"ל לטור שהלכה כר"י ממה שאין הבלעה במי שיצא אמה אחת חוץ לתחום שמוכח דהלכה כר"י שמקבל ד"א רק לצד אחד שברר, ואם הרמ"א ס"ל כביאורו של הטור ברי"ף היה לו לכתוב שם וי"א שחולקים והוא) לא כתב כלום, ועיין עולת שבת (כאן) תירץ בזה דס"ל להר"ב דהך דינא דלקמן אמת הוא אף באמצעו דמכל מקום הבלעת תחומין לאו מלתא הוא יע"ש (שביאר שאם הבלעת תחומין לאו מילתא ממילא אין לו היתר להיכנס חזרה אל התחום אף באמה אחת), ובר"מ ז"ל פכ"ז מהלכות שבת הי"א אי אפשר לפרש דסבר הבלעת תחומין לאו מלתא אלא מטעם דנראה כבורר לעבר פניו שכן משמע לשונו שם⁴³² וכמו שכתב המ"מ יע"ש:

סימן שצ"ז

ס"ב:
אשל אברהם:

(א) בינונית. עיין מג"א (שיעור המדידה וכוונתו) כשאדם מגביה רגליו לפסוע מרחיק בין רגל לרגל מלא מנעל ובאדם בינוני המנעל חצי אמה יע"ש מהר"י וייל [סימן] ע"ה.

עיין לבוש מה שכתב ב' אלפים דרבנן, ג' פרסאות י"א ד"ת וחייב חטאת, ועא"ר די"ל דאין חייב חטאת (כיון שאין בזה כרת) ועיי' (בשו"ע או"ח) סימן א' נפקא מינה (אם חייב חטאת או לא) דלא יאמר יהי רצון יע"ש (ט"ז סק"ז, עי"ש שכתב שאין לומר לשון יהי רצון אם אינו יודע שעבר על חיוב חטאת בוודאות ואינו יכול לומר לשון ספק כיון שאין חטאת באה נדבה).

ס"ג:
אשל אברהם:

(ב) כליו. עיין מג"א, ויצויר נמי כדלקמן ת"ג אות ב' בבקעה כו' (שהקיפוהו גויים מחיצה) שיכול להוציא משאוי דרה"י הוא ואסור חוץ לתחום יע"ש:

ס"ד:
אשל אברהם:

⁴³¹ הנה באמת קושיית המג"א צ"ב וכבר עמד בזה במחצה"ש שמשמע שכיון להקשות על דברי הטור עצמו מסימן שמ"ט, ותמה דהרי כאן הביא הטור דברי הר"ז"ה שיש לו שמונה אמות וא"כ שפיר י"ל דס"ל שלכך יכול להוציא מד"א ידידה לשל חבירו, ובמחצה"ש ביאר שכוונת הקושיא היא על דברי הרמ"א עי"ש, אכן רבינו נראה שביאר כן כקושיא על העמדת הטור בפשט דברי הרי"ף שנקט שכוונתו שהוא באמצעו וע"ז תמה דאינו נכון כיון דא"כ לא היה יכול לפסוק את דין המשנה בדמ"ה.

⁴³² והיינו כביאורו של הב"ח כאן בדברי הרמב"ם שלא ס"ל שיכול להיכנס דאין הבלעת תחומין שלא באונס עי"ש, וכוונת רבינו להוכיח מלשון הרמב"ם שכתב 'מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס שהארבע אמות שיש לו לאדם תחלתן ממקום שהוא עומד בו', ומשמעות דבריו שהטעם שלא יכנס אינו מחמת שאין הבלעה אלא מחמת עיקר הדין של ד"א שתחלתן ממקום שהוא עומד בו.

(ג) לבנו. עיין מג"א, ועא"ר אות ו' בשם המגיד משנה הלכות י"ט פ"ה הי"א (שנחלק על דין זה המבואר בשו"ע וס"ל שבנו דומה לכל רועה), וביש"ש פ"ה די"ט דין יו"ד, פירש (דברי המשנה שם שכתוב לבנו או לרועה הרי הוא כרגלי הבעלים שהכוונה שמסרה גם) לבנו ולרועה היינו שני רועים (שע"ז מבואר שם בגמ' שלא מהני) הא בנו לחוד הרי כרגלי בנו יע"ש, ופירוש לרועה או לב' רועים בס"ה הוא כר"מ ז"ל (הנזכר בהלכות יו"ט שפירש טעם החילוק בין רועה אחד לב' רועים שהוא מפני שלא קנה אחד מהם, ואילו רש"י בביצה פירש הטעם לחלק שהחיסרון בב' רועים הוא כיון שלא ידעין לאיזה מהם היתה דעתו של הבעלים ולפי"ד כל החיסרון הוא רק אם לא מסר מבעוד יום לאחד מהם ותלה המג"מ דין בנו בחילוק הביאורים בגמ' שם עי"ש⁴³³), ומיהו אפשר פירש"י ז"ל נמי אמת הוא (לדינא שאם מסר ביו"ט והיה רק רועה ג"כ הוא כרגלי הרועה כיון שדעתו עליה וכמבואר ברמב"ם עצמו להדיא שרועה אחד גם ביו"ט עצמו הוא כרגליו⁴³⁴).

דינים מחודשים העולים:

א. מח' להלכה אם בבנו לחוד הוא כרגלי האב או כרגליו (א"א סק"ג).

ס"ה:

אשל אברהם:

(ד) לרועה. עיין מג"א, וחפצי עכו"ם קונים שביתה במקומן ועסי' ת"א:

(ה) לשני רועים. עיין מג"א, לכאורה טעות סופר (מש"כ כרגלי שתיהן⁴³⁵) וצ"ל כרגלי בעליה לא כרגלי שתי הרועים,

ועיין ר"ן ביצה (שהעמיד מחלוקת בין הרי"ף לרש"י בביאור הדין של ב' רועים אם הוא מצד שמסר מעיו"ט לשניהם וכדברי הרמב"ם ולמחר בירר או שהחיסרון הוא שכבר מעיו"ט העמיד הבעלים בחזקת שניהם) ויש"ש פ"ה סי' י', שוב ראיתי בתו"ש עמד בזה (שהשו"ע עצמו שסובר כדברי הרמב"ם אינו נכון לפרש טעמו כרש"י שם) והניח בצ"ע על באר הגולה שכתב שזה פירש"י (היינו מה שפירש שהוא מפני שלא קנה אחד מהם) והוא פירוש הרמב"ם ז"ל וצ"ע:

ס"ו:

אשל אברהם:

⁴³³ וביאור דברי המג"מ נראה שלפי הרמב"ם עיקר חידוש הגמ' בתירוץ לחלק בין ב' רועים לרועה אחד הוא לומר שב' רועים לא מהני, ואף שהוציא את הדבר מרשותו מע"ש סו"ס כיון שהם שנים לא העמיד את הבהמה ברשותם, וממילא מצינו מקור לומר שאף שהביא את הבהמה מעיו"ט לא מהני בבנו וכדו' שיש סברא לומר שאינו מוציא מרשותו, אמנם לפי רש"י שעיקר חילוק הגמ' הוא אם מסר את הבהמה ביו"ט או בעיו"ט הרי שב' רועים פשוט שלא מועיל מכיון שהיו ביו"ט, ועיקר החידוש הוא כלפי רועה אחד שאף שלא מסר לו ביו"ט מ"מ מכיון שהוא רק אחד ממילא ודאי דעתו עליו, ולפי"ז אין מקור לחלק בין בנו לאדם אחר מצד הסברא שמקנה לו ומוציא מרשותו וכל הנידון הוא מצד דעתו ולכך בבנו ג"כ כשהוא יחיד נאמר שיש עליו דעת.

⁴³⁴ והוא חידוש דסו"ס אין מקור בגמ' לחידוש כזה לפי שיטתו, ויש במחלוקתם נפק"מ לחומר שלפי רש"י אם מסר לרועה אחד ממש אם יש ב' רועים בעיר לא מהני, ואילו לפי הרמב"ם במסר ממש לאחד מועיל, וכמש"כ המשנ"ב להעמיד נפק"מ בזה בסקי"ב עי"ש.

⁴³⁵ כן הוא בדפו".

(ו) **פטם**. עיין **מג"א**, **משמע** (בשו"ע שעיקר ההיתר כאן הוא בשור ששייך לפטם ולא שהשור עצמו מפוטם והיינו שדין זה אמור) אף (ב) **סתם שורים** שאין מפוטמים הואיל והוא **מפטם שורים**, ועיין **עולת שבת אות ג'** (שכתב ש) **מר"מ ז"ל לא משמע כן** (דז"ל הרמב"ם שם הט"ו 'מפני שהוא מפוטם והכל שומעין שמעו ובאין לקנותו' ומשמע שהוא סברא בשור המפוטם דווקא ולא במוכר), ו**מלבוש** (ס"ו) **משמע כר"מ ז"ל דוקא אסור מפוטם וכן משמע לשון המ"א ז"ל** (שכתב ג"כ סברא שהכל יודעים ובאים לקנותו' והיינו על השור המסויים הזה).

דינים מחודשים העולים:

א. מח' שו"ע ופוסקים האם יש היתר בשור ששייך לפטם אבל אינו מפוטם בעצמו אם יש היתר להוליכו כרגלי כל אחד (א"א סק"ו).

ס"ז:

משב"ז:

(א) כרגלי. עיין ט"ז, רש"י ביצה ל"ח א'.

משמע (לפי ביאור זה שהמעלה של שור של פטם יותר משור של רועה ש) **פטם נמי אף שעירב הרועה לצד אחד יכול אף בן עיר אחרת להוליך למקום שירצה** (דדעתו על כל מי שיקחנה), ושור רועה שאין פטם כרגלי אותה העיר רק אלפים משמע אף אחד עירב אין לו רשות רק אלפים היינו כרוב אנשי העיר (וזה הכוונה כרגלי אנשי העיר), **עא"ר אות ט' בשם עבודת הקדש משמע דהולכין אחר רוב בני העיר ואף הרועה גופא אין יכול להוציא נגד רוב העיר יע"ש**, אבל העולת שבת (סק"ד) **בשם הר"ן ז"ל משמע כל אחד רשאי להלוך כפי מה שעירב בדברבן יש ברירה יע"ש**, וצ"ע (א"כ מהו החידוש בדין של פטם) ואי"ה **במ"א ו' אבאר עוד:**

ס"י:

משב"ז:

(ב) **כרגלי שניהם**. עיין ט"ז (שכתב שהאיסור הוא מחמת היניקה בביה"ש), **ערש"י ל"ז ב'** (שכתב שהאיסור של היניקה הוא מה שינקו זמ"ז) **משחשיכה** (ומשמע שהזמן האוסר הוא בשחשיכה ולא בביה"ש), **יש לומר גם כן בין השמשות** (היינו שכונת רש"י הוא ביה"ש ולא דווקא משחשיכה ממש).

עיקר קניית השביתה (של הבהמה) **בין השמשות הוא**⁴³⁶, **ולא שייך** (להתיר מחמת שנימא) **הוברר** (שזה היה חלקו מזמן ביה"ש) **דכל אחד יונק מחבירו ואי אפשר לומר הוברר** (כיון שבמציאות ינקו זמ"ז), **אבל מטעם שמעורב מחלק חבירו בשלו** (ויהיה איסור מצד תערובת של איסור) **יש לומר דבטל המועט ברוב, ובפרט בלא הוכר מעולם** (האיסור שודאי אמרינן ביטול ברוב⁴³⁷) **ועתו"ש** (סק"י שתמה ע"ד הט"ז שכתב לדין יניקה בביה"ש דברש"י שם מבואר שהוא משחשיכה) **[ולמ"ש אתי שפיר**⁴³⁸].

⁴³⁶ ונראה שאין כוונת רבינו שאם היה זמן הקניה משחשיכה היה הדין שונה, ורק שכאן הוא כהתחלה לעיקר דבריו שלא שייך בזה הוברר.

⁴³⁷ וכדלהלן בא"א סק"ז.

⁴³⁸ וקצת משמע מלשון רבינו שנחית ליישב הקושיא ולא רק כנ"ל דברי רש"י בזה לאו דווקא, ואולי י"ל שכונתו שדין ינקי גם לרש"י הוא בביה"ש דווקא שאז מחמת היניקה לא מהני דין ברירה וכל האיסור

אשל אברהם :

(ז) בהמה. עיין מג"א, עט"ז ב' ובלבוש (סק"י) שבין השמשות היה בחיים וינקי מהדדי אין שייך כאן לומר ברירה, הא לאו הכי יש לומר (שאין איסור מצד תערובת כיון) דבטל חד ברוב מה שינקה האחד מדחבריה הואיל ולא ניכר מעולם, ועיין יו"ד (סימן ק"ב ס"ד בהגה ובש"ך סקי"ב) ובמשנה למלך פ"א מהלכות משכב ומושב (הי"ד שמבואר שאם לא הוכר האיסור כלל מעיקרא מהני אף בדשיל"מ ומבואר שהוא ביטול אלים יותר מכל דיני ביטול⁴³⁹).

(ח) חבית [עיין מג"א] בדרבנן יש ברירה. ותחומין שני אלפים דרבנן ועסי' ת"ג, וי"ב מיל דבר תורה יצוייר (בב' שותפים בבהמה אחת כגון) שאחד שבת באויר מחיצות (שסובבות מקום שהוא יותר מי"ב מיל, וכיון שהוא שבת שם מותר לו לילך את כל היקף המחיצות) והשני (שלא שבת באויר המחיצות) לא (כיון שיהיה לו דין של כלתה מידתו בתוך שטח המחיצות, וא"כ משכחת ליה דין זה גם בדאו' שלא אמרינן ברירה), מ"מ (גם בכה"ג יהיה זה רק איסור) דרבנן דמן התורה כל שמוקף מחיצות הולך כמה פרסאות (ואין דין של כלתה מידתו בתוך בעיר מדאו') ואי"ה לקמן יבואר עוד.

עא"ר אות א' במתן תורה חזרו י"ב מיל עננים מקיפים (וז"ל 'כתב רוקח סי' קע"ח ואם תאמר בשבת ניתנה תורה, ואמרינן שמקול הדיבור חזרו לאחוריהם י"ב מיל הרי יצאו חוץ לתחום. ויש לומר הואיל ועננים מקיפין אותם [הוי] כאילו מחיצות בני אדם וכאילו לא יצאו'), ויש להקשות א"כ (איסור הוצאה דדרשינן מקרא דאל יצא וקרין) אל יוציא היכן משכחת (דבתוך המחנה לעולם הוי רה"י ומחוץ למחנה הוי רק כרמלית וכמו כל מדבר).

ועא"ר שם אות ג' במחנה יע"ש :

סי"א :

משב"ז :

(ג) כרגלי השואל. עיין ט"ז, כל שאמר לו להשאל אף על פי שלא משך ולא קנה בהגבהה ברשותיה דשואל קאי מערב שבת וערב יו"ט ביצה ל"ח א' וברש"י שם :

סי"ב :

אשל אברהם :

(ט) הרי. עיין מג"א (שפירש הטעם כיון) דמלח לטעמא, (וביאור הדברים שמעיקר הדיון) בתחומין ראוי שיבוטל ברוב דלא שייך חיך אוכל יטעם, וכיבש דיינינן לה, רק (שיש כאן סברא אחרת) דמיתקן בכך (העיסה) הוה כמין במינו בדבר שיש לו מתירים ועסי' שי"ח אות ל"א (שמג"א שנקט דין זה להלכה מלבד היכא שהוי זוז"ג).

ולא דמי לגיגית ענבים (שמבואר בשו"ע סימן ש"כ ס"ב שאם יוצא מהענבים מיץ בשבת מותר אף שיש לו מתירים) דכאן קודם תערובת כבר הוכר כל אחד וקנה מקומו (משא"כ שם לא הוכר מעולם חלק האיסור ומתבטל מיד), ועא"ר סק"י בשם הר"ן ז"ל (תירוץ אחר על הקושיא מדוע

משחשיכה הוא רק מצד תערובת האיסור וע"ז ביאר שיש ביטול, ואמנם שבדברי רש"י אכתי מבואר לא כן שכתב על ביה"ש מצד יניקה וצל"ע.

⁴³⁹ ויש לדון אם כוונת רבינו שגם כאן נידון כדבר שיש לו מתירים מחמת שיותר אחר השבת, ודבר זה תלוי במה שדנו הפוסקים אם דבר כזה נידון כמו דבר שיל"מ כיון שאיסורו תלוי בזמן יעו"י ברמ"א יו"ד ק"ב ס"ד, או דכוונתו רק להוכיח משם שמהני בזה ביטול אלא דצל"ע דאם מהני באמת ביטול כמו כל דיני התורה מה הוזקק ע"ז לראיות ובאמת במשב"ז סק"ב משמע שהבין שמהני לזה דין ביטול הרגיל וצל"ע.

אין כאן ביטול שהוא כיון) דכאן דבר שיש לו מתירים עכשיו (בשבת עצמה) במקום שרגל שתיהן שוין (ובזה) אף בשאינו מינו לא בטל, והמ"א השמיט (תירוץ) זה דצריך עיון דלהא לא נאסר מעולם (וממילא לא חשיב יש לו מתירים) ודמיא לתרומה לכהן (יבמות דפ"ב ע"א שמבואר שכלפי כהן לא חשיב דבר שיש לו מתירים כיון שלעולם היה מותר) ולצלי ביי"ד (ק"ב בש"ך סק"ד) יע"ש.

ערש"י ביצה ל"ט א' (שביאר דברי הגמ' שחשיב מלח דבר שיש לו מתירים וז"ל 'שיש לו מתירין - למחר יוליכוה, או היום יאכלוה כאן' ומבואר שחשיב יש לו מתירים כלפי מה שמותר היום כאן) צ"ע מיי"ד לצלי כו'. ובמתקלקל (היינו היכא שהדבר המעורב יתקלקל עד למחר) בטיל (ולא אמרינן בזה דבר שיש לו מתירים כמבואר בשו"ע יו"ד סימן ק"ב ס"ד), כרב אשי (בסוגיא בביצה דל"ט שכתב שהטעם שאינו מתבטל הוא מחמת דבר שיש לו מתירים) קיי"ל לא כאביי ורבא שם (שהוא מצד שעביד לטעמא לא בטיל).

דינים מחודשים העולים:

א. להלכה עיקר הטעם שלא בטל המלח בעיסה מצד דשיל"מ, ונפק"מ שאם הוא דבר המתקלקל אין בזה ביטול (א"א סק"ט).

סי"ד:

אשל אברהם:

(י) בור. עיין מג"א, דווקא בור, הא באר נובע יבואר אי"ה באות י"ג (שחשיב נידי ואין לו שביתה כלל), ועולת שבת (שצ"יין לו המג"א) כתב (שאם הובא) חפץ חוץ לתחום (באיסור מותר) בטלטול בעיר המוקף חומה (ולא בשדה) על זה כתב המ"א דמבואר הוא בשכ"ה ס"ח ות"א⁴⁴⁰:

(יא) אנשי. עיין מג"א (שכתב שאם עירב אחד מבני העיר יכול להוליכם למקום שעירב והטעם כיון ש) בדרבנן יש ברירה כל אחד מוליך למקום שיכול לילך, אבל מילא איש ישראל נכרי מעיר אחרת אין יכול להוליך כי אם במקום שאנשי העיר יכולין, הא (עירב) אחד (מבני העיר) לדרום ואחד (מבני העיר עירב) לצפון הרי {דלא} מלא מחלק שניהם (ולכך) לא יזיזם ממקומם, אבל מילא (אחד מבני העיר) ונתן לאיש אחר (אף שאינו מבני העיר הרי הוא) כרגלי הממלא (דהוא כנותן לו מחלקו שלו), ועיין עולת שבת (שהסיק ג"כ שיש ברירה בבור זה) ותו"ש (סקט"ו) שכתב ג"כ שאחר שמילא אחד מבני העיר לעצמו יכול לתת לאיש נכרי ג"כ ויהיה כרגלי הממלא כיון שמחלקו נתן לו) והוא הדין עכו"ם (שהביא מים מבני העיר דינם כבני העיר).

עיין עבודת הקדש (שע"ה פכ"א, שכתב ג"כ לפסוק כדברי המג"מ והר"ן שיש ברירה בבור של בני העיר⁴⁴¹).

סט"ו:

אשל אברהם:

(יב) המושכין. אף על פי שאין נובעין (ממקור, ס"ו כיון) דניידי לא קנו שביתה, ובור (פירושן) מים מכונסין עמ"א:

⁴⁴⁰ ובמג"א משמע שתמה על דבריו שאין החילוק בין שדה לעיר אלא גם בעיר עצמה אם היא מוקפת לדירה או לא, וכפה"נ כוונת רבינו שגם העו"ש הסכים לזה ונקט שדה שאין היקף וה"ה אם אין היקף לדירה שדבר אחד הוא.

⁴⁴¹ ולאפוקי משיטות רש"י ועוד מהראשונים שכתבו שלעולם הוא נידון כשיעור העיר אלפים לכל רוח ואין בזה דין של ברירה.

(יג) הנובעין. עיין מג"א, רש"י ביצה ל"ט א', ובעבודת הקדש משמע נובעין בבאר קנו שביתה, (והחילוק במציאות הוא ש) מושכין (היינו שהמים) רודפין, ונובעין (הפירוש שהולכים) לאט יע"ש ועא"ר אות י"ג יע"ש, ולרש"י בנובעין לחוד (ג"כ לא קנו שביתה ו) הטעם הואיל וכל רגע בא מים חיים אף מה שכבר בבאר מתערב ולא קנו שביתה⁴⁴².

ומה שכתב המ"א גשמים (היורדים) בי"ט (הרי הם כמו בור של אנשי העיר מחמת דעתם) עא"ר שם (שתמה מהגמ' שמבואר שכל הסברא של דעת אנשי העיר עליהם מועילה) דוקא ביורדין מערב יו"ט (כיון שמה שירד ביו"ט לא היה בר שביתה כלל בביה"ש), ועתו"ש (סקי"ז, שכתב ליישב שאולי יש חילוק בין היכא שנתקשרו העבים מבעוד יום שאז מהני הדעת גם ביו"ט מחמת שעמד לירד כבר בעיו"ט) וצ"ע⁴⁴³:

סט"ז:

אשל אברהם:

(יד) כרגלי הממלא. עיין מג"א (שתמה על הב"ח שכתב להלכה שכשנותן לחבירו הרי הם כרגלי חבירו) דזהו דברי רב נחמן כו' (ולא קי"ל כן אלא כרב ששת), ועיין א"ר אות י"ד האריך בזה וכתב (ש) בעבודת הקודש פוסק ג"כ כמ"ש הב"ח יע"ש.

והציון (של המג"א) בסי"ו לא בסט"ו (ודלא כדפו"י).

סי"ז:

(טו) קרן. עיין מג"א (שביאר הטעם דכיון שאמר לו ביתא קמך ממילא אינו מקבל כלל שמירה) וכל שקיבל שמירה אפילו כשומר חנם (שהוא רק) חייב בפשיעה⁴⁴⁴ קאי ברשותיה דהנפקד:

דינים מחודשים העולים:

א. קבלת שמירה אף של שומר חנם בלחוד, גורמת שיהיה החפץ כרגלי השומר (א"א סקט"ו).

⁴⁴² וצ"ב דאם הוא מחמת התערובת הרי אדרבה צריך המיעוט הזה להתבטל ברוב, ואולי כוונת רבינו שלא הוי מצד דין תערובת אלא שבמציאות כיון שהם מתערבים ממילא המים נדים במקצת, וכ"מ בדברי הא"ר שהביא.

⁴⁴³ ויעו"י עוד ברע"א ושאר אחרונים שתמהו בזה, ובמחצה"ש כתב שיש לגרוס גם בדברי המג"א ערב יו"ט, אמנם יעו"י בשפ"א בסוגי' שם דמ"ה שכתב לבאר שבזה נחלקו רב ספרא ורב יוסף בסוגי' שם ולהלכה מהני באמת דעת גם על מה שירד ביו"ט עצמו עי"ש.

⁴⁴⁴ והיינו אף שהוא רק מצד חיובו כמזיק לפי שיטת הרמב"ם פ"ב משכירות ה"ג מ"מ כיון שסו"ס קיבל שמירה כל דהו סגי.

סימן שצ"ח

ס"א:
אשל אברהם:

(א) אריכא וקטינא. עיין מג"א, (והעולה בדין ריבוע העיר הוא) כל שיש לעיר ד' זוויות מרובעין אף על פי שאין (הזוויות) לריבוע עולם (וכגון) שעומדת באלכסון, או ארכה יותר על רחבה (שאז אינה מרובעת כלל) אין מרבעין לריבוע עולם ולא (מרבעין אותה כדי) לעשות רחבה כארכה, משא"כ בסעיף ד' רחבה מצד אחד וקצרה מצד אחר אף על פי שיש זוויות אין זה ריבוע ומרבעין אותה (לפי הרחוב⁴⁴⁵).

ס"ד:
אשל אברהם:

(ב) מן הקשת. עיין מג"א, שמרבעין הקשת במקום עיגולו ומשם שני אלפים אמה, ורשאים לילך מראש קשת זה עד ראש הקשת השני (דרך בתי העיר)⁴⁴⁶, אבל דרך יתר אסור לילך הואיל ויש יותר מארבעת אלפים:

(ג) מן המקום. עיין מג"א, וכמו שאמרו חז"ל (עירובין נ"ה לפי דברי התוס' שם) אם אין מקשת ליתר שני אלפים רשאים ועי' אות ד' ואי"ה שם יבואר:

(ד) מן היתר. עיין מג"א, בסעיף ח' אות י"ב (כתב) דכהאי גוונא (שאינן אלפיים עד היתר) דוקא לחיצונים שני ראשי הקשת מודדין מיתר אבל אמצעים היושבים בגובה הקשת אין מודדין כה"ג מיתר דמפסדו לצד אחר (כיון שגדר הדין בקשת הוא כמו הדין המבואר להלן בס"ח לגבי ג' כפרים משולשים שאם דנים את האמצעית ביניהם היא מפסידה את האלפיים ממנה ולכך דנים כאילו היא באמצעית רק לגבי שתי הכפרים שבצדדים⁴⁴⁷), משא"כ באין בין שני ראשים ארבעת אלפים אף אמצעית מודדין מיתר (דדנים הכל כעיר אחת) ואי"ה שם יבואר, ועתו"ש אות ד' וט"ז יע"ש:

ס"ה:
אשל אברהם:

(ה) בית דירה. עיין מג"א, עי' סעיף ו' שלש מחיצות ואין תקרה כל שהיה בית דירה וארבע אמות על ארבע אמות מצטרף (ולאפוקי מקום שלא היה מעולם בית דירה) ועי' לבוש (ס"ו) שכתב 'ואפילו אין דרין עכשיו שם אלא שיש בהן שלש מחיצות חשובים לבית דירה', ומשמע שהוא רק מחמת שדרו שם בעבר וחל ע"ז שם דירה).

דינים מחודשים העולים:

⁴⁴⁵ הנה באמת היה מקום לדון שכוונת רבינו שבכה"ג מרבעין אותה לריבוע העולם וכן מפורש בדברי הטור, אכן השו"ע בס"ג כתב לדין זה של ריבוע העולם ורק בס"ד הביא את הדין רחבה מצד אחד וקצרה מצד אחר ועל זה ומבואר ששם הוא רק דין לרבע, ולכך צריך לפרש שכוונת רבינו רק להשמיע דבכה"ג מרבעים אותה ושאינו מעיר שארכה יתר על רחבה.

⁴⁴⁶ ולאפוקי משיטת ספר העיתים שהביא המג"מ (פכ"ח משבת ה"ח) שבכה"ג שיש יותר מד' אלפים נידונים כל יושבי הקשת כיושבי צרפין וכתב שכ"ה משמעות רש"י, והיינו שבכה"ג שיש יותר מד' אלפים אין למקום שם של עיר כלפי תחומין ולכך כ"א מונה אלפיים מביתו.

⁴⁴⁷ והוא כתירוץ אחד בדברי התוס' בדנ"ז ע"ב, ויעוי' ביד אפרים להלן בס"ח שתמה מה ענין קשת לג' כפרים שבקשת יש שייכות מצד המציאות בין כל חלקי העיר משא"כ בג' כפרים עי"ש.

א. כל הדין של ג' מחיצות ללא תקרה שחשוב כדירה הוא רק אם היה שם בית דירה בעבר, וביש בו ד"א על ד"א (א"א סק"ה).

ס"ו:
אשל אברהם:

(ו) על ד"א. עיין מג"א, מרובע דוקא, לא כדי לרבע דאין זה בית דירה. עיין מה שאכתוב אי"ה באות ז' מזה:

(ז) הבנוי בים. עיין מג"א, גמ' עירובין נ"ג עב"י דבעי בכל אלו ד' על ד' דוקא. ומ"ש המ"א באות ו' דבעינן מרובע (ממש ולא מהני כדי לרבע) צ"ע דבשס"ו אות ו' לא כ"כ יע"ש (שכתב לגבי בית שחשוב בית להניח בו את העירוב שמהני גם בכדי לרבע), ושאני רה"י דבעי ד"ט על ד"ט מרובע (דווקא), הא בית דירה י"ל ארבע על ארבע אמות כל שיש לרבע חשיב בית דירה שוב ראיתי בתו"ש אות ח' הקשה כן וצ"ע⁴⁴⁸:

(ח) ומערה. עיין מג"א (והוא מבואר בגמ') עירובין נ"ה ב' כשיש בנין על פי המערה מצטרף בנין על פי המערה כל שיש רוב ד"א מבנין והשאר משלים ממערה, א"נ (שמתחילים) למדוד כו' (והם ב' ביאורים בדברי) תוס' שם ד"ה לא, ומלת בלבד (שכתב המג"א 'ובלבד שיהא רוב הארבע אמות מהבנין') קאי לפירש"י (היינו הפירוש הראשון שהביאו התוס'⁴⁴⁹).

(ט) דינס. עיין מג"א (שכתב להוסיף בדברי הרמ"א מלת "שני" אחר מלת "נגד" ולהוסיף מלת "ראשי" כו', וצ"ל בדברי הרמ"א 'אם היו בתים כאלו נגד שני ראשי העיר).

ומה שכתב (המג"א) וכל שכן כו' (אם בצד אחד יוצאים בתים) יותר מאלפים' לכאורה ארבעת אלפים ראוי להיות (דזהו השיעור לגבי קשת ו'גאם' וא"כ מ"ש בית אחד יוצא), ועתו"ש הגיה כן (בדברי המג"א) וקשה פשיטא מה קמ"ל, ובא"ר העתיק אלפים (והיינו) דכל שאין בית כי אם בצד אחד בראש העיר ובשני לית (בית) והעיר ארוכה יותר מאלפים, אין מותחין בצד השני⁴⁵⁰, ומיהו דרך בתים יכולין לילך עד סוף העיבור כמ"ש באות ב':

(י) ובית. עיין מג"א, אף ספינה עומדת בנחל לא קביעא מקרי, דפעמים נידי על המים:

דינים מחודשים העולים:

א. הגירסא הנכונה במג"א הוא שיעור אלפיים והיינו שאם העיר ארוכה יותר מאלפיים אין הפגום מצטרף ליחשב חלק מהעיר (א"א סק"ט).

ס"ז:
אשל אברהם:

(יא) בית א'. עיין מג"א, וכן בית אחר בית הרבה תוך ע' אמה ושיירים כבס"ו ומ"א ט' כל שהאחד קרוב לעיר (יש היתר הליכה עד סופם), ומשמע (מלשון המג"א שכל הדין שנותנים

⁴⁴⁸⁴⁴⁸ ויעו"י בשעה"צ סימן שס"ו סק"ג שכתב שדעת מג"א כאן להחמיר בזה גם לגבי ע"ח וכפה"נ נקט שחזר בו, אמנם רבינו שם לא העיר מזה מאומה וצ"ל"ע.

⁴⁴⁹ וכוונתו בזה לאפקי הגירסא בדפו"ר שכתוב ובלבד אחר הביאור השני של התוס', ויעו"י ביד אפרים שביאר גירסא זו.

⁴⁵⁰ ולא ביאר רבינו הטעם בזה מאי שנא זה מ'גאם', ובאמת דמצינו להדי' בדברי הרשב"א בחידושים דנ"ה שכתב כן שאם יש פגום אחד והעיר בשיעור אלפיים סגי שלא נאמר להוציא המידה משם, וצ"ל ששאני מ'גאם' כיון ששם צורת העיר היא מב' הרחות הללו משא"כ בפגום שהוא בית שאינו חשוב אפשר דלא סגי לזה בהבלעת תחומין.

שבעים אמה אחרי הבית היוצא בתוך שבעים אמה הוא רק בבית אחד) **הא הרבה בתים כל אחד רחוק מחבירו שבעים אמה ושיירים אין מצטרפין וצ"ע⁴⁵¹**:

דינים מחודשים העולים:

א. אף שנותנים קרפף אחר עיבור העיר מ"מ כ"ז הוא רק בבית אד ולא בכמה בתים (א"א סקי"א).

ס"ח:

אשל אברהם:

(יב) מחומותיה. עיין מג"א, ועתו"ש אות ט"ז הקשה עליו דזה תליא בפלוגתא שבין רבה בר רב הונא ובין רבא כו' וע"ש ולא היה פנאי כעת לעיין ביה:

ס"ט:

אשל אברהם:

(יג) וישתמשו. עיין מג"א, ועי' בטור כי לרש"י והרשב"א ז"ל הנהר נמדד מכלל התחום שבת (ואינו נטפל אל העיר) עב"י ותו"ש, ובא"ר אות י"ב וראוי להגיה (בדברי הא"ר שכתב 'ונראה לי להקל' ולגרסו) ולא נראה להקל, כלומר דאין להקל במקום שמשתמשין בני העיר (שייחשב כחלק מהעיר) דהא לרש"י והרשב"א אף בנהר אין הנהר מכלל העיר ממילא אף דמקילין (בנהר) כהרי"ף והר"מ ז"ל אבל בשאר מקומות נמדד המקום מכלל אלפים (דהבו ולא לוסף עלה⁴⁵²).

(יד) מפתח. עיין מג"א, פירוש מקיר העיר ומלת מפתח בתיים הוא לאו דווקא (ועיקר המדידה באמת היא מקיר העיר והיינו סוף הבית החיצון), כי לרש"י והרשב"א הפירוש כן כל אחד מפתח ביתו (דחשובים כיושבי צריפים) משא"כ להרי"ף והר"מ ז"ל ועב"י:

דינים מחודשים העולים:

א. להלכה אין להקל בשאר תשמישי העיר שייחשבו כחלק מהעיר אלא רק בנחל (א"א סקי"ג).

⁴⁵¹ והנה במשנ"ב לעיל ס"ו כתב בפשיטות לא כן אלא שנותנים לפי הרמ"א גם אחרי כמה בתים, ובביאורו"ל שם כתב שיש לחלק שאין נותנים כלל אחר העיבור עוד קרפף שהעיבור עצמו הוא כמו דין קרפף, אכן בדברי רבינו מבואר חידוש לחלק בין בית אחד לכמה בתים וצ"ב בזה דממ"נ אי הוי חלק מהעיר ממש (וכמו שתמה החזו"א סימן ק"י סקי"ט) על דברי המשנ"ב א"כ ה"ה בכמה בתים ואם לא הוי חלק מהעיר א"כ גם בבית אחד יהיה הדין כן וצל"ע.

⁴⁵² לשון המשנ"ב כאן, ובעיקר ביאור ספק המג"א נראה בדברי רבינו שהחילוק הוא בין שימוש של נחל לשאר שימושים וכמו שפסק במשנ"ב, והצ"ע בזה הוא ממה שמבואר לגבי נחל שהשימוש מועיל גם בעודו יבש ומפורש א"כ שלא בעי' דווקא שימוש של מים, ואכן י"ל בזה בתרתי או שכיון שיש גם שימוש של מים וגם בעודו יבש מהני ולא בכל שימוש לחוד (ובאמת אולי גם תשמישי מים לחוד לא יועילו ויבואר בזה לשון הרי"ף עי"ש), ובאופן י"ל עפ"י מש"כ בשו"ת משיב דבר ח"ד סימן נ"ח בביאור השימוש בעודו יבש שעדיין יש שם קצת מים ומשתמש במים הללו לרחוץ כלים וכדו' ונמצא שודאי יש שימוש של מים, אמנם יעוי' בשו"ת שאילת דוד אבהע"ז (כ"ד הגה"ה ג') שכתב בביאור ספיקו של המג"א ר"ל אם דוקא בשיעור קרפף נחשב להעיר במה משתמשין בה בני העיר או אף יותר מקרפף כיון שבני העיר משתמשים בזה המקום נתחשב עם העיר ומתחילין למדוד חוצה ועדיף ממקום פנוי לגמרי', והוכיח שם מהירושלמי לפשוט הנידון ול"מ כן בדבריו.

ס"י:
 אשל אברהם:

(טו) באהלים. עיין מג"א, ועיי לבוש (ס"י שכתב 'שאין ישיבתן שם נחשבת קבוע שקלה היא ליעקר משם', ומשמע שאף אם יהיו קבועים במקום אחד לא חשיב כעיר כיון שהיא קלה ליעקר) ואליה רבה אות י"ד (כתב דאינו נכון אלא) דקבוע במקום אחד הוה כעיר, וקבוע זה איני יודע כמה זמן דאפשר כל שקבוע קיץ אחד או שלשים יום הוה קבוע וצ"ע:

דינים מחודשים העולים:

- א. יושבי צריפין שלא הוו כעיר הוא רק אם אינם נמצאים שם בקביעות.
- ב. ויש להסתפק מה נקרא קובע אם ל" יום או דווקא קיץ אחד וצ"ע (א"א סקט"ו).

ס"א:
 אשל אברהם:

(טז) מקום. עיין מג"א, ועיי לבוש (ס"א שכתב) לפי מה שכתוב בס"ה (לשיטת הרמ"א שנותנים קרפף לעיר אחת ג"כ ממילא לעולם) מודדין לאחר שבעים אמה ושיריים יע"ש:

סימן שצ"ט

ס"א:

משב"ז:

(א) של. עיין ט"ז, ערובין נ"ח א' (נדרש דין זה של חבל של חמישים מהפסוק) בחצר המשכן (וז"ל הגמ' שם 'מנא הני מילי אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא ארך החצר מאה באמה ורחב חמישים בחמישים אמרה תורה בחבל של חמישים אמה מדוד' והוא קרא בחומש) שמות כ"ז ח"י, (ואף שנדרש מהאות) 'בי"ת' יתירה (מ"מ) אסמכתא כו' כי תחומין דרבנן, ואף (שיעור) שלוש פרסאות (שלכמה ראשונים יש בזה איסור תחומין מדאו') מ"מ המדידה בחבל חמישים (הוא רק) דרבנן, ועיין לבוש (ס"א שכתב להדי' שהוא רק אסמכתא).

(ואין להקשות שהרי הגמ' הקשתה על לימוד זה דכבר בעי' ליה למילתא אחריתי ומשמע שלא הוי אסמכתא בעלמא, שי"ל שגם באסמכתא שייכת קושיא זו) ועיין עירובין כ"ג ב' (שמבואר שם שפשטיה דקרא הוא להשמיע דין במשכן ומוכרח שהוא אסמכתא ולא קישא) כי אסמכתא נמי לפעמים פריך והא מיבעיא ליה, (והכוונה בקושיא ד) כבר אסמכתא למלתא אחריתי, עיין תוס' שם (דכ"ג ע"ב ד"ה פשטיה שנראה שהבין שאינו כן באסמכתא ומשמע שנקיט שהוא דין דאו'), ובתרגום יונתן (עה"ת שמות שם שכתב) 'חמשיין [למערבא וחמשיין] למדינחא {ולמערבא}', היינו (שעיקר משמעות הפסוק הוא לומר שצריך) להעמיד המשכן סוף חמישים כו' (ולא להנך דרשות וע"כ שהוא רק אסמכתא בעלמא) והבן:

דינים מחודשים העולים:

א. לכו"ע דין מדידה בחבל של חמישים אמה גם בג' פרסאות, הוא רק דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא.

ס"ב:

אשל אברהם:

(א) נהר. עיין מג"א, עיין ב"י (שביאר הדין בנהר) דכל שיש ממקום שעומד שם במדידה ע"ה אמה עד הנהר, ונהר יותר מכ"ה אמה א"כ כלה החבל באמצע הנהר, אז כשמדד ממקום שעומד חמישים חוזר לאחוריו כ"ה אמה וחושב רק כ"ה ומשם מתחיל למדוד חמישים עד הנהר ומשם מודד בחבל עד שפת הנהר השני, ואם רוחב הנהר הרבה עי' ירושלמי פרק כיצד מעברין (פ"ה ה"ג) יע"ש וצ"ע קצת:

ס"ג:

משב"ז:

(ב) כנגד. עיין ט"ז, פירש"י ז"ל עירובין נ"ז ב' במשנה שם:

(ג) בכל כחו. עיין ט"ז, פירש"י ז"ל במשנה נ"ח ב' (ד"ה) שומעין למקום שריבה (שהטעם הוא כיון) שצריך למותחה בכל כחו והכי תניא בתוספתא עב"י:

אשל אברהם:

(ב) לבו. עיין מג"א, כן פירש"י ז"ל במשנה עירובין נ"ז ב' (ד"ה ולא ימדוד).

ס"ד:

אשל אברהם:

(ג) כנגד העיר. עיין מג"א, פירוש (דבריו) דמשום הכי לא ילך למקום אחר למדוד קרקע חלקה ונוח למדוד ואח"כ ילך לעיר וישער באומד יפה, דלפעמים יש נגד העיר הר וגיא וצריך לקדר

ולהבליע (ונמצא שהוא מפסיד במדידתו שבמקום חלק) על כן ימדוד מכנגד העיר ממש ועתו"ש (סק"ו שיש בזה גם חומרא).

ס"ה:
אשל אברהם:

(ד) הגיע לגיא. עיין מג"א, משא"כ בהר דצריך כלונסות עץ מזה ומזה כבס"ד:

ס"ו:
אשל אברהם:

(ה) לא. עיין מג"א (וכוונתו שהוא גזירה) שלא יאמרו מדת תחומי העיר לצפון ודרום עד כאן הוא, עיין ב"י רש"י נ"ח ב':

ס"ז:
אשל אברהם:

(ו) ביותר. עיין מג"א, לפי השיעור אמתא ותרי חומשי באלכסון יש לומר שטעה שמדד באלכסון, ונמצא מתקצר במישור {תקפ"ב} [תקע"ב] בקירוב כמו שכתוב בסעיף י', עי' באר הגולה ועי' עולת שבת (ס"ז שכתב שהשיעור הוא כן ומה שכתבו יותר הוא לפי חכמי המידות שהוא יותר מתרי חומשא).

ס"ח:
משב"ז:

(ד) כטבלא מרובעת. עיין ט"ז, הכלל בזה, דלאורך ורוחב העיר נותנין התחומין כפי ארכה ורחבה (של העיר עצמה), ובקרנות שווין תמיד ממלאין טבלא מרובעת אלפיים על אלפיים, נמצא אם העיר ארך ממזרח למערב שלש אלף אמה הולך מחוץ לעיר ממזרח למערב תוך שני אלף אמה שיש לו לצד דרום וצפון, (וכמו"כ גם) הולך ממזרח למערב שבעת אלפים ביושר, (דהיינו) שני אלפים תחום מזרח (מחוץ לעיר) ושני אלפים תחום מערב (מחוץ לעיר) ושלושת אלפים נגד העיר, וכן לעולם וכולי עלמא מודים בזה, באלכסון הולך ג"כ מקרן מזרחית צפונית עד סוף קרן מערבית דרומית שבעת אלפים ואלכסון כל אמתא [וכו'] ותרי חומשי והיינו עם תוך העיר.

ועמ"א ת"ח אות ג' (שתמה על משמעות דברי הריו"נ שאינו מקבל ריבוע מחוץ לעיר) וא"ר שם אות ט' ואי"ה יבואר, (ומ"מ אינו ענין לנידון כאן כיון ש)שם בהניח עירוב וכאן מיירי בלא הניח עירוב, ועב"ח (כאן ששהבין בב"י שלעולם הוא מקבל אלפיים גם כשהעיר עצמה רחבה רק אלף) ותו"ש (סקי"ח תמה על דבריו) יע"ש:

סי"א:
אשל אברהם:

(ז) קטן לא. עיין מג"א, בהלכות פסח תל"ז במ"א (אות) ח' (כתב בשם התוס' בעירובין שכל נאמנותו של) קטן (על בדיקת חמץ הוא) דווקא כשאמר בדקתי הא להעיד על אחר שבדק לא מהימן (והוא עוד תירוץ על החילוק בין כאן לבדיקת חמץ), ונשים ועבדים בדרבנן נאמנים אף על אחר להעיד.

ולהאמין לקטן במיגו דאי בעי אמר אני בדקתי יש לומר דקטן לא מהימן במיגו דאין לו דעת כל כך, אבל בגדול נאמן באיסורין במיגו. ועיין רא"ש כתובות בסוגיא דפתח פתוח (פ"א ס"ח) ובדף ט"ז (שם בדיון) ראיה מדברת, ובהלכות פסח (א"א תל"ז שם) הארכתני בזה, ובסימן ת"ט ס"ח (בא"א) אות {ט"ו} [ט"ז], ובי"ד קכ"ז סוף ס"ג בהג"ה משמע קטן מהימן להעיד אף מה שאין בידו ובהלכות פסח כתבנו מזה:

(ח) אבל נאמן הגדול. עיין מג"א, מה שהקשה עולת שבת (ס"ו) דכאן מבואר דעבד ואשה נאמנין ובח"מ ל"ה מבואר דאין נאמנים (ואף עבד שהשתחרר אינו נאמן על מה שהיה בזמן עבדותו), תירץ הסמ"ע שם אות ח"י ד'להעיד' משמע הא עדות (בלבד אינם נאמנים) ותחומין גילוי מלתא (בעלמא הוא ולכך נאמנים), ומה שכתב שם דאל"כ (שהוי רק גילוי מילתא) לא מהימני (עבד ושפחה) צ"ע⁴⁵³. ועמ"ש בסי' תל"ז במ"א אות ח' וכאן אין להאריך:

⁴⁵³ וכפה"נ כונת רבינו למה שהוכיח שם בסימן תל"ז שעבד ושפחה יש להם תורת עדות לגבי איסורים עי"ש, ומבואר שאינו רק מצד גילוי מילתא וכדברי הסמ"ע.

סימן ת'

ס"א:
אשל אברהם:

(א) בחצי העיר. עיין מג"א, ובלבוש (כתב) 'אפילו' (כלתה מידתו בחצי העיר והוא) לאו דווקא (חצי העיר) וכלומר אף רוב העיר, הא כלה מדתו בסוף העיר נחשב כל העיר כד"א כדלקמן בס"י ת"ח ס"א, ואי"ה שם יבואר:

(ב) דעתו. עיין מג"א (שכתב שאם אמר שיקנה שביתה במקומו) בין השמשות חזר מדעתו, ועב"י משמע אף שדעתו בלב לקנות במקומו כיון שלא ידע קבלה בלב בטעות היה (ויכול לקנות את העיר) וממילא באומר בפירוש (שקונה במקומו) אף על פי שבטעות היה שסבור שהוא חוץ לתחום קנה במקומו⁴⁵⁴, ועא"י (סק"ב) בזה (שכתב לתמוה מה החילוק בין היכא שאמר בפיו לחשב בליבו) ועיי' עולת שבת (שמשמע ג"כ כנ"ל שיש חילוק אם אמר בפיו לחשב).

ובב"ח משמע דווקא כשלא היה בדעתו כלל לקנות במקומו (אז הוא קונה בעיר אבל אם היה לו דעת לקנות שם לא אמרינן שהיא דעת בטעות), ומילת 'ולא היה כוונתו לכך' (מתפרש) כפשטיה (של המשנה) עירובין מ"ה וצ"ע:

דינים מחודשים העולים:

א. אם אמר בפיו הוי עקירה גמורה ולא שייך בזה נידון של טעות (א"א סק"ב).

⁴⁵⁴ ולא פירש לן רבינו כוונת דבריו מדוע גרע מה שאמר בפירוש, ומצינו בזה דברים בריטב"א שם דמ"ה שכתב שכשדיבר נחית נפשיה לספיקא והיינו שדעתו לקנות כדברו דווקא, אכן בדברי רבינו משמע שהוא מצד שדיבור עדיף והוא סברא צדדית כיון שדיבור מבטל את הדברים שבלבו ועי'.

סימן ת"א

ס"א:
משב"ז:

(א) אבל חפצי הפקר. עיין ט"ז (שכתב שאם יהיה קולא לומר שחפצי הפקר יקנו שביתה באמת יקנו) עא"ר אות א' ובתו"ש (שתמהו ע"ד שהרי הקשו שם התוס' ע"ד הגמ' שיש חילוק בין חפצי הפקר לישן) דתרי קולי דסתרי אהדדי (ותירצו התוס' שלעולם) גם הפקר הלכה הוא כרבנן וישן (יש סברא צדדית) הואיל וניעור קנה⁴⁵⁵.

וחפצי עכו"ם (שהקשה הט"ז שלפעמים יש קולא אם שנים שאלו מעכו"ם והוי שלא כדין יש ליישב ש)גזירה קרובה הוא עשאו כשל ישראל ממש ואפילו יצא קולא ממנו כשנים ששאלו מעכו"ם כו' יע"ש⁴⁵⁶.

ולענ"ד גם כוונת הט"ז דבחפצי הפקר אם היינו אומרים לקולא לפעמים נפיק חומרא מיניה, והכין דינא שחפצי הפקר כרגלי הזוכה אפילו נמשך חומרא מיניה כשנים ששאלו (וכמו שכתבו האחרונים הנ"ל לדינא), ועפ"י הצעה זה נמשך קושייתו א"כ בחפצי עכו"ם דמדינא כחפצי הפקר ומדינא כרגלי הזוכה ושנים ששאלו אסור להזיזם ממקומן ואיך ימשך קולא מגזירה אטו ישראל (והיינו שכיון שדין חפצי ישראל הם שקונים שביתה גם לחומרא א"כ כשגזרו על גוי נמצא קולא היוצאת מהגזירה), ומ"מ בחפצי הפקר דעתו ז"ל דוודאי בשנים ששאלו לחומרא רק הוא הצעה לקושיא כאמור, ומ"מ י"ל (גם לביאור זה ליישב קושייתו) דלא פלוג בגזירה ואה"נ דנמשך ג"כ קולא עא"ר ותו"ש ועיין סי' שמ"ו בט"ז אות ג' כה"ג:

ודע שמה שכתב המחבר חפצי עכו"ם קונין שביתה "במקומן" היינו ככלי ישראל ממש משום גזירה (וקונים כבעליהם הגוי ואין הכוונה שהחפצים עצמם קונים שביתה וכמו לריב"ן בחפצי הפקר), ואם היו רחוקים מעכו"ם הרי הם כעכו"ם ולא יזיזם ממקומן עסי' שצ"ז סי"ז פירותיו בעיר אחרת (שהדין הוא שלא יזיזם ממקומם) ועתו"ש (סק"ד) האריך בזה⁴⁵⁷:

(ב) שלא. עיין ט"ז, וכ"כ המ"א אות א' ועסי' שנ"ח במוקף לדירה ואי"ה במ"א יבואר:
אשל אברהם:

(א) מוקפת לדירה. עיין מג"א, הוא הדין אם עושין צורת הפתח בקצת (מהעיר ומשאירים מקומות פרוצים) ובונין בתים אח"כ, כל שהיה פרוץ יותר מעשר אמות שפיר הוקף לדירה.

⁴⁵⁵ והיא קושיא עצומה לכאן ע"ד הט"ז, וצ"ל שסבר הט"ז כמש"כ הרמב"ן שם שאין הכוונה באמת לחלק בין הפקר לישן שא"כ היא שיטה שלישית המכרעת שלא נמצאת בגמ', אלא הכוונה שאזלין לקולא בזה ובזה, וממילא שיש מקום לילך לקולא גם לומר שיקנה שביתה.

⁴⁵⁶ ובא"ר עצמו כתב שלא רצו לחלק בגזירה ואולי רבינו פירש דבריו כאן יותר.

⁴⁵⁷ וכל זה הוא דלא כפשטות לשון השו"ע והטור שכתבו שקונים כמקומם ומשמע שהחפצים עצמם קונים ועו"י עוד בביאור"ל כאן שהאריך לחלוק בזה וכתב שגם ההגה"א שהביא התו"ש שמשמע כן אין להוכיח שנחלק ע"ד השו"ע, ויש להביא מקור לדברי רבינו ודעימיה מהתוס' בדמ"ז ע"ב ד"ה והכלים שכתבו לגבי כלי נכרי וז"ל 'ואף על גב דכייל להו בהדי שואל כלי מן הנכרי ונכרי אם עומד חוץ לעיר מונין לו אלפים ממקומו סתמא דמלתא נכרי בעיר עומד', ומבואר שנקטו שדין הכלים הוא למדוד להם שביתה ממקום הבעלים.

ומה שכתב (המג"א דאפילו) של אדם אחד נמי אסור (כל שלא הוקף לדירה) היינו ביותר מסאתיים דהוה כרמלית משום הכי לא הוה כד"א, משא"כ סאתיים או פחות אף על גב (ש)כלים ששבתו בבית אסור להוציאן לקרפף זה כבסי' שע"ב במ"א א' מ"מ כד"א חשוב⁴⁵⁸.

ועסי' שכ"ה במ"א אות י"ט דנפקא מינה (במה שאסרו בזה מצד הדין של תחומין אף שממילא אסור מצד כרמלית, גם) ביותר מבית סאתיים (שחשוב ככרמלית) דאם הניחן עכו"ם והוציאן אחד שלוש אמות אסור השני להוציאן יותר מאמה אחת (כיון שמקום החפץ הוא רק ד"א) יע"ש, אבל (זה אין לומר שיש נפק"מ לגבי טלטול) פחות פחות מד"א (של אותו אדם) יש לומר בלאו הכי אסור בכרמלית יע"ש בזה (סימן שמ"ט ט"ה).

דינים מחודשים העולים:

א. חפצי עכו"ם שקונים שביתה היינו כמקום הגוי ולא כמקום החפצים עצמם ונפק"מ בהיה הגוי בריחוק מקום (משב"ז סק"א).

⁴⁵⁸ והטעם כפה"נ דכיון שהמקום עצמו מותר בטלטול הרי חשיב שיש היקף לדירה כלפי מקום זה עצמו, ורק דין הוא שאסור להוציא כלי בית לשם דהוי דירה פחותה מהבית ועי'.

סימן ת"ב

ס"א:

משב"ז:

(א) ומקצתו. עיין ט"ז, וכ"כ הב"ח ז"ל וסיים שם אף היה המים שמחוץ לתחום של עכו"ם אין מקפיד במה שנתערב (וסיים הב"ח דבריו) 'ועיין תוס' דף מ"ג' וצ"ל מ"ז ב', ושם אין מבואר דין זה, ומכל מקום משמע דווקא עכו"ם יחיד הא עיר עכו"ם חשיבי ואסור למלאות לעיר ישראל מחריץ מים מכונסין (דסו"ס הרי גזרו על חפצי עכו"ם ג"כ שקונים שביתה), וישראל יחיד נמי יש לומר דאסור ודווקא עכו"ם יחיד (אמרינן סברא זו שאינו מקפיד) דמדינא חפצי עכו"ם אין להם שביתה רק גזירה אטו ישראל וכל שאין מבורר של עכו"ם כי הא לא גזרו⁴⁵⁹ ועדיין צ"ע:

ועיין פרישה (סק"ב שהקשה) מסימן שצ"ז בור של עיר (שאם) אחד עירב לדרום ואחד לצפון (יכול כל אחד להוציא למקום שעירב אם זכה בזה דברבנן) יש ברירה (ומ"ש כאן לגבי חריץ דלא אמרינן ברירה, ותירץ) התם ממלאין בהיתר משא"כ כאן תחלת המילוי באיסור⁴⁶⁰:

(ב) ואפי'. עיין ט"ז (שביאר שהדין כאן של מחיצה הוא כמו כל מחיצה תלויה המתירה במים מחמת קולא) כבסי' שע"ו (סק"א וממילא דינה כמו שם שמועילה בתוך המים) וטפח ממחיצה שקוע תוך המים וכ"כ הפרישה (סק"ד) יע"ש ועתו"ש (סק"ב שכתב כן).

ומילוי מים (האמור בסימן זה הוא) ביום טוב (שאינו איסור טלטול), או בשבת וע"י היתר פסין או חריץ עומד ברה"י, ועא"ר ה' (שכתב שמשכחת ליה בשבת בכה"ג).

אשל אברהם:

(א) קונים. עיין מג"א (שתמה על פסק השו"ע מהסוגיא) עירובין מ"ח א' ותוס' מ"ז ב' ד"ה חרם (שביארו הטעם שכל דברי הגמ' הוו אליבא דריב"נ ולא לרבנן כיון שיש כאן ב' דעות סותרות של אנשי הערים ממילא הם כמבטלות זא"ז ונידונים שוב המים כחפצי הפקר), והרי"ף ורא"ש סוברים דהמקשה היה סבר כן אילימא לר"י בן נורי אבל באמת ברייתא כהלכתא אף לרבנן (מצד הסברא של) דעת אנשי העיר עליהם ואסור להזיזן ממקומן אף אמה אחת.

⁴⁵⁹ ויש לפרש קצת שאם עיקר הדין שהוא שקונים שביתה אין טעם לחלק בין יחיד לרבים דגם בספק אולי מקפיד על זה נאסר ולכך אסור גם ביחיד, אבל אם הוא רק גזירה א"כ גדר הגזירה הוא שאם ודאי שייכים המים לגויים יש איסור, וממילא ביחיד שיש צד לומר שאינו מקפיד לא הוי בכלל הגזירה, ובעיקר מה שכתב שבור של יחיד ישראל אסור יעו"י בשעה"צ כאן סק"ד שפקק בזה עי"ש.

⁴⁶⁰ וביאור הדברים לכאן שאם הוא מעשה מילוי באיסור לא התירו רבנן לסמוך על ברירה (ומבואר שהוא כקולא דרבנן ולא מחמת הדין הכללי של ספק דרבנן לקולא, עי' בזה ביש"ש ב"ק פ"ה ובביאור הגר"א סימן תי"ג ואכמ"ל), אמנם רבינו הוסיף בזה שכאן 'תחילת' המילוי הוא באיסור, ואולי כוונתו לפרש עוד שלא מהני ברירה כדי להתיר את מעשה האיסור. ועי' עוד במאמר מרדכי שכתב כעין סברא זו בשינוי קצת שהעיקר תלוי אם כבר נאסרו המים או לא, ונפק"מ בזה דהנה במשנ"ב העתיק דברי רבינו הללו שאם היה של עיר של גויים יש איסור, ותמוה דהרי המשנ"ב עצמו לעיל בסימן ת"א לא הכריע כדברי רבינו שחפצי גוי קונים כמו הגוי עצמו אלא שחפצים עצמם קונים שביתה ונמצא א"כ שכל שהוי של גויים נידון כמו חפצי הפקר וא"כ אין בזה כלל איסור והדר דינא של ברירה, אמנם לפי טעמו של המאמר מרדכי דבריו מיושבים היטב כיון שסו"ס כבר נאסרו המים הללו במקומם ועי' בזה היטב.

ועיין סימן שצ"ז במ"א י"ג (שדן שם מה נקרא סמוך לעיר⁴⁶¹).

ובהגהות אשר"י שם (שהביא המג"א) דיש חולקים דלרבנן הפקר היה, ובא"ר (סק"ג כתב) דהגהות אשר"י אנובעין קאי, וכן משמע קצת בלבוש שמפרש להג"א כן⁴⁶² ואין כ"כ הכרח.

ולכאורה חריץ בין שתי עיירות וביניהם רק שלושת אלפים אמה בין הכל, נמי אסור להוליך לעיירות ולמלאות במקומן ולהוליך עם התחום (אלפיים אמה ממקום החריץ) שרי, ויש לומר דלעיירות נמי שרי הואיל וממלאן בהיתר (דאין שם מים האסורים במילוי במקומם ממילא הדר דינא שבדרבנן) יש ברירה כבוד של שני שותפין ועי' פרישה הביאותיו בט"ז כיון דהמילוי בהיתר תו אמרינן יש ברירה וכן בערבו כהאי גוונא (יהיה מותר למי שעירב להוליך לשאר בני העיר שלא עירבו כיון שהמילוי הוא בהיתר).

דינים מחודשים העולים:

א. חריץ שחלק ממימיו הם מים של עכו"ם יחיד לא גזרו שיקנה שביתה, אבל יחיד ישראל אחר אסור.

ב. לא מהני ברירה בבור היכא שהמילוי מתחילה היה באיסור, אבל אם היה היתר כגון שהבור היה באמצע התחום או שאחד עירב מותר לו להביא לכל בני העיר דבזה יש ברירה (משב"ז סק"א, וא"א סק"א).

⁴⁶¹ וקצת משמע מלשון רבינו (ובאמת כבר בדברי המג"א) שדבר זה נקשר למש"כ בסימן שצ"ז, וצ"ע.

⁴⁶² יעוי' בדבריו שכתב בשם ההגה"א דין זה של נובעין, ומש"כ שאין הכרח כ"כ יעוי' בהגהות אשר"י שם שפתח בתחילה שהוא דין דווקא בנובעין ולא בניידי ושוב כתב 'דהכא אפילו מחיצה אין צריך וכו' דחפצי הפקר אין קונים שביתה', ומשמעות הדברים דאיירי באותו ענין אכן בב"ח הוסיף גירסא שם 'ומהרי"ח כתב דהכא וכו'', ומשמע שהוא באמת דבר אחר ומימרא לעצמה, ועי' עוד בביאוה"ל כאן שכתב שגם מסוף דברי ההגהות אשר"י יש להוכיח שאין כוונתו כפי הבנת הא"ר.

סימן ת"ג

ס"א:
משב"ז:

(א) כיון. עיין ט"ז, מחיצה הנעשית בשבת בשוגג הוה מחיצה עסי' שס"ב ס"ג.

ועתו"ש אות ג' (שאם) עשה עכו"ם מחיצת קנים בשבת גרועה אסור לטלטל והביא דברי התוס' עירובין מ"ב א' ד"ה וליטלטל יע"ש (וז"ל התוס' כלפי קושיית הגמ' וניטלטל בכלה ע"י זריקה' אף על גב דרב הונא אית ליה בסוף פ"ק דשבת גורמת והכא נאסר בתחילת שבת לא דמי להכא דרב הונא מודה במחיצה גמורה העשויה בשבת דשמה מחיצה', ומבואר שאם לא היו מחיצה גמורה חל דין נאסרה) והקשה על הת"ח (שכתב שאין חילוק בזה).

(ב) אבל לטלטל. עיין ט"ז, הסכים לפירש"י ז"ל עירובין מ"ב א' (שביאר בסוגי' שם ד) לשמואל מטלטל כי אורחיה באלפים דלא הוה נפרצה לאסור לה כי אם לרב הונא דאסור חוץ לאלפים אף ע"י זריקה וכ"כ הפרישה (והוכיח כן מהגמ') דלר"ה דווקא פריך ונטלטל באלפים כי אורחיה (ומבואר שלפי שמואל באמת מותר כי אורחיה) ועא"ר מזה (שכתב לדחות ראייה זו שלפי הס"ד היה אפ"ל שלר"נ מותר ולכך לא הקשתה הגמ' אבל אחרי שתירצה שפיר י"ל דכך סבר גם שמואל).

אשל אברהם:

(א) כיון. עיין מג"א (מה שביאר בדין זה והוא מדברי) רש"י עירובין מ"ב א' דאף דקיי"ל דמהלך בדיר וסהר כולה אף על גב שלא שבת באויר מחיצות הכא שיש אלפים לא הקילו חז"ל⁴⁶³.

ואף שהיו המחיצות מבעוד יום ולא שבת בה כההוא דהניח עירובו ומודד וכלתה מדתו בחצי העיר יש לו חצי העיר עירובין מ"ב ב' עא"ר ג' (שכתב שמקור הראשונים הוא מהגמ' שם של כלתה מידתו).

(ב) לזרוק. עיין מג"א, דידיה אסור בזריקה דהכלים כרגלי בעלים ולא תימא דווקא באין מחיצות דתחומין אסמכוה אקרא הא ביש מחיצות ולא שבת קיל טפי קמ"ל דלא, רק בחפץ של אחר או הפקר ואין זוכה בה:

(ג) אסור. עיין מג"א, תוס' עירובין מ"ב א' ועט"ז מזה, ועיין לבוש מה שכתב (טעם חדש שאסור) כיון דביה"ש לא קנה כי אם טלטול ד"א כלומר דלא שבת במחיצה (שלא היתה שם בע"ש לכך חשיב כפרוץ למקום האסור דהיינו מחוץ לד"א הללו), וה"ה מודד וכלתה מדתה בחצי העיר דיי"ל אין מטלטל בכל העיר כ"א ע"י זריקה חוץ לד"א הואיל ולא שבת באויר מחיצות ואסור לילך כולה תו הוה כנפרצה במילואה לאסור לה וער"מ ז"ל פכ"ז מה"ש ה"ז וח' השוה אותם נ"ל:

דינים מחודשים העולים:

א. גוי שעשה מחיצה גרועה בשבת לא מהני אף באונס שיקבל כל המחיצה (משב"ז סק"א).

⁴⁶³ ופשטות נראה שרש"י אזיל לשיטתו שכל דין זה נאמר באמת רק באונס (וכ"כ במשנ"ב כאן בתוך העתקת דברי רש"י שהקילו באונס), אמנם יעו"ב בתוס' שם שהעתיקו דברי רש"י וכ"ה בעוד ראשונים אף דס"ל לתוס' בדכ"ט שדין זה נאמר גם במזיד וצ"ל שלא הו' ממש קולא אלא גדר דין שניתן לכל מי שהפסיד תחומו ואכתי צ"ב.

סימן ת"ד

ס"א:
משב"ז:

(א) ואין. עיין ט"ז, והוא הדין עמוד אחד מקצתו תוך תחום ומקצתו חוץ לתחום אסור לעלות עליו ולצאת חוץ לתחום כל שיש בו ד"ט על ד"ט בריבוע, הא אורך הרבה ואין רחב ד"ט ספיקא הוה (בגמרא שם ולא אמרינן דמהני מצד שיכול לרבעו ליחשב כד"ט).

ועיין לבוש (כאן) משמע דפוסק ביבשה אף תוך י"ב מיל ספיקו לחומרא, ודוקא בימים ונהרות שעיקר תחומין אף חוץ לי"ב מיל דרבנן ספיקו לקולא הא ביבשה כיון דחוץ לי"ב מיל להרבה פוסקים ד"ת אף תוך י"ב מיל אסמכוה אקרא וספיקא לחומרא, ובפתיחה כוללת (או"ח ח"א ס"כ) כתבנו מזה באסמכתא אי אזלינן לחומרא, אבל ממה שכתב הר"ב בהג"ה חוץ לי"ב מיל ספיקו לחומרא משמע תוך י"ב מיל אף ביבשה ספיקו לקולא ועא"ר (סק"א) בזה (שתמה ע"ד הלבוש ממשמעות הרמ"א כאן שלא אזלינן בכל גווני לחומרא).

אשל אברהם:

(א) הוי דאורייתא. עיין מג"א, אי הליכת כליו ובהמה אי הוה דין תורה חוץ לי"ב מיל:

(ב) והואיל. עיין מג"א, עמ"ש בט"ז דביבשה תוך י"ב מיל משמע ג"כ לקולא:

(ג) למעלה. עיין מג"א, שצ"ז סי"ד צריך לומר (ומשם הקשה המג"א ששם מבואר) דמים קנו שביתה כרגלי הבעלים ותוס' עירובין מ"ה ב' ד"ה לקנו יע"ש:

(ד) ואם. עיין מג"א, שהספינה הלכה אלפים אמה ממקום שפגע למטה מעשרה דאז יצא חוץ לתחום דקנה ד"א במקום שעומד עתה:

(ה) ה"ל כל העיר. עיין מג"א, דה"ל כיצא שלא לדעת אף על גב דלא שבת באויר מחיצות הוה ליה כל העיר כד"א (מחמת כבוד הבריות).

דינים מחודשים העולים:

א. ממה שאזלינן לחומרא בלמעלה מעשרה גם ביבשה הוא רק ביותר מי"ב מיל ודלא כלבוש (משב"ז סק"א, א"א סק"ב).

סימן ת"ה

ס"א:
אשל אברהם:

(א) מעמידת. עיין מג"א (שהביא קושיית הראב"ד בהשגות והוא בדברי) הר"מ ז"ל פכ"ז מהלכות שבת הי"א וסתם (הרמב"ם ולא חילק אם יצא לרצון וא"כ) משמע אף יצא באונס שלא לדעת (מקבל מעמידת רגליו ולחוץ דווקא ותמה הראב"ד) אמאי הא לרבי יהודה בורר לאיזה רוח שירצה והבלעת תחומין באונס מלתא הוא כבסי' ת"ז ס"ב, ותירץ (המ"מ) דנראה כבורר לעבר פניו (וסיים ע"ז) ודוחק (ו) היינו דבאונס אין נראה כבורר, ויש להקל באונס כהאי גוונא דהבלעת תחומין באונס מלתא לא ביצא לדעת, ולשון הר"מ ז"ל (שכתב שם שהד"א שיש לו לאדם תחלתן ממקום שעומד בו) מורה כמו שכתב המ"מ, והכסף משנה שם הקשה דמה טעם שיש לו ד"א (וז"ל שם 'איני יודע מה טעם הוא זה שאעפ"כ נמדוד הארבע אמות לצד תחומו ונמצא נכנס תוך התחום וצ"ע) הא תירץ זה המ"מ (שנראה כבורר לעבר פניו).

ועסי' שצ"ו (במשב"ז) שם כתבנו שלשון המחבר כאן לא יכנס להיות "כבני העיר" (משמע שרק אינו נידון כמו בני העיר לקבל כל העיר) ומה שסיים (ואין לו אלא ד"א) "מעמידת רגלם" קשה, ובר"מ ז"ל שם לית שם תיבת כבני העיר וצ"ע ועא"ר (סק"א) ותו"ש (סק"א).

דינים מחודשים העולים:

א. יש להקל באונס שלא חשיב כבורר ד"א רק לצד פניו (א"א סק"א).

ס"ד:
אשל אברהם:

(ב) מחיצה. עיין מג"א (שיכול לילך יותר מאלפים במחיצות בנ"א והטעם) דכל שאין לו אלא ד"א הקילו ומהלך כולה והוה כמוקף לדירה אף על גב שלא שבת באויר המחיצות עיין אות ג':

(ג) לילך. עיין מג"א, באות א' דהבלעת תחומין באונס מלתא הוא כבסי' ת"ו, ויצויר מהלך כמה אלפים במחיצה אנשים מעיר אחרת וערבו וכדומה (שאז מותר להם לילך שם וללוותו) ע' אות ב':

(ד) לדעת. עיין מג"א (שכתב הטעם שלדעת לא מהני מחיצת בנ"א שהוא כיון שגם במחיצה אסור לו יותר מד"א ובדפו"י כתוב שהוא כמבואר בס"ה ויש לתקן בדברי המג"א) בס"ו לכאורה ראוי להיות (ששם מבואר דין זה לגבי עיר אחרת והכלל הוא ש) כל שלא שבת באויר מחיצות לית ליה כי אם ד"א (אינו ענין למבואר בס"ה) דבס"ה (הנידון הוא על) חזר לדעת (לעירו ששבת בה בין השמשות) היינו תוך התחום דלעירו כד"א כבס"ח ואי"ה שם יבואר:

ס"ה:
אשל אברהם:

(ה) נכנס. עיין מג"א, וע' אות ז' בזה:

ס"ו:
משב"ז:

(א) מהלך. עיין ט"ז, המחבר פסק כר"מ ז"ל פכ"ז מהלכות שבת הלכה י"ג כל ששבת באויר מחיצות בין השמשות אף יצא וחזר לדעת כל העיר כד"א אף גדולה כמה אלפים ועמ"א י"ג (שמ"מ אסור לצאת מחוץ לעיר אלפים אמה).

ובעיר אחרת שלא שבת מבעוד יום כל שיצא לדעת או חזר לדעת אין לו רק ד"א, אבל יצא שלא לדעת אף בעיר אחרת שלא שבת הואיל ואין לו רק ד' אמות הקילו (ש)מהלך כולה הואיל ובאונס בא שם, ובת"ג (ששבת בבקעה והיקפוהו גויים מחיצה שאין לו את כל מקום המחיצה) הואיל ויש לו ב' אלפים לא הקילו, וספינה שהפליגה חשיב יצא לדעת הלכך דוקא מטעם דשבת באויר מחיצות בין השמשות עמ"א ז' (שביאר כן שחשיב כיוצא לדעת), ומיירי שיצא אח"כ מספינה לחדר (והיינו ששבת בספינה ויצא משם למקום אחר ושוב חזר לספינה דאל"כ כיון שנכנס בהיתר הרי הו"ל כיצא שלא לדעת כמבואר במג"א) ועא"ר ז' ותו"ש י' (שכתבו דאייר בכה"ג) ואי"ה שם (א"א סק"ז) יבואר:

אשל אברהם:

(ו) מוקפת חומה. עיין מג"א, דעיבורה של עיר אחרת לא מהני (ליחשב כבא להיקרך החומה של העיר ממש).

ואף חומה כל שאין מוקף לדירה לא מהני ביצא שלא לדעת והחזירוהו שלא לדעת אלא דוקא מוקף חומה לדירה הוה כרה"י ומהלך כולה כהאי גוונא אף על גב דלא שבת באויר מחיצות אקילו גביה הואיל ואין לו כי אם ד"א כבסי' ת"ג:

ס"ז:

משב"ז:

(ב) אם. עיין ט"ז, דבמהלכת לא עמד ד"א במקומו פעם אחת, הלכך לא קנה לו ד"א ומותר להלך כולה אעפ"י שאין לה מחיצות:

אשל אברהם:

(ז) הואיל. עיין מג"א, הכלל ביצא לדעתו אף שהחזירו שלא לדעת בעינן ששבת באויר מחיצות הא לא שבת באויר מחיצות החזירו לעיר אחרת או לספינה אחרת אין מהלך כולה כי אם ד"א.

ומיירי כאן (המג"א) שהפליג בספינה שלא כדין דהיינו שקנה שביתה בין השמשות (בתוך הספינה) ויצא חוץ והפליג בשבת⁴⁶⁴ עסי' רמ"ח ס"ג (שמבואר שם מחלוקת אם יש היתר להיכנס לספינה ששבת בה בע"ש בשבת ולשיטה הראשונה שאסור א"ש שזה האיסור כאן) משא"כ ליי"א שם דכה"ג שרי לא יצויר זה (דליכא איסור כאן) ועסי' רמ"ח במ"א אות י"א דכל בהיתר לדעת כלא לדעת דמי יע"ש, ובאיסור בעינן שבת באויר מחיצות כבס"ח.

וספינה מוקף לדירה הוה ועסי' שס"ב ס"ד ספינה מוקפת לדירה מקרי וצ"ע בע"ש (שנקט שלפי השו"ע ספינה לא מקרי היקף לדירה).

(ח) מהלך את כולה. עיין מג"א, עב"י וט"ז אות ב':

(ט) אינו. עיין מג"א, דלא אמרינן הותרה כה"ג שאין מחיצות ועא"ר ח' ותו"ש י"א (שכתבו דדמי לחיסרון מחיצה).

(י) ובראשו. עיין מג"א, עי' בלבוש בזה ובא"ר אות ט' בזה:

⁴⁶⁴ וכ"כ הא"ר ותו"ש ועוד אחרונים, ויעוי' ביד אפרים שהעמיד באופן מחודש שלעולם שבת בעיר אבל כיון שהספינה היתה סמוכה לעיר ממילא חשיב מי ששבת בעיר כאילו שבת גם במחיצות הספינה עי"ש והוא חידוש, ויש לדון מדוע לא העמידו האחרונים באופ"א שהילך בספינה למטה מעשרה אלפיים אמה שאז לכא' ג"כ הרי הו' יציאה שלא בהיתר ואולי כה"ג לא שכיח ועי'.

(יא) חוקקין. עיין מג"א, דאנן קי"ל דלא אמרינן חוקקין ותיירץ דעובי הנסרים (הוא מקום החקק) ועא"ר אות י' (שכתב שהוא דוחק ולכך כתב ליישב באופ"א דבעירובין הולכים אחר המיקל).

ס"ח:

משב"ז:

(ג) המוקפת. עיין ט"ז, דעיירות שלנו בתים מוקפים וצורת הפתח מוקף לדירה מהלך כולה, ויראה אף שלא ערבו (ביניהם בעירוב חצירות) ואסור לטלטל מבתיים למבוי מ"מ (חשיב) רה"י גמור והולך כולה כד"א (ולא חשיב עי"ז ככרמלית) דבמבוי גופא ובחצר רשאי לטלטל כולה כלים ששבתו בחצר, ולא דמי לקרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה דשם כרמלית עליו ואסור לטלטל בתוכה יותר מד' אמות (ושם הדין הוא ש) אין מהלך כולה משא"כ כהאי גוונא:

(ד) ואפילו. עיין ט"ז (שגרס ואפילו יצא לדעת וחוזר לדעת, וביאור דבריו ד) כל ששבת באויר מחיצות אף יצא לדעת וחזר לדעת לא קנסי ומהלך כולה, אבל חוץ לעיר לא דהפסיד תחומו כיון שיצא לדעת עמ"א ואי"ה שם יבואר:

אשל אברהם:

(יב) לעירו. עיין מג"א, ועיין אות ז' דכל ששבת באויר מחיצות בין השמשות אף יצא וחזר לדעת מהלך כולה כד"א במוקפת לדירה, וכל שלא שבת בה בעינן יצא שלא לדעת ובא שם שלא לדעת אז מהלך כולה כבס"ז יע"ש:

(יג) כד' אמות. עיין מג"א, תוך העיר דוקא אבל תחומה הפסיד כיון דיצא לדעת או חזר לדעת הא יצא שלא לדעת והחזירוהו שלא לדעת הרי הוא כבתחלה כבס"ה ומהלך כל העיר כד"א אף שאין מוקפת כלל וחוצה לה ב' אלפים לכל צד.

עמ"ש אי"ה בת"ח מזה במ"א אות א':

דינים מחודשים העולים:

א. מה שאין עירוב חצירות לא חשיב עי"ז ככרמלית לגבי דיני תחומין (משב"ז סק"ג).

ס"ט:

משב"ז:

(ה) אם. עיין ט"ז, בי"ט הוצאה מותר וכל שהחזירים תוך התחום מותר להביאן לעיר, וששבת במקומן תוך התחום שרו לאכול או כשהביאו לעיר מותר בכל העיר המוקפת:

(ו) ואסור. עיין ט"ז, דאם הוציאן לעיר אחרת מוקפת בשוגג הוה כיצא שלא לדעת ומותרין בכל העיר אעפ"י שלא שבתו באויר מחיצות מבעוד יום כמ"ש באות א'.

והוציאם במזיד אף על גב דהפירות כאנוסים מכל מקום אין מטלטלין חוץ לד"א בעיר אחרת דלענין זה הוה כיצא שלא לדעת (ואף שיש בעיר זו היקף לדירה מ"מ אסור יותר מד"א) ועא"ר אות י"ד (שכתב כן), ובתו"ש אות י"ט הקשה על זה יע"ש שתמה דהרי הפירות עצמם הוו כאנוסים וא"כ דינם שמקבלים כל העיר בהוקפה לדירה) ויש ליישב.

ומזיד תוך ד"א דאסור באכילה אפילו הכי שרי בטלטול דבין השמשות לא הוה מוקצה ובאכילה רק קנסא כו' (וכמו שביאר הט"ז דלכך לא הוי מוקצה), ועמ"א תקט"ו אות ב' תירץ (קושיית הי"ש"ש מדוע לא הוי מוקצה) דכאן אם הוחזרו למקומן שרי משום הכי אף חוץ למקומן שרי בטלטול.

ועב"י במה שכתב על דברי הרמב"ם ז"ל במה שיש לדקדק מדברי הרא"ש ז"ל יע"ש
ואי"ה במ"א אבאר עוד:

אשל אברהם:

(יד) אנוסים. עיין מג"א, עא"ר אות י"ב (שכתב ליישב באופ"א שיסוד החילוק אינו אם יש לו פירות אחרים או לא אלא אם נעשה מעשה איסור בגופם של הפירות הללו או לא), תוס' (דף) מ"א.

וכתב (הא"ר) שלא נעשו בהם כלום שהוחזרו למקומן לא החמירו באיסור דרבנן משמע בשאר איסור דרבנן שנעשה איסור בגופן אסור אף דלית ליה אחריני, ועסי' שי"ח ועבר ושהה ע"ג כירה יע"ש (סימן רנ"ג ס"א) ועיין מה שכתבתי שם (סימן שי"ח משב"ז סק"ב) וצ"ע:

(טו) מותרים. עיין מג"א, עא"ר י"ג ותו"ש אות י"ח ותקט"ו אות כ"ז דלא אסירי משום מוקצה ובא"ר תי' דמיירי בשל כותים (ולכך לא הוי מוקצה) יע"ש:

(טז) אפי'. עיין מג"א, והלכה כדיעה ראשונה עא"ר אות ט"ז (שפסק כן) ועסי' תקט"ו (ס"ה).

סימן ת"ו

ס"א:
אשל אברהם:

(א) מקום צנוע. עיין מג"א (שכתב שיכול לילך עד מקום המוצנע אצל יהודים) כי טוב יותר ממקום מוצנע (לילך) אצל יהודים⁴⁶⁵.

והוא הדין (גם אם) יצא לדעת יתרחק למקום מוצנע ויש לו ד' אמות ממקום שכלה הריח אלא שאין לו תקנה להיות כבראשונה (דכבר הפסיד תחומו) עמ"א ב':

(ב) אין לו תקנה. עיין מג"א, ביצא לדעת (מהני מה שנכנס מחמת כבוד הבריות רק אם) בא לעירו הואיל ושבת שם ומוקפת (הוה ליה) כד"א ולא חוצה לה, ולעיר אחרת הואיל ולא שבת אין לו אלא ד"א ביוצא לדעת עב"י:

(ג) דוקא לגדולים. עיין מג"א, ולכאורה הלכה כמיקל (שגם בקטנים יש היתר) וגם בדרבנן לקולא⁴⁶⁶ ועיין בכללים (פתיחה הכוללת ח"א אות כ"א שם הוכיח שבתחומין אף שיש ע"ז אסמכתא מ"מ נידון כמו כל ספק דרבנן). ועיין א"ר ג' הראה לסימן צ"ב לענין תפלה בהוצרך לקטנים (שג"כ נקרא הוצרך לנקביו) ועמ"א שם (סק"א שקטנים לא הוי בכלל הוצרך לנקביו המוזכר שם).

⁴⁶⁵ והטעם יעוי' במשנ"ב סק"א שהוא שמא יכוהו הגויים או יפחידוהו וכפה"נ דכל זה נכלל בדין כבוד הבריות.

⁴⁶⁶ ועי' במשנ"ב שהביא מהגר"ז ומשמעות הגר"א שיש להחמיר.

סימן ת"ח

ס"א:

אשל אברהם:

(א) רחוק מהעיר. עיין מג"א, עא"ר ה' ואות ו'. ע' בטור ולבוש מכל מקום תחומין דרבנן (ומשמע שרק לכן מהני עירוב תחומין) הא תחומין דבר תורה לא מהני עירוב הקשו הע"ש וא"ר בזה (דבגמ' בכמה מקומות מבואר שמהני עירוב תחומין גם למ"ד שתחומין דאו').

ומ"מ לדידן קי"ל תחומין חוץ לב' אלפים אמה דרבנן וחז"ל תקנו דמהני עירוב פת או ברגליו משמע לכאורה דב' אלפים חוץ מד' אמות שיש לו מודדין, ועי' לבוש ועיין עירובין נ"ב א' ובאות ד' וה' ב(סימן) ת"ט אי"ה יבואר:

(ב) וי"א. עיין מג"א, ועא"ר אות ח' מ"ש שם:

(ג) ומ"מ. עיין מג"א, עיין א"ר אות ט' בזה ובפרישה יע"ש:

ס"ג:

(ד) וכן. עיין מג"א, תוס' עירובין ס' ע"ב ד"ה כאן יע"ש ועתו"ש אות ז':

סימן ת"ט

ס"א:
משב"ז:

(א) בבית הפרס. עיין ט"ז, ער"מ פ"ו מהלכות טומאת מת ומ"א כאן ו', ובעבודת הגרשוני [סימן] ק"ד (כתב להוכיח מדין זה שלא מהני עירוב בבית הקברות שעיקר הדין בעירוב הוא) שצריך שיגיע אליו בעצמו לא ע"י אחר, (ומהני עירוב כשיכול להגיע אליו) אף נתכוון לשבות קצת רחוק ממנו ועמ"א אות ז' (ובא"א שם).

אשל אברהם:

(א) אסור בהנאה. עיין מג"א (שחילק בין קבר של בנין לקבר שבקרקע מצד שבקרקע אין איסור הנאה דהיא קרקע עולם, ומבואר שהוא איסור מצד ההנאה ולפי"ז גם בישראל אין עירובו עירוב ו) הוא לשון הר"מ ז"ל פרק ששי מהלכות עירובין הי"ז דאף לישראל אסור למקני בית באיסור הנאה, והטור כתב לכהן דוקא וי"ל (דאיירי הטור) בקרקע עולם דאין אסור בהנאה ועיין פרישה (דרישה סק"א שביאר שיטת הטור בתירוץ אחד שלעולם מודה שגם בישראל לא הוי עירוב מחמת איסור ההנאה ורק שאיירי הטור בקברים בקרקע שאין איסור הנאה ולכך רק לכהן אין עירובו עירוב), ומ"מ קשה למה השמיט הטור בקבר בנין דאסור לישראל, והר"מ ז"ל למה השמיט בקרקע עולם דלישראל שרי ולכהן אסור.

והוא הדין במניח בבית עבודת כוכבים שבנאו לכך (כמבואר) ביורה דעה (סימן) קמ"ה (ס"ג) עש"ך (יו"ד) שס"ד א' יע"ש (שביאר הטעם שנאסר אף במחובר מכיון שהוא תלוש שלבסוף חברו), ובין הקברים היינו קרקע עולם או קבר כוד יע"ש (בש"ך סק"ב שבכה"ג אינו נאסר).

(ב) אחר קנייה. עיין מג"א, עירובין ל"א א' כרבנן דר"י מקני ביתא באיסור הנאה אסור, ולכאורה תליא (נידון זה אם חל העירוב או לא במחלוקת בכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד) אי עביד מהני או לא⁴⁶⁷, וי"ל כאן לכולי עלמא דיעבד אין עירוב דלאו דירה הוא דרוצה בקיום העירוב אחר בין השמשות (בתור שזהו ביתו) ואסור (ב)הנאה הבית⁴⁶⁸.

(ג) בבית הפרס. עיין מג"א, עירובין שם ופסחים (דף) צ"ב ברש"י, והר"מ ז"ל פ"ו מהלכות קרבן פסח ה"ח (כתב שהעושה קרבן פסח יכול לילך בבית הפרס מכיון ש)לא העמידו במקום כרת היינו לילך ע"י נפיחה, ולתרומה לא התירו וקשה א"כ בעירוב אמאי התירו יע"ש, שוב ראיתי בתוס' עירובין כ"ו ב' ד"ה ולכהן (שהקשו כן ו)תירצו דהכא ליכא כי אם לאו יע"ש, ע' אות ו':

(ד) כהן. עיין מג"א (שאף שנטמא האוכל עצמו בבית הפרס מהני מצד שחזי לאחרים), היינו דכהן מזהר שלא לפסול גופו אף חולין טמאין, עיין חולין ל"ד הנח לנזיד הדמע וביצה גבי מטבילין ב"ט כו':

(ה) במגדל. עיין מג"א, לשונו צריך ביאור. כי לשון המחבר הוא לשון הר"מ ז"ל פ"ו מהלכות עירובין הי"ז ובמגיד משנה שם, ובגמרא אמר (שיכול לילך שם ב)מנפח (ואין צריך גם שידה תיבה ומגדל), והר"מ ז"ל הוסיף (שיכול להיכנס) ע"י שידה תיבה ומגדל, אף על גב (דקי"ל

⁴⁶⁷ וכעין זה תמה ברע"א כאן מה המקור בסוגיא שהעירוב לא חל, והרי שפיר י"ל שהוא רק איסור אבל העירוב עצמו חל, והוסיף עוד שכאן איסור העבירה אינו תלוי בקיום המצוה, וכונתו כפה"נ שאף אם נקטינן שאי עביד לא מהני מ"מ כאן יועיל.

⁴⁶⁸ והוא חידוש כיון דסו"ס הרי רצה להניח שם העירוב וע"כ שהוא רוצה דירה כזו שאסורה בהנאה, וא"כ מהכ"ת לדון שלא ייחשב ביתו במציאות מחמת האיסור וצ"ב.

להלכה (ש) אהל זרוק לאו שמיה אהל, (מ"מ יכול להיכנס כך כיון ש) בית הפרס אין חשש אהל עצם כשעורה רק במגע ערש"י פסחים צ"ב ב', (ולפי"ז מדינא אין צריך שייחשב המגדל כאן כאהל וגם לא מהני מדין אהל מחמת שהיו אהל זרוק, אלא הוא רק בתורת היכר בעלמא⁴⁶⁹, וצ"ב לשון המג"א שכתב שבעי' שיהיה המגדל בשיעור שאינו מחזיק ארבעים סאה והיינו שיהיה לו דין של אהל⁴⁷⁰).

ומה שכתב (המג"א) ויכול ליטלו (לעירוב) ע"י פשוטי כלי עץ (שאינן בהם רוחב טפח, והוא כדי שלא ייחשב כאהל על גבי הקברים, וצ"ע דהרי בבית הפרס אין דין אהל) יש לומר דקאי אקבר יחידי וכ"כ התו"ש אות ה', ויפה פירש.

ויראה מדנקיט הר"מ והמחבר טעם חדש שיזה תיבה ומגדל להורות בקבר יחידי נמי אף לרבנן יכול לילך ע"י שיזה תיבה ומגדל (ולהגיע עד סמוך לקבר והוא) כמו שכתבו התוס' שם ל"א א' ד"ה היכי אזיל, דקבר תופס ד"א (ומטמא סביביו הוא רק) מדרבנן וע"י תיבה ומגדל (איכא) היכרא⁴⁷¹, ובקבר עולם דלא נאסר בהנאה (בתו"ש צ"ל קבר קרקע עולם), ומה שכתב (המג"א) שיקח אתת העירוב ע"י פשוטי כלי עץ) שאין טפח יש לומר בפשיטות דאי לאו הכי נטמא הכהן ואסור לפסול גופו (מצד חיבורים לקבר ע"י הכלי או אהל על הקבר ע"י הכלי⁴⁷²).

(ו) שינפח. עיין מג"א, בפסחים צ"ב ב' פירש"י ז"ל עצם גדול רואהו וקטן היינו כשעורה נדחה בנפיחתו, ובעירובין (ד"ל ע"ב ד"ה מנפח כתב רש"י שפחות משעורה) 'נראה' בנפיחה ראוי להיות נדחה בנפיחה וצ"ע. שוב ראיתי בא"ר ב' בשם מלבושי יו"ט שצ"ל נדחה בנפיחה יע"ש.

כהן המניח תרומה בבית הפרס ע"י שליח על גבי פשוטי כלי עץ אין עירוב, והבן⁴⁷³:

דינים מחודשים העולים:

- א. אם יש איסור הנאה במקום הנחת העירוב כגון בית ע"ז לא הוי עירוב (א"א סק"א).
- ב. לא מהני עירוב בבית הקברות מחמת האיסור הנאה גם למ"ד שאי עביד מהני (א"א סק"ב).

ס"ב:

משב"ז:

(ב) לא. עיין ט"ז, וכ"כ בשצ"ד אות ב', ובזמן הזה יש לומר לית רה"ר עיין סי' שמ"ה ותו"ש כאן ח' (שכתב שבזמן הזה הכל נידון כמו כרמלית).

⁴⁶⁹ כן כתב בביאור"ל ועוד אחרונים.

⁴⁷⁰ כן נראה לפרש קושיית רבינו על לשון המג"א, וכע"ז תמה במחצה"ש וכתב בסו"ד דאולי בעי' לזה בשביל הרחקה יתירה ע"ש בכ"ד.

⁴⁷¹ ומשמעות הדברים שבא רבינו ליישב דברי המג"א שכיון שהנידון הוא על דין סביביו של הקבר שמדרבנן יש איסור א"כ לולי שהיה לשידה ומגדל דין אהל היו אוסרים טפי, וצ"ב דסו"ס הרי הוי אהל זרוק דלאו שמיה אהל ועי'.

⁴⁷² ויעו' בביאור"ל שכתב שאין איסור בזמן הזה שכולנו טמאי מתים, אמנם בשאג"א החדשות סי"א מבואר שיש איסור גם בזמן הזה ואכמ"ל.

⁴⁷³ צ"ב כוונת רבינו דהרי יכול להניח לכתחילה בבית הפרס ומאי גרע מה שהניח על גבי פשוטי כלי עץ, ואם כוונתו מצד שבמציאות בכה"ג אינו יכול לנפח ג"כ אינו מובן שהרי יכול לבוא לשם ע"י שיזה תיבה ומגדל וצ"ע.

ואם ערב שבת יום טוב, והניח עירובו (קודם יו"ט) בראשון (היינו ביום חמישי בערב יו"ט הראשון שחל בע"ש) וערב שבת (ובשביל שבת) בפת אחד כבסי' תט"ז (ס"ב שמבואר שם שמועיל פת אחת לשניהם) ויש שבות בין השמשות (כגון שהניח במקום שיש איסור שבות לקחתו מצד איסור חיצוני כמגדל וכדו' וכדלהלן) פשיטא דלא קנה עירוב, דהא ממה נפשך כגון במגדל ויש מלאכה דרבנן וכדומה דאי נמי יום טוב (היינו דהרי לפי הצד שביה"ש לא הוי שבת הרי גם ביו"ט) אסור הוא⁴⁷⁴, ואף יום טוב חמישי שישי הכין הוא:

ס"ג:

משב"ז:

(ג) משני. עיין ט"ז, שבות שקרוב לעבור מלאכה דין תורה גזרו עליו עירובין ל"ד ועמ"א אות ז':

אשל אברהם:

(ז) ויתחייב. עיין מג"א, מ"מ פ"ו מהלכות עירובין ה"ח ותוס' עירובין ל"ד א' ד"ה ואמאי, והיינו בנתכיון דוקא לשבות רחוק שמונה אמות ממקום עירובו ברה"ר דשבות קרובה לידי דין תורה לא התירו בין השמשות כמו בקנה רך כו' אבל פחות שמונה אמות כשר דהנותן עירובו יש לו מקום שביתה ד"א נמצא מטלטלו רק (פעם אחת) פחות מד"א יע"ש ועט"ז (בס"ק) ג' ד' ה' ואי"ה שם יבואר.

ועשו"ת עבודת הגרשוני (סימן) ק"ד והתו"ש אות ט' הביאו כתב בפשיטות דצריך שיכול להביאו אצלו ע"י עצמו (והוכיח דבריו) דאל"כ כהן בבית הקברות (אמאי לא מהני) הא אחר יכול להביאו, וי"ל (דאין זה ראייה שדין זה איירי) כשנתכיון לשבות בבית הקברות ולקנות שם שביתה ומשום הכי אמר ר' יהודה שיכול לילך ולאכול (ע"י שידה תיבה ומגדל ו) היינו (שאינו רק הכ"ת להביא אליו העירוב אלא רוצה שהעירוב יהיה יוחול) שם⁴⁷⁵, ועתוס' עירובין כ"ז א' יע"ש וצ"ע:

(ח) ה"ז עירוב. עיין מג"א, היינו גובה י"ט ורחב ד"ט והוא נתכיון לשבות ברה"ר אין עירוב:

דינים מחודשים העולים:

א. אפשר דלא בעי' שיוכל דווקא הוא עצמו להביא את העירוב ודלא כעבודת הגרשוני (א"א סק"ז).

ס"ה:

משב"ז:

(ד) בתוך. עיין ט"ז (שפירש בשם הב"י הטעם שאין לו הבלעה שהוא כיון שרוצה לעקור שביתתו מהעיר) וכן משמע מפירש"י ז"ל עירובין ל"ה א' עלה דרבא כו' (ד"ה הנותן את עירובו שכתב הטעם כיון שרצה לקנות שם שביתה), ואף גלגל במזיד הוה עירוב ואי לטעם הב"ח דווקא בשוגג והלכה כב"י בזה.

ויש להקשות (לפי ביאור זה) א"כ מה אריא נתגלגל אף לכתחלה יכול להניח לסוף ב' אלפים וד"א הפת ויהיה עירוב ועסי"א (א"א סק"כ).

⁴⁷⁴ וכפי הנראה שבא לאפוקי שלא נאמר שכלפי שבת אין משמעות לאיסורים של יו"ט ועי'.

⁴⁷⁵ ויעוי' בבעה"מ לעיל דף ל"ה ע"א ובגליון הש"ס שם שמבואר שמהני מה שיכול להעביר את המפתח למגדל ע"י כמה אנשים פחות מד"א ומבואר לכאן כדברי רבינו שלא בעי' שהוא עצמו יוכל להביא את העירוב, ואולי יש לחלק בין המסתח להביא את העירוב לבין העירוב עצמו ועי'.

ובב"י שם (לעיל מינה ד"ה נתנו שכתב שאם) נתן עירובו ברה"י והוא ברה"ר תוך ד"א הוה [עירוב] (כיוון) דהוא ועירובו במקום אחד, אף על גב דאסור ליטול העירוב (מחמת דין הוצאה), ומשמע ד"א שלימות בינו לבין העירוב שפיר דמי (ולא דנים את העירוב באמצע הד"א) והוא הדין כאן (שיהני כהאי גוונא בנתגלגל). ולא דמי לשצ"ו (ס"א ברמ"א) ביצא (שיש לו ד"א) והוא באמצעו יע"ש⁴⁷⁶:

(ה) חוץ. עיין ט"ז, תוס' עירובין ל"ה א' ד"ה נתגלגל אף כשהוא ברה"י או כרמלית ותחומין דרבנן אפילו הכי לא הוה עירוב כהאי גוונא, וערש"י שם (ד"ה נתגלגל, שמשמע ביאור אחר מדברי התוס' שאינו מחמת תקנה מחודשת שלא מועיל לו העירוב אלא היא סברא מעיקר הדין דלא מצי למיזל ומשקליה) ועסי' תי"א במ"א וט"ז א' בזה:

דינים מחודשים העולים:

א. לפי הב"י גם בגלגל העירוב במזיד בתוך ד"א קונה לו העירוב.

ב. מהני בעירובו רחוק ממנו ברה"ר והוא ברה"י ואף ד"א שלימות (משב"ז סק"ד).

ס"ו:

משב"ז:

(ו) אבל. עיין ט"ז, ביורה דעה (סימן) ס"ט אות כ"ד יע"ש דספק דרבנן היכא דיש חזקה (לאסור) יש לומר לחומרא והתם (שהקיל הוא) מטעם רוב, יע"ש ובפריי שם (משב"ז), וספק הניח יש לומר גרע טפי (מכל ספק דרבנן כנגד חזקה⁴⁷⁷) אבל בלאו הכי (היינו בכל ספק דרבנן) יש לומר ספק דרבנן לקולא אף נגד חזקה ליש אומרים כן עיין יו"ד (סימן) ק"י (ש"ך ס"ק ס"ד) ועסי' תכ"ב אות א' יע"ש, ובא בדרך ושלח שליח כהאי גוונא דליכא חזקה תחום ביתו צ"ע (אם ספיקו לחומרא כיון שאין לו חזקת תחום ביתו).

אשל אברהם:

(ט) ספק כשר. עיין מג"א (שעירוב בספק טריפה לא הוי עירוב אף שהוא ספק עירוב כיון שבפועל אור לו לאכול לא חשיב סעודה הראויה והביא כן מהגמ' עירובין ל"י, עיין יו"ד (סימן) ק"י (בשפתי דעת כללי ס"ס סק"א וסק"ט שהובא שם בדיון) ספק דרבנן הבא ע"י גלגול (מדיון דאו' והובא שם מש"כ) בשו"ת מהריב"ל (שלא מתירים מדין ספק דרבנן לקולא דלא שייך לתלות להיתר⁴⁷⁸ וה"ה גם יהיה כאן), ובתרומה (שמבואר שבספק נטמאה לא הוי עירוב) ספק טמאה היינו ב' שאין ונגע טמאה באחת מהן ואין ידוע באיזו (ובכה"ג) אף תרומה דרבנן או

⁴⁷⁶ ומבואר שנקט רבינו ממש להיפך דברי המ"מ בפ"ו מעירובין הי"א שכתב שאדם היוצא יש לו ד"א ממש מדין בורר, ואילו מניח עירובו מקבל רק ב' אמות לכל צד, והטעם לכאן כיון שאדם היוצא נידון מדין תחתיו אבל דין הד"א של עירוב הוא מחמת מקום הפת ובזה לא שייך דיני בורר, אכן רבינו נקט מדקדוק דברי הב"י (וממה שלא נחלק ע"ז בדרכ"מ) להיפך שאדם היוצא יש צד שמקבל ב' אמות לכל צד ואילו מקום העירוב הוא ד"א ממש, וצ"ל שגם לדבריו אין זה מגדר בורר אלא דמהני כן כלפי ההלכה של הוא ועירובו במקום אחד ועי'.

⁴⁷⁷ וצ"ב מאי שנא מכל חזקה ומצינו ביאור אחר בחיסרון בספק הונח בשעה"מ (הלכות מקוואות פ"י ה"ו כלל א') דהוי כספק ספיקא לחומרא שמא לא הניח ואם הניח אולי נאבד עי"ש, אכן שלפי"ז אין מקום לחלק לכאן בין שליח להניח הוא בעצמו שהסתפק בזה רבינו בסו"ד, ואולי מ"מ ספק הונח הוא שינוי מהפשטות וצל"ע.

⁴⁷⁸ כמבואר בפוסקים ביו"ד קי"א ס"ה.

טומאה דרבנן (יש להחמיר מצד איקבע איסורא), והוא הדין בספק איסור כהאי גוונא עיין יו"ד (סימן) קי"א (ס"ה) דמ"מ סעודה הראויה מבעוד יום בעינן וליכא.

ובקיי"א בש"ך ס"ק י"ט (כתב דבכה"ג שיש ב' קופות ובעי' לתליה והם) של שני בני אדם (ג"כ אנו מחמירים כמו תרתי דסתרי בבאו בזא"ז, אמנם) יש לומר אם אירע כן ואכל אחד שלו וביקש מהשני שיערב לו משלו (אף שהוא עצמו ודאי אסור לאכול את זה מ"מ) יש לומר (שמהני לו העירוב) הואיל ושרי לאחריני:

דינים מחודשים העולים:

- א. ספק אם שלח שליח לערב אם יש חיסרון בספק הונח כיון שאין לו חזקת ביתו (משב"ז סק"ו).
- ב. ספק דרבנן המתגלגל מדאו' שלא מקילים לאכול לא יהני בו עירוב וכמו"כ במקום שלא שייך תליה.
- ג. ומ"מ אם הוי של שני בני אדם ואכל אחד את שלו יכול לערב בשני כיון שראוי לאחרים (א"א סק"ט).

ס"ז:

משב"ז:

(ז) ב' סעודות. עיין ט"ז, וכן כתב המ"א אות י"א ודע שמ"ש המחבר לא שנא בא בדרך לא שנא כו' (ומשמע שאין חילוק כלל בין יצא מביתו כדי לערב לכל בא בדרך) כתב הלבוש (ס"ז) שיש הפרש (ביניהם שמי ש) בא בדרך אין צריך כוונה (לקנות במקומו וקונה מסברא) וביצא מביתו בעינן כוונה כבסי' ת"א (דאל"כ כיון שהוא בתחום בית וקונה בביתו) וכ"כ הב"י, ועמ"א י'. והנה שם (בגמ' דף ל"ח גבי המערב ברגליו שמשמע שמהני גם בלא כוונה הואיל ויכול לומר ורק בישן בעי' לטעם הנוסף של) אלו נעור קנה⁴⁷⁹, יש לומר (שגם שם איירי) במכוין וצ"ע.

ובר"מ ז"ל פ"ו מהלכות הכ"ד (כתב שצריך) לברך (על) עירובי תחומין, והיינו בפת דאלו במערב ברגליו על דברים בלב אין מברכין⁴⁸⁰ אף שיאמר בפירוש כבסי' תל"א בביטול אין מברכין, וצ"ע (לפי"ז מה המקור כלל לברך גם בעירוב בפת) דיש לומר דעיקר התקנה היה ע"י עירוב ברגליו ואח"כ הקילו על העשיר, א"כ י"ל דאין מברכין כדעת הראב"ד ז"ל שם (בהשגות, אלא שהוא פירש הטעם כיון שאין בזה חיוב ולא שייך לומר וציוונו), ובפתיחה להלכות ברכות (ס"ק כ"ב) כתבנו כהאי גוונא יע"ש, ועסי' שצ"ה בא"ר (סק"א) בשם כנסת הגדולה לברך על כך⁴⁸¹ וצ"ע, עסי' תט"ו מ"א ד':

⁴⁷⁹ כן נראה לפרש דברי רבנו דאם כוונתו לגמ' דמ"ה ששם מבואר יסוד הדין של אילו נייעור קנה הרי אין כלל קושיא, דאדרבה שם הוא בא בדרך לכך לא בעי' כוונה ועי'.

⁴⁸⁰ עי' תו"ש סימן תט"ו סק"י שמבואר שמברכים גם על עירוב ברגליו, והנידון ליישב קושיית רבינו מ"ש עירוב ברגליו מבפנה לכאו' תלוי אם כשתקנו רבנן עירוב בפת הוא כגדר של עירוב ממין אחר או שהוא מאותו ענין של עירוב ועי' בזה במילואים בארוכה משה"ת בזה, ובעיקר ההכרעה להלכה יעוי' להלן סימן תט"ו א"א סק"ד שכתב דודאי להלכה צריך לברך על עירוב בפת.

⁴⁸¹ ועי' שם שמבואר כן על עירוב חצרות ותבשילין ואולי היה לפני רבינו הלשון ע"ת בר"ת ולכך הבין שהוא עירוב תחומין וצ"ע.

(ח) שהם. עיין ט"ז, וא"כ המחבר כאן סתם כדיעה א' שם והב"ח החמיר די ש לנהוג כשמונה ביצים שם וכאן.

וכאן צריך (באופן שעירבו כמה יחד את התחום שיהיה) לכל אחד ואחד מזון ב' סעודות דוקא (ולא מהני י"ח גרוגרות לכולם יחד כמו בעירוב חצירות).

אשל אברהם:

(י) ולהחשיך. עיין מג"א, צריך שיכוין בלבו עכ"פ ואין צריך להוציא בשפתיו הא בלא כונה לא:

(יא) כפי מזונו. עיין מג"א, הגיה מלת "או" רעבתן, גם (הגיה את) הוי"ו של "ואם" חולה, וצ"ל (בביאור דברי השו"ע שכוונתו שצריך להניח שיעור) ב' סעודות (של כל אחד ואחד) כפי מזונו (והחידוש הוא ש) אם הוא חולה די ב' סעודות שלו ואין צריך ששה ביצים כו'.

(אבל) רעבתן שאוכל הרבה (אין משערים לפי שיעור סעודותיו שלו אלא) די ב' סעודות בינונית ששה ביצים⁴⁸², ועט"ז אות ז' והיינו לקולא ועב"ח ואי"ה שם יבואר. ועיין לבוש כפי מזונו לחול לא לשבת וגריס כמ"ש המ"א, ויש אומרים דזקן וחולה ורעבתן שיעורן שוה ועיין ב"י:

(יב) מכל. עיין מג"א, (ובסימן) שפ"ו אות י' (כתב המג"א) דעירובי חצירות אין משתתפין ליש אומרים (שהביא השו"ע שם שאם נשבע שלא יהנה אין מערבים לו בה וכתב דכ"ז בעירובי חצירות) ועירובי תחומין מערבין (ופירש שם טעם החילוק כיון שעירובי תחומין תמיד הוי לדבר מצוה וממילא יש בזה דין של מצוות לאו ליהנות נתנו), וקונס יש אומרים דאף עירובי תחומין אין מערבין יע"ש:

(יג) כאלו. עיין מג"א, גמרא עירובין ע"ג, ולכאורה כשיש לו בית שלו במקום העירוב (ומ"מ אינו נשאר שם) ולן בביתו נימא דחוזר מעירובו (כיון שלא שייך כאן הטעם של אנ"ס) וי"ל דניחא ליה ללון אצל אשתו ובניו וצ"ע:

(יד) ושם. עיין מג"א, היינו דסתמא אמרינן ביתו בשדה במקום לינה דאלו היה לו שם פת אוכל שם, ואף על גב דהיה בעיר בין השמשות כל שמקום לינה תוך התחום מעיר מקום לינה הוה ביתו דניחא ליה בכך:

דינים מחודשים העולים:

א. א"צ לברך על עירוב תחומין ברגליו ולכא' היה נראה שכמו"כ בפת (משב"ז סק"ז וע"ע להלן סימן תט"ו א"א סק"ד שלהלכה יש לברך על עירוב בפת).

ב. כששליח עושה עירוב תחומין לכמה אנשים צריך שיהיה שיעור ב' סעודות לכ"א ולא כמו בחצירות (משב"ז סק"ח).

ג. ספק אם בלן בביתו ויש לו בית במקום עירובו אם יש אנ"ס שהיה רוצה להיות במקום עירובו ורק חזק מחמת בני ביתו (א"א סק"ג).

ס"ה:

(ט) ואם. עיין ט"ז (שכתב שצריך לראות שהקטן נתן לשליח הקבלה והוא מדברי הטור) ובא"ר אות ט"ו (כתב) דבעבודת הקדש משמע כל (שראה) שהגיע אליו (השליח מהני כיון שיש) חזקה שקבל ממנו (ולא בעי' שיראה שנתנו לו ממש וכמו שכתב הטור) ו(כתב הא"ר שכן מוכח) בגמרא ל"א ב' (דמקשינן) דלמא לא שקיל מיניה חזקה, מבואר אף על גב דלא

⁴⁸² והטעם בזה כיון שלעולם הולכים בזה לקולא (משנ"ב).

ראה שנתנו לו הוה חזקה, ובר"מ ז"ל פ"ו מהלכות עירובין הכ"ב יע"ש (שג"כ לא הזכיר שראה שנתן לו) וצ"ע.

בהלכה ותוספות התקמ"ד פראנקפורט דאדר הארכתי, דוקא בהודיע להשליח השני שמשלח ע"י פסול חזקה כו' (שעושה השליח שליחותו מכיון שידע שהוא סומך עליו ורוצה בעירוב), הא לאו הכי (שלא הודיעו שהוא שולח לו שליח פסול) אין חזקה כי התל יהתל בו וסבור שישלח (הבעל הבית עירוב אחר) ע"י מהימן (ויאמר שליח הקבלה לעצמו) ולא אשקול מיניה ויחזור ויגיד כמו שכתבו התוס' ד"ה כאן, {וכ"ש} (ובד"ה) [ורב ששת] אמר אחד זה ואחד זה (בדל"ב ע"א כתבו התוס' עוד שגם רב ששת שנחלק וס"ל שאין חזקה) ודוקא ביבא מכשול מהימן ועיין משנה למלך פ"ד מהלכות בכורות:

אשל אברהם:

(טו) וקטן. עיין מג"א, עירובין ל"א ב' רש"י ותוס' ד"ה כאן, והכי (כדברי המג"א שלא מהני אפילו בעומד ורואה) משמע ברש"י (שם ד"ה בעומד ורואה שפירש) נתנו לאחר ורואה הא לחש"ו אף עומד ורואה לא מהני, ומיהו י"ל לתוס' (כל החיסרון הוא מצד ש) לא מהימני שמא לא הניחו לשם עירוב, (דהרי') בפת צריך שיאמר בזה העירוב יהיה פלוני מותר לילך (ושמא לא אמר כן הקטן), אבל אה"נ שאם שומע הגדול שהקטן אומר כן מהני⁴⁸³, ובשס"ו ס"ג (שמבואר לגבי עירוב חצירות שיכול הקטן לקבץ את הקמח מכולם הוא כיון שבשעת) הקיבוץ אין צריך שיאמר כלום אבל אמירה שם צריך לכתחלה כבאות כ"א שם ויאמר אחד מהגדולים (אחר שקיבץ).

וכותי שאין חושש על לפני עור אפילו מצאו שם שמא לא הניחו לשם עירוב:

(טז) וראה. עיין מג"א, הנה בתל"ז במ"א ח' הארכנו שם ומשמע לדינא דקטן בדרבנן נאמן אף בשליחות בבית אחרים וכמשמעות המחבר שם (ט"ו) בסתמא, וצריך לומר (שהטעם שלא מועיל בקטן מצד חיסרון נאמנות הוא כיון) דעירובי תחומין אסמכוהו אקרא חשיב כדבר תורה לענין זה ושאיני שאר דרבנן דלא אסמכוהו אקרא קיל, ובפתיחה כוללת (ח"א סק"כ) כתבנו מזה. אבל התוס' בעירובין ס"ל דכל שיש לו שרש בדבר תורה אף לא אסמכוהו חמיר ועירובי חצירות קיל טפי.

ומשמע בפוסקים בעירובי תחומין אף שאמר הקטן אצא ואערב מעצמו אין לו נאמנות.

ולרש"י י"ל דלא מקני שביתה (כלל ואינו חיסרון של נאמנות בלחוד), ומיהו באמר בעל הבית בזהו הפת שמניח שלוחי אהיה מותר מהני אי יש נאמנות לקטן (כיון שע"י דיבורו חל חלות עירוב על הפת ומעתה הוא רק חלות דממילא שקונה שם הפת שביתה⁴⁸⁴).

⁴⁸³ כן ביאר רבינו בדברי התוס' שם שהחיסרון הוא מצד שאינו נאמן שאמר, אכן יעוי' בגאון יעקב על דברי התוס' שם שכתב שהחיסרון הוא מכיון שיש דין אמירה וקטן אינו יכול לקיים את הדין אמירה, אלא שאיירי שהבעה"ב אומר ורק שאחרי שהבעה"ב אומר מהני השליחות של הקטן.

⁴⁸⁴ והוא חידוש נפלא שחידש רבינו (וכדבריו מבואר בחידושי אבן העוזר דל"א ביישוב שיטת רש"י) שעיקר החלות בעירוב בפת הוא להחיל חלות בפת עצמה שהיא פת של עירוב, ואחר שעשה כן בעה"ב מהני גם שקטן יוליך אף לרש"י שהחיסרון הוא מצד שלא אלים למקני מכיון שהוא רק כחלות דממילא שקונה את המקום, ויעוי' בזה בסימן תט"ז ס"ב שמבואר שאם החיל כבר חלות עירוב בפת אין בזה איסור הכנה ביו"ט ומבואר ג"כ שהוא כחלות שחלה בפת ודו"ק ומה שהוסיף אי יש נאמנות היינו אם ננקוט שלפי רש"י יש נאמנות לקון ולא ס"ל מהחיסרון שכתבו התוס'. (והנה יעוי' בביאור"ל שהעתיק דברי רבינו ומשמע בדבריו שהוא חידוש בשליח שלא בעי' אמירה של השליח אלא מהני אמירת בעה"ב במקומו, והיה אפשר לפרש כן גם דברי רבינו וכוונתו שמועיל האמירה, ואי יש נאמנות

ער"מ פ"א ה"ח דמעשר (שמבואר שם שיש נאמנות לשליח לומר שעישר בשבילו), ומשנה למלך פ"ד מהל' בכורות ה"א הביא דין ירושלמי יע"ש (שהאריך לדון מתי מועיל אם השליח שינה מלשון המשלח) וצ"ע:

(יז) דחזקה. עיין מג"א, תוס' עירובין ל"ב א' ד"ה רב ששת לתירוץ א' רב נחמן ורב ששת פליגי באין מכשול למשלח לרב נחמן בדבר תורה לא מהימן ודרבנן מהימן, ולרב ששת בדבר תורה נמי מהימן, ולתירוץ ב' רב ששת מודה באין מכשול בדבר תורה לא מהימן יע"ש, (וע"ז הקשה המג"א שכאן פסק הטור שמועיל רק אם יהיה לו מכשול) ובמורה דעה הביא רמ"א בשם הטור ורא"ש דבתרומה אם מצא התרומה אצל הכרי (אמרינן שחזקתו תרום והוא) דלא כרבי נחמן בחולין י"א והיינו כרב ששת בתירוץ א' וסותר למה שכתב הרא"ש כאן בתירוץ ב' דבתרומה אף רב ששת מודה דאין תרומה שאין מכשול כו', ועיין משנה למלך פ"ד מה' בכורות ה"א, ויש לחלק בין כשאמר שיתרום וטובת הנאה של השליח (והיינו ששם איירי שיש לשליח טובת הנאה בזה וכגון שהוא ייתן לכהן את התרומה וכדו').

מה שכתב (המג"א) כגון הכא יש לומר אף בדרבנן בעינן שיבא מכשול ומשום הכי אמר רב ששת אחד זה ואחד זה שווין, ובהלכה ותוספות התקמ"ד פראנקפורט דאדר הארכתי:

דינים מחודשים העולים:

- א. כל מה שמועיל קבלת שליח מקטן הוא רק אם הודיע לו ששולח לו ע"י פסול דאל"כ אינו מערב בשבילו (משב"ז סק"ט).
- ב. בקטן מהני שליח אם מצא שם את העירוב לפי תוס' וגם מהני אם אמר הבעה"ב ובכותי לא מועיל גם בכה"ג שמצא (א"א סקט"ו).
- ג. גם בקטן שאמר לערב מעצמו לא מהני.
- ד. אם בעה"ב החיל חלות עירוב על הפת מהני גם בקטן שיעשה העירוב גם לרש"י שהוא חיסרון בכח קניינו (א"א סקט"ז ועי' הערה שם).

ס"ט:

אשל אברהם:

(יח) באיזה דברבנן יש ברירה. עיין מג"א, עמ"מ פ"ו מה"ע הכ"ג ובהשגות שם, ולא הבינותי (מדוע הוצרכו לטעם של ברירה) כיון דנתן רשות לשליח בלאו טעמא דברירה יש לומר כן⁴⁸⁵.

ובפסחים גבי רשות לשחוט עליו פסח, פסחים פ"ח ב' (מבואר) אף על גב דרגיל (המשלח) בטלה סמיך על העבד בגדי דלא פירש (לו שיקריב עבורו טלה), וצ"ע בכאן אם נימא כן ברגיל לערב למזרח והשליח למערב ולא פירש לו:

דינים מחודשים העולים:

- א. ספק אם כשרגיל המשלח לרוח אחת יכול השליח לשנות לרוח אחרת בלא פירש לו.

ס"י:

אשל אברהם:

לקטן ציין לדברי הרמב"ם שם אכן שבדברי הרמב"ם שם נראה שהוא נידון אחר עי"ש, וצ"ל שכוונת הביאורה"ל רק לפסוק את עיקר היסוד שמהני דיבור של בעה"ב ופסק כן רק בשליח רגיל ולא בקטן).

⁴⁸⁵ ויעוי' באמרי בינה (דיני שבת ל"ה) שכתב ליישב קושיית רבינו שהנפק"מ הוא באופן יאמר שאינו רוצה בעירוב שיהי מצד ברירה, ולא משמע כן בלשון הפוסקים שזהו הנידון ועי"ש עוד.

(יט) בתמרים. עיין מג"א, המ"מ פ"ו עירובין הכ"ג דפסק כרבא יע"ש ועתו"ש:

סי"א:

אשל אברהם:

(כ) אין. עיין מג"א, עא"ר אות כ"ג (שתמה ע"ד המג"א) דאם יש ממקום רגליו עד מקום שביתה ב' אלפים וד' אמות (דווקא) מותר, ואין לומר דב' אלפים ושבעה אמות שרי (כפשטות דברי המג"א) זה אינו דג' אמות הוא חוץ לתחום, ולא דמי לסוף הסעיף (ששם קונה בתוך אלפיים) ושם במסוים תליא מלתא (ואמה אחת מהני לדין מסויים) משא"כ כאן, ובתו"ש אות כ"ח (כתב לבאר דברי המג"א) דיש לומר הבלעת תחומין באונס מלתא הוא כבסי' ת"ה וסי' ת"ו ס"ב יע"ש⁴⁸⁶:

(כא) עקר. עיין מג"א, בתי"א אות א' בשם רש"י דביתו ניחא ליה דלקני משא"כ כאן דבדרך ועקר דעתו מכאן יע"ש:

⁴⁸⁶ ודבריו תמוהים לכאן מה שייך נידון של הבלעת תחומין בכה"ג שעדיין לא קנה את אותו מקום שיוכל להיחשב כמובלע לשם, ואולי ס"ל כחידושו של הראב"ן (הובא בקוש"ק דף ל"ה) שגם חוץ לאלפיים יכול העירוב לחול ורק הוא נאסר לילך לעירוב מדין יוצא, וממילא שייך לדון ע"ז הבלעה, ואכן דאכתי קשה מה שדימה המג"א דין זה לסוף הסעיף לגבי דין מסויים ויעוי' במחצה"ש מש"כ בזה וצ"ב.

סימן תי"א

ס"א:

משב"ז:

(א) ונשאר. עיין ט"ז, משנה עירובין סמ"ך ע"א. והגירסא ראוי להיות בש"ע מי שהיה בשדה במזרח ביתו וכן הוא בלבוש ועיין בטור וכ"כ התו"ש (סק"א), ועיין לבוש בהג"ה כתב דאין {מותר} [סותר] ל(סימן) ת"ח ס"ד (ששם מבואר שלעולם מעדיף לשות בבית ולא במקום עירובו אם העירוב אינו מועיל, וכאן מבואר טעם אחר מצד שיש לו טענה על השליח שהוא פשע כדברי רבינו יהונתן במשנה ד"ס ומצד טענה של לתיקוני שדרתיך ולא לעיוותי), דגם לפירוש השני (היינו של רבינו יהונתן) י"ל ג"כ (דס"ל ג"כ) כרש"י (להקל בהניח הוא עצמו העירוב שלא הפסיד ביתו) אלא דיש ג"כ קולא (בטעם זה של ריו"נ) אם בא בדרך (ולא בא מביתו) כבסי' ת"ט סי"א ואמר לשלוחו להקדים ולהניח עירוב והניח רחוק מאלפים דלא הפסיד תחום עמידת רגליו בין השמשות דהשליח פשע (אף שכאן לא שייכת הסברא שמעדיף לשבות בביתו שלא הוי בביתו אלא בא בדרך בלחוד), ועא"ר (שנראה שהבין שהט"ז לא הבין כן), ובמ"א הראה לת"ח ס"ד והיינו די"ל דשניהם אמת כדאמרן:

אשל אברהם:

(א) ונשאר. עיין מג"א, הראה לסי' ת"ח סעיף ד' דלא קשה אף לטעם האחרון כמ"ש הלבוש ז"ל בהג"ה שם הביאותיו בט"ז כאן (במשב"ז) דהרב רבינו יהונתן לקולא אתא:

דינים מחודשים העולים:

א. ב' הסברות בטעם שאם לא חל העירוב מותר במקומו נכונות ולקולא ונפק"מ בבא בדרך ושלח שליח (משב"ז וא"א סק"א).

סימן תי"ג

ס"א:

משב"ז:

(א) לכל אחד. עיין ט"ז, ובלבוש דלדבר מצוה הקילו (וז"ל הלבוש נראה לי דהיינו טעמא דעירובי חצירות תיקנו לאפרושי מאיסורא, ולכך הקילו להם דלא ליתו לידי איסור, משא"כ כאן שלא התירוהו אלא לדבר מצוה לא רצו להקל' וכתב בסו"ד הלבוש), ועסי' תט"ו, כלומר (ששם מבואר) דתחומין לא רצו להקל ל(דבר ה)רשות דלא שכיחא איסורא כל כך משום הכי לא הקילו ג"כ עד שיהא ב' סעודות כל אחד⁴⁸⁷, ובא"ר כתב דתחומין אסמכוהו אקרא החמירו יותר יע"ש:

(ב) וכל. עיין ט"ז, עירובין פ"ב וכל מי שירצה משחשיכה אעפ"י שבין השמשות לא גמר בלבו כיון שידע הוברר כו' דבדרבנן יש ברירה, אבל לא ידע בין השמשות כלל לא שייך ברירה⁴⁸⁸:

אשל אברהם:

(א) לכל א'. עיין מג"א, וכמ"ש הט"ז דכאן צריך כמספר ההולכים צריך לכ"א.

וכאן אין צריך בכלי אחד⁴⁸⁹, (ומה שכתוב במשנה דפ"ב ע"א) ומניח {חביות} {חבית} (ומשמע שבעי' דווקא בחבית אחת) דרכן היו בכך, עתוס' פ"ב א'⁴⁹⁰:

דינים מחודשים העולים:

א. עירוב תחומין שעושה לכמה בנ"א מהני גם בכמה כלים (א"א סק"א).

⁴⁸⁷ והיינו שמה שכתב הלבוש שהוא כיון שלא הקילו אלא לדבר מצוה אין הכוונה שזה הסיבה להחמיר, וכמו שתמה בא"ר שהרי בכ"מ הוא סיבה להקל, אלא הוא כ'סימן' שכיון שכמו שלא הוצרכו להתיר בכל גווני גם לדבר הרשות דבאמת אינו שכיח כ"כ וכמו שביאר הלבוש בסימן תט"ו כמו"כ לא הקילו להתיר בסעודה אחת לכולם.

⁴⁸⁸ והטעם צ"ב מדוע בזה לא מהני ברירה, ואולי כיון שיסוד הדין הוא מחמת זכיה ממילא כל שלא יודע שיש צד חובה הוא סתירה לעיקר הזכיה ועל זה לא מהני ברירה.

⁴⁸⁹ והטעם לכאן שלא שייך כאן קפיידא כמו בעירוב חצירות, אכן יעוי' בביאור"ל שהביא מהרמב"ם שכתב להדי' שבעי' שיניחו בכלי אחד וצ"ב בדברי הרמב"ם מה שייך כאן נידון של קפיידא, ועי' מרכה"מ שם וצ"ב כוונתו.

⁴⁹⁰ ושם פירשו התוס' רק הטעם שנקטו לשון חבית שהוא כיון שהיה הרגילות, ואולי כוונת רבינו רק לדימוי בעלמא שכמו שמצינו שהיה כן הרגילות כמו"כ היה הרגילות שיניחו כמה בכלי אחד.

סימן תי"ד

ס"א:
אשל אברהם:

(א) אפי'. עיין מג"א, עב"י בשם הרא"ש ז"ל, ובנו גדול אפילו לא הודיעו עד שחשיכה הוה עירוב בשם הרשב"א ז"ל אף על גב דאחר צריך להודיע מבעוד יום כבסי' תי"ג (מ"מ בנו שאני ומהני גם בהודיעו רק משחשיכה⁴⁹¹), ועא"ר (סק"א שכתב) אם שתקו ואח"כ מיחו קודם חשיכה יכולין למחות (דהוי כחזרה משתיקתם), ואחר חשיכה מיד ששתקו שוב אין יכולין למחות יע"ש, ויתישב לשון הש"ע במה שכתב אבל מיחו כו' דבלאו הכי אין מערבין כי אם מדעתם (והיינו שקשה דלכא' כיון שצריכים להסכים לעירוב מה צריך להשמיע מיחו, אכן כוונת השו"ע היא שמיחו מיד ששמעו ולאפוקי אם שתקו בתחילה וחשכה ורק אז מיחו⁴⁹²).

ס"ב:
אשל אברהם:

(ב) או פחות. עיין מג"א סי' תר"מ (סק"ב שכתב) דיש קטן חריף שאין צריך לאמו חייב בסוכה הוא הדין כאן בר' ה' או בר' ז' [ו'] ואין צריך לאמו אין יוצא בעירוב אמו אלא א"כ זיכה לו ע"י אחר ואם אב עירב עליו ואמו ג"כ עיין בא"ר בזה (סק"ב שכתב שבכה"ג גם בן שש נגרר אחר אמו).

(ג) יוצא. עיין מג"א, תוס' עירובין פ"ב א' ד"ה קטן, ועא"ר (סק"ג שכתב שלא נחלקו ב' התירוצים והנפק"מ) לתירוץ ב' כשאפשר להניחו הקטן בביתו ע"י פיוס וכדומה אז בעינן בר הבנה (ואז הוא נידון מצד מצות חינוך), הא אם [אין]⁴⁹³ אפשר להניחו בלי אמו מודה לתירוץ א' דיוצא בעירוב אמו.

ועסי' שמ"ג (במג"א ס"ק) א' וסימן תר"מ (סק"ג) דאמו אינה מחויבת לחנך בנה (כ"כ שם המג"א לדינא, אמנם בתרוה"ד סימן צ"ד צידד מדברי התוס' הללו שיש חיוב חינוך, וצל"ע ע"ד המג"א שדן בתירוץ זה של התוס'⁴⁹⁴).

⁴⁹¹ והטעם בזה כתב במשנ"ב שהוא כיון שמסתמא דעתו אחר אביו, והיינו שכל שלא מיחה אנו תולים שהיה רוצה מבעוד יום והפשטות היא שהוא זכות בשבילו.

⁴⁹² כן פירש במשנ"ב.

⁴⁹³ כנדצ"ל, וכ"ה בא"ר שם להדיא.

⁴⁹⁴ ואולי ס"ל כחילוק שכתב התרוה"ד שם שאם אין אביו במתא יש על האם מצות חינוך.

סימן תט"ו

ס"א:
אשל אברהם:

(א) של נשואין. עיין מג"א (וברמ"א) תר"ע ס"ג [ב] (מבואר לגבי) חנוכה הוה סעודת מצוה ליש אומרים, ואם אומרים דברי שירות (כתב הרמ"א שלכו"ע הוי סעודת מצוה ובמג"א שם הוסיף) אף בת כו' (תלמיד חכם לעם הארץ אם אומרים דברי שירות) הוה סעודת מצוה.

ולכאורה לעם הארץ (שכתב המג"א בסוף דבריו ז"ל 'אבל בת כהן לישראל או בת ת"ח לע"ה אינה מצוה') קאי נמי אבת כהן (שכל מה שלא נקרא סעודת מצוה הוא רק בת כהן לישראל עם הארץ) וכ"כ התו"ש (סק"ב) ועי' פסחים מ"ט א', ו(שו"ע) אה"ע (סימן) ב' ס"ח (שפסק לדין הגמ' בפסחים שם שעם הארץ לא ישא כהנת) ו(כן פסק) בר"מ ז"ל פכ"א מהלכות איסורי ביאה (הל"א), ויש לומר (שאף שיש היתר למי שאינו עם הארץ להינשא לבת כהן מ"מ) סעודת מצוה לא הוה כי אם בת כהן לכהן ערש"י שם (ד"ה בת כהן שכתב ז"ל 'בת כהן צריכה להינשא לכהנים, ולא לפגום משפחתה להינשא לישראל', ומשמע שעיקר הדין הוא שתינשא לכהן דווקא) ו(החילוק בין עם הארץ למי שאינו עם הארץ, הוא כלפי) עונש (ש) הוא (נאמר בגמ' שם לגבי) בת כהן לעם הארץ אף על גב דאמר ר"י ב'דלי"ת' (והיינו דבגמ' שם איתא 'תניא רבי שמעון אומר כל סעודה שאינה של מצוה אין תלמיד חכם רשאי להנות ממנה, כגון מאי, אמר רבי יוחנן כגון בת כהן לישראל ובת תלמיד חכם לעם הארץ דאמר רבי יוחנן בת כהן לישראל אין זוגן עולה יפה', ומלשון הגמ' 'דאמר רבי יוחנן' משמע שהעונש הוא הטעם שלא הוי סעודת מצוה ואין חילוק בין המצוה לעונש), מ"מ (יש לפרש שדימוי הגמ' הוא) לאו לגמרי וצ"ע⁴⁹⁵, ובהלכות דיעות פ"ה (ה"ב) בכסף משנה שם (כתב שהטעם שלא הוי סעודת מצוה הוא כיון שיורדים מגדולתם וא"כ משמע שגם בבית כהן למי שאינו עם הארץ יש חיסרון זה).

ו(סעודת) אירוסין נמי (חשיב) מצוה:

(ב) או חבירו. עיין מג"א, ובא"ר (סק"ג) הביא בשם עבודת הקדש וריא"ז (שבדבריהם) משמע כב"י דווקא חכם (ולא כל חבר), ומערב ברגליו עתו"ש אות ז' בזה.

ובשם שו"ת חות יאיר סימן ע' (כתב התו"ש) דבזמן הזה אין לנו לומר (שיש איסור בנישואי) בת ת"ח לעם הארץ והוה ג"כ באפשר (לה להינשא למי שאינו עם הארץ) מצוה. ובת כהן לישראל כתבנו באות א' דיש לומר (שיש כאן ג' דרגות) תלמיד חכם (שנושא בת כהן יש בזה) שבח לאהרן, ואין ת"ח ולא עם הארץ לאו מצוה הוה באפשר (לה להינשא לת"ח, אבל מ"מ אין ע"ז עונש), ועם הארץ (הנושא בת כהן הם) נענשים (כמבואר בגמ' בפסחים הנ"ל). ומ"מ בזמן הזה שאנו מתי מעט יש לומר דהוה סעודת מצוה⁴⁹⁶:

דינים מחודשים העולים:

⁴⁹⁵ ולפרש טעמו של רבינו לדון שלא הוי סעודת מצוה י"ל עפ"י דברי הכס"מ שציין ששם מבואר שהחיסרון הוא כיון שהוי ירידה מגדולתו, וא"כ אפ' שאף שאין בזה עונש מ"מ שם ירידה מגדולת הכהונה מיהא איכא, ומ"מ נראה שכל זה הוא רק במי שאינו ת"ח ממש אלא רק שאינו עם הארץ וכמבואר להלן בסק"ב שחילק רבינו בין ת"ח למי שאינו ע"ה שיש ג' דרגות, דבת"ח כמו שכתב להלן הוא שבח לאהרן (ומוכח שזהו הביאור במה שציין בסק"ב שם חידש שיש ג' דרגות לדבריו בסק"א ומשמע שהוא מאותו ענין וכל דבריו כאן הם על מי שאינו עם הארץ אבל לכלל ת"ח לא בא).

⁴⁹⁶ וקצת משמע מלשון שדין זה נאמר גם על עם הארץ, ואכן אפשר לפרש כוונתו שהוא רק על מי שאינו ע"ה ואינו ת"ח ועי'.

א. אפשר שאף שאין איסור למי שאינו ע"ה לישא בת כהן מ"מ לא חשיב סעודת מצוה (א"א סק"א).

ב. ומ"מ בזמנינו שאנו מתי מעט גם מי שאינו ת"ח הנושא בת כהן הוי סעודת מצוה (א"א סק"ב ועי' הערה שם).

ס"ב:
אשל אברהם:

(ג) עירבו. עיין מג"א, דבת"ט ס"ו היה לעירוב חזקת כשרות אף על גב דיש חזקת ביתו בדרבנן ספק כשר, משא"כ ספק הניח או כהאי גוונא (שהניח בזמן) בין השמשות ליכא חזקה (להכשיר ולומר שיש עירוב) ס"ל ליש חולקין דאין עירוב ועי' לבוש (שכתב שהיש חולקין הללו לא נחלקו מצד סברא בספק עירוב, אלא דחשיב כב' קולות הסותרות ולפי"ז לא נחלקו על דין זה של ס"ב) ועא"ר (סק"ו שכתב להעמיד דברי הלבוש דלא כמלבושי יו"ט שתמה ע"ד).

ס"ד:
אשל אברהם:

(ד) מברך. עיין מג"א, דעת הראב"ד ז"ל פ"ו מהלכות עירובין הכ"ג דלא יברך דקולא הוא, והמחבר סתם כהר"מ ז"ל דמברך וכן כתב הטור מידי דהוה אשחיטה (אף שאינו רק היתר לאיסור ולא מעשה מצוה ממש), והא דאין מברכין על ניקור חלב מטעם שלא בא צווי בתורה אין מברכין משא"כ שחיטה מצוות עשה כו'.

ובת"ט בט"ז ז' כתבנו שמערב ברגליו אין מברך א"כ יש לומר הוא הדין בפת (כיון שעיקר תקנת העירוב הוי עירוב ברגליו ושם התבאר שע"ז אינו מברך מכיון שעיקרו בלב, וא"כ מסתבר שגם על הקולא של עירוב בפת לא יברך כמו העיקר) ומ"מ וודאי הלכה דמברך:

(ה) ואומר. עיין מג"א, אבל מערב ברגליו בכוונה לחוד סגי אם הלך לשם עמ"א ת"ט אות י' ובלבוש שם:

סימן תט"ז

ס"ב:
משב"ז:

(א) צריך. עיין ט"ז, ומשמע אף ברגליו שאין אומר כלום אסור בשני ימים טובים של גליות (לעשות כן ביו"ט עצמו כיון) דמקני ביתא ביום טוב (אסור), ודוקא כשעירב ביום ראשון ברגליו יעשה כן ביום שני (כיון שאז הוא נידון כהמשך לקנין ביתו הראשון ולא כקנין חדש של בית ביו"ט), ולפי זה לב' רוחות אף ברגליו אי אפשר בשני ימים טובים של גליות (דס"ו ס' כלפי רוח זו יש קנין חדש של בית ביו"ט, ומהני) רק בפת אחת למזרח ובפת אחת למערב ומניח שתיהן ביום ראשון ויהיה קיים כו', ועיין מה שאכתוב אי"ה באות ב' וצ"ע:

(ב) וכ"ש. עיין ט"ז, כל שאמירה מעכב אף דיעבד אין עירוב. ועא"ר (סימן) תקכ"ח (ס"ק) ב' (שכתב ש) בשני ימים טובים של גליות דיעבד אם עירב בפתו ביו"ט שני ואמר הוה עירוב יע"ש (שביאר הטעם כיון שיש יום אחד שהוא חול קיל טפי).

והברכה ביו"ט שני נראה לי שאין לברך (כיון שאם יברך יהיה ניכר ההכנה שעושה ביו"ט⁴⁹⁷) ועתו"ש (סק"ו שכתב שיכול לברך שלא מזכיר את ההכנה ממש) וצ"ע:

(ג) ואם. עיין ט"ז (שביאר דברי השו"ע שאם רצה לערב בפת צריך לערב באותה פת עצמה וכתב 'פירוש שרוצה לילך למחר לרוח אחר וא"א באותו פת שהניח אתמול לרוח זה', ומשמע שיכול לערב בפת זו גם לרוח אחרת) לכאורה תמוה (דבכה"ג ודאי עושה הכנה ממש) ועא"ר ז' (שכתב לדחוק דבריו שהכוונה לאותו רוח), ויש לומר (שהוקשה לט"ז ע"ד השו"ע) דמיותר הוא (לכתוב שצריך באותו פת) שכבר כתב (בתחילת דבריו) בפת חדש לא, אלא כאן מיירי בב' רוחות, ואי אפשר באותו פת שיערב ביום ראשון למזרח יקח היום למערב, דא"כ צריך שיאמר בפה (ויש בזה איסור הכנה ו) גם הטלטול (עצמו לרוח השניה) נראה כמכין, לכך צריך שתי ככרות אחד ליום ראשון ושני יניח ביום ראשון (היינו בערב יום ראשון) למערב, וזה שכתב (השו"ע) באותה פת עצמה היינו (באותה פת) שהניח כבר למערב בערב יו"ט ואמר זה יהיה עירוב על יום שני (ולא בפת שעשה בה את העירוב עצמו לצד מזרח), וביום ראשון קודם בין השמשות ילך למערב וישתוק ועדיין צ"ע:

(ד) באותה. עיין ט"ז, וכן כתב בשצ"ג אות ג' ועמ"א שם אות א' יע"ש:

אשל אברהם:

(א) ב' י"ט של גליות. עיין מג"א, אף לקולא בראש השנה הוה קדושה אחת וכן כתב בתק"ג ועט"ז שם וער"מ ז"ל פ"ח ה"ח מהלכות עירובין. והב"ח פסק להחמיר כהראב"ד ז"ל ולקולא לא (נקטינן שהוה קדושה אחת) וצריך להיות קיים בליל שני, ועא"ר (סק"א שתמה ע"ד הב"ח שהחמיר כיחידאה כנגד כל הראשונים).

ובראש השנה שהלך ביום ראשון ועירב ברגליו שכוון בלבו כו' להב"ח הוה ספק לחומר (שאולי חל העירוב הזה ברגליו ונעקר מביתו ומעירובו של היום הראשון ואולי לא חל וממילא הוא חמר גמל) ואין לו כי אם מביתו עד עירובו, ולהמ"א הוה לקולא עי' אות ב'. ועט"ז ב' ואי"ה שם יבואר:

(ב) ולא. עמ"א וכ"כ הט"ז דברגליו (ש)אף בכוונה מהני לא הוה מכין, משא"כ בפת חדש צריך אמירה דוקא אף דיעבד לא מהני (אם אמר) דהוה מכין:

⁴⁹⁷ כן ביאר דבריו במשנ"ב סק"ד.

דינים מחודשים העולים:

- א. לשיטת הט"ז לא מועיל עירוב ברגליו בב' ימים טובים של גלויות לב' רוחות אלא רק באותו רוח ממש (משב"ז סק"א).
- ב. בשני ימים טובים של גלויות אף באמר בפיו חל העירוב בדיעבד.
- ג. לא יברך על העירוב ביו"ט דזה עצמו הוי הכנה (משב"ז סק"ב).

ס"ג:

אשל אברהם:

(ג) שיהיה. עיין מג"א, בתק"י"ג ס"ה (מבואר לגבי ביצה שאם) נולדה כו' (ביו"ט ראשון) מותרת ממה נפשך, (וא"כ גם כאן היה צריך להיות היתר) מ"מ ליכא סעודה הראוי מבעוד יום.

ולערב ברגליו פשיטא שלא יצויר בב' רוחות כי אם באפשר להלוך, ופן תאמר⁴⁹⁸ יערב ברגליו בין השמשות (של יו"ט) עיין סימן תט"ו (ס"ג שמבואר שיכול להחיל עירוב בבין השמשות וא"כ) יש לומר בין השמשות ברגליו נמי הוה עירוב ו(איסור) תחומין (הוא רק) דרבנן (וא"כ הוי רק איסור) שבות בין השמשות (וצריך להיות מותר אף שהוא לרוח אחרת שאין לו עוד איסור על העירוב), מ"מ (יש ליישב) כהאי גוונא לא הוה עירוב דאם לא כן בטלת הא דנתנו חוץ לאלפים כו' (שמבואר במשנה דל"ה שלא הוי עירוב בכה"ג וכדברי תוס' שם שבכה"ג לא תקנו שיועיל עירוב תחומין כלל).

וב' י"ט של גלויות בפת א' לרוח א' דהוה עירוב וקיים בב' הימים י"ל גם ביום ב' צריך הוא ועירובו במקום א' בלי מלאכה ושבות דרבנן דווקא ביום חול בעי"ט ל"ג לא כה"ג וכ"ש שבת ויום טוב דממ"נ והבן וצ"ע:

⁴⁹⁸ כן נראה לפרש דבריו, ובנדפס כתוב 'ופ"ת' ומשמע שכוונתו לעירוב בפת והוא מחוסר ביאור, ולמבואר כוונתו לקושיא וכמבואר בפנים.

מילואים לפמ"ג (ביאורי סוגיות עפ"י דברי רבינו הפמ"ג)

בדין התיקון בפירצה בציזו

עירובין דף ו. (פמ"ג סימן שס"ה)

גמ' – 'אר"ח בר רבא אמר רב מבוי שנפרץ מצידו בעשר מראשו בארבעה' ויש לדון מהו אופן תיקון הפירצה בכה"ג שחשיב פירצה כבר בדי' למסק' הגמ' דהוי בבקיעת רבים או בפירצה בקרן זווית, ומצאנו בזה דברים בדברי הפמ"ג סי' שס"ה וכמו שהביא בביאורה"ל שם דסגי בלחי וקורה והנה כדי לברר דבריו יש לבאר כל דבריו שם הסתומים לכאוי דהנה ז"ל שם משב"ז סוסק"א יועיין לבוש כי דלא בקעי בני רה"ר משמע לכאורה דלא כרש"י מקום מטונף אפשר דקשיא ליה משס"ג סל"ד. והט"ז ומ"א ג' פירשו כרש"י דבקעי רבים בני המבוי אף פתוח לכרמלית י"ל דמבטל לפתח וצריך תיקון שם ויראה דבתיקון לחי או קורה שם סגי.

והנה פתח בתחילה בהא שהלבוש פליג על רש"י בביאור האופן שלא בקעי בה רבים שאינו באופן שהוא מקום מטונף וכדו' וביאר שהוא כיון שהוק' לו מסי' שס"ג ל"ד, וכוונתו כנראה שהנה שם מבואר שאם יש חזקה שלא שבקי אינשי פיתחא רבא מהני שלא יתבטל השם פתח משם ואף שלא היה שם מקום מטונף, ובאמת דכבר הק' כן הט"ז והב"ח ע"ד שכתבו שאם יש פירצה בראשו בכל אופן הוא חשוב כבקיעת רבים והק' א"כ מ"ש מדר"י וכוונתם למבואר שם שכל שלא שבקי אין חיסרון בפירצה ד' ות"י ששם יש עומ"ר וכאן ליכא וכבר התבארו דבריהם בארוכה לעיל, ולזה ביאר הלבוש לפי"ד דבעי דווקא שלא יהו שם בני רה"ר ושם מאיזה טעם ליכא לזה והיינו שעיקר הנידון הוא אם בפועל יש בקעי רבים או לא,

ואכן צ"ב מה שהוסיף שלפי רש"י הנידון הוא על בני מבוי וכרמלית דמאי שייטא לשיטתם שביארו שאופן הביטול לבקיעה הוא אם יש שם טינוף דייקא,

וגם מה שהוסיף בסו"ד ויראה דבתיקון לחי וקורה סגי והנה ממה שכתב זה רק אחר שכתב דה"ה בכרמלית היה נראה לכאוי דס"ל שכל דבריו הללו הם רק בכרמלית ובאמת דכ"ה שיטת המשאת בנימין אכן ל"מ כן חדא מעיקר דבריו שלא כתב זה כנפק"מ ביניהם, וגם שבביאורה"ל העתיק דבריו אף שפסק להדי' בריש הסימן דאין חילוק בין רה"ר לכרמלית, וצ"ב א"כ מדוע הוסיף דין זה רק שם,

והנה היה אפ"ל שהוא לאו בדווקא אכן יעוי' בביאורה"ל בד"ה צריך שהביא דבריו והעתיק גם תחילת דברי הפמ"ג שכתב דאיירי בכרמלית וז"ל יעין פמ"ג שמצדד דאפילו פתוח לכרמלית י"ל דמבטל לפתח וצריך תיקון שם ויראה דבתקון לחי או קורה שם סגי, ומבואר שדבר זה שכתב הפמ"ג הוא מעיקר הדין שבעי' לחי וקורה ובאמת דבדברי הביאורה"ל הוא תמוה טפי דאף אם נבאר שכוונת הפמ"ג הוא שכל דין זה נאמר דייקא בכרמלית הרי זה כבר דן הביאורה"ל הנ"ל בריש הסימן וכבר בדיבור הקודם חלק על חשבון הפמ"ג שלא מוכח דפליגי רש"י והלבוש וא"כ היה לו להעתיק דברי הפמ"ג הללו בדיבורים הקודמים וממה שהעתיק דבריו כאן מוכח שיש לזה שייכות לעיקר הדין שמהני שם לו"ק.

והנה בעיקר מה שהעמיד דהלבוש הוא דלא כרש"י נראה בדקדוק לשון הלבוש שעיקר כוונתו לבאר שאין הנידון מצד בני המבוי דווקא אלא מבני רה"ר ובוזה נחלק על רש"י שביאר שהנידון הוא כיצד בני המבוי נכנסים,

ונראה שמזה הוציא הפמ"ג שאינם רק ביאורים חלוקים אלא הם ב' גדרים חלוקים וזה שבני רה"ר כשבקעי עיקר עניינם שהם מגדירים שאין כאן גדירה וכמו שביאר הלבוש בהמשך הסימן את הדברים בגדר דין בקיעת רבים שהמקום נקרא כדרך הרבים והיינו שכיום אין כאן שם גדירה החוצצת בין רה"י לרבים אלא מקום זה משמש את הרבים ג"כ ונמצא שעיקר הענין הוא מצד שיש כאן דבר הסותר לגדירה, וכדי לתקן דבר זה לא בעי' שיהא טינוף דייקא אלא כל שבפועל אינם הולכים שם אין בזה סתירה לגדירה.

ובזה הבין הלבוש שנחלק על רש"י שביאר הנידון מצד מקום טינוף ומזה שהוצרך לזה הבין שע"כ אין הנידון מצד הא שבפועל יש או אין רבים אלא הוא מה מוגדר כפתח של המבוי, והיינו שעיקר הענין הוא כלפי בני המבוי היכן מקום כניסתם למבוי ומה שראוי לכניסה יכול ליקראות כ'פתח' למבוי ורק בני המבוי הם אלו שיכולים להגדיר מהו פתח המבוי ולכך הנידון הוא כלפיהם⁴⁹⁹.

ולפי"ז נראה שיש ב' נפק"מ בין הביאורים שאם הגדר הוא מצד פירצה של בני הרבים שהולכים שם ומבטלים את מציאות המחיצה ממילא כ"ז הוא דווקא ברבים של בני רה"ר דכלפיהם צריכה להיות הגדירה ולא יהיה דין זה בכרמלית, וגם נראה שיהיה נפק"מ באופן התיקון שאם הגדר הוא דהוי כפירצה ממילא לא שייך שיהני לזה תיקוני פתחים דעלמא ואילו לפי דרכו של רש"י יש לדון דווקא דיהני לו"ק שכיון שיסוד הדין הוא לדון שיש כאן עוד פתח ממילא בזה מהני תיקוני פתחים.

ואלו ממש דברי הפמ"ג שפתח בהא שלפי רש"י הנידון הוא מצד בני המבוי וכמו שהתבאר שהם אלו הקובעים שהוי עוד פתח ולא פירצה ולכך דין זה אמור גם בכרמלית כיון שלא בעי' דווקא רבים של בני רה"ר ואין כוונתו שרק שם ייאמר דין זה וכנ"ל אלא דהוא עיקר הנפק"מ בין הביאורים בגדר הפירצה, וע"ז כתב עוד שלפי ביאורו של רש"י יהני לו"ק כיון שגדר הדין הוא כפתח ממילא שייך בזה תיקוני פתחים דעלמא משא"כ לפי הלבוש שלא יועיל כיון שהוא פירצה ולא פתח.

ונמצא א"כ שדבריו של הפמ"ג שמהני גם בכרמלית הוא כביאור להא דמהני תיקון של לו"ק ואלו ממש דברי הביאור"ל שהעתיק דברים אלו קודם שהביא את הדין שמהני בלו"ק כיון שזה הטעם שמהני (ואכן בדיבור קודם נחלק בביאור הלבוש שאין כוונתו לחלוק על רש"י וכ"כ בא"ז שם אבל עכ"פ בביאור רש"י עצמו ודאי לא נחלק וכנ"ל) והדברים נפלאים⁵⁰⁰.

ואכן נמצא לפי"ז שכל מה שהתבאר לעיל בארוכה בדעת התוס' שחלוק הדין של שבקי מדין בקיעת רבים שבקיעת רבים עניינו מצד השם פירצה ואילו שבקי הוא גדר בשם פתח הוא רק לפי הלבוש ע"ד של הפמ"ג ולא בדעת רש"י ודו"ק בזה.

עוד יש לדון לפי דרכו של הפמ"ג שאם מהני שם תיקוני פתח והיינו שאינו נידון כפירצה א"כ מדוע לא יהני בלא כלל תיקון מחמת שיש עומ"ר בצד זה, וגם מהי ראיית הגמ' מדין מבוי עקום ששם נידון כמפולש גמור לרב ול"מ תיקוני פתח, ובאמת דעי' בסוגי' להלן של מבוי עקום שכן עולה מדברי רש"י ומוה"ז ויבואר כ"ז בארוכה בע"ה בסוגי' שם.

ובעיקר הדין תיקון הביא בביאור"ל עוד ב' שיטות בשם האבה"ע הביא שלי"ב כלל תיקון ובביאור הטעם כתב באבה"ע שהוא מחמת שמהני העומ"ר שיש בצד זה ואף שלא הוי ברוח הרביעית כתב דכיון שיש צוה"פ בראשו נידון המבוי כסתום לגמרי מכל הרוחות ושוב נידונת רוח זו כרוח רביעית, שבה מהני עומ"ר כמו כל רוח רביעית,

ויש לדון בביאור בתרתי חדא מה שחידש שצוה"פ מגדיר שיש סתימה גמורה והוי כמו שיש מחיצה שלימה, וגם מש"כ שאנו דנים כיום הרוח שבה הפירצה כרוח הרביעית הוא חידוש דהרי א"כ נמצא דהוי כמו חצר כיון שרחבה יתר על ארכה,

ובנידון הראשון מצינו דברים במשנ"ב לעיל מינה ס"י שס"ג ס"ו בביאור"ל ד"ה צריך שדן אם מהני שישים הצוה"פ ברחוק ד' מהכותל כמו שיש דין שיניח הלחי סמוך לכותל וכתב שכיון שיש

⁴⁹⁹ וע"ע בסוגי' של מבוי הכלה לרחבה שמבואר שם בדברי הרשב"א בעבוה"ק שיש חילוק בין פילוש של חצר לשל מבוי דבחצר הוי דווקא במפולש מב' צדדיו לרה"ר ואילו במבוי גם לכרמלית והתבאר לפי יסוד זה שבני רה"ר עניינם מצד פירצות ולא מצד עוד שם פתחים עי"ש והוא מקור לכל המתבאר כאן.

⁵⁰⁰ והיינו שיש לדון אחר שנחלק בביאור"ל הקודם שגם הלבוש מודה לרש"י אם כוונתו לפי הנ"ל שבני מבוי ג"כ עניינם כמו בני רה"ר ונידון כפירצה או להיפך שגם בני רה"ר נידונים כמו הדין של בני מבוי נידון כפתח נוסף למבוי ונראה לפי המבואר שמהא שהביא דברי הפמ"ג ע"כ שביאר דגם הלבוש כוונתו שבני רה"ר עושים עוד פתח במבוי ולכך מועיל לו"ק ודו"ק.

צוה"פ הוא נידון כאילו היה שם עומ"ר על הפרוץ וממילא לא אכפ"ל באיזה ריחוק הוא נמצא מהכותל⁵⁰¹.

וכלפי הנידון השני נראה שצ"ל שכיון שמקום זה נבנה כמבוי שוב לא אכפ"ל בהא שהשתנו התנאים שבו והוא חידוש.

ויעוי' בחזו"א שעמד בנק' זו דבכה"ג הוא נידון כחצר וכתב דאה"נ הוא נידון כחצר אבל כיון שהוא חצר שוב מהני הכותל מבי' הצדדים להיות נידון כדין פסים ובפסי חצר הרי לא בעי' שיעשו לשם פסים ולכך לא בעי' עוד תיקון.

ובבי"מ כתב לחלוק על דברי האבהע"ז מצד אחר עפ"י המבואר בדברי הריטב"א והרשב"א דלא מהנו לו"ק לתקן הפירצה וממילא כתב שלא יועיל שם תיקונים אלו כיון שהוא נידון כפירצה (ועי' בסוגי' להלן שהוכח מדברי הריטב"א גופי' שכל דבריו הם דווקא בפירצה בקרן זזית ולא בפירצה של בקעי רבים דעלמא עי"ש בארוכה), ומ"מ כתב שאם מתחילה נעשה כן עם פתח בצד כיון שאז נידון כמבוי מפולש והוא כדברי הגר"ז שהביא בביאוה"ל כאן ואז באמת מהני מה שיש צוה"פ מצד אחד ולו"ק מהצד השני ומ"מ כתב שכאן לא יהני שאכתי נידון הוא כפירצה כיון שכך נעשה מתחילה (ובזה לכאוי' נחלק הגר"ז שיהני גם בכה"ג דלא אכפ"ל ממה הוא התחיל⁵⁰²).

⁵⁰¹ ואן צל"ע בדבריו שם שהק' בתחילה דמ"ש מנפרץ בצידו ששם חיישינן לשבקי ותי' דכאן אין שבקי, וצ"ב דלפי מה שכתב דכשיש צוה"פ הוא נידון כסתום ממש מה אכפ"ל אם יש שבקי כיון שיש צוה"פ וסתימה גמורה (ודבריו אלו הם אחר שייסד כבר שצוה"פ נידון כעומ"ר), ובאמת דהרי להדי' הוא שם בסל"ד שאם יש שבקי עושה צוה"פ בגדול וסגי בזה והרי לן שצוה"פ מהני גם לחיסרון זה וצל"ע.

⁵⁰² וכדברי הגר"ז מצינו לכאוי' בדברי הר"ן בתשובה ע"ב הביאו הב"י בריש סי' שס"ד שאם יש ב' פירצות מהני בצד אחד צוה"פ ובשני לו"ק עי"ש היטב.

בדין מבוי עקום (לשיטת הפמ"ג)

עירובין דף – ו. (פמ"ג סימן שס"ה)

גמ' 'אמר רב נחמן בר יצחק כוותיה דרב הונא מסתברא, דאיתמר מבוי עקום רב אמר תורתו כמפולש, ושמואל אמר תורתו כסתום. במאי עסקינן אילימא ביותר מעשר בהא לימא שמואל תורתו כסתום אלא לאו בעשר, וקאמר רב תורתו כמפולש. אלמא פירצת מבוי מצידו בארבע ורב חנן בר רבא שאני התם, דקא בקעי בה רביס' ובביאור מחלוקתם של רב ושמואל בפשיטות היה נראה דפליגי אם מבוי עקום כזה נידון הוא כב' מבואות וממילא שלא שייך לדון בו פילוש לרה"ר או שהוא נידון כמבוי אחד שהתעקם ולכך הוא נידון כמפולש וכ"כ בריטב"א ועוד ראשונים, וצינו כבר בראשונים לדברי הירושלמי כאן שכתב ממש כן כלפי הדין של עירוב חצירות בין שני המבואות הללו הפתוחים זל"ז בעקמימות שהוא תלוי בנידון במבוי עקום אם הוא נידון כמבוי אחד או כשנים,

ואכן בדברי רש"י כאן מבואר שלא למד כן שהנה כתב שלפי רב שנידון כמפולש אין הנידון כלפי הכניסה מרה"ר אלא 'בעקמומיתו צריך צורת פתח, דפילוש שהוא מפולש לחבירו, הוי כמפולש לרשות הרבים' והיינו שהנידון הוא על הפילוש מהאחד לחבירו, ומוכח שהבין רש"י שגם לפי רב הוא נידון כב' מבואות ולכך בעי' דווקא תיקון בעקמימות,

ואכן צ"ב עדיין דסו"ס הרי אם יתקן את המבוי בראשו שלצד רה"ר נמצא בפועל שאין המבוי הפנימי מפולש כיון שיש צוה"פ כלפי רה"ר ואכתי מדוע הזקיק רש"י שיהא דווקא צוה"פ בעקמימות⁵⁰³, ויעוי' בריטב"א שעמד בזה וכתב 'וכשתאמר לרב למה עושין צורת פתח בעקמימותו ואין עושין אותו באחד מראשיו, י"ל מפני שיהא צורת פתח שעושין שם משמש לשתי המבואות ויראו אותו כי הפתח ההוא משמש לכאן ולכאן, ואם אתה עושה צורת פתח באחד מן הראשים בלבד לא הכשרת השני בצורת פתח באחד מראשיו כי אין זה הראש שבו צורת פתח חשוב ראשו של זה כללי, וביאור דבריו נראה שאין כוונתו מצד היכר בעלמא וכמו שכתבו התוס' אלא דכך הוא עיקר דינו של הצוה"פ שיהא נראה ומשמש לב' המבואות, והביאור בזה הוא שדין הצוה"פ יסודו כתיקון' על הפילוש ולא כביטולי של הפילוש והיינו שסו"ס במציאות הרי גם לאחר הצוה"פ נכנסים שם בני"א וע"כ שגדר הדין הוא כתיקון כיון שהוא מיועד לכניסתם מחמת הצוה"פ ואינו מבטל בזה המחיצה או נחשב שיש כאן דרך הרבים וכיון שאין הצוה"פ מסלק את הפילוש בעי' שיהא נמצא על פתח המבוי עצמו דווקא כדי לתקן ב' המבואות⁵⁰⁴.

⁵⁰³ והנה בתוס' כבר הק' ע"ד רש"י כע"ז אלא שהתוס' הק' מדוע הוי חמור יותר ממבוי מפולש רגיל של"ב ב' לחיים וצוה"פ ומשמעות דבריהם שהבינו גם לרש"י דלפי רב הוא מבוי אחד דאל"כ י"ל בפשיטות ובאמת דכ"כ הריטב"א שם בתחי"ד ובר"ן כאן דכיון שהם ב' מבואות בעי' תיקון לכ"א מהם, ורק כיון שהבינו שהוא מבוי אחד לכך הק' איך יהא חמור יותר ולזה תי' מדין היכר, אכן גם אחרי שנאמר דהם ב' מבואות לפי רש"י אכתי יק' דגם בזה הרי כיון שיעשה צוה"פ בצד אחד כבר בטל לו הפילוש וזה מה שהק' הריטב"א ז"פ.

ואכן שבאמת עד כמה שכתבו התוס' דיסוד הדין הוא מחמת ההיכר אפ"ל דגם אי הוי ב' מבואות זה הטעם דבעי' שיהא באמצע ולא מעיקר הדין, ומקור גדול לזה יש להביא מדברי המשנ"ב שהביא לחילוק זה בין מבוי עקום לכל מבוי, ובס"י שס"ג ל"ג כתב כלפי פס שמוניח באמצע המבוי שיכול לעשות גם משני הצדדים של הפס באלכסון שני צוה"פ וע"כ שהוא מצד היכר כיון שאין למעשה תיקון בפתח המבוי שנמצא באמצע ועי' עוד בסוגי' של מבוי העשוי כמין ח' בזה בארוכה.

⁵⁰⁴ ואף שפתח הריטב"א בהא דבעי' שיראו בני המבוי את הצוה"פ נראה ברור שאין כוונתו שכל הדין הוא מחמת היכר וכפשטות דברי התוס' בהערה הקודמת דבהמשך דבריו מבואר שהוא מצד הפתח, אלא נראה שהוא רק כביאור להא דבעי' צוה"פ על הפתח עצמו כיון שענין הצוה"פ הוא תיקון של הפתח ממילא בעי' שיראו אותו כיון שהוא כמגדיר שיש כאן כניסה מיוחדת של המבוי ולא פירצה בעלמא ודו"ק.

וכ"ז הוא ברב ואכן שמואל דג"כ ס"ל דהוי ב' מבואות נראה ברש"י שנחלק מטעם אחר דכדי שייחשב הפילוש כפילוש יש תנאי שיהיו הפתחים זה כנגד זה ולכך אינו נידון כמבוי מפולש אכן מ"מ לכאוי הרי יש כאן פירצה בין המבואות ובעי' לה תיקון,

ופשטות היה נראה דאה"נ הוי פירצה אבל כיון שיש כאן ב' מבואות יש לדון שכל מבוי יש לו עומ"ר מהדופן בצד וממילא נידונים ב' המבואות כסתומים עי"ז וכ"כ בתור"פ כאן ובר"ן לקמן ד"ח ע"א שלפי שמואל לא בעי' תיקון כלל כיון שיש עומ"ר, ואכן בדעת רש"י עצמו ל"ש לומר כן דהנה לקמן ד"ח ע"א מבואר דהניחו לפי שמואל לחי בעקמימות וביאר רש"י הטעם כיון שהמבוי ליד לא הניח לחי בפתחו, והיינו דכיון שהיה מבוי זה פרוץ למקום האסור גם לפי שמואל היו צריכים תיקון ומבואר א"כ שלא היה נידון שם מצד עומ"ר להתיר הפירצה (וכמו שכבר תמה שם הר"ן אמאי בעי' כלל תיקון וכונתו כפה"נ שהרי יש לנו לדון כסתום מחמת העומ"ר) וע"כ דאין כוונת רש"י כאן שמוטר מחמת העומ"ר אלא דלא בעי' כל תיקון כיון שהוא פרוץ למקום המותר ושם כיון שהיה פרוץ למקום האסור צריך כבר תיקון של לחי,

אכן דא"כ צ"ע דהרי כללא הוא בידינו מהסוגי' לעיל דכ"מ שמהני לחי יהני גם עומ"ר דכלפ"ז הרי יש את הק"ו מחצר וא"כ איך יתכן לומר דליכא עומ"ר ומ"מ מהני הלחי⁵⁰⁵, ובאמת דעיקר הדבר מחוסר ביאור מדוע לא יהא כאן באמת עומ"ר כיון שיש כאן ב' מבואות חלוקים וא"כ באמת כל קיר מצ"ע יהיה נידון כעומ"ר עד סופו⁵⁰⁶.

ובאמת דכע"ז עולה בביאור מוה"ז שהביא רש"י שביאר דלפי שמואל ג"כ אינו נידון לגמרי כסתום דל"ב תיקון כלל אלא דסגי בלחי בעקמימות, והיינו שלשמואל גם באופן שנפרץ למקום המותר הוא נידון כפירצה הצריכה תיקון אלא דתיקונה כבר בלחי בלחוד,

והנה באמת היה אפ"ל דאין כוונת מוה"ז דבעי' שם לחי מדיני תיקון הפירצות אלא דין הלחי שם הוא כמו שכתבו התוס' והרא"ש דהא דבעי' צוה"פ בעקמימות דייקא הוא כיון דבעי' שהיה היכר לבני ב' המבואות שהמבוי מתוקן,⁵⁰⁷ וביותר מבואר במרדכי בסוגיין שמהני הלחי בעקמימות (אם עשה בב' הצדדים צוה"פ) גם במבוי הגדול יותר מעשר אף שלחי בכ"מ לא מהני לפתח כזה וע"כ דאינו מועיל מצד תיקוני מבוי של כל מקום אלא מחמת היכר בעלמא וזה יש גם ביותר מעשר, ואכן שזה אינו דהרי הגמ' הק' דאי הוי ביותר מעשר איך לשמואל הוא נידון כמבוי סתום והיינו לפי מוה"ז שאז לא יועיל כלל הלחי ואם באמת כל ענין הלחי הוא בשביל ההיכר מהי הקו' הגדולה והרי שפיר י"ל (וכמו שבאמת ביאר המרדכי הנ"ל) דמהני היכר זה גם ביותר מעשר,

וכן מבואר להדי' בריטב"א ותור"י ד שכתוב דלפי שי' מוה"ז בשמואל יכלה הגמ' להוכיח דלא כר"ח גם משמואל דאם חזינן דבעי' לחי ע"כ שכבר בדי' הוא נידון כפירצה, ומוכח מזה ג"כ שהבינו שהטעם שבעי' לחי לשיטתו אינו מחמת היכר בלחוד אלא כתיקון על הפירצה, וצ"ב בזה כנ"ל דא"כ אמאי לא מהני עומ"ר ואיך יתכן שעי"ז לא יהא הק"ו.

גם צ"ב עיקר הדין דהרי גם אם נדון הדבר כפירצה והרי סו"ס הוי פרוץ למקום המותר ובכה"ג מבואר בגמ' לקמן ד"ח אינו נידון כפירצה המחייבת תיקון,

⁵⁰⁵ והנה לפי ביאור האו"ש שהובא כבר לעיל בסוגי' ד"ה ע"ב זה גופא קו' התוס' שם אמאי לא נימא ק"ו לד' המחיצות דיהני מצד עומ"ר וביאר דהיינו באופן שיש שם בקעי רבים ופירצה, ואכן דכאן ל"ש תי' התוס' דנימא דיו כיון שבאמת הרי מהני לחי.

⁵⁰⁶ ויעוי' בנפש חיה סכ"ט שכתב דאיירי בדליכא עומ"ר במציאות בסוגיין ואכן צ"ב בזה דא"כ לא הוי רה"י כלל מדאו' ובעי' מחיצה גמורה בשביל זה וע"כ שיש כאן עומ"ר ובדאו' מהני כדי ליחשב רה"י ומ"מ יש כאן איזה טעם דרבנן שלא יועיל.

⁵⁰⁷ ועי' בקרב"נ ע"ד הרא"ש שכתב בב' אופנים או שהוא מצד חשש איחלופי למבואות אחרים או שיש חשש שיפול מצד אחד המבוי ובני המבוי השני לא ידעו מזה ונפק"מ בין ב' הביאורים הוא באופן שצ"ר הרא"ש שם אם יניח בב' הצדדים צוה"פ שמצד חשש שיפול ליכא ואילו מצד חשש איחלופי אכתי יש בשאר מבוי דבעי' גם לחי מהצד השני ונפק"מ אם יש לבאר דברי הרא"ש שם מעיקר הדין או לא ועי' בזה עוד להלן.

והנראה מוכח דס"ל כמו שכתב הפמ"ג בריש סי' שס"ה כלפי דינו של ר"ח דבעי תיקון לפירצה זו ומהני עיי' לחי או קורה⁵⁰⁸, ומבואר בדבריו ממש כמו שהוכח מדברי רש"י ומוה"ז שאף שבעי לחי ומועיל הלחי מ"מ אינו מתוקן מחמת העומ"ר שודאי יש בפירצה בצידו ובמבוי עקום הרי הוא ממש כמו פירצה בצידו וכדחזינן בדימוי הגמי בין הדינים וצ"ב בזה.

והיה נראה בזה בתחילה לפי מה ששמעתי מהגר"כ שליט"א לבאר שהגדירה בגי רוחות חמירא יותר מהגדירה של רוח רביעית וזה כמו שחזינן בגמ' די"א שלא מהני ב' לחיים לפי רבנן מבי צדדי המבוי ואף שלחי מהני ברוח הרביעית כדי ליחשב כמחיצה גמורה, והיינו דאף דמדאוי מהני הלחי מ"מ רבנן שהצריכו תיקון ברוח הרביעית הצריכו גם שיהו ג' הרוחות מתוקנות במחיצות גמורות (וכן נראה מדברי הריטב"א בסוגי' של חקק לעיל ד"ה שיש דין של מחיצות הניכרות בכל הגי מחיצות עיי"ש), ולפי"ז ייסד דאף שיש קולא בפרוץ למקום המותר שא"צ תיקון זהו דווקא ברוח רביעית הפרוצה אבל אם יש פירצה משאר הרוחות ליכא דין זה כיון דסו"ס אין שם מציאות של גדירה וממילא דנימא שלכך לא מהני עומ"ר⁵⁰⁹, אלא דזה לא יהני כאן כלל כיון דא"כ כבר לא יהני גם הלחי לתקן זה והיינו ששוב יהיה הק"ו מלמד שאם מועיל הלחי יועיל גם העומ"ר וצ"ע.

והנראה מוכרח בזה הוא עפ"י מה שהובא כבר בסוגי' לעיל ד"ה ע"ב שהקי' האבה"ע על דברי הפוסקים שכתבו שבחצר אין חומרא של בקיעת רבים שא"כ מדוע לא פרכה הגמ' על הק"ו מחצר למבוי דמה לחצר שכן אין בה דין של בקיעת רבים, והובא בזה מה שכתב הפמ"ג וביתר ביאור בחזו"א דלא הוי פירכא כיון דחילוק דין זה אינו מחמת השם חצר או מבוי שלו אלא עיקרו מחמת המציאות שבחצר אין בו מציאות של בקיעת רבים כמו במבוי, והביאור בזה פשוט דבחצר כיון שמועד לתשמישי הצנע ממילא שבעי רשות מבני החצר כדי להיכנס ואף אם בפועל יש ריבוי בני"א הרי הם נידונים כהרבה יחידים ואינם קובעים שאין כן מחיצה כמו במבוי מחמת הילוך הרבים חשיב כדרך הרבים ובוזה ביטלו כל מציאות המחיצה.

⁵⁰⁸ והנה היו שתמהו ע"ד מהמבואר בריטב"א בריש הסוגי' שלא מהני לו"ק בפירצה כיון דאין לחי וקורה מעלים את הפירצה, ואכן נראה דכל דברי הריטב"א הם דווקא לפום ההו"א בגמ' שהחיסרון הוא מצד דהוי פירצה בקרן זוית דאז הוי פירצה בעצם ולא כלפי בקיעת רבים, וחילוק זה מוכרח בדברי הריטב"א עצמו שהביא דברי מוה"ז שמהני לחי בעקמימות והבין דבריו ואף דהוי לחי בפירצה (ובאמת הרשב"א הק' ע"ד מכח זה דלא מהנו לו"ק לתקן הפירצה) וע"כ שכל דבריו הם רק לפום ההו"א של קרן זוית ודו"ק.

⁵⁰⁹ והנה הנחה זו מחודשת טובא שיהיה גם בכה"ג שהוא פרוץ למקום המותר חיסרון ויש להוכיח דלא כדבריו מדברי הב"י סי' שס"ד יעו"ש שכתב לגבי הנידון של מבוי העשוי כנדל שאם המבואות מכוונים זה כנגד זה אנו חשובים אותם כמפולשים ובעי' תיקון בראש האחד ולא בעי' תיקון כלל בעקמימות ואף דס"ל כרש"י בכ"מ ובב"ח ושאר אחרונים שם שנחלקו ע"ד, וביאור דבריו לכאן שכל הנידון של מבוי עקום שאנו חושבים את האמצע כפירצה הוא כמו שהתבאר דרך היא צורת המבוי אבל באופן שיש מבוי ארוך מצד לצד אין אנו רואים את העקמימות כפתח למבוי השני ועי', ועכ"פ מבואר לפי"ז שגם באופן שיש פירצה בדפנות האורך של המבואות מצד לצד אין חיסרון וע"כ שהוא מחמת שפרוץ למקום המותר ומוכח שגם בכה"ג אין דין לסתום הפירצה ודו"ק וגם הפוסקים שנחלקו ע"ד לא הק' כלל מחמת הפירצה אלא על עיקר החילוק וכדו' (ואכן אפי' שיש ליישב דברי הב"י עפ"י מש"כ בחזו"א סו"ה סקי"ח שאם עשוי כד' בב' צדדים אינו נידון כלל כמתעגל כיון שאין הרבים מוכרחים לעבור דרך שם וממילא דכאן י"ל שאין כלל מתעגל למבוי האחר אכן הוא גופי' בסקי"ט הוכיח לא כן ממבוי העשוי כנדל שנקרא מפולש אף שיש לו ודאי להיכן לילך), עוד יש להוכיח דלא כיסוד זה מהסוגי' בד"י ע"ב כלפי מבוי שהיה רחב כ' שעושה פס גבוה עשרה ורחב ד' וביארו רש"י ותוס' דמחמת זה חשיבי כב' מבואות ומבואר עוד בדברי התוס' דכ"ז הוא רק בפחות מעשר וכבר עמדו בזה הפוסקים מהכ"ת שיעור זה של ד' כדי שלא יהא מבוי עקום עי' בדבריהם שס"ג ל"ג ואכה"מ, אכן הא מיהת מבואר שם שבפחות מעשר לא בעי' תיקון וע"כ שהוא משום שפרוץ למקום המותר (כיון ששם ליכא עומ"ר דהרי מבוי בעי' שיהא ארכו יתר על רחבו ואם רחבו עשרים ע"כ דארכו הוא יותר וא"כ הפס ד' אינו עושה עומ"ר) ומוכח שאף בפרוץ למקום המותר אין דין זה (ואכן יעו"י בשפ"א שם שכבר עמד בזה דליכא עומ"ר ואולי באמת נימא שרק אחרי שמניח הפס ד' יש לזה שם מבוי ול"מ ועכ"פ לפי"ז יהיה מיושב ועי' ודו"ק).

ועוד יש להקדים בזה מה שכתבו הט"ז והב"ח הובאו בסוגי' לעיל בדינא דר"א ור"א שביארו שכל החיסרון של בקיעת רבים שיכול לבטל את העומ"ר הוא דווקא כשהבקעי רבים הוי בצידו של המבוי אבל אם הוי בראשו אין חיסרון בזה כל שיש עומ"ר, והביאור בזה נראה ג"כ ע"ד הנ"ל שכיון שיסוד הדין בבקיעת רבים הוא מה שהוא נידון כדרך הרבים וממילא אין כאן עוד מחיצה לכך כל זה שייך במקום שלא נועד בשביל ההילוך ובראשו ששם מיועד להיות דרך הרבים א"כ הילוכם של הרבים אינו מנגד לשם מחיצה ולכך מהני העומ"ר,

וא"כ נראה וראשונה כלפי דברי הפמ"ג שבאמת יש חילוק בין עומ"ר ללחי שלי"ש ללמדו מחמת הק"י כיון שאינו חילוק דיני אלא חילוק מציאותי בין שניהם והוא דהנה כבר התבאר בדין הק"י דלא הוי ילפותא שהעומ"ר 'עושה' את התיקון דבעי' בלו"ק אלא יסודו הוא כיון שאז המקום גזור וכבר לא בעי' עוד לתיקוני מבוי (והיינו שכשיש עומ"ר אין כבר צורך בתיקון ולא דחשבינן שהתקיים התיקון ע"ז), וא"כ נראה דכיון שגדר הבקיעת רבים הוא לדון שאין כאן מציאות של מחיצה אלא הוא מקום שלדרך הרבים ממילא בזה בטל כבר כל ענין העומ"ר דהא קמן שהמקום אינו גזור.

ובזה נראה דחידש הפמ"ג שכל מה שיכול להועיל עומ"ר הוא דווקא בראשו שאז כיון שהוא מיוחד להילוך אין סתירה בכך שנראה דרך הרבים אבל בצידו שלא מיועד להילוך כבר ממילא אזיל ליה השם מחיצה⁵¹⁰, אבל מ"מ יועיל עדיין לו"ק כיון שכלפי התיקון של לו"ק שפיר יכול להועיל גם בגוונא שיש בקיעת רבים, וזה כיון שלו"ק מתקן את הפתח 'עצמו' וכיון שכן כבר לא אכפ"ל דהוי דרך הרבים כיון שהוא כמו ראשו שהתבאר דאין חיסרון במה שבקעי שם רבים כיון שהוא נועד להילוך וכמו"כ כשיש לו"ק הרי הוא כסימון והתחלה של פתח וסגי בזה, ובזה חלוק מעומ"ר כיון שעומ"ר אינו מתקן את המקום הפתוח וכסתימת החור עצמו אלא דסו"ס הכל נקרא כגדור וע"ז באה הבקיעת רבים כדי לבטל הגדירה משא"כ לו"ק הרי הם מתקנים את כל הפתח וכסותמים הכל ובזה ל"ש חיסרון מחמת הבקעי רבים⁵¹¹.

ועד"ז יתבארו דברי רש"י ומוה"ז שכיון שיש מציאות של בקעי רבים ממילא בטילה המחיצה והעומ"ר אכן בלו"ק ליכא האי דינא וכמו שהתבאר כיון שהוא תיקון על הפתח עצמו,

ובזה יש לבאר גם מה שהצריך מוה"ז גם בגוונא שהוא פרוץ למקום המותר שיהא תיקון שנראה שאף שא"צ שם תיקון מ"מ גדר הדין הוא כפי מה שהתבאר בדין עומ"ר והיינו דלא הוי תיקון ושם פתח לפירצה עצמה אלא הוא גדר ש'אין צריך' כבר תיקון לפירצה כל שנפרץ למקום המותר כיון שהגדירה שם מועלת גם לכאן אבל מ"מ אין הגדר דתיקון הלו"ק שם חשובים גם תיקון לכאן ולכך לא מהני עצם מה שפרוץ לשם ובעי' דווקא ללו"ק ובזה פליג רש"י וכנ"ל מדבריו בד"ח שיש חילוק בין נפרץ למקום האסור או המותר.

ואכן דאכתי יש לבאר מהי ראיית הגמ' מדברי רב כלפי המח' של ר"ה ור"ח בפירצה בצידו דהרי שם מבואר דהוי פלוש ולא מהני תיקון ושאינו מפירצה בצידו שבקעי בה רבים שכתב הפמ"ג שמהני לו"ק (ובאמת הביא בביאוה"ל מהגר"ז דלא מהני כלל בפירצה מצידו כל תיקוני מבואות הרגילים ובעי' דווקא צוה"פ כיון שהוא נידון כמפולש), וצ"ל וכ"ה בריטב"א שכדי שנדון את

⁵¹⁰ ויש לבאר חילוק זה בתרתי באופן אחד כמו שכתבו הט"ז והב"ח עצמם שיש חילוק בין תחילת מבוי לסוף מבוי, והיינו שכל מה שלא חשיב בקיעת רבים לבטל את המחיצה ועומ"ר הוא כשנועד מתחילה להיות הפתח ולא אם נוצר לאחר מכן (ומצאנו כע"ז בדברי הבי"מ סי' שס"ה שכל דבר שנידון כפירצה הרי הוא נידון כפירצה בכל גווני), או שבאמת הוא חילוק במציאות שכשהוי בראשו הוא נועד להילוך משא"כ בצידו.

⁵¹¹ ומקור נפלא לכל זה יש להביא מדברי הר"ן בדי"א שכתב שם שיש חילוק בין גדירת חצר למבוי כיון שבמבוי יש בקיעת רבים ובחצר אין ולכך בחצר מועיל עומ"ר ואילו במבוי בעי' דווקא צוה"פ יעו"ש והתבאר בזה בארוכה עוד בסוגי' שמבוי הכלה לרחבה קחנו משם, ועכ"פ מבואר שם שכדי לתקן בקיעת הרבים לא מהני עומ"ר כמו שמועיל צוה"פ והוא ממש יסוד הדברים כאן דסו"ס גם אחר העומ"ר הרי יש את מציאות הילוך הרבים דאינו תיקון על החור עצמו אלא מציאות של גדירה משא"כ צוה"פ ודו"ק.

הכניסה ממבוי למבוי כפילוש בע"י שייחשב קודם כפירצה ורק אי הוי פירצה יש לדון שייחשב גם פילוש כיון שמיועד להילות הרבים באופן של כניסה ממבוי למבוי.

אכן דא"כ צ"ב דמדוע בע"י לפי רב שיעשה דווקא צוה"פ והרי כיון שבע"י פירצה כדי לחושבו כמפולש הרי אם יהיה תיקון על הפירצה כבר לא נדון זה כפירצה וא"כ כיון שבצידו סגי בלחי גם כאן ישים לחי ובזה כבר הוי תיקון לפירצה ושוב לא יהא נידון כמפולש⁵¹².

וגם עיקר החילוק בין כאן לשם אינו מבואר מסברא מדוע שם באמת הוא נחשב כמבוי מפולש ואילו כאן נידון מדין פירצה בצידו.

ונראה בזה שבמבוי עקום יש סברא מעיקר צורת המבוי לדונו כמבוי מפולש וכל מה דבע"י גם לפירצה הוא רק לברר כמה הוא השיעור של החילוך,

והיינו (ויסוד הסברא בחזו"א) שמבוי עקום מחמת עיקר צורתו הוא מחייב לדונו כמפולש וזה כיון שהוא נידון כמו מבוי אחד שהתעגל באמצעו והיינו שזוהי עיקר צורת בנייתו שיוליך מרה"ר זו לזו ולכך יש צד לדונו כמפולש, משא"כ פירצה בצידו ששם הצד לא מיועד להילוך וא"כ אין כל טעם שנדון מחמת הפירצה שהוא מפולש,

ומה שדימתה הגמ' נראה שהוא דימוי להוכיח מה נקרא מקום ושיעור המיועד להילוך והיינו דהרי זה ברור שאם יהיה מבוי מפולש בפחות מג"ט שנידון כלבוד דלא נימא שהוא מפולש מכיון שאינו מיועד להילוך ובזה דנה הגמ' שהבינה מסברא שרק שיעור מקום כזה ששייך לדונו בעלמא כשיעור מקום של הילות והיינו כפירצה בזה יש לדון שאם יהיה בנוי המבוי באופן של מפולש (זה כנגד זה או בעקמימות) כמפולש, ולכך ודאי הוא שאחר שנלמד מכאן מהו השיעור המיועד להילוך דלא שייך שיועילו כל תיקוני המבואות שמהנו בפירצה מן הצד דאחר שלמדנו משם מהו השיעור הרי הוא נידון כמפולש בעצם מחמת מציאותו ובזה לא מהנו אלא תיקוני מבוי המפולש.

ואכן דלפי"ז הרי נמצא שודאי לא יועיל עומ"ר לפי רב עכ"פ מצד עצם המציאות וכמו שלא מהני במפולש ולא רק כמו שהתבאר דהוא חיסרון מחמת שאינו מתקן וכו' כיון שאיך נדון עומ"ר מצד לצד כל שהוא נידון כמבוי אחד המתעגל (וביתר ביאור שכל הנידון של עומ"ר הוא כשחזינן לקיר זה שנועד להמשיך עד סוף אותו מקום וכיון שכאן אנו דנים אותו כמתעגל הרי שלא נודע הקיר להימשך עד סוף אותו רוח וממילא דאין בזה נידון של עומ"ר).

וראיה גדולה לדרך זו בביאור ראית הגמ' נראה להביא מדברי התו"ר בסוגיין שהביא לדברי מוה"ז ולמה שביאר רש"י שקו' הגמ' היתה דאם איירי ביותר מעשר לפי מוה"ז מה יהני לחי דהרי אין לחי מועיל ביותר מעשר, וכתב עלה התו"ר 'וקשיא לי להאי פירושא מאי פריך דשמואל לא קאמר אלא דצריך תיקון מבוי סתום בעקמומיתו ואם רחב יותר מעשר ימעטנו ויעמידנו על עשר או יעשה לו צורת פתח כדון מבוי סתום' וצ"ב מה כוונתו דהרי כאן סברה הגמ' עדיין בצד שפירצתו בעשר גם לפי רב וכיון שכן אם איירי לפי שמואל שעושה מיעוט או צוה"פ הרי כבר אין כאן כלל שיעור פירצה ובזה גם רב מודה וא"כ באיזה אופן נעמיד מחלוקתם של רב ושמואל, והיא תמיהא רבתא.

ואכן להנ"ל נראה דזה נראה ברור דאין כוונתו שלשמואל עושה צוה"פ על כל הפתח דא"כ היינו ממש כרב אלא כוונתו שעושה צוה"פ על החלק שיותר מי' וא"כ נראה דכיון שלפי רב התבאר דהוא חשוב כמבוי אחד המתעגל וממילא הוא מפולש בעצם ולא מחמת הפירצה ממילא דכל תיקון שלא יבטל כל מציאות הפילוש לא יועיל ואף דילפינן לה מדיני פירצות דכל הלימוד הוא על השיעור שלו שהוא כמו השיעור בפירצה ולכך כיון דהוי בפועל מקום הילוך לא יהני ע"ז צוה"פ על החלק שיותר מי' כיון שגם שם בפועל אפי' לילך ממילא שמו הוא עדיין כמבוי מפולש בעצמותו,

וכע"ז יש לדחוק באופן הראשון שכתב דאיירי שמיעט ממש את הפירצה ונראה שאיירי באופן שאינו ממש בנין של המבוי אלא כמיעוט חיצוני ובזה ג"כ סבר התו"ר דכיון שהוא עדיין נראה כמיעוט על הפירצה נמצא שבעצם הוא מקום מעבר של פילוש ולכך כבר לא מהני דהוא נידון כתיקון על הפירצה ובמבוי שהוא מפולש דיני תיקונו שונים.

⁵¹² וכע"ז יל"ע דהנה מבואר בגמ' להלן כלפי המבוי שהיה בנהרדעא שהזקיקו דלת לפי חנניה ויל"ע מה הוצרכו לדלת והרי לכו"ע צורת תיקון פירצות בעלמא הוא ע"י צוה"פ ורק מחמת הדין מפולש הזקיק חנניה דלתות וא"כ כל שתיקן הפירצה ע"י צוה"פ כבר לא יצטרכו תיקון על הפילוש.

ויש להביא ראיה עצומה לדרך זו ממה שכתבו התוס' להלן ד"י ע"ב כלפי דברי ר"י שמניח פס ד"א וכתבו התוס' שיש להקפיד שלא יהא בריחוק של עשר אמות מהכותל כיון דאז יהא כבר מבוי מפולש מדינא דמבוי עקום⁵¹³, ושוב הביאו לדברי ריב"א של"ש לדון מבוי מפולש כשבי הפתחים הוו לאותו רה"ר, ותמה בזה החזו"א תימה רבתא דהרי אם יהיה ד"א כבר לא יהא מחיצה מצד דהוי פרו"מ וא"כ כבר מחמת זה הוי מבוי מפולש,

ואכן לפי מה שהתבאר נראה דדברי התוס' מאירים כיון שלא בכל מקום שיש פירצה נדון המקום כמפולש כל שהוי חיסרון רק בהל' מחיצות והיינו שכיון שכל הדימוי הוא כלפי מהו שיעור ההליכה הא דהוא פרו"מ אינו מעלה ומוריד בענין זה דאף שהוא חיסרון בגדירה מ"מ עיקר המקום הילוך דהיינו הפירצה אכתי לא הוי בשיעור הילוך שצריך להיות וא"ש היטב.

והנה כ"ז הוא בהנחה שלשמואל באמת עדיין יש לדון עומ"ר ולא מהני מחמת טעם מן הצד וע"ז מועיל הלחי אבל באמת יש להעמיד דרך אחרת גם בשי' שמואל דג"כ ס"ל דלא הוי אלא מבוי אחד המתעגל ויבואר עוד לפנינו בע"ה.

⁵¹³ והנה באמת היה אפ' דכל דברי התוס' שם הם רק אליבא דשמואל ונימא דביארו התוס' שי' שמואל כדברי רש"י הנ"ל שיסוד הדין הוא מחמת שנפרץ למקום המותר וממילא שלא אכפ"ל כל שלא הוי פירצה עשרה, אכן מלבד שבלשון התוס' שם נראה דהוק' להם כן גם על רב ורק בהמשך כתבו דהוי אליבא שמואל ומודה ביותר מעשר, גם בדברי התור"פ מפורש לא כן דהרי ביאר בסוגיין טעמו של שמואל מצד עומ"ר ומ"מ הק' שם דהוי מבוי עקום (ואכן בדברי התוס' שו"מ בדברי הב"י סי' שס"ד ס"ד שכתב להדי' דכל דבריהם הוי רק אליבא דשמואל ע"ש).

בדין מבוי עקום (לשאר האחרונים)

דף - ו.

הנה התבאר כבר בארוכה כללות הסוגי ושיי רש"י ומוה"ז, ותוה"ד שבאמת לפי שמואל היה צריך להיות דין של עומ"ר כיון שהוא נידון כב' מבואות חלוקים ומ"מ כאן אינו מועיל והוא כמו שייסד הפמ"ג שכאן לא מועיל העומ"ר ולכך למוה"ז בעי בכל גווני שיהיה לחי עכ"פ ולרש"י כיון שהוא פרוץ למקום המותר ליכא דין זה,

ואכן דכ"ז הוא לפום הבנת הפמ"ג אבל בפשטות דברי האחרונים וכמו שהביא בביאור"ל ריש סי' שס"ה מבואר שבאמת דינם שווה אלא שהגר"ז שהביא ס"ל שהוא נידון כמבוי המפולש ממש והטעם הוא כפה"נ דס"ל שהדימוי בין הסוגיות הוא שכל פירצה בצידי הוא ממש כמו מפולש, וכמו"כ הביא שם לאידך גיסא מהאבה"ע דלא בעי תיקון כלל והתבאר עיקר השיטות במק"א אכן מ"מ מבואר לכאוי מדבריהם שלא נחתו לחלק בין תיקון עומ"ר לשאר תיקוני פירצות בלוי"ק ולפי"ז הדרא קו' לדוכתיי איך נבאר דין זה של מוה"ז ורש"י שבעי לחי בכל גווני או לכה"פ בנפרץ למקום האסור ולא מהני מצד העומ"ר שמהני בכ"מ.

וצ"ל בזה דכמו שהתבאר לפי רב דליכא כאן עומ"ר מכיון שהוא נידון כמבוי אחד המתעגל, וכמו שהתבאר דכל ענין העומ"ר הוא מחמת דחזינן גדירת המקצת שיש לה סיבה להימשך עד סוף הרוח וממילא במקום שצורת המבוי היא כנמשכת לצידי ל"ש לדון זה (עכ"פ בדין דרבנו של גדירת מבוי) כמו"כ גם נימא לפי שמואל דהוא נידון כמבוי המתעגל ולכך גם לשיטתו אין בזה נידון של עומ"ר, ומ"מ ס"ל לשמואל דאינו דניון כמבוי מפולש וזה כמו שביאר רש"י דס"ל שכיון דלא הוי זה כנגד זה ממילא אינו נידון כמפולש (ויבאר עוד להלן).

אלא דא"כ צ"ב מדוע בעי לחי באמצע לפי מוה"ז ולרש"י בנפרץ למקום האסור והוכח כבר לעיל שדין הלחי כאן הוא מדינא ולא מצד היכר בעלמא וכיון דהוא נידון גם לשמואל כמבוי אחד א"כ מהכ"ת דיצטרכו תיקון באמצעו.

ובאמת דקו' זו קשה גם לפי רב לדרכו של רש"י ודעימי שבעי שיהיה התיקון באמצע המבוי ולכאוי כיון שלדבריו ודאי הוא נידון כמבוי אחד המתעגל מהכ"ת דבעי תיקון דווקא באמצע.

וצ"ל בזה דכיון דסו"ס במציאות הוא נידון כב' מבואות מדאוי דבלא זה לא הוי רה"י וכמו שהוכח כבר לעיל, לכך בעי שיהיה תיקון שיכול להתייחס לב' המבואות וכל מבוי צריך תיקון עצמי ולכך בעי לרב צוה"פ בין שניהם ולמוה"ז גם לשמואל בעי שיהיה לחי ביחס לכל מבוי⁵¹⁴.

אכן דלפי"ז שוב צ"ב מהי ראיית הגמ' מנידונם של רב ושמואל במבוי עקום למח' של ר"ה ור"ח לגבי כל פירצה בצידי ששם הרי שפיר יש עומ"ר, והובא לעיל מדברי החזו"א שכתב דהראיה היא דאמאי לא מהני לחי אכן הרי הראשונים ביארו שיכלה הגמ' להוכיח גם מדברי שמואל מהא דבעי לחי והיינו שבאמת יש מציאות של לחי ומהני לפי שמואל וא"כ שוב הדרא הקו' שאולי כאן גם רב חנין מודה מחמת שלא שייך לדון כלל עומ"ר ומה הדימוי לפירצה מצידו שבו נחלק עם ר"ה.

ונראה מוכרח מזה שכל מה שנקרא המבוי כמבוי אחד המתעגל הוא מחמת זה שיש פירצה בין המבואות והיינו דלולי זה שהיה לזה שם של פירצה לא היה נידון כלל כמבוי אחד ולא שנידון כמבוי אחד מחמת צורת בנייתו וכדו', ולזה הוכיחה הגמ' שפיר גם לשמואל שלולי זה שהיה לו שם פירצה לא היה נידון כמבוי המתעגל והיה מועיל מצד העומ"ר כיון ששוב היה נידון כב' מבואות חלוקים.

אכן אכתי צ"ב איך יהני א"כ הלחי הרי סו"ס ליכא אלא ב' מחיצות לכל מבוי ואיך מהני הלחי ליחשב כמחיצה שלישית.

⁵¹⁴ והנה באמת יש לדון בזה כלפי דברי המ"א דבס"א שס"ה סק"ג כתב שבגוונא שמבוי עקום צריך שיערבו אחד אחר התיקון וכן הסיק בביאור"ל שם, ומבואר שהוי מבוי אחד בעצם ויש לדון אם אזיל לפי שיטת הריטב"א או דס"ל דעיקר התיקון באמצע הוא מחמת היכר ולא כיון שהוא נידון כב' מבואות ואולי יש לחלק בין דין עירובי חצירות לדיני תיקון המחיצות.

ושמעתי מהגר"כ שליטא לייסד בזה חידוש גדול שבאמת במבוי אין דין דבעי ג' מחיצות אלא עיקר הדין הוא שבעי שיהו לו שני מחיצות וביטול הפילוש של המבוי, והיינו שאם יהא אופן שליכא פילוש במבוי באמת עיקר הדין הוא שיהא למבוי ב' מחיצות של אורך, ולכך ביאר שכאן הטעם שהוא נידון ע"י הלחי כרה"י הוא כיון דבאופן שאין פילוש כמו כאן שאין פילוש מחמת שאין הפתחים מכוונים בכה"ג באמת מועיל ב' מחיצות אורך בלחוד⁵¹⁵.

ואכן דבריו צ"ב מהכ"ת לן לחלק בין המחיצות וגם לא התברר כ"כ א"כ מה בעי כלל לחי והרי כבר הוכח לעיל שהוא מעיקר הדיני פירצות ולא משום היכר בלחוד וצ"ב.

והוכיח כן מדברי הר"ן להלן ד"י"א שכתב לגבי מה שדנה הגמ' שם בדברי רב שלא מהני צוה"פ ביותר מעשר במבוי ודנה הגמ' להוכיח מזה שגם פרו"מ לא יהא ניתר בחצר ע"י צוה"פ ודחתה הגמ' שבפרו"מ מצינו קולא לגבי פסי ביראות לפי ר"מ, והק' הראשונים שם מדוע לא פרכה הגמ' ממחיצה שלישית ורביעית לכו"ע וז"ל הר"ן 'וא"ת ואמאי לא פריך ליה מדופן שלישית ורביעית אליבא דכו"ע ולימא הכי מה ליותר מעשר שאוסר ברוח שלישית ורביעית שבמבוי ואינו ניתר בצוה"פ תאמר בפרו"מ שבדופן רביעית ניתר אפי' בלחי וכו' ולדידי לא קשיא דהיינו נמי דאמרינן ופרו"מ על העומד האוסר בחצר משום דאיסורא דחצר תלי בפרו"מ על העומד באחת משלוש רוחות דפנות שהם דאוי אבל מבוי לא תלי איסוריה בהכי דהא מבוי המפולש אפי' עומד מרובה על הפרוץ באותן רוחות שהוא מפולש בהן צריך צוה"פ וחצר לא בעיא מידי אלא ניתרת בעומ"ר על הפרוץ אלמא מבוי לאו בפרו"מ על העומד תלי איסוריה, וטעמא דמילתא שמתוך שרגל הרבים מצויה בו כל שהוא מפולש אפי' עומד שבו מרובה על הפרוץ הצריכהו צוה"פ ולפיכך מתוך חומר שהחמירו בו בעומ"ר על הפרוץ השוו מידותיהן והקילו אפי' בפרו"מ על העומד שהוא ניתר בצוה"פ, והנה בפשטות נראה מבואר בדבריו שבאמת במבוי אין הנידון מצד הל' מחיצות אלא רק שלא יהא מפולש וממש כדבריו, אלא דלפ"י כל מה שהאריך הר"ן מתוך חומר וכו' הוא למותר, ובאמת דכל דקדוקו הוא רק אי נימא שתי הר"ן קאי כלפי שלישית ורביעית דייקא שאז יש לחלק בין מחיצות האורך לרוחב אכן פשטות נראה שכוונת הר"ן רק לפרש קולא בדרבנן שכיון שהחמירו בדין מפולש ממילא הוא דין בכל המחיצות שלא יהא אכפ"ל בפרו"מ וע"ע בסוגי ד"י"א משי"ת בזה בע"ה.

ובאמת דהיה מקום לדון כראיה ליסודו מהמבואר לעיל בד"ה ע"א שקורה שהניחה למטה מעשרה ולחלק מהראשונים שם איירי שכל מחיצות המבוי נמוכות מעשרה וכתב הר"י"ד שם דהא דהוי רה"י הוא מכיון דאיירי שיש בתים מסביב למבוי עם מחיצות עשרה מתוקנות והנה שם הרי ליכא מחיצות כלל למבוי ומ"מ חשבינן ליה כמבוי טוב מחמת דבפועל הוא נידון כרה"י וא"כ חזינן לכאוי דל"ב מחיצות אלא רק כהכ"ת שיהא נידון כרה"י, ואכן דאם ראייה היא הרי דנמצא שאין כלל דין מחיצות וא"כ ליכא לחלק בין מחיצות אורך לרוחב אלא הוא יסוד כללי דל"ב מחיצות ממש במבוי ודו"ק ואכהמ"ל בזה].

ואולי י"ל בזה באופ"א שלעולם בעי מחיצה גמורה באמצע כיון דבעי לדון על ג' מחיצות לכל מבוי אלא דמהני לזה הלחי מחמת שהלחי הוא כהיכר המחלק את ב' המבואות וכל שהוו מבואות חלוקים שוב יש לדון על העומ"ר והיינו שהלחי מחזיר את הדין עומ"ר וממילא דיש כאן גדרה גמורה של כל דיני התורה (ופשטות כן מבואר בדברי התור"פ בסוגיין ובר"ן לקמן ד"ח ע"א שכתבו דמהני לשמואל מצד עומ"ר הובאו דבריהם לעיל וע"כ שהלחי מחזיר העומ"ר אלא דבאמת

⁵¹⁵ ובאמת דמצינו כעין דבריו בדברי המשנ"ב שס"ד סק"ד שכתב דבבב"ב שבה אין דין של מפולש באמת מהני בב' פסים מב' הצדדים אף בגוונא שיש רק ב' מחיצות מתוקנות באורך, ובאמת יעוי' חזו"א ס"ה סק"ל"ג שתמה ע"ד דהרי בעי ג' מחיצות גמורות והיה נראה בתחילה דהוא ממש יסוד זה דכל דליכא פילוש שוב סגי בב' מחיצות אורך בלחוד, ואכן יעוי' בחזו"א שם שהוכיח מדברי המשנ"ב גופי' לעיל מינה ס"ה ס"ב סקמ"ה שכתב לא כן ובאמת דמפורש בדברי התוס' דצ"ד ע"א ד"ה מאי שנא דבעי ג' מחיצות גמורות ולא מהני לזה תיקונים וע"כ צריך לדחוק שפסים שאני וזה ע"ד המבואר בדברי התוס' ד"ה ע"ב והתבאר לעיל בארוכה שפס שאני כיון שהיא מחיצה גמורה מצ"ע וא"כ כבר ליכא ראייה ליסוד זה וע'.

בשיטתם י"ל דס"ל לשמואל שאינו מתעגל כלל ולכך יש עומ"ר דבאמת הרי פליגי על מוה"ז ורש"י שם⁵¹⁶.

ואכן יש לדון בזה דהנה לפי מוה"ז נמצא שעיקר המח' בין רב לשמואל היא בדבר אחד אם בכה"ג דהוא מבוי המתעגל עלינו לדון שהוא מפולש או לא וטעם המח' מבואר ברש"י וכנ"ל שהוא אם בעי' שיהו הפתחים זה כנגד זה כדי שייחשבו מפולשים, ולרב גם בכה"ג הוי מפולש ולכך בעי' תיקון של צוה"פ בעקמימות ולפי שמואל אינו נידון כמפולש אלא כפירצה ולזה לא מהני תיקון של עומ"ר וכמו שהתבאר בבי' אופנים ולכך בעי' בכל אופן שיהא לחי,

ואכן לפי רש"י הרי נמצא שיש כאן בי' נדונים שונים במחלוקתם שפליגי אם הוי מבוי זה מפולש או לא ומלבד זה נידון נוסף יש שלפי רב בעי' תיקון בעקמימות ולפי שמואל לא בעינן⁵¹⁷, והוא נידון אחר לגמרי דהרי מלבד הנידון אם עיקר המבוי הוא מפולש עלינו לדון היכן נמצא הפתח שבו צריך לעשות את התיקון ואם לפי שמואל בכל גווני מלבד אם מבוי זה שלידו אינו מתוקן מהני הלחי שבצד השני היינו שפתח המבוי הוא בצד השני ולא באמצעו ואילו לפי רב שהזקקנו צוה"פ ג"כ היה אפי' לדון שיהא בראש אחד והא שהזקקנו שיהיה באמצע ע"כ הוא כיון ששם הוא מקום הפתח וכמו שביאר הריטב"א וצ"ב דנמצא שהם בי' מחלוקות שונות.

וביותר הוא צל"ע דהנה בגמ' להלן ד"ח ע"ב אמרינן לגבי מבוי העשוי כנדל שהזקיק אביי שיעשה צוה"פ אצל הגדול ואידך משתרי בלו"ק בצד רה"ר והקי' הגמ' כמאן כשמואל א"כ למ"ל צוה"פ (לגי' רש"י) וביאר רש"י שהצד לבאר שהוא כשמואל הוא מהא שלא הזקיק תיקון בעקמימות וזה אף שנידון הגמ' שם היה לדון מה ייחשב מפולש ומבואר שבי' הנידונים קשורים זל"ז⁵¹⁸.

ובאמת הוא תלוי במה שיש לדון אם שמואל פליג בשיעור הפירצה על רב או לא, דהנה אי ס"ל (וכ"כ החזו"א⁵¹⁹) שפירצתו בעשרה א"כ י"ל דלכך לא בעי' תיקון באמצע לפי רש"י כיון שהוא נידון כסתום ממש,

אכן יש להוכיח מכמ"ק דאינו כן (שמעתי מהגר"כ שליט"א) חדא מלשון רש"י כאן שכתב דפליגי מהו הפילוש ואם בעי' יהא זה כנגד זה או לא ומשמע שזהו עיקר המח' ולא בשיעור הפירצה ואם באמת זה הטעם שלא בעי' תיקון לפי שמואל כיון שאין כאן פירצה היה לו לרש"י לבאר עיקר הטעם, וגם יש להוכיח מהא שלא פליגי בכל פירצה בציודו מה שיעורה (וזה היה אפי' לומר שעיקר החידוש הוא לפי רב בדין מבוי עקום שהוא נידון כמתעגל ועי'), ובאמת דבדעת רש"י עצמו הוא מוכח דאינו כן דהרי בפרוץ למקום האסור ס"ל שבעי' לפי שמואל תיקון ואף דודאי הוי פחות

⁵¹⁶ אכן מה דיש להעיר על דברי התור"פ הוא דמצינו בדבריו סתירה בזה דלהלן בד"ח העתיק דברי רש"י שם שיש חילוק אם הוא פרוץ למקום המותר או האסור.

⁵¹⁷ וכ"ז כמובן אי נימא שהטעם שבעי' תיקון בעקמימות לפי רש"י הוא מעיקר הדין והיינו כמו שנראה בדברי הריטב"א שכבר הובא לעיל אכן אי נימא כדברי התוס' שמשמע שהוא היכר בעלמא ל"ק דהוא נידון אחר ועי' בזה לעיל משה"ת בסימן הקודם.

⁵¹⁸ ואכן יש להוכיח לאידך גיסא מדברי הריטב"א והר"ן שם שהק' מה ס"ל לאביי שהזקיק צוה"פ כיון דקיימי אליבא דשמואל (וזה לפי הציור שביארו לרש"י שיש לו מבואות רק מצד אחד) וכתבו שיש סברות לחשבו כמפולש אף לפי שמואל מחמת שיש הרבה ההילוך של רבים וכו' עי"ש, והנה מ"מ לא הזקיק אביי שיהא תיקון בראשו אלא בעקמימות ומבואר דבי' הנידונים הם שונים ואף שמצינו גם ביותר מעשר דס"ל לשמואל שהוא מבוי אחד ומ"מ לא בהכרח יסבור שהתיקון צריך להיות באמצעו ועי' בזה עוד להלן, אכן ששם יש לבאר שהוא כיון שחיבור המבואות הוא גדול יותר ולכך אנו מוכרחים לדון כמבוי אחד המתעגל אבל בנדל הרי כל מבוי מצ"ע גודל פתחו שווה ומה אכפ"ל בהא שיש עוד מבואות וע"כ שיש סברא לדון כמפולש מחמת הרבים ולא מצד שהוי מבוי אחד, וא"כ באמת י"ל דגם לפי רב שהפתח הוא באמצעו מ"מ הוי מפולש ועי'.

⁵¹⁹ וראייתו של החזו"א דאל"כ מה החילוק בין פירצה יותר מעשר שהבינה הגמ' ששמואל ודאי מודה לפירצה יותר מד' שבזה נחלק על רב, ואכן יעו"ב באו"ש פי"ז הט"ז שנקט בפשיטות דלא פליג בזה שמואל וכלפי קו' החזו"א עי' עוד להלן מדברי הראשונים בזה דנראה שלא כחזו"א.

מעשר דהרי חזינן שמהני לחי ואם היה חלוק שמואל בעיקר הדין פירצה לא היה צריך תיקון גם ככה"ג וז"ב⁵²⁰, וא"כ שוב קשי' נמצא שיש כאן ב' מחלוקות שונות, וצ"ב.

ושמעתי בזה מהגר"כ שליט"א לבאר שבאמת יסוד מחלוקתם הוא אחד דלכו"ע כדי שייחשב מפולש בעי' שיהו הפתחים זה כנגד זה וכ"א יחשב שמביא לרה"ר אבל פליגי היכן הוא הפתח דרב ס"ל שעיקר הפתח הוא באמצע וכיון שפתח זה שבאמצע מביא לרה"ר (והיינו שכשעומד שם מגיע כנגד רה"ר) ממילא נמצא שיש כאן פילוש של זה כנגד זה⁵²¹ וממילא הוי מפולש וממילא גם ברור הוא ששם בעי' את התיקון,

ובזה פליג שמואל דס"ל דבעי' שיהו הפתחים זה כנגד זה וביא כ"א לרה"ר ממש וממילא שנמצא חדא שאין המבוי מפולש וגם שהפתחים הנידונים הם אותם המביאים לרה"ר, ונמצא ששורש מח' הוא אחד.

ואכן דיש להוכיח דאינו מחמת שהוא מחמת שמביא לרה"ר דהרי בסוגי' בד"ו ע"ב במבוי דנהרדעא לפי רש"י איירי שהיה המבוי בצורת ח' ומ"מ חשבינן האמצעי כמפולש לפי רב בשני הצדדים ולכך בעי' בבי' העקמימיות שיהא דלתות (לחנניה) ושם הרי אינו מביא לרה"ר, וע"ע בתשובות הרא"ש הביאו השו"ע שס"ד ס"ד שבמבוי הפתוח למבוי ג"כ נידונים כולם כפתוחים לרה"ר מחמת שהראשון פתוח ובעי' תיקון בעקמימות לפי רב (דקי"ל כדבריו להלכה) והרי שם ליכא כנגד רה"ר ממש,

וצ"ל בזה באופ"א עד"ז שעיקר הענין הוא מה שמביא הפתח למקום שנקרא דרך רה"ר (וכמו שכתב הלבוש לבאר כל פירצה של בקיעת רבים) וכיון שכל מבוי מביא למקום שמביא לרה"ר סגי בזה כדי להיקראות דרך רה"ר ודו"ק בזה.

אכן לפי דרך זו צ"ב מהי קוי הגמי' שלפי שמואל ביותר מעשר ביאר רש"י בבי' אופנים שלפי מוה"ז הקוי היא כיון שלא מועיל לחי ביותר מעשר ולפי שיטתו ביאר שכיון שהוי מבוי אחד גם שמואל מודה,

והנה אם היינו נוקטים שס"ל לשמואל שפירצת מבוי בעשרה דייקא וע"ד החזו"א שהובא לעיל היה ניחא דבאמת אם הוי פירצה מודה שמואל שדינו כמפולש, אבל באמת הרי בלשונות הראשונים כאן וברש"י מבואר שאינו מחמת הפירצה אלא כיון שהוי מבוי אחד ובלשון הריטב"א כאן 'כיון שהפירצה יותר מעשר אין לך פלוש גדול מזה ואין זה חשוב כמבוי עקום אלא כאילו הוא מבוי מפולש ישר שנתעקם מעט באמצעו והא ודאי הדין עם רב שדן אותו כמפולש', והנה ממה שטרוח לבאר בזה בארוכה מוכח שעצם מציאותו כפירצה אינו טעם כלל לדונו כמפולש אלא יש איזה טעם מיוחד ביותר מעשרה דווקא וכ"ז הוא דלא כדברי החזו"א,

וביאר דבריהם נראה שאף דבעי' מפולש זה כנגד זה מ"מ במקום שהמציאות מחייבת לדונו כמבוי אחד מחמת גודל הפירצה וזה מה שביארו שכיון שהוא פירצה גדולה כ"כ (והיינו שכבר אין אנו דנים קשר בין הכתלים) ממילא כבר אנו מוכרחים לדונו כמבוי אחד שהתעקם ולא כבי' מבואות (והיינו שכל מה שבעי' זה כנגד זה הוא כשלא חזינן שהמציאות היא שהוי מבוי אחד).

ומקום התיקון לפי שמואל יש לדון אם ככה"ג הוי ג"כ באמצע והיינו דאז ודאי שם הוא מקום הפתח או שאינו ענין זל"ז ואדרבה כיון שהוי מבוי אחד ממש שהתעקם ודאי הפתחים הם בראש המבוי הזה, ונפק"מ בזה מה שיש לדון אם רב ג"כ מודה לסברא זו שכל שהוי יותר מעשרה הוא נידון כמבוי אחד, והיינו האם לדבריו יצטרכו תיקון בעקמימות באופן שהוי פירצה יותר מעשרה דאי הוי סברא שבעצם הוא מבוי אחד אפי' שגם רב יודה בזה שמקום הפתחים על כרחנו הוא בראש המבואות ודו"ק.

⁵²⁰ ואכן דבאמת בדעת הר"ן שם שהק' ע"ד רש"י מדוע בעי' תיקון והתבאר כבר שכוונתו כיון שיש עומ"ר מוכח לאידך גיסא שס"ל לשמואל שפירצתו בעשרה כיון שאם פירצתו בד' לא יהי' לזה עומ"ר כיון שזהו הרי הדין בכ"מ שעומ"ר מתבטל כשיש פירצה ד' וע"כ דס"ל שפירצתו בעשרה.

⁵²¹ והוסיף בזה ביאר קצת שיסוד הדין של מפולש ענינו שיש 'פתח כפול' למבוי זה 'בואר היטב דחשיב כב' כניסות מב' הצדדים ששניהם פתחים המביאים מרה"ר למבוי זה.

ויש לדון לפי זה עוד שהנה במוה"ז ביאר רש"י שכל הקו' היתה דלא מהני לחי בפירצה יותר מעשרה ובפשוטו כוונתו לבאר ביאור פשוט יותר ממה שחידוש לפי ביאורו שהוי מבוי אחד ממש ובאמת גם למוה"ז שייך ביאור זה שביאר לפי דרכו, אכן להנ"ל י"ל בזה יותר שהרי לפי ביאורו של מוה"ז התבאר שפליגי אם בשביל להיחשב מפולש בעי' זה כנגד זה בכלל וא"כ י"ל דכלפי"ז דבעי' זה כנגד זה ודאי לא יועיל מה שהוא יותר מעשר כיון שאף שהפתח ודאי הוא שם מ"מ אכתי לא הוי זה כנגד זה ולכך הוכרח רש"י לבאר ביאור אחר לפי"ד, ואכן כ"ז רק אי נימא דבעי' תיקון באמצע לפי שמואל אבל לפי הצד השני שבכה"ג הוא מבוי אחד גדול ואפי' יותר שאף רב מודה שהפתחים הם בראש המבואות וכנ"ל א"כ ודאי ביאורו של רש"י שייך גם לפי דרכו של מוה"ז ועי'.

ובאמת דהוא מפורש בדברי התוס' והריטב"א בסוגיין דכתבו שלפי רש"י הא דמהני לרב צוה"פ ביותר מעשר בעקמימות הוא כיון שמדאו' מהני גם לשיטתו, ומבואר להדי' דבעי' בעקמימות ובשלמא לפי דרך התוס' א"ש כיון שעיקר הנידון הוא מצד היכר אכן לפי דברי הריטב"א גופי' שהוא נידון כב' מבואות בכל מבוי עקום א"כ ביותר מעשר לכאו' הביאור הוא כנ"ל דאז הוי מבוי אחד בעצם וצ"ע מנ"ל דבזה רב נחלק וצ"ע.

בדין מבוי העשוי כח'

דף – ו.י :

הנה מבואר בגמ' להלן ד"ו ע"ב שהיה מבוי בנהרדעא שהצריכו שם תיקון של דלתות (דחששו לחנניה) ולביאור רש"י שם הכוונה שהצריכו ב' דלתות בעקמימות, ומבואר ברש"י שנידון זה של פילוש מחמת העקמימות יכול להיות גם באופן שבי' הפתחים מביאים לאותו רה"ר,

ואכן בתוס' בד"י ע"ב הביאו מריצב"א ונידון דבריהם הוא על מבוי רחב מכי' שהסיקה הגמ' שהדין הוא שעושה פס ד"א באמצע וחולקו בזה לשני מבואות וכתבו עלה התוס' וז"ל 'אי איכא מראש הפס של צד פנים עד הכותל אמצעי של מבוי יותר מעשר צריך למבוי זה צורת הפתח דהוי כמבוי עקום ואף על גב דאליבא דשמואל קיימינן כדפרישית לעיל אי ביתר מעשר בהא לימא שמואל תורתו כסתום דאפתיחת עקמומית קאי וריצב"א פי' דהכא אפילו ביתר מעשר לא מיקרי מפולש דכיון דשני הפתחים לרה"ר אחד והעומד בפתח זה לא יסבב לבא סביב [הפס] לפתח אחר אבל במבוי עקום יש בשני ראשי' בכל צד רה"ר ורגילות לילך דרך מבוי מצד זה לצד אחר משום הכי הוי מפולש ומבוי עקום דאצריכוה דלתות דהוי כמו לא הוי פתוח בשני פתחים לרה"ר אחד או יפרש שהוא מפולש משלש רוחות ובאמצע עקום כפי' ר"י, והנה מבואר בדבריהם שיש סברא לפי ריצב"א שכיון שבי' הפתחים מביאים לרה"ר אחד ממילא כיון שאין תועלת לרבים לילך שם אין הוא נידון כמבוי מפולש וזה דלא כדברי רש"י בדין ח' הנ"ל, ויש להבין במה פליגי דלא מסתבר שפליגי במציאות אם הולכים שם או לא.

והנה באמת מצינו שיש חילוקים בשי' ריצב"א עצמו דלא בכ"מ אין נידונת פירצה זו של כמין ח' כפילוש והוא בדברי הריטב"א בד"ח ע"ב בדין מבוי העשוי כנדל שציירו שם הראשונים שלפי רש"י הכוונה שיש מבוי האחד עשוי ככל מבוי עקום ובציודו האחד יש כמה מבואות וע"ז מבואר שם דבעי' צוה"פ בכל המבואות הקטנים והקי' הריטב"א דלפי ריצב"א שפילוש של ח' אינו נידון כמפולש מדוע בעי' צוה"פ בקטנים וכתב עלה וז"ל 'אבל י"ל דשאני הכא דאידי דמפולשין כלפי המבוי הגדול ולגבי ידיה הוי כל חד מינייהו כמין גם הא בקעי בהו רבים כשרוצים ללכת לצאת לסרטיא שהמבוי הגדול פתוח לה, מה שאין כן במבוי דצורת ח"ית דעלמא דלא בקעי ביה רבים כגון ששני ראשיו יוצאין לסרטיא אחת כי למה להם לעקם דרכם, והיינו דכיון שיש רבים באותו מקום מחמת הילוך הכמין גא"ם ממילא כבר נידון שיש פילוש גם בהילוך של ח' וצ"ב בכוונתו דהרי סו"ס אין כאן בני"א שהולכים בצורה של ח' מצד לצד כיון שהוא רה"ר אחת וא"כ מה אכפ"ל שיש סיבה לילך לצידו,

ואכן הא מיהת מבואר שלא בכל גווני אין נידון הח' כפילוש ויש בזה כללים וצ"ב הגדר בזה.

ועוד מצאנו בזה בדברי הדרכ"מ כלפי דברי הטור בסי' שס"ג ל"ג שהביא לדין זה של עשה פס באמצע וכתב דכל דבעי' שלא יהא יותר מעשרה בין הפס לכותל, ותמה ע"ד בב"י דכיון דלהלכה קי"ל כדברי רב שכבר בד' בבקעי רבים יש לזה דין פירצה א"כ מה מעלה יש ביותר מעשר⁵²² וכתב דאה"נ אין כוונת הטור בדווקא, אכן בדרכ"מ שם כתב ליישב דברי הטור וז"ל 'ולי נראה דבריהם דודאי אין לו דין מבוי עקום לגמרי וכדברי הריצב"א ולזה הצריכו כאן בעקמומית יותר מעשר אמות אף על פי שאין צריך כך בשאר מבוי עקום כן נראה לי' והיינו שמחמת סברת הריצב"א שאין דין פילוש בכמין ח' ס"ל לטור דבעי' דווקא פירצה של עשרה.

וצ"ב כוונתו מה סברה היא זו דהוי יותר מעשר כלפי דין זה של הריצב"א דלא הוי פילוש כיון שבי' הדרכים מביאות לאותו רה"ר וא"כ מה יהני לזה מה שיש פירצה של עשרה.

והנה באמת בדברי הטור עצמו הדברים קשים יותר כיון שהוא עצמו להלן מינה בהמשך הסימן פסק כשיטת רש"י דגם בגי' מבואות העשויים כמין ח' יש דין של ב' מבואות מפולשים וכשי' רש"י ומה החילוק בין זה לזה,

⁵²² ובאמת דכבר כתבו כן התוס' שהובא לעיל שבעי' לא יהא יותר מעשר אכן בב"י כתב דכל דברי התוס' הללו הם רק אליבא דשמואל, אלא דבלשון התוס' נראה שרק בהמשך דבריו נחית להא דהוי אליבא דשמואל ותח"ד הם לכו"ע, ועי' בתור"פ דנראה באמת שהוי רק לפי שמואל וכדברי הב"י.

וביותר הוא תמוה דהנה הרמ"א פסק דבריו גם להלכה כלפי דברי השו"ע שם וכתב עלה המ"א להקי' מ"ש דין זה ממבוי עקום ששם מבואר שכבר בד"ט חשיב כפירצה לפי רב וכתב שלא דמי לשם כיון שכאן ב' הפתחים מביאים לאותה רה"ר וכ"כ באבה"ע בפשיטות וצ"ב טובא בזה דהרי בטור פסק להדי' דלא כריצב"א דבג' מבואות כמין ח' נידון כמפולש ואף דהוי ב' פתחים לרה"ר אחת וע"כ דלא ס"ל כחילוק זה⁵²³.

ובט"ז כתב באופן אחר ותו"ד שיש חילוק בין ב' מבואות הסמוכים כמו הציור של פס באמצע לבין מבוי עקום שבב' מבואות הסמוכים הוא נידון כמו פתח שבין ב' המבואות ולא כפירצה, וצ"ב כוונתו דכמו"כ נימא בכל מבוי עקום שהעקמימות הוי פתח בין ב' המבואות ומ"ש.

והנה בעיקר התיקון של כמין ח' לפי רש"י דבעי' ב' צוה"פ הנה למה שהתבאר בסוגי' דמבוי עקום לפי הריטב"א דהתיקון צריך להיות בפתח דייקא כיון שאין גדר הצוה"פ כביטול הפילוש אלא כתיקון על הפילוש ממילא נמצא שגם אחר הצוה"פ יש את המציאות של הפילוש ולכך בעי' יהא בפתח דייקא ולא בראש אחד המבואות והתבאר כ"ז בארוכה לעיל, והנה לפי"ז במבוי העשוי כמין ח' לכאוי פשוט הוא שצריך להיות התיקון דווקא בב' הפתחים וכמו שכתב רש"י ואכן צ"ל בזה דבמשנ"ב שס"ד סק"ג כתב שכמו שמהני ב' צוה"פ בעקמימות כמו"כ גם מהני שיהיה בראשי הח' וצלע"ט בזה וכבר עמד בזה החזו"א דכיון שאין הפתחים למבוי שם ממילא איך יועיל התיקון שם.

והנה באמת היה נראה להוכיח דלא ס"ל למשנ"ב להלכה סברא זו של הריטב"א אלא נקט כעיקר כדמשמע מלשון התוס' שהא דבעי' ב' לחיים בסוגי' שם הוא מצד דין ההיכר בלחוד, דהנה מצינו בדבריו לגבי הדין של פס שהביא לדברי הפמ"ג ביותר מעשר מתקנו ע"י צוה"פ והיינו צוה"פ מסוף הפס עד הכותל שכנגדו וכתב עלה בשעה"צ שם סק"ל יוכל שכן דאם רוצה יכול לעשות באלכסון מסוף הפס עד זוית כותל האמצעי, אכן אז יצטרך לעשות שני צורת הפתח וצ"ב כוונתו חדא מדוע הוי כ"ש והרי פשוט יותר דיהני בעיקר הפתח צוה"פ לכאוי, ובעיקר הדין לא מובן דכיון שייסד לן הריטב"א דבעי' תיקון של צוה"פ דווקא בפתח א"כ נמצא שכשעושה באלכסון לכאוי אין כאן דין של תיקון כלל לעיקר הפתח ודמי' למי שעושה צוה"פ בכניסה למבוי כשהוא נידון כב' מבואות, ונראה מוכח דס"ל למשנ"ב שעיקר הטעם דבעי' תיקון בעקמימות הוא כפשטות דברי התוס' דהוא מחמת היכר בלחוד ולכך ס"ל דככל שיהא היכר יותר מסתבר טפי שמהני וממילא מסתבר יותר שיועיל ב' צוה"פ באלכסון כיון שאז יש היכר טפי לב' המבואות⁵²⁴, וכמו"כ נבאר דבריו כאן שמהני בב' הראשים מחמת שסו"ס יש היכר אכן דבאמת לא יהני מאומה כאן כיון דהרי במבוי עקום לא מהני בראש ובשו"ע עצמו פסק דברי הרא"ש דלא מהני גם בב' הראשים הצוה"פ ואף אם הביאור הוא מחמת ההיכר היינו שסו"ס בני המבוי לא מבחינים בתיקון של ב' צידי המבוי וא"כ כמו"כ גם במבוי העשוי כמין ח' הרי בני המבוי הפנימי אינם רואים תיקון ואיך מהני כלפי ההיכר].

והנראה בזה דבאמת יש ב' הבנות חלוקות בשי' הריצב"א ונפק"מ בזה באופן שבמציאות יהיה בקעי רבים או יותר מעשר שנידון בכ"מ כפירצה, והיינו שאפי' שהוא ענין במציאות שלא הולכים שם הרבים כ"כ ופליגי רש"י והריצב"א אם באותו שיעור של הלוח הרבים שם סגי כדי ליחשב

⁵²³ ועי' במחצה"ש שעמד בזה וכתב דכל דברי המ"א הוא דלא כשי' השו"ע להלן שלא פסק כריצב"א, וצ"ב בכוונתו ואם כוונתו דפליג המ"א על השו"ע זה מדוע לא הזכיר מזה מאומה כלפי דברי השו"ע שם.

⁵²⁴ ועי' בסוגי' לעיל שהתבאר דאולי גם התוס' ס"ל כדברי הריטב"א, והנה אף אי ס"ל מצד היכר בלחוד וכפשטות דבריהם ודברי הרא"ש יש לידע דודאי אינו נידון של היכר המבואר בכ"מ של לחי וכמו שכבר האריך בזה בק"נ על דברי הרא"ש כיון שלהלכה קי"ל דכל דין ההיכר הוא כלפי הרה"ר וכאן הוא להיפך ממש שיש דין של היכר כלפי בני המבוי וע"כ שגדר הדין הוא היכר בתיקון ודין זה לכאוי הוא דווקא במבוי מפולש דהרי בכל מבוי רגיל לא הצריכו זה וכמו"כ לא ייאמר דין זה שם אם יהיה מבוי עקום וע"כ דהוא גדר בתיקון למפולש דבעי' לא יראה כדרך הרבים וכדו' ולכך בעי' שבכ"מ יראו את התיקון (והנה מה שיל"ע בזה הוא בדברי הרא"ש שלא הק' אמאי בעי' לחי באמצע אלא רק כלפי דברי רש"י בביאור דינו של רב ולא הק' כן כלפי דברי עצמו בתחילה שכתב דאף בשיש ב' צוה"פ בשני הראשים עדיין בעי' לחי באמצע ושם לכאוי הוא קשה טפי ובאמת היו שהוכיחו מדברי הרא"ש שהא דבעי' לחי באמצע הוא מעיקר הדין אבל מסו"ד שכתב כדברי התוס' לחלק בין זה לכל מבוי מפולש לא משמע כן אלא דהוא דין של היכר בעלמא).

כבקיעת רבים, או שבפועל אפי' שהולכים שם אותו שיעור של בני"א אבל מ"מ לא סגי במה שהולכים שם אלא בעי' שייחשב כ'דרך הרבים' וזה יש רק באופן שיש סיבה לבני"א לילך שם וכיון שאין תועלת לילך שם ממילא אינו נידון כמקום של 'דרך הרבים'.

ונראה שהטור ודעימיי נקטו כהבנה השניה והיינו שודאי אפי' דבפועל הולכים שם אותו כמות של בני"א כמו בכל מבוי מפולש אבל מ"מ כאן אכתי אינו נידון כמפולש וזה מחמת שכיון שאין להם סיבה לילך שם ממילא אינו נידון כמפולש בעצמותו, ואכן בזה נראה שיש חילוק דאם ייחשב שיש שם פירצה גמורה ביניהם הרי כמו שמצינו שמודה שמואל דבכה"ג נידון ודאי כמבוי אחד (לפי רש"י בסוגי' דמבוי עקום והתבאר לעיל בארוכה) כמו"כ י"ל גם כאן שכיון שיש פירצה יותר מעשר בזה גם ריצב"א מודה שהוא דרך שנועדה לשמש לרביך לילך באופן זה וממילא ודאי הוא נידון כמפולש לגמרי.

ועוד נראה שכיון שגדר החיסרון הוא כיון שלא נועד להילוך יש לחלק שפיר דאף אם יודה הטור לריצב"א שלא חשיב כבקיעת רבים מ"מ בגוונא שיש גי' מבואות דודאי י"ל דהוי כמיועד להילוך במקום הזה מחמת המבוי שוב ודאי יהא נידון כמבוי מפולש מחמת זה.

והיינו דזה כבר התבאר לעיל שגדר הדין בכל מבוי עקום שנחשב כמפולש הוא דעי' הפירצה אנו דנים אותו כמבוי אחד שהתעקם וממילא שהוא מפולש וא"כ נראה שכל מה ששייך לדון שהוא מתעגל הוא רק אם באמת חשיב שיש סיבה לילך שם ולכך מבוי העשוי כמין ח' לא דנו בו כלל הפוסקים דבזה ודאי יש לנו לומר דלא כריצב"א שאף שאין בני"א שהולכים מצד לצד בצורה של ח' מ"מ סו"ס יש מציאות של בקיעת רבים בין המבואות ואין סיבה שלא נדונו כמפולש מחמת שנועד להילוך כזה לגי' המבואות,

וכל הנידון בפוסקים היה בדווקא בגוונא שיש רק פס באמצע ובכה"ג יש לנו לומר שאינו נידון כמבוי עקום כיון שלא נועד להילוך בכזה אופן וממילא שבזה הסכימו לדברי הריצב"א שלא נועד להילוך הרבים ולכך אין בזה משום פילוש, אכן מ"מ בזה חילקו חילוק שכ"ז הוא דווקא אם לא הוי פירצת עשרה כיון שאם יש פירצה גמורה ממילא במציאות הוא מק"א ממש וכסוגי' דמבוי עקום אליבא דשמואל.

ונראה דהם ממש דברי הט"ז שכיון שיש כאן שני מבואות חלוקים ממילא הפירצה שביניהם ודאי נידונת כפתח כיון שהוי בעצם שני מקומות חלוקים ורק במבוי עקום יש לנו לדון שיהיה כמבוי אחד,

וביאור החילוק י"ל בתרתי או שרק במבוי עקום שיש פירצה במלואו של המבוי אז יש לדון שהוא מחובר ממש עם המבוי הפתוח לו משא"כ בפס, וביותר נראה שבגוונא דפס הרי כל ענין הפס הוא כדי לחצוץ בין המבואות ובלא חציצתו הרי היה נידון כמבוי אחד שפתחו רחב כ' ולא היה בו כלל תיקון וא"כ איך נימא שיהיה נידון כמתעגל כיון שהוא עומד כאן כדי לחלק המבואות,

ועכ"פ גם הט"ז לא נחית כלל לדינא של גי' מבואות העשויים כמין ח' כיון ששם דבר פשוט הוא וכמשה"ת שיש לדון זה כמבוי עקום אחד כיון שנועד להילוך גמור.

וכ"ז בדברי הטור אכן הריטב"א נראה שביאר לאידך גיסא שכוונת הריצב"א לחיסרון מציאותי שלא הולכים שם בני"א כמו בכל מבוי מפולש אבל מ"מ ביאר שהטעם הוא כיון דאז אין מציאות של בקיעת רבים, והיינו שזה הרי מבואר בסוגי' לעיל דכדי שייחשב המבוי עקום כמפולש בעי' שיהיה למקום שביניהם שם של פירצה וא"כ נראה שכיון שתהיה שם מציאות של פירצה ממילא כבר שוב יוכל להיות נידון כמבוי מפולש כיון שעיקר החיסרון הוא במציאות שאין שם רבים וזה יש שפיר בגוונא שהוא גם כמין גא"ס.

ואכן דבאמת הוא תמוה לפרש כן בדברי הריטב"א דהרי הוא עצמו הביא לדברי הריצב"א בד"י וכתב דדבריו קיימי גם ביותר מעשרה ובה הרי הוי פירצה לכו"ע ומ"מ לא מהני כדי ליחשב כמבוי אחד וע"כ שלא דיך הפירצה הוא מה שחסר בזה,

וצ"ל שבקעי ביה רבים גרע מפירצת עשרה כלפי סברת הריצב"א ובפשטות הוא תמוה דנצמא דהוי ממש סברא הפוכה מדברי הטור דלא ס"ל כריצב"א אם הוי בקיעת רבים והיינו במבוי העשוי כמין ח' ומ"מ בעשרה מודה.

אלא דבאמת נראה ששורש המח' הוא אחד דאם הביאור הוא כמו שהתבאר בדברי הטור שהנידון בדברי הריצב"א הוא אם יש סיבה להגדיר שנועד להילוך ודאי פירצה של עשרה עדיפא בזה אבל אם הנידון הוא כמו שהתבאר לפי הריטב"א הרי הוא להיפך ממש כיון שמה יועיל הפירצת עשרה לעשות שיהיו רבים במציאות הולכים שם יותר וכל מה שיכול להחשיב זה הוא רק אם בפועל יהיו שם רבים וזה יש יותר מההיא דנדל.

ולפי המתבאר כאן היה נראה לבאר גם דברי המשנ"ב הנ"ל בדין התיקון ברגלי הח' דנראה דס"ל שהטעם שיש חיסרון לחולקים על ריצב"א הוא כיון דחשיב כדרך הרבים אבל מצד עצם הבקיעה המציאותית באמת ליכא ולכך בשביל להגדיר שלא הוי דרך הרבים מהני שפיר צוה"פ ברגלי המבואות דסו"ס אינו נועד להילוך רבים מכל צד אלא דזה אינו דהרי הוא עצמו הביא דברי הט"ז הנ"ל והיינו שיש ודאי חיסרון בגי' מבואות מצד דהוא נידון כבקיעת רבים וככל מבוי עקום וא"כ ע"כ שיש גם בקיעה מציאותית וצלי"ע לעי"ע.

בדין מבוי הכלה לרחבה

דף – ז:

גמ' - 'ומסיים בה משמיה דרב יהודה אם היה מבוי כלה לרחבה אינו צריך כלום וכו', ובהמשך הגמ' דבזה פליג רב וסדר דברי הגמ' לפי רש"י הוא שלפום ההוי"א יש ב' נידונים במבוי הכלה לרחבה או חצר האחד מצד נידון של עירוב חצירות שבעי' בין כל שני רשויות ובוה פליגי אם כיון שיש גיפופי בין שניהם נידון למבוי ג"כ כלחי כיון שנראה מבפנים ושוה מבחוץ הוי לחי או לא אבל בני החצר מותרים לטלטל מצד זה כיון שלצידם ודאי יש לחי, ונידון נוסף הוא שאף בלא הלחי יש איסור לטלטל במבוי כיון שהוא נראה כמפולש וכמו שכתבו התוס' בע"א כיון שאם יהיה מותר לטלטל אתי למישרי מבוי מפולש ממש.

וצ"ב בזה מדוע איסור זה שנראה המבוי כמפולש אינו קיים גם בחצר שג"כ נראה כמפולש דהרי מבואר ברש"י דכלפי זה לא בעי' לחי כלל,

ואכן דבר זה תלוי אם יש דין של פילוש בחצר דאז יהיה שייך לגזור שיהיה אסור מצד מחזי, ומצינו בזה מח' ראשונים דהר"ן בדי"א כתב להדי' שאין דין זה בחצר וביאר הטעם כיון שאין הרבים מצויים בחצר כמו במבוי (ורמז לדבריו אלו בסוגיין ד"ח ע"ב כלפי דברי רבה עיי"ש), ומאידך ברשב"א בעבוה"ק שע"א סי"ד כתב להדי' שבעי' תיקון גם לחצר המפולשת וז"ל שם 'היתה החצר פרוצה משני רוחותיה לרשות הרבים אפילו זו כנגד זו ורבים בוקעים בה נכנסין בזו ויוצאין בזו, אם יש לה צורת פתח מכאן ולחיים או פס ארבעה מכאן מותרת', ולהדי' שיש גם בחצר נידון של פילוש הזוקק תיקון כמו במבוי, וכן מבואר מדברי התוס' להלן דצ"ד ע"א שתמהו על דברי הגמ' שם שהקי' על המשנה מה החילוק אם נפרצה החצר מצידו האחד או משני הצדדים דחילוק גדול יש דמשני צדדים הוי מפולש⁵²⁵ ותי' ששם איירי שלא נפרץ לרשות האסורה עיי"ש, ומבואר דודאי יש דין של פילוש גם בחצר.

ולהלן בד"ח ע"ב נחלקו המהרש"א ומהרש"ל בגירסת רש"י שם אם רבה שאסר בזה כנגד זה אסר גם בחצר והיינו בנידון הנ"ל אם לפי רש"י יש איסור בחצר ג"כ מצד פילוש, ועי' ברע"א בגלהש"ס ע"ד תוס' דנקט בפשיטות שיש דין פילוש גם בחצר.

וצליע לפי השיטות שבחצר ג"כ יש פילוש מדוע בזה לא יהא איסור מצד מחזי כמפולש (והוא קשה לפי המהרש"א בדעת רש"י וגם קשה בשיטת הרשב"א גופי' דבתחילת דבריו בסוגי' ביאר כרש"י ורק אחר שהוקשה לו הלשון במלואו תי' שיש נידון מצד הגיפופי להציל הפילוש עצמו עיי' היטב בדבריו ואף דס"ל שיש פילוש בחצר),

ובאמת דצריך להבין בעיקר הדין המבואר כאן מדוע באמת אין נידון של פילוש אמיתי בין המבוי או החצר ומה בעי' דאיסור מחודש של מחזי, והיה נראה מתחילה דהוא כיון שהווי' ב' מקומות שונים ובוה אין נידון של פילוש כיון שכ"א אינו מפולש משני צידיו לרה"ר אלא כ"א מפולש למה שעל ידו, אכן דזה אינו דהרי בסוגי' לעיל של מבוי עקום מבואר בריטב"א דאף שהוא נידון כבי' מבואות חלוקים מ"מ יש בזה נידון של פילוש אמיתי לפי רב והוא כמו שהתבאר שם דהשם פילוש

⁵²⁵ והנה בב"מ כתב שאין כוונת התוס' דהוי' מדין מפולש אלא כוונתם מדין פירצות ואיירי שהוא פרו"מ, ואכן שמעתי מהגר"ש פרידמן שליט"א להוכיח דזה אינו דהרי בתחילה תירצו התוס' שם שהנידון בסוגי' הוא על הדופן השלישית כיון דאיירי אליבא דר"י ששני מחיצות דאו', ושוב תי' דהכוונה היא על אחת מהג' דפנות האחרות והיינו דבעי' שיהיה ג' מחיצות גמורות ושוב הק' דהוי' מפולש וכיון שהניחו בת' זה דבעי' ג' מחיצות שלימות הרי ע"כ דאיירי שבהם יש עומ"ר דאל"כ לא הוי' ג' מחיצות ומוכח שכוונתם לפילוש כחיסרון מצ"ע, ובאמת צ"ל על התוס' שם שתי' כהתוס' ותי' על דין זה דליכא מפולש כיון שיש עומ"ר וע"ע תוס' בע"ב שם סוד"ה בשתי' (הנמשך מע"א) שכתבו להדי' שבחצר במשנה איירי באינו מפולש והיינו שאם יהיה פילוש היה אסור.

הוא כיון שבפועל משמש את הרבים לילך שם עיי"ש בזה בארוכה אבל עכ"פ מוכח דהמקומות אינם מחלקים את הפילוש⁵²⁶.

ומצאנו בזה ביאור בדברי הרשב"א כאן בחידושו שכתב שההיתר כלפי פילוש הוא כיון שנפרץ המבוי למקום המותר, וצ"ע בזה דהרי לשיטתו גם החצר יש בה איסור פילוש ואיך יותרו שניהם ובי"ז דכ"א נימא שהוי מקום המותר כלפי חבירו וזה פלא.

ועיקר דבריו תמוהים דהנה ז"ל שם כלפי מה שהוקשה לו אמאי נקטה הגמ' שנפרצה החצר במלואו כיון שהאיסור הוא מצד הפילוש וכתב בתי' השני וז"ל יוא"נ יש לי לומר דדוקא נקט נפרץ מבוי במלואו הא לאו הכי מבוי נמי שרי דכיון דאית ליה גיפופי ממש הנראין מבפנים אינו נראה לעומדין בין מבפנים בין מבחוץ ככלה לפרצת החצר וכמפולש לרה"ר אלא הרי הוא נראה לכל שהוא פתוח לחצר והחצר היא שנפרצה לרה"ר, וכשם שאין פרצת החצר למבוי נדון לחצר משום פרצה אלא משום פתח לגבי מבוי נמי פתח הוא ולא הוי מפולש, ואינו דומה לנפרץ במלואו דהתם אף על גב דקושטא דמלתא אינו כנפרץ גמור דגיפופי החצר נדונין ליה משום לחי ולא פילוש גמור הוא שהרי החצר שנפרץ לתוכה מותר לטלטל בכולה אפי"ה כיון דלעומדין בפנים נראה כמפולש לרה"ר וכאלו כלה לפרצת החצר אנו מחמירין עליו לדון אותו משום מפולש והנה מבואר בדבריו שהוכיח דמהני הלחי לבטל המחזי כמפולש מהא דמהני לתקן הפירצה בחצר ולכאוי מוכח מזה שאזיל בזה לשיטתו בעבוה"ק הנ"ל שגם בחצר יש נידון מצד פילוש ומזה הוכיח דלזה מהני הלחיים וממילא דיועיל גם במבוי, אכן דצ"ע בזה דבהמשך דבריו ביאר הטעם דלא הוי פילוש גמור כיון שנפרץ המבוי לחצר המותרת (וכמו"כ כתב בתחילת הסוגי) וצ"ע דלא ביאר לן כלל מדוע אין פילוש גמור בחצר לפום שיטתו,

וזה אין לומר דס"ל שיש כאן עומ"ר כלפי החצר בצד שנפרץ לרה"ר ונימא דס"ל שמהני עומ"ר כדי לבטל הדין מפולש וכמו שכתב בדעתו בגאוו"י ד"ח ע"א (ויבוא בזה עוד להלן), דא"כ הרי נמצא שאין כאן כלל נידון של פילוש כיון שאינו פרוץ משני רוחותיו וא"כ אין מזה ראייה לנידון של הרשב"א מה מועיל כדי להציל מצד המחזי כמפולש, ואם מאיזה טעם מהני הלחיים כדי למנוע את הפילוש הגמור של חצר מה הראייה לנידון של דין דרבנן שהוא מצד מחזי וצ"ע.

והנה בעיקר הדין פילוש שיש להני ראשונים בחצר נראה שיש להעמיד ג' חילוקי דינים שמצינו שם ולא מצינו במבוי דהנה הרשב"א בעבוה"ק שם ביאר באופן של פילוש בנפרצו ב' הצדדים לרה"ר ובמבוי הביא לדברי הגמ' כאן בד"ז ע"א שיש דין של פילוש גם בנפרץ לכרמלית ומשמע שהגם שיש בחצר דין פילוש מ"מ כ"ז הוא דווקא בנפרץ לרה"ר ולא בשאר האופנים,

עוד חילוק מבואר בדבריו שבשע"ב בעבוה"ק פסק כחנניה דבעי' דלתות במבוי כדי לבטל פילוש כשהוי פילוש לבי רה"ר ואילו בדבריו בשע"א י"ד מפורש דמהני עיי' צוה"פ או עומ"ר וכנ"ל.

עוד יש להעמיד חידוש דין דהנה בתו"ר ותור"פ בדצ"ד ע"א כלפי דברי התוס' הנ"ל שם שמבואר שיש פילוש בחצר כתבו שכיון שיש שם עומ"ר אין חיסרון של מפולש והנה לא כתבו כן גם במבוי ואפי' דבאמת כל דין זה קיים רק בחצר⁵²⁷, וכ"כ להדי' באו"ש פי"ז משבת הטי"ז שאף שיש פילוש בחצר מ"מ הוא רק אם יש בה פרו"מ עיי"ש,

⁵²⁶ ובאמת יעוי' באבנ"נ או"ח רס"ב ס"ו שכתב שכל דברי הרשב"א שיש פילוש בחצר הוא רק לפום שיטתו שפסק כר"י במבוי עקום שהנידון בתיקון הוא בראש המבוי ולא בעקמימות ולכך כאן אין נידון על תיקון בעקמימות, אכן דהוא קשה גם כלפי המבוי ולא רק בחצר וצ"ע.

⁵²⁷ ואכן כ"ז בדבריהם שלא כתבו כן על מבוי ופשטות הוא חידושו לומר כן במבוי אבל בגאוו"י הנ"ל נקט דלפי הרשב"א מהני גם במבוי וכן מבואר מדברי הרשב"א בחידושו ד"י ע"א יובא עוד להלן ולפי"ז אפי' דגם להני ראשונים מהני עומ"ר גם במבוי ועי', עוד יש לדון אם הכוונה שמועיל עומ"ר משני הצדדים דייקא או שמועיל גם מצד אחד בלחוד וברשב"א שם כתב מב' הצדדים אכן בגאוו"י נקט שמועיל גם בצד אחד ובאמת דהיא סברא פשוטה לכאוי דאי חשיב כסתימה על הילוך הרבים מהל"ת לחלק בין צד אחד לשני צדדים אכן בדברי הרשב"א שם נראה שאינו כן שכתב שמהני בשיש עומ"ר מכאן ומכאן, וצ"ל לפי הגאוו"י דהא דבעי' בצד השני הוא מדין תיקוני חצרות שיהיה זה במקום הפס ולא מצד הדיני גדירה, ועי' עוד בדברי הרשב"א בעבוה"ק שם ס"ג שכתב להדי' דמהני עומ"ר מצד אחד ופס מהצד

עוד חילוק מציינו בזה בדברי האחרונים שכתבו דאף אם יש פילוש בחצר מ"מ ליכא דין של פילוש בגוונא שהוה חצר עקום ואף שבמבוי עקום יש פילוש (כ"כ ברע"א בכ"ח תנינא כ"ג ובנחלת יעקב לבעל הנתה"מ בחי' ד"ה ע"ב וכן נקט בבית אפרים כ"ה בתו"ד, ומה שהביא רע"א ראייה מדברי המג"א לכאוי' ל"ה ראייה דהוא ס"ל דליכא כלל פילוש בחצר עיי"ש), ועוד חילוק דין הוא מה שמוכח בסוגיין וכנ"ל שכל האיסור של מחזי כמפולש קיים רק מבוי ולא בחצר וזה מוכיח לכאוי' דהם ב' ענייני פילוש.

וצ"ע מהכ"ח לחלק חילוקם בדין הפילוש כיון שכל המקור לכאוי' לדין של פילוש הוא מדין פילוש שנאמר במבוי וא"כ איך יהיו חילוקי דינים ביניהם.

ונראה דדבר זה תלוי בביאור עיקר הדין של מפולש מה עניינו דהנה באבה"ע ריש סי' שס"ה נקט בפשיטות דדין של פילוש יסודו מצד המציאות שיש שם בקיעת רבים באותו מקום ולכך כתב שם שלפי הטי"ז ומ"א שנקטו דאין דין של בקיעת רבים בחצר ממילא מוכח שגם אין דין פילוש בחצר, והיינו שהוה דבר אחד ממש (ולפי"ז יהני טיט או גידודי לתקן מבוי מפולש כמו שמהני כדי למנוע רגל הרבים ומבטל הדין של בקעי רבים כדלעיל ד"ו).

ואכן דיש להוכיח דלא כדבריו חדא מדברי הריטב"א בד"ח בדין מבוי העשוי כנדל שהקי' שם לפי הריצב"א שלא נאמר דין פילוש במבוי המפולש במין ח' כיון שבי' הפתחים מביאים לאותו רה"ר אין בזה דין של פילוש ותמה לפי הציוור שצ"י שם כנדל שיש כמין גא"ם ומזה כמה מבואות קטנים בצידו האחד אמאי בעי' צוה"פ בכל הקטנים כיון שליכא פילוש של ח', וכוונת קו' שאין מי שילך באופן של ח' וממילא אינו נידון כמפולש ות"י דכיון שיש רבים שהולכים בפתחי הח' כדי לילך לצדדים ממילא דינו כמפולש והנה ודאי גם לפי ת"י אין הכוונה שבפועל יש שהולכים בצורה של ח' אלא שיש מציאות של בקעי רבים והתבאר בזה בסוגי' לעיל דכיון שיש פירצה שייך לדון על פילוש עיי"ש, אבל הא מיהת מבואר דאינו מחמת שכן הוא דרך הרבים ללכת ומוכח דהדין פילוש אינו נולד מחמת ההילוך רבים,

עוד יש להוכיח מדברי הרשב"א להלן ד"י ע"א שהביא מדברי הראב"ד לדון אם מהני עומ"ר מבחוץ כדי לתקן המבוי וז"ל 'דאי אמרת מחיצה נמי הוא אין לך מבוי שאינו נותר אפילו בלא לחי ואפילו מפולש לרה"ר שהרי כותלי פני המבוי הנמשכים לרה"ר נחשוב אותן למחיצות המבוי אף על פי שאינן נראות לפנים אלא ש"מ היכר הוא מחיצה לא הויא' ומבואר בדבריו שאם היה נידון מצד עומ"ר הרי הדין היה שאינו נידון עוד מצד מבוי מפולש והיינו שעומ"ר מתקן פילוש וכמו שכתב בגאו"י הנ"ל מדבריו בעבוה"ק, והנה כלפי בקיעת רבים הרי זהו ממש הסוגי' לעיל דל"מ עומ"ר כדי לבטל דין הבקיעה וע"כ דהם שני דינים⁵²⁸.

ועוד יש להוכיח כן מדברי הטי"ז גופי' שבסי' שס"ה סק"ג הביא לדברי הרמב"ם בפ"ז הי"ח שכתב שמבוי נידון כמפולש בנפרצה חצר כנגדו ואילו חצר אין חיסרון כשהרבים בוקעים, ותמה ע"ד הטי"ז מדוע לא הזכיר כן הרמב"ם שיש חילוק בין מבוי לחצר כלפי הדין של בקיעת רבים, וצ"ע דהרי הזכיר הרמב"ם להדי' שבמבוי יש חיסרון של מפולש ומוכח דס"ל שבדין מפולש אין נכלל דין של בקיעת רבים⁵²⁹ (ואכן הא מיהת מוכח ברמב"ם דליכא פילוש בחצר וכמו"כ ליכא בקיעת רבים ממה שהעמיד המשנה בטהרות כפשוטו ולא באופן שיש גידודי או שנפרצה לעוד רשות ע"י עוד להלן בדברי אהע"ז בזה).

השני וצ"ב לפ"ז כל לשונו בס"ד שכתב להא דבעי' בחצר שיהיה צוה"פ ומשמע שהוא נידון מצד מפולש ע"ש היטב.

⁵²⁸ ואכן דזה תלוי דאם מהני עומ"ר מצד אחד וכדברי הגאו"י ודאי יש מזה ראייה, אבל אי מהני רק בשני צדדים הרי לזה אין ראייה ברורה מהגמ' שלא מהני כנגד בקעי רבים ואולי כל הסוגי' ד"ו ע"א דנה רק בגוונא שתיקון הרוח הרביעית בל"ק ולא בעומ"ר ואכן דלפי ביאור האו"ש בתוס' ד"ה ע"ב בדיו הרי דבזה דנו התוס' וביארו דלא ילפינן עומ"ר בד' רוחות וע"כ שמהני בזה בקיעת רבים אבל ברשב"א אינו מוכח, ומ"מ פשטות הסוגי' בד"ו ודאי איירי בכל תיקוני מבוי וז"ב.

⁵²⁹ עוד ראייה כע"ז יש להביא דהנה ברמ"א בשס"ה לא נחלק ע"ד השו"ע ומשמע דס"ל ג"כ שאין דין בקיעת רבים בחצר ומאידיך יעוי' בדבריו בס"י שס"ג בדרכ"מ סק"י שנראה שנקט בתו"ד שיש דין של פילוש בחצר דבעי' צוה"פ ולחי ע"ש ומפורש דאין הדברים תלויים זב"ז.

וכן כתב בב"מ שם שהעיר ע"ד האהע"ז שמנ"ל חידוש זה שהוא דבר אחד דבקיעת רבים הוא דין של פירצה במחיצה ואילו מפולש הוא חיסרון גדול יותר (ויבאר עוד להלן) וממילא דגם לפי הט"ז ומ"א שכתבו שאין בקעי רבים בחצר היינו שדין גדירתו קילא טפי אבל דין פילוש שפיר יש לזה גם⁵³⁰, והוא מוכח גם לפי הפמ"ג שהתבאר לעיל בסוגי' דמבוי עקום בארוכה שכתב דלגבי פירצה בצידו מהני שישים שם לחי או קורה ואף שלגבי פילוש ודאי דבר זה לא מהני וע"כ שהם ב' עניינים (ומה שהוכיחה הגמ' מזה לזה עיי"ש בסוגי' דמבוי עקום בארוכה משה"ת בזה).

ואכן אכתי יש לדון אם הוי מאותו ענין של בקיעת רבים והיינו שכיון שהולכים שם רבים הוא מבטל ועוקר את השם רה"י ממנו דהוא נידון כבר כדרך הרבים ולא כרשות היחיד אלא שהוא חמור יותר מבקיעת רבים ואינו שייך בכ"מ כגון בצידו וכדו', או שיסוד הדין הוא גדר אחר לגמרי דכיון שהמקום מפולש לשני רשויות האסורות מבי' צדדיו ממילא כבר אין לו שם רשות לעצמו והוא כבטל לאותם רשויות האסורות⁵³¹ דאין לו חשיבות של מקום גדר לעצמו ונמצא שהוא מעורב ממש עם הרשויות שעל ידו.

ונראה שבי' גדרים אלו איתנייהו וזה במבוי וזה בחצר והיינו שבמבוי ששם מצויים הרבים וכמו שכתב הר"ן הנ"ל די"א שם שייך לדון על דין של פילוש מצד הילוך ודרך הרבים אבל בחצר שאין מצויים הרבים גדר הדין הוא מחמת הביטול שיש לרשויות שעל ידו.

ואף דמקור הדין של מפולש בחצר הוא ממבוי מ"מ נראה ששייך חילוק זה בין גדרי הפילוש וזה כיון שנראה שבכ"מ הפילוש הוא מענין דין הגידור דבעי' באותו מקום, והיינו שנראה שיש חילוק יסודי בעיקר הדין גדירה דבעי' במבוי מבחצר ומזה נולד חילוק זה מהו דין הפילוש,

ויסוד החילוק בזה הוא עפ"י מש"כ הר"ן שם בדי"א לבאר דברי הגמ' שדנה אם מהני צוה"פ לפרצה יותר מעשר בחצר ודנה הגמ' לעשות ק"ו מהא דמהני עומ"ר והוכיחה מדין פסי ביראות, וכתב הר"ן עלה שיש חילוק בין מבוי לחצר שבמבוי כיון שהרבים מצויים בו עיקר האיסור לא הוי מחמת הפרו"מ אלא גם בעומ"ר יש דין של פילוש ומתוך חומר שהחמירו עליו יש קולא דמהני צוה"פ לזה ואילו חצר שאין הרבים מצויים הו עיקר ההיתר הוא אם יהיה שם עומ"ר, והנה הוא ביאר שם לפום שיטתו שאין חיסרון של פילוש בחצר אכן נראה דעיקר דבריו שייכים לכו"ע,

וביאר דבריו נראה שאינו נידון רק מצד איזה דין דרבנן של חומרא וקולא אלא הם חילוק יסודי בעיקר גדר הדין גדירה דבעי' בהם, והיינו שבמבוי המבוקש בגדירה הוא מניעת דרך הרבים הקיימת שם וכיון שכן לא שייך שיועיל לזה עומ"ר כיון שגם אחר שיש עומ"ר בפועל הולכים שם רבים וא"כ איך יועיל עומ"ר אבל צוה"פ שפיר יועיל כיון שנקרא כתיקון כלפי הילוכם (וגדר התיקון נראה שאינו הילוך בלי מחיצה אלא שמהלכים בפתח המבוי והילוך כזה אינו סתירה לגדירת המקום ועי'), ומאידך חצר כיון שאין הרבים מצויים שם הרי עיקר הדין גדירה הוא גדירה מציאותית להפריד בין רשות החצר לרשות שעל ידו וזה יש שפיר בעומ"ר שאכן אינו מתקן את המקום הפרוץ שעל ידו אבל מ"מ בפועל רוב המקום מגודר הוא שפיר אבל צוה"פ הבינה הגמ' בהו"א שלא יועיל כיון שבזה אין גדירה מציאותית אלא שלפי הדין לא הוי מקום פרוץ ולכך ביאר הר"ן שלא שייך ללמוד זמ"ז.

ונראה א"כ שלפי ענין הגדירה הנזקקת כך בכ"מ הוא ענין הפילוש דהיינו שכיון שבמבוי התבאר דבעי' גידור כזה של מניעת הרבים מלילך שם ממילא שגדר הדין פילוש הוא ביטול הגדירה הזו וזה כיון שיש שם הילוך של רבים דזהו הסתירה לדין הגדירה, ואילו בחצר שעיקר הגדירה הוא כדי שייחשב במציאות מקום לעצמו ממילא עיקר הדין פילוש הוא ביטול הגדירה הזו וזה עיי

⁵³⁰ ולפי הבנה זו דהם ב' עניינים הרי מוכח מהסוגי' כאן כדברי הט"ז ומ"א דהרי כאן אף אם אין נידון מצד הפילוש מאיזה טעם (דהם ב' רשויות וכמו שכתב באהע"ז ויתבאר עוד להלן וכדו') מ"מ מדוע ליכא חיסרון במחיצות מצד הא שבקעי בה רבים וע"כ שליכא דין בקיעת רבים בחצר ודו"ק.

⁵³¹ והנה באמת נראה דגם לצד הראשון שהוא כיון שנידון כדרך הרבים מ"מ אינו רק מחמת זה בלחוד דזה נראה פשוט שאם הוי דרך בין ב' רשויות מותרות וגדורות לגמרי דלא אכפ"ל וע"כ דהרבים הוו כהכ"ל לדון שהוא מתבטל לרשויות הללו וכיון שהם רשויות האסורות יש בזה חיסרון, אלא שלצד הראשון הביטול הוא מחמת הילוך ודרך הרבים ולצד השני הביטול הוא בעצם מחמת מה שפתוחים לאותם מקומות.

שהמקום פרוץ לבי' מקומות האסורים דאז כמו שהתבאר אין לו חשיבות של מקום גדור לעצמו אלא הוא נדון כמתבטל לרשויות הללו ואז ממילא ליכא לגדירה דבעי' שם (ועיקר המקור שיש מושג של פילוש בחצר נראה דהוא מחמת קו' אבהע"ז מדוע לא פרכה הגמ' על הק"ו בד"ה ששאני חצר דאין גדירתו חמורה מהא דאין הפילוש מבטל את גדירתו⁵³² אבל בכ"מ מסברא הוא שיהא הפילוש מענין הגדירה וכמו שהתבאר).

ויש להוסיף בזה עוד ביאור עפ"י דברי הרשב"א בדין פס הובא כבר לעיל בכמ"ק שבחצר בעי' גדירה כזו שמועילה לתשמישי הצנע בחצר ונמצא א"כ שבאמת המבוקש הוא שיהיה גדור לעצמו ולא יהיה מעורב עם הרשויות שעל ידו.

ולפי"ז א"ש כל החילוקים בין מבוי לחצר דבחצר הגם שיש פילוש מ"מ מסתבר ששם יועיל עומ"ר כיון שגדר הפילוש הוא מה שהוא מבוטל לרשויות שעל ידו וממילא כל שיש עומ"ר שהוא גדירה מציאותית של אותו מקום חשיב כרשות לעצמה וליכא בו פילוש משא"כ במבוי והוא ממש כדברי הר"ן הנ"ל,

וכמו"כ יש לבאר הא שבחצר נידון הפילוש הוא דווקא כשב' הפתחים הם לרה"ר דווקא ולא לכרמלית כמו מבוי, והחילוק בזה נראה כמו שהובא בסוגי' של מבוי עקום לעיל מדברי הפמ"ג שחילק בין גדר הדין פירצה של אנשי הכרמלית שהם אנשי המבוי לבין הבקיעה של בני רה"ר והתבאר שהחילוק הוא שבני רה"ר עניינם מדין פירצה דליכא כאן גדירה של הרשות, משא"כ בני המבוי (שכפה"נ הם אלו הנמצאים בכרמלית בד"כ) שענין בקיעתם הוא שע"ז מוגדר שיש עוד פתח למבוי הנזקק לתיקון ולכך התבאר דמהני לחי וקורה לשי' רש"י עיי"ש, ונראה א"כ דזהו ממש החילוק המבואר בדברי רשב"א דכשיש שם רה"ר גדר הפילוש הוא כביטול ענין המחיצה וממילא דרשותו מתבטלת ומעורבת עם הרה"ר ואילו כשהוי לכרמלית שמשם ענין הבקיעה הוא כגדר של פתח נוסף לאותו מקום ממילא שזה שייך רק בענין הפילוש של מבוי שהוא מחמת הילוך הרבים ולא בחצר.

וגם יבואר היטב החילוק שבמבוי בעי' דווקא דלתות דס"ל לחנניה דכדי לבטל הילוך הרבים בפועל בעי' דבר שבמציאות מונע מהרבים את ההילוך⁵³³ ואילו בחצר עיקר המבוקש הוא שייחשב כמקום ורשות לעצמו ולזה סגי בצוה"פ או עומ"ר וכמשה"ת.

ועד"ז יתבאר החילוק הנ"ל מהאחרונים דס"ל שכל מה ששייך לדון על ביטול רשות החצר הוא דווקא כשהוי חצר אחת אבל בב' חצירות בגוונא שהוי חצר עקומה בזה לא שייך כלל הנדיון של פילוש (ואף הראשונים ששם נידון כמבוי אחד נראה שיש לבאר דמ"מ לא הוי מציאות של פילוש גמור ועי' בזה עוד להלן בנו"א קצת).

ועפ"ז נראה גם לבאר הא שיש נידון של מחזי רק במבוי ולא בחצר דנראה פשוט שכל הנדיון של מחזי שייך רק כשיש כעין הדבר שעושה הפילוש הגמור וממילא שאם המחזי הוא מחמת הילוכם של הרבים שם כל דין המחזי שייך רק כלפי פילוש של מבוי ולא כלפי הדין פילוש של חצר דאינו

⁵³² ואכן נראה דאף הראשונים שסברו שאין פילוש בחצר לא מוכרחים לבאר שגדר הדין של פילוש הוא מחמת הבקיע רבים וכאבהע"ז כדי שנוכל ליישב שלא פרכה כן הגמ' כיון שהוא דבר מציאותי וכדברי הפמ"ג דהרי כבר הוכח לעיל בארוכה שגדר הדין פילוש הוא דין אחר מבקעי רבים, אלא נראה דפליגי בזה עצמו דלכו"ע הנידון אם שייך פילוש בחצר הוא לדון שיהא שם פילוש בגדר זה שהתבאר דהרשות מעורבת עם הרשויות שעל ידה וכו"ל, אלא שיש לדון אי הוי ראייה לנידון של גדירה שכלפי"ז דנה הסוגי' בד"ה ע"ב שמחד הרי אינו ענין של פירצה ומאידך סו"ס המקום אינו גדור ובזה פליגי הראשונים אם שייך להוכיח מזה וממילא אם יש משם ראייה לנידון של הגמ' וממילא אם מוכח שיש פילוש בחצר או לא ודו"ק.

⁵³³ ואכן אכתי צ"ע מדברי הרשב"א הנ"ל בד"י ע"ב ששם מבוא שהבין שהיה מועיל עומ"ר בפילוש במבוי ואולי כ"ז הוא רק מדברי הראב"ד ולא ס"ל כן להלכה.

ממין המחזי כלל, וזה הטעם שלא דנה כאן הסוגי' לפי הראשונים מצד דין מחזי בחצר כיון ששם באמת אין נידון שגם אם רבים ילכו אין כל סיבה לגזירה⁵³⁴.

ונראה בזה יותר שבאמת גם כלפי הפילוש הגמור של חצר חלוק הוא ממבוי בנידון של הסוגי' כאן דאף שמבואר בסוגי' של מבוי עקום שיש דין של פילוש בין שני מבואות מ"מ נראה דכל זה הוא דווקא במבוי וזה כמו שהתבאר שם שכיון שבפועל הוא משמש את הרבים לילך שם ממילא הוא נידון כפילוש גמור אבל בחצר שהדין הוא מחמת שרשות החצר כמתבטלת לרשויות שעל ידה כל שהיא פתוחה לרשות נוספת כבר אין נידון של פילוש, אכן יש בזה תנאי אחד שבאמת ייחשב כרשות נוספת ולא יהיה כרשות אחת גדולה יותר, וא"ש היטב הנידון בסוגי' גם לפי הריטב"א שבכה"ג אינו נידון כפילוש כמו מבוי עקום דהוא גדר אחר של פילוש.

ולפי"ז נראה דזהו ממש דברי הרשב"א בסוגיין דבאמת בחצר ס"ל שיש פילוש וזהו מה שהוכיח מהא שמהני הגיפופי בחצר דשם באמת הוא מועיל כדי שלא יהא החיסרון של פילוש גמור דס"ל שיש גם בחצר⁵³⁵, אבל מ"מ הרי בתח"ד ביאר דכל הגזירה של מחזי הוא כיון שאינו חשוב כבי מקומות חלוקים והיינו שאף שהנידון הוא מצד בקיעת הרבים מ"מ צריך שיראו שהוא דרך אחת ולא כניסה מרה"ר אחת למבוי או לחצר ומשם לעוד מקום וממקום זה לרה"ר דאז ליכא כבר גזירה של מחזי ונמצא שהמבוקש בגזירה דרבנן הוא ממש המבוקש כדי שלא יהא הפילוש הגמור של חצר ושפיר הוכיח הרשב"א מזה לזה,

אלא דהוקי עדיין לרשב"א מדוע במבוי אין פילוש גמור מדינא דשם לא מהני להחשיבו כבי מקומות דסו"ס הולכים שם הרבים וע"ז תי' דהוא כיון שחשיב כנפרץ למקום המותר דהרי החצר אין בה פילוש כלל כיון שהיא פרוצה לרשות נוספת וחשיב כמקום אחר מחמת הגיפופי וכנ"ל ולכך המבוי שפרוץ אליו יכול להיות מותר ג"כ.

ומבואר לפי"ז דאף שיש פילוש גמור בחצר מ"מ לזה מהני הלחיים כיון שסו"ס נידון כבי מקומות ובדברי הרשב"א נראה שהיה מועיל גם למבוי ובה הביאור ג"כ דסו"ס אינו נידון כדרך הרבים מרה"ר לרה"ר, אכן בדברי תוס' נראה שיש להעמיד שיש בזה ג"כ חילוק בין הפילוש במבוי לפילוש בחצר וזה מקו' גלה"ש שתמה על המבואר בתוס' שגם בלא נפרץ במלואו ל"מ הלחיים למבוי לבטל הפילוש ותמה בזה דמדוע לא יועיל כמו שמהני לגבי החצר, אכן נראה לפי המבואר דסברו התוס' דמה שמועיל בחצר הוא כיון דאז נידון כבי רשויות אבל במבוי אינו ענין לפילוש שהוא מחמת הבקיעת רבים.

ולפי"ז נראה עוד דהנה בהמשך הסוגי' ד"ח סוע"א הק' הגמי' מהו חידושו של רב דהרי מצינו כן במשנה שחצר קטנה שנפרצה לגדולה כלפי הגדולה יש היתר וכלפי הקטנה אין, ותי' אי מהתם הוה אמינא הני מילי היכא דלא קא דרסי בה רבים אבל היכא דקא דרסי בה רבים אימא אפילו חצר נמי, והא נמי תנינא חצר שהרבים נכנסין לה בזו ויוצאין לה בזו רשות הרבים לטומאה,

⁵³⁴ והנה יעוי' בעבוה"ק שם שכתב בתו"ד כלפי חצר וז"ל 'לא נשאר לה בצד המבוי לא פס ד' ולא שני פסין כלחיים אם לא ערבה חצר עם המבוי שניהם אסורים' וצ"ב כוונתו דכיון דס"ל שיש דין פילוש בחצר מה יהני העירוב כדי להתיר את דין החצר דכתב שכל החיסרון הוא כיון שלא עירבו, ואכן באמת נראה שמקור דבריו הוא בפשטות הסוגי' וכנ"ל שכלפי הדין פילוש בחצר אין גזירה של מחזי וכל הנידון דבעי' גיפופי הוא רק כלפי הדין עירוב והוא ממש דבריו כאן שאם יערב יהיה היתר אכן דבריו שם ודאי אזלי לפי תירוץ הראשון כאן בחי' דלתי' השני הרי בעי' גיפופי גם בשביל הפילוש, ואכן דאכתי יש בזה חידוש דהרי סו"ס כלפי השם רה"י שלה מדאו' בעי' למחיצות המבוי כדי שייחשב שיש לה ג' מחיצות וא"כ הרי כלפי"ז יש גזירה של מחזי ונמצא א"כ שפתוח החצר למקום האסור וצ"ל דאף שנאסר מצד מחזי אכתי אינו בכלל מקום האסור כלפי המחיצות ודו"ק.

⁵³⁵ ומקור להא שהוא מועיל לפילוש גמור יש להביא מדברי הרמב"ם שבפי"ז הי"ח כתב 'נפרץ המבוי במלואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו לרה"ר הרי זה אסור מפני שהוא מבוי מפולש, והחצר מותרת שהחצר שרבים בוקעין בה ונכנסין בזו ויוצאין בזו הרי היא רה"י גמורה', והנה מבואר בדבריו לכאו' שהבין נידון הסוגי' שהוא מצד פילוש גמור ומ"מ כתב כ"ז רק אם נפרץ המבוי במלואו והיינו שגיפופי היו מועילים לפילוש הגמור ג"כ.

ורשות היחיד לשבת, והנה כבר עמדו האחרונים דלפי השיטות שיש פילוש בחצר איך נבאר משנה זו שהביאה הגמ' דמבואר שאין פילוש,

וכתב עלה האבהע"ז עפ"י מש"כ רש"י לקמן דכ"ב ע"ב ששם במשנה איירי שיש גידודי בתוך החצר וכתב דהוצרך לזה כדי לבאר מדוע ליכא פילוש, וכוונת דבריו דודאי הרי בוקעים שם הרבים וכלשון המשנה אבל מ"מ כיון שיש שם גידודי אינו דרך המיועדת לשימוש הרבים וממילא דל"ש בזה נידון מצד פילוש (וחילוק זה שגם אחר הגידודי הולכים שם בפועל מבואר בדברי התוס' בד"ו ע"א וכמו שהתבאר שם), ואכן צל"ע וכבר תמה בזה הבי"מ דא"כ מה הוכיחה הגמ' משנה זו כלפי הנידון של בקיעת רבים והרי אין בזה כלל דימוי לדין הסוגי' כאן כיון ששם יש גידודי המונעים מהרבים לעבור וכאן ליכא (ובבי"מ עצמו הק' בנו"א דהו"ל לגמ' לומר דאי מהתם הו"א רק היכא דאיכא גידודי).

והנה בפשיטות היה נראה דל"ק כיון שנידון הסוגי' לפי שיטות אלו שיש פילוש ל"ה נידון בדין פילוש גמור אלא נידון כלפי הדין מחזי כמפולש דהתחדש בסוגיין, וממילא דלא אכפ"ל מהו הטעם דליכא פילוש גמור אם מחמת שפתוח לעוד רשות או מחמת שיש גידודי דסו"ס הא קמן דבתרווייהו בקעי רבים וא"כ בשניהם היה לנו לגזור מצד מחזי ומוכח דליכא גזירה,

אכן לפי מה שהתבאר נראה שיש לבאר הדברים בדקדוק נפלא דהנה באמת הגמ' לא הזכירה כלל הלשון של פילוש והוא צ"ב מדוע דנה הגמ' מצד 'דרכי רבים' ולא מצד עיקר הנידון כאן דליכא פילוש, וביותר דבר זה מתמיה בדברי התוס' ד"ז ע"ב שביארו דברי הגמ' דליכא דין של אתי רבים ומבטלי מחיצתא, ומתחילה היה נראה דבאמת זהו נידון הגמ' לדון אם אמרינן ארו"מ אבל זה אינו דא"כ הו"ל לאתויי המשנה לקמן דכ"ב דפליגי בזה ר"י ורבנן ומוכח שם דלרבנן כשאכא שם ד' מחיצות ליכא דין זה וזה שפיר יש כאן ג"כ וע"כ דאין כוונת התוס' לדין שם וצ"ב מדוע ביאר מצד הרבים ולא מצד פילוש.

ואכן למה שהתבאר נראה דהנה זה ודאי שנידון הגמ' היה כלפי הדין של מחזי כמפולש בסוגיין אבל מ"מ הרי התבאר דכל מה ששייך גזירה של מחזי הוא רק עד כמה שהמחזי הוא מענין הפילוש שיש באותו מקום וא"כ נראה דכוונת הגמ' הוא ממש לנידון הנ"ל מהו הפילוש שהתחדש בחצר והיינו שביארה דאין לנו מקור מהמשנה של חצר גדולה לנידון שחידש רב שענין הפילוש בחצר הוא מחמת ביטול רשות החצר והיינו שאולי בגוונא של בקיעת רבים כלשון הגמ' יהיה גזירה גם בחצר ומזה גופא נוכיח שיסוד הדין פילוש בחצר הוא כמו מבוי מחמת הילוך הרבים וע"ז בא רב לחדש שאינו כן, ודברי הגמ' בזה באו בדקדוק גדול שעיקר הנידון הוא כלפי הדריסת רבים דייקא.

ודימוי הגמ' בין אופן שמתוקן הוא הפילוש הגמור מחמת שהם ב' מקומות או מחמת הגידודי הוא לפי משה"ת שיסוד הדין פילוש במבוי הוא מחמת שחשיב כדרך הרבים מרה"ר לרה"ר ולכך כשיש עוד רשות על ידו או כשיש גידודי ממילא אינו מקום המיועד להילוך הרבים ובזה ממש דנה הגמ' שמ"מ יש גזירה של מחזי וא"כ אין חילוק בין זה לזה.

ולפי"ז נראה עוד דהנה הובא לעיל כבר מהאחרונים שחילקו שבחצר אין את הדין של מבוי עקום והתבאר בזה דהוא כיון ששם הוי' ב' רשויות ע"י לעיל, ונראה דיש להעמיד לפי דבריהם שיהא עוד חילוק בין מבוי לחצר דגם בחצר שיש פילוש הוא דווקא כשהפתחים מכוונים זה כנגד זה משא"כ במבוי, והביאור בזה דכלפי הילוך הרבים אין זה נפק"מ דסו"ס זהו דרכם אבל כלפי הפילוש בחצר שיסודו כיון דחשיב שרשות החצר בטילה ממילא רק כשיש פילוש זה כנגד זה חשיב שאין כלל גזירה ברוחות אלו אבל כשהוי זה שלא כנגד זה הרי בכל צד יש גזירה ביחס לפירצה שבצד השני ול"ח שיש קשר בין הפירצות כדי לבטל את רשות החצר.

ואם חילוק זה נכון הרי יש ליישב המשנה בטהרות להנך ראשונים ששם מבואר שאין דין של פילוש בחצר בפשיטות ששם איירי בזה שלא כנגד זה והם ממש דברי הגמ' שממש אין מקור דאין גזירה אפי' בזה כנגד זה (והוא כדברי המהרש"א הנ"ל ברש"י שבזה כנגד זה יהיה פילוש גם בחצר⁵³⁶), ונרויח בזה מה שיש להק' סתירה בדברי הרשב"א הנ"ל בעבוה"ק שבסי"ג שם נראה

⁵³⁶ אכן בדבריו מבואר יותר דהוי גם כשהחצר פתוחה למבוי וע"י או"ש שעמד בזה וכתב דאינו מוכח ואולי גם כוונת מהרש"א רק כשהוא פתוח ממש ולא איירי על הסוגי' ע"ש והוא דוחק בפשט, ועכ"פ לפי המתבאר מסתבר שכשיש עוד רשות ממש אינו נידון כפילוש בחצר ודו"ק.

דאין דין פילוש בחצר ואילו בסייד מבואר וכנייל שיש פילוש דנימא שבסייד איירי בזה כנגד זה דווקא⁵³⁷.

ועפ"י זה אולי יש ליישב קוי עצומה ע"ד הגמ' דהנה כאן מבואר שיש חידוש במשנה זו דלא דנים פילוש או מחזי כמפולש בחצר, וצ"ע דהגמ' לקמן דכ"ב ע"ב הק' מהו החידוש במשנה לפי רבן דל"א ארו"מ וצ"ע דהרי יש בזה חידוש גדול כאן שאין פילוש אכן למה שמתבאר אפי' שכיון שגדר הפילוש בחצר הוא מצד ביטול הרשויות הרי כל נידון הגמ' כאן הוא רק לס"ד שבחצר יהיה פילוש כמו במבוי אבל אחר שביארה הגמ' שאינו כן וכיון דאיירי בזה שלא כנגד זה הרי הוא דבר פשוט וברור שאין כלל נידון של פילוש בכה"ג בחצר כיון שלא שייך מציאות זו של ביטול הרשות בכה"ג ודו"ק היטב.

ועלה בידנו לפי"ז ג' שיטות בדין תיקון הלחיים דלשי' הרמב"ם מהנו הלחיים כדי לתקן פילוש גמור ואף במבוי ולכך כתב דווקא נפרץ במלואו, והביאור הוא כמו שהתבאר דסו"ס הו"ו ב' מקומות וממילא לא הוי דרך הרבים מרה"ר לרה"ר, ולשי' הרשב"א מהנו כדי לבטל הפילוש הגמור שיש בחצר כלפי המחזי של מבוי וזה ג"כ התבאר לעיל בביאור שברי הרשב"א ב'כשם', ולשי' התוס' מבואר דמהנו רק כדי לבטל הפילוש של חצר ולא מהנו כלל כדי לתקן אף את המחזי כמפולש של מבוי.

[ומענין הסוגי' יש להביא דברי הראב"ד בהשגות פי"ז ה"ו שמבואר בדבריו שהחילוק של הגמ' בין עירבו ללא הוא טעם להתיר הטלטול שאם עירבו הוא סיבה שלא יועילו המחיצות כיון שהוא נידון כרשות אחת ועי' בבעה"מ שנקט ממש להיפך והנידון בזה לכאוי הוא אם נדון הכל כמבוי או כחצר מחמת העירוב, והנה מדבריהם מוכח לכאוי כדברי הטי"ז שסי"ה סק"ג שכתב שבחצר שארכה כרחבה כיון שנידון כמבוי ממילא יש בו גם את הדין של בקעי רבים ובפמ"ג נחלק ע"ד דסו"ס אין בו מציאות של בקעי רבים וכ"כ בחזו"א והיינו דפליגי אם השם חצר הוא המתיר או מה שבפועל בחצר אין בקיעת רבים, ולכאוי בדברי הבעה"מ מבואר שכיון שהכל נידון כמבוי ממילא יש בזה פילוש אלא דבאמת בבעה"מ מבואר זה כביאור בגמ' והיינו שבכה"ג רק המבוי יהיה אסור ואילו החצר מותרת⁵³⁸, אלא דלכאוי כמו"כ לפי הפמ"ג והטי"ז יהיה נידון זה להיפך במבוי שארכו כרחבו שלפי הטי"ז יהיה נידון כחצר גם לגבי בקיעת הרבים ולפי הפמ"ג כמבוי וא"כ יהיה ראייה לזה מדברי הראב"ד שנידון כחצר, אכן אפי' דכל דברי הפמ"ג הם רק לקולא ולא לחומרא ומקור לזה מדברי החזו"א בסי' ס"ה שבסקט"ו כתב כדברי הטי"ז לגבי קולא של חצר ובסקל"ב כתב כפמ"ג לקולא של מבוי ומבואר דל"ה סתירה וא"כ ליכא ראייה ודו"ק, ואכן לפי מה שהתבאר שפילוש ובקיעת רבים הם ב' נידונים אפי' דאין להוכיח לנידונם של האחרונים⁵³⁹ והיא ראייה לכל הנ"ל, ועוד מח' מבואר ביניהם דבראב"ד נראה שבלי עירבו היה גם המבוי מתוקן וכשי' הרמב"ם הנ"ל שכיון שמפולש למקום אחר ממילא ל"ה פילוש ועי' לעיל שברמב"ם מבואר כן ממה שכתב דווקא נפרץ במלואו ואילו בבעה"מ מבואר שהוא נידון כמפולש גם בכה"ג].

⁵³⁷ ואכן כתב שם 'אפילו' זה כנגד זה ומשמע שגם בלא זה כנגד זה יש דין של פילוש, אבל אפי' דכוונתו אפילו כלפי היתר דמ"מ מהני לזה צוה"פ ודיני תיקונים של מפולש ועי'.

⁵³⁸ ובאמת דבריו צ"ב שאם הכל נידון כמקום אחד מדוע רק המבוי אסור וצ"ע.

⁵³⁹ אלא שבאמת אכתי תקשי מדוע ליכא גם לחיסרון של בקעי רבים והדרא הראיה דלא כפמ"ג גם למבואר כאן ועי'.

ביאור שיטת השו"ע סי' שצ"ב בדין עירוב לחצאין

עירובין דף – נ"ט: (פמ"ג שצ"ב ושס"ג)

א. כתב השו"ע סי' שצ"ב ס"ד ז"ל 'עיר שנשתתפו כל יושביה חוץ ממבוי אחד הרי זה אוסר על כולם, ואם בנו מצבה על פתח המבוי, אינו אוסר עליהם. לפיכך עיר שהיתה קנין יחיד, אפילו נעשית של רבים, אין מערבין אותה לחצאין אלא או כולה או מבוי מבוי ובונה כל מבוי ומבוי מצבה על פתחו אם רצה לחלוק רשותו מהם כדי שלא יאסור על שאר המבואות', ודין זה הוא הדין המבואר בסוגיין שלא מהני לחלוק העיר לחצאין וסתמת השו"ע (וכן דקדק במשנ"ב) שפסק כל"ב שאין חילוק בין ארכה לרחבה⁵⁴⁰, והנה דין זה הוא שלא מהני חלוקת העיר לחצאין ופשוט לכאוי הוא שאינו מועיל גם בצוה"פ, ומאידך בס"ו כתב השו"ע ז"ל 'זה שאמרנו שאין מערבין אותה לחצאין, היינו לומר שאין לחי וקורה מועיל לסלקם זה מזה, אבל בפס ארבעה או בשני פסין שני משהויין נחלקים אלו מאלו ומערבין לחצאין. ואם הוא רחב מעשר אמות עושה צורת פתח', ומבואר דמהני צוה"פ גם בדין זה של לחצאין וכבר עמדו בזה האחרונים שלכאוי סתר דבריו וכתב הגר"א בדוחק שאין כוונת השו"ע לכל האופנים של דין לחצאין שכתב לעיל מינה אלא רק לאופן האחרון שתיקון מבוי מבוי, וכבר התבאר מזה באריכות לעיל שמדברי השו"ע עולה שגם במבוי מבוי החיסרון הוא מצד דין לחצאין וההינו מצד הנידון של דריסת הרגל אבל כיון שאין הדריסה מוכרחת ממילא מהני מה שמתקן שם פסים או צוה"פ עי' לעיל בארוכה.

והנה עכ"פ עולה מדברי השו"ע שהוא גופי' ס"ל שאין מציאות לחלק רה"ר בכל אופן שהוא גם לרחבה כיון שהוא מקום הילוך הרבים, וצ"ע בזה מסתירת דברי השו"ע בב' מקומות דהנה לעיל בס"י שס"ג סל"א כתב השו"ע 'העמיד לחי באמצע המבוי, אם יש חצר מהלחי ולחוץ ועשו גם החיצונים לחי לראש המבוי, אוסרים אלו על אלו עד שיערבו יחד וכו' אבל אם עשו באמצע שני פסים, או פס ארבעה אם אינו רחב יותר מעשרה, או שעשו צורת פתח אם הוא רחב יותר מ', אפי' אם יש חצר מהתיקון ולחוץ ועשו גם החיצונים תיקון לראש המבוי, כל אחד יכול לערב ויהיה מותר בחלקו', ומבואר בדבריו שמהני פסים לחלוק באמצע המבוי אף שיש שם ג"כ חיסרון מצד הורגלו לערב והוא לכאוי ממש כמו החיסרון כאן.

ובאמת כבר עמד בזה הבי"מ סי' שצ"ב וכתב דע"כ נימא שאיירי במבוי סתום ולכך מהני לחלק בפסים כיון שאין לחיצונים דריסת הרגל על הפנימיים, אמנם במשנ"ב שם העתיק בשם התו"ש והפמ"ג שכתבו שדברי השו"ע איירו דווקא במבוי מפולש דאלי"כ היו אוסרים זע"ז מצד דריסת הרגל של הפנימיים וא"כ הדק"ל בסתירת דברי השו"ע.

עוד מצינו בזה בב"י בס"י שס"ד שהביא בשם הריו"נ בדין מבוי עקום שכל הנידון שהם אוסרים זע"ז הוא דווקא כשלא עירבו כל בני מבוי לעצמם אבל אם עירבו כל בני מבוי לעצמם אינם אוסרים זע"ז כיון שסילקו עצמם זמ"ז כיון שיש לכל מבוי פתח עצמי לרה"ר וכופין על מידת סדום שלא יעברו שם בשבת, וכתב עלה הבי"י דלפי מה דק"ל שרגל המותרת אינה אוסרת ממילא גם כאן אף אם יעברו לא יאסרו כיון שהיו דריסת רגל המותרת במקומה.

והנה לכאוי סתר דבריו למבואר בשס"ג הנ"ל שבעי' פסים וסילוק ולא סגי בכך שהיא רגל המותרת, וצ"ל שיש חילוק בין מבוי עקום שאף שדינו כמפולש מ"מ כל שתיקנו בעקמימות כבר מהני ליחשב כב' מבואות כלפי"ז שנוכל לדון כל מבוי לעצמו ובזה אין דין דריסת רגל (וכמשה"ת לעיל בארוכה דכל שאין הדריסה מוכרחת הוא תלוי אם נקרא מקום אחד או ב' מקומות), משא"כ בנידון בשס"ג שלעולם הוי מבוי אחד ולכך בעי' דווקא לחלוק בפסים.

⁵⁴⁰ ובאמת הערה היא על הרמ"א מדוע לא הביא שיטת הטור שחולק בזה בס"ד וכתב כן רק בס"ו ועי'.

אכן מ"מ צלי"ע דסתר דבריו הב"י למבואר בדבריו כאן בשצ"ב שלא מהני כלל לחלוק מקום השייך לכל וזה גם לרחבה ומ"ש א"כ האי מבוי, וכבר עמד בזה במג"א שם סק"ג דסתר הב"י משנתו לכאוי וצלי"ע⁵⁴¹.

ב. ואשר נראה בזה לכאוי דהנה בעיקר דברי הגמ' כאן בל"ב שלא מהני לחלוק גם לארכה כתב רש"י הטעם 'אבל הכא - הרי רשות הרבים של אלו ושל אלו אחד הוא שאין בו חילוק באמצע אורכו ולא רמז של מחיצה, לומר תיחוד דשא ותשמש את כולה במקומה, והיכי מצית לסלק הני מהני, והנה מש"כ דליכא רמז של מחיצה לכאוי צ"ב דהרי לא מהני כל רמז מחיצה וכל נידון הגמ' היה על צוה"פ, וצ"ל דאין כוונתו שהיה מועיל לחי אלא שאם היה בצורה שניכר שהם ב' מקומות וזה היה יכול להיות גם לו יצוייר ברמז של מחיצה (וכגון בחלקי מחיצה וכדו') היה מועיל כיון שע"כ הרשויות חלוקות הם ולכך בזה היה מועיל חלוקה ע"י צוה"פ, והיינו שעיקר טענת הגמ' היא שרה"ר אין בה מקומות מקומות שנוכל לדון שיועילו בה תיקונים של צוה"פ וכדו' אלא כל הרה"ר ע"כ מקום אחד הוא.

ונראה א"כ די"ל בפשיטות שכל סברא זו שייכת דווקא ברה"ר ששם באמת מצד המציאות הוא מקום אחד ול"ש לראות בו חלוקת מקומות, אבל במבואות ליכא סברא זו ואף במבוי אחד עצמו י"ל שכיון שכל חצר משמשת לפני פתחה ממילא זה עצמו מגדיר שיש כאן כמה מקומות ובה באמת גם לל"ב מהני לחלוק בפסים או בצוה"פ.

ומעתה מיושבים היטב דברי השו"ע שאף שפסק כל"ב מ"מ כ"ז הוא דווקא ברה"ר אבל במבוי שבזה עסק בסי' שס"ג ושס"ד באמת מהני לחלוק באמצעם.

ומקור גדול לזה היה נראה לכאוי להביא מהגמ' לעיל בדמ"ט ע"א שמבואר שם כמה אופנים בחצר שבין ב' מבואות מתי היא אוסרת המבוי, ומבואר שם באופן הג' שאם היתה באחד רגילה ובאחד אינה רגילה זה שרגילה בו אסור וזה שאינה רגילה בו אסור והיינו מטעם שהיא שייכת לרגילה, ובאופן הדי' שם שאם עירבה רגילה לעצמו ושאינה רגילה לא עירבה דוחים אותה אצל הרגילה מצד כפיה על מידת סדום, וצלי"ע בזה דאף אם יש סברות לדון ששייכת יותר לזו מלזו מ"מ הרי לכאוי אינו טוב יותר מכל רה"ר לרחבה שג"כ נימא כפיה על מידת סדום ומצד המציאות גם מקומה יותר בחלק החיצון.

אכן למשה"ת א"ש היטב דכל נידון הגמ' בסוגיין גם לל"ב הוא דווקא ברה"ר ולא במבואות או בחצירות ששם לעולם יש חלוקה של מקומות ושפיר מהני הבדלה בפסים וכדו', וה"ה בכל מקום שיש סברא לראות שייכות של בני החצר הזו למבוי אחד.

ג. אמנם דכ"ז הוא בדברי רש"י אכן התוס' בסוגיין כתבו כלפי דברי הגמ' בל"ב וז"ל 'פירוש דוקא פנימית אחדא דשא מלהשתמש בחיצונה שאינה מקומה דעיקר חיצונה לבני חיצונה אבל רה"ר הוי להני כמו להני ובחנם פ"ה דברה"ר אין חילוק באמצע ארכו ולא רמז מחיצה לומר תיחוד דשא ותשמש, וכמו"כ הוא בדברי התוס' בע"א שישוד הסברא ברה"ר הוא כיון שהוי להני כמו להני והיינו שאין כלל עדיפות לחלק מהמשתמשים כמו בחצר פנימית וחיצונה (ואזלו בזה התוס' לשיטתייהו בכל הסוגי' שהנידון באחדא דשא הוא שמוסיף בזה החיצון לפנימית את מניעת השימושים ולא נידון כלפי הדריסת רגל בלחוד ורש"י שלא פירש כן לכאוי ג"כ אזיל לשיטתי' שיש ב' דרגות בדריסת הרגל וכמשה"ת כבר לעיל בארוכה), ולפי דברי התוס' עולה בזה כלל אחר שאין כוונת הגמ' בל"ב לסברא מסוימת ברה"ר אלא סברא שכל שהם שווים בשימושיהם ל"ש לדון על אחדא דשא דהרי שווים הם ולפי"ז הדק"ל דכמו"כ נימא בכל מבוי או חצר שבין שתי מבואות דהרי מן הדין כל המבוי שייך לשניהם בשווה ועכ"פ בחצר שבין ב' מבואות הרי מצד הדין יכולה להשתמש בכל מבוי כשאר החצירות וא"כ שוב יק' לפי הל"ב מדוע מהני לחלוק הרשות, וקו' זו היא על דברי הב"י אי נימא שנקט בפשט כדברי התוס', והיא קו' עצומה על שיטת התוס' עצמם מה יענו על הסוגי' בדמ"ט שמבואר שיש אופן לחלוק הרשויות אם יש סברא של עדיפות שחצר זו תהיה שייכת למבוי זה או זה.

⁵⁴¹ יעו"ב בב"מ הנזכר שם שכתב דהטעם שלא פסק כן הב"י בשו"ע הוא מחמת שלא ס"ל כן וכל דבריו כלפי הריו"נ הוא לפי הל"ק בגמ' שלרחבה מהני ומבוי זה דמי לרחבה, וצ"ע א"כ מדוע לכה"פ לא ציין למבואר בסי' שצ"ב ומשמע שאינו חולק בדין על דבריו.

וכלפי דברי התוס' עצמם אולי י"ל בדרך מחודשת ששם לא נקרא שיש להני כמו להני ממש כיון שיש דין כפיה על מידת סדום, והיינו שהדין כפיה עצמו הוא סיבה להחשיב שאין נידונים בני החצר הזו שייכים למבוי החיצון כמו שאר בני החצירות אלא שייכים למבוי השני ועי' בזה, ומ"מ אכתי צליע אם ס"ל כב"י כשיטת התוס' מה נענה על הסתירות הנ"ל.

ויעוי' במחצה"ש שצ"ב כלפי דברי המג"א סק"ח שנראה שהבין דברי המג"א שכל הדין שאין מחלקים עיר לחצאין הוא כשדרך הרבים עוברת שם, ומשמע קצת שאין כוונתו כסברא הנזכרת מצד דיני רה"ר אלא הוא מצד הילוך הרבים והיינו שרק מקום שנקרא מקום ההילוך לרבים יש חיסרון זה של לחצאין וא"כ היה אפ"ל ג"כ חילוק ע"ד הנ"ל שכל הדין הזה נאמר רק אם יש דרך הילוך לרבים וזה יש רק באופן של שצ"ב ואילו בשס"ג ושס"ד לא הוי דרך הילוך הרבים, אכן גם ביאור זה צליע אם הוא נכון בשיטת התוס' שהוא נידון מצד דהוי להני כמו להני ואולי כל סברא זו היא תוספת לדין זה שהוי דרך הילוך לרבים.

אלא דעיקר הסברא הזו צליע מה אכפ"ל במה שהוא דרך הילוך הרבים והרי סו"ס מצד המציאות הדריסת רגל האוסרת היא הדריסה של בני המבוי עצמם והם הולכים בשווה במבוי וברה"ר וא"כ מדוע דרך הרבים תהיה סיבה טפי לדון את הילוך אלו שהולכים שם ממילא כהילוך גרוע יותר, וצליע בזה.

ומצינו בכל זה דרך אחרת בדברי החזו"א סכ"ב סק"ג שנקט בהבנת דברי הרא"ש שצוה"פ באמת מהני גם לארכה של הרה"ר לפי"ד, והיינו שכל נידון הסוגי' לפי הרא"ש הוא רק בלחי וקורה ואילו בצוה"פ מהני בכל גווני.

וצ"ל וכן עולה מדבריו שם שבאמת נידון הסוגי' הוא דלא כמו שהתבאר לעיל שהוא נידון מצד דריסת רגל דהרי על דריסת רגל לא מהני צוה"פ בכ"מ ומהכ"ת שכאן יהיה הדין חלוק, אלא נידון הסוגי' הוא מצד חיסרון אחר שאין כאן חלוקה מספקת בין המקומות שלא יאסרו זע"ז, ומה שמבואר בגמ' שתלתה א הנידון בר"ע ורבנן הכוונה רק לדון מדוע אין חיסרון 'נוסף' מצד דריסת הרגל ובוזה ת"י הגמ' חילוקים של אחדא דשא וכוונת הגמ' שכמו שמהני אחדא דשא כלפי החיסרון של דריסת רגל כמו"כ סברא היא שיהני אחדא דשא לחיסרון חדש זה מצד איחוד הדירורים אבל אין המכוון שהוא אותו דין ממש, וכלפי דין זה של המקום כמקום אחד חידש הרא"ש דמהני צוה"פ ואילו נידון הסוגי' היה בדין לחי, וקצת מקור לדרך זו יש להביא מדברי רש"י הנ"ל שביאר קו' הגמ' שאין 'רמז' מחיצה ומשמע שלפי הל"ק היה מועיל גם רמז מחיצה ולא דווקא צוה"פ ולדבריו א"ש היטב והיא דרך מחודשת בפשט הרא"ש ג"כ שנראה שהבין כן כדין נוסף ולא שזהו עיקר הדין של הסוגי' בחלוקת ארכה ועי'.

ד. עוד נקודה יש לברר בדעת השו"ע דהנה לשון השו"ע בס"ד היא לפיכך עיר של יחיד וכו' וכבר עמד בזה הגר"א שמבואר בדברי השו"ע שחיסרון זה של אין מערבין לחצאין נאמר רק בעיר של יחיד ולא בעיר של רבים, ודבר זה שנוי במח' הראשונים שהריטב"א ורשב"א בסוגיין כתבו להדי' שדין זה נאמר גם בעיר של רבים והביאו דברי רש"י שמבואר שהוא דין בעיר של יחיד, וכדברי רש"י מבואר גם בתו"ר ותור"פ ובהגהות אשר"י בסוגיין שכתבו של"ש דין זה בעיר של רבים, וביאור גדר הדברים התבאר לעיל בארוכה שישוד הדין הוא שדריסת הרגל שייכת יותר במקום שנקרא 'מקום אחד' שאז הם נידונים כאנשי המקום ויש להם זכות על הדריסת רגל ע"י לעיל בארוכה,

ואמנם יש לדון מהו עיקר הטעם בזה דהנה רש"י כתב 'דכיון דמעיקרא של יחיד הוה, והיו מערבין את כולה והורגלו להיות אחד אסרי אהדדי' והנה פתח רש"י בהא שהוי עיר של יחיד מעיקרא וסיים בזה שהם הורגלו להיות אחד, ויש לדון מהו העיקר בזה והיינו דלו יצויר עיר של רבים שעשו כבר שיוור ותיקון והורגלו לערב האם יהיה בזה ג"כ הדין שאין מערבים לחצאין או שנימא שדברי רש"י שפתח שהוי עיר של יחיד מעיקרא הם בדווקא, ויעוי' בחזו"א ספ"ו סקט"ו שכתב דלכאוי נראה שכל עיר של רבים שעירבו כבר (היינו ע"י שעשו שיוור ותיקוני רה"ר) שהורגלו לערב יהיה דין זה.

אמנם מלשון השו"ע שכתב שהוא דין בעיר של יחיד וזה אחר שכבר כתב שהדין בעיר של רבים הוא לעשות שיוור נראה לכאוי שהוא בדווקא בעיר של יחיד דאל"כ היה צריך להוסיף שבעיר של רבים ג"כ אחר השיוור יש דין זה, וכמו"כ הוא נראה בדברי הגר"א שדקדק על אתר מדברי השו"ע שהוא דין בעיר של יחיד, וביותר בדברי המשנ"ב שהעתיק לשון רש"י הנ"ל שהטעם בעיר של יחיד

הוא כיון שהוא היה של יחיד ואם עיקר הענין היה בהורגלו העתקה זו היא למותר וגם משתמע ממנה דין שאינו נכון.

אכן מאידך מה שצ"ע בזה הוא דהמג"א לעיל סי' שס"ג סל"א כתב שעיר המוקפת חומה ודלתות יש בה דין שלא יערבנה לחצאין והעתיק דבריו בלי חולק הפמ"ג והמשנ"ב שם⁵⁴², וסתמת הלשון משמע שהיו בעיר של רבים (דעיר של יחיד לשו"ע הוא קנין יחיד וודאי אינו עיר בסתמא), וצ"ע דסתר דבריו כאן.

ובאמת דעיקר הדין שכתב שם צ"ב דמה יוסיף לן החומה לגבי נידון זה של עירוב לחצאין, ומתחילה היה נראה שכוונת המג"א שעיר של רבים שעשו לה חומה נידונת כעיר של יחיד ומצינו סברא כזו בדברי המהריב"ל הביאו בביאור"ל כאן שאם עשו לעיר חומה היא נידונת כעיר של יחיד, אמנם זה ודאי אינו בשיטת המשנ"ב דביאור"ל כאן הסיק דלא כדברי המהריב"ל אלא כתב שהיו אכתי עיר של רבים וא"כ ע"כ אין הטעם מחמת שנקרא עיר של יחיד, וצ"ע א"כ שאף אם נימא שבאמת בעיר של רבים יש דין זה של לחצאין באופן שהורגלו לערב מ"מ מה יוסיף לן החומה לגבי זה.

ואפי' שהוא תלוי בדין זה של הורגלו לערב מה עניינו שיש לדון האם בעי' שבפועל יעשו שם עירוב ואם בעי' האם בעי' שיעשו שם כמה פעמים כדי לקבוע שהורגלו או דסגי בעצם מה שיש אפשרות לעירוב, ומצינו כעין נידון זה בדברי הפמ"ג שס"ג ל"א במשב"ז הביאו גם בשעה"צ שכתב לגבי הדין המבואר שם שכל מבוי שהיו רגילים לערב זה עם זה בעי' אם באו לחלוק ב' פסים וכתב עלה הפמ"ג חידוש שדין זה של הורגלו במבוי הוא גם באופן שמעולם לא השתתפו כל בני המבוי יחד דכיון שרוב מבואות רגילים לערב יחד לעולם צריכים בני מבוי הרוצים ליחלק אף אם לא השתתפו יחד מעולם ב' פסים, ומבואר א"כ דל"ב שבפועל יורגלו ויערבו יחד אלא עצם מה שכן הוא הרגל הרוב הוא קובע את צורת המבואות.

ואמנם שדברי הפמ"ג אינם מקור לומר שיהיה בכה"ג בעיר חיסרון של עירוב לחצאין ממש והיינו לומר שעצם מה שיש רוב ערים וכדו' כבר סיבה שלא יועיל כלל ליחלק אף בפסים וצוה"פ דודאי הוא גדר אלים יותר, וגם מצד המציאות אין לנו מקור לחדש שכן היא המציאות ברוב הערים המוקפות חומה, וגם בדברי הפמ"ג אין נראה שזהו הכוונה כאן דכשחידש דינו במבוי במשב"ז כתב שכ"מ קצת בלבוש ואף שבא"א בהמשך בסעיף העתיק דברי המג"א לגבי עיר המוקפת חומה ואם הסברא בדין זה היה מצד הרוב הו"ל לציין ולהביא מקור לדינו מדברי המג"א, ומכ"ז נראה מוכח שאין המכוון בדין זה מצד הרגל עירוב וצ"ב א"כ בדין זה.

ה. והנראה מוכרח בזה דהנה כתב המג"א בסי' שצ"ב לבאר הטעם שאין אנו נוהגים כיום לעשות שיור לעיר, וכתב שהוא כיון שס"ל בזה כשיטת רש"י שעיר של רבים הוא דווקא עיר שמתחילת הישוב היה שם ס"ר ודבר זה אינו מצוי⁵⁴³, ומבואר בדברי המג"א שסתם עיר שדנו בה הפוסקים היא עיר שאין בה ס"ר, וכמו"כ מבואר בכמ"ק בדברי הפוסקים בהל' מחיצות שביארו הטעם שמהני כיום תיקונים לרה"ר אף שאינם מועילים ברה"ר ממש וכתבו שהוא כיון שסומכים על שיטת רש"י שרה"ר הוא דווקא בס"ר.

וא"כ נראה שכמו שלגבי דין שיור אנו סומכים על שיטת רש"י כמו"כ הוא לאידך גיסא לחומרא שכל עיר שאין בה ס"ר או שלא היה בה בתחילת היישוב דינה יהיה כעיר של יחיד לגבי דין זה שאין מערבים את העיר הזו לחצאין, וכיון שכן היא הסתמא בערים כמו שמבואר בדברי המג"א ממילא י"ל שגם דבריו בסי' שס"ג בעיר המוקפת חומה איירו בעיר של יחיד ובזה כבר הדר דינא שיש הרגל עירוב כמו המבואר בסי' שצ"ב.

⁵⁴² ובשו"ע הגר"ז העתיק הדברים שם ובסי' שצ"ב כתב ג"כ לדין זה ופירש בעיר של רבים, אמנם שהוא עצמו אינו ראה לשיטת השו"ע כיון שהוא פסק כהנך ראשונים שדין זה של עירוב לחצאין קיים גם בעיר של רבים וממילא פשוט הוא שדין זה נכון להעמידו בעיר של רבים.

⁵⁴³ ונראה שאין כוונת המג"א מחמת דס"ל כרש"י בדין זה של רה"ר וכמו שהבין דברי הא"ר להלן אלא כוונתו דבדרבנן יש להקל כשיטת רש"י, אבל כיון שאנו מקילים כשיטת רש"י אין לנו לאחוז החבל משתי הקצוות ולומר שלא יהיה בזה דין של עירוב לחצאין ולכך גם בזה אנו מחמירים לדבריו.

ואף דהפמ"ג והמשנ"ב בסי' שצ"ב העתיקו דברי הא"ר שנחלק ע"ד המג"א וטעמו שהרי לעיקר דין רה"ר לא קי"ל כרש"י אלא כתב הטעם מחמת בתי העכו"ם דהוה שיוור, מ"מ נראה שכ"ז הוא לקולא אבל לחומרא אכתי יש לחוש לשיטת רש"י דהוי עיר של יחיד וממילא הדר דינא שיש בזה מצד עירוב לחצאין (אלא שיש בזה חידוש לומר שחששו לחומרא בדין עירוב חצירות לשיטת רש"י ואולי בצירוף מה שהמג"א היקל מחמת זה לכך החמירו ועי').

ולפי"ז אולי י"ל עוד שבאמת בעיר של יחיד ל"ב שיהיו מורגלים בפועל לטלטל דהרי בעיר זו שהקיפוח חומה לא כתבו שעירבו כבר פעם אחת, אלא נראה שבזה ודאי שייכת סברא כעין סברת הפמ"ג שכיון שהיא עיר אחת ומצד המציאות הם מוציאים מזה לזה זה עצמו עושה הרגל עירוב דהם ממש כמו בני חצר אחת ולכך זה שייך רק בעיר של יחיד ועי' בזה.

בביאור דין אוסרים לראב"י

עירובין דף - ס"ה: (פמ"ג שפ"ב)

א. גמ' – 'אמר רב יהודה אמר רב ישראל ונכרי בפנימית, וישראל בחיצונה, בא מעשה לפני רבי ואסר, ולפני רבי חייא ואסר וכו' ובהמשך הגמ' מבואר שדין זה נאמר לפי שיטת ר"ע שס"ל שרגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה, ובביאור הדין שנאמר כאן מצינו ג' שיטות בראשונים.

דהנה מבואר בסוגיין שכל הדין שגוי אוסר על הישראלים הוא רק לפי ר"ע שס"ל שיש איסור בדריסת הרגל כי האי וצ"ב בזה דפשטות הדין של ראב"י שאוסר בבי' ישראלים הוא מחמת שהם דרים עם הגוי וצ"ב א"כ מה ענין האיסור לדין שידורו יחד,

ומבואר בדברי רש"י תשובה לזה והוא במה שכתב (בד"ה לעולם) 'וכיון דאסר עליה הוה להו בחיצונה שני ישראלים אוסרין זה על זה ומהני נכרי לבטל את עירובן אפילו עירבו ואי ליכא נכרי כי עירבו שרי' ומבואר בדברי רש"י שגדר הדין שנאמר באוסרים הוא כיון שאז הם חייבים בעירוב וגדר דין הגוי בכל מקום הוא כדי לבטל את עירובם,

וכבר התבאר בריש פרקין מדברי הגר"א בריש סי' שפ"ב שכתב לדקדק מדברי רש"י במשנה שם שזהו גדר האיסור בגוי וביותר מבואר כן בהמשך דבריו שם כלפי מש"כ הרמ"א שאם יש ב' ישראלים דרים בחצר עם הגוי ולאחד יש תפיסת יד אצל השני אף שעיקר הדין הוא שבכה"ג אינו

אוסר אם היה גוי מ"מ יש איסור, וכתב עלה הגר"א דזה אינו כיון שסו"ס אינם אוסרים זע"ז ואינם צריכים עירוב והיינו שבלא הדין שהם צריכים עירוב לא יהני לאסור מה שיש שם ב' ישראלים, ולפי"ז נמצא שבאמת עיקר הדין לראב"י אינו מחמת שהם דרים יחדיו אלא עיקר הדין הוא כיון שהם זוקקים עירוב ונאמר שאם יש שם גוי הוא מבטל את העירוב⁵⁴⁴.

וכ"כ בב"מ שם ס"יז בביאור גדר הדין בגוי וז"ל 'אמנם הבעה"מ נראה דס"ל דבמקום גוי נקטינן כר"ע דאף רגל המותרת אוסרת וצריך עירוב כדי שיהיה נקרא שני ישראלים אוסרים זה על זה' הרי להדי' שעיקר הדין בגוי הוא שנאמר שצריך עירוב והוא כדי שיתקיים הדין של ב' ישראלים אוסרים וכדברי הגר"א (ודברי הבעה"מ גופי' יבואו עוד לפנינו בארוכה בע"ה).

והנה לפי"ז כיון שלהלכה קי"ל כרבנן שרגל המותרת אינה אוסרת א"כ אין כל טעם לאסור בהני גוונא לדינא, והנידון בזה הוא מה שמצינו בסוגי' להלן דע"ה שמבואר שם שר"א גזר שאם שגוי הרי הוא כרבים ופליגי הראשונים בביאור האופן של הגזירה, וברש"י שם ביאר שהוא באופן שהיו ב' ישראלים בחיצונה וגוי בפנימית ומדינא לרבנן אין איסור כיון שאין הוי דר עמם באותה חצר ולכך בעי' לטעם של גזירה, ואזיל לשיטתו וכנ"ל שעיקר הדין נאמר רק באוסרים וממילא שהעמיד באופן שיש ב' ישראלים בחיצונה שאז הם אוסרים זע"ז ולפי"ז דיני הסוגי דידן לא קיימו להלכה כיון שאינם אוסרים.

ואכן בטושי"ע שפ"ב ס"יז העתיקו לדיני הסוגי' ג"כ ומבואר א"כ דלא בעי' באמת שיהו אוסרים זע"ז, ובאמת דבביאור"ג שם כתב שהוא מחמת דס"ל שהגזירה שנאמרה בדברי ר"א היתה גם בשיש ישראל אחד בפנימית ואחד בחיצונה והוא כמו שביאר ברמב"ן במלחמות דע"ה (והבעה"מ בדס"ה ע"ב בתי' השנל) שטעם הגזירה הוא מפני הרואים שיאמרו שדרים ב' ישראלים עם הגוי ואינם שוכרים ממנו, ואזיל בזה הגר"א לשיטתו שמדינא ודאי אין בזה איסור וכל הנידון הוא רק מצד הגזירה הזו של חשש הרואים⁵⁴⁵.

⁵⁴⁴ ומ"מ אפ' שס"ל שיש כאן איזה דיור במציאות ע"י הדריסת רגל, ומקור גדול לגדר זה שעיקר המבוקש הוא שיהיה עירוב הוא בדברי הרמב"ן במלחמות דע"ה שכתב שם לחלוק ע"ד הבעה"מ שבגוונא שדרים ב' ישראלים בחיצונה וגוי בפנימית הוי מגזירת ר"א, ונחלק ע"ז הרמב"ן וכתב שזה אסור מדינא וביאר הטעם 'דכיון דשני ישראלים אוסרין זה על זה ובעו לעירובי אין עירוב מועיל במקום נכרי שהרי יש לו דריסת הרגל כאן ואע"פ שאילו היה ישראל לא היה צריך לערב עמהם', והוא ממש כמבואר שהטעם בזה הוא דכיון שיש חיוב לערב ממילא סגי במציאות של הדריסת רגל ליחשב כדיור שיכול לבטל העירוב, וי"ל יותר שבאמת אינו מצד דיור הגוי אלא הוא כגדר שאין עירוב מועיל במקום גוי וכל' הרמב"ם פ"ב מעירובין וסגי בהילוך הגוי כדי ליחשב מקום גוי ועי'.

⁵⁴⁵ ובאמת כ"כ גם המג"א שם שהוא מצד הגזירה הזו, ויש לדקדק דאזיל המג"א בזה לשיטתו דהנה בס"א כתב השו"ע שאין הגוי אוסר 'עד שיהיו שני ישראלים דרים בשני בתים ואוסרים זה על זה' וכוונתו לאפוקי אב ובנו וכמו שכתבו הנו"כ שם ודקדק מזה הפמ"ג במשב"ז סק"ב שממה שכתב גם בשני בתים וגם אוסרים משמע דהם ב' דינים חלוקים והעמיד בזה נפק"מ דאם יהיו האב ובנו בב' בתים מ"מ לא יאסור הגוי כיון דבעי' גם שיהיו אוסרים זע"ז, ואכן כתב דבמג"א נראה שנחלק בזה והוא ממש"כ המג"א כלפי דברי השו"ע 'בב' בתים - אבל אב ובנו אין אוסרין' ודקדק הפמ"ג שממש"כ 'אבל' משמע שזהו כל הדין והיינו שהדין ב' בתים הוא שלא יהו אוסרים ומשמע שאין עוד דין, והנה לפי הבנת הגר"א שעיקר הדין הוא ביטול העירוב א"כ ברור הוא שלא שייך לשון אם אינם אוסרים ואין דין שיהו ב' בתים ג"כ, וא"כ נראה דאזיל בזה המג"א לשיטתו דס"ל ג"כ כדברי הגר"א וכמו שביאר בס"ז ע"ד של הגר"א שהוא אסור מחמת הגזירה של רואים ולא מעיקר הדין, ויש להוסיף בזה עוד חילוק שמצינו בדברי הפמ"ג לגבי הדין של תפיסת יד שכתב במשב"ז לבאר דברי הט"ז שלא מועיל ז"ל 'אף על גב דאין אוסרין זע"ז כבס"י ש"ע ס"ב מ"מ לא עדיף מערבו יחד כיון דדרין בב' בתים ואלו לא הי' תפיסת יד היו אוסרין ל"ד לאב ובנו' והיינו שהוא דין מעיקר התקנה של גוי, ומאיך בא"א בביאור דברי המג"א שג"כ הסכים לדברי הרמ"א (ולא נחלק כדברי הגר"א הנ"ל) כתב ז"ל דמ"מ תקנת חז"ל דלא ידור ולא ילמוד ממעשיו' והיינו שטעם התקנה שייך כאן ולא עיקר הגדר, וצ"ב מדוע שינה מזה לזה, ואכן נראה שהוא בדקדוק נפלא דכיון שדקדק כבר בדברי המג"א שהדין הוא שיהו אוסרים ולא ב' בתים א"כ נמצא שהטעם שכתב לפי הט"ז דלא גרע מעירובו אינו שייך כלל כיון שכל

ומצינו מקור לדרך זו גם מדברי הריטב"א בסוגיין שהעמיד מח' הסוגיות מהו הדין של ב' ישראלים אם הוא דין שיהו אוסרים או דין של שכיחי דדיירי וכשי' הראב"ד שתבואר עוד להלן, והביא מקור שהוא מח' הסוגיות מהמבואר בגמ' לעיל דס"ב בסוגי' דלחמן ששם מבואר שאם בטלו זל"ז אין איסור כיון שהוי מילתא דלא שכיחא ומזה הוציא שיעקר הדין תלוי בשכיחי או לא, ותמה ע"ד בגאו"י שמה ראייה יש משם והרי שם שפיר הוו אוסרים זע"ז ורק שבפועל אין איסור מחמת שעשו ביטול וא"כ מה ראייה יש משם.

ואכן אי נימא כדברי רש"י עפ"י הגר"א שכל הדין הוא מחמת שעשו עירוב א"ש היטב ראיית הריטב"א דס"ל שהצד של אוסרים היינו דבעי' שיהא בפועל עירוב דרק אז יכול הגוי לבטל וממילא שמשם שיש איסור אילולי שהיה לא שכיח אף שאין עירוב מבואר שהוא מח' הסוגיות.

ב. ואכן בתוס' כאן אין נראה כן דהנה הק' התוס' כלפי הספק בגמ' בישראל וגוי בפנימית וישראל בחיצונה דדנה הגמ' אם הוא שכיח דדיירי, וכתבו התוס' וא"ת כיון דשכיח אם כן פנימי במקומו אמאי מותר דע"כ לא שרי ראב"י יחיד במקום נכרי אלא משום דלא שכיח דדייר וי"ל כיון דרוב פעמים חד לא שכיח לא פלוג רבנן ושרו בכולהו וא"ת א"כ מאי קמיבעיא ליה אבל הכא אמינא כו' נהי דלא שכיח מ"מ ליתסר דלא פלוג רבנן בכל תרי במקום נכרי וי"ל דלחומרא לא אמר דלא פלוג, והנה אפ' כל הדין הוא דבעי' שיהו אוסרים זע"ז הרי ל"ש לדון כלל שיהיה איסור על הפנימי דהרי כלפיו אין אוסרים ומוכח דלא סברו כן התוס', והיה אפ"ל דכ"ז אכניס בת"י התוס' דלא פלוג והכוונה באמת שגדר הדין שנאמר מדרבנן הוא שלא יהיו אוסרים אכן מלבד דל"מ כן בלשונם שכתבו 'לא פלוג' גם מפורש לא כן מקו' השניה ות"י דלא אמרינן לא פלוג לחומרא ואם נאמר גדר של אוסרים הרי נכלל בזה גם האי גוונא, וע"כ דל"ב אוסרים, וצ"ע א"כ מדוע ביארה הגמ' שכל האיסור כאן הוא רק לר"ע שיש איסור דמשמע שהוא תלוי באוסרים דווקא.

ומצאנו בדברי הר"ח בסוגיין שכתב **יכיון דעירבו** הויין להו הפנימית והחיצונה כחדא ואינון תרי ישראל וחד נכרי וכר' עקיבא דאמר רגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה, ומבואר בדבריו שתלה הדין שנאמר כאן אליבא דר"ע במה שעירבו דייקא, וכעין דברי הר"ח מבואר גם במאירי כאן שכל האיסור הוא כיון שעירבו אכן שהמאירי כתב כן לפום גירסא שהביא בשם ספרים מדוייקים שלא גרסינן כר"ע וביאר סברתו שמחמת העירוב אנו חושבים שהם דרים יחד ונמצא שיש כאן ב' ישראלים וגוי הדרים יחדיו, ואכן בר"ח מבואר שהוא תלוי גם בזה דס"ל כר"ע שיש איסור מחמת דריסת הרגל וצ"ב מה ענין זל"ז, ואם עיקר הדין הוא אוסרים מה בעי' לזה שיערבו ביניהם.

ואשר מבואר בזה הוא דהוק' לר"ח הקו' הנ"ל מדוע נאמר דין של אוסרים בסוגי' והרי יסוד הדין הוא מחמת שיש כאן ב' דיורים ולזה ת"י שיש כאן שנים הדרים מחמת העירוב שביניהם ורק שיש תנאי לזה שיהיה גם איסור, וטעם התנאי הזה יל"פ שהוא כיון שבד"כ בשנים שדרים יש איסור התנו חז"ל דין הדיורים בזה (עי' פמ"ג ריש שפ"ב שאף ששייך שפיר שיהו כמה ישאלים דרים בבית אחד ואז לא מירתתי מן הגוי מ"מ לא חילקו רבנן כיון שברוב הפעמים אינו כן ולכך התנו באיסור).

וזהו ביאור דברי הר"ח שיעקר הדיור נעשה מחמת העירוב שמגדירים כדרים יחד ורק שבעי' תנאי שיהיה איסור וזה הוא מצד דינו של ר"ע, אבל באוסרים לחוד לא סגי כיון שהדין הוא כלפי מי שדר עם הגוי ולא כלפי העירוב.

ונראה דכן סברו גם התוס' דאף שבעי' כתנאי שיהיו אוסרים מ"מ עיקר הדין הוא שאם יש ב' דיורים ושכיח דדיירי נאסר ולכך הק' שייאסר הפנימי ואף שלא פירשו מצד העירוב מ"מ י"ל דסברו שעצם מה שיש דריסת הרגל הוא נקרא דיור מועט ולכך גם הפנימי יכול ליאסר, וכלפי התנאי שיהיה גם איסור אפ' דס"ל שסגי במה שהחיצון יכול להיאסר בדיורים הללו (וכ"ז הוא דוקא אי נימא דהוי תנאי אבל אם הדין הוא שיהיה אוסרים בפועל לא שייך לדון כאן דהרי בפועל לא בעי' עירוב).

הדין הוא דווקא בעירבו 'לבטל' העירוב וכדברי הגר"א, ולכך ביאר טעם אחר דסו"ס טעם התקנה שייך וזה אפ"ל גם לדברי הגר"א והוא ביאור נפלא.

ומקור לשיטה זו נראה בדברי הרשב"א שהביא בשם הראב"ד שהק' כקו' התוס' מדוע לא נאסר הפנימי, ותי' שכיון שהחיצון הוא הגורם לכך שדר שם הפנימי ממילא עליו הטילו את הקנס דלא עכברא גנב אלא חורא גנב, ומשמע שהיה שייך שפיר שייאסר הפנימי אף שאין כלפיו אוסרים, ואמנם דלפי הראב"ד שהביא בהמשך דבריו יבואו דבריו לפנינו באמת עיקר הדין הוא רק שיהיו שכיחי דדיירי אבל הרשב"א כאן נראה דלא נחית לזה והוא מפורש בדבריו שכתב אחר שהביא תי' הראב"ד 'הלכך לדידיה קנסינן ובדוכתיה הוא דקרינן שני ישראלים אוסרים זה על זה' ומבואר שמהני מחמת שעדיין הוי ב' ישראלים אוסרים זע"ז 'בדוכתיה' והיינו כלפי החיצון, והוא ממש כמבואר בתוס' שאה"נ דהוי קנס אבל מ"מ יש תנאי שיהיו אוסרים וזה מתקיים גם בחיצון.

והנה לפי דרך זו אכתי לא ייתיישב מה שפסקו הטושי"ע לדיני הסוגי' דסו"ס לדינא בעי' תנאי של אוסרים וזה ליכא להלכה דלא קי"ל כר"ע, ואכתי נזקק לפרש ע"ד דברי הגר"א הנ"ל שהוא מחמת הגזירה דר"א שהיא מפני הרואים אינה ענין כלל לדין האיסור הרגיל שיש בגוי, אמנם די' לבאר שכ"ה דעת הרמ"א שמחד נראה שהסכים לדברי השו"ע שבעי' דווקא אוסרים וכמו שביאר בב"י הטעם שבאב ובנו ליכא איסור של הגוי שהוא מחמת שאים אוסרים זע"ז ומבואר דבעי' אוסרים דווקא, ומאיידך כתב שלא מהני לזה תפיסת יד ומבואר לכאן שהוא כיון דס"ל שהוא רק תנאי ולא דין של ביטול העירוב בלחוד⁵⁴⁶.

ג. וברשב"א וריטב"א בסוגיין הביאו שיטה נוספת בזה והוא מדברי הראב"ד שתמה מדוע לא פסקינן הלכה כר"ע מחמת שהמעשים בגמ' דידן הוו אליביה ותי' שעיקר הדין במתני' הוא תלוי רק בשכיחי דדיירי שאז גזרו חז"ל ומה שביארה הגמ' שהוא אליבא דר"ע ביאר הרשב"א 'ולאו משום דהא דר' אליעזר תליא בהא דר' עקיבא וכו' עקיבא סבירא ליה אלא משום דשכיח דדייר ואפקי' בלשון אוסרינן משום דאיכא ר' עקיבא דסבירא ליה הכין, ורב הונא בריה דרב יהושע דתירצה כר' עקיבא וכשערבו לרוחא דמילתא הוא דתירצה הכין וכו' ופשטות משמע שאין כל דין של אוסרים וכל הדין הוא רק שבפועל יהיה טעם לתקנה כיון שיש מציאות של שכיחי דדיירי.

ואכן צ"ע בזה מכמה צדדים חדא דהרי לשון ראב"י במתני' הוא עד שיהו שם ב' ישראלים **אוסרים** זע"ז ואיך נימא שנקט אליבא דר"ע אי לא ס"ל הכי, ומשי"כ הרשב"א שהוא נקט לרווחא דמילתא צ"ב מה המכוון בזה דאיזה רווחא יש בדבר שאינו נכון להלכה, וכע"ז הוא תמוה בכל הסוגי' כאן שטרחה לחפש הכ"ת שיהיה אסור וכ"ז הוא באמת למותר וצ"ב.

והנה הביא הרשב"א שהראב"ד הוכיח דבריו מהסוגי' דע"ה בגזירה דר"א וז"ל 'ועוד הביא הרב ז"ל ראייה מדאמר'י בשלהי פירקין עכו"ם הרי הוא כרבים כלומר שאם היו שלש חצרות של יחידים זו לפנינו מזו ואחד מהם עכו"ם אוסר על החיצונה ואף על פי שכל אחד ואחד מותר במקומו הואיל ואיכא רבים בחיצונה ומאן דלא ידע וחזי ליה דמטלטל אמר שרי לטלטולי בלא עירוב ובלא שכירות עכו"ם דאם איתא דאוגר עכו"ם מפעא פעי וכל שכן הכא (נדצ"ל היכא) דדיירי שנים בחצר אחת דהוו רבים בחיצונה ואסר עלייהו, והיינו שהראב"ד ביאר הגזירה באופן שהיו שם ג' חצירות זו לפנינו מזו ובכל חצר גר אחד וכדברי הרי"ף בסוגי' שם, ומזה הוכיח שאין הדין תלוי באוסרים אלא בשכיחי,

וצ"ב כוונתו בראיה זו דממ"נ הוא אם ס"ל שבאופן כזה של ג' חצירות זו לפנינו מזו שכיחי דדיירי אי"כ מדינא באמת יהיה בזה איסור ולא בעי' לגזירה החדשה שם מחמת שגוי מפעא פעי, ואם לא שכיחי גם בכה"ג אי"כ ע"כ דהוי גזירה אחרת מחמת הרואים ומה ראייה יש משם לדברי הראב"ד.

וביותר הוא תמוה דכתב הרשב"א דכ"ש הוא היכא שדרים ב' ישראלים בחיצונה וגוי בפנימית והוא כדברי רש"י בציור הסוגי' שם, וצ"ע דאם הוי גזירה שנקשרת לדין של שכיחי דדיירי וכדו' אי"כ מה המקור שיהיה אסור שם בכ"ש, וגם דלכאן בכה"ג ודאי שכיחי דדיירי וא"כ באמת הוא אסור מדינא לפי הראב"ד וצ"ע.

עוד יש לדון לפי הראב"ד שנמצא לכאן שאב ובנו וכדו' הדרים יחדיו ג"כ יאסור הגוי עליהם דסו"ס שכיחי דדיירי ולא מצאנו בפוסקים מי שחלק על דברי השו"ע בזה (ואף שהמשנ"ב לכאן פסק לדברי הראב"ד וכדלהלן לא נחלק על דברי השו"ע בס"א), וצ"ע אמאי.

⁵⁴⁶ ואכן למה שהתבאר לעיל בדברי הפמ"ג כלפי שיטת המג"א מצאנו עוד טעם לאסור גם בתפיסת יד וזה גם אליבא דהגר"א.

עוד יליע שהנה הביא הבי"י מדברי הרמב"ם בפ"ד וביאר בדבריו שיש איסור גם באופן שיש גוי יחידי עם ישראל ודר הגוי בפנימית, ובפוסקים נחלקו ע"ד דבכה"ג ודאי אין איסור וצ"ב דכיון שבמציאות בכה"ג שכיחי דדיירי אי"כ מדוע לא ייאסר באמת גם לפי הראב"ד.

ונראה מוכרח בזה דודאי אין כוונת הראב"ד שכל הדין הוא רק שכיחי דדיירי ואינו ענין לדין האוסרים, אלא דס"ל שדין האוסרים אינו הסיבה לאיסור אלא כסימן, והיינו שבאמת עיקר הדין שאסר ראב"י הוא במקום שיש ב' דיורים הדרים עם הגוי, אבל גדר הדיורים הוא שבמקום שהם אוסרים זע"ז ממילא הוא סימן שחשיב שיש כאן ב' דיורים חלוקים, ולכך אב ובנו כיון שאין בהם כלל צד איסור מוכח שגדר הדיור הוא כדיור אחד משותף ולא כב' דיורים חלוקים ולא שייך שיהא בזה איסור, וכמו"כ כשיש רק דיר אחד עם הגוי ודאי אין צד איסור לפי שיטתו (וכל הנידון הוא מצד גזירת ר"א גם לפי הרמב"ם ויבואר עוד להלן).

ועפ"י יש לבאר כל הנ"ל דנראה שכוונת הגמ' להוכיח מר"ע שיש איסור מחמת רגל האסורה היא כראיה דכיון שיש חד מ"ד שיש בזה איסור אי"כ מוכח הוא שיש דיור ע"י דריסת הרגל וממילא ייאסר מחמת הדיור שיש בזה, ודברי ר"ע ונידון הגמ' אם יהיה איסור בזה או לא הוא לדון אם יש ראייה גם לדין שיש לדיור הגוי שם של דיור ואז מתקיים הדין של ראב"י, וזה כוונת הרשב"א שננקט לרווחא דמילתא וגם פירוש לשונו של ראב"י דרק מחמת מצאנו מקור שיש לדריסה שם של דיור יש לנו לאסור ע"י, והיינו שהוא ראייה מהא שר"ע אוסר שמוכח שיש בזה דיור גם לפי רבנן.⁵⁴⁷

ומקור גדול לסברא זו נראה מדברי המאירי שהובא לעיל דס"ל כדברי הר"ח שכל האיסור הוא רק בעירבו דאז הו' ב' החצירות דיור אחד, והוסיף דלא גרסינן אלא כר"ע והיינו שהוא איסור גם לרבנן ומ"מ כתב דרק החיצונה אסורה והטעם ביאר שהוא כיון שיש דריסת הרגל על בני החיצונה, וצ"ב דכיון שאין הנידון מצד האיסור מה אכפ"ל בהילוך שיש על החיצונה, אכן למתבאר גדר זה של דיור שייך גם לפי רבנן ומצד זה נאסרה החיצונה ודו"ק.

ועפ"י נראה בביאור גזירתו של ר"א שהביא הראב"ד כראיה לדבריו דנראה דכוונת הראב"ד להוכיח שאם בג' חצירות חלוקות ג"כ יש איסור הרי מוכח שאינו נידון מצד האוסרים אלא נידון מצד הדריסת רגל דהרי שם אין צד של איסור וכל הנידון הוא מצד המציאות שיש דריסת רגל ואז יש לאיסור,

וביתר ביאור דס"ל לראב"ד שלא חידש ר"א גדר מחודש של איסור אלא עיקר דינו היה כתוספת בעיקר האיסור, והיינו לפי הביאור הנ"ל דבכ"מ נקטינן שדריסת הרגל הו' דיור מועט אבל הוא רק באופן שיש גם דיור גמור בין ישראל אחד לגוי וזה האופן המבואר בסוגי' שאז יש את החשש הרגיל של שמא ילמד, אבל באופן של הגמ' שם הרי כל הדיור הוא של דריסת הרגל ובזה בע"י לטעם נוסף של מיפעא פעי וחשש טעות, וכ"ז הוא כטעם לגזירה אבל גדר הדין הוא שהדריסת רגל מצ"ע הו' דיור ומחשיבה שדרים שלשם יחד בחיצונה (וכלשון הרי"ף שם), ומזה הוכיח הראב"ד שיטתו שאינו ענין לאוסרים דאז הוא כגדר מחודש של איסור.

וזה כוונת הרשב"א דהו' כ"ש להיכא שיש ב' ישראלים דרים וגוי בפנימית שבכה"ג שיש דיור גמור של ב' הישראלים אין אנו צריכים לחדש האיסור באופן שכל הדיור הוא מחמת הדריסת רגל אלא רק לדון את רגל הגוי כדרה שם מחמת זה ובזה כ"ש שר"א יאסור.⁵⁴⁸

⁵⁴⁷ ויעו' בנוב"י מהדו"ת או"ח ל"ט שכתב לחדש שאם אין יכולים החצירות לערב כגון שיש רה"ר ביניהם אין להם דין של רגל האסורה, והוסיף עוד דכמו"כ אם יש גוי בחיצונה שלכך אינה יכולה לערב אין לה דין רגל האסורה, וצל"ע לכא' מכל הסוגי' כאן שמפורש שיש בדר עם גוי דין רגל האסורה, ונראה מוכרח שהבין הנוב"י ע"ד של הראב"ד והיי' שעיקר הנידון אם יש רגל האסורה כאן הוא מחמת הדיור ולעולם אינה רגל האסורה ונימא עוד שגם לפי ר"ע אין הכוונה שבאמת יהיה לזה דין רגל האסורה אלא שיש בזה דיור (או שנאמר שכל דברי הנוב"י הם רק לפי רבנן דס"ל שמותרת אינה אוסרת והביאור הוא כיון שאינה משתייכת לפנימית אלא מחולקת ממנה ע"י העירוב ובזה גופא ר"ע נחלק ודו"ק) וגם הגזירה להלן דע"ה היא מחמת הדיורים ודו"ק בזה והוא ביאור נפלא.

⁵⁴⁸ ואכן דלפ"ז הוא אסור רק מחמת הגזירה ולא מדינא ועי' ברמב"ן במלחמות דע"ה שפשיט"ל שהו' איסור מדינא בזה ולא מחמת הגזירה הובאו דבריו לעיל.

וראיה נפלאה לביאור זה יש להבין מדברי המשנ"ב שכתב בסי"ז (ויסוד דבריו הוא מהטי"ז⁵⁴⁹) שטעם כל הדינים הללו הם מחמת שיש את המציאות של דריסת הרגל וזה אף שהאופן הגי' ודאי הוי מצד גזירה דר"א והוא מוכיח כמו שהתבאר דסי"ל למשנ"ב כשיטת הראב"ד שהנידון הוא מצד הדיורים וגזירתו של ר"א היא כתוספת על הדין הזה שיש ב' דיורים, ובאמת שבשעה"צ סקני"ט כתב דעירוב לא בעי אף לפי דבריו וז"ל 'ואף על גב דמחמרינן בעניננו לענין שכירות ואלבא דר' עקיבא, כמו שכתבו הרשב"א והריטב"א בסוגיא דף ס"ה ע"ב, עיין שם, מכל מקום לענין עירוב הדרינן לכללא דקיימא לן כרבנן לענין רגל המותרת במקומה, ולא הצריכו שם בסוגיא עירוב רק אלבא דר' עקיבא, והנה הביא כמקור להא שאנו מחמירים כר"ע מדברי הרשב"א והריטב"א ולפנינו לא נמצא לכאוי' רמז לזה, אלא רק כתבו בשם הראב"ד שהאיסור תלוי בדין שכיחי, ומה שכתב שפסקין כר"ע הוא בדברי הבעה"מ יבוא עוד לפנינו.

ואכן למשה"ת נראה דזהו ממש כוונת הראב"ד ולזה כיוון לציין לרשב"א וריטב"א שלפי שיטתם באמת יסוד הדין הוא כיון שאנו נוקטים כדברי ר"ע ולא מחמת האיסור אלא כיון שאנו דנים את הדיור המועט הזה כדיור שחשיב ב' ישראלים דרים יחד עם הגוי, וממילא היה ס"ד שכמו"כ יחייב הדיור הזה בעירוב, והרי להדי' שביאר כן בדברי הראב"ד⁵⁵⁰.

ד. והנה בבעה"מ דסי"ה ע"ב כתב ליישב הסתירה שדנו בה הראשונים בדבדסי"ה נראה שנקטינן כר"ע ואילו בדע"ה מבואר דהלכה כת"ק וכתב וז"ל 'וי"ל משום דירת נכרי החמירו כר"ע גזירי' שמא ילמד ממעשיו אבל בעלמא לא קי"ל כר"ע, ויש לדון מה כוונתו האם הוא כפשוטו שנקטינן שהלכה כר"ע והיינו שחשבינן באופן שיש דירת גוי ויש חשש שמא ילמד ממעשיו שהרגל המותרת של הישראל הפנימי יכולה לאסור לכוי"ע, או שכוונתו ע"ד הנ"ל שהנידון בדריסת הרגל הוא שמחמת הדריסה אנו דנים כאילו דר הגוי יחד על הישראלים והיינו שהדריסה המדוברת כאן היא דריסתו של הגוי ולא של הישראל, ולפי"ז כוונתו כדברי הראב"ד הנ"ל שבעי' דיורים ומר"ע רק חזינן לדידן שיש לזה שם של ב' דיורים הנמצאים בחצר.

והיה נראה להוכיח לצד השני מדבריו להלן בדע"ה לבאר הגזירה של ר"א שהיא באופן שיש גוי בפנימית וב' ישראלים בחיצונה וצ"ל לכאוי' דאי ס"ל שנקטינן כר"ע לגבי דריסת הרגל א"כ מדוע בעי' לגזירה מיוחדת ותיפו"ל מהא דמחמרינן כוותיה דר"ע במקום גוי וא"כ דריסת רגלו תאסור מדינא,

ואכן נראה שהוא תלוי בזה דאם הכוונה כפשוטו שנקטינן דהלכה ממש כר"ע במקום גוי א"כ לא שייך לחלק בין דרגות של שמא ילמד ממעשיו וכדו' דסו"ס יש כאן דריסת רגל האסורה, אבל אם טעם האיסור הוא כיון שיש דיורים עם גוי מחמת דריסת הרגל א"כ יש לחלק דלא בכל דרגת דיור נאמר האיסור אלא רק בשדרים עמו ממש דאז יש חשש טפי של שמא ילמד ממעשיו, ולכך הוצרך שם לביאור אחר ויש לדחות דמ"מ נימא דאף שהלכה כר"ע הוא רק באופן שיש חשש של שמא ילמד ועי'.

ולכאוי' יש להביא לזה ראייה מדברי השעה"צ הנ"ל שלא הביא ראייה לביאורו מדברי הבעה"מ אלא מדברי הראב"ד וזה אף שציין לדברי הבעה"מ בביאורו"ל שם וא"כ מבואר שהבין דבדברי הבעה"מ אין הביאור כדברי הראב"ד מצד הדיורים וכמו שמבואר בכל דבריו אלא מצד דבאמת נקטינן שהלכה כר"ע וזה היה לו דחוק ולכך לא הביא דבריו, אכן אפי' דבזה גופא הסתפק ולכך לא הביא דבריו אבל אה"נ אחר שזהו הביאור בראב"ד יל"פ כן גם בדברי הבעה"מ ויל"ע.

⁵⁴⁹ וזה דלא כדברי הגר"א והמג"א שכתבו שכל דיני הסעיף הוו מצד הגזירות וכמו שהובא לעיל, וע"ע להלן שיש בזה נפק"מ להלכה.

⁵⁵⁰ ויש להוסיף בזה דגם לפי דעת הרמב"ם שהביא הב"י יבוא עוד לפנינו שאסרו גם בגוי אחד בפנימי ג"כ נימא שגדר הדין הוא מחמת הדיור והוא כתוספת בעיקר הגזירה של ראב"י וע"ע להלן בירור שיטת הרמב"ם עצמו אם ס"ל כראב"ד, ויש לבאר בזה דבר מוקשה שמצינו בדברי השעה"צ סקס"ב שכתב לבאר דעת הב"י שיש לזה עוד טעם כצירוף מה שבכה"ג שכיח דדייר ויש חשש של שמא ילמד ממנו בעברו, וצ"ע מה ענין זה לגזירה של ר"א אכן למבואר הרי כל הנידון הוא אחד וכהרחבה לעיקר דינו של ראב"י וכל אלו הם טעמים מדוע גזרו אבל גדר הגזירה בכ"מ הוי להוסיף עוד בגדר הדיור ודו"ק.

והנה לכאוי יש להביא מקור לכל דרך זו של הראב"ד מדברי הרמב"ם שבפ"ב מעירובין הי"א הביא לדיני הסוגי' ואלו דבריו יתתי חצרות זו לפנים מזו וישראל אחד וגוי דרים בפנימית וישראל אחר בחיצונה, או שהיה ישראל וגוי בחיצונה וישראל אחר בפנימית הרי זה אוסר על החיצונה עד שישכור ממנו, שהרי רגלי שני ישראלים וגוי מצויים שם' והיינו דין הסוגי' ומלשונו משמע שאינו מצד הגזירה כי אם מצד המציאות של הדריסת רגל וכדברי הטי"ז והמשנ"ב הנ"ל, ואילו בפ"ד הכ"ב כתב 'היה אחד דר בחצר זו ואחד דר בחצר זו אינן צריכין לערב אלא כל אחד מהן משתמש בכל חצירו, ואם היה גוי בפנימית אף על פי שהוא אחד הרי הוא כרבים ואוסר על החיצונה עד שישכרו מקומו', ודעת הבי"י שכוונת הרמב"ם שאירי שיש גוי אחד בפנימית וישראל אחד בחיצונה ויש בזה איסור מצד גזירת ר"א, ויעוי' בפוסקים שתמהו ע"ד הבי"י מדוע מחמת גזירה זו לא ייאסרו גם האופנים שהביא בפ"ב ומדוע חילק הרמב"ם את הדינים הללו זמ"ז (ולכך העמידו דברי הרמב"ם בבי' ישראלים דייקא עיי"ש).

ואכן אי נימא דס"ל לרמב"ם ע"ד שיטת הראב"ד המתבארת הרי הדברים מאירים כיון דפ"ב כל הפרק עוסק בדיני דיור הגוי האוסר כמה דיורים בעי' וכי' ומענין פרק זה הוא דווקא האופנים הללו של דריסת הרגל כדי לדונה כדיוורים, משא"כ בפ"ד הנידון הוא מדיני האיסור של בדריסת הרגל ובה נאמר חשש של ר"א אבל אינו נידון מצד ה'דיוור' שיש עיי' דריסת הרגל, ומה שהוצרך הרמב"ם לדין בפ"ב נראה דס"ל שזהו כל הגזירה שיבואו לומר שבגוונא של פ"ב היינו שיש דיור של דריסת הרגל אין איסור מדינא מחמת שיראו שבאופן של ב' חצירות אין איסור וא"כ כל הגזירה שם באה רק אחר האיסור שבפ"ב (ואין בזה השמטה לדין בפ"ב כיון שסמך על מה שהביא הדין בגוי אחד בפ"ד ובפ"ב ביאר את האמת שגם זה נקרא דיור של גוי), משא"כ אי נימא כאופן הראשון שהוי הלכה כר"ע דא"כ נמצא שההלכה בפ"ב הוי מצד דיני דריסת הרגל האוסרת והמותרת והו"ל לרמב"ם לנקוט כן בפ"ד.

ה. אמנם דכ"ז אינו נכון דהובא כבר בריש פרקין דבדברי הרמב"ם בפ"ב הי"י מפורש ע"ד של הגר"א שיסוד האיסור שנאמר בגוי הוא כיון שהוא מבטל את העירוב דז"ל שם 'שני ישראלים וגוי השוכנים בחצר אחת ועירבו הישראלים לעצמן לא הועילו כלום, וכן אם בטלו לגוי או בטל להן או **בטלו הישראלים זה לזה ונעשו כיחיד עם הגוי** לא הועילו כלום, שאין עירוב מועיל במקום גוי, ואין ביטול רשות מועיל במקום גוי', והנה כלל הרמב"ם עם הדין המבואר בריש פרקין את הנידון בגמ' להלן דס"ג בסוגי' דהב"ר ששם דנה הגמ' אם מהני מה שבי' הישראלים מבטלים זל"ז כדי ליחשב כישראל אחד או לא, וצ"ע מה כוונתו בזה דהרי שם מבואר שהחיסרון הוא כיון שאכתי חשיב כתרי מחמת דלזה לא מהני הביטול או מטעם של גזירה חדשה כמבואר בסוגי' שם ומה ענין זה לדין עירוב.

ומוכח מזה דהבין הרמב"ם שביאור דברי ראב"י לא הוי מצד שלא מועיל כשהגוי מבטל אלא יסוד הדין הוא שלא מועיל עירוב וביטול במקום שיש גוי וכדברי הגר"א וס"ל שזהו הדין גם בסוגי' דהב"ר שלא מהני הביטול של הישראלים מחמת הגזירה הזו שנאמרה שיכול הגוי לפסול את הביטול והעירוב ועי' בזה עוד באריכות בריש פרקין, ומ"מ מבואר א"כ שנאמר הדין דבעי' אוסרים באמת ולא כדברי הראב"ד.

והמוכרח בזה הוא שס"ל לרמב"ם ע"ד של הבעה"מ וזה לפי הביאור הנ"ל שנקטינן כפשוטו שהלכה כר"ע במקום גוי וחשבינן לפי"ז שיש איסור ממש ודין עירוב מעיקר הדין⁵⁵¹ וזהו מש"כ דבעי' אוסרים ואין עירוב מועיל במקום גוי, ולפי"ז תשוב ההערה בדבריו מדוע חילק הדין בין פ"ב לפ"ד וצ"ע.

ונבוא זה לדון בדברי השו"ע דהנה הובא כבר לעיל דבדברי הטי"ז והמשנ"ב נראה שנקטו שהטעם שנקט השו"ע דינו להלכה הוי מחמת שאנו נוקטים שיש דריסת הרגל, והביאור בזה יכול להיות לכאוי או ע"ד של הראב"ד דעיקר הדין הוא דיור או ע"ד של הבעה"מ לפי האופן הראשון שנקטינן שהלכה ממש כר"ע והוי אוסרים.

⁵⁵¹ ואף שכתב בשעה"צ הנ"ל של"ב עירוב נראה שאינו תלוי בזה דגם לפי הבעה"מ אחר שכבר סילק את הגוי מחמת ששכר ממנו כבר אין כאן דיור האוסר את העירוב ודו"ק.

ונחזי אכן דהנה השו"ע עצמו בריש הסימן כתב שבעי דווקא דיורים האוסרים ומשמע שלעיקר הדין בעי אוסרים ולא סגי בדיוורים בלחוד⁵⁵², ולכאוי א"כ היה נראה שהוא כיון שנקט השו"ע לעיקר כביאור הראשון בדברי הבעה"מ שבאמת הלכה כר"ע בדירת גוי וממילא הוי אוסרים, אלא דמאידיך הרי בשעה"צ ציין לדברי הראב"ד (ודוקדק לעיל שלא הביא מדברי הבעה"מ בדווקא כיון ששם לא מוכח שהוא כיון שנקטינן דהוא מחמת הדיור) וצ"ע א"כ מדוע הסכים המשנ"ב עם דינו של השו"ע דבעי אוסרים דווקא.

וצ"ל בזה או שהבין המשנ"ב שאף שכתב השו"ע לשון אוסרים אין כוונתו אלא לנקיטת לשון המשנה והיינו לפי הביאור הנ"ל כהכ"ת לפרש שבעי ב' דיורים והוא דוחק, או דנימא לפי הדרך האמצעית הנזכרת שיש תנאי שיהו אוסרים וס"ל למשנ"ב שגם לפום דרכו של הראב"ד שיסוד הדין הוא מחמת הדיוורים מ"מ בעי תנאי של אוסרים ועי' בזה.

ויש להעמיד בזה כמה נפק"מ אם נקטינן כדברי הבעה"מ והראב"ד כדי לאסור או שהוא מטעם גזירה וכנ"ל מהגר"א, דהנה טעם הגזירה מבואר בגמ' שהוא מחמת שגוי מיפעא פעי, והנה הא דגוי מיפעא פעי אינו ענין בדווקא לסוגיין אלא מבואר בגמ' בערכין ד"ג לגבי הקדש הגוי ועוד, ויש לדון אם גם ישראל מומר נאמר דין זה דמצד המציאות לכאוי לא מצאנו בו דין זה וא"כ מצד הגזירה לכאוי ל"ש האסור אכן אם הטעם שנפסק הדין של חצר חיצונה הוא ע"ד של הבעה"מ והראב"ד הרי מחמת זה יהיה איסור גם במומר דסו"ס אנו דנים שיש כאן ב' ישראלים הדרים עם מומר האוסר.

עוד נפק"מ יש לדון לפי שיטות האחרונים של"מ אם ישכור מי שאינו בן החצר מהגוי וכמשמעות לשון הרמב"ם בכל מקום, ויש לדון אם מהני באופנים כאן שישכור הפנימי שאינו נאסר דאם הוי מצד גזירה חדשה לכאוי פשוט הוא דלא יהני שישכור דאין לו שום שייכות לעיקר האיסור אכן לפי דברי הראב"ד שנאמר שיש כאן דיור משותף של כולם יש לדון דיהני לשכור ממנו כיון שסו"ס הוא אחד מהדירים באותה חצר, ודבר זה יהיה לכאוי גם נפק"מ בין הראב"ד לבין הצד הראשון בדברי הבעה"מ דאם הוא כפשוטו דפסקינן כר"ע לגבי דירת גוי הרי אין מעלה לבעל החצר הפנימית שייחשב כאחד מבני החצר (ומ"מ לפי הר"ח שע"י העירוב הוי הדירה ג"כ לכאוי תועיל שכירות ממנו ועי').

⁵⁵² ועי' בפמ"ג שהוא לעיל שנקט מלשון השו"ע דבעי תרויהו גם שיהיו דיורים חלוקים וגם שיהו אוסרים ומבואר עכ"פ דלא כדברי הגר"א וכנ"ל, ועכ"פ מבואר דבעי גם אוסרים ולא סגי בדיוורים.

בגדרי חיבור טרקלין

עירובין דף – ע"ב: (פמ"ג סימן ש"ע)

א. מתני' 'חמשה חבורות ששבתו בטרקלין אחד בית שמאי אומרים עירוב לכל חבורה וחבורה ובית הלל אומרים עירוב אחד לכולן ומוזים בזמן שמקצתן שרויין בחדרים או בעליות שהן צריכין עירוב לכל חבורה וחבורה', ובגמ' מבואר כמה אופנים בביאור המח' ולפי הס"ד בגמ' הנידון היה בדין מחיצות ונחלקו אם מחיצות שאין מגיעות לתקרה או מחיצות המגיעות לתקרה אם הם מחלקים את בני הטרקלין ליחשב ככמה דיוורים או לא והיינו נידון אם בעו ביניהם עירוב או לא, ולמסק' הגמ' הנידון היה לפי רש"י (ויבואר עוד להלן מח' הראשונים בזה) אם בגוונא שעירבו כולם ביניהם יש דין שליחות לערב לחצר אחרת או לא, וצלי"ע לפי הל"ק בגמ' מדוע דנה המשנה דווקא בדין עירוב כלפי חצר אחרת הרי בזה כו"ע מודו לפי הל"ק שאם יהיו מחוברים ביניהם חיבור בדרגה של עירוב יהני שליחות לערב לחצר אחרת וא"כ מדוע דנה המשנה כלפי עירוב לחצר אחרת שהוא רק נפק"מ בנידון אם יש עירוב ביניהם ואז לכו"ע מהני שליחות ולא דנה כלפי דין זה בעצמו אם בעו עירוב ביניהם או לא.

ובאמת נראה שקו' זו הוקשתה לרש"י שכתב בביאור המשנה וז"ל 'ובית הלל אומרים - אין מחיצה זו חילוק רשות, דמחיצה שפלה היא, כדמפרש בגמרא הלכך עירוב אחד לכולן, ובתוך הטרקלין נמי מוציאים מזו לזו בלא עירוב שהטרקלין מחברין וכיון דביניהן אין צריך עירוב נעשה אחד מהן שליח לכולן', וצ"ב סדר דבריו שמתחילה כתב שסברת ב"ה היא כיון שהיו מחיצה שפלה ומשמע שזה עצמו טעם לומר שלכך עירוב אחד לכולם ושוב ביאר שביניהם א"צ עירוב וזה גופא הטעם שמהני לחצר אחרת וזה מטעם של שליחות כמו שהביא בהמשך דבריו, ולכאוי סתר דבריו בתחילה שמשמע שגם ללא דין שליחות סברא זו נכונה שעירוב אחד לכולם, ועיקר הטעם הזה תמוה לכאוי דאף שהמחיצה שפלה היא מ"מ איך יהני להתיר כולם בחצר אחרת, ולכאוי נראה שהוק' לו הקו' הני"ל מדוע עסקה המשנה בנידון של עירוב מחצר לחצר ובזה פירש שנידון זה עצמו אם הוי מחיצה שפלה או לא הוא נידון גם כטעם על העירוב מחצר לחצר, אלא דמלבד שזה גופא צ"ב גם לכאוי סתר דבריו במה שפירש מיד אחר זה שמועיל רק מצד השליחות וצלי"ע.

והנה עיקר המח' במחיצות שאין מגיעות לתקרה מצאנו לכאוי מח' הראשונים שבתוס' מבואר שהנידון הוא מחמת שהמחיצות הללו הם מחיצות עראיות וביאר בזה כל נידון הגמ' שגם מחיצות המגיעות הוו מחיצות עראי, ולפי"ז הוא כצירוף בין מה שהמחיצות עצמם הם מחיצות עראי לזה שאינם מגיעות והוא כעוד הכ"ת לראות את המחיצות כנמצאות שם במקרה, ולשיטתם כתבו התוס' להלן דע"ט ע"א שאם יהיו שם מחיצות קבועות ממש לא אכפ"ל בהא שאינם מגיעות לתקרה, אמנם ברש"י מבואר בכל הסוגי' שהטעם בזה הוא כיון שמעיקרא היו אחד בטרקלין, והיינו שכיון שמתחילה היו אחד אין אנו רואים בחילוק המחיצות שעושה חילוק גמור וממילא נשארו כאחד, ולפי"ז לכאוי אין חילוק וה"ה גם במחיצות קבועות⁵⁵³, וכמו"כ יש בזה לכאוי נפק"מ לאידך גיסא אם יבנו מקום מעיקרא במחיצות כאלו נמוכות ורק אח"כ ישעו הטרקלין או הגג לתוס' לא יהני ולרש"י יהני לחלקם.

אמנם עיקר סברת רש"י צ"ב שלכאוי מה אכפ"ל בהא שהיו מתחילה אחד והרי סו"ס כיום הם חלוקים במחיצות עשרה דהוו מחיצות לכל דיני התורה, ואם נימא שבעי מחיצות שבמציאות הם מחיצות המחלקות ואין הנידון מחמת 'דין' המחיצות א"כ גם אם לא היו קודם אחד סו"ס אין כאן מציאות של ב' מקומות.

⁵⁵³ והנה במשנ"ב ס' ש"ע סק"ו ביאר הטעם בצירוף הטרקלין שהוא מחמת שהתקרה מחברתם, והנה בלשון רש"י בכל הסוגי' שם נראה שהוא צירוף מחמת הטרקלין שכולם עוברים בו ולא מחמת התקרה, ובאמת שהוא תלוי לכאוי במח' הזו שלרש"י שהנידון הוא מחמת שהיו פעם אחד א"כ עיקר הנידון הוא מצד הטרקלין, אכן בתוס' שביארו הנידון שהוא מחמת שהמחיצות עצמם הוו מחיצות ארעי בזה יש לדון מצד צירוף התקרה, אלא שבאמת המשנ"ב עצמו כאן לא פסק כן (ויעו' בדבריו בס' ש"ע"ב ס"ט מה שהק' בדבריו החזו"א סתירה, וצ"ל דמ"מ אין הדברים תלויים זב"ז ועי').

ב. ובגמ' בע"ב מובאת הברייתא 'תנא במה דברים אמורים כשמוליכין את עירובן למקום אחר אבל אם היה עירובן בא אצלן דברי הכל עירוב אחד לכולן', וביאר ברש"י כוונת הגמ' ז"ל 'והאי תנא, מדקא מפליג בין מקום אחר לבא אצלן סבירא ליה טעמייהו דבית שמאי ובית הלל לאו במחיצות פליגי, אלא אפילו לבית שמאי נמי טרקלין מחברין ואין צריך עירוב ביניהן, והווי להו כחמשה שגבו את עירובן, וסבירא להו דחמשה שעירבו את חצירן ובאין לערב עם חצר אחרת, אם מוליכין שם את עירובן אין אחד מהן שליח לכולן, אלא כולן צריכין ליתן פת, ואם עירוב בא בבית אחד מהן כולן שוין שם, והנך דטרקלין נמי, כיון דרשות אחת היא להני דמו, דאי לבית שמאי רשויות חלוקות הן, והן לא עירבו, כי עירוב בא אצלן מאי הוי', וצ"ב לכאוי' בדבריו מני"ל לרש"י שתנא זה סבר שלא נחלקו במחיצות ונחלק על ר"י הסבר שהסיקה הגמ' שהלכה כמותו דהרי לשון ר"י הסבר הוא 'לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על מחיצות המגיעות לתקרה שצריכין עירוב לכל חבורה וחבורה על מה נחלקו על מחיצות שאין מגיעות ולכאוי' שפיר יל"פ בלשונו שאין כוונתו שנחלקו ב"ש וב"ה בדין מחיצות ולא בדין שליחות אלא שהוא רק כביאור שנידון המשנה היה במחיצות כאלו ולעולם המח' עצמה היתה בדין שליחות כמבואר בברייתא, וצ"ל בזה לכאוי' שדקדק רש"י שאם ר"י הסבר היה ס"ל שלא נחלקו ממש במחיצות א"כ לא היה מפרש בלשון 'לא נחלקו' שמשמע שהמח' הוי בדין המחיצות עצמם שחידש ולא כנידון צדדי, וצ"ע בזה.

והנה הריטב"א כאן הביא דברי רש"י וכתב עלה 'והקשו עליו ז"ל דאי לא פליגי במחיצות אליבא דהאי תנא אם כן הויא דלא כסברא דר' יהודה הסבר וכולהו אמוראי דלעיל, והוה לן למרמי מהא למתניתא דר"י הסבר ולאקשווי מינה לאמוראי דלעיל ולומר דאינהו דאמרי כר' יהודה הסבר' והיינו שממה שלא הקשתה הגמ' מכאן ע"ד ר"י הסבר מבואר שהברייתא שפיר יכולה להתפרש לפי"ד ג"כ, והביא שם תירוץ אחד בשם רבותיו (וכע"ז ברשב"א) ודחה דבריהם⁵⁵⁴, ובסו"ד כתב 'לפיכך הנכון בעיני דהאי תנא אשמועינן דלכו"ע אפילו למאן דמוקים לה במחיצה עשרה מודו ב"ש דלגבי דין חבורות עצמן זו עם זו טרקלין מחברין ואין צריכין עירוב ביניהם וכמי שגבו את עירובן דמו, והוא הדין לענין עירוב בא אצלן, ולא נחלקו אלא להוליך עירוב למקום אחר והכי נמי הווי פליגי בחמשה שגבו את עירובן, והא דאמרין עירוב אחד לכלן לאו דוקא דהא מקום שמניחין בו עירוב אינו נותן פת, אלא לומר דכבית אחד הם נידונין כולם ואילו היו צריכין לתת בעירוב לא היה להם לתת אלא עירוב אחד', וצ"ב כוונתו דכיון שפירש שלפי התנא המח' היא בדין שליחות דעלמא בגוונא שכבר עירבו הרי כבר ביאר שאין המח' בדין מחיצות אם הם מחלקות או לא וא"כ איך יישב בזה עיקר קו' דר"י הסבר שפירש שנחלקו במחיצות הוי שלא כהך ברייתא.

ואשר מוכרח בזה לכאוי' (וכן שמעתי מהגר"ג כהן שליט"א) שס"ל לריטב"א כביאור הנזכר לעיל בדעת רש"י שיש לפרש דברי ר"י הסבר עצמם בבי' אופנים, או שהמח' של ב"ש וב"ה הוי האם מחיצה מחלקת או לא, ובאופ"א יל"פ דבריו שהוא רק כביאור במשנה לבאר שהמשנה איירי בכה"ג שהווי מחיצות שאין מגיעות אבל לעולם המח' הויא בדין שליחות והיינו שבמחיצות שאין מגיעות לכו"ע הויא חיבור כעין חיבור של עירוב ורק בזה עצמו נחלקו אם בחיבור של עירוב יש דין שליחות או לא,

וממה שלא הבין כן הריטב"א בדעת רש"י אלא תמה ע"ד מדוע לא הק' הגמ' מהברייתא על ר"י הסבר, מוכרח לכאוי' שנקט שלפי רש"י מה שכתב שלא במחיצות פליגי אין הכוונה שאין המח' בדין מחיצות אם הם מועילות לחלק או לא אלא הכוונה שבמציאות אין שם מחיצות, והיינו שעיקר כוונת רש"י לומר שהברייתא הבינה שכל הנידון בגמ' הוא בלא מחיצות כלל ובוזה דנה מצד שליחות, ולכך כתב רש"י הוי דלא כדברי ר"י הסבר דהרי אף אם דבריו הם כפירוש למשנה מ"מ הא מיהת מבואר בדבריו שבמציאות היו מחיצות, ובוזה א"ש ההכרח של רש"י שהברייתא הוי דלא כר"י הסבר ולכך הק' ע"ד הריטב"א שפיר דהרי הו"ל לגמ' להקשות כיון שלפי רש"י אין אפשרות לבאר הברייתא אליבא דר"י הסבר⁵⁵⁵.

⁵⁵⁴ והריטב"א דחה דבריהם כיון שביארו שהנידון היה במסיפס וזה רק לפי הל"ק אכן הרשב"א עצמו יישב זה וכתב שיש ב' מחלוקות גם לפי הל"ב ויובאו דבריו להלן ולפי"ז ל"ק קו' הריטב"א וז"פ.

⁵⁵⁵ והנה יעו"ב בחזו"א ספ"ג סק"ב שנקט שלפי רש"י שיש מ מחיצות נמוכות או עראי (ויל"פ ע"ד הרשב"א שהיו שם מחיצות מסיפס ע"י בדבריו) אמנם בדברי הריטב"א הללו מבואר לא כן, ולפי מה שהתבאר זה גופא ההכרח של רש"י מהברייתא דלא הוי כר"י הסבר.

אכן דצ"ב טובא ביאור זה דאם באמת אין כלל מחיצות א"כ מה מחלק כאן את הדיורים והרי כולם אוכלים ממש בחדר אחד והוי לכאוי חיבור אלילים טפי מעירוב, וביותר דגם בצד שמהני החיבור לפי ב"ה פירש רש"י מצד שהטרקלין מחברם ולכאוי היה לו לפרש כפשוטו שמהני החיבור כיון שיש כאן מקום פיתא אחד.

ולכאוי צ"ל שעצם מה שבאו ליחלק ולאכול כ"א על שולחנו כבני חבורה נפרדים הוא עצמו סיבה שלא נצרפם ע"י המקום פיתא, ואף שבכל עירוב הרי כ"א מביא פת שלו ולחד מ"ד בדמ"ט אין חיסרון גם במקפידים על כך שלא יאכלו אחד את של השני ולא בע"י שיהיו בכלל אחד מ"מ י"ל ששם סו"ס באו להתחבר ולהתערב משא"כ כאן עיקר כוונתם להיות מחולקים ובכה"ג אפי' שלא מהני כלל ענין הפיתא והעירוב, אכן דא"כ צ"ב מה באמת הנידון של החיבור מצד הטרקלין וצ"ל.

ג. והנה בתוס' כתבו שגם לפי ב"ה למסק' הברייתא יש אופן אחד שלא מהני שליחות והוא מחמת שהוק' להם מדוע הברייתא פירשה טעמם של ב"ש שיש חילוק בין עירוב בא אצלם לדין שליחות ות"י וז"ל יו"ל דלבי"ה נמי נפקא מינה דכעין חדרים ועליות דדווקא במוליכין עירובן קאמר דמודו שצריכין עירוב לכל חבורה וחבורה אבל בעירוב בא אצלן עירוב אחד לכולן דכעין חדרים ועליות לב"ה כמו מחיצות שאין מגיעות לתקרה לב"ש, והיינו שהגם שיש דין שליחות בכ"מ מ"מ בכה"ג שהמחיצות מגיעות לתקרה לא הוי ממש כמו עירוב ולכך מהני רק בעירוב בא אצלם ולא בעירוב כלפי חצר אחרת ודין שליחות⁵⁵⁶, וכדברי התוס' פסקו הטור וש"א"פ בסי' ש"ע⁵⁵⁷.

והנה כבר תמחו האחרונים טובא ע"ד התוס' מכמה צדדים, חדא דאם באמת יש דרגה אמצעית בזה א"כ מה ההכרח של הגמ' שב"ה שס"ל שלא מהני עירוב לחצר אחרת לפי הברייתא הוא כיון שנחלקו על דין שליחות בכל מקום וגם בעירוב, והרי שפיר י"ל שלעולם אם היה עירוב ממש היה מועיל שליחות ורק כאן הוי דרגה אמצעית, עוד הק' בחזו"א מהגמ' להלן דע"ג ע"א שדנה בדין שליחות בעירוב והק' שאם יש דין שליחות איך נפרש המשנה של אחים שמבואר שכגבו עירוב דמי ומ"מ לא מהני עירוב לחצר אחרת, ולכאוי עד כמה שהשמיעו לן התוס' שיש דרגה אמצעית א"כ מה קשי ליה לגמ' נימא שאחים הוי דרגת חיבור כמו טרקלין במחיצות המגיעות לתקרה לפי ב"ה שלא מהני עירוב לחצר אחרת מחמת חיסרון אלימות החיבור ולא מחמת שליכא כלל לדין שליחות, ובאמת דעיקר הסברא צ"ב דאם הוי חיבור לגבי עירוב בא אצלם מהכ"ת שלא יהני גם לדין של שליחות⁵⁵⁸ וצ"ל.

⁵⁵⁶ ויש להוכיח דגם הריטב"א ס"ל דרגה זו דהנה ילה"ק ע"ד לכאוי קו' עצומה דמהו המודים ב"ה לב"ש כשיש חדרים ועליות והרי זה דין פשוט שאם יש עוד דיורים בע"י עירוב וכיון שלמסק' הגמ' המח' הוי בגדרי שליחות מה מודים יש בדבר שמודים כשיש חילוק גמור דבע"י עירוב והרי המח' היתה במקום שיש חיבור של עירוב אם יש דין שליחות ומה ענין זל"ז, ושור' שעמד בזה החזו"א ספ"ג סק"ב וכתב שצ"ל שהתנא דברייתא נחלק על המודים במשנה ויל"ע שא"כ הו"ל לגמ' להוכיח שהיא מח' תנאים ול"מ כן בגמ', ואמנם אי נימא שהריטב"א מודה לתוס' שיש דרגה כזו שליכא שליחות לפי ב"ה א"ש היטב שע"ז קאי המודים ו"ל בעוד אופן שלכה"פ הוי בכה"ג של התוס' דרגה שביניהם א"צ עירוב וכמו לפי ב"ש לדעת רש"י, אלא דבדברי רש"י לכאוי לא סגי דס"ל שנחלקו באופן שאין כלל מחיצות וע"י.

⁵⁵⁷ ויש בזה חילוק דינים שהטור נקט שלפי התוס' א"צ עירוב ביניהם אמנם ברבינו ירוחם כתב (הביא דבריו בב"מ שם) שביניהם הם צריכים עירוב וכל הנידון כאן הוא בעירוב בא אצלם שא"צ עירוב לכאוי"א, והוא תמחו לכאוי דאם ביניהם הם אסורים מ"ש בעירוב בא אצלם, וצ"ל בזה חידוש שבעצם גם לרבינו ירוחם יש סיבה לראותם כמעורבים ורק שאין לחיבור זה על מה לחול בפועל ולכך ליכא היתר ואם בא העירוב אצלם כבר חיבורם יכול לחול על הפת ולכך מהני דו"ק.

⁵⁵⁸ ועיני' בקרב"נ כאן שכתב שהוא דין דרבנן כיון שהם נראים כחלוקים שלא יהני שליחות והוי סברא מסוימת כלפי שליחות שלגבי חצר אחרת הם נראים כחלוקים, והנה מלבד שבלשון התוס' נראה שהוא מעיקר הדין (דהרי המקור לדין זה הוא מדקדוק הברייתא לגבי ב"ש ששם הוא חילוק מעיקר הדין), גם אכתי יק' שאר הקו' שאולי גם לב"ש הוי רק מדין דרבנן ונחלקו מתי גזרו וגם קו' החזו"א אכתי תקשי מהגמ' בדע"ג.

והיה מקום לחלק בזה בין מחיצות המגיעות לשאינם מגיעות והיינו שכל הדרגה האמצעית הזו שחידשו התוס' הוא רק במחיצות המגיעות לתקרה שבעצם יש כאן חילוק גמור על הדיורים אבל במחיצות שאין מגיעות ל"ש כלל דרגה אמצעית זו ושם היה פשיט"ל לגמ' שהיו כמו עירוב ממש והחולק שם מוכרח הוא שחולק בדין עירוב ג"כ, ומקור לזה יש להביא מדברי המהרש"א שכתב כלפי דברי רש"י בל"ב שביאר שלפי ב"ש אף שלא מהני בעירוב בא אצלם מ"מ ביניהם א"צ עירוב וכתב המהרש"א שהזקק לזה כיון שבמחיצות שאין מגיעות ודאי הוא חיבור בדרגה של עירוב וא"כ ע"כ שבי"ש נחלקו רק בדין עירוב בא אצלם אם מהני שם מה שנותן לאחד או לא⁵⁵⁹, ומבואר א"כ שמחיצות מגיעות הווי חיבור טפי ובזה היתה לגמ' הבנה פשוטה שהיו כמו עירוב ולכך מוכרח שבי"ש חלקו על כל דין שליחות.

אמנם דבלשון תוס' מבואר לא כן דהרי כתבו שחילוק זה של ב"ה בין עירוב בא אצלם במחיצות המגיעות הוי כמו לב"ש ומבואר שסבא אחת היא עם חילוק הגמ' ואם באמת היה חילוק דרגות לא הוי דבר אחד, וא"כ הדק"ל מה ההכרח של הגמ' שבי"ש נחלקו על עיקר דין שליחות וצ"ל.

ושמעתי בזה ביאור מחודש מהגר"ג כהן שליט"א דהנה הרשב"א כתב בסוגיין להק' ע"ד רש"י כעין דברי הריטב"א, וכתב לבאר דברי הברייתא שלעולם ס"ל כמו הל"ב לעיל שפליגי במחיצות שאינם מגיעות וכו"כ הסבר ורק שלפי הל"ב שם ב' מחלוקות נשנו בין ב"ש לב"ה הראשונה במסיפס ששם אין המסיפס גבוה עשרה והשניה הוי מח' במחיצות שאין מגיעות, ולפי"ז ביאר שלעולם ר"י הסבר הוא כפשוטו שנחלקו ב"ש וב"ה בכח המחיצות לחלק וכל כוונת הברייתא במה דברים אמורים הוי כלפי המח' השניה בדין מסיפס ששם הוא נידון במקום שאין כלל מחיצות עשרה עפ"י דין וממילא מוכרח הוא שהחיבור ביניהם הוא בדרגה של עירוב ממש וכיון שהוא כמו עירוב מוכרח שנחלקו ב"ש וב"ה בכל עירוב אם יש דין שליחות או לא, וביאר הגר"כ שליט"א שסבו התוס' כדברי הרשב"א שיש כאן ב' מחלוקות וכלפי המח' בדין מחיצות שאין מגיעות דימו התוס' דברי ב"ה לב"ש, והיינו שבדין מסיפס עיקר טעמם של ב"ש הוי מצד שאין שליחות ולזה לא דימו התוס' אלא כמו שמדוקדק מלשונם שדימו למחיצות שאין מגיעות לפי ב"ש ושם לעולם יל"פ שטעמם של ב"ש הוי מחמת שיש באמת חילוק דרגה כזו שיש חיבור רק לעירוב בא אצלם.

ואמנם אף שביאור זה מדוקדק בלשון התו' מ"מ קשה להולמו דהנה אחר שכבר פירשנו שלפי ב"ש אין דין שליחות א"כ מהכ"ת לומר שבאמת במחיצות שאין מגיעות נחלקו מחמת חיסרון כח המחיצה, והרי כיון שכל המח' הוי לגבי עירוב לחצר אחרת א"כ מהכח שלפי ב"ש יש טעם נוסף למח' ולא נימא שכיון שנחלקו על דין שליחות אף בעירוב גמור ממילא גם כאן לא מהני מעיקר הדין, וגם הוא תמוה דהרי עיקר המקור של תוס' הוא מדקדוק לשון הברייתא שפירשה טעמם של ב"ש ולפי ביאור זה נמצא שהמקור לדקדק סברא בדין מחיצות נמצא במח' השניה בדין מסיפס והם ב' עניינים, גם אכתי לא התיישבה קו' החזו"א מדוע לא תי' הגמ' בדע"ג שיש דרגה אמצעית ונימא דכמו"כ הוא באחים וצ"ל.

ד. והנראה מוכרח בזה הוא שהנה בפשיטות נראה שהנידון אם יש שליחות אחר שעירבו כלפי חצר אחרת או לא הוא נידון פרטי כלפי דין שליחות אם מהני בדין עירוב או לא, אכן באמת הוא תמוה לומר כן שמהכ"ת שלא יהיה דין שליחות בעירוב כמו בכל התורה כולה וגם דברי הגמ' בכ"מ משמע שהוא מעלה בדין עירוב וכ"ה בגמ' לעיל דס"ו ע"א שדימו דין שוכר לדין עירוב שמהני אחד ע"י כולם ומבואר שהוא כמעלה בדין עירוב, והנראה בזה הוא דבאמת יש כאן חידוש בדרגת החיבור שנוצרת ע"י העירוב, והיינו שכוונת הגמ' בדין שליחות הזה הוא שכיון שהתחברו כ"כ ע"י עירוב וחשובים הם ממש כדיור אחד ממילא מה שפועל אחד עירוב לחצר אחרת הרי ממילא חשב כאילו פעול העירוב עבור כולם כיון שהם ממש כגוף אחד ובית אחד, ונמצא א"כ שמח' ב"ש וב"ה אם יש דין שליחות בעירוב היא מח' באלימות כח העירוב עצמו אם הוא מחברם עד כדי שיהני גם שליחות או לא.

⁵⁵⁹ וביתר ביאור שנחלקו אם יש דין של שליחות גם בקבלת העירוב או שהוא דין רק במעשה הולכת העירוב, ובאמת דשיטת ב"ה בזה וב"ש לפי הל"ק בברייתא צ"ב מה החילוק בין קבלת העירוב להולכתו והרי סו"ס בשניהם פועל האחד עבור כולם, וצריך לחלק שבקבלת העירוב הנידון הוא כלפי התוצאה שיש כאן דיור אחד ובזה לא בעי' כלל לדין שליחות ואילו בהולכת העירוב לחצר אחרת בזה הוי גדר של 'מעשה' עירוב כלפי כל אחד מהם והוא נידון על המעשה עצמו שנעשה לכל ולכך בעי' לדין שליחות דווקא ועי'.

ואם כנים הם הדברים א"ש היטב מה שדנה המשנה כאן בדין זה של עירוב מחצר לחצר ולא דנה בדין העירו ביניהם עצמם דבאמת דבר אחד הוא, דעיקר הנידון הוא עד כמה אלים החיבור שביניהם והסימן לזה הוא בדין זה אם מהני שליחות או לא, ואף אם נחלקו גם בדין העירוב ביניהם מ"מ בזה לחוד לא היה סגי להשמיע דין המשנה לב"ה דאפי' שאף שא"צ עירוב ביניהם מ"מ כלפי חצר אחרת יוצרכו לעירוב כמבואר בגמ' בע"ב אלא המח' היא בדברי זה עצמו עד כמה אלים חיבור העירוב וממילא הנפק"מ הוי כלפי חצר אחרת.

ויל"פ כן גם בדברי רש"י שמתחילה כתב שהטעם הוא כיון שהוי מחיצה שפלה והביאור בזה נראה שבאמת זהו עיקר הטעם דמהני שליחות לחצר אחרת דזהו עצם הנידון כמה הם אלימים בחיבורם, ורק בהמשך דבריו ביאר רש"י האופן איך מהני דזה ע"י שהתערבו אבל עיקר המח' הוי אם מחוברים הם ממש גם כלפי חצר אחרת או לא ועי'.

ולפי"ז יש לבאר דברי התוס' שלעולם הוא חילוק כעין הנ"ל מהמהרש"א בדין מחיצות המגיעות לתקרה לאין מגיעות שאין מגיעות הבינה הגמ' בפשיטות שהוא בדרגת חיבור כמו עירוב, ומה שדימו התוס' לדברי ב"ש הוא כפשוטו לדברי ב"ש שליכא שליחות וזה בעצמו מה שכיוונו התוס' גם לפי ב"ה שלא מהני עירוב לחצר אחרת שלא הוי מצד חיסרון אחר אלא מחמת חיסרון חיבור בעירוב שבכה"ג אינם מחוברים בדרגה כזו שמהני גם לדין שליחות וזה ממש כדברי ב"ש במחיצות שאין מגיעות שיש דרגת חיבור פחותה בעירוב שלא מהני לדין השליחות, והיינו שכיון שהשליחות הוא כ'סימן' שאינם מחוברים לגמרי ממילא באמת דבר אחד הוא ב"ש בכל מחיצת ודברי ב"ה במחיצות המגיעות לתקרה וא"ש היטב דברי התוס' כפשטם.

אמנם דאכתי תקשי קו' החזו"א דסו"ס כיון שזהו הנידון גם בכל עירוב אם כשהם מחוברים הם מחוברים בדרגה כזו שמועלת גם כלפי דין שליחות א"כ אכתי היה אפי' לומר כן שזה הדרגה שיש באחים ומ"ש מכאן.

ה. ונראה שיש להוסיף בזה עוד הנחה בסוגי' שהנה הוק' לעיל ע"ד רש"י לפום הבנת הריטב"א שאיירי שליכא מחיצות כלל והתבאר דכפה"נ שלי"ש לדון על מה שיש להם אכילה משותפת כיון שבאו ע"ד ליחלק שם, אכן צ"ב א"כ מהו המחברם, ואכן נראה דבכל הסוגי' נידון החיבור לא היה כלל מצד הלי' עירוב אלא כלשון רש"י שיהטרקלין מחברם, וביאור הדברים שהנה יסוד דין עירוב עניינו נאמר במקום שיש דיורים חלוקים ואז נאמר הדין שיש לחברם ע"י העירוב והם אוסרים זע"ז,

אכן בטרקלין כיון שהיו מתחילה אחד כמו שביאר רש"י או מחמת החילוק של מחיצות עראי ביניהם נראה שאין כאן כלל גדר של חלוקת דיורים שאז נאמרה בזה תקנת העירוב כלל וכלל, ודין זה אינו מחמת הפיתא שאין להם באמת בשותפות המספיקה אלא גדר אחר שבכה"ג שאין כאן מציאות המחלקתם לכמה מקומות ממילא אין בזה את כל ענין תקנת העירוב שתקנו חז"ל, ולכך בזה אין נידון של מחיצות מדיני מחיצות אלא עיקר ענין המחיצות הוא לדון האם הצליחו ליחלק לכמה דיורים או לא והנידון בזה באמת לפי רש"י בשונה מכל דיני מחיצות בחצירות הוא תלוי מה היתה שם המציאות מתחילה, והיינו שכיון שמתחילה היו אחד ממש לא מהנו מחיצות שאינם גמורות ממש לחלקם וליצור מציאות של ב' דיורים, ויסוד זה מדוקדק בלשון רש"י וכנ"ל בכל הסוגי' שהוא נידון מצד חיבור הטרקלין ולא מצד חיבור מקום האכילה שיש להם.

ועפ"ז נראה שכל חילוקי הדרגות הללו שחידשו התוס' וכמשה"ת שהוא ממש כחילוק הגמ' לפי ב"ש לל"ק, אינם חילוקים נכונים אליבא דב"ה בחיבור של עירוב דאז ממ"נ אם חל חלות העירוב לצרפם כתקנת חז"ל א"כ אחד ממש הם לכל דיניהם ואם לא חל העירוב לא חל כלל, אלא הנידון הזה שייך במסויים כלפי הנידון הזה שהוא נידון אם הוו מקום אחד ממש או לא ואם יש מה שיוכל לחלקם כדי שייחשבו כב' דיורים חלוקים.

ואף שהגמ' תלתה מח' ב"ש וב"ה בדין עירוב רגיל מ"מ אין הכוונה שכאן הוא דין עירוב אלא שדרגת החיבור שיש ע"י מה שלא הוו ב' דיורים לכו"ע הוא כמו הדרגה של עירוב וממילא אם היה מציאות של שליחות היה צריך להועיל גם בחיבור הזה, אבל לעולם לפי ב"ה מש"כ התוס' שיש חילוק כזה שלא מהני השליחות הוא רק סברא מסויימת כלפי נידון הסוגי' כאן בדי חילוק דיורים וחיבורם אם הוו ב' דיורים או לא ולי"ש בכל עירוב רגיל.

וממילא דלייק קו' החזו"א מאחים ששם הוא נידון מצד חיבורי עירוב שיש להם מקום אכילה משותף⁵⁶⁰ ובזה באמת הבינה הגמ' שאין מקור לפי ב"ה לחדש דרגה אמצעית כזו שלא היא דין שליחות ויהני עירוב בא אצלם ודו"ק.

ו. והנה אף שביאור זה נראה מחודש שיש גדר שאינו חיבור מצד עירוב מ"מ נראה שיש להביא לזה סימוכים גדולים מדברי התוס' להלן ומדברי הט"ז, דהנה כתב הט"ז בסי' ש"ע בביאור דברי התוס' הנזכרים שהטעם שלפי ב"ה לא מהני לחצר אחרת הוא מחמת דין מיגו דאסרי, והנה באמת בלשון הט"ז לא הזכיר דין מיגו אילו באחים בסי"ה כתב הלשון מיגו והיה מקום לדון שאין כוונתו דהוי מדין מיגו הרגיל, אכן יעוי' בפמ"ג במשב"ז שם שכתב להדי' שהוא נידון מצד מיגו וכמו"כ מבואר בדברי המשנ"ב שהעתיק דברי הט"ז וציין לרש"י בדע"ג כלפי מיגו וכמבואר בגמ' להלן דע"ג לגבי אחים שאם יש עוד דיורים עמם בחצר או במוליכים עירובם לחצר אחרת בע"י עירוב לכאו"א כיון שיש מיגו שהדיורים הללו אוסרים גם ביניהם הם צריכים לעירוב, והנה לפי ביאור זה של הט"ז לייק כל קו' האחרונים הנ"ל שבאמת אין כאן סברא חדשה של דרגה אחרת בעירוב כלפי שליחות אלא שיש כאן חיסרון חדש מצד מיגו כיון שיש עוד דיורים הם אוסרים מחמת המיגו, וגם קו' החזו"א לייק דבאמת זה גופא מה שתי' הגמ' בדע"ג שיש עוד דיורים שם וממילא איכא לדין מיגו שם.

אמנם דאכתי צ"ב מה שדימו התוס' בין ב"ה בזה לדברי ב"ש ולכאוי' כל דברי ב"ש הם רק סברא שלא אמרינן דין שליחות ומה ענין זה למיגו, ויותר תמוה דהתוס' ד"ה כמאן כתבו לתמוה ע"ד הגמ' מדוע לא ביארה הגמ' דברי ב"ש שאירי שהיו עוד דיורים בטרקלין וממילא הוי מיגו ובתי אחד כתבו שלא משמע לגמ' כן בלשון המשנה, ובתי' השני כתבו דאולי בכה"ג שיש מיגו ב"ה ג"כ היו מודים שאסור, ומבואר שהבינו התוס' בפשיטות וכ"ה בכל הראשונים⁵⁶¹ שכתבו רק לתי' התוס' הראשון שלפי ב"ה לא מהני כאן מיגו והטעם בזה לכאוי' כיון שס"ל שכח החיבור שיש בטרקלין הוא אלים טפי מהחיבור שיש באחים ולכך נקטו בפשיטות שבטרקלין לא יהני מיגו לפי ב"ה, וצלע"ג א"כ דברי הט"ז שהוא דלא ככל הראשונים שלפי ב"ה ל"מ מיגו בסוגיין דהוי חיבור של טרקלין וצ"ע.

וצריך לכאוי' לדחוק בזה ע"ד הנזכר בדברי התוס' והיינו שכל דברי הט"ז שיש מיגו הוא רק כשיש שם מחיצות שמגיעות לתקרה דאז החיבור שביניהם אינו אלים כ"כ כמו במחיצות המגיעות, ובזה ב"ה מודו שיש מיגו מחמת חולשת החיבור שביניהם ודברי התוס' בד"ה כמאן הם כלפי דברי הגמ' שאירי במחיצות שאין מגיעות ובזה באמת כיון שהם מחוברים טפי כמו עירוב ממש וכנ"ל ממילא שם ל"מ גם מיגו לפי ב"ה, וזהו כוונת הדימוי לב"ש שגם לפי ב"ש גדר החיבור שלהם הוא חיבור שאינו אלים כ"כ דהרי חזינן שליכא שליחות וכסברא הנ"ל שדין שליחות הוא כסימן על כח חיבורם, אלא שאכתי דוחק הוא לחלק בדרגת החיבור כלפי דין מיגו.

ואמנם באמת נראה שיי"ל בזה ביאור נפלא לפי ההנחה הנ"ל שהנה כתבו התוס' בהכ"ת שיהיה מיגו ואלו דבריהם יוליכא למימר דאתיא כב"ש וברייתא באין עמהם דיורין כדאוקמינן לה לקמן אבל במתניתין כשיש עמהן דיורין דמיגו דהני אסרי אהדי הני נמי אסרי דהיכי דמי הני דיורין אי בחצר קיימי מ"מ כל הטרקלין חשיב כחדא ומטלטלין זה עם זה בכל הטרקלין בלא עירוב כשיש דיורין בחצר כמו שאין דיורין בחצר ואי בעו ביניהם עירוב כשיש עמהן דיורין בחצר הכי נמי ליבעי כשאין עמהן דיורין דמה ענין דיורין בחצר לגבי הטרקלין, ומיהו ה"מ למימר כגון שיש בטרקלין דמתניתין חדרים ועליות גמורין שאין להם פתח בחצר אלא יוצאין דרך טרקלין דמיגו דהני אסרי הנך ה' חבורות נמי אסרי, והיינו שאם יהיו דיורים בחצר לא יהני כלפי הטרקלין כיון שהם כבי

⁵⁶⁰ והיינו אף אם שם הוא חיבור אלים יותר מכל עירוב וכמו שמוכח שם מכמ"ק בסוגי' ויבואר בע"ה בארוכה שם מ"מ הוא מענין הפיתא ואכילה וכהכ"ת לחבר דיורים שכבר חלוקים, משא"כ כאן הוא גדר שאינם נכנסים כלל לתקנת העירוב וכמשה"ת.

⁵⁶¹ ואף הרשב"א בריש הסוגי' שהעלה צד שאם יש דיורים בחדרים ועליות יאסרו את שאר בני הטרקלין לא פירש מצד המיגו אלא מצד סברא של גילוי דעת איך הם רוצים לדור ומבואר שמצד מיגו לא היה צד כלל שיהיה בסוגיין איסור אליבא דב"ה.

מקומות⁵⁶² וכל קושייתם היא בדווקא כלפי אופן זה שכתבו שיש עוד דיורים שעוברים דרך עליהם בטרקלין, וצ"ב בזה דהרי גם אם הם עוברים עליהם הרי הם כדורסים בתוך בתייהם ממש וכיון שכן אין כאן כלל איסור שיוכלו לאסור עליהם ודמי' לב' בתים שלא עירבו ויש פתח ביניהם שאף שאסורים ודאי בטלטול מ"מ מצד הליכתו לא יאסור עליו מאומה דאדרבה הוא כמצורף לדיור של הבית שעל ידו מחמת הילוכו שם, והיו שדחקו שכוונת התוס' באופן שהטרקלין חלוק הוא מבתייהם ע"י מחיצה גמורה ול"מ כן בדברי התוס' כלל.

ולמבואר נראה שלעולם אינו אוסר עליהם באמת אבל כל מה שאנו זקוקים לדין אוסר הוא רק במקום שהנידון הוא מצד האיסור של דיורים והיינו נידון מצד ה' עירוב, אבל כיון ושהתבאר שהנידון כאן הוא לידון אם יש כאן דיורים מחולקים או דיור אחד ולא מלתא דעירוב א"כ גם המיגו כאן סגי בעצם מה שיש כאן דיור אחד מחולק כדי ששוב נוכל לידון את כל הדיורים כמחולקים.

וביתר ביאור שיסוד סברת המיגו הוא שכל מה שאין אנו מזקיקים את העירוב הוא כיון שהאחים הם לא נידונים כלפי דין עירוב כדיורים האוסרים, וממילא עד כמה שנזקקים כבר לעירוב כלפי הדיור הנוסף והיינו שנידונים כאוסרים ממילא כבר אוסרים הם בכל ענין, וזהו מש"כ התוס' דכמו שיש מיגו באחים כמו"כ י"ל מיגו בנידון הסוגי' כאן לפי ב"ש באופן כזה שבאמת אינם אוסרים ורק שיש דיור אחד מחולק הנמצא בחצר ומחמת זה כבר מדון את כל דיורי החצר כמחולקים (והדימוי הוא ביסוד הסברא של מיגו וכ"מ הוא יפעל לפי עניינו), ומיגו מחודש זה באמת סברו הראשונים שאינו מוכרח לפי ב"ה ורק לפי ב"ש יש לפרשו כתירוץ על קו' הגמ' דהוי דלא כב"ש, ומ"מ ל"ק כלל ע"ד הט"ז שפירש בדברי התוס' לעיל מינה שהוי מיגו ששם הוי מגו מדין הסוגי' ממש של דע"ג כיון שיש שם באמת איסור גמור, והוא מקור נפלא ליסוד זה שהסוגי' כאן עסקה במין חיבור אחר שאינו מצד האיסור אלא מציאות של חילוק הדיורים ודו"ק.

⁵⁶² ובאמת הרשב"א נחלק בפרט זה ע"ד התוס' וכתב להק' שיהיה מיגו מחמת דיורי החצר ותי' של"מ כן בלשון המשנה, וצ"ב מדוע באמת לא צדקו דברי התוס' דהרי באחים חזינן שבחצר אחרת לא אמרין מיגו וא"כ מ"ש חצר אחרת מטרקלין וחצר, ואולי י"ל בזה דס"ל לרשב"א דאף אם הם מחוברים בטרקלין מ"מ כדי שהיו מחוברים חיבור גמור כמו עירוב בעי' שיהיו מחוברים במקום כזה שיש להם דיורים משותפים דווקא ולכך אף שהם מחוברים בטרקלין אכתי' לא הוי חיבור גמור כלפי החצר (ונמצא ששימושי החצר הם כסיבה לחיבור ולא כסימן שהם מחוברים בביתם) ועי' בזה.

גדרי עירוב בפה וברגל - פמ"ג סימן ת"ט משב"ז סק"ז

א. כתב הפמ"ג 'ובר"מ ז"ל פ"ו מהלכות הכ"ד לברך עירובי תחומין, והיינו בפת דאלו במערב ברגליו על דברים בלב אין מברכין אף שיאמר בפירוש כבסי' תל"א בביטול אין מברכין, וצ"ע דיש לומר דעיקר התקנה היה ע"י עירוב ברגליו ואח"כ הקילו על העשיר, א"כ י"ל דאין מברכין כדעת הראב"ד ז"ל שם'. והנה כדי לדון ליישב דברי השו"ע מהכ"ת שתקנו ברכה על עירוב ברגליו יש להקדים בעיקר דיני עירוב בפה וברגליו מה עניינם ואם הם יסוד אחד או ב' דינים חלוקים וכדלהלן,

ויסוד הדברים הוא מהגמ' בדנ"ב ע"א דאיתא שם :

'אמר רמי בר חמא הרי אמרו שבת יש לו ארבע אמות הנותן את עירובו יש לו ארבע אמות או לא אמר רבא תא שמע לא אמרו מערבין בפת אלא להקל על העשיר שלא יצא ויערב ברגליו ואי אמרת אין לו האי להקל להחמיר הוא אפילו הכי ניחא ליה כי היכי דלא נטרח וניפוק', ומבואר שהבין רמב"ח כדבר פשוט שמי שקנה שביתה ברגליו חלוק ממי שקונה ע"י הנחת פת לגבי הדין של ד"א, ובראשונים מבואר שאף דבכ"מ מבואר שיש ד"א גם לפת הוא רק לרבא שנחלק על רמב"ח.

ויש להבין מדוע באמת פשיטא ליה חילוק זה⁵⁶³ והרי מבואר במשנה לעיל דמ"ט שנחלקו ר"י ור"מ האם עיקר עירוב בפת או ברגל (לפי רב נחמן בגמ' דמ"ט ע"ב), וממ"נ אם עיקר העירוב ברגל הוא מהכ"ת לומר שכשהקילו לערב גם בפת יהיה הדין אחר, ואם ס"ל כר"מ שעיקר העירוב בפת זה ודאי תימה לומר שבעירוב ברגליו שחידשו מחמת קולא שיהיה לו ד"א שאין לו בעיקר הדין עירוב.

וכבר עמד בזה החזו"א סימן ק"ט סק"י"ח וכתב שהדין שובת שיש לו ד"א הוא כמו יוצא חוץ לתחום שיש לו ד"א מדין תחתיו, וכתב שם עוד חידוש גדול לבאר דברי המג"מ שכתב בפ"ו מעירובין לחלק בשיטת הרמב"ם שכל מה שיש לו דין בורר ד"א הוא רק ביוצא ולא בהנחת עירוב שאז נידון כב' אמות לכל רוח והובאו דבריו לעיל בכמה סוגיות, וכתב החזו"א שכוונת המג"מ היא לחלק גם בין מיני העירוב תחומין שאם עירב ברגליו יש לו ד"א שיכול לבררם לצד אחד משא"כ עירב בפת שיש לו ב' אמות בלחוד לכל רוח, ופשוט הוא שנקט כן החזו"א לפי הבנתו שגדר הדין ד"א של קונה שביתה ברגליו הוא מדין יוצא⁵⁶⁴, ויש להבין מדוע יהיה לזה גדר של יוצא דסו"ס הוא נמצא בתוך שטח תחומו.

ויש לדון עוד האם רבא שנחלק להלכה וס"ל שיש לשניהם דין ד"א נחלק על עיקר היסוד וס"ל שדין שובת ברגליו ופת הוא דין אחד או ס"ל כלפי דין זה של ד"א שמסתבר שנתנו לו חז"ל אותו דין.

ב. ונראה שיש להוכיח כצד השני מכמה מקומות שמבואר שגם להלכה יש חילוק בין ב' דיני העירוב, דהנה מבואר בגמ' לעיל ד"נ ע"ב שלפי שמואל שאין דין של לא מסיים אתריה שמ"מ יש הכ"ת שאינו יכול לזוז ממקומו, והוא במה שיישב הברייתא שאם חלק מהאילן נמצא מחוץ לאלפיים יש לנו ספק שאולי כוונתו לקנות הדי"א שחוץ לאילן או החלק שבתוך אלפיים ולכך הוא נשאר בספק, וצ"ע בזה דהנה מבואר בגמ' לעיל דל"ה ע"א שאם התגלגל עירובו מחוץ לתחום לא מהני העירוב כל עיקר, והטעם לכאן שכל שהוא חוץ לאלפיים אינו נידון כלל כמקומו, וא"כ מדוע באופן כזה שיש לנו ספק היכן קנה לא נימא שחוץ לאלפיים ודאי לא הועילה קנייתו וא"כ תחול השביתה רק בתוך האלפיים.

והיה מקום לומר שאה"נ שכך הוא הדין אבל ס"ל לשמואל שהוא נשאר בספק מחמת שיש ספק אם עקר דעתו מכאן, אבל לא מחמת שהעירוב עצמו לא מועיל, אלא דזה אינו דבתוס' לעיל מינה

⁵⁶³ ויעו' בתורי"ד מהדו"ת שהעלה צד שאין כוונתו לחלק בדין ד"א אלא שאפשר שאין לו כלל ד"א מחוץ לאלפיים ע"ש, ושוב במהדורא תליתאה תמה על זה מגמ' ערוכה לעיל בד"נ ע"ש.

⁵⁶⁴ ויעו' בדברי יחזקאל ס"ט ואו"ש פ"ח מעירובין שנקטו בפשיטות שכוונת המג"מ לחלק בין יוצא לכל עירוב תחומין וה"ה יהיה גם לפ"ז בכל שובת, ומקורם ערוך מדברי התו"ר להלן ד"ס ע"ב שחילק בין שובת ונותן עירובו שיש לו רק ד"א לבין הדין של יוצא שיש לו שמונה אמות ע"ש היטב.

בדמ"ט ע"ב הקשו לפי הלישנא השניה בגמ' שטעמו של רב הוא מחמת דין של כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו, מה יענה שמואל על חיסרון זה ותירצו שס"ל לשמואל שבתחומין הקילו, ומבואר שנקטו שבתחומין הקילו לומר שקונה ב' שביתותיו⁵⁶⁵ וכ"ה להדי' בתו"ר שם, וצ"ע דמ"ש מדין מערב בפת ונתגלגל הפת שלא חל כלל העירוב.

עוד עולה כן מדברי הרמב"ן במלחמות בסוגיא שם שביאר מחלוקת רב ושמואל שהוא האם קונה ב' שביתות או לא, ומבואר בדבריו להדי' שלפי שמואל קונה באמת שביתה גמורה בד"א שחוץ לאלפיים.

הן אמנם שיש חילוק בין תוס' לרמב"ן שהנה מה שכתבו התוס' והרמב"ן שמהני לקנות שתי השביתות לא איירו בנידון של הברייתא עצמה וא"כ י"ל שאף שהנידון לפי שמואל הוא היכן יקנה השביתה מחמת ששניהם יכולים לחול אינו נידון באופן כזה שיש צד שלא קנה כלל עירוב, והיינו שבמקום שחלק הוא חוץ לאלפיים יש צד שלא קנה כלל ולכך נשאר בספק דמביתו עקר דעתו ושם יש ספק אם קנה או לא.

אלא דלפי הרמב"ן הרי אין לנו ספק ומועילים ב' השביתות שלו לפי שמואל⁵⁶⁶, וממילא שגם כשאמר חוץ לתחום אם היה הדין שלא מועילה שם השביתה הרי אין לו איסור כלל כיון שהחלק שתוך התחום יחול ומה שבחוץ לא יחול כלל ושפיר ילך כמקום השביתה המועיל, דהרי יש סיבה שיחולו שניהם ומה שבחוץ לא חל.

וגם לפי התוס' יש לדון בזה דאמנם שהספק הוא האם הועילה קניית השביתה או לא, אבל הרי התוס' רק בתירוץ השני כתבו שדעתו לקנות ד' מתוך שמונה ואילו בתירוצם הראשון סברו שהוא עצמו רצה לקנות בכל השמונה אמות ורק יש ספק בדין היכן יחול, וא"כ יש לדון שבכה"ג שיש לנו ד"א שאינו יכול לקנות נימא שודאי יחול מה שבתוך התחום⁵⁶⁷.

ועל כרחק שמעיקר דין עירוב יכול העירוב שפיר לחול חוץ לתחום וממילא כבר הוי בכלל הספק שאולי חל שם העירוב, ובכה"ג שצריך לחול העירוב הרי שוב יש לנו ספק האם העירוב חל מחוץ לתחום והוא נאסר ולרמב"ן היינו שחלה גם שביתה מחוץ לתחום וממילא נאסר דעירוב זה אוסרו.

ודבר זה יוכיח לכאוי שיש חילוק בין עירוב בפת שמבואר בתוס' לעיל דל"ה שלא חל כלל ומבואר שעירוב בפת חלוק מברגליו.

ובאמת דיסוד זה מוכרח מעיקר הברייתא שם שמבואר שנשאר בספק, ולכאוי הרי להלכה קי"ל שספק עירוב כשר ומדוע א"כ מספק לא נימא שקנה שביתה בחלק האילן שבתוך אלפיים, וע"כ נאמר שגם מחוץ לאלפיים יכול לקנות עירוב וממילא לא שייך בזה דין ספק עירוב כשר כיון שהוא כמו הדין של תרתי דסתי דיש כאן חלות שביתה הסותרת ומבטלת את שביתתו בתוך התחום, והיינו כנ"ל שבאמת חל העירוב ברגליו מחוץ לאלפיים ומבואר שהוא חלוק מדין מערב בפת.

ואמנם שהיה מקום לדון שגם עירוב בפת מהני מצד עיקר דין עירוב חוץ לאלפיים, ורק שיש בזה חיסרון צדדי כמבואר בדברי התוס' ועו"ר שם שבעי שתהיה הפת מונחת במקום שיוכל לקחתה, והיינו שעיקר חלות העירוב יכולה לחול גם במרחק גדול ולו יצוייר שיבוא לשם היתר ע"י גוים

⁵⁶⁵ ובתו"ר הוסיף שחלים ב' שביתותיו וקונה או זה או זה, ומבואר בדבריו להדי' שלולי הדין של כל שאינו אין הכוונה שהיו שניהם חלים אלא שהיו שתי האחיות מקודשות מספק והיינו שהיה על כל אחת חלות ספק וכמו דית' בית בבתי', וכבר דנו בזה האחרונים בקידושין ד"נ ודקדקו מדברי הרשב"א שם שלא משמע כן ואכמ"ל.

⁵⁶⁶ ומה שפירשה הגמ' מחלוקתם אם יש דין של לא מסיים אתריה או לא, יעו"ר מה שהתבאר בזה בארוכה בסוג' שם דעת הרמב"ן והמג"מ.

⁵⁶⁷ דומיא שמקדש ב' אחיות ואחת תהיה גם אשת איש, לולי הדין של כל שאינו שנראה פשוט שהאחות תהיה מקודשת כיון שהא"א אינה כלל בכלל הספק, אלא דאי נימא שגדר הדין של עירוב מחוץ לאלפיים הוא שיכול בעצם לחול ורק יש סיבה המפקיעה אולי שאני כאן שהוא בכלל הספק ויל"ע בזה.

וכדו' יוכל לילך שם, אלא שיש דין נוסף שצריך שיוכל ליקח את הפת ולאוכלה וזה ליכא כשהוא מחוץ לאלפיים.

וגדר זה מצינו מפורש בדברי הראב"ן (הובא בקוש"ק שם) שכתב על דין נתגלגל וז"ל ולא אבד שביתת ביתו כדתנן וכו' דכיון דלא קנה לו עירוב שביתה במקום שבורר לא אבד שביתת ביתו, אבל נתן עירוב במקום שבורר חוץ לאלפים אמה מביתו כיון שבורר שם שביתה קנה לו עירובו שם שביתה ואבד שביתת ביתו והרי הוא רחוק מביתו שהוא מקום עירובו יותר מאלפים אמה ולא יזוז ממקומו דהוה ליה כמו היוצא חוץ לתחום ואין לו אלא ד' אמות, ומבואר בדבריו שכן הוא גם לדינא ממש שאם הניח במכוון את עירובו מחוץ לאלפיים באמת חל שם העירוב ויש לו דין יוצא, וכל דברי הגמ' בדל"ה שלא מהני בנתגלגל הוא דווקא כשלא הניח שם בכונה אלא התגלגל לשם העירוב (ומה שאין בזה חיסרון מצד שאינו יכול להגיע אל העירוב צ"ל שהוא כיון שיוכל ליקח ביה"ש וכמו שהניחו שם התוס' בקושייתם שמותר בביה"ש לקחת, ורק שהתוס' ועוד ראשונים כתבו שלא תקנו עירוב כלל בכה"ג והוא נחלק בדין זה)⁵⁶⁸.

וכדעה זו הביא במג"מ פ"ו מעירובין ה"ה בשם הרשב"א בספרו הארוך והעמיד בזה סתירה לדביו בחידושים וז"ל המג"מ שם 'נתן את עירובו חוץ לתחום וכו'. שם אם נתנו חוץ לתחום מה שנשכר הוא מפסיד והקשו חוץ לתחום ס"ד אלא אימא חוץ לעבורה של עיר ופירש רבינו חוץ לתחום ס"ד והרי אין עירובו עירוב וכן פירש"י ז"ל וגם הרשב"א ז"ל כ"כ בחידושו חוץ לתחום ס"ד אם חוץ לתחום ממש נתנו לא עשה ולא כלום הוא כיון שהוא בביתו דכל שאין עירובו עירוב הרי הוא כתחום ביתו כמ"ש עכ"ל. אבל בספרו הארוך כתב נתנו חוץ לתחום מה שנשכר הוא מפסיד ופירשו בגמרא דהא דקתני חוץ לתחום לאו חוץ לתחום ממש דהיינו חוץ לאלפים אמה קאמר דאילו שבת בתוך העיר ונתן את עירובו חוץ לאלפים אמה לא יזוז ממקומו **שהרי הוא חוץ לתחום עירובו** עכ"ל. ובזה יש סתירה בדבריו ז"ל ודברי חידושו עיקר וכדעת רבינו, ומבואר בדבריו ממש הנידון הנזכר האם חל העירוב חוץ לתחום או לא⁵⁶⁹.

ונמצא לפי"ז שבעיקר הדין גם עירוב בפת דינו כמו עירוב ברגליו שמהני מחוץ לאלפיים, ומעתה יש לדון לומר שגם התוס' שם ודעימיה שם סברו כן שלעולם עירוב בפת יכול לחול חוץ לאלפים, ורק סברו שיש חיסרון צדדי שם דבעי שיוכל להגיע אל העירוב וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ו) בדין נתגלגל אינו עירוב כיון שאין יכול ליקח את העירוב משם, וחיסרון זה כמובן אינו שייך במערב ברגליו.

ואמנם שבאמת פשוטות לשונות הראשונים והפוסקים שכתבו שאינו עירוב משמע שבכה"ג לא חל העירוב כלל, וכן מבואר שהבין המג"מ בדברי הרמב"ם שכתב שאינו עירוב, ומה שכתבו שהחיסרון הוא מחמת שאין יכולים ליקח את העירוב נראה שאינו חיסרון צדדי אלא שזהו עיקר עניינו של העירוב בפת שיוכל ליקח את הפת ובזה נקרא מקום שביתתו, וא"כ שוב תהדר הסתירה לדין עירוב ברגליו ויוכרח שדין עירוב ברגליו חלוק מדין פת וכנ"ל.

⁵⁶⁸ אמנם שיש לתמוה בזה מדברי המשנה להלן מינה ד"ס ע"א שמבואר שהשולח את עירובו למזרח אינו חל ויש לו את ביתו, וברש"י ועוד ראשונים כתבו הטעם לזה מכיון שלא חל העירוב ממילא הוא רוצה שביתת ביתו, ולפי"ד הראב"ן הרי כבר חל חלות העירוב שם, וקושיא זו כבר הקשה בשעה"צ סימן תי"א סק"ד וכתב שלפי הראב"ן צריך לפרש דברי המשנה שם שהטעם שקנה שביתת ביתו הוא מחמת שהשליח פשע יש לו טענה 'לתיקוני שדרתיך ולא לעיוותי', ולכך שונה שביתת ביתו, וכתב שם השעה"צ שביאור זה מוכרח לפי הראב"ן שהחמיר במניח וכוונתו לקושיא זו (ואמנם שקושיא זו אינה קשה על עיקר שיטות הראשונים לפי הצד שמבואר שאין חיסרון בעיקר דין העירוב דכיון שסו"ס לא קנה אומדנא היא שרוצה ביתו, אלא היא קושיא במסויים על שיטת הראב"ן שמניח את עירובו קונה שם באמת ועי').

⁵⁶⁹ והנה כלשון זה שהוא כחוץ לתחומו כ"כ הבה"ג ועוד ראשונים יעוי' בקוש"ק שם, אלא דכמו"כ מצינו גם בדברי הר"ח בד"נ ע"א שכתב שאם לא סיים אתריה הרי הוא כיוצא חוץ לתחום, והיינו שהדוגמא לדין תחתיו בכל מקום הוא יוצא ששם נאמר עיקר הדין של 'תחתיו', וממילא דיל"פ דבריהם שאין הכוונה שבאמת חל העירוב ויש לו דין יוצא חוץ לתחום אלא נקטו דוגמא לזה מדין יוצא ושורש הדין באמת הוא מחמת עקירת דעתו, אמנם בדברי הרשב"א הללו מבואר לא כן שכתב 'שהרי הוא חוץ לתחום עירובו' ומבואר שחל עירוב חוץ לתחום והוא נידון כעומד מחוץ לתחום הזה.

ובאמת שבדעת השו"ע מוכרח שלא מהני כלל העירוב מחוץ לאלפיים וגם במערב ברגליו, והוא במה שדקדק מדבריו בסימן ת"ט ס"א הביאווה"ל שבכל אומר מקום פלוני בע"י שבזמן האמירה לא יהיה רחוק יותר מאלפיים, ומבואר א"כ להדי' שלא חל כלל העירוב ואין לו שם עירוב כל שהיה רחוק אלפיים אף שהוא רק בזמן שאומר שרוצה לקנות, וכדברי השו"ע מבואר גם בדברי הר"ח בד"נ ע"ב שכתב בביאור הגמ' לפי שמואל שלא מהני קנית שביתה באילן שחלקו מחוץ לאלפיים וז"ל 'וכיון דאמר שביתתי תחת האילן והוא ממקום רגליו ועד עיקר האילן אלפים וד' אמות נמצאו ד' אמות שתחת האילן חוץ לתחומו ואין אדם קונה שביתה חוץ לתחומו לפיכך אין לו אלא ד' אמות', ומבואר להדי' שלא מהני כלל קנית שביתה חוץ למקומו ולכך אין לו אלא ד"א⁵⁷⁰.

ועכ"פ עולה מכל הנ"ל שלפי שיטת התוס' והרמב"ן מבואר שיש חילוק בין דין עירוב בפת לעירוב ברגליו, שעירוב בפת אינו מועיל ופשטות לא הוי עירוב כלל ואילו עירוב ברגליו יכול להועיל מחוץ לאלפיים.

עוד נפק"מ שיש להעמיד בזה הוא מדברי הרמב"ן במסכתין סופ"ק שהאריך לדון שם אם תחומין דאוי או דרבנן, וכתב לתמוה וז"ל 'ויש לתמוה לדברי ר"ע כיון דאלפים אמה מן התורה הם, היאך עירוב מועיל לילך יותר, והרי העירוב הזה מועיל לענין של דבריהם והוא דומה לעירובי תבשילין ולעירובי חצרות שהוא מדבריהם, ובודאי שהמערב ברגליו אפשר שהוא מן התורה לפי שהוא קונה בין השמשות שביתתו במקום רגליו וכאן הוא מקומו וכאן הוא עירובו, אלא עירוב הפת איך מועיל מן התורה ומהיכן למד ר"ע היתר עירוב להקל על דברי תורה, ובודאי שלא היה ר"ע חולק בעירוב', ומבואר בדבריו שהבין שיש חילוק בין עירוב ברגליו שמהני מדאוי לבין עירוב בפת שהבין שלא ייתכן שיועיל מדאוי.

ובתירוצו כתב 'אלא יש לומר לדברי האומר תחומין דאורייתא, או שהעירוב הלכה למשה מסיני, או חכמים סבורין כיון שדעתו בכאן ואמר תהא שביתתי במקום פלוני עשאו ביתו, ומשם אני קורא אל יצא איש ממקומו, וכדאמרין בפרק הדר התם אן סהדי דאי מתדר לה התם טפי ניחא ליי' והוה ליה מקום פיתא ולינה ומהתם משחינן ליה, נמצאו העירובין בין ברגליו בין בפה בין בפת כולם דבר תורה הם', ומשמעות דבריו שגם בתירוצו לא הדר ביה מעיקר הנחתו שיש חילוק בין עירוב ברגליו ששם מהני מסברא גם מדאוי ואילו עירוב בפת ובאמירה הוא גדר אחר מחמת הלכה מחודשת שנאמרה בהם, ויש להבין מדוע פשיט"ל לרמב"ן שעירוב ברגליו יועיל מדאוי ולא עירוב בפת ובדיבור.

ג. והנה בפשטות היה נראה שנידון זה בגדר עירוב ברגליו תלוי במחלוקתם של ר"י ור"מ במשנה דמ"ט שלפי ר"י עיקר העירוב הוא ברגל והקילו רבנן גם לערב בפת, ואילו ר"מ ס"ל שעיקר עירוב בפת והקילו שיוכל לערב גם ברגל, ולפי"ז פשטות היה נראה שמה שהוא עיקר העירוב הוא צריך להועיל מדאוי ואילו הקולא יהיה גדר אחר.

אמנם נראה שיש להוכיח שאינו כן דהנה מבואר במחלוקתם של ר"י ור"מ שנחלקו אמוראים בדנ"א ע"ב אם לכו"ע עיקר עירוב ברגל ורק נחלקו במקום פלוני מה הדין, או שנחלקו אם עיקר עירוב ברגל או בפת, וברש"י שם ביאר שעני שהקילו בו הוא מי שבא בדרך ואין עמו פת, ומבואר בדברין שכדי ליחשב עני בעי' לבי' הדינים הללו שיהיה בא בדרך ושאיין עמו פת, וכן כתב הב"י בשמו ושאר פוסקים, ותמה האבן העוזר על דבריהם דהרי להלכה שנקטינן שעיקר עירוב ברגל ומ"מ התיירו לו שיאמר שרוצה לקנות במקום פלוני הרי שמבואר שמדרבנן הקילו עליו שיוכל לקנות בדיבור וזה ודאי כיון שהקילו עליו שלא יצטרך לילך עד המקום שיוכל לילך ברגליו ולקיים עיקר תקנת העירוב, וא"כ תמוה מדוע ישתנה דינו במה שיש לו פת עמו והרי סו"ס לא יוכל לקיים עיקר העירוב וזה גופא הקילו לו שיוכל לערב בפה ומהכ"ת א"כ לומר שאם יהיה לו פת יהיה עליו חיוב לילך לשם להניח פיתו, וכל מה שכתב רש"י הנזכר הוא כלפי דברי ר"מ שעיקר

⁵⁷⁰ ולפי"ד השו"ע לכאוי יקשה כנ"ל מדוע לא הוי בכלל הדין של ספק עירוב, וצ"ל שבאופן כזה שיש לנו נידון האן הניח את העירוב מחוץ לאלפיים או לא הרי זה נידון כמו 'ספק הונח' העירוב כיון שחוק לאלפיים אין לו תורת שביתה כלל, וכל יש לנו צד של עירוב הוא כחידוש של הפקעתו ממקומו, ולכך בזה אין דין של ספק עירוב כשר ועי'.

עירוב הוא בפת ואז ממילא יש לו חיוב לקיים עיקר עירובו אבל לדין שעיקר העירוב הוא ברגל מהכ"ת לחלק כן.

ואשר מוכרח בזה ליישב דברי הפוסקים הוא הוא שגם הקולא המבוארת במשנה אין הכוונה כגדר של 'קולא' אלא שמחמת קולא חידשו רבנן עוד גדר של עירוב בפת, והיינו שכל נידון התנאים היה מהו עיקר הדין של עירוב ומה חידשו עוד אח"כ מחמת קולא, אבל מ"מ אינו גדר של קולא אלא כצורה נוספת של קניית תחום, וממילא שיש לדון שאם יש לו פת כיון שהוא שייך בקיום של אחד מדרכי קניית העירוב לא חידשו בו את הקולא של עירוב בפה.

והיינו שעירוב בפה ודאי הוא גדר של קולא מחודשת, וכל קולא זו התחדשה במקום שאין לו אפשרות לקיים אחד מצורות הקניה של העירוב, וממילא מה שהקילו בבה בדרך כיון שהוא רחוק כל שיש לו פת הרי הוא בתורת קניה במרחק ע"י שליח (ואף אם אין לו שליח מזומן לפניו מ"מ אינו גברא שמופקע מאפשרות הקניה בפת), ולכך לא התחדשה בו קולא זו של אמירה בפה.

ומקור גדול לזה מבואר בדברי הריטב"א בדנ"ב ע"ב שכתב כלפי דברי הגמ' דבעי' לדברי ר"מ במשנה שהרי הוא חמר גמל כדי להשמיע שגם בודאי אינו עירוב יש דין זה, ובראשונים שם פירשו שאין כוונת הגמ' כפשוטו שלא הוי עירוב כלל (וכמו שביאר רש"י בלישנא אחת שם) אלא דנו בכמה חילוקים בין מיני הספיקות שיש ספק שאינו ממש ספק ועוד דרכים, ובריטב"א כתב וז"ל 'והא דמפרקינן דאיצטריך משום דהכא ודאי לא עירב, הכי פירושא דאין ספק זה **שלא עירב לא בפת ולא ברגל שהוא עיקר העירוב**, כספק דהתם שעירב בפת, ובכי האי גוונא הוה ס"ד דספק עירוב פסול לדברי הכל', והיינו שיש חילוק לפי ר"מ בין היכא שעירב פת או ברגל להיכא שעירב בפה והוא גם לר"מ שעיקר עירוב בפת ס"ל לחד מ"ד, וגם למ"ד השני ס"ל שעיקר עירוב ברגל ועכ"פ אין מקור ששניהם הוו עיקר העירוב ומ"מ חשובים עיקר העירוב כלפי אמירה בפה, וזה מוכיח כמבואר שגדר הדין בפה הוא כקולא מחודשת, וחלוק מעירוב בפת או ברגל ששם הביאור הוא שמחמת קולא חידשו רבנן עוד גדר של קניית עירוב.

ונמצא שממחלוקת זו של ר"י ור"מ יש לנו להוכיח לאידך גיסא שבאמת יש כאן ב' מיני עירוב, והיינו שמחמת קולא חידשו עוד גדר של קניית עירוב בפת או ברגליו, ויש להבין מהם ב' גדרים אלו.

ד. והנראה בזה הוא בראשונה כלפי הגמ' בדנ"ב דהובאו לעיל דברי החזו"א שכל שובת הוא גדר של יוצא ויש לו ד"א לכו"ע מדין תחתיו, ובאמת שכדבריו מצינו להדי' בדברי הרשב"א להלן דס"א ע"ב שכתב לחלק בין מערב ברגליו לבין מניח פת ונפק"מ גן לדין האמריה של מקום פלוני מה עניינו, וז"ל שם 'נמצא עכשיו דבין למר ובין למר כל שאינו ראוי לדירה והניח שם עירובו אין לו אלא אלפים אמה ממקום עירובו, ומינה שמעי' למניחו בתל גבוה עשרה או בנקע עמוק עשרה אף על פי שאין יתירים על בית סאתים אי נמי בקרפף שאינו יתר על בית סאתים שלא הוקף לדירה שאין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה, ושמעינן מינה נמי דהאומר שביתתי במקום פלוני עדיף ממניח והרי הוא כשובת שהרי באומר שביתתי תניא לעיל בפרק מי שהוציא אוהו האומר שביתתי במקום פלוני מהלך עד אותו מקום הגיע למקום פלוני מהלך את כולו וחוצה לו אלפים אמה במה דברים אמורים במקום המסוים כגון תל גבוה עשרה והוא רחב מארבע אמות עד בית סאתים אלמא האומר שביתתי כשובת, וזה כדעת ר' יהודה דס"ל דעיקר עירוב ברגל דכיון דעיקר עירוב ברגל אלים מלתא כרגל דאפילו אומר שביתתי שם הרי הוא כאלו רגלו שם, אבל לר' מאיר דאית ליה עיקר עירוב בפת לא עדיף רגל דכשאינו שם ממש שיהא קרוי שובת וכמו שכתבתי ג"כ לעיל בפרק מי שהוציא אוהו גבי זהו שאמרו עני מערב ברגליו, והיינו שיש חילוק שאם עירב ברגליו מהני להחשיב את כל השטח שפחות מבי"ס כד"א משא"כ אם מערב בפת לא מהני, ומזה הוציא הרשב"א עוד חילוק לגבי דין אמירה שלפי ר"י שעיקר עירוב ברגל ממילא דין האמירה הוא כמו עיקר הדין עירוב וחשיב כשובת ואילו לר"מ שהוא גדר של עירוב פת ע"כ הוא גדר אחר, וכדבריו שם כתב בדנ"א בקצרה וכ"ה בריטב"א שם, ומבואר בדברי הראשונים הללו ממש כדברי החזו"א שגדר הדין בעירוב ברגליו הוא מחמת המציאות שהוא נמצא שם ולכך מקבל את כל מקום הבקעה כיון שכל זה נידון כתחתיו שלו, ואילו מערב בפת הוא גדר אחר.

וביאור הדברים לכאן הוא שכיון שאסרו חז"ל עליו לילך מחוץ לתחומו א"כ יש ב' אופנים איך להתיר את האיסור, האחד הוא ע"י שיקבע לעצמו מציאות של מקום הילוך נוסף ע"י שיהיה שם ברגליו, וגדר היתר זה הוא מצד קביעת מקום ה'תחתיו' שלו והיינו מקומו במציאות, ובזה באמת ודאי לכו"ע יש לו ד"א, ואין הכוונה מצד ה'דין' של יוצא דהרי הוא אינו יוצא ממקומו, אלא בדין

יוצא מבואר שיש שיעור מקום מצד המציאות של מקומו ולכך כשבאו חז"ל להתיר לו לילך בשבת הוא מיוסד על מציאות זו שנמצא שם, וע"ז נוספה קולא מיוחדת שגם ע"י אמירה שייך לדון כאילו הוא נמצא שם.

אמנם גדר העירוב בפת אף אם הוא מחמת שרצו להקל מ"מ כמו שהוכח ביאור הדין הוא שנוסף כאן עוד צורה של היתר, וגדר היתר זה נראה שהוא כמו הדין שמצינו בעירוב חצירות שע"י הנחת פת שייך לראות את 'ביתו' ומקומו מצד ה'דין' שנמצא במקום ההנחה⁵⁷¹, ולכך משם ימדדו האלפיים והוא כמו ביתו לענין היתר זה (ולעיל בסוגיא דמ"ט התבאר עוד לפי"ז ששייך לחלק את העירוב לחצאין לפי רש"י שביתו יישאר במקומו ואילו מקום ההילוך במציאות יהיה לצד אחר ע"י עוד בארוכה).

וממילא שבדין זה של הנחת הפת אינו מוכרח שיהיה לו ד"א וכדס"ל לרמב"ח, ואף אם יש לו ד"א ייתכן שגדר הדין בהם יהיה אחר וכדברי החזו"א בביאור דברי המג"מ וזה כיון שרק כשהנידון הוא על מציאות הגברא יש בו דין של בורר משא"כ כשהוא מצד דירת הפת הוא גדר אחר של ב' אמות לכל צד שזהו שם המקום.

ולפי הרמב"ן דין זה של עירוב ברגליו יכול להועיל גם מדאורי' מכיון שבמציאות מקומו שם ממילא פשוט הוא שמשמם ימדד תחומו, משא"כ עירוב בפת הרי סו"ס 'מקומו' העיקרי הוא ביתו, ולכך צ"ל ששם יש הלכה מחודשת שמועיל העירוב⁵⁷².

ובזה גם יש להבין את החילוק העולה מדברי הראשונים בין עירוב ברגליו שמהני מחוץ לאלפיים לבין עירוב בפת, ולעולם נאמר שעיקר הטעם בעירוב בפת הוא כמו שכתבו שאינו יכול לטלו, אמנם אין כוונת הראשונים רק כטעם צדדי אלא זהו עיקר עניינו של עירוב בפת שיכול לאכול שם את הפת וממילא ייחשב כמקומו וביתו כמו בעירוב חצירות, אבל עירוב ברגליו שהוא מצד השייכות במציאות לאותו מקום יש להבין שדבר זה תלוי אם במציאות יוכל להגיע לשם מצד מטי רהיט ואינו תלוי אם ב'דין' מותר לו לילך לשם ולכך יכול לחול גם שם וע"י.

ויש להוסיף לבאר לפי"ז החילוק שכתבו כמה ראשונים הובאו בב"י סימן תט"ו בין עירוב בפת לעירוב ברגליו, שאף שעירוב בפת מהני רק לדבר מצוה מ"מ במערב ברגליו מהני גם לדבר הרשות, ויסוד החילוק נראה שמבואר לפי דברי הרמב"ן הנ"ל שעירוב ברגליו מהני אפי' מדאורי' מכיון שהוא קניית השביתה מצד המציאות.

ועוד חילוק יש לבאר לפי"ז מה שמצינו שבעירוב ברגליו לא בעי' דיבור אלא סגי בדעתו לקנות וכמבואר בטור ושו"ע סימן ת"ט ס"ז ואילו בפת מבואר שם דבעי' דיבור, וטעם הדבר נראה מבואר להנ"ל שעירוב ברגליו הוי כמו חלות דממילא כיון שעצם מה שנמצא שם נידון כמציאות של קניית המקום ולכך לא בעי' לזה דיבור, אבל עירוב בפת הוא חלות דין של קניית השביתה וזה כמו כל חלויות בעי' שיעשה דווקא בדיבור, ומקור גדול לגדר זה בעירוב בפת מבואר בסימן תט"ז שאסור לו לערב בפת ביו"ט אבל אם עירב כבר בראשון מהני לשני בלא דיבור אבל דווקא באותה פת עצמה, ומבואר שחלות העירוב חלה בפת.

וכמו"כ יש להוכיח בדברי הפמ"ג שהובא בביאור"ל סימן ת"ט ס"ח לגבי הא שלא מועיל שליח קטן לערב, וכתב הפמ"ג שגם לפי רש"י שהוא חיסרון בעצם מחמת שלא אלים למיקניה מ"מ אם אמר הבעה"ב על הפת הזו שתהיה לשם עירוב מהני גם בעשיית הקטן, ומבואר להדי' שעיקר חלות העירוב בפת אינה בגלל ההנחה המציאותית של הפת אלא מחמת חלות העירוב שחלה בפת כפת של קניית עירוב.

⁵⁷¹ ואמנם שחלוקים הם כמבואר בגמ' דל"א ע"ב שקטן לא אלים למקני עירוב וכביאור רש"י שם, והיינו דסו"ס יש כאן מעשה של קניית תחום חדש אבל הוא מחמת הדין שזהו מקומו כמו חצירות, ואגב אורחא יש להוכיח מזה כביאור הנ"ל שגם למ"ד שעיקר עירוב ברגל אין הכוונה בעירוב בפת שהוא רק קולא בלי גדר של קניית תחום דא"כ מדוע לדידיה לא מהני קטן ודו"ק.

⁵⁷² ואכן אחר ההלכה שמהני גם בפיו נראה שאינו מוכרח שיחלוק הרמב"ן ע"ד הרשב"א שדין האמירה לר"י מועיל כמו עירוב ברגליו, ד"ל שגדר ההלכה בפיו היתה לדון שנקרא ע"י דיבורו כאילו נמצא שם במציאות וע"י.

והנה בביאוריה"ל סימן ת"י ד"ה כיון כתב שגם באמירה לקנות במקום פלוני לא בעי אמירה וסגי בכוונה, ובחזו"א (ק"י סק"ו) תמה ע"ד מאי שנא זה מפת⁵⁷³, ולמבואר בשם הרשב"א הרי כל דין אמירה מועיל לדין שעיקר עירוב בפת מדין עירוב ברגליו וממילא פשוט הוא דלא בעי אמירה על זה ודו"ק.

עוד חילוק יש להעמיד מהסוגיא להלן ד"ס ע"ב שמבואר שם שנחלקו הראשונים האם בכלתה מידתו באמצע העיר יש לו את כל העיר מדין לן בה או לא, ובריטב"א יש להעמיד סתירה בזה שמחד כתב בדנ"א את דברי התוס' שאין לו אלא עד תחום מידתו ולפי"ז נמצא חידוש שאם הוא דר בעיר גדולה אינו יכול להניח כלל עירוב, ומאידך בדס"א כתב שיש דין של עיר שלן בה שיוכל לקבל כל העיר בכלה מידתו באמצע העיר (ויעוי' שם בסוגי' מה שהובא בזה אופ"א ליישב שתלוי אם היה שם ביה"ש ג"כ אלא שהוא נדחה מדברי הריטב"א עי"ש), ולכאוי' החילוק המוכרח הוא שאם עירב ברגליו כיון שהוא במציאות נמצא שם הפסיד כל תחומו משא"כ בעירוב בפת ליכא לדין זה של עיר שלן בה ודו"ק.

[ויש לדון לפי המבואר כאן האם יהני תנאי בעירוב ברגליו כגון שיערב במזרח בתנאי שאם ירצה את העירוב יועיל ואם לאו שיהיה לו שביתת ביתו כמו בפת לבי' הצדדים כשאינו יודע להיכן יבוא החכם, כיון שהיא רק חלות דממילא ולכאוי' ל"ש בזה תנאי, ויעוי' בשו"ת זכר יהוסף (ח"ב קט"ז) שדן בזה מצד אחר שלא יועיל תנאי כיון שליתא בשליחות ומכללא דכל שליתא בשליחות ליתא בתנאי, והסיק דמ"מ אינו חיסרון בעירוב עי"ש, אכן למבואר כאן יש לדון בזה מצד חיסרון נוסף דהוי חלות דממילא ועי"ן].

וארווחנא בזה ליישב קושייתו של רבינו הנ"ל מדוע יש ברכה על עירוב בפת כיון שעיקר העירוב ברגליו אין עליו ברכה דעיקרו בלב, א"כ איך נאמר שחידשו בקולא של עירוב ברכה שאין בעיקר התקנה, אכן למבואר הם ב' גדרים חלוקים של עירוב וכל הקולא הוא רק לחדש עוד גדר של עירוב וא"כ שפיר י"ל שתקנו במין עירוב זה ברכה.

⁵⁷³ ועוד תמה שם מסברא דכיון שהיו חלות בינו לבין עצמו מהכ"ת כלל שיצטרכו דיבור, אכן מצינו מקומות דבעי' דווקא דיבור גם כשהוא בינו לבין עצמו כמו ביטול חמץ וביטול כרים וכסתות לגבי סוכה וטומאה כמבואר בראשונים ריש סוכה, ולמבואר נראה ויסוד הדברים מהגר"ש פרידמן שליט"א שעיקר החילוק אי הוי חלות דממילא מחמת המציאות או שיש כאן דבר שחל ומשנה את שם הדבר וזהו יסוד החילוק בין עירוב בפת לעירוב ברגליו ועי'.